

Apud Chri

INRI
XPΣ
MEDULLA
THEOLOGICA
EX SS. SCRIPTURIS
CONCILIORUM
PONTIFICUMQUE
DECRETIS,
ET SS. PP. PLACITIS
EXPRESSA.
CRACOVIÆ,
Apud Christophorum Domański.

MEDVLLA THEOLOGICA,

EX SACRIS SCRIPTVRIS
CONCILIORUM PONTIFICUMQUE
DECRETIS,
ET SANCTORVM PATRVM
ac Doctorum placitis

AVTHORE
LVDOVICO ABELLY
EPISCOPO RVTHENENSI

Expreſſa
Ordinatione & Authoritate
ILLVSTRISSIMI & REVERENDISSIMI DOMINI
D. CASIMIRI
à ŁVBNA
ŁVBIENSKI
EPISCOPI CHELMENSIS,
Epiſcopatûs Cracovienſis Generalis
ET
Abbatiæ Czervenenſis perpetui
ADMINISTRATORIS.
Tum quoque
REVERENDISSIMI
CAPITVLI CRACOVIENSIS
ad vſum ſui Seminarij
reimpreſſa

PARS SECUNDA
Complectens ea quæ ad Sacramenta & mores pertinent.

CRACOVIÆ, M.DCCIX.

APPROBATIO DOCTORVM.

NOs in Sacra Theologiæ Facultate Parisiensi Doctores Sorbonici, fidem facimus lectum esse, examinatumque à nobis librum, cui titulus est, *Medullæ Theologica*, &c. *Authore Magistro* LVDOVICO ABELLY, *Doctore Theologo, & Sancti Iodoci Parisiis Rectore*, nihilque repertum in eo, quod sit Catholicæ, Apostolicæ & Romanæ Fidei, ac Doctrinæ, bonisque moribus contrarium. Datum Parisiis die trigesima Septembris, anno Domini 1651.

M. GRANDIN.

R. DV VAL.

PRÆFATIO
In posteriorem Medullæ Theologicæ partem.

POST explicatas in priori huius Operis parte veritates illas, quæ mysteriorum fidei notitiam præsertim spectant, reliqua Theologicæ doctrinæ capita, quæ magis ad praxim accedunt hac posteriori exhibentur: atq; in primis, ea quæ ad Sacramentorum rationem ac disciplinam pertinent; quæ cùm sint media quædam ad Christi Domini gratiam in nos vberrimè derivandam divinitùs instituta, convenienter post ipsius gratiæ doctrinam vltimo prioris Partis tractatu traditam, subiungitur Theologia Sacramentalis explicatio, in qua de ipsis Sacramentis tum generatim, tum speciatim, disseritur: ut noverint illi, quibus mysteriorum tantorum dispensatio credita est, quomodo se in sacra illa œconomia gerere debeant, & qua ratione populus fidelis dignè ijsdem participare, plenioresq; ac vberiores illorum fructus in se percipere possit.

Quoniam verò terra super se venientem bibens imbrem, proferens autem spinas ac tribulos, maledicto proxima est (ut testatur Apostolus) qui præterea monet, ne in vacuum gratiam Dei recipiamus, hortaturq; vt exhibeamus nos, sicut Dei ministros in omni opere bono fructificantes: idcirco in secundo posterioris huius Partis tractatu, agitur de ipsis actibus humanis, quibus vnusquisque Deo vel morti fructificare potest (ut loquitur idem Apostolus) investigaturque; ex quibus fontibus bonitas eorum vel malitia profluat, ac præsertim prima & præcipua illorum actuum regula, lex scilicet divina, Decalogi præceptis contenta, paulò attentius consideratur: cui subiungitur notitia Ecclesiasticarum legum ac censurarum; ac demum pro totius operis veluti coronide, apponitur brevis quædam Appendix eorum, quæ ad statum Clericalem & Ecclesiasticæ Hierarchiæ disciplinam spectant, quæ in aliis tractatibus explicari commodè non potuerunt.

Cùm autem vniversa hæc Theologia Moralis & practica, duobus præsertim fundamentis innitatur, ratione scilicet ac authoritate, rationem quidem optimam ducem, author huius operis arbitratus est, sed in tanta rerum caligine, quæ nos undique circumdat, solam haud satis

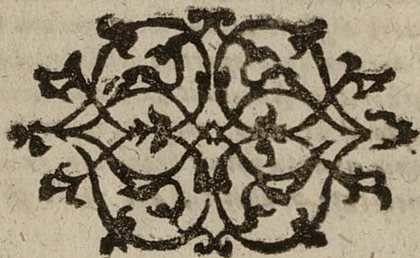
tutam.

tutam, ideoq; authoritatem tanquam certiorem, & fidei magis amicam illi adiunxit; imò plerumq; solam sequutus est; ac in primis diuinam sacræ Scripturæ facem ubicumq; Deus illam allucere voluit, tanquam certum & infallibile medium ad dignoscendum verum à falso, & prauum à recto, in iis quæ ad Sacramenta & mores pertinent, adhibuit, iuxta Propheticum dictum, Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis. Exinde Conciliorum, summorumq; Pontificum decreta, necnon Sanctorum Patrum effata, tum in propriis fontibus, tum in ipso iure canonico solerter inquisiuit, deniq; Doctorum maximè probatorum responsa consuluit, ac præ ceteris ipsum Sanctum Thomam Theologiæ totius apicem obseruauit, eiusq; doctrinæ semper adhæsit.

Et iis quidem, quæ nullam aut per exiguam difficultatem recipiunt, unius tantum aut alterius probati Doctoris calculum adiecit: in grauioribus verò difficultatibus maximorum & nominatissimorum Theologorum sensa euoluit, eorumq; authoritate stabiliuit ea, quæ probabilissima & quoad praxim tutissima ipsi visa sunt: hæcq; omnia quanta potuit breuitate, facilitate, ac perspicuitate præstitit, aut certè præstare voluit.

Cæte-

Cæterùm si quid in hac Theologiæ moralis & practica Synopsi, lectori minus arrideat, hoc ab illo suppliciter postulatur, ut apud se perpendat, difficillimum esse, imò vix possibile uniuscuiusq; mentem assequi, aut votis obsecundare in tanta rerum adeò implexarum & arduarum varietate ac multitudine, quæ in hoc opusculo tractari debuerunt, eiusq; angustis limitibus arctari: præterea consideret authorem nihil ex proprio ingenio, cui maxime diffidere debuit, sed omnia & singula vel ex Scripturis sanctis, vel ex ipso iure canonico, uel ex probatissimis authoribus protulisse, eaq; insuper nonnisi doctissimorum Virorum iudicio examinata & probata in lucem edidisse, ac demùm sanctæ Catholicæ, Apostolicæ ac Romanæ Ecclesiæ arbitrio & censuræ, quanta potest animi demissione, submittere.

MEDVLLÆ THEOLOGICÆ PARS POSTERIOR,

Complectens ea quæ ad Sacramenta & mores pertinent.

TRACTATVS PRIMVS.

DE SACRAMENTIS.

QUOD olim per Prophetam pollicitus fuerat Deus Ezech. 36. effusurum se super seruos suos & ancillas suas aquam mundam, quâ emundarentur ab omnibus inquinamẽtis suis, hoc præsertim in Sacramẽtis à Christo Domino postmodum institutis adimplevit: hæc siquidem sunt veluti vasa quædam sacra, quæ, ut declarat Concilium Tridentinum sess. 7. can. 6. diuinum illum gratiæ sanantis & Sanctificantis liquorem in se continent, & ex se diffundunt: hi sunt fontes illi Saluatoris, ex quibus haurire possumus in gaudio aquam viuam, quæ fiat in nobis fons aquæ salientis in vitam æternam. Certè si bonorum illorum, quæ desursum sunt, quæque à Patre luminum descendunt, iusti sumus æstimatores, inter alia innumera nobis cælitùs collata, Sacramentorum illorum institutionẽ, & in ipsis Sacramentis diuinæ charitatis exuberantiam, religioso in primis cultu suspicere, & grato quantùm possumus animo suscipere debemus, nec non peculiari studio, diligentiâ & affectu perdiscendæ huic cæle-

sti de Sacramentis doctrinæ incumbere, ut eos decet, quos ministros suos, ac mysteriorum dispensatores Christus Dominus constituere voluit, & à quibus dispensationis illius rationem se aliquandò exacturum esse contestatus est.

De ipsis igitur Sacramentis primùm in genere; tùm postea in particulari, secundùm ordinem à Sancto Doctore præscriptum, nobis deinceps agendum est.

CAPUT PRIMUM.

De Sacramentis in genere.

SECTIO I.

Quid sit Sacramentum.

1. NOMEN Sacramenti duobus præsertim modis apud Sacros scriptores acceptum reperitur. 1. pro re occulta & latente; quo sensu Ephes. 2. dicitur, ut notum nobis faceret Sacramentum voluntatis suæ. Et Sap. 2. nescierunt Sacramenta Dei: 2. pro ipsius rei latentis & occultæ signo, ut Eph. 5. Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & in Ecclesia: ubi matrimonium ab Apostolo Sacramentum magnum appellatur, quia est signum magnum alicujus rei latentis & occultæ, nempè conjunctionis Christi cum Ecclesia.

In hac autem posteriori acceptione nomen Sacramenti communiter à SS Patribus & ab ipsa Ecclesia usurpatum est, ad exprimendas sacras quasdam ceremonias ad nostrã Sanctificationem divinitùs institutas, ut ex infrà dicendis patebit.

Hoc igitur sensu Sacramentum in Catechismo Concil. Trid. Part. 2. cap. 10. definitur: Res sensibus subjecta, quæ ex Dei institutione Sanctitatis & justitiæ, tum significandæ, tum efficiendæ vim habet.

Dicitur 1. Res sensibus subjecta, seu, ut loquitur S. Thom. q. 6. art. 2. ad 4. signum sensibile: quia ad sua

Dei prouidentiam pertinuit, ut per res exteriores, & signa quædam sensibilia ad cognitionem & perceptionem rerum spiritualium & diuinarum veluti manu duceremur: Si enim incorporeus esses, (ut ait Chrysostomus Hom. 58. in Sanct. Matth.) nude ipsa dona incorporea tibi tradidisset: sed quia corpori conjuncta est anima tua, ideo rebus sensibilibus tibi intelligenda traduntur.

Dicitur 2. Ex Dei institutione: Sacramentum enim non est signum naturale aut physicum, sed ex sola Dei voluntate & institutione, cujus solius est instituere signa illa, quæ justitiam & Sanctitatem significare & conferre possint sicut illius solius est Sanctitatem ipsam & justitiam efficere, ut docet S. Thomas. quod tamen non obstat, quin (ut idem S. Doctor asserit p. 3. q 64. 2.2. art.3.) Christus Dominus etiam in quantum homo fuerit causa ministerialis principalis ipsorum Sacramentorum, ad eorumque interiores effectus non solùm meritoriè, sed etiam efficienter in ratione causæ instrumentalis operetur.

Dicitur denique, Sanctitatis & justitiæ tum significandæ, tum efficiendæ vim habere: quibus verbis indicatur Sacramentum esse signum quoddam practicum cujus usu seu applicatione fideles interiùs ex opere operato Sanctificentur, & exteriùs veluti Symbolo, seu notâ quâdam ab aliis Gentibus discernantur: quæ omnia ex dicendis pleniùs & facilius poterunt intelligi.

2. Est autem observandum hac ultimâ definitionis particulâ, Sacramenta legis gratiæ præsertim distingui à Sacramentis legis naturæ & Mosaicæ: quamvis enim essent signa quædam sensibilia ad Sanctitatem & justitiam significandam diuinitus instituta, unde Apostolus dicit Rom. 4. Circumcisionem fuisse Signaculum justitiæ fidei: non tamen illius efficiendæ, & ex opere operato conferendæ vim habebant, ut docet S. Thomas q. 62. a. 6. unde idem Apostolus Gal. 4. illa vocat Infirma & egena elementa; & S. Aug. lib. 19. contra Faust. cap. 18. Vetera (inquit) Sacramenta promittebant gratiã, nostra verò eam exhibent.

Porrò ut rectè obseruat Laymannus libro 5. tractatu 1. capite 2. Meratius tractat. de Sacrament. disp. 1. sect. 1. & alii, ad rationem quoque Sacramenti propriè dicti requiritur, ut perpetuam seu stabilem institutionem ac usum habet, pro statu durantis Ecclesiæ. Ea de causa linguæ igneæ, quæ in die Pentecostes apparuerunt, item insufflatio Christi in Apostolos Joan. 20. licet signa fuerint gratiæ invisibilis, ad hominis Sanctificationem, tamen propriè Sacramenta censeri non debent.

SECTIO II.

Vtrum Sacramenta nouæ legis constent rebus & verbis tanquam materiâ & formâ.

1. AD iuvandam humanæ mentis imbecillitatem in percipiendis iis, quæ ad Sacramentorum rationem spectant, Ecclesia diuinitus inspirata certos loquendi modos adinvenit, & ex rerum naturalium similitudine deduxit, per quos ideam quandam, licet aliquatenus imperfectam, veram tamen & certam mysteriorum illorum supernaturalium conciperemus. Sicut igitur cernimus substantias omnes corporeas constare duobus principiis componentibus, materiâ scilicet & formâ; sic ad percipiendam naturam Sacramentorum, duas veluti partes in unoquoque illorum distinguendas esse docuit; unam quæ materiæ, alteram quæ formæ rationem obtineret. Ita expressè declaratur in Concil. Florent. in Decreto Eugenij Papæ, ubi post enumerationem septem Sacramentorum nouæ legis, hæc verba subjunguntur, Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquàm materia, verbis tanquam forma, & persona ministri.

Est autem observandum nomine rerum, quæ dicuntur esse instar materiæ, intelligi id omne quod in Sacramentis indeterminatam habet significationem; nomine vero verborum id, per quod illud determinatur: exempli gratiâ in

tiâ in Baptiſmo aqua naturalis ſe habet inſtar materiæ: quia (ut docet S. Thomas quæſt. 60. art. 6.) Significare poteſt & ablutionem propter ſuam humiditatem, & refrigeriũ propter ſuam frigiditatem: ſed cum dicitur (ego te bapti- zo) manifeſtatur, quod aquâ utimur in Baptiſmo ad ſignificandam emundationem ſpiritualem.

Quæres an materia formæ cõjungi debeat, & ſimul tempore cum illa exiſtere, ut Sacramentum validè conficiatur. *Reſpondetur* id ex cujuſque Sacramenti naturâ eſſe *dignoſcendum*. Nam in confectione Sacramenti Euchariſtiæ requiritur, ut eo ipſo tempore, quo verba formæ proferuntur: materia præſens ſit, hanc enim ut præſentem ſignificat pronomen demonſtratiuum (hoc, vel hic) quod in formâ ponitur. In Sacramento autem Pœnitentiæ, cũ forma non ſignificet applicationem materiæ, ſed proferatur per modum judicij, nec in judicio requiratur ut ſententia judicis cum rei accuſatione tempore conjuncta ſit; hinc fit ut in hoc Sacramento non requiratur, ut abſolutionis forma cum confeſſione & aliis actibus pœnitentis, qui materiæ locum tenent, tempore conjungatur. In aliis verò Sacramentis quæ in actione aliqua tranſeunte conſiſtunt, & quorum forma applicationem ipſius materiæ ſignificat: quamvis aliqui Doctores arbitrentur ad illorum validitatem ſatis eſſe, ut moralis aliqua conjunctio inter materiam & formam reperiatur, ideoque validum, verbi gratiâ, fore Baptiſmum, ſi ſtatim poſt ablutionem verba formæ proferantur, aut poſt formæ prolationem ablutio ſequatur; certior tamen & tuitior in praxi eſt aliorum omnium Doctorum ſententia, quia aſſerunt materiam ac formam ſimul reipsâ debere conjungi, itaut ſimul tempore, materia Sacramenti applicetur, & verba formæ proferantur; aut ſaltem priuſquam materiæ applicatio finiatur, formæ prolatio inchoëtur, vel vice versà. Ita gloſſa in cap. (detrahet) cauſa 1. quæſt. 1. Joan. Major. Richardus, Scotus, Paludanus, Sylveſter, Navarrus, & alij quos citat, &

quibus ſubſcribit Vivaldus in Candelabro aureo 1.part. t. 1. num 15.

3. Cæterùm ad faciliorem intelligentiam eorum, quæ de unoquoque Sacramento in particulari dicenda ſunt, Theologi communiter duplicem diſtinguere ſolent materiam in Sacramentis, ſaltem in ijs, quæ in uſu ſeu actione tranſeunte conſiſtunt qualia ſunt omnia novæ legis Sacramenta, præter Sanctiſſimam Euchariſtiam, ut ſuo loco explicabitur) remotam ſcilicet & propinquam. Materia remota dicitur res illa, circa quam actio Sacramenti exercetur, ut aqua naturalis in Baptiſmo, oleum balſamo mixtum in Confirmatione, &c. Materia verò propinqua dicitur ipſe actus, ſeu uſus illius rei ſenſibilis, puta ablutio.

SECTIO III.

Utrum ad conficienda Sacramenta determinatæ res ac determinata verba requirantur.

1. AD propoſitam quæſtionem communis Theologorum reſponſio eſt affirmativa, nimirùm, ſuppoſitâ inſtitutione Sacramentorum novæ legis divinitùs facta, ad validam illorum confectionem, res eaſdem & eadem verba requiri determinatè ſecundùm ipſius Chriſti Domini inſtituentis voluntatem. Ratio eſt; quia, cùm Sacramentum confici nequeat, niſi rebus illis & verbis, quæ ex inſtituto Dei gratiam Sanctificantem ſignificare ac efficere poſſunt (ut conſtat ex dictis ſectione primâ) ſi Deus ſignificationem illam & efficaciam certis tantùm & determinatis rebus, certis item & determinatis verbis impoſuit; ſequitur quòd non niſi rebus & verbis illis à Deo determinatis Sacramentum confici poſſit. Ita argumentatur S. Doctor quæſt. 60. art. 5. & 7.

Quod confirmari poteſt ex eo quòd Concilium Tridentinum ſeſſ. 21. capite 2. declarat Eccleſiam poſſe circa Sacramentorum diſpenſationem ſtatuere vel mutare ea quæ

ſuſci-

ſuſcipientium utilitati, & ipſorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum ac locorum varietate magis expedire judicaverit, ſaluâ tamen illorum ſubſtantiâ. Quibus verbis ſignificat non eſſe in Eccleſia poteſtatem immutandi ea, quæ ad Sacramentorum ſubſtantiam pertinent; ſed eſſe prorſus neceſſarium retinere omnia illa, quæ ex divina inſtitutione determinata ſunt: unde etiam S. Auguſt. lib. 8. cont. Don. capite 25. Certa ſunt, inquit, Verba Evangelica, ſine quibus non poteſt Baptiſmus conſecrari: & libro 20. cont Fauſt. capite 13. Noſter calix & Panis certâ cõſecratione myſticus, ſit nobis corpus Chriſti.

2. Eſt autem obſervandum, determinationẽ illam materiæ & formæ, ſeu rerum & verborum, non eſſe æqualem & ejuſdem rationis in omnibus Sacramentis nouæ legis. Quod enim ſpectat ad materiam, determinatio illius petenda eſt præſertim ex aptitudine ad uſum ipſius Sacramenti ſecundùm inſtitutionem divinam; unde fit ut aqua congelata, quamvis ejuſdem ſpeciei ſit cum liquidâ, non eſt tamen materia Baptiſmi ſufficiens; quia non eſt apta ad corporalẽ ablutionem. E contrario in Sacramento pœnitentiæ quilibet dolor de peccatis ex ſupernaturali aliquo motivo elicitus, licet non ejuſdem ſpeciei, ſufficit ad illius Sacramenti validitatem: quia ſcilicet dolor ille quocunque ex motivo ſupernaturali elicitus, ac proinde cujuſcunque ſit ſpeciei, eſt diſpoſitio ſufficiens ex parte pœnitentis confitentis ad abſolutionem peccatorum recipiendam, ut infrà ſuo loco explicabitur.

Quod verò ſpectat ad formam; cùm reliquis ſex Sacramentis certa quædam & determinata verba ore prolata requirantur, in Matrimonio ſigna vel nutus ad conſensũ de præſenti exprimendum verborum loco ſubſtitui poſſunt, ut ſuo loco dicetur.

In aliis etiam Sacramentis, quæ certa verba ore prolata requirunt, determinatio verborum illorum deſumenda non eſt ex qualitate ſoni ſyllabarumque quibus illa conſtant, ſed ex ſignificatione; ita ut eadem determinatè ver-

ba censeantur, quorum eadem est significatio, ut docet S. Thomas citato art. 7. in resp. ad 1.

3. Quæres 1. Vndenam scire possimus quænam singulæ res determinatæ, verba item derminata, ad validam Sacramentorum confectionem ex divina institutione necessariò requiruntur? Respondetur id constare, partim ex Sacris scripturis, partim ex traditione divina, quam ex ipsius Ecclesiæ vel expressâ declaratione, vel continua praxi discimus; unde S. Dyonisius lib. de Eccle. Hier. cap. 1. sic loquitur: Primi duces Sacerdotalis muneris visibilibus signis cælestia Sacramenta texuerunt, & partim scriptis, partim non scriptis institutionibus nobis tradiderunt. Quid autem scriptura vel traditio de propria ipsorum Sacramentorum materia & forma doceat, explicabitur, cùm de unoquoque illorum in particulari agetur.

Quæres 2. quænam mutatio in rebus illis & verbis divinitùs determinatis Sacramentorum validitatem impediat? Respondetur mutationem quamcunque in rebus illis, aut verbis, seu in materia aut forma, si substantialis sit, Sacramentum irritum & invalidum reddere sin verò tantùm accidentalis, validè quidem, sed tamen illicitè confici Sacramentum, nisi necessitas aut alia legitima causa excuset. Ita S. Thom. citatâ quæst. 6. art. 8. & communiter alij.

Tunc autem materiæ Sacramentorũ mutatio substantialis censetur, quando tanta est, ut secundùm communem usum & æstimationem hominum, differat ratione & appellatione à materia, quam Christus præscripsit, & Ecclesia usurpat; sive differentia illa sit specifica, sive non sit, ut rectè docet Suares disp. 2 de Sacra. sec. 4. exempli gratiâ, farinacea massa nondùm pista & igne cocta, non est apta materia ad conficiendum Eucharistiæ Sacramentum quia secundùm communem usum & æstimationem hominum, non est panis, sive eandem speciei formam physicam cum ipso pane habeat, sive non.

4. Contrariâ ratione, mutatio illa materiæ censetur ac-

cidentalis, ſi materia ſecundùm communem uſum & æſtimationem eadem ſit, licet qualitas fortaſſe aliqua illi deſit, quæ ex præcepti Eccleſiaſtici neceſſitate alias requiratur; puta ſi panis ille ſit alter, fermentatus, &c.

Similiter formæ Sacramentorum mutatio illa ſubſtantialis cenſeri debet, cùm tanta eſt, ut communi hominum judicio non retineat eum ſenſum, quem habet forma à Chriſto præſcripta: quòd ſi ſenſum illum retineat, qualiſcunque mutatio fiat, accidentalis tantùm eſt. Ita S. Thomas citato, art. 8.

Ex quo intelligitur mutationem formæ fore tantùm accidentalem: exempli gratiâ, ſi fit ſolius idiomatis; ut ſi quis baptizet vel conſecret lingva vulgari vel græca: ſi fiat aliqua verborum tranſpoſitio, oratione eundem ſensũ retinente: ſi vox aliqua detrahatur, quæ non pertineat ad ſubſtantiam formæ: aut ſi verbum aliquod addatur, quod tamen illius ſenſum non evertat: Item ſi conſveta formæ verba mutentur in alia ſynonyma, dicuntur autem ſynonyma, quæ idem, non quomodocunque, ſed eodem modo, idque tam explicitè & diſtinctè ſignificant: ſi denique verba formæ corruptè proferantur, ita nihilominus ut tota illa oratio corruptis dictionibus conſtans habitâ ratione materiæ, cui applicatur, & aliarum circumſtantiarum, juxta communem hominum concipiendi modum, eundem audientium animis ſenſum generet. In his omnibus & ſimilibus caſibus mutatio formæ cenſetur eſſe tantummodò accidentalis, ut docet S. Thomas quæſt. 60. art. 7. ad 3. & poſt illum Paludanus, Scotus & alij, quos citat & ſequitur Laymanus tract. 1. de Sacram. in communi, cap. 4. Hæc autem mutatio accidentalis, quamvis ſi advertenter & ſine ulla rationabili causâ fiat, miniſtrum peccati reum efficiat, ipſius tamen Sacramenti validitatem non impedit.

SECTIO IV.

Utrum, & quâ ratione Sacramenta novæ legis gratiam conferant.

1. QUod spectat ad primam quæstionis propositæ partem certum est ex fide novæ legis Sacramenta gratiam conferre, quocunque modo illam conferant. Huic veritati oppositus olim fuit error Massilianorum, qui teste S. Epiphanio hæres. 80. & S. August. lib. de hæres. cap. 57. vim Sanctificandi non tribuebant Sacramentis, sed solis precibus: à quo errore non longè absunt nostri temporis Hæretici, qui (ut observat Bellarminus tom. 3. lib. 2. cap. 2.) gratiam, quæ in Sacramentorum susceptione recipitur non eorum efficaciæ aut virtuti, sed soli suscipientium fidei ascribunt.

Refellitur hic error, & veritas nostræ fidei probatur 1 ex scripturâ, cujus testimoniis variis expressè constat Baptismum, Pœnitentiam, Eucharistiam. Ordinem, & Extremam Vnctionem gratiam conferre: Vnde sequitur & alia Sacramenta eundem effectum habere, cùm horum & illorum sit par ratio.

De Baptismo constat ex his verbis S. Joan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aquâ & Spiritu Sancto, &c. quibus regeneratio spiritualis, quæ per gratiam fit; aquæ Baptismali tanquam causæ tribuitur.

De Pœnitentiâ S. Joan. 20. Quorum remiseritis peccata, remittentur eis: quibus significatur (ut declarat Concil. Trident. sess. 14. cap. 2. & 9.) Sacerdotes in Sacramēto Pœnitentiæ per absolutionem verè peccata remittere, ac proinde gratiam conferre.

De Eucharistiâ S. Joan. 6. Qui manducat me, & ipse vivet propter me, vitâ scilicet gratiæ.

De Ordine 2 ad Timoth. 1. Admoneo te ut resuscites gratiam quæ est in te per impositionem manuum mearū.

Dei

De Extrema Vnctione denique S. Jacob. 5. Vngentes eum oleo in nomine Domini, &c. si in peccatis sit remittentur ei: Vbi declaratur vis hujus Sacramenti ad peccata remittenda, proindeque ad gratiam conferendam.

Probatur 2. ex Concil. Florent. in decreto Eugenii, & Tridentino sess. 7. cap 6. ubi expressè definitur, Gratiam conferri per novæ legis Sacramenta semper & omnibus, quantùm est ex parte Dei, si ritè ea suscipiant.

Probatur 3. ex S August. in Psal. 37. expressè asserente Sacramenta novi testamenti dare salutem. Et S. Chrys. dicente hom. 60. ad pop. Deum per visibilia signa (Sacramenta scilicet) invisibilem largiri virtutem.

Quod spectat ad secundam partem propositæ quæstionis, certum est etiam ex fide Sacramenta novæ legis gratiam producere & conferre, non solum inquantum si suscipientes ad aliquem actum fidei, aut alium pium affectū objectivè excitant, ut dicunt Hæretici; sed propriâ virtute & efficaciâ non quidem principaliter (quod solius Dei proprium est) sed instrumentaliter, & (ut loquuntur Doctores) ex opere operato.

Ut hæc veritas facilius intelligatur, observandum est gratiam conferri ex opere operantis in aliquo Sacramento idem esse, atque conferri intuitu meriti ipsius operantis, seu illius qui est conficiens, vel administrans Sacramentū, aut illud sucipiens. Ex opere autem operato gratiam conferri idem esse, ac conferri gratiam præcisè vi ipsius operis operati, id est facti, prout juxta divinam institutionem faciendum est.

His observatis, veritas nostræ assertionis probatur & error oppositus refellitur 1. authoritate scripturarum, quæ supra relatæ sunt, ex quibus satis apertè colligitur Sacramenta efficaciâ aliquâ & virtute sibi propriâ, proindéque ex opere operato remissionem peccatorum & gratiam conferre.

Probatur 2. authoritate Concil. Trid. sess. 7. cap. 8. Si quis

quis dixerit per novæ legis Sacramentū non conferri gra-
tiam ex opere operato, anathema sit.

Probatur 3. authoritate S. Augustini lib. 19 cont. Fau
c. 11. ubi dicit vim Sacramentorum esse inenarrabilem,
cap. 16. Sacramenta novæ legis plurimum à legalibus d
stare & esse virtute majora & utilitate potiora. Atqui virt
Sacramentorū novæ legis nec esset inenarrabilis, nec m
jor aut potior virtute Sacramentorum antiquæ legis, si
tantùm modo gratiam conferrent, quo asserunt. Hæretic
Itē S. Cypriani serm. de Cœna Dom. ubi dicit: Sacramēt
inesse æternæ vitæ effectum. Et S. Bernardi in serm. de e
dem Cœnâ Dom. Si quis vestrum (inquit) non tam Sæp
modò, nec tam acerbos sentit iracundiæ motus, invidia,
luxuriæ, aut cæterorum hujusmodi; gratias agat corpo
& sangvini Domini, quoniam virtus Sacramenti operatu
in eo.

Addimus Innocentium III. summum Pontificem qu
lib. 3. de mysteriis missæ cap. 5. dicit Missæ sacrificiū con
ferre gratiam, licet per malos ministros; quia, etiamsi o
pus operans fortasse sit immundum ex parte ministri, at
tamen opus operatū est semper mundum respectu Dei.

4. Quærunt Theologi, utrùm Sacramenta novæ legi
moraliter tantùm, an etiam physicè gratiam producant?

Respondetur 1. certum esse Sacramenta novæ legi
semper esse causas morales gratiæ, quæ ex opere operat
confertur dignè suscipientibus; si quidem ad gratiam illi
producendam & suscipientibus largiendam movent ipsum
Deum gratiæ omnis authorem & largitorem? qui ide
gratiam illam tunc vult conferre, quia Sacramentum rect
perfectum & debitè susceptum est. Sunt autem causæ mo-
rales non quidem principales, sed tantùm instrumentales,
tùm quia sic vocantur à Concil. Trident. sess. 6. cap. 7 tū
quia causa moralis principalis ipsius gratiæ est Passio Chri-
sti Domini (ut ibidem dicitur) in cujus solummodò vir-
tute Sacramenta hunc suum effectum attingunt.

Respondetur 2. probabilissimum esse Sacramenta novæ
legis

legis non tantùm moraliter, sed etiam physicè gratiam producere. Ita Cajetanus, Alanus Cardinalis, & plures alij, quos citat & sequitur Suares dis. 9. de Sacram. serm. 2. Quibus etiam favere videtur S. Doctor quæst. 61. art. 1. 2. & 3. Et SS. Patres id satis apertè innuere videntur, cùm modum illum, quo Sacramenta gratiam producunt, admirabilem aut inexplicabilem esse dicunt: ut S. Cyrillus Alexand. lib. 4. in S. Joan. ubi de Sacramentorum effectu loquens: Quomodo autem (inquit) id fiat, nec mente intelligere, nec lingvâ dicere possumus, sed silentio atque firma fide suscipimus: Et S. August. tract. 80. in Joan. Vnde (inquit) tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat? Atqui virtus illa Sacramentorum nec tanta esset, nec ineffabilis, aut incomprehensibilis, dici deberet, si moraliter tantam gratiam produceret; cùm hæc moralis efficientia facilè intelligi & explicari posset. S. Item Leo Papa serm. 5. de Nativit. asserit Virtutem Altissimi, quæ fecit ut Maria pareret Salvatorem, facere quoque ut regeneret unda credentem: Atqui Beatissima Virgo non solùm moraliter, sed etiam physicè ad Incarnationem Christi Domini concurrit: Ergo, &c.

Hinc obiter colliges quanta sit Sacramentorum novæ legis excellentia & dignitas, quanta virtus & efficacia illis insit; proindéque quanti à nobis illa æstimari, quâ reverentiâ tractari & suscipi oporteat, & quantæ Deo optimo maximo, illorũ authori & largitori gratiæ debeantur.

SECTIO V.

Quam gratiam Sacramenta novæ legis conferant

1. Dicendum 1. certum esse, ut ex antedicta patet, Sacramenta omnia novæ legis conferre gratiam Sanctificantem, sive primam, ut Baptismus & Pœnitentia; sive illius augmentum, ut reliqua Sacramenta; de quibus suis locis fusiùs agetur.

Dicen-

Dicendum 2. Sacramenta novæ legis præter gratia Sanctificantem, conferre quoque virtutum supernatural habitus & dona Spiritûs Sancti, sive illorum habituum donorum augmentum. Id constat tùm ex Concil Triden sess. 6. cap. 7. asserente justificationem non esse solu peccatorum remissionem sed Sanctificationem & renov tionem interioris hominis per susceptionem gratiæ & do norum; & in ipsa justificatione cum remissione peccato rum simul infundi fidem, spem & charitatem: cujus qu dem justificationis causam instrumentalem dicit esse Ba ptismi Sacramentum: tùm etiam ex eo quòd juxta com munem & certam Theologorum doctrinam, gratiæ San ctificantis infusionem perpetuò comitatur habituum illo rum & donorum infusio, ut in priori hujus operis parte tractatu de gratiâ explicatum est.

Dicendum 3. præter gratiam Sanctificantem, dona, & virtutes Sacramenta novæ legis conferre quædam actualis gratiæ auxilia conducentia ad consequendos proprios fines, ob quos ipsa Sacramenta instituta sunt. Ita S. Thomas quæst. 62. art. 2. ubi expressis verbis dicit, Gratiam Sacramentalem addere supra gratiam communiter dictã, & super virtutes & dona quoddam divinum auxilium ad consequendum Sacramenti finem.

Et certè nisi hoc verum esset, frustrâ tot Sacramenta instituta forent, eundem siquidem effectum haberent, ad quem unum illorum abundè sufficeret.

2. Quæres 1. quænam sint illa specialia gratiæ auxilia, quæ à Sacramentis novæ legis conferuntur?

Respondetur illa esse, quæ in Concilio Flor. sess. 7. can. 7. in decreto Eugenij Papæ enumerantur his verbis: Per Baptismum spiritualiter renascimur: Per Confirmationem augemur in gratia, & roboramur in fide: renati autem & roborati nutrimur divina Eucharistiæ alimonia: Quod si per peccatum ægritudinem incurrimus animæ, per Pœnitentiam spiritualiter sanamur: spiritualiter & corporaliter, prout animæ expedit, per Extremam Unctionem: per Or-

dinem vero Ecclesia gubernatur & multiplicatur spiritualiter: per Matrimonium augetur corporaliter. Quæ quidem omnia distinctiùs & faciliùs intelliguntur ex ijs, quæ infra de unoquoque Sacramento in particulari dicenda sunt

2. Quæres 2. utrum Sacramenta gratiam Sanctificantem & prædicta auxilia conferant omnibus suscipientibus?

Respondetur certum esse ex fide ac in Concilio Tridentino definitum. sess. 7. can. 7. gratiam Sanctificantem per Sacramenta novæ legis, quantùm ex parte Dei, semper & omnibus ea dignè suscipientibus conferri. Quod autem spectat ad illa specialia auxilia, dicendum est illa tribui omnibus, qui gratiam ipsam Sanctificantem ex Sacramētis dignè susceptis recipiunt: dispositio enim illa quæ sufficit ad recipiendum primarium Sacramenti effectum, qui est gratia ipsa Sanctificans, sufficit etiam ad secundarium, qui in istis actualibus auxiliis consistit. Tribuuntur autem specialia illa auxilia non statim atque Sacramentū recipitur, sed ijs temporibus & occasionibus quibus aptū & conveniens videtur illi, qui est ut ait Propheta Psalm. 9. Adjutor in opportunitatibus in tribulatione, ut fusius explicat Gammachæus ad quæst. 62. cap. 1. Ex qua doctrina sequitur (quod valde notandum est) nulla ejusmodi auxilia ex opere operato unquā illis tribui, qui ob defectū dispositionis ex Sacramento indignè suscepto gratiam Sanctificantem nunquam recipiunt: cum gratia illa sit primarius Sacramēti effectus, in quo reliqui veluti radicantur.

Quæres 3. utrum Sacramenta novæ legis æqualē semper gratiam conferant?

Respondetur quæstionem illam in duplici sensu accipi posse: 1. an diversa Sacramenta, verbi gratiâ Baptismus & Eucharistia, æqualem conferant gratiam: & dicendum est conferre inæqualem cùm probabilissimum sit Deum voluisse per Sacramenta perfectiora & digniora cæteris paribus majorem & uberiorem gratiam conferre: est autem de fide, & in Concilio Tridentino definitum sess 7. can. 7. Sacramenta omnia non esse inter se æqualia, sed alia alijs

digni-

digniora esse & excellentiora: Vnde infertur Sanctissimæ Eucharistiæ Sacramentum majorem & uberiorem præ iijs Sacramentis conferre gratiam: cùm omnium dignissimū & præstantissimum sit, ut satis indicat Concilium Tridentinum sess. 13 capite 1. & seq. & multiplici ratione probat Sanctus Doctor quæst. 65 art. 3. Vbi etiam secundum dignitatis locum tribuit Ordini, tertium Cõfirmationi, quartum Baptismo, quintum Extremæ Vnctioni, sextum Pœnitentiæ, & septimum Matrimonio.

2. Proposita quæstio intelligi potest, utrùm unum & idem Sacramentum æqualem omnibus illud suscipientibus conferat gratiam: Et dicendum est eò majorem conferre, non modò ex opere operantis, sed etiam ex opere operato, quò perfectius ad illud disponuntur. Quod constat tùm ex Cõcilio Tridentino sess. 6 capite 7. ubi loquens de adultorum justificatione, cujus instrumentalem causam dicit esse Baptismum, expresse asserit illos justitiam recipere secundùm propriam cujusque dispositionem & cooperationem: Tùm ex authoritate S. Doctoris, ad quæst. 6 cap. 2. S. Bonaventuræ, & aliorum, quos citat & quibus subscribit Gammachæus: Tùm etiam ex eo quòd ad suavem Dei providentiam pertinere videatur, ut meliùs & perfectiùs dispositis majora & uberiora gratiæ suæ munera largiatur.

4. Hæc autem melior & perfectior dispositio consistit præsertim in majori perfectione, intensione, continuatione & multiplicatione actuum fidei, spei, charitatis, religionis &c. qui in ordine ad Sacramenti suscepionem eliciuntur: sive tunc eliciantur cùm Sacramentum suscipitur, sive anteà in ordine ad illud eliciti fuerint: Ex quibus tamen videntur cæteris paribus meliùs disponere actus illi qui eo tempore exercentur, quo Sacramentum actu suscipitur.

Dices inde sequi gratiam illam uberiorem, quæ meliùs dispositis tribuitur, fore ex opere operantis, cùm detur intuitu meriti ipsius suscipientis.

Re-

Respondetur actus illos, per quos homo ad Sacramentum aliquod suscipendum disponitur, spectari posse duobus modis: 1. prout sunt ex se alicujus gratiæ meritorij: 2. prout passivè disponunt subjectum suum, & magis aptum reddunt ad effectum Sacramenti recipiendum. Et sic duplex illis respondet gratia: si spectentur priori modo, gratiam merentur ex opere operantis; si posteriori, reddunt hominem aptum ad majorem gratiam Sacramentalem ex opere operato recipiendam.

Instabis, Sacramenta agere necessariò ergo æqualiter.

Respondetur verum esse, si subjecta sint æqualiter disposita; falsum verò, si inæqualiter: sicut sol æqualiter undequaque lumen suum diffundit, quod tamen maximè inæqualiter in corporibus inferioribus recipitur; aliter siquidem in diaphano, aliter in opaco, aliter in stellis, aliter in luto & lapidibus impolitis.

SECTIO VI.

Vtrum per aliqua Sacramẽta imprimatur character.

1. Nomine characteris intelligitur signum quoddam spirituale, quod animæ per quædam Sacramenta imprimitur, de quo.

Dicendum 1. ejusmodi characterem verè imprimi animæ per susceptionem quorumdam Sacramentorum. Ita Sanctus Thomas & communiter omnes, estque de fide ac in Concilio Florent. & Trident. definitum, ut infrà dicetur

Probatur 1. ex capite 1. ad Ephes. In quo & credentes signati estis, ubi Apostolus loquitur de signaculo spirituali quod accipitur in Baptismo, prout hunc locum exponunt SS Chrysost. Hieron. & alij apud Bellaminum tom. 5. lib. 2. cap. 20. Item 2. Corinth. 1. ubi Apostolus de Confirmationis Sacramento loquens, Vnctioni illius signaculum conjungit: Vnxit nos Deus, & signavit nos.

Probatur 2. ex Sancto Ambros. libro 1. de Spiritu Sancto:

cto : Spiritu ſignamur, inquit, ut ſplendorem atque imaginem ejus tenere poſſimus, quod eſt utique ſpirituale ſignaculum : Et Sanctus Auguſt. ſerm. de geſtis cum Emerito capite 6. ubi loquens de Bapiſmo: Iſte, inquit, eſt character Imperatoris mei; de iſto charactere militibus ſuis, vel potius comitibus ſuis, ut hunc imprimerent eis, quos congregabant caſtris ejus, præcepit dicens : Ite, baptizate omnes gentes in nomine Patris, &c.

Dicendum 2. Characterem illum eſſe indelebilem, nec ullis peccatis poſſe obliterari; ac proinde Sacramenta quæ illum imprimunt, iterari non poſſe Ita Sanctus Thomas art. 5. Et expreſsè definitum eſt in Concilio Florent, in decreto Eugenij, & in Tridentino ſeſſ. 7. can. 9. Et antè præ. fata Concilia id ipſum docuerunt SS. Patres, ut S. Cyril. Hieroſol præfat. in catecheſes ubi Baptiſmi Sacramentum per effectus definiens, dicit eſſe ſignaculum Sanctum & indelebile. & S. Auguſt. libro 2. cap. 13. cont. Epiſt. Parmeniani, loquens de Baptiſmo & Ordine, dicit Sacramenta illa non minùs inhærere apoſtatis, quàm corporalem notam Imperatoris militibus fugitivis; ideòque illa non eſſe iteranda, dum Apoſtatæ redeunt ad Eccleſiam.

Docet autem S Thomas in reſp. 3. characterem illum manere etiam poſt hanc vitam, non ſolùm in animabus beatorum, ſed etiam damnatorum, in illis quidem ad majorem ornatum & ſplendorem, in iſtis verò ad majorem ignominiam & confuſionem.

Dicendum 3. tria tantùm Sacramenta imprimere characterem, Baptiſmum ſcilicet, Confirmationem, & Ordinem. Ita S. Doctor ; & conſtat ex Concilio Florent. in citato decreto Eug. & Tridentino ſeſſ. 7. can. 9. & etiam ex praxi continuâ totius Eccleſiæ, quæ tria illa Sacramenta iterari non poſſe, alia verò quatuor iterari poſſe apertè demonſtrat; cujus quidem diſcriminis alia ſufficiens cauſa afferri non poteſt, niſi quod tria illa imprimant characterē, reliqua verò non imprimant, ut fuſe explicat Bellarminus lib. 2. de Sacra. cap. 22.

Quæ-

Quærunt Theologi quid sit propriè character ille Sacramentalis: Omissis varijs superhac re Doctorum sententijs, omnium probabilissimè loquuntur illi, qui juxta doctrinã S. Thomæ q. 63. 1. 2. & 3. asserunt characterem illum esse qualitatem quandam spiritualem supernaturalẽ, quæ tria præsertim efficit in anima, cui imprimitur. Primum est, quòd conferat quandam potestatem spiritualem ad ea peragenda quæ ad cultum divinum spectant: quæ quidem potestas est vel passiva ut in Baptismo, per cujus characterem redditur homo idoneus ad alia Sacramenta licitè & validè suspicienda; vel activa, ut in Ordine & Confirmatione: per Ordinem enim efficitur homo idoneus ad Sacramenta alijs ministranda; per Confirmationem verò ad fidem profitendam. Secundum est, quòd hominem Christo Domino configuret, à quo tanquam summo sacerdote derivatur omnis potestas spiritualis, & ideo, qui charactere aliquo Sacramentali insigniti sunt, Christo Domino similiores efficiuntur præ alijs, qui simili charactere non sunt insigniti Tertium denique est, quòd consignet hominem, eumque ab alijs secernat, qui ejusmodi characterem non receperunt; ita ut (verbi gratia) illi qui charactere sacerdotali præditi sunt, quovis in loco vel statu reperiantur, per totam æternitatem ut tales agnosci poterunt & ab alijs distingui, quæ omnia fusiùs explicata apud eundẽ Bellarminum cap. 19. videri possunt.

SECTIO VII.

Quis sit numerus & quæ necessitas Sacramentorum novæ legis.

1. CErtum est ex fide septem esse Sacramenta novæ legis, nec plura, nec pauciora: scilicet Baptismum Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Vnctionem, Ordinem, & Matrimonium. Ita expresè definitum habetur in Concil. Florent. in decret. Eug. & in Concil. Trident. sess. 7. can. 1.

Plura nullus unquã hæreticus agnovit, pauciora multi, præ-

præsertim recentiores, qui cùm in eo solummodò inter se conveniant quòd veritati adversentur, circa ipsorum tamen Sacramentorum numerum maximè ab invicem discrepant, & distrahuntur in varios & multiplices errores: Alij siquidem unum tantummodò Sacramentum esse contendunt; alij duo; alij tria recipiunt, nec tamen eodem modo: Quidam enim Baptismum, Eucharistiam, & Pœnitentiam inter Sacramenta solummodò numerant. Alij Pœnitentiæ loco Matrimonium: alii Ordinationem substituunt: quæ omnia fusiùs apud Bellarminum lib. 2. de Sacra. cap. 25. explicata reperiuntur. Verùm falsitas istorum dogmatum hæreticorum, & nostræ fidei veritas constat ex supradictorum Conciliorum, adeòque totius Ecclesiæ authoritate quæ hunc septenarium Sacramentorum numerum definivit, erroresque omnes oppositos proscripsit: & pleniùs adhuc constabit ex iis quæ dicenda sunt, cum de unoquoque Sacramento in particulari agetur.

2. Quod spectat ad necessitatem Sacramentorum novæ legis, certum est absolutè loquendo, illorum institutionem ad salutem hominum non fuisse necessariam, cùm Deus sine ullis Sacramentis, sive in statu naturæ lapsæ, sive in quocunque alio, potuerit per alia media homines ad salutem consequendam efficaciter juvare. At verò supposita institutione Sacramentorum in statu naturæ lapsæ divinitùs factâ, dicendum est quædam Sacramenta necessaria esse necessitate medij, quædam solummodò necessitate præcepti, in quibusdam neutram reperiri necessitatem, in alijs utramque.

In primis enim Baptismi Sacramentum respectu infantium solâ necessitate medij necessarium est, cùm nullum aliud ad salutem consequendam medium ipsis suppetat: Idem etiam Baptismi sicut & Pœnitentiæ Sacramentum in re vel in voto susceptum, necessitate tùm medij, tùm præcepti necessarium est respectu adultorum, qui vel peccatum originale contraxerunt, vel post illud in Baptismo remissum, mortale aliquod actuale peccatum commiserunt.

Eucha-

Eucharistia quoad realem susceptionem, soliùs præcepti necessitate necessaria est. Ordo & Matrimonium quamvis ad bonum commune totius Ecclesiæ maximè requirantur, ad salutem tamen uniuscuiusque fidelium nullam neque medij, neque præcepti necessitatem inferunt.

Quomodò autem ista intelligi debeant; & quæ sit etiã Confirmationis & Extremæ-Vnctionis necessitas, infrà suis locis explicabitur.

SECTIO VIII.

Quis sit minister Sacramentorum novæ legis, & quæ in illo requirantur ad validam illorum administrationem.

1. SUpponimus ex S. Doctore quæst. 64. art. 3. Christum Dominum in Sacramentis dupliciter operari: 1. quatenùs Deus est, per potestatem supremæ & omnimodæ authoritatis. 2. quatenùs homo est, per potestatem ministerij principalis, ratione cujus Sacramenta ipsa instituit, & ad eorum effectus concurrit, tùm ut causa moralis meritoria principalis, tùm ut causa instrumentalis divinitati per unionem hypostaticam conjuncta: sicque primarius & præcipuus cuiusque Sacramenti minister est ipse Christus Dominus; unde Sancti Joannis cap. 1. de illo dicitur. Hic est qui baptizat. Hoc præsupposito.

Dicendum 1. Christum Dominum alios sub se Sacramentorum suorum ministros instituisse, qui quidem secundùm legem ordinariam debent esse homines viatores. Ita S. Thomas art. 7. Et constat ex variis Scripturæ testimoniis. 1. Corinth. 4. Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum, &c. Ephes. 4. Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, quosdam Pastores & Doctores, Hebræor. 10. Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, &c. qui condolere possit

possit iis, qui igorant & errant; quoniam & ipse circumdatus est infirmitate.

Diximus secundùm legem ordinariam, fatemur enim cum S. Doctore suprà, Angelos posse extraordinariè Sacramenta ministrare: Vnde S. Augustinus lib. 2. contra Parmenianum, cap. 15. Quod attinet, inquit, ad Baptismum adest Deus qui dat, sive per seipsum, sive per hominem sive per Angelum.

Dicendum 2. in ministro, ad hoc ut validè Sacramentum aliquod administret, duo præsertim requiri.

Primum est sufficiens & legitima potestas; cùm enim Sacramenta nonnisi supernaturali modo agant, nec validè confici possint, nisi juxta præscriptum divinæ institutionis, hinc apertè constat neminem ad illa conficienda esse idoneum, qui secundum rationem institutionis cuiusque Sacramenti, sufficientem à Deo non acceperit potestatem.

Hæc autem potestas respectu Baptismi, secundùm divinam institutionem, in omnibus quibuscunque viatoribus etiam infidelibus sufficiens reperitur; respectu Matrimonii, in omnibus fidelibus baptizatis nullo impedimento canonico obstrictis; respectu aliorum quinque Sacramentorum, in iis solummodò qui sacerdotali aut Episcopali charactere sunt prædicti: quæ omnia suis locis fusius explicabuntur.

Secundum est intentio conficiendi Sacramentum & ad eius effectum cooperandi, vel saltem in genere faciendi id, quod Christus faciendum instituit, vel quod ipsa Ecclesia facit. Ita S. Thomas quæst. 64. art. 8. & expresè definitū habetur in Concil. Florent. in decret. Eug. & in Trid. sess. 7. can. 11. ubi anthema profertur in eum qui dixerit, In ministro, dum Sacramentum conficit, non requiri intentionem faciendi quod facit Ecclesia. Ratio peti debet ex institutione ipsius Christi, qui ministros Sacramentorum suorum humano & rationabili modo ea conficere & ministrare voluit; Vnde & Apostolus vocat illos dispensatores, ut signi-

ut significet consideratè & cum certâ intentione illos operari debere : alias dissipatores potiùs dicendi essent.

3. Est autem observandum intentionem illam triplicē esse posse, habitualem scilicet, actualem, & virtualē. Habitualis intentio nihil aliud est quam propensio illa & facilitas concipiendi aliquam actualem intentionem, quæ quidem propensio & facilitas ex iteratâ sæpius Sacramentorum administratione oritur : Et hæc habitualis intentio est insufficiens ad Sacramentum validè conficiendum, ut docent Scotus, Gabriel, Richardus & alij apud Suarem dis. 13. sect. 2. estque communis Doctorum sententia, & in praxi tenenda.

Actualis intentio ea est, quâ aliquis Sacramentum conficiens, actu & de facto intendit conficere, seu facere quod facit Ecclesia; estque optima, & ad Sacramenti validitatē sufficientissima, non tamen absolutè necessaria ; quia sufficere potest virtualis, scilicet, quæ cum paulo ante actu extiterit, nec revocata fuerit, ex illius vi minister actionē Sacramenti perficit: exempli gratia, cùm quis ex intentione actuali celebrandi Missam & conficiendi Sacramentum Eucharistiæ, sumit vestes sacras, & ad altare accedit: quod si posteà in ipso consecrationis actu ex humanâ fragilitate distrahatur, dummodò verba consecratiois super materiam aptam debitè proferat, nec primam illam intentionem revocet validè conficit Sacramentum : quia id facere censetur vi actualis illius intentionis quæ præcessit, & quæ causa extitit, cur sumpserit vestes sacras, ad altare accesserit, & alia egerit, cum quibus consecratio habuit connexionem. Ita expressè S. Doctor art. 8. in resp. ad 3. ubi dicit quod si in ipso exercitio actus, cogitatio ministri ad alia rapiatur, virtute primæ intentionis perficitur Sacramentum: cui subscribunt Scotus, Durandus, Paludanus Gabriel, & alii communiter omnes apud eundem Suarem supra sect. 3.

4. Observat autem rectè Gammachæus ad quæst. 64. cap. 5. non requiri in ministro, necessitate absolutâ expli-

citam & formalem intentionem faciendi, quod Chriſtu inſtituit, vel quod facit Eccleſia; ſed ſufficere quamcunqu aliam æquivalentem: exempli gratia, ut miniſter apud ſ velit hic & nunc fungi officio ſuo, vel id facere quod ſolē alij ſacerdotes, & quod aliquis ab illo petit, ſcilicet ut Sa cramentaliter abſolvat, &c. omnia enim iſta & alia ſimili æquipollenter includunt intentionem Chriſti & Ecclleſiæ ut per ſe liquet.

Dices, ſi Sacramentorum validitas pendet ab intentio ne miniſtri, inde conſequens fore ut nullus, ſecuro & tran quillo animo eſſe poſſit, nec certò ſcire utrum verè abſo lutionem Sacramentalem receperit, vel Baptiſmi Sacra mento fuerit initiatus; cùm certo ſcire non poſſit, an mini ſter ſufficientem intentionem habuerit. Reſpondetur ad ſecuritatem illam & tranquillitatem animi ſufficere debe re, quòd ſpectatis omnibus circunſtantijs, nulla occurrat rationabilis cauſa dubitandi de Sacramenti ſuſcepti validi-tate: imò rectè monet. Gammachæus ſuprà, quòd, ſicut ex præcepto charitatis unuſquiſque judicia omnia temera-ria & ſuſpiciones contra proximum, ac proinde contra quemcunque Sacramentorum miniſtrum abijcere debet; ſic etiam dubitationes omnes, quæ de illus legitimâ & ſufficienti intentione ſuboriri poſſent, repudiare tenetur: Vbi etiam ſubjungit probabilem eſſe Alexandri Alenſis, Durandi, Gabrielis & aliorum Doctorum ſententiam, qui exiſtimant in eo caſu, in quo ex malitiâ vel ignorantia aut inadvertentiâ miniſtri, intentio ſufficiens in collatione Sacramenti alicujus non eſſet adhibita, Chriſtum Dominū tanquam ſummum ſacerdotem, & præcipuum ac prima-rium miniſtrum, qui nuſquam deeſt in neceſſarijs, defe-ctum illius Sacramenti ſupleturum eſſe eo modo, qui infi-nitæ ejus in nos charitati magis congruit; quod etiam do-cet S. Thomas art 8. in reſp. ad 2.

5. Eſt autem hic obſervandum privatum miniſtri erro-rem non obſtare validitati Sacramenti, dummodò veram materiam adhibeat, & ſubſtantialem verborum formam

debi-

debitè proferat, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, ut supra explicatum est, etiamsi error in quo versatur, & cui pertinaciter adhæret, sit contra veritatem ipsius Sacramenti. Ita docet S. Augustinus lib. 4. de Baptismo contra Donatist. cap. 15. & refertur cap. 48. dist. 4. d. consecrat. ubi sic loquitur: Satis ostendimus ad Baptismum qui verbis Evangelicis consecratur, non pertinere cujusque vel dantis vel accipientis errorem, sive de Patre, sive de Filio, sive de Spiritu Sancto aliter sentiat, quàm cælestis doctrina insinuat. Vnde etiam baptisati ab Arianis, qui in fide circa mysterium SS. Trinitatis maximè errabant, cùm ad Ecclesiam redibant non rebaptisabantur, ut in Concilio Arelatensi primo can. 8. edicitur: Si ad Ecclesiam aliqui de hæresi (Arianâ) venerint, interrogent eos nostræ fidei Sacerdotes Symbolum; & si perviderint in Parte & Filio & Spiritu Sancto eos baptisatos, manus tantū eis imponant ut accipiant Spiritum Sanctum.

Si tamen minister errorem suum contra veritatem Sacramenti in formâ exprimeret, vel intentione suâ ita conciperet, ut nollet Sacramentum conficere aut ministrare, nisi cum suppositione illius erroris, v. g. si Arianus nollet baptismum cum invocatione Patris & Filij & Spiritûs Sancti valere, nisi supposito quod Pater sit major filio, aut quod Filius non sit illi consubstantialis, tunc Sacramentū irritum esset, ob defectum formæ vel intentionis, ut ex antedictis manifestum est.

6. Quæres utrum in ministro, præter legitimam potestatem & sufficientem intentionem, requiratur insuper fides & gratia Sanctificans.

Respondetur 1. neutram requiri ad Sacramenti validitatem, ut expresse definitum est in Concil. Triden. sess. 7. can. 12. de Sacramentis in genere, & can. 4. de Baptismo, & olim definitum fuerat in Concil. Nicen. 1. canon. 19. Carthagin. 1. can. 1. & à summis Pontificibus Leone Magno Epist. 77. ad Nicetam, & Gregorio Magno lib. 9. registri Epist. 61.

Respondetur 2. ad hoc ut minister non modò validè sed etiam licitè Sacramentum conficiat, fidem & gratiæ Sanctificantis statum in eo requiri. Ita S. Doctor, & constat ex S. Dionysio cap. 1. de Eccles. Hierarch. ubi dicit quod Malis non est fas tangere Symbola, id est Sacramenta: & ex S. August. lib. 2. cap. 10. contra Parmenianum: Omnia Sacramenta, cùm obsint indignè tractantibus, prosunt tamen per eos dignè sumentibus.

Idipsum confirmat S. Doctor ex Sanctitate Christi Domini principalis Sacramentorum ministri, cui in actione Sacramentali, sicut inferiores ministri per cooperationem suam conjunguntur, sic & per Sanctitatem conformari debent, juxta illud Levit. 19. Sancti eritis, quoniam ego Sanctus sum.

Ex dictis colliges, quotiescunque aliquod Sacramentū conficiendum est, illius Ministrum antè omnia inspicere debere, an peccati alicujus mortalis sibi conscius sit, & si ita esse deprehendat, vel dubitet, illud priùs Sacramentali confessione, si fieri possit, sin minus saltem perfectæ contritionis actu expiare, aliàs grave sacrilegium committeret, si lethalis alicujus culpæ reus sacra illa mysteria tractaret.

Excipitur tamen casus necessitatis urgentis, verbi gratiâ Baptismi puero moribundo conferendi: tunc enim quam primùm illius saluti, omissis quibuscumque aliis consulendum est: nec peccaret qui Baptismum tunc, licet in peccato mortali, ministraret, si contritionis eliciendæ tempus non suppeteret, ut docet S. Th. quæst. 64. art. 6. ad 3. & post illum Isambertus ad quæst. 64. disp. 4. art. 7. Vbi etiā addit non esse peccatum mortale ex se & ex genere suo si quis in statu peccati mortalis Eucharistiam alteri sumendam porrigat: sicut nec si Parochus, vel alius sacerdos ab eo delegatus in tali statu adsistat celebrationi Matrimonij: in illa siquidem actione non ministri, sed testis honorarij personam sustinet, ut infrà suo loco dicetur: nec etiam si Diaconus vel Subdiaconus in statu peccati mortalis solē-

niter

niter ministrent: quod etiam antè illum docuit Scotus, Valentia, Suares, Henriquez, Vasques, & alij apud Laymannum, cap. 5. de Sacram. Angelus tamen, Sylvester, Victoria, Navarrus & alij, apud eundem, existimant Diaconum & Subdiaconum tunc mortaliter peccare, quod confirmari posse videtur ex eo quod dixit S. Doctor, in 4. dist. 5. q. 2. art. 2. quod quicunque in peccato mortali existens exhibet se ministrum Ecclesiæ in quocũque spirituali, peccat. Quamvis autem prior sententia sit maximè probabilis; in praxi tamen tutius est, ut antè quamlibet functionem solemnem cujuscunque Ordinis sacri, minister, si noxæ alicujus lethalis conscius sibi sit, actum perfectæ contritionis semper præmittat.

8. Quæres, utrum à malis ministris licet Sacramenta recipere? Respondetur cum distinctione: vel enim ministri illi sunt ij, quibus incumbit ex officio Sacramenta ministrare, ut Parochus, Episcopus, aut ij, quibus id non ex officio, sed ex delegatione tantùm incumbit. Rursùs hi vel sunt expositi ad Sacramenta ministranda, ut quando confessarius aliquis sedet in loco ubi audire solet confessiones: vel non sunt expositi. Hâc distinctione supposita, Dicimus 1. nullum Sacramentum, solo Baptismo excepto, licitè recipi posse ab iis ministris, qui ab Ecclesia non tolerantur, quales sunt nominatim excommunicati, degradati, &c. dicunt tamen aliqui in articulo mortis absolutionem Sacramentalem licitè recipi posse à Sacerdotibus etiã non toleratis. Ita Canus in relect. de Pœni. p. 5. Azor instit. moral. part. 1. lib. 8. cap. 11. quæst. 12. & habetur in declaratione Cardinalium ex collect. Joan. Galiemat in cap. 7. sess. 14. Concil. Trident.

Dicimus 2. ab iis, quibus ex officio Sacramenta administrare incumbit, quamvis mali sint, quamdiu tamen ab Ecclesia tolerantur licitum esse, etiam nullâ urgente necessitate, Sacramenta petere ac recipere: neque enim subditus, qui tale jus habet, ob Superioris malitiam illud amittere censetur.

Dicimus 3. ab iis quibus ex officio Sacramenta ministrare non incumbit, si sint expositi & ab Ecclesia tolerentur, licitum esse Sacramenta recipere, & ipsi administrantes illa sibi solis nocent, ut habetur can. sciscitantibus, 15. quæst. 8.

Dicimus 4. à malis ministris, qui nec expositi sunt, nec Sacramentum ex officio ministrare tenentur, non licere illa petere, si nulla urgeat necessitas. Nomine autem malorum ministrorum intelliguntur illi, qui notoriè in peccato aliquo mortali existunt: verbi gratiâ concubinarii publici: de peccatis enim occultis nemo judicare debet. Ratio hujus dicti est, quia hoc esset verè ad peccandum eos inducere. Videri potest Toletus lib. 1. cap. 92.

CAPUT SECUNDUM.

De Sacramento Baptismi.

SECTIO I.

Quid sit Baptismus, & quæ ejus necessitas.

1. BAptismi nomen, quod à Græcâ voce derivatum est, significatque ablutionem, seu immersionem, ex Christi Domini instituto, ab Apostolis & deinceps ab universâ Ecclesiâ usurpatum est, (ut declarat Catechismus Concil. Trident. part. 2. cap. 11.) ad significandum illud Sacramentum, in quo per exteriorem corporis ablutionē aquâ naturali factam, sub præscriptâ verborum formâ, confertur gratia.

Docet autem S. Thom. quæst. 66. art. 52. institutum fuisse hoc Sacramentum à Christo Domino, eo tempore, quo à S. Joanne in Jordane baptizatus est: quod etiam docet S. Ambr. lib. 2. in Luc. Baptizatus, inquit, Dominus non mundari volens, sed mundare aquas; ut ablutæ per Christi carnem, quæ peccatum non cognovit, Baptismatis jus haberent.

Est autem hic obiter observandum, Baptismum illum

à S.

à S. Joanne collatum, à Sacramento Baptismi longè diversum esse, ut expresè definitum est in Concil. Trident. sess. 7. can. 1. quod vel ex ipsis S. Joannis verbis satis liquet: S. Matth. 3. Ego baptizo vos in aqua in pœnitentiã; qui autem post me venturus est, ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto; Vbi manifestam exprimit differentiam inter suum & Christi Baptismum; quòd ipse in aquâ solùm id est in cæremoniâ quâdam externâ ad pœnitentiam exterius disponente; Christus verò in Spiritu Sancto baptizaret; id est quòd per exteriorem ablutionem quam instituit, Spiritum Sanctum seu gratiam Sanctificantem conferret. Huic veritati subscribunt unanimiter SS. Patres, quos fusè refert Coccius tom. 2. Thesauri Catholic. lib. 5. de Baptismo art. 5.

2. Jam quod spectat ad ipsius baptismi necessitatem, certum est ex fide, Sacramentum Baptismi omnibus cujuscunque ætatis, sexûs & conditionis hominibus, nõ tantùm præcepti, sed etiam medij necessitate necessarium esse.

Probatur 1. ex his Christi Domini verbis S. Joan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei, quæ verba S. Ambrosius explicans lib. 2. de Ap. cap. ult. Vtique, inquit, nullum excepit, non infantem, non aliqua præventum necessitate, &c.

Probatur 2 authoritate Conciliorum Carthag. & Milevit apud S. August. Epist. 90. & 92. in quibus proscriptus est error Pelagianorum, qui censebant paruulos sine Baptismo salutem posse consequi, & Concilij Constantiensis; ubi denuo condemnatus est idem error à Vviclefo renovatus, & denique Trident. sess. 7. can. 5. de Bapt. ubi anathema profertur in eum, qui dixerit Baptismum ad salutem necessarium non esse.

Probatur 3. ex S. August. lib. 3. de orig. animæ, cap. 9. & lib. 1. de peccat. meritis & remiss. cap. 18. & ex S. Hieronym. lib. 3. contra Pelag. & aliis SS. Patribus à Bellarmino fusè relatis lib. 1. de Bapt. cap. 4. ex quibus constat Baptismum ita esse omnibus sive paruulis, sive adultis ne-

cessarium, ut sine illo nullus ab originali peccato mundari, æternamque salutem consequi possit.

Hæc est autem differentia inter parvulos & adultos; quod illis ad salutem necessarius sit Baptismus reipsâ susceptus; his verò vel in re, vel in voto: quod expresse declaravit Concilium Trident. sess. 6. cap. 4. ubi dicit justificationem à peccatis, post Evangelium promulgatum sine lavacro regenerationis, aut ejus voto fieri non posse.

3. Per votum autem Baptismi intelligitur illius suscipiendi desiderium & propositum, non nudum aut simplex, sed fidei & perfectæ contritioni conjunctum; quia sine illis virtutibus nullus adultus extra Sacramentum justificari potest, ut constat ex ijs quæ in priori hujus operis parte diximus. Quod confirmari potest ex eo quod dixit S. Augustinus lib. 4. contra Donat. cap. 22. fidem conversionēque cordis, id quod ex Baptismo deerit, posse supplere: si fortè ad celebrandū Mysterium Baptismi in angustiis temporum succurri non potest: quod ostendit exemplo Cornelij Centurionis ante realem Baptismi susceptionē justificati.

Neque dicas superfluam fore posteà realem Baptismi susceptionem; Vt enim idem S. Pater cap. 21. de eodem Cornelio dixerat (quod & de quolibet alio dici potest) Si etiam Spiritu Sancto jam accepto baptizari noluisset, contempti tanti Sacramenti reus extitisset.

Docet etiam S. Thomas quæst. 66. art. 11. & 12. Martyrium pro Christo perpessum posse vicem Baptismi supplere, & ad salutem consequendam sufficere: quod etiā constat ex eo quod Christus Dominus dixit S. Matth. 16. Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam: quibus verbis S. Augustinus asserit lib. 2. de orig. an. cap. 12. Martyres, quibus contigerit antè pro Christi nomine occidi quàm Christi Baptismate dilui, exceptos esse ab hac sententia: nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, &c. & lib. 3. de Symb. ad Catechumenos cap. 4. dicit Sanctos Innocentes, ab Originali peccato fuisse suo sangvine dilutos: Vnde sequitur secundùm ejus mentem (quod

& plu-

& plurimi Theologi asserunt) martyrium singulari Dei dispensatione, non modò ex opere operantis, sed etiam ex opere operato, gratiam conferre.

Ex his facile est intelligere quid S. Doctor art. 11. & cum eo communiter Theologi significare velint; cùm triplicem Baptismum, fluminis, flaminis, & sanguinis distinguunt: Baptismus enim fluminis est Baptismus in re susceptus: Baptismus flaminis est Baptismus in voto: Baptismus denique sanguinis est martyrium, quod morte pro Christo perpessâ consummatum est.

SECTIO II.

Quæ sit materia Baptismi.

1. DIcendum aquam naturalem esse remotam Bapismi materiã. Id constat ex Christi Domini verbis S. Joan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c. quæ de Sacramẽto Baptismi per aquam naturalem conferendo intelligenda esse declaravit Concil. Trident. sess. 7. cap. 2. de Bapt. Vbi & aquam naturalem materiam Baptismi esse definivit: quod & in Concilio Florent. in Decret. Eug. & in Concil. Lateran. cap. Firmiter, de summâ Trinitate anteâ definitũ fuerat. Nomine autem aquæ naturalis intelligitur illa quæ est elementaris & simplex, sive sit ex mari, ex flumine aut fonte, aut palude, aut etiam ex pluviâ, ut docet S. Thom. quæst. 66. art. 3. & 4. in quo singularis prorsus elucet divinæ in homines misericordiæ benignitas quod ad Sacramentum tantæ necessitatis & utilitatis conficiendum, ut observat Catech. Trid. p. 2. cap. 2. materiam illã delegerit, quæ semper præstò est, atque ab omnibus ubique facilè parari potest.

Hinc colliges aquas omnes artificiales & alios humores mixtos, exempli gratiâ aquam quæ ex rosis aut alijs floribus vel herbis elicitur, item quæ ex sale resoluitur, lachrymas etiam, salivam, & similes liquores qui ab aquâ

aturali specie differunt, non esse idoneam & sufficientem Baptismi materiam: è contra verò Baptismum validè confici posse ex quâcunque aquâ naturali, quamvis accidentaliter immutata, dummodò veram aquæ naturalis formam, secundùm communem hominum æstimationem retineat; nihilque proinde ad hujus Sacramenti validitatem conferre, si aqua calida sit aut frigida, pura vel impura, vel ex glacie, nive, grandine expressa, aut aliquo liquore alieno in modicâ quantitate permixta; omni enim ejusmodi aquâ, communis est Theologorũ sensus, & expressa S. Thomæ doctrina art. 4. posse Baptismi Sacramentũ validè conconfici: validè inquam; nam ut licitè administretur, aqua pura quam tum fieri poterit, adhibenda est.

Dicendum 2. materiam proximam Baptismi esse ablutionem ex aquâ naturali, ut constat ex illis Christi Domini verbis. S. Marc. c. ult. *Baptisantes eos in nomine Patris &c.* & ex communi doctrina & praxi totius Ecclesiæ: cũ enim aqua sit materia remota Baptismi, oportet materiã ejusdem proximam in applicatione ipsius materiæ remotæ quæ per ablutionem fit, consistere, ut constat ex dictis capite præcedenti: Vnde S. Doctor quæst. 66. art. 1. ad 3. dicit fieri Sacramentum, non in ipso elemento, sed in homine cui adhibetur elementum per usum ablutionis.

Quæres 1. qualis ablutio ad Baptismum requiratur. Respondetur quod quamvis olim Baptismus ut plurimùm fieret per immersionem, certum est tamen per effusionẽ quoque aut aspersionem aquæ validè conferri posse, ut docet S. Thom. art. 7. & usus communis Ecclesiæ declarat, qui & ab ipsis Apostolis incepit; Act. 2. & 4. Vbi dicuntur uno die tria hominum millia baptizasse, quod non nisi per aspersionem factum fuisse probat Isambertus ad cit. quæst. disp. 2. art. 1.

Cæterum nihil ad validitatem Sacramenti refert, utrum unica vel trina ablutio aut immersio fiat, ut observat Catech. Rom. & olim declaravit S Gregor. lib. 2. Epist. 41. ad Leandrum; retinendus est tamen usus, qui in unaquaque

quæ Ecclesia particulari receptus est, sicut monet idem Catechismus p. 2. cap. 2.

Quæres quanta ablutio sit ad Baptismum necessaria. Respondetur tantam requiri quæ secundùm communem loquendi morem verè ablutio dici possit, ad quod unica gutta sufficere non censetur; sed ea quantitate aquæ opus est ut is qui baptizatur verè dicatur ablui. Ita docent Sotus, Suares & alij apud Layman. cap. 3. de Baptismo. Observat tamen rectè Isambertus ad Baptismi validitatem sufficere posse guttas aliquot quæ corpus tangant cum aliqua sua divisione & partium successione possint tangere; quod ad scrupulos tantum amovendos hic adnotamus, non verò ut aliquo humano respectu Sacramenti hujus Minister in illius collatione aliquot tantùm guttas adhibeat, ne verbigratiâ infantuli alicujus nobilis corpus ex aquæ frigore tantillum lædatur; cùm in Sacramento tantæ necessitatis ea semper aquæ quantitas adhibenda sit, quæ ad ejus validitatem citra quodcunque dubium sufficere possit.

Quæres 3. quænam corporis pars ablui debeat, ut validus sit Baptismus. Respondetur, Baptismum haud dubiè validum forê, si caput hominis abluatur: quod docet S. Thomas, quæst. 65. art. 11. ad 4. & Ecclesiæ præcepto faciendum esse constat ex cap. postquam vos, de consecrat. dist. 4. & ex Catech. Rom. p. 2. cap. Validum quoque fore existimant Sotus, Suares, & alij apud Laymannum citat cap. 3. & etiam Isambertus ad quæst. 66. dis. 3. a. ult. si scapulæ, pectus, aut alia ejusmodi notabilis pars abluatur.

4. Cæterum si alia pars minùs notabilis, verbi gratiâ manus, pes, &c. tantummodo ablueretur, ut si infans in egressu ex utero materno manum vel pedem proferret; tunc si immineat aliquod vitæ periculū, baptizandus quidem esset; sed cùm dissentiant inter se Doctores, utrùm valeat ejusmodi Baptismus, docet S. Thomas loco citato & post illum Alexander Alensis p. 4. quæst. 17. memb. 3. & alij communiter, remoto posteà infantis periculo, Baptismum esse sub conditione repetendum. Addit Layman-

nus suprà sentiendum idem esse si infans pelle adhuc illa, quam vocant secundinam, circumdatus, propter periculũ baptizetur; cùm à quibusdam dubitetur an sit pars infantis; quod etiam similiter dici debet, si soli capilli aqua perfunderentur: quamvis enim Sotus, Henriquez, Toletus, Vasques, & alij apud eundem Layman. suprà existiment ad Baptismi validitatem id sufficere: quia tamen id certum non est, & alij Doctores contrarium sentiunt, idcircò tutius est in re tanti momenti, Baptismum sub conditione repetere; cùm nunquam satis tutò æternæ animarum saluti, quæ ex hoc Sacramento pendet, consuli possit.

SECTIO III.

Quæ sit forma Baptismi.

1. BAptismi forma hæc est: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritûs Sancti. Quod cõstat ex Concilijs Lateranensi cap. firmiter de summa Trinit. Florentino in decret. Eug. & Tridentino sess. 7. can. 4. de Baptismo; additurque in Romano Catechismo parte 2. cap. 2. formam illam à Christo Domino Apostolis ac toti Ecclesiæ traditam fuisse Matth. 28. his verbis: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritûs Sancti.

In qua quidem forma exprimi debet primò actio ipsius ministri, ut docet S. Thomas quæst. 66. art. 5. Unde Alexander Tertius c. 1. de Baptismo & ejus effectu dicit, quod Si quis puerum ter in aquam immerserit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, & non dixerit (Ego te baptizo) non est puer baptizatus. Et in decreto sæpius citato Eugenij post relatam formam, qua Græci in Baptismi collatione utuntur, quæ est ejusmodi; Baptisetur vel Baptizatur servus Christi N. in nomine Patris, & Filij, & Spiritûs Sancti; dicitur Baptismum sub tali forma collatum, esse validum; quoniam in illa exprimitur actus qui per

ipsum

ipſum exercetur miniſtrum cum invocatione Sanctæ Trinitatis.

Exprimi 2. debet perſona baptizanda, ut ſignificat idē S. Doctor ſuprà & conſtat tùm ex citato cap. ſi quis, tùm ex præfato Catechiſmo Romano & etiam ex ipſo uſu & praxi totius Eccleſiæ, quæ in forma Baptiſmi perſonam baptizandam ſemper exprimere ſolet: tùm denique ut oſtendatur inter baptizantem & baptizatum eſſe debere diſtinctionem, aliumque eſſe qui baptizatur, & alium qui baptizat, ut habetur cap. Debitum extra de Bapt. & ejus effectu: proindeque neminem poſſe ſeipſum baptizare.

2. Exprimi 3. debet unitas divinitatis, ut aſſerit S. Doctor ſuprà ? in reſp. ad 6. Vnde S. Hieronimus ſuper cap. 4. ad Epheſ. Non baptizamus, inquit, in nominibus Patris &c. ſed in uno nomine quo intelligitur Deus: & S. Auguſtinus lib. 3. contra Max. Art. cap. 32. dicit conferri Baptiſmum, in nomine, non in nominibus: quia hi tres unum ſunt.

Exprimi denique debet explicita & diſtincta prolatio & invocatio trium perſonarum Sanctiſſimæ Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritûs Sancti, ut docet S. Thom. Et conſtat tùm ex citatis Chriſti Domini verbis, Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritûs Sancti: tùm ex Concilio Lateranenſi cap. firmiter, tùm ex epiſtola Zachariæ ad Bonifacium Epiſcopum quæ refertur c. in Synodo de conſecr. diſt. 4. ubi dicitur quòd ſi lotus in fonte Baptiſmatis quis fuerit, ſine invocatione Trinitatis, perfectus Chriſtianus non eſt, niſi in nomine Patris, & Filij, & Spiritûs Sancti fuerit baptizatus. Quod ſimiliter antè illum docuerant Sanctus Cyprianus Epiſt. 63. ad Iubajanum, Sanctus Leo Epiſt. 4. Sanctus Auguſtinus loco proximè citato cōtra Maximinum & plures alij.

Obſervat autem S. Doctor art. 5. ad 7. expreſſam Patris, & Filij, & Spiritûs Sancti mentionem & invocationem in forma Baptiſmi eſſe ita neceſſariam, ut ſi quis alias voces quamvis idem ſignificantes adhiberet, ut ſi diceret, in no-

mine

mine Genitoris, & Geniti, & ab utroque procedentis, Baptismum tamen minimè perficeret: quod etiam post illum docent plures alij quos citat Suares disp. 21. sect. 4.

Dices Act. 8. referri quod in nomine Christi baptizabantur viri ac mulieres, non ergo in nomine Patris, & Filij, & Spiritûs Sancti.

3. Respondetur 1. probabile esse, quod docet S.Thomas art 6. ad 1. Apostolos id ex speciali revelatione & dispensatione initio nascentis Ecclesiæ aliquando fecisse, ut nomen Christi, quod erat odiosum Judæis, atque Gentilibus, honorabile redderetur.

4. Respondetur 2. probabilius adhuc videri Apostolos nunquam in solius Christi nomine baptizasse, cùm nullus antiquorum Patrum (ut observat Vasques disp. 143. cap. 2.) qui Apostolis aut eorum discipulis comtemporanei fuerunt, illius revelationis aut dispensationis mentionem fecerit: Imò S. Clemens lib. 2. const. Apost. cap. 23. S. Dionysius cap. 3. Eccles. Hierarch. S. Iustinus apolog. 2. pro forma Baptismi, trium personarum Sanctissimæ Trinitatis expressionem divino præcepto servandam esse declarant quod etiam in can. 48. & 49. Apostolorum præscribitur.

Quare quod dicitur Apostolos baptizasse in nomine Christi, intelligendum est baptizasse authoritate ac potestate ipsius Christi, quo sensu de credentibus in se dixit idem Christus: In nomine meo Dæmonia eiicient Matth. ult. cap. vel baptizasse in nomine Christi, quia baptizantes exprimebant nomen Filij simul cum nomine Patris & Spiritûs Sancti, ut intelligit S. Cyprian. Epist. 73. ubi explicans S. Petri verba Actor 2. Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu, sic ait: Jesu Christi mentionem facit Petrus, non quasi Pater omitteretur, sed ut Patri quoque Filius adjungeretur.

SECTIO IV.

Quis poſſit Baptiſmum conferre.

1. DIcendũ quemlibet hominē viatorē ſive virũ, ſive mulierē, ſive fidelē ſive infidelē, poſſe validè Baptiſmum conferre. Id conſtat ex Concilijs Lateranenſi & Florentino *ſect.* præced. citatis, & etiam ex cap. Ad limina. 30. q. 1. & cap. Romanus. de conſecrat. diſt. 4. idque ita inſtitutum à Chriſto Domino fuiſſe docet S. Thom. quæſt. 67. art. 3. ut Sacramentum ad ſalutem neceſſarium à quocunque homine in caſu neceſſitatis validè conferri poſſet.

Dicendum 2. quemlibet hominem non modò validè, ſed etiam licitè Baptiſmum abſque ſolemnitate (in ſolo tamen caſu neceſſitatis) conferre poſſe. Id conſtat tùm ex Concilijs & canonibus ſuprà citatis, tùm ex antiquis Patribus qui id expreſſe docent, ut Tertulianus lib. de Baptiſm. cap. 16. ubi dicit in caſu neceſſitatis Laicis eſſe jus baptizandi: quod etiam docet Sanctus Hieron. dialog. contra Luciferianos paulo ante medium, idque affirmat ſuo tempore ubique receptum & uſitatum fuiſſe Diximus (abſque ceremoniis aliis, quæ in collatione Baptiſmi ex Eccleſiæ præcepto adhibentur; nam ſi laicus ceremonias illas uſurparet, peccaret mortaliter, fieretque irregularis, ut habetur cap. ſi quis, extra de non ordinato miniſtrante.

2. Obſervat autem S. Doctor quæſt. 67. art. 4. & poſt illum Paludanus, Sotus, Silveſter, Navarrus & alij apud Laymannum cap. 7. de Bapt. in caſu neceſſitatis hunc ordinem eſſe ſervandum; ut præſente proprio Paſtore, non baptizet Diaconus, præſente item Diacono, non baptizet Clericus inferior aut laicus: imò etiam præſente Clerico non eſſe conveniens laicum baptizare, ſicut nec præſente viro, mulierem. Additque idem Author fore peccatum mortale, ſi præſente Sacerdote, laicus aut inferior Clericus baptizare præſumeret; veniale vero ſolummodo, ſi inter alios clericos inferiores & Laicos, vel inter virum ac mulierem

lierem, præfatus ordo invertatur; imò nullam fore culpā: si ordinis illius invertendi causa aliqua subsit, ut quia obstetrix meliùs & certiùs novit modum baptizandi; vel quia virum non decet accedere ad baptizandum puerum nondum omnino ex utero matris editum.

3. Dicendum Episcopum in Diœcesi, Presbyterum Curatum in paræcia sua, esse ordinarium Baptismi Ministrum. De Episcopo apertè constat, cùm sit in Diœcesi sua primus & ordinarius Pastor: Vnde Tertullianus lib. de Bapt. Dandi Baptismum, inquit, habet jus summus Sacerdos qui est Episcopus, dehinc Presbyteri, &c.

De Sacerdote Curato etiam similiter constat ex usu & praxi totius Ecclesiæ, & ex Rituali Romano tit. de Bapt. ubi dicitur quod. Legitimus Baptismi minister est Parochus, vel alius sacerdos à Parocho vel ab Ordinario loci delegatus; Vnde etiam (ut observat Joan. Filsacus Opusc. de Parœc. & Parœc. orig. cap. 7.) Ecclesiæ Parœciales olim vocabantur Ecclesiæ baptismales.

Id præterea confirmat Isambertus ad quæst. 67. disp. 1, art. 5. ex eo quod actus baptizandi solemniter (ut ibidem probat) sit actus pastoris ordinarii proprius; Vbi etiam addit Parœcum, præsente Episcopo suo, citra illius consensum, quem honoris & reverentiæ causa postulare debet, licitè baptizare non posse: quod colligit ex Epist. 80. S. Leonis ad Episcopos Galliæ.

4. Dicendum quemlibet alium sacerdotem, qui nec Episcopus est: nec Parœcus, non nisi ex hujus vel illius delegatione seu licentia Sacramentum Baptismi posse licitè administrare. Ita S. Thomas quæst. 67. art. 4. ad 2. cui subscribunt Suares dis. 31. sect. 4. Vasques, Valentia Henriques, & alij apud Laymannum c. 7. de Bapt. Vnde sequitur sacerdotem illum peccaturum mortaliter, qui absque proprij Sacerdotis licentia expressa, aut saltem rationabiliter præsumpta, solemniter baptizaret: quod etiam docet Gamachæus ad citatam quæst. 67. cap. 1. & Isambertus ad eandem quæst. disp. 1. art. 5.

Est autem observandum non modò Sacerdotes, sed etiã Diaconos ex Episcopi vel Parœci commissione posse solemniter baptizare, ut Doctores supra citati asserunt; cum hac tamen differentia, quod Sacerdoti tanquam legitimo ministro committi possit pro libito proprii sacerdotis; Diacono vero non nisi urgente aliqua necessitate: & præterea Diaconus absque Ordinarii licentia solemniter baptizans non modo peccet mortaliter, sed etiam fiat irregularis, ut habetur cap. Si quis, extra de non ordinato ministrante; Sacerdos vero idem faciens peccat quidem, sed nullam irregularitatem contrahit.

SECTIO V.

Quis Baptismum suscipere possit; & quæ dispositiones ad id requirantur.

1. Certum est quemlibet hominem in statu viæ capacem esse Baptismi percipiendi, cum Christus Dominus dixerit S. Matth. ult. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, &c. Et de adultis quidem nulla est difficultas; cùm sicut ad doctrinam Evangelicam audiendam, sic etiam ad percipiendum Baptismum sint idonei: De Infantibus verò rationis usum nondum assecutis negant hujus temporis Anabaptistæ, qui (ut refert Bellarminus lib. 1. de Bapt. c. 8.) contendunt non nisi adultis conferendum esse Baptismum; ideoque infantes jam baptizatos, cùm ad ætatem adultam pervenerunt, iterum rebaptizant; Vnde & Anabaptistarum nomen sortiti sunt: contra quos fides Catholica docet paruulos etiam nõdum rationis usum assecutos, sive à parentibus catholicis: sive ab hæreticis aut infidelibus prognati sint, Baptismi suscipiendi esse capaces.

Probatur hæc veritas & error oppositus refellitur, tum ex his Christi Domini verbis, Matth. 19. Sinite paruulos venire ad me, talium est enim regnum cœlorum: tum ex Concilio Milevitano can. 2. ubi hæc habentur: Placuit, ut

quicunque paruulos recentes ab uteris matrum, baptizandos negat, anathema sit: tùm etiam ex Concilio Viennensi sub Clement. V Clementinâ I. de sum. Trinit. & fide Cathol. & Concilio Trid. sess. 5. can. 4. ubi eadem veritas definita est: denique ex S. Augustino, qui lib. 10. de Gen. ad liter. c. 23. dicit hanc baptizandorum puerorum in Ecclesiâ consvetudinem esse traditionem Apostolicam.

2. Cùm igitur hoc certum sit ex fide, quæritur an infantes illi sint invitis parentibus baptizandi.

Respondetur 1. infantes infidelium nondùm rationis usum assecutos, invitis eorum parentibus, non esse baptizandos, si sub illorum curâ & potestate remanent, aut periculum sit, ne ad eorum curam & potestatem redeant. & ab illis pervertantur: Si autem ab illorum curâ & potestate juste abstrahi possint, ita ut nullum sit periculum ne ad illos redeant, aut ab illis pervertantur, tunc licet infantes illos etiam invitis parentibus, baptizare, quod similiter licitum est, in præsenti periculo mortis ipsorum infantium: imò etiam invitis eorum parentibus fieri debet: quæ omnia fusè explicat & probat Gregor. à Valentiâ, disp. 4. q. de Bapt. p. 3.

Respondetur 2. licitum esse invitis parentibus Hæreticis, filios illorum, secundùm ritum Ecclesiæ baptizare. Ita habetur cap. in Judæis dist. 45. cũ enim Hæretici, ut potè & ipsi baptizati, Ecclesiæ sint subditi, justè ab illâ compelli possunt, ut filios suos Baptismi Sacramento secundùm ritum Catholicum initiandos & in vera fide ac religione instruendos deferant & si præstare id recusant; etiam inuitis illis id fieri potest.

Jam quod spectat ad dispositiones in suscipientibus Baptismum necessarias, de adultis solùm quæstio intelligenda est: in paruulis enim fidem, intentionem, aut aliam similem dispositionem requirere, aliud non est, (ut dicit S. Augustinus Epist. 57. ad Dard.) quàm ipsis sensibus & evidentissimæ veritati velle contradicere.

3. Prima igitur dispositio ad Baptismum in adulto requi-

quisita, est eius consensus. Ita S. Doctor quæst. 68. art. 7. & constat ex cap. Maiores, extra de Baptismo dist. 4. & eius effectu & cap. ægrotantes de consecrat. dist. 4. & etiã ex ipso usu & praxi Ecclesiæ, quæ ante ipsius Baptismi collationem interrogat baptizandum, utrum velit baptizari. Non requiritur autem consensus actualis expressus, sed sufficit virtualis aut interpretatiuus, seu ut adultus actualem suscipiendi Baptismi aliquando habuerit voluntatem, eamque minimè retractaverit.

Secunda dispositio ad suscipiendum Baptismum necessaria, est fides, sufficiensque doctrinæ Catholicæ notitia. Id constat tùm ex Script. S. Marc. ult. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Et Act. 8. Eunucho Baptismum postulanti S. Philippus respondit: Si credis ex toto corde, licet: Vnde Ecclesia baptizandum super præcipuis fidei nostræ articulis interrogat, illiusque publicam professionem ab eo exigit.

Tertia dispositio est dolor de peccatis cum proposito servandæ legis divinæ. Id etiam constat ex his S. Petri verbis Act. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum & ex Concil. Trident. sess. 6. cap. 6.

4. Qualis verò esse debeat ille dolor, & ex quo motivo elicitus, quale item servandæ legis propositum, pleniùs constabit ex iis quæ dicentur infra cap. 5. de Sacra. Pœnitentiæ: ut enim docet & probat Isambertus, ad q. 68. disp. 6. art. 4. dolor qui ad Sacramentum Pœnitentiæ sufficit, ad Sacramentum etiam Baptismi sufficiens esse censetur.

Porrò cùm hæ tres dispositiones, ad Baptismum fructuosè recipiendum in adulto requirantur ad illius tamen validitatem solummodo prima necessaria est, ut constat ex cap. Maiores, & cap. de Judæis dist. 54. & ex S. August. lib. 2. contra Petilian. cap. 35. & lib. de catechis. rud. cap. 17. unde, quando quis serio vult Baptismum percipere, quãvis neque fidẽ, neque de peccatis dolorẽ habeat, verè ipsius Baptismi characterem recipit, non tamen gratiã

Sancti-

Sanctificantem, neque alios effectus qui ab ipsa pendent de quibus agetur sect. seq.

Quæres 1. utrùm infans in utero materno baptizari possit. Respondet S. Doctor ibid. a. 11. non posse, cùm ejus corpus in eo statu aquâ tingi & ablui non possit: proindèque (ut ibidem docet) ad Baptismum conferendum expectanda est totalis egressio pueri ex utero: si tamen periculum aliquod immineat, caputque primo egrediatur, in eo baptizari debet, nec est postea rebaptizandus, si eum perfectè nasci contigerit: quod si manum, vel pedem aut aliam similem partem exerat, in illâ similiter, periculo imminente, debet baptizari, quia tamen incertum est, an ejusmodi Baptismus validus sit, erit posteà sub conditione iterum baptizandus.

5. Quæres 2. utrùm monstra baptizari debeant. Respõdetur monstra illa, de quibus dubitatur utrùm animam rationalem habeant, si nihil certi dignosci possit, immineatque mortis periculum, sub hac conditione baptizari debere: Si tu es capax Baptismi, ego te baptizo, &c. Si verò nullum sit in mora periculum, consuli poterunt medici & alij experti; imò tutiùs erit rem ad Episcopum deferre ordinemque ab illo præscriptum sequi, ut declaratur in Rituali Romano, titulo de Baptismo.

Quod si monstrum tale sit, de quo dubitetur an sit unus homo vel plures, baptizari non debet donec id discernatur discerni autem poterit, si unum vel plura capita; unum vel plura pectora in eo sint; tunc enim totidem erunt corda & animæ hominesque distincti, & in eo casu seorsim singuli erunt baptizandi: si verò distinctio illa personarum non possit certò deprehendi, ut si duo quidem capita, non verò duo pectora habeat; tunc in uno absolutè baptizari debet, in altero sub conditione, ut in eodem Rituali præscribitur.

Quæres 3. an adulti amentes sunt baptizandi Respondetur cum distinctione: vel enim fuerunt perpetuò amentes, nec speratur eos rationis compotes aliquando futuros esse,

Te, & talibus Baptiſmus conferri debet ; ſicut & alijs in-
ntibus ; vel aliquando uſum rationis habuerunt , & po-
eà in amentiam lapſi ſunt ; & ſiquidem conſtet illos, dū
nentis compotes eſſent, Baptiſmum petiiſſe aut exoptaſſe,
ec voluntatem illam mutaſſe, Baptiſmus illis erit confe-
endus ; ſi verò id non conſtet, à Baptiſmi adminiſtratione
bſtinendum eſt. Ita habetur in Catechiſmo Trid. part. 2.
ap. 2.

Dices videri tutius eſſe illos baptizare, cum in illis in-
erpretativa Baptiſmi ſuſcipiendi voluntas præſumi poſſit ;
l eſt illos eſſe diſpoſitos, ut ſi ſtatum ſuum agnoſcerent, &
aptiſmi neceſſitatem ſcirent ,haud dubiè illum ſuſcipere
ellent.

Reſpondetur voluntatem illam interpretativam ad Ba-
tiſmum minimè ſufficere, ut docet & probat Iſambertus
d citatam q. 68. diſp. 6. art. 2. additque art. 3 quòd ſi quis
aptiſmum adulto conferret, in quo diſpoſitiones , ad Ba-
tiſmum neceſſariò requiſitas non deprehenderet, peccati
nortalis reatum incurreret.

SECTIO VI.

Quænam ſint effectus Baptiſmi.

QUinque ſunt præcipui hjus Sacramenti effectus Primus
eſt remiſſio quoad culpam peccati originalis , & pec-
atorum omnium actualium ſi quæ ante Baptiſmi ſuſce-
tionem commiſſa ſunt. Ita S. Doctor quæſt. 66. art. 1. &
xpreſsè definitum habetur in Concil. Florent. in decret.
ug. & in Trident. ſeſſ. 5. & longè anteà in Concil. Car-
hag. 4. can. 1. inter præcipua fidei dogmata, quæ Epiſco-
us conſecrandus profiteri debebat, reponitur iſtud de re-
miſſione peccatorum per Baptiſmum : & S. Greg. Epiſt. 38.
nfideles illos vocat , qui dicunt peccata in Baptiſmate nō
erè, ſed ſuperficie tenùs dimitti.

Secundus effectus , eſt remiſſio totius pœnæ peccatis
debi-

debitæ. Ita S. Doctor art. 2. & constat ex eodem Eugeni decreto, & ex Concil. Trident. sess. 6. cap. 14. ubi dicitu in Sacramento Pœnitentiæ temporalem pœnam non to tam semper, ut in Baptismo fit, dimitti.

Id etiam confirmari potest ex universali Ecclesiæ pra xi, quæ nulla unquam satisfactionis opera imponere so let baptizatis, sicut imponit Sacramentaliter confessis: im Catechismus Rom. suprà docet, id sine maxima Sacramē ti injuria fieri non posse.

Tertius effectus est gratia Sanctificans simul cum doni & virtutibus infusis quæ illam comitantur; Hujus siqui dem Sacramenti virtute (ut loquitur Catech. Rom. suprà non solùm à malis, quæ verè mala dicenda sunt, libera mur; verum etiam eximiis donis & muneribus augemu animus enim noster divina gratia repletur, quâ justi & fi lij Dei effecti æternæ quoque salutis hæredes instituimur &c. est autem gratia non solùm per quam peccatorum fi remissio, sed divina qualitas in anima inhærens, ac velut splendor quidam & lux, quæ animas nostras pulchriore & splendidiores reddit: huic verò gratiæ additur nobilis simus virtutum comitatus, quæ in animam cum gratia di vinitùs infunditur.

2. Quartus, est ipsa gratia Sacramentalis Baptismi, qua quidem (ut docet idem Catechismus) procedit ex arctis sima illa unione, quâ per Baptismum Christo Domino ba ptizati, tanquam capiti suo membra copulantur & conne ctuntur; quæque illos speciali modo ad servandam divi nam legem, Sacramenta dignè suscipienda, aliaque religio nis & pietatis officia debitè exequenda habiles reddit.

Quintus denique, est character qui per Baptismum in delebiliter animæ imprimitur, ut definitum est in Concil. Trident. sess. 7. can. 9. unde (ut ibidem declarat) hoc Sa cramentum iterari non potest.

Ex his & alijs Baptismi effectibus, quos Sanctus Docto quæst. 69. & alij SS. Patres passim enumerant, colligi po test quanta sit hujus Sacramenti excellentia & dignitas

quan-

quanta etiam ejuſdem utilitas & neceſſitas, ac proinde quam juſtâ ratione præceperit Eccleſia in Ritual. Rom. tit. de Bapt. ut paruuli recenter nati quam primùm ad Eccleſiam Baptiſmi ſuſcipiendi causâ deferantur; & quàm graviter peccent parentes, qui ob inanes cauſas & vanos quoſdam reſpectus per plures dies hujus Sacramenti ſubſidio infantes privant, eòſque beatitudinis æternæ amittendæ periculo exponunt.

Eſt autem obſervandum quòd quamvis adultus, qui *fictè Baptiſmum* recipit, id eſt ſine fide, aut ſine ullo dolore de peccatis, characterem quidem illius, non verò gratiam recipiat; ſi tamen poſtea fictionem illam per pœnitentiam removeat, tunc Baptiſmus omnem effectum ſuum conſequetur ut docet S. Thom. art. 9. & 10. & ante illũ docuit S. Cyprianus ſerm. de Paſſ. Dom. paulò ante finem; & S. Auguſtinus lib. 1. de bapt. cont. Donat. cap. 12.

3. Quærunt hic Theologi an Circumciſio, quæ olim apud populum Judaicum divinitùs inſtituta fuerat, peccatorum remiſſionem & gratiam Sanctificantem ex opere operato contulerit.

Reſpondetur negativè cum S. Doctore quæſt. 70. art. 4. Et conſtat ex Concil. Florent. in decreto Eugenij, ubi dicitur, Sacramenta legis antiquæ non cauſaſſe gratiam, ſed eam ſolùm per Paſſionem Chriſti dandam figuraſſe.

Quamvis autem per Circumciſionem non conferretur ex opere operato gratia & remiſſio peccatorum; conferebatur tamen ex opere operantis, in adultis quidem per actum perfectæ contritionis, quo ſolo juſtificari poſſe peccatores extrà Sacramenta nouæ legis ſupponimus ex dicendis infrà cap. 5. In paruulis autem per applicationem fidei parentum vel aliorum, cujus quidem fidei ſignum erat Circumciſio; idque in virtute futuræ Paſſionis ipſius Chriſti Domini. At verò ante inſtitutionem Circumciſionis docet idem S. Thomas in reſp. ad 2. probabile eſſe, quod parentes fideles pro paruulis natis, & maximè in periculo exiſtentibus, aliquas preces Deo funderent, vel aliquam

bene-

benedictionem eis adhiberent (quod erat quoddam signaculum fidei) sicut adulti pro seipsis preces & Sacrificia offerebant: quâ ratione speciali Dei misericordiâ virtus Passionis Christi ipsis paruulis applicabatur, sicque à peccato originali emundabantur: Quod & similiter post Circumcisionem institutam, & de fœminis quæ illius capaces non erant, & de maribus ante octauum diem (quo tantùm eos circumcidere licitũ erat) decedentibus dici debet.

SECTIO VII.

Quænam sint ceremoniæ in collatione Baptismi seruandæ

1. CErtum est ceremonias quasdam religiosas ab Ecclesiâ in solemni Sacramentorum administratione ad majorem Christiani populi devotionem excitandam, salva illorum substantiâ institui potuisse, & de facto piè ac Sanctè institutas esse: proindeque sine peccato contemni, aut ab ipsorum Sacramentorum ministris omitti pro libito non posse, ut expressè definitũ est in Conc. Trid. sess. 7. can. 13.

Quòd igitur spectat ad ipsius Baptismi ceremonias docet Catechismus Romanus, eas ad tria capita revocari posse: quædam enim Baptismi collationem antecedunt, quædam comitantur: quædam subsequuntur. Præcipua hic eo ordine, quo ab Ecclesia adhibentur discutiemus.

Ac in primis ante Baptismi collationem aqua præparari debet, quâ solâ in illius administratione uti licitum est. Consecratur autem baptismalis fons varijs precibus & exorcismis ab Ecclesiâ institutis, addito Catechumenorum oleo & Sacro Chrismate juxta priscum Ecclesiæ morem, cujus testis est S. Cyprianus Epist. 70. & S Basilius lib. de Spiritu Sancto cap. 27. quam benedictionem seu consecrationem aquæ baptismalis in vigilijs duntaxat Paschæ ac Pentecostes, faciendam esse, docet Catechismus Rom. & habetur cap. in Sabbato de consecr. dist. 4.

Hâc

Hâc benedictione aquæ suppositâ qui Baptismo initiandi sunt, adducuntur ad Ecclesiæ fores, atque ab ejus introitu tanquam indigni, ut potè qui adhuc potestati dæmonis per peccatum mancipati sunt, excluduntur.

2. Et primò Sacerdos trinam insufflationem & varios exorcismos adhibet ad expellendum dæmonem, eoque ritu (qui in *Ecclesiâ antiquissimus est*) non exorcisatur aut ex sufflatur creatura Dei in infantibus (ut ait Sanctus *Augustinus* lib. 1. de Symb. ad Catech. cap. 1.) sed ille, *sub* quo sunt omnes qui cum peccato nascuntur.

Eadem etiam ratione signum crucis efformatur in baptizandi fronte alijsque partibus, ut per illud dæmon compescatur, omnesque ejus machinæ dissolvantur: quod observat S. Augustinus lib. de Catech. rud. cap. 20. & S. Athanasius lib. de Incarn.

Fit præterea impositio manus à Sacerdote, variæque super baptizandum orationes ab ipso proferuntur. Hujus ceremoniæ meminit Concil. Carthag. 5. can. 83. & S. August. lib. de pecc. merit. & remiss. cap. 26. Catechumenos inquit, secundum quendam modum, per signum Christi, & orationem manûs impositionis puto Sanctificari.

Exinde Sacerdos salem priùs à se benedictum in os baptizandi imponit, ad significandam Baptismi gratiam, per quam homo à peccatorum putredine liberatur, & cælesti quâdam ac supernaturali prudentiâ donatur. Hujus ceremoniæ mentiò fit in Conc. Carthag. 3. can. 11. & apud S. Aug. lib. 1. Confess. c. 11.

Posteà idem sacerdos salivâ aures & nares baptizandi tingit: aures quidem, ut eas ad Christi sermones percipiendos aperiat: nares verò, ut virtutis ac pietatis bonũ odorẽ hauriant, ut explicatur cap. postea, de consecr. dist. 4. & docet etiam S. Ambrosius lib. 1. de Sacram. cap. 1.

3. Sequitur abrenunciatio, quâ ad ad interrogationem Sacerdotis baptizandus diabolo & omnibus operibus & pompis ejus abrenuntiat: cujus ceremoniæ mentionem facit S. Dionysius lib. de Eccles. Hier. cap. 2. & S. Ambros.

lib. 1. de Sacrament. cap. 2. ubi hunc ritum expendens s loquitur: Quando te Sacerdos interrogavit: abrenuncia diabolo & pompis ejus? quid respondisti? abrenunti Abrenuncias sæculo & voluptatibus ejus? quid respondisti? abrenuntio. Memor esto sermonis tui, & nunquan tibi excidat series cautionis tuæ, &c. Chirographum tu tenetur non in terra, sed in cælo, &c.

Per illam abrenunciationem bello veluti dæmonibu indicto baptizandus in scapulis & in pectore inungitur Quasi athleta Christi (inquit S. Ambrosius suprà) qua luctamen hujus sæculi luctaturus, & (ut loquitur S. Chry sost. homil. 6. in Epist. ad Colossenses) stadium jamian ingressurus.

Post primam illam unctionem baptizandus iterum Sacerdote interrogatus super præcipuis fidei articulis, i lius publicam professionem emittit: & de hac fidei profe sione loquitur Sanctus Ambrosius libro de Sacramentis; ult. & Sanctus Augustinus libro 8. Confessionum, cap. ubi dicit hanc fidei professionem verbis certis concepti retentisque memoriter de loco eminentiore in conspect populi fidelis reddi solere ab ijs qui ad gratiam Baptisn accessuri sunt. Hæc autem professio fidei supponebat ipsiu baptizandi instructionem per Catechismum jam factam unde adulti qui Baptismum olim petebant, priusquam a illum admitterentur, notabili aliquo temporis spatio re censebantur inter Catechumenos: de quorum instructic ne per Catechismum frequens habetur mentio apud San ctos Patres; præsertim apud S. Augustinum libro de fid & operibus cap. 8. & alibi passim.

4. Tandem iterum elicito libero & publico baptizand consensu, confertur illi Baptismus, sive per immersioner sive per aquæ infusionem trinam vel unam; in quo Ec clesiæ cujusque approbata consuetudo servanda est.

Posteà baptizatus in vertice capitis Sacro Chrismate ur gitur, ut habetur cap. Si quis de alio, de consecrat. distinct 4. ubi dicitur Chrisma recens esse oportere, id est eoder

anno

nno in die Cœnæ Domini ab Episcopo consecratū. Quā-
is autem primis Ecclesiæ sæculis omnis Vnctio Chrisma-
s à solis Episcopis fieri soleret; posteà tamen concessum
uit, ut hæc Baptismalis unctio in vertice à Presbyteris fieri
osset, ut constat ex Concil. Carthaginens. 4. can. 36. &
Tolet. in cap. 20. Quæ autem in fronte fit & propria est
acramenti Confirmationis, solis Episcopis semper reser-
ata fuit, ut suo loco dicetur. Significat autem hæc Chris-
natio baptismalis in vertice Baptizati, illum ab eo die
Christo capiti (ut loquitur Catech. Rom. suprà) tanquam
nembrum conjunctum esse, atque ejus corpori insitum; &
a re Christianum à Christo, Christum vero à Chrismate
ppellari.

Vestis deinde candida, seu album sudariolum profer-
ur, & baptizato imponitur, tùm in symbolum innocentiæ
per Baptismum restitutæ, & per totam vitam servandæ,
ùm etiam in signum futuræ resurrectionis & gloriæ, ad
ujus spem baptizatus renascitur, ut explicat Catch. Ro-
nan. suprà De hac veste candida baptizatis imponi solitâ
oquitur S. Ambrosius libro de initiandis cap. 7. & S. Au-
ust. sermone 157. de Temp.

5. Demùm traditur Baptizato cereus accensus: ut osten-
atur illum translatum esse à potestate tenebrarum in lu-
em & sortem Sanctorum, fidémque illam charitate ar-
entem, quam per Baptismum accepit, usque ad finem
vitæ servandam esse ac studio bonorum operum augendā,
ut in eodem Catech. Roman. dicetur. Meminit hujus cere-
noniæ S. Greg. Nazianz. orat. 40. in Sanctum lavacrum,
c S. Augustin. enarrar. in Psal. 65.

Præter supradictas ceremonias duo sunt adhuc ritus in
Baptismo servandi. Primus est ut hoc Sacramentum extra
asum necessitatis non in domibus vel in locis privatis, sed
n Ecclesia, qua Sacri Fontes huic ministerio destinati sunt,
onferatur, ut habetur Clementinâ unicâ de Baptismo:
bi ab hac lege tantummodò excipiuntur Regum & Prin-

cipum filij, qui tamen non in loco profano, sed in Orat rio aut sacello baptizari debent.

Secundus, ut patrinus unus pro puero è Sacro Fon suscipiendo, & matrina una pro puella, aut ad summu unus & una pro hac vel illo adhibeantur Ita constitutu est cap. Non plures, de consecrat. dist. 4. & cap. quamv de cognatione spirit. in 6 & novissimè in Concilio Tr dent. sess. 24. cap. 2. De reform. Matrimon. inter quos baptizantem ex una parte, & baptizatum patrémque matrem illius ex altera, contrahitur cognatio Spirituali non solùm matrimonium contrahendum impediens, s & contractum dirimens; ut suo loco dicetur.

Quando autem Baptismus confertur sine solemnita in casu necessitatis, observat Laymannus cap. 9. de bap post Sotum, Suarem & alios quos citat, nullum exta præceptum Ecclesiæ, ut in tali casu patrinus vel matri adhibeatur.

6. Qualis vero sit obligatio patrini & matrinæ erga i fantem quem de Sacro Fonte susceperunt, declaratur c pite Vos autem, de consecrat. distinctione quartâ, ubi dic tur eos esse fidejussores apud Deum pro illis, quos proi de monere tenentur, ut promissiones suo nomine fact servent, & ad hunc finem obligantur Symbolum Orati nemque Dominicam, & Decalogum, aliaque Christian fidei rudimenta eos docere aut doceri curare; à quâ tan obligatione S. Doctor quæst. 67. art 8. docet patrinam matrinam ut plurimum liberari, quando illi quos de Fo te susceperunt, inter fideles educantur, in ijs præsertim lo cis in quibus Pastores de instructione animarum sibi com missarum sunt solliciti.

Porrò ex praxi Ecclesiæ constat, quando aliquis in c su necessitatis Baptismum suscepit sine solemnitate, cer monias illius esse supplendas eo modo qui præscribitur Rituali. Excipitur tamen quando aliquis adultus, ab hæ reticis in infantia baptizatus, ad fidem Catholicam rever ur; in illo enim casu (ut observat Layman. loc cit.) plu

rimis

mis in locis & præsertim in Galliâ, & Germaniâ, non
lent Baptismi ceremoniæ suppleri (nisi ex devotione ij
ui ab hæreticis baptizati sunt, id postulent) fortasse ne
idis populus opinetur nos Baptismum Hæreticorum im-
robare, & ab aliis baptizatos iterum baptizare.

CAPUT TERTIUM.

De Sacramento Confirmationis.

SECTIO I.

Utrùm Confirmatio sit Sacramentum.

CONfirmationis nomine intelligitur ritus ille quo Episcopus baptizati frontem sub certâ verborum formâ acro Chrismate ungit: qui ritus à S. Clemente Epist. 4. ocatur, Consignatio; à S. Cypriano Epist. 73. ad Jubaianum, Signaculum Dominicum; à S August. lib. 2. contra etilianum cap. 104. Sacramentum Chrismatis; & aliter allis: communi tamen nomine & magis usitato in Ecesia vocari solet, Confirmatio, quod nomen ante 1200. nos usurpatum reperitur a S. Melchiade Pontifice in pist. sua decret. ad Episcopos Hispaniæ, ubi ait quod Cōrmatio armat & instruit nos ad agonem vitæ istius.

Verùm quicquid sit de nomine, certum est Confirmaonem esse Sacramentum nouæ legis à Christo Domino stitutum. Hanc veritatem quæ de fide est, negant hæreci hujus temporis & olim negavit etiam Novatus, ut fert Euseb. lib. 6. cap. 35. Contra quos.

Probamus illam primò ex Script. Act. 8. ubi dicitur Saaritanos quosdam post Baptismum susceptum accepisse piritum Sanctum, per manuum impositionem Sanctorum etri & Joannis: ex quo quidem loco constat Spiritum nctum, id est gratiam collatam fuisse per ritum quenm externum, qui (ut dicitur in Concil. Senon decret.

 10.)

10.) tunc impositionis manuum, nunc Confirmationis
pellatum est Sacramentum: & eodem sensu hunc loc
explicat S. Cyprian. Ep. 73. ad Jubajanum, & Hieron
Dialog. adversùs Luciferian.

Probatur 2. ex Concil. Constantinop. 1. can. 7. ubi d
tur eos qui ab Hæreticis baptizati ad Ecclesiam veniu
signandos esse signaculo Spiritus Sancti: & ex Concil. F
rent. in decret. Eug. & Trid. sess. 7. can. 1. de Confirm
tione, in quibus definitum est, Confirmationem esse
rum novæ legis Sacramentum.

Probatur 3. ex S. Dionys. cap. 4. de Eccl. Hier. ubi d
quod illi, qui divinâ regeneratione Sacramento initia
est, divini Spiritus adventum, largitur ungventi consu
matrix unctio; & S. August. lib. 2. cont. lit. Petil. c
104. Sacramentum Chrismatis in genere visibilium sig
culorum Sacrosanctum est, sicut ipse Baptismus.

Quæres quo tempore hoc Sacramentum à Christo D
mino fuit institutum. Respondetur probabilissimum
(sicut docet Suar. disp. 32. sect. 2.) præcipuè & perfe
fuisse institutum post Christi Domini resurrectionem
Apostolis plenitudinem Episcopalis potestatis in corp
mysticum Ecclesiæ suæ contulit, dicens illis S. Joan.
Sicut misit me Pater, & ego mitto vos quod tamen n
obstat quin verum sit quod S. Fabianus Papa Epist. 2. d
ipsum Christum in ultima Cœna Discipulos suos Chrisr
tis conficiendi rationem docuisse; unde promanavit c
suetudo Sacrum Chrisma conficiendi in die Cœnæ Do
ni: quæ quidem semper in Ecclesia servata est, & adh
servatur.

SECTIO II.

Quænam sit materia & forma Sacramenti Confirmationis.

1. MAteria remota hujus Sacramenti est Chrisma ex
leo olivarum & balsamo confectum & ab Epi

benedictum, proxima verò est ipsius Chrismatis unctio fronte suscipientis ab Episcopo in crucis figuram facta. ...rma autem consistit in his verbis, quæ ab Episcopo pro-...ũtur: Signo te Signo crucis, & cõfirmo te Chrismate salu-..., in nomine Patris & Filij, & Spiritus Sancti. Ita S. Do-...or. q. 72. a. 2. & 4. & constat tùm ex Conc. Florent. in ...cret. Eug. tùm ex Catechismo Rom. p. 2. cap. 3. tùm ...iam ex ipso usu & praxi Ecclesiæ.

Sunt autem quædam hic observanda ad clariorem, & ...rtiorem hujus veritatis intelligentiam.

Primum est, ad substantiam hujus Sacramenti necessa-...ò requiri Chrisma compositum ex oleo olivarum & bal-...imo. Ita docet S. Thom. suprà, nec satis probabilis vide-...ur sententia Cajetani & quorumdam aliorum, qui dixe-...unt ad validitatem Confirmationis solum oleum posse ...ufficere, nec mixtionem balsami requiri, ex Ecclesiæ præ-...epto: cùm (ut habetur in Catech. Rom. suprà) Concilia ...: Patres perpetuò docuerint hoc Sacramentum per Chris-...na seu ungventum ex oleo & balsamo confici oportere, ...uod expressis verbis declaravit Conc. Flor.

Secundum est, ad substantiam quoque hujus Sacramẽti ...equiri ut Chrisma sit ab Episcopo benedictum ut docet S. ...Thom. a. 3. & constat tùm ex cit. decret. Eug. tùm ex In-...nocentio I. Epist. 29. ad Decentium, tùm etiam ex univer-...sali & perpetuâ Ecclesiæ praxi.

Ratio autem, cur materia hujus Sacramenti sicut & ...Extremæ Vnctionis debeat necessariò esse benedicta, ut ...Sacramentum validè conficiatur, cùm ad validitatem Ba-...ptismi quævis aqua naturalis sufficiat; est quia (ut docet ...S. Th. Sup.) Sacramentorum illorum, quibus Christus ...Dominus usus est, ut Baptismi & Eucharistiæ, materia per ...ipsummet Christi usum accepit aptitudinem ad perfectio-...nem Sacramenti; unde dicitur cap. nunquam de conces. ...dist. 4. Quod aquæ Baptismi purgare credentium peccata ...nunquam possent, nisi tactu dominici corporis Sanctifica-...tæ fuissent: quare non est de illorum Sacramentorum ne-

cessitate, ut illorum materia benedicatur; & si quæ bene-dictio ex Ecclesiæ institutione adhibetur, non ad necessitatem, sed ad majorem reverentiam Sacramenti pertinet; cùm verò neque ex Script. neque ex Traditione constet Christum Dominum unctionibus visibilibus, quæ in Sacramento Confirmationis & Extremæ Vnctionis adhibentur, aliquandò usum fuisse: eâ de causa benedictio Episcopi qui Christum in Ecclesia sua perfectissimè repræsentat necessariò requiritur, ut materia illa idonea & apta efficiatur.

Observat autem Isambertus ad qu. 72. disp. 2. a. 5. nullam certam benedictionis formulam à Christo Domino fuisse determinatam, illumque solummodò decrevisse ut Chrisma benediceretur, modum verò benedicendi Ecclesiæ arbitrio reliquisse: unde quælibet ipsius Chrismatis benedictio ab Episcopo facta cum debitâ intentione & invocatione Spiritûs Sancti, ad validitatem Confirmationis sufficere potest; quamvis grave alioquin esset peccatum formam benedictionis ab Ecclesia præscriptam omittere aut immutare.

3. Tertium est, unctionem Chrismatis in fronte confirmandi esse faciendam in Crucis figurâ, ut constat ex Cōc. Hispal. 2. can. 7. & ex decret. Eug ubi dicitur Confirmãdum ideò in fronte, ubi verecundiæ sedes est, inungi; ne Christi nomen confiteri erubescat, & præcipuè crucem ejus, quæ Judæis est scandalum, gentibus autem stultitia: propter quod signo crucis signatur: unde S. Ambrosius lib. 7. de Sacram. c. 2. sup. a. 6. de ipsius Confirmationis Sacramento sic loquitur: Vnxit te Deus, signavit te Christus. Quomodo? Quia Crucis ipsius signatus es forma.

Docet autem Isambertus de necessitate hujus Sacramenti esse, quòd unctio Chrismatis manu seu digito Episcopi non verò mediante ullo alio instrumento fiat: quod verò fiat pollice dexteræ manûs, id non nisi ex præcepto Ecclesiæ esse ad majorem decentiam & commoditatem.

Quartum denique est, formam hujus Sacramēti à Christo

o Domino ſicut & materiam ejus inſtitutam eſſe ; quod men non aliunde quàm ex traditione & perpetuâ totius cleſiæ praxi probari poteſt.

Nec obſtat quòd apud quoſdam antiquos authores eaem verba non reperiantur, ſatis eſt enim, ut ait Bellarmnus lib. 2. c. 10. quod habeatur idem ſenſus cùm vis ormæ Sacramentalis poſita ſit, non in ſono, aut nu nero yllabarum, ſed in verborum ſenſu : ubi etiam rectè moet nemini mirum videri debere, quòd apud SS. Patres eque hujus, neque aliorum Sacramentorum formas exreſſas legamus ; quia ſcilicet noſtræ Religionis myſteria nfidelibus patefacere nolebant, ne illis blaſphemiæ alicuus aut impietatis occaſionem præberent : unde Innocenius 1. de hoc Confirmationis Sacramento loquens Ep. 1. d Decentium. Verba, inquit, dicere non poſſum, ne mais prodere videar, quàm ad conſultationem reſpondere.

4. Objiciet aliquis Apoſtolos Act. 8. hoc Sacramentū dminiſtrantes neque chriſmate, neque unctione uſos fuiſe, ſed tantummodò manus impoſuiſſe : unde ſequitur neūe chriſma, neque unctionem ad Sacramenti hujus ratioem pertinere. Reſpondet S. Doctor ſuprà, Apoſtolos ex ngulari Chriſti privilegio ſolâ manuum impoſitione Saramentum hoc extraordinariè aliquando adminiſtraſſe, piritu Sancto tunc viſibilibus & miraculoſis quibuſdam gnis ſuper fideles deſcendente, & plenitudinem gratiæ onferente ; communiter tamen in exhibitione hujus Saramenti chriſmate uſos fuiſſe.

Aliam affert reſponſionem Bellarmin. lib. 2 de Conirm. cap. 9. ex Th Valdenſi, Hugone & aliis, qui dicunt mpoſitionem manuum, cujus in Actis Apoſtolorū menio fit, aliam non fuiſſe quàm unctionem chriſmalem, cū poſtoli non ungerent niſi imponendo manus: & S. Luam (ut ſæpè fit in aliis Script. locis) ex parte unâ rem otam ſignificare voluiſſe ; quod etiam frequens eſt apud S. Patres, quoties de hoc Sacramento loquuntur, ut apud . Cyprian. qui Epiſt. ult. lib. 1. ſolius unctionis meminit

& Epist. 1. lib. 2. solius manuum impositionis: & Epis 73. ad Jubajanum, impositionis manuum simul & signaculi Dominici in fronte mentionem facit.

SECTIO III.

Quinam sint hujus Sacramenti effectus.

1. TRes sunt Confirmationis effectus: Primus illi cu aliis Sacramentis communis est, nempè augmentu gratiæ Sanctificantis: quod satis constat ex iis quæ cap. dicta sunt.

Secundus effectus hujus Sacramenti proprius & pec liaris, est complementum & perfectio gratiæ baptismal & auxilium quoddam speciale actualis gratiæ tempor opportuno conferendum, ad Christi fidem interius fid liter contra quaslibet tentationes retinendam, & exteriù in quibusvis casibus, etiam cum discrimine vitæ (si i necessarium sit) fortiter profitendam. Ita S. Thom. art & 7. & constat tùm ex decreto Eugen. tùm ex Catech. R supràquod etiam explicavit S. Melchiades Papa in Epis suprà cit. ad Episc. Hispaniæ, ubi sic loquitur: Spiritus Sa ctus super aquas Baptismali salutifero descendit illapsu i Fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam in Confirm tione augmentum præstat ad gratiam: & quia in hc mundo ætate totâ victuris inter hostes & pericula grad endum est, in Baptismo regeneramur ad vitam; post B ptismum confirmamur ad pugnam: in Baptismo ablu mur, post Baptismum roboramur.

Est autem observatione dignum id quod habetur i Epist. S Cornelij Papæ ad Fabium Episcopum Antioch num, quæ extat apud Euseb. lib. 6. hist. Eccl. cap. 35. ul S ille Pontifex ideò Novatum in hæresim lapsum esse di cit, quia post Baptismum sigillo Domini ab Episcopo o signatus non fuit.

2. Tertius denique effectus, est character spiritualis

qui

qui per hoc Sacramentum indelebiliter animæ imprimitur, ut expressè definitum est in decret. Eug. & in Concil. Trident. sess. 7. can. 9. & anteà definitum fuerat in Concil. Tolet. 8. & canon 7. in quo habetur, Sanctum Chrisma collatum & altaris honorem evelli non posse; id est Confirmationis & Ordinis characterem non posse deleri: ex quo sequitur Sacramentum hoc semel susceptum nunquã posse iterari, ut in iisdem Conciliis declaratur, & etiam in Concil. Cabilonensi 2. can. 27.

Hinc colligitur quantâ reverentiâ, & animi devotione Sacramentum istud recipi debeat, & quæ cura sit adhibenda, ne præparationis defectu obex aliquis ponatur ejus gratiæ, inter tot pericula & hostes adeò necessariæ, quæ tamen nunquam fortassis recuperari poterit. Certè Dominicus Sotus in 4. dist. 6. quæst. 1. art. 8 & post illum Vasques disp. 161. cap. 2. & plures alij Theologi docent solius Baptismi id proprium esse, ut ficte, id est indignè susceptus, sublatâ posteà per veram pœnitentiam fictione, Sacramentalem nihilominùs gratiam conferre possit; de aliis verò Sacramentis id negant: neque ulla authoritate aut ratione evinci potest, Sacramentum Confirmationis aut quodcumque aliud (solo Baptismo excepto) indignè receptum ullam unquam gratiam ex opere operato producere in eo qui indignè recepit, quantumcumque de indignâ illa receptione pœniteat.

SECTIO IV.

Quænam dispositiones necessariæ sint ad Sacramentum Confirmationis validè & fructuosè recipiendum, & quæ sit illius recipiendi obligatio.

1. CErtum est in primis Confirmationis Sacramentum solis baptizatis validè conferri posse. Ita S. Th. quæst. 72. art. 6. qui dicit characterem Confirmationis ita supponere baptismi characterem, ut, si quis non baptizatus con-

confirmaretur, nihil reciperet: & hæc est communissima & indubitata Theologorum omnium doctrina, non modò Confirmationem; sed & alia novæ legis Sacramenta solis baptizatis validè conferri posse.

Certum est præterea omnibus baptizatis Confirmationem validè conferri posse. Ita S. Doctor suprà, & constat ex praxi Ecclesiæ primitivæ, in quâ etiam infantibus simul cum Baptismo conferebatur, ut habetur ex S. Dionysio c. 2. Eccles. Hierarch. ex S. August. tract. 6 in Epist. 1 S Joann. & ex lib. de Eccles. dogm. c. 52. Quod quamvis verum sit, monet tamen Catechismus Rom. part 2. cap. 3. minùs expedire ut hoc fiat, antequam pueri usum rationis habeant; quare, si duodecimus annus expectandus non videtur, usque ad septimum certè hoc Sacramẽtum differre maximè convenit: neque enim Confirmatio ad salutis necessitatem instituta est, sed ut ejus virtute optimè instructi & parati inveniremur, cùm nobis pro Christi fide pugnandum esset: ad quod sane pugnæ genus pueros, qui adhuc usu rationis carent, nemo aptos judicabit.

2. Cùm hæc certa sint, quæritur quænam dispositiones in adultis baptizatis necessariæ sint, ut Confirmationis Sacramentum dignè ac fructuosè recipiant. Respondetur duas præsertim requiri, fidem scilicet & charitatem, seu gratiæ Sanctificantis statum. Ita S. Doctor. art. 7 ad 2 & constat ex Catechismo Rom. suprà, ubi dicitur, debere adultos, qui hujus Sacramenti gratiam & dona consequi cupiunt, non solum fidem & pietatem afferre: sed etiam graviora peccata quæ admiserunt ex animo delere, imo elaborandum esse ut peccata prius confiteantur, & pastorum cohortatione ad jejunia & alia pietatis opera suscipienda incitentur, admoneanturque laudabilem illam antiquæ Ecclesiæ consuetudinem renovandam esse, ut non nisi jejuni hoc Sacramentum suscipiant: quod & similiter edicitur in Concil. Aurelian. cap. ut jejuni, de cõsecr. dist. 5.

Monet autem Isambertus disp. 5. art. 2. illi, qui peccati alicujus mortalis sibi conscius esset, ad Sacramentum hoc

dignè

dignè suscipiendum præmittendam esse confessionem Sacramentalem, aut saltem perfectam de tali peccato contritionem esse concipiendam, nec attritionem, aut quemvis alium dolorem charitate minimè informatum sufficere.

3. Quod spectat ad obligationem hujus Sacramenti suscipiendi, certum est (sicut docet S. Thom. art. 8. ad 4. gravissimum fore peccatum, si quis ex contemptu illud recipere nollet: imò Tolet. lib. 2. cap. 24. Sylvester verbo (Confirmatio) & alij quos citat Laiman. cap. 5. de Confirm. existimant proximè ad contemptum accedere, si quis non curaret suscipere hoc Sacramentum, oblatâ illius suscipiendi opportunitate, quam in posterum non adfuturam prævideret. Equidem Hugo de Sancto Victore lib. 2 de Sacram. part. 7. cap. 3. dicit omninò periculosum esse si quem ab hâc vitâ migrare contingat, Sacramento Confirmationis minimè suscepto, quod culpabiliter suscipere neglexit: & Isambertus disp. 7. a. 1. asserit in iis locis, ubi urget aut imminet persecutio contra Ecclesiã, teneri quemlibet adultum, si Episcopum commodè adire possit, hoc Sacramentum suscipere, ut ex illo robur & vires ad fidem constanter profitendam hauriat; sicut & illum, qui graves contra fidem experiretur tentationes, quas per hujus Sacramenti virtutem se posse tantummodo superare existimaret.

Optimè Catechismus Rom. suprà monet, In hoc Sacramento suscipiendo neque præproperâ festinatione, neque dissolutâ negligentiâ & cunctatione utendum esse, &c. & quamvis ejusmodi necessitatem non habeat, ut sine eo salvus quis esse non possit; illud tamen à nemine prætermitti debere: sed potius maximè cavendum esse, ne in re Sanctitatis plenâ, per quam nobis divina munera tam largè impertiuntur, aliqua negligentia committatur: quod enim omnibus communiter ad Sanctificationem Deus proposuit, ab omnibus etiam summo studio expetendum est.

SE-

SECTIO V.

Quis Sacramentum Confirmationis ministrare possit, & quo ritu ministrari debeat.

1. CErtum est ex fide ordinarium Confirmationis Ministrum esse solum Episcopum. Ita expresse definitum est in decr. Eug. & in Conc. Trid. sess. 7. can. 3. de Confirmatione: & jam anteà in Conc. Constantiensi sess. 8. error huic veritati oppositus inter Vviclefi articulos damnatus est. & confirmari potest ex c. 8. Act. ubi dicitur Sanctos Petrum & Joannem Samariam venisse, ut baptizatis manus imponerent: quo ex loco Innocentius 1. Epist. 29 ad Decentium infert non ab alio quàm ab Episcopo Confirmationis Sacramentum esse conferendum.

Docet tamen S. Thom. art. 11. ad 1. commissione seu delegatione summi Pontificis, Confirmationis Sacramentum posse à simplici sacerdote ministrari; quod etiam probat ex facto S. Gregorij magni, qui cum accepisset Sardiniæ Presbyteros solere baptizatis dare Confirmationem, id eos in posterum facere prohibuit, ut habetur lib. 3. registri, Epist. 9. at cùm ex hac prohibitione sua comperisset scandalum aliquod in populo exortum fuisse, ut id facerent posteà concessit, ut constat ex Epist. 27. ejusdem libri: & in decr. Eug. expresse dicitur; Per Apostolicæ sedis dispensationem ex rationabili & urgenti admodum causa, simplicem sacerdotem chrismate per Episcopum confecto hoc Sacramentū Confirmationis aliquando administrasse.

Ex quibus Concilij verbis colligitur, quòd Quamvis simplex sacerdos ex dispensatione summi Pontificis possit extraordinariè Confirmationis Sacramentum conferre; nō potest tamen Sacrum chrisma conficere, sed hoc semper ex perpetua Ecclesiæ praxi, Episcopo soli reservatum fuit, ut docet & probat Isambertus disp. 2. art. 6.

2. Quod spectat ad ritum hujus Sacramenti; præter ea

quæ

quæ illi ex institutione divinâ essentialia sunt, Ecclesia ad majorem suscipientium devotionem excitandam quasdam præscripsit cæremonias in ejus administratione ac susceptione observandas.

Prima est, ut adsit susceptor seu patrinus, qui confirmandum offerat Episcopo; ratione cujus susceptionis contrahitur spiritualis affinitas similis illi, de quâ in Baptismo dictum est. Est autem hæc cæremonia antiquissima, ut constat ex variis Conciliorum Pontificumque decretis quæ citantur à Gratiano, ac præsertim ex can. Si quis, dist. 30. q. 1. in quo præcipitur ut viri, qui filios proprios in Confirmatione tenuerint, quoad usum thori, separentur ab uxoribus, propter affinitatem scilicet spiritualem, quam contraxerunt: & diversa ratione can. Dictum est ibi. quibusdam fœminis, quæ fraudulenter filios proprios in Confirmatione tenuerant; ut eo prætextu à viris separarentur, injungitur quidem pœnitentia, prohibetur tamen ne à viris separentur.

Secunda cæremonia est, ut preces quædam solemnes ab Episcopo super confirmandis recitentur, idque ut divinum auxilium in actione tanti momenti, tùm pro se, tum pro illis invocet, eosque ad mentem in Deum elevandam, pietatisque ac devotionis sensum aliquem concipiendum excitet.

Tertia est, ut Episcopus genam cujusque confirmati percutiat, eique alapam leviter infligat: ut is intelligat se ad probra, verbera & quæcunque alia pro Christo patienter perferenda paratum esse debere, & ad hoc specialem gratiam vi & efficacia hujus Sacramenti accepisse.

Quarta in eo consistit, quòd Confirmato pax ab Episcopo detur: ut agnoscat hunc esse Christianæ patientiæ fructum: & post fidem in bellis ac certaminibus hujus vitæ servatam, æternam illi ac beatam pacem in cœlo esse repositam.

Quinta denique in eo consistit, ut Confirmati frons fascia ligetur; tum ne Sacrum chrisma casu aliquo profane-

tur,

tur, tùm etiam ut significetur gratiam in Confirmatione acceptam sollicitè ac sedulò affectu esse custodiendam.

4. Monet autem Bellarminus lib. 2. de Confirm. c. 13 morem cujusque Ecclesiæ in hac cæremoniâ servandum esse; quibusdam enim in locis ad septem dies fascia illa in fronte retinetur; in aliis ad tres tantum; aliquandò etiam frons confirmati confestim post susceptam Confirmationem à Sacerdotibus extergitur.

Observat etiam Gamachæus cap. 10. de Confirm. quòd si quis nomen prophanum aut ridiculum gerat, possit illud mutare in Confirmatione, quæ scilicet est complementũ & perfectio Baptismi. Addit etiam Episcopos non debere alienis diœcesanis absque proprij Episcopi consensu, Confirmationis Sacramentum administrare, nisi ferè invaluerit contraria consvetudo, de quà nullus Episcopus conqueratur.

CAPVT QVARTVM.

De SS. Eucharistiæ Sacramento.

SECTIO I.

Quo nomine Sanctissimum hoc Sacramentum nuncupetur.

1. CUM in Sanctissimo hoc Sacramento mirabilium suorum memoriam fecerit Dominus (ut olim pronunciavit Propheta regius Psal. 110.) illicque non modo sapientiæ ac scientiæ, sed & potestatis, misericordiæ, charitatis, ac reliquarum divinarum perfectionum thesauros omnes recondiderit; minimè mirum est, si nullum singulare nomen excogitari potuit, quod excellentiam illius infinitam exprimeret; sed varia & diversa vocabula passim à SS. Patribus adhibita reperiantur, quibus tanti mysterij dignitas utcunque adumbraretur.

Aliquando enim vocatur Sacramentum corporis & san-

vinis Christi, ex S. August. lib. 3. de Trinit. cap. 4. ab ipsa
: quam in se continet: aliquando Sacramentum altaris,
loco in quo conficitur, ex eodē S. Augustino Epistol. 30.
.liquando Sacramentum fidelium, ab iis quorum gratiâ
nstitutum est, ex Sancto Augustino, serm. 2. de verb. A-
ostoli cap. 1. Aliquando Panis supersubstantialis, ex S.
Cypr. lib. de Cœna Domini: Panis ob accidentia exterio-
a quibus tegitur, supersubstantialis, propter divinam vivi-
icamque virtutem quæ ipsi inest: Aliquando Communio,
propter unionem perfectam & ineffabilem, quam inter
Christum Dominum ut caput, & Ecclesiæ fideles, ut ejus
membra, efficit, ex S. Damasc. lib. 4. Orthod. fidei c. 14.
Aliquando Sacra Synaxis, propter religiosum fideliū con-
ventum in solemni hujus Sacramenti celebratione fieri so-
litum, ex eodem S. Damasc. ibid. Aliquando viaticum, eo
quòd illius virtute in hujus vitæ peregrinatione, & præ-
sertim in ultimo ad æternitatem transitu sustentamur, ut
in Concil. Nicen. 1. can. 13.

2. Sed præ cæteris usitatissimum in Ecclesia est nomen Eucharistiæ, quod significat bonam gratiam vel gratiarū actionem, idque aptissimè ad designandum nos in hoc Sacramento gratias uberrimas, imò ipsum gratiarum fontē in nobis recipere, & per idem Sacramentum acceptissimas Deo gratias posse referre, ut dicitur in Catechismo Rom. part. 2. cap. 4.

Sive igitur Eucharistia, sive quovis alio nomine ex iis quæ suprà explicata sunt, appelletur, intelligitur Sacramētum illud, quod à Christo Domino in cœna ultima institutum est, in quo sub speciebus panis & vini, verè, realiter, ac substantialiter ejusdem Christi corpus & sanguis continetur, ut in Concil. Trident. sess. 13. cap. 1. & 2. expressè definitum est, quod plenius constabit ex iis quæ sect. seq. dicenda sunt.

SE-

SECTIO II.

In quo proprie consistat Eucharistiæ Sacramentum.

1. SUpponimus tanquam certum ex fide, Eucharistiam esse verè & propriè dictum Sacramentum à Christo Domino institutum: quod nullus negavit Hæreticorum qui Sacramenta aliqua novæ legis agnoverunt. Et hæc veritas non modò in Concil. Trident. sup. sed etiam in Conc. Carthag. 3. can. 29. in Concil. Lateran. cap. firmiter de Sum. Trin. & in Concil. Florent. in decret. Eug. definita est.

Hoc præsupposito, quæritur in quo propriè consistat hoc Eucharistiæ Sacramentum. Cùm verò quatuor præsertim in illo spectari possint: scilicet consecratio, corpus & sanguis Christi, species consecratæ, & usus sive sumptio Sacramenti, ex quibus primum, & quartum in actione aliqua transeunte consistunt, secundum verò & tertium in re permanente: hæretici hujus temporis contendunt hoc Sacramentum non in re permanente; sed in actione transeunte consistere; Calvinus quidem in solo illius usu & sumptione; Kemnitius autem tùm in sumptione, tùm etiam in consecratione ipsius, ut videri potest apud Bellarminum lib. 4. de Euch.

Huic errori opposita est Catholicæ fidei veritas, quæ docet Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum in re aliquâ permanenti consistere, & sic corpus Christi Domini post verba consecrationis prolata realiter existens sub speciebus Panis, esse verè & propriè Sacramentum: sive sumatur, sive in Sacrario servetur; sive ad ægros aut aliâ de causâ publicè deferatur, Ita expressè definitum est in Concil. Trident. sess. 13. cap. 5. & 6. & can. 4. & 7. & probatur fusè à Bellarmino lib. 4. de Eucha. 4. cap. 4. ex antiquissimo ritu servandi Sacram Eucharistiam, eamque cum honore & reverentiâ ad ægrotos deferendi, qui semper in Ecclesiâ fuit religiosissimè observatus.

Cùm

Cùm igitur ex fide constet Sacramentum hoc in re permanenti consistere, dubitatur inter Doctores, num in solo Christi corpore sub speciebus contento, num in solis speciebus, num in utroque simul Sacramenti hujus ratio propriè consistat.

2. Vera & ab omnibus communiter recepta est illorum sententia, qui dicunt consistere, tàm in speciebus consecratis, quàm in Christi corpore sub iis existente, proindeque Sacramentum Eucharistiæ esse veluti quid compositum ex speciebus consecratis & corpore ac sanguine Christi Domini. Ita S. Doctor in 4. disp. 8. quæst. 1. art. 1. cui communiter alij Theologi subscribunt: & probatur ex cap. Hoc est, de consec. dist. 2. ubi dicitur hoc Sacramētum constare duobus: visibili elementorum specie, & invisibili Christi carne & sanguine; veluti persona Christi constat ex Deo & homine. Deinde ex eo quòd Concil. Trident. sess. 13. cap. 1. dicit in Eucharistiæ Sacramento verè contineri Corpus & Sanguinem Christi; Vnde infertur aliquid aliud ab ipso Christi corpore & sanguine ad rationem Sacramenti pertinere, nimirum species & accidentia sub quibus continetur.

3. Ex dictis colligitur Sacramentum Eucharistiæ ab aliis sex Sacramentis in eo præsertim differre; quòd alia Sacramenta in actione aliquâ transeunte consistant, scilicet in applicatione formæ ad materiam; nec proinde existant, nisi cum actu conferuntur & suscipiuntur; at verò Sacramentum Eucharistiæ in re aliquâ permanenti consistit, ut explicatum est.

Sunt & aliæ inter Eucharistiam & alia Sacramenta differentiæ, quæ ex infrà dicendis faciliùs intelligentur, inter quas hæc minimè prætermittenda est, quod Eucharistiæ Sacramentum sit omnium aliorum Sacramentorum nobilissimum & excellentissimum; Vnde Sanctus Dionysius cap. 3. de Eccl. Hier. dicit, ad hoc Sacramentum tanquam ad suum finem Sacramenta omnia alia ordinari: Et in Cath. Rom. asseritur, hoc Sacramentum, quantum ad bonorum

affluentiam, se habere ad reliqua, sicut se habet fons ad rivulos.

SECTIO III.

Quænam sit materia Eucharistiæ conficiendæ.

1. NOmine materiæ in Sacramento Eucharistiæ intelligitur id ex quo secundum Christi Domini institutionem conficitur ipsum Sacramentum: seu res illa, quæ per verba consecrationis, in ipsius Christi Domini corpus convertenda est.

Est autem certum ex fide, solum verum Panem, & solum verum vinum ex vite, esse aptam & idoneam hujus Sacramenti materiam. Id constat ex Sanctis Evangelistis S. Matth 26. S. Marc. 14. S. Luc. 22. qui unanimiter dicũt Christum Dominum in instituendo hoc Sacramento, verum Panem & verum vinum adhibuisse, & posteà præcepisse discipulis suis, ut hoc facerent quod ipse fecerat, proinde ut verum Panem & verum vinum de vite ad Sacramentum hoc conficiendum assumerent. Id prætera definitum habetur in Concil. Lateran. cap. firmiter. Concil. Florent. in decr. Eug. & in pluribus aliis Concilijs, quorum canones fusè citantur â Gratiano dist. 2. de consecr.

Cùm igitur id certum sit; ad majorem tamen hujus veritatis elucidationem, observationes hic aliquæ faciendæ sunt.

Prima est, solum Panem ex frumento seu tritico confectum, esse sufficientem & aptam hujus Sacramenti materiam. Ita S. Doctor quæst. 74. art. 3. & constat ex decr. Eug. in quo expressis verbis habetur, Eucharistiæ materiã esse Panem triticeum & vinum de vite: Ex quo sequitur Panem ex hordeo, avenâ, aut aliis similibus granis a tritico specie diversis, non esse idoneam hujus Sacramenti materiam: Imò rectè monet Isambertus ad quæst. 74. art. 4. Pa-

Panem ex siligine confectum (vulgò pain de segle) non esse adhibendum ad conficiendam Eucharistiam; quamvis enim aliqui existiment siliginem specie non differre à tritico, quia tamen alij contrarium sentiunt, aut saltem de eâ re dubitant, rectè docet pro confectione hujus Sacramenti assumendam non esse materiam dubiam, sed tantùm certam, qualis est Panis purè triticeus.

Quod si Panis fiat partim ex tritico, partim ex siligine, hordeo, vel aliis ejusmodi granis, tunc videndum erit an grana illa specie à tritico diversa in tam modicâ quantitate adhibita sint, ut Panis secundùm communem æstimationẽ triticeus censeri possit; vel in tam magnâ, ut talis minimè censeatur: in primo casu erit materia sufficiens consecrationis, in secundo non erit est tamen semper optimum & reverentiæ huic Sacramento debitæ convenientissimum ut Panis consecrandus ex puro tritico, sine ullâ granorum quorumvis admixtione, conficiatur.

3. Secunda est, ad consecrationis validitatem requiri, ut Panis ille triticeus sit coagmentatus ex aquâ elementari, & calore ignis cõcoctus, non verò frixus aut elixus: Vnde neque massa farinæ nondum igne cocta, neque Panis ille qui ex melle aut butyro esset coagmentatus, aut frixus, vel elixus (qui non jam Panis, sed potiùs placenta dici deberet) sufficiens hujus Sacramenti materia esse censetur, ut pluribus probat Isambertus art. 6.

Tertia est, Panem fermentatum ad validitatem hujus Sacramenti sufficere: in decreto tamen Eugenij constitutum fuisse, ut quilibet Sacerdos Eucharistiam in Pane sive fermentato, sive azymo conficiat, juxta consuetudinem Ecclesiæ suæ: Vnde sequitur Sacerdotem Græcum in Græca Ecclesia Pane fermentato, Latinum verò in Ecclesia Latina non nisi azymo uti debere quod quidem præceptum de Pane azymo tantummodò ad conficiendam Eucharistiam in tota Ecclesia Latina adhibendo, adeò strictè obligare asserit idem Isambertus art. 5. ut nequidem in casu necessitatis existimet Sacerdotem Latinum in Pane fermen-

men-

mentato consecrate licitè posse: quod probat ex capite finali extra de celebratione Missarum, ubi Sacerdos qui in Pane fermentato consecraverat, punitur officij depositione & amissione beneficij quamvis excusationem necessitatis prætexeret.

4. Quarta est, in vino adhuc contento in vuis aut in vino seu liquore ex vuis nondum maturis expresso (quod agresta seu omphacium vocatur) consecrationem Dominici sangvinis valide fieri non posse, sicut nec in aceto, aut vino decocto, quod defrutū dicitur. Ita S. Th. art. 5. ad 2. & 3. Et ratio est, quia hæc omnia propriam vini rationem non habent, ut per se patet, & expresè declaratur in rubricis Missalis; ubi etiam dicitur quod, quamvis consecratio validè fiat in musto seu vino recenter ex vuis cum fæcibus expresso, aut in vino acescente, non tamen penitùs acido; id tamen reverentiæ Sanctissimo huic Sacramento debitæ repugnare, proindeque sine gravi peccato fieri non posse, quod etiam affirmat S. Doctor loco citato.

De vino autem congelato quamvis quidam Theologi existiment, quandiu congelatum remanet, non esse idoneam consecrationis materiam; Sylvester tamen, Sotus & alij, quos citat & sequitur Suares disp. 45. sect. 1. affirmant ejusmodi vinum congelatum validè consecrari posse quāvis ad majorem decentiam & scrupulos evitandos sit consultius (ut ibidem monet Suares) vel aliud vinum adhibere vel vinum congelatum adhibitis pannis calidis, aut admoto igne liquefacere, ut sic convenientiùs possit consecrari: quod quidem rubricæ Missalis faciendum esse præscribunt, si post consecrationem vinum congeletur, ut à Sacerdote celebrante sumi possit.

Quinta est, aquam vino permiscendam esse ante consecrationem; quod semper in Ecclesia observatum fuisse testantur SS. Patres, qui fusè à Gratiano citantur dist. 2. de consecrat. idque ex professo probat S. Cypr. Epist. 63. ad Cæcilium: præterà definitum habetur in decret. Eug. & in Concil. Trident. sess. 22. can. 9.

Mo-

Monet autem S. Doctor art. 8. aquam illam in modica quantitate vino permiscendam esse, ita ut species vini non solvatur, sed potiùs ut ipsa aqua in vinum convertatur, & sic in vinum conversa consecretur.

5. Quares an hæc permixtio aquæ sit de essentia consecrationis. Respondetur non esse, sicut docet expressè Catechismus Rom. cap. 4. ubi dicit sine tali permixtione Sacramentum constare posse: & in Cocil. Trident. sess. 22. cap. 7. dicitur id ab Ecclesia præceptum esse Sacerdotibus; unde sequitur non esse ex institutione divina necessarium.

Sexta denique est, materiam illam sive Panis, sive vini Sacerdoti celebranti moraliter debere esse præsentem; ita ut aliquo sensu, puta visu vel tactu deprehendi possit, ut validè ab ipso consecretur. Ita ex communi Theologorum consensu Isambertus ad quæst. 74. disp. 5. art. 1. & constat ex verbis ipsius consecrationis, quæ materiam illam Sacerdoti consecranti præsentem esse significant, ut ex dicendis sequenti sectione facilius intelligetur.

Hinc sequitur (ut idem Isambertus observat) quod, quando cumulus aliquis formularum seu hostiarum corã Sacerdote in altari exponitur, possint omnes ab illo validè consecrari; quamvis nec videat, nec tangat singulas: quia singulæ censentur illi moraliter præsentes eo ipso, quo continentur in cumulo illo quem videt aut tangit: & similiter dicendum, si formulæ illæ consecrandæ, sint quidem Sacerdoti proximæ, sed velo aliquo coopertæ, aut pixide inclusæ, quia ratione sui continentis moraliter censentur esse præsentes.

6. Requiritur præterea ut materia non solùm sit moraliter præsens, sed etiam ut per intentionem consecrantis sit determinata; id est ut formam consecrationis proferendo, intendat facere quod facit Ecclesia circa hanc determinatam materiam. Ita ex communi Doctorum consensu docet Isambertus art. 2. ex quo sequitur ut, si Sacerdos coram se centum formulas habens, intendat solùm

consecrare quinquaginta, eas nullatenùs designando aut determinando, tunc nullam illarum consecrare censeatur: secùs est si putans solummodò esse quinquaginta super cumulum illarum verba consecrationis proferat tunc enim cùm nullas excludat, censetur omnes velle consecrare: & quamvis in æstimatione numeri decipiatur: non tamen in intentione, quæ, ut supponimus) super cumulum illum sibi præsentem fertur.

Quare ad scrupulos devitandos tutius est ut semper sacerdos consecrare intendat formulas omnes sibi appositas quamvis earum numerum nesciat; illius enim primæ intentionis virtute consecrantur omnes, etiamsi quando ipsius formæ verba profert, de illis actu non cogitet: sed ad eam quam præ manibus habet solummodo attendat, ut monet idem Ilambertus suprà.

SECTIO IV.

Quæ sit forma ad consecrandam Eucharistiam requisita, & quis verus & proprius verborum illius sensus.

1. DOcet S. Thomas q. 78. a. 1. formam ad Sacramentũ hoc conficiendum requisitam in eo consistere, ut Sacerdos eadem verba super materiâ Panis ac vini proferat, quæ à Christo Domino illud instituente Panemque in corpus suum ac vinum in sanguinem convertente prolata sunt nimirum super Pane: Hoc est corpus meum: & super vino. Hic est calix sanguinis mei. &c. Quibus verbis, ex Ecclesiæ Romanæ consuetudine à S. Petro Apostolo derivata) ut observat idem S. Doctor. art. 2. ad 5.) interseritur hæc conjunctio enim, quæ non est de formæ hujus necessitate, sed tantum ut verba ipsius consecrationis faciliori sensu cum antecedentibus cohæreant.

Hæc autem doctrina expressis verbis traditur in decr. Eug. & in Catechismo Rom. part. 2. cap. 4. & huic etiam sub-

subscripserunt unanimiter SS. Patres, ut S. Greg. Nissen. orat. catech. cap. 37. ubi dicit quod Panis Sanctificatur à Verbo (sicut dictum est) transmutatus nempè ab isto, hoc est corpus meum: Tertul. lib. 4. contra Marcionem, Panem, inquit, acceptum Christus fecit corpus suum, dicendo; Hoc est corpus meum: Et S Ambrosius lib. 4. de Sacram. c. 4. Consecratio, inquit, fit verbis Domini: & ubi ventum est ut conficiatur venerabile Sacramentum, jam non suis sermonibus Sacerdos, sed Christi sermonibus utitur.

2. Confirmari potest eadem doctrina ex antiquâ & universali Ecclesiæ praxi, quæ statim post prolationem supradictorum verborum ostendit venerabile Sacramentum populo adorandum, ut videre est in Canone Missæ quem multis ante sæculis ab ipsa Ecclesia institutum esse declarat Concil. Trident. sess. 22. cap. 4. Vnde sequi docet Gamachæus ad quæst. 78. cap. 1. hanc doctrinam esse de fide, nec sine hæresi negari posse; qui etiam cap. 2. observat non omnia verba, quæ in consecratione sanguinis proferri solent, ad formæ substantiam pertinere, sed tantummodò ista: Hic est calix sanguinis mei; alia verò quæ sequuntur, esse tàtum de necessitate præcepti; proindeque absque graui peccato omitti non posse; quamvis si omitterentur, nihilominus consecratio ipsius sanguinis validè conficeretur: quod etiam ante illum docuerunt Magister sentent. S. Bonavent. Albertus, Alensis, Joannes major, & alij quos ibidem citat.

Quod spectat ad verum & proprium illorum consecrationis verborum sensum: Quæres 1. an debeant intelligi recitativè tantùm, seu materialiter, an verò significativè seu formaliter; seu an Sacerdos verba illa proferat animo solùm referendi verba ab ipso Christo in hujus Sacramenti institutione usurpata: an etiam animo exercendi significationem illorum, & consecrandi, seu convertendi Panem & vinum in corpus & sanguinem ejusdem Christi.

Respōdetur cū S. Doctore, utroq; modo proferri: recitati-

vè qui-

vè quidem, ut conſtat ex his verbis canonicis: Qui pridi quàm pateretur, accepit, &c. quibus Sacerdos narrat qui Christus Dominus in hujus Sacramenti institutione feceri & dixerit: Proferri verò etiam significativè, præter S.Thomam docent Alensis, S Bonavent. Scotus & alij apud Suarem disp. 58. sect. 4. & colligitur ex eo quod in decret Eug.declaratur Sacerdotem in personâ Christi loquentem hoc conficere Sacramentum: non loqueretur autem in personâ Christi, si tantùm narraret & recitaret id quod dixit Christus.

3. Quæres 2. quid in illis verbis consecrationis propriè significet pronomen, Hoc & hic.

Longum & superfluum esset referre omnes Hæreticorum opiniones, de significatione pronominis illius: nam, ut observat Gregor à Valentia, octoginta & ampliùs interpretationes absurdissimæ & falsissimæ in eorum libris reperiuntur: Variæ quoque sunt Doctorum Catholicorum explicationes, qui tamen in eo ab Hæreticis differunt, quòd hi licèt inter se divisi & malè cohærentes, cõveniant nihilominùs in reijciendâ & denegandâ transsubstantiatione Panis & vini in Christi corpus & sanguinem; illi verò eam constanter asserant imò tanquam fide credendam supponant. Omissis igitur etiam variis illis Catholicorum interpretationibus, omnium certissima videtur esse illa quã affert S. Doctor, nimirum per pronomen, Hoc vel hic, nihil demonstrari quod sit eo tempore quo profertur, sed id quod est in fine prolationis ipsius formæ, prædictamque locutionem intelligendam esse secundùm ultimum instans prolationis verborum.

Hæc autem S. Doctoris explicatio duplici modo intelligi potest. Prior est, ut pronomen illud accipiatur substãtivè saltem in formâ consecrationis Panis, & per illud significetur substantia corporis Christi (quæ erit sub speciebus Panis in fine prolationis formæ) confusè tamen eo pronomine designata, & per prædicatum hujus enuntiationis distinctiùs expressa. Posterior modus quem tuentur

Joan-

oannes Major in 4. dist. 8. q. unic. & Maldonat. in cap. 6. S. Matth. est, ut prædictum pronomen sumatur adjectivè, ac proinde ut eodem modo hæc Christi verba intelligantur: Hoc est corpus meum, atque si quis diceret: Hic est thesaurus meus: & sicut etiam Pater cœlestis de eodem Christo Domino dixit: Hic est filius meus dilectus: quo posteriori sensu præsertim intelligi debet forma consecrationis sanguinis, cujus verba transtulit Interpres noster per nomen adjectiuum demonstratiuum: Hic est calix sanguinis mei.

4. Quæres 3. quo sensu in verbis illis consecrationis accipienda sit copula, est: Hæretici enim contendunt eo loco accipiendam esse pro significat: quam ad rem varia ex Scripturis exempla proferunt, in quibus eo sensu accipi videtur, ut 1. Cor. 10. Petra erat Christus, id est (ut inquiunt) petra significabat Christum.

Respondetur 1. quamvis verum esset aliquandò in Scripturis verbum substantiuum sic accipi: inde tamen nullo modo sequi illud in verbis consecrationis eo sensu esse accipiendum: cùm neque à SS. Patribus, neque ab Ecclesiâ universâ unquam sic acceptum fuerit, ut constabit ex iis quæ sectione sequenti dicentur.

Respondetur 2. falsum esse, illud verbum substantiuum, est, in Sacris aut etiam prophanis litteris unquam accipi pro verbo significat: in omnibus enim allegoricis aut metaphoricis locutionibus quæ afferri possunt, ut rectè observat & probat Maldonatus suprà, si quæ figura est, non hæret in verbo, est, sed vel in subjecto enunciationis, vel in prædicato; verbum enim, est, semper aut substantiam, aut solam extremorum unionem significat, ut docuit Aristoteles lib. de interpret. cap. 3.

5. Quæres 4. quomodò hæc consecrationis forma vera esse possit; prius enim requiritur rem aliquam esse, quàm veram esse propositionem quæ affirmat illam esse, forma autem consecrationis, cùm efficiat illam rem quam enunciat,

D ciat,

ciat, est illa prior, & ex consequenti falsa; cùm signific id esse quod nondum est.

Respondetur ex S. Doctore hanc esse differentiam loc tionum quæ vim significativam solummodò habent, earum quæ habent vim effectivam; quòd illæ supponan rem quam enunciant jam esse: hæ verò illam efficiant unde ad veritatem formæ consecrationis, per quam ver gratiâ corpus Christi ponitur sub speciebus Panis, suffic quod eadem duratione reali quâ significatio ejus compl tur, res per eam significata & enunciata talis à parte r sit, qualis esse significatur & enunciatur: quòd cùm i formâ illâ reperiatur, ut constabit ex dicendis sectione s quenti, hinc sequitur illam veram esse.

Quæres 5. & ultimò, quo sensu intelligi debeant verba quæ ad consecrationem sanguinis Christi Domini adhiben tur: *Hic est calix sanguinis mei novi & æterni testament Mysterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetu in remissionem peccatorum.*

6. Jam diximus non omnia illa verba esse de essenti consecrationis, sed hæc tantùm, *Hic est calix sanguini mei*; ea verò quæ sequuntur, per traditionem à S. Petr Apost. qui Romanæ liturgiæ author fuit, accepta esse do cet Leo IX. in Epist. ad Michaëlem Imperatorem cap. 9 & S. Thom. art. 3. fuisseque addita verbis essentialibu formæ ad expressiùs significandam virtutem ipsius sangui nis Christi, qui quidem, ut explicat S. Doctor pro nobi effusus est, primo ad conferendum nobis jus hæreditatis juxta illud Hebr. 10. *Habentes fiduciã in introitu Sancto rum in sanguine Christi*; & ad hoc exprimendum, dicitu *noui, & æterni testamenti*: Ius enim ad hæreditatem pe testamentum acquiritur. Secundò ad justificationem, & Sanctitatem conferendam, cujus initium, fundamentum & radix est fides, ut loquitur Concil. Trid. sess. 6. cap 8. & ideò subditur; *Mysterium fidei*. Tertiò ad amoven da ipsius gloriæ & justificationis impedimenta, scilice peccata, juxta illud Hebr. 9. *Sangvinis Christi emundabi*

con-

onſcientiam noſtram ab operibus mortuis: & quantùm d hoc ſubjungitur qui pro vobis & pro multis effundetur remiſſionem peccatorum: Pro multis, id eſt pro omni-s, quantùm eſt ex parte ipſius Chriſti, ut explicant Euthi-ius & Theophylactus apud Maldonatum ſuprà; vel, Pro ultis id eſt pro ſolis prædeſtinatis, quantùm ad fructum efficaciam, prout à nobis explicatum eſt priori hujus peris parte tract. 5. cap. 6. ſect. Effundetur, vox Græca, tribus Euangeliſtis Matthæo, Luca: & Marco eſt præ-ntis temporis, ſignificatque effundi ſanguinem, id eſt ferri ſeu libari in ipſo Miſſæ Sacrificio; verſio tamen mmunis quæ eſt futuri temporis, refertur ad effuſionē am ſanguinis quæ in cruce futura erat, quando hæc ver-Chriſtus protulit hæc Eccleſia retinuit, ut ſignificaret crificium iſtud quod in Altari offertur, & illud quod in uce oblatum eſt, unum & idem eſſe, Sola, ut loquitur ncil. Trident. ſeſſ. 12. cap. 2. offerendi ratione diverſa

SECTIO V.

uid in hoc Sacramento per verba conſecrationis efficiatur.

TRia ſunt præſertim, eaque maximè admiranda atque ſuſpicienda, ut loquitur Catechiſmus Roman. part. 2. . 4. quæ per verba conſecrationis efficiuntur. Primum , quod verum & proprium Chriſti Domini corpus & d idem quod ex Sanctiſſimâ Virgine natum ad dexterā tris ſedet & verus ac proprius ejuſdem ſanguis qui pro bis effuſus eſt, in hoc Sacramento realiter & ſubſtantia-r continetur.

2. Secundum eſt, quod nulla in Sacramento illo rema-Panis aut vini ſubſtantia, quantumvis id à ſenſibus ma-e alienum videatur; ſed tota ipſius Panis ac vini ſub-tia convertitur in ſubſtantiam corporis, ac ſanguinis riſti Domini.

Tertium denique est quod in eo Sacramento acciden
Panis ac vini, quæ oculis alijsque sensibus percipiunt
sine ullo subjecto mirabili quadam atque inexplicabili
tione remanent & operantur; de quibus in paragraphis
quentibus agendum erit.

§. I.

De vera & reali præsentia corporis & sangui Christi Domini in Sacramento Eucharistiæ.

1. NOn hoc tempore solùm, sed jam olim à primis
clesiæ sæculis hæc veritas (nimirum Christi Dom
corpus & sanguinem verè ac realiter in Eucharistiæ Sac
mento adesse) quæ inter reliqua fidei Catholicæ dogm
ta quasi principem locum obtinet, ab Hæreticis impugn
est, quorum antesignanus fuit Iudas Iscariotes, qui prin
huic veritati incredulus fuit: ut habetur S. Joann. 6. qu
posteà secuti sunt Simoniani & Menandriani, ut refert B
larminus lib. 1. de Sacram. Euch. cap. 1. qui realem c
poris Christi Domini præsentiam in Eucharistiâ nega
runt. Post illos Iconomachi, ut constat ex 6 Synodo ge
rali act. 9. dixerunt Eucharistiam esse tantùm figuram
imaginem corporis Christi. Secutus est deinde Bereng
us, qui eandem veritatem circa annum 1050. impugnav
quam tamen contumaciâ omni depositâ in Conc. Ro
sub Greg. 7. postea professus est. Exorti sunt postmod
Albigenses, qui (ut testatur S. Antoninus part. 4. tit.
cap. 7. §. 5.) in Sacramento Eucharistiæ Christi Dom
corpus verè & realiter esse negaverunt: quibus aliqu
post annos subscripserunt Heretici illi qui Flagellantes
cti sunt, ut refert Bernardus Luxemburgensis in catalo
Hæreticorum. Demùm Joannes Zuinglius, Oecolampadi
Bullingerus, alijque recentiores Sectarij, quorum agm
clausit Caluinus, cum suis asseclis; qui omnes licet in
se discordes, in eo tamen conveniunt, quod Christi Do
ni corpus realiter in Eucharistiæ Sacramento esse nege

2. Pro-

2. Probatur igitur nostræ fidei veritas, & simul erro-
oppositi refelluntur, 1. authoritate script. S. Joann. 6.
Christus Dominus de institutione hujus Sacramenti à
facienda sic loquitur. Panis quem ego dabo, caro mea
pro mundi vita; Deinde SS. Matth 26. Mar. 14. & Luc.
Christus Dominus hoc Sacramentum instituens, aper-
& expressis verbis dixit: Hoc est corpus meum: hic est
nguis meus: Vnde sic argumentari possumus, Christus
ominus Eucharistiæ Sacramentum instituens, dedit in
bum id quod se daturum antè promiserat: atqui citato
Joannis loco promiserat se daturum in cibum, non fi-
uram corporis sui, sed ipsummet corpus: Ergo dicendũ
t verè corpus suum dedisse, proindèque ipsum Christi
omini corpus verè & realiter in Sacramento Euchari-
æ existere Quod autem verba illa ex S Joan. relata de
rpore Christi non figuratè, sed verè ac realiter in cibũ
ndo intelligenda sint, constat ex unanimi SS. Patrum
nsensu: Ita enim hunc locum de verâ & reali corporis
hristi Domini sumptione in Sacramento Eucharistiæ in-
rpretati sunt SS. Basilius, Gregorius Nyssen. Chrysosto-
us, Cyrillus, Epiphanius, Cyprianus, Hilarius. Ambro-
us Hieronymus, Augustinus, Prosper, Leo, Damascenus,
ernardus, & alij quorum testimonia fusè refert Maldona-
us in cap. 6. S. Joannis.

Probatur 2. auth. duorum Conciliorum generalium,
rimi scilicet & ultimi, scilicet Nicæni & Trident. in illius
quidem actis (ut refert Bellarmin libro 2. de Eucharist.
ap. 10.) hæc habentur: Fide intelligamus situm in Sacra
la mensa agnum illum Dei tollentem peccata mundi, in-
ruentè à Sacerdotibus immolatum, & pretiosum ipsius
orpus & sanguinem verè nos sumentes, credere hæc esse
ostræ resurrectionis symbola. In Tridentino autem sess.
3. cap. 1. Docet Sancta Synodus, & apertè ac simpliciter
rofitetur, in almo Sanctæ Eucharistiæ Sacramento, post
anis & vini consecrationem, Dominum nostrum Jesum
hristum verum Deum atque hominem, verè; realiter ac

ſubſtantialiter ſub ſpecie illarum rerum ſenſibilium contineri : nec enim hæc inter ſe pugnant, ut ipſe Salvator noſter ſemper ad dexteram Patris in cœlis aſſideat, juxta modum exiſtendi naturalem, & ut multis nihilominus aliis in locis Sacramentaliter præſens, ſuâ ſubſtantiâ nobis adſit ea exiſtendi ratione, quam etſi verbis exprimere vix poſſumus, poſſibilem tamen eſſe Deo, cogitatione per fidem illuſtrata, aſſequi poſſumus, & conſtantiſſimè credere debemus.

Probatur 3. ex SS. Patribus qui fusè citantur à Bellarmino toto lib. 2. de Euchar. ubi conſentientem illorum per omnes Eccleſiæ ætates doctrinam oſtendit: Illuſtriora aliquot teſtimonia hic proferemus.

S. Cyprian. ſerm. de Cœnâ Dom. Panis iſte, inquit, non effigie, ſed natura mutatus, omnipotentia Verbi factus est caro.

S. Hilarius lib. 8. de Trinit. De veritate, inquit, carnis & ſanguinis non eſt relictus ambigendi locus: nunc enim & ipſius Domini profeſſione, & fide noſtra vere caro est, & vere ſanguis eſt, &c. an hoc veritas non eſt? contingat plane his verum non eſſe, qui Chriſtum Jeſum verum eſſe Deum negant.

S. Ambroſ. lib. 4. de Sacram. Panis iſte, inquit, Panis eſt ante verba Sacramentorum; ubi acceſſerit conſecratio, de Pane fit caro Chriſti.

Probatur 4. ex antiquâ & perpetuâ Eccleſiæ praxi adorandi hoc Sacramentum, quod teſtatur S. Ambroſ. lib. 3. de Spiritu Sancto cap. 12. Per terram, inquit, intelligitur caro Chriſti, quam hodie quoque in myſteriis adoramus. Et S. Aug. in Pſal. 98. Nemo, inquit, carnem Chriſti manducat, quin prius adoret; adorari autem in hoc Sacramento Chriſti caro non poſſet; ſi in eo verè ac realiter non exiſteret.

4. Objiciunt Hæretici 1. hæc Chriſti Domini verba S. Joannis 6. Spiritus eſt qui vivificat: caro non prodeſt quidquam; Vnde inferunt carnem Chriſti realiter in ſumptione Euchariſtiæ non comedi cùm ex ſe nihil profutura ſit.

Respondet S. Augustinus tract. 27. in Joann. Caro non
odest quidquam sed quomodo illi (Capharnaitæ scilicet)
tellexerunt, carnem quippe sic intellexerunt quomodo
cadavere dilaniatur, aut in macello venditur. Vnde S.
hrysost. hom 46. in Joan. Cyrillus Catechesi 4. Mystag.
alij SS. Patres per hæc Christi Domini verba & alia
ubsequentia dicunt admoneri fideles, ut hujus Sacramen-
i veritatem non carnaliter, id est secundùm sensum huma-
ium, qui nihil prodest, imò in percipiendis Mysterijs di-
inis multùm obest, sed spiritualiter, id est secundùm ve-
æ fidei spiritum intelligant, secundùm quem caro Christi
Domini in hoc Sacramento non ut simplex & nuda caro
onsideratur, quâ ratione nihil prodest, sed ut caro divi-
no spiritu plena & divino Verbo personaliter unita; quo
pacto vivificare & maximè prodesse potest.

Obiiciunt 2. S. Augustinum lib. cont. Adimantium cap.
12. sic loquentem, Non dubitavit Christus dicere: Hoc est
corpus meum, dum signum daret corporis sui. Vnde infe-
runt hoc Sacramentum non continere corpus Christi reali-
ter, cùm illius signum sit, Item tract. 25. in Joan. Vt quid
páras ventrem & dentes? crede & manducasti: Vnde se-
quitur non ore, sed fide percipi corpus Christi; proinde-
que in hoc Sacramento realiter non existere.

Respondetur ad primum locum, falsò ab Hæreticis in-
ferri corpus Christi realiter in hoc Sacramento non existe-
re, ex eo quod dicatur esse signum corporis Christi; sicut
ex eo quod idem Christus vocatur ab Apostolo Heb. 1. fi-
gura substantiæ Patris, falsò inferretur substantiam patris
in illo realiter non esse: quare dicendum est ideò Eucha-
ristiam vocari signum corporis Christi; non quod Christi
corpus ibi realiter non sit; sed quia ibi modo quodam in-
visibili sub speciebus tamen sensibilibus Panis tanquàm sub
signo visibili existit.

Ad 2. Respondetur S. Augustinum verbis in objectione
citatis metaphoricè loqui de manducatione spirituali do-
ctrinæ divinæ, quæ fit per fidem ut ex toto ejus contextu

facilè colligi poteſt vel ſi de ejus Sacramenti manducatio-ne loquatur, docere tantùm illum voluiſſe realem corporis Chriſti in hoc Sacramento manducationem tunc ſolùmodò eſſe fructuoſam, quando ſpirituali per fidem manducationi conjuncta eſt.

5. Obiiciunt 3. poſſibile non eſſe Chriſtum totum in tam parvâ hoſtiâ, imò in illius minutiſſimâ particulâ realiter contineri; ſimul in cœlo & in tot locis ſuper terram realiter adeſſe; ejus majeſtatem dedecere, dentibus manducantium frangi & conteri, imò à beſtiis poſſe devorari, ab igne comburi, pedibus conculcari, &c.

Ad hæc & ſimilia argumenta breviter reſpondetur, iſta videri poſſe impoſſibilia & indecentia iis qui Dei poteſtatem incomprehenſibilem & inexhauſtam bonitatem, & (ut Apoſtoli verbis utamur Epheſ. 2.) nimiam charitatem ignorant: Fideles verò, qui firmiter credunt S. Luc. 1. non eſſe impoſſibile apud Deum omne verbum, ut teſtatus eſt Angelus, firmiſſimè etiam ſibi perſuadent realem illam Chriſti præſentiam in hoc Sacramento tam expreſſis divinæ veritatis teſtimonijs aſſertam, Deo poſſibilem eſſe, licet poſſibilitatis illius modum ignorent. Credunt etiam nihil in illo Sacramento infinitam ejus bonitatem dedecere, neque manducatione, aut quâvis aliâ hujus Sacramenti attrectatione corpus Chriſti glorioſum dehoneſtari, ſicut neque Solis radius inficitur ex cœno in quod illabitur, nec crystallum ſpeculi aut criſtalli ab eo illuſtrati fractione violatur.

6. Porrò ad has & ſimiles Hæreticorum objectiones ſolvendas, obſervandum eſt hujus Sacramenti veritatem non ratione humanâ, ſed ſolâ Dei authoritate inniti: proindèque ut certò cognoſcatur, non ratiocinium humanum, ſed divinum oraculum eſſe tantummodò conſulendum: videndum quid afferat Sacra Scriptura, non ut ab Hæreticis in contrarias & falſas interpretationes diſtorquetur, ſed ut ab Eccleſia univerſa & à SS. Patribus unanimi conſenſu intelligitur. Præterea notandum eſt SS. Patres aliquando nõ apertè & clarè, ſed ambiguè & obſcure de hoc Sacramento lo-

tò locutos fuisse, ac religiosâ quâdam præcautione illius notitiam occultare voluisse tùm Catechumenis, ne ex ea scandalum aliquod paterentur; tùm infidelibus inter quos degebant, ne tam pretiosam margaritam ante porcos projicerent; præsertim cùm inter fideles nulla tunc circa hujus Mysterij veritatem difficultas aut dubitatio suborta esset: unde S. Athanasius in 1. Apol. de fuga sua: Non est, inquit, fas Mysteria non initiatis prodere, ne Ethnici non intelligentes derideant, aut Catechumeni curiosiores facti scandalizentur.

§. II.

De Transsubstantiatione seu conversione totius substantiæ Panis & vini in substantiam corporis & sanguinis Christi Domini.

1. FIdes Catholica docet non modò corpus & sanguinem Christi Domini realiter in Sacramento Eucharistiæ sub speciebus Panis aut vini existere, ut suprà probatum est, sed præterea nihil substantiæ Panis aut vini in eo remanere, totamque Panis ac vini substantiam transmutari & converti in substantiam corporis & sanguinis Christi Domini; quod Conc. Trid. explicavit simul & definivit his verbis: Persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, idque nunc denuò Sancta hæc Synodus declarat, per consecrationem Panis & vini, conversionem fieri totius substantiæ Panis in substantiam corporis Christi Domini nostri, & totius substantiæ vini in substantiam sanguinis ejus, quæ conversio convenienter & propriè à S. Catholica Ecclesia Transsubstantiatio est appellata.

Huic veritati multiplices opponuntur errores, quos hic breviter recensere non erit inutile, ut evidentiùs fiat quid in hoc Mysterio credi, quidve repudiari debeat.

Quidam igitur, ut refert Bellarm. lib. 3. de Eucha. cap. 11. attendentes ad modum transmutationum substantialium quæ naturaliter fiunt, in quibus una tantùm pars sub-

stantialis compositi, nempè forma, transmutatur, materi prima immutabili permanente; similiter opinati sunt in hoc Sacramento solam Panis substantialem formam per consecrationis verba mutari; materiam verò Panis remanere, & ab anima Christi informari. Alij è contrario existimaverunt solam Panis materiam mutari in corpus Christi, remanente forma substantiali ejusdem Panis. Alij arbitrati sunt Panem in Eucharistia hypostatice assumi à Verbo divino eodem prorsùs modò quo natura humana ab illo assumpta est. Alij censuerunt substantiam corporis Christi & substantiam Panis simul in Eucharistia commisceri. Luther. denique lib. de captivit. Babyl. cap. de Eucharistia, docuit non esse articulum fidei, quod substantia Panis maneat vel non maneat simul cum Christi corpore in Eucharistia, ac utrumque sine hæresis periculo posse defendi; sibi tamen videri probabilius & Scripturis conformius quod in hoc Sacramento Panis substantia maneat simul cum ipso Christi corpore.

2. Refelluntur hi errores, & Catholicæ fidei veritas de transsubstantiatione Panis & vini in Christi Domini corpus & sanguinem, probatur 1. ex authoritate Ecclesiæ, quæ id expresse & apertè declaravit, tùm in Concil Trident. suprà relato, tùm etiam anteà in Concil. Later sub Innoc. III. cap. Firmiter, de Sum. Trin. ubi definitum habetur: In Sacramento altaris corpus & sanguinem Christi sub speciebus Panis & vini veraciter contineri, transsubstantiatis Pane & vino in corpus & sanguinem: Et in Conc. Rom. sub Nicolao II. ubi Berengariûs iterùm hæresim suam abjurans, profitensque fidem Catholicam sic loquitur: Corde credo, & ore cõfiteor, Panem & vinum, &c. substantialiter converti in veram ac propriam & vivificatricem carnem & sanguinem Christi Domini.

Probatur 2. ex SS. Patribus qui id unanimi consensu asserunt: ut S. Gregor. Nissen. orat. Catech. cap. 37. Dei verbo, inquit, Sanctificatum Panem in Dei verbi corpus credo transmutari; ibidemque subdit naturam Panis &

vini

vini tranſelementari in corpus & ſanguinem Chriſti, S. Cyril. Alexand. Epiſt. ad Caloſyrium, dicit Panem in altari oblatum, in veritatem propriæ carnis à Chriſto converti S. Damaſc. lib. 4. de Fide cap. 14. aſſerit in hoc Sacramento Panem & vinum modo mirabili in Chriſti corpus & ſanguinem converti. S. denique Ambr. lib. de initiandis cap. 9. ipſam Panis & vini tranſmutationem in corpus & ſanguinem Chriſti Domini fuse explicat, & variis tùm rationibus, tùm exemplis probat, quæ apud illum utiliter legi poſſunt.

3. Obiiciunt 1. hæretici Euchariſtiam vocari in Scripturis Panem, ut 1. Cor. 10. unde inferunt Panis ſubſtantiam ſimul cum Chriſti corpore in Euchariſtia remanere, alias falso Panis diceretur.

Reſpondetur vocari Panem; vel quia exteriorem figuram & alia Panis accidentia retinet; ſicut Gen. 18. Angeli vocantur viri, quia exteriùs tales eſſe videbantur, licet realiter tales non eſſent; vel quia ante conſecrationem verè Panis fuit: ideoque Panis dicitur, quamvis ampliùs non ſit; ſicut in Scripturis res quædam poſt mutationem in ipſis factam eodem plerumque nomine vocantur, quo anteà vocabantur, ut Exod. 7. virga Moyſis in ſerpentem ſubſtantialiter mutata, adhuc tamen appellatur virga.

Obiicitur 2. verbum (tranſſubſtantiationis) non reperiri in ſcriptura.

Reſpondetur neque etiam in illa reperiri verbum Conſubſtantialis, quod Concilium Nicæn. 1. ad Chriſti Domini naturam divinam explicandam uſurpavit; neque ullum tamen Catholicum de veritate per verbum illud ſignificatâ dubitare: ſi igitur Eccleſia in Concilio illo Sanctiſſimè ac ſumma cum ratione id fecit, cur eadem Eccleſia in Cōcilio Lateran. Florent. & Trident. ad Euchariſtiæ veritatem expreſſiùs ſignificandam & ab erroribus vindicandam idem præſtare non potuit?

§ III.

Explicantur quædam difficultates circa transsubstantiationem Panis & vini in Christi Domini corpus & sanguinem.

1. PRima est, quid sit propriè illa transsubstantiatio & quomodò intelligi debeat. Omissis variis & prolixis super hac difficultate Theologorum disputationibus, breviter dicimus trassubstantiationem Panis in corpus Christi non esse ipsius corporis Christi substantialem productionē aut mutationem, id est, Christi Domini corpus per illam transsubstantiationem de novo non produci, nec substantialiter mutari, aut localiter moveri; sed per vim & efficaciam consecrationis fieri, ut desinente totâ Panis substantiâ corpus Christi, quod est in Cœlo, sine ullo motu locali, aut mutatione sui substantiali, jam esse incipiat sub speciebus ipsius Panis; neque solùm sub illis sit per simplicem præsentiam sive coëxistentiam, sed etiam per unionem quandam, qualis erat inter substantiam Panis & accidentia ejusdem Panis, sublatâ tamen inhærentiâ.

Quod si cui explicatio ista minimè satisfaciat, meminerit SS. Patres (ut testatur Catechismus Rom. cap. 4. part. 2.) sæpè admonere fideles, Ne curiosius inquirant, quo pacto ea mutatio fieri possit; nec enim à nobis percipi potest, nec in naturalibus mutationibus, aut in ipsâ rerum creatione hujus rei exemplum aliquod habemus: verùm quod solâ fide percipi debet, id quomodò fiat non est curiosius inquirendum.

2. Secunda difficultas est, quid in illâ transsubstantiatione ponatur sub speciebus Panis & vini tam vi verborū consecrationis, quàm per naturalem concomitantiam. Nihil aptius ad hujus difficultatis solutionem afferri potest, quā id quod habetur in Concil. Trident. sess. 13. cap. 3. ubi dicitur, Verum Christi corpus, verumque ejus sanguinem sub Panis & vini specie, unà cum ipsius animâ & divinitate exi-

te exiſtere, ſed corpus quidem ſub ſpecie Panis, & ſanguinem ſub ſpecie vini ex vi verborum: ipſum autem corpus ſub ſpecie vini, & ſanguinem ſub ſpecie Panis, animamque ſub utraque vi naturalis illius connexionis & concomitantiæ, qua partes Chriſti Domini, qui jam ex mortuis reſurrexit non amplius moriturus, inter ſe copulantur, divinitatem quoque, propter admirabilem illam ejus cum corpore & anima hypoſtaticam unionem: quapropter veriſſimum eſt tantumdem ſub alterutrâ ſpecie, atque ſub utraque contineri; totus enim & integer Chriſtus ſub Panis ſpecie, & ſub quavis ejus ſpeciei parte: totus item ſub vini ſpecie, & ſub ejus partibus exiſtit.

Ex quibus Concilij verbis colligitur 1. quòd ſicut ſub ſpecie Panis totum corpus, ſic etiam ſub ſpecie vini totus Chriſti Domini ſanguis vi verborum ponitur, cùm nulla ſit ratio cur una ejus pars præ alterâ ponatur, ſicque totus ille divinus ſanguis, ne unicâ quidem guttulâ exceptâ, vi verborum conſecrationis in Sanctiſſimo Miſſæ ſacrificio (quod maximè perpendi debet) pro unoquoque noſtrûm quotidie effunditur.

Colligitur 2. ea omnia, quæ Chriſto Domino extra Sacramentum nunc in Cœlo exiſtenti ſunt intrinſeca, per concomitantiam quoque poni ſub ſpeciebus conſecratis; & ſic corporis ejus glorioſi dotes, qualitates item naturales ac ſupernaturales ejus animæ inexiſtentes, omnes denique divinitatis ejus perfectiones in illo Sacramento contineri: ita ut aliqua ratione de unoquoque fidelium dignè Sacramentum hoc percipiente dici poſſit, quòd tunc cùm illud percepit, in eo ſint omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei. Per eandem quoque concomitantiam perſona Patris & perſona Spiritûs Sancti, propter identitatem naturæ cum ipſius Filij perſonâ, ſub illis Panis ac vini ſpeciebus ita ſimul adſunt, ut ſi per immenſitatem ſuam ubique non eſſent, ratione tamen illius identitatis in illo Sacramento adeſſent.

3. Tertia pars difficultatis, an Chriſti Domini corpus,

quod

quod in Eucharistiæ Sacramento inextensè & indivisibiliter existit (constat ex suprà relatis Concil. Trid. verbis) retineat in eodem Sacramento propriam quantitatem. Respondetur affirmativè cum S. Doctore q. 76. a. 4. Ratio est quia omnia quæ naturalem & plusquam localem connexionem habent cum substantiâ corporis Christi, ponuntur per concomitantiam in hoc Sacramento, ut ex antè dictis patet; unde sequitur, ut quantitas quæ corpori glorioso Christi naturaliter connexa est, sub hujus Sacramenti speciebus reperiri debeat. Quæ quidem Doctrina ita certa est ut quamvis ab Ecclesiâ expressè definita non sit tanquam de fide: contrarium tamen sentire erroneum existimet Alexander Alensis p. 1. q. 40. mem. 3. a. 2.

Dicet aliquis, si corpus Christi retineret propriam quantitatem in Eucharistiâ, deberet esse extensum & divisibile & figuram etiam aliquam habere, cùm figura sit intrinsecus terminus quantitatis.

Respondetur duplicem esse quantitatis extensionem seu corpus quantum duplici modo esse extensum; primò in ordine ad se, secundo in ordine ad locum. Prior extensio est de essentia ipsius quantitatis: posterior verò est tantùm proprietas virtute Divina ab ea separabilis: unde fit ut quantitas hac extensione locali destituta quantæcumque sit magnitudinis in ordine ad se, possit tamen per divinam Omnipotentiam intra spatium quantumvis exiguum concludi. Similiter duplex est figura, una organica, quæ pendet ab extensione quantitatis in ordine ad se; altera localis, seu (ut ita loquamur) situalis, quæ ab extensione locali ipsius quantitatis pendet cum igitur corpus Christi Domini in Eucharistiæ Sacramento sit solummodò extensum in ordine ad se, non verò in ordine ad locum, habet tantùm figuram organicam, non verè localem, unde intelligitur qua ratione fieri possit, ut retinens propriam quantitatem & figuram, in quantumvis exiguo spatio & sub quantalibet specierum Sacramentalium particula totum contineri possit.

4. Quar-

4. Quarta difficultas eſt; quid de ſpeciebus Panis & vini in hoc Sacramento remanentibus ſentiendum ſit. Reſpondetur ſpecies illas ſeu accidentia Panis & vini, puta figuram, colorem, ſaporem, &c. poſt conſecrationem manere ſine ullo ſubjecto. Ita definitum eſt in Concilio Trident. ſeſſ. 13. can. 2. & hæc Vvicleſi propoſitio tanquam falſa & hæretica damnata eſt in Concil. Conſtant. ſeſſ. 8. (Accidentia Panis non manent ſine ſubjecto in Sacramento, &c.) Id tamen de omnibus accidentibus conjunctim ſumptis eſt intelligendum: vera ſiquidem eſt S. Thomæ doctrina quæſt. 77. art. 1. & 2. aſſerentis quantitatem Panis & vini ab omni ſubjecto ſeparatã divinâ virtute in hoc Sacramento exiſtere; reliqua verò accidentia eſſe in ipsâ quantitate tanquam in ſubjecto. Qui etiam a. 3. docet, ſpecies illas Panis & vini poſſe ſic ſeparatas agere, quidquid poterant, dùm ipſius Panis & vini ſubſtantiæ tanquã proprio ſubjecto inhærebant; cùm ſemper eandem eſſentiam, exiſtentiam & agendi virtutem retineant Et a. 4. ſpecies illas poſſe corrumpi ut experientia ſatis compertum eſt. Art. item 6. ex ſpeciebus illis fieri poſſe nutritionem ſubſtantialem: ſive nutritio illa ex ſolâ ſpecierum quantitate divina virtute fiat, ſive (quod probabilius eſt) ex materiâ quæ à Deo creatur eo inſtanti quo ſpecies illæ Sacramenti ita alterantur, ut ipſa ſubſtantia Panis, ſi adeſſet, ſub illis eſſe naturaliter deſineret. Denique q. 76. art. 6. ad 3. tradit Chriſti Domini corpus & ſanguinem deſinere eſſe ſub illis Panis ac vini ſpeciebus, quandò ita mutantur aut alterantur. ut hæc mutatio ſeu alteratio ad deſitionem ſubſtantiæ Panis ac vini ſufficeret; remanere verò ſub illis Chriſti corpus ac ſanguinem, quandiù mutatio illa ſeu alteratio tanta non eſt, ut ad deſitionem ſubſtantiæ Panis aut vini ſatis eſſet: quod ex ipſius etiam Eccleſiæ praxi ſatis conſtat, quæ tandiù adorat Chriſtum in hoc Sacramento, quandiù in illo ſpecies Panis ac vini remanere cognoſcit.

5. Quinta difficultas eſt, an Chriſti corpus ſub ſpeciebus

bus Sacramentalibus existens videri possit ab oculo corpo-reo, vel ab intellectu creato cognosci.

Respondet S. Doctor quæst. 76. art. 7. nullum corporeum oculum pertingere posse ad visionem corporis Christi, prout est in hoc Sacramento; cùm in illo sit per modum substantiæ, quæ per se non est visibilis: ab intellectu autem creato posse clarè cognosci, dummodò lumine gloriæ illustretur, quo deficiente nonnisi obscure, ac per fidé percipi posse Christi existentiam Sacramentalem: unde (u ait idem S. Doctor.) ne quidem ipsi dæmones Christum in hoc Sacramento existentem cognoscere possunt, nisi per fidem, cùi non assentiuntur voluntariè; sed ad eam evidentia signorum convincuntur, prout dicitur S. Jacob. 2. quod dæmones credunt & contremiscunt.

6. Sexta denique difficultas est, quid de miraculosis apparitionibus sentiendum sit, quæ aliquandò in hoc Sacramento contigerunt, & adhuc contingere Deo ita volente possunt; ut quandò puer, vel caro in manibus Sacerdotis aut super altari, vel sanguis in calice cernitur. Respondet S. Doctor art. 8. Christum tunc semper manere in hoc Sacramento; nec carnem illam aut sanguinem miraculosè apparentem esse carnem vel sanguinem ipsius Christi, sed esse aliquid miraculosè productum, quo tùm caro & sanguis ipsius Christi, tùm etiam Sacramentales species teguntur. Monet autem rectè idem S. Doctor in 4. dist. 10 q. 4. art. 1. q. 3. non licere ejusmodi carnem aut sanguinem miraculosè sic apparentem ore sumere: quia hæc signa miraculosa non habent modum convenientem, quo possint pro ratione hujus Sacramenti comedi ac bibi: quare in illo casu deberet Sacerdos (ut docet Valentia disp. 6. quæst. 4. de Euch. part. 1.) alium Panem & vinum consecrare & sumere, ut Sacrificium ea ratione perficeretur.

SE-

SECTIO VI.

Quinam sint effectus Sacramenti Eucharistiæ.

1. VArii sunt, iique saluberrimi hujus divini Sacramenti effectus, de quo verè dici potest, quod olim de manna dictum est, omnem in illo reperiri saporis suavitatem: præcipuos hic & observatione maximè dignos adnotabimus.

Atque in primis certum est hoc Sacramentum ritè dispositis gratiæ Sanctificantis augmentum conferre, ut in Dec. Eug. expressè definitum habetur, & satis constat ex ijs quæ cap. 1. de Sacram. in genere dicta sunt. Quod quidem gratiæ augmentum cæteris paribus longè uberiùs & plenius in isto Sacramento, quàm in aliis percipitur, cùm in eo fons ipse gratiarum, & omnium charismatum, ac donorum cœlestium contineatur, ut dicit Catechismus Romanus. Docet autem S. Thom. quæst. 80. art. 8. ad 6. effectum illum in ipsâ Sacramenti sumptione percipi, ideòque præcipuam tunc & maximam in suscipiente requiri devotionem.

Quærunt Theologi an Sacramentum hoc conferat etiã aliquando primam gratiam à peccatis justificantem. Respondetur certum esse sicut docet S. Thom. q. 79. a. 3. Sacramentum hoc nullo modò profuturum, sed potiùs maximè obfuturum ei, qui cum affectu vel conscientia peccati mortalis illud susciperet: quod verò spectat ad illum qui in peccato mort. existens, illius tamen nec affectum nec conscientiam haberet, si bonâ fide ad hoc Sacramentum accedat, quidam Theologi, ut Richardus, Scotus, & alij quos citat & sequitur Suarez disp. 63. sect. 1. existimant in illo casu Sacramentum Eucharistiæ ex opere operato justificare ac primam gratiam conferre: Meliùs tamen S. Bonaventura, Gabriel Major & alij, quibus subscribit Vasques disp. 205, cap. 4. negant: cùm hoc Sacramentum per

se ad

ſe ad remiſſionem peccati mortalis non ſit inſtitutum: Cō
ſtat enim (ut loquitur Catechiſmu Rom. ſup. c.4.) quem-
admodum mortuis corporibus naturale alimentum nihi
prodeſt : ita etiam animæ, quæ Spiritu non vivit, Sacra
myſteria non prodeſſe : ac propterea Panis & vini ſpeci
habent, ut ſignificetur, non quidem revocandæ ad vitan
animæ, ſed in vitæ conſervandæ cauſa, inſtituta eſſe. Do
cet tamen S. Thom. ſup. illum qui bonâ fide ignorans ſ
in peccato mortali eſſe, devotè ac reverenter hoc Sacra
mentum perciperet, ex Dei bonitate per illud gratiam ali
quam actualem conſecuturum, quâ excitabitur ad actun
charitatis ſeu perfectæ contritionis eliciendum, & ſic al
ipſo peccato mortali illum liberari poſſe.

2. Secundus hujus Sacramenti effectus complectitu
quædam ſpecialia gratiæ actualis auxilia opportuno tem
pore vi hujus Sacramenti dignè ſuſcepti conferenda, pe
quæ charitas conſervatur, roboratur, perficitur; idqu
ſpiritualiter animæ confertur, quod Panis & vinum co
pori conferre ſolent, ut expreſsè declaratur in Dec. Eug
ubi dicitur, Omnem effectum, quem cibus & potus mate
rialis quoad vitam operantur corporalem, ſuſtentando
augendo, reparando, & delectando; Sacramentum ho
quoad vitam operari ſpiritualem; In quo (ut explicat S
Chryſoſt. hom. 6. ad pop. Antioch.) Chriſtus Dominu
maximâ erga nos charitatem evidentiſſimè teſtatur: cùr
enim ſæpè numerò parentes liberos ſuos aliis nutriendo
tradant, ipſe nos alere propriâ ſuâ ſubſtantiâ voluit, ca
nemque ſuam à nobis tangi, manducari, illique dente
noſtras infigi permiſit.

Tertius effectus conſiſtit in eo, quod Chriſtus Dominu
ſe in hoc Sacramento ſumendum nobis exhibet, non mo
dò tanquam cibum, quo nutriamur, ſed etiam tanquai
ſalutare medicamentum, quo naturæ noſtræ infirmitate
id eſt pravæ inclinationes, immoderati affectus, &c. c
rentur. Id paſſim docuerunt SS. Patres S. Gregor. Niſſenu
Orat. Catech. cap. 37. dicit Eucharistiam eſſe Salutai

medi-

medicamentum, veneni damnum quod corpori fuerat inditum, per contrariam repellens affectionem. S. Cyrillus lib. 4. in S. Joan. cap. 17. Sedat, cum in nobis manet Christus, sævientem membrorum nostrorum legem, pietatem corroborat, perturbationes animi extingvit, ægrotos curat, collisos redintegrat, &c. S. Ambrosius lib. 5. de Sacram. cap. 4: Iste Panis quotidianus sumitur in remedium quotidianæ infirmitatis. S. denique Bernardus in Serm. de Cœnâ Domini, postquam dixit Sacramentum Dominici corporis & sanguinis efferatis motibus & pruritibus concupiscentiæ mederi, subjungit: Si quis vestrûm non tam sæpe modo, nec tam acerbos sentit iracundiæ motus, invidiæ luxuriæ; aut cæterorum hujusmodi, gratias agat corpori & sanguini Domini: quoniam virtus Sacramenti operatur in eo, & gaudeat quòd pessimum ulcus accedat ad sanitatem.

3. Quartus effectus est remissio peccatorum venialiũ, ut docet S. Doctor art. 4. & antè illum docuerat S. Ambrosius lib. 4. de Sacram. cap. 6. & lib. 5. cap. 4. & habetur cap. Litterarum de Consecr. dist. 2. cap. 110. ibid. Remittuntur autem peccata venialia in hoc Sacramento, sive per infusionem gratiæ Sanctificantis præsuppositâ de illis attritione, sive per charitatis & perfectæ contritionis fervorem, quem hoc Sacramentum excitat, ut ex mente Sanct. Doctoris explicat Isambertus ad q. 79. q. 1. a. 6.

Quintus effectus est præservatio à peccatis mortalibus, ut docet S. Th. art. 6. & S. Bernardus Serm. de Cœnâ Domini, ubi dicit, Duo in nobis hoc Sacramentum operari, ut & sensum minuat in minimis; & in gravioribus tollat omnino consensum. Hunc autem effectum præstat tribus præsertim modis, ut docet Isambertus suprà: primo suggerendo vires, & robur addendo, per augmentum scilicet habituum supernaturalium, quod efficit: secundo amovẽdo peccandi occasiones, juxta illud Psalm. 22. Parasti in conspectu meo mensam adversus eos qui tribulant me: Tertio denique protegendo nos à dæmonum impugnatio-

nibus, ipsôsque dæmones arcendo; Vnde S. Ignatius Epist. ad Ephes. dicit per hujus Sacramenti frequentem & dignā susceptionem: Expelli potestates Satanæ, &c. panemque illum esse antidotum non moriendi: & S. Chrysost. Homil. 61. ad pop. Antioch. Tanquam leones, inquit, ignem spirantes ab illa mensa recedamus, facti diabolo terribiles.

Sextus effectus, est animæ gloria seu vita æterna. Ita, S. Thom. a. 2. & constat ex his Christi Domini verbis S. Joan. 6. Qui manducat hunc Panem, vivet in æternū. Confert autem hunc effectum Eucharistia, non tantùm quia tribuit gratiam Sanctificantem, in quà fundatur jus & dignitas ad ipsius vitæ æternæ consecutionem; quod & reliqua Sacramenta præstant: sed etiam quia speciali modo confert dignè suscipientibus finalem perseverantiam, in quantùm per specialia gratiæ auxilia charitatem roborat, ac perficit, & à peccatis mortalibus præservat, ut suprà dictum est.

4. Septimus effectus, est corporis resurrectio & glorificatio, quæ speciali modo tribuitur participationi hujus Sacramenti, quod Christus declaravit his verbis S. Joan. 6. Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in novissimo die: quod fusè explicat & probat S. Cyrillus Alexand. lib. 4. in S. Joan. cap. 14. ubi observat quòd Christus Dominus, in exsuscitandis mortuis non solùm verbo & imperio, ut Deus utebatur, verum etiam carnem suam quasi cooperatricem nonnunquam adhibebat; ut reipsa ostenderet carnem quoque suam, quoniam sibi conjuncta est vivificam esse: nam quandò principis filiolam suscitavit manum ejus apprehendit, &c. Vnde concludit quòd reformabit omninò ad immortalitatem participes sui.

Octauus denique, est, singularis quædam & inexplicabilis unio Christi Domini cum eo qui Sacramentum istud dignè suscipit; juxta quòd ipse Dominus Christus dixit S. Joan. 6. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo: & de hac mirabili

unio-

unione sæpè cum pietatis sensu loquuntur SS. Patres, ac præ cæteris Sanctus Chrysostomus hom. 61. ad pop. Antioch. ubi postquam dixit nos per hujus Sacramenti participationem unum corpus cum Christo fieri, subjungit; ut itaque non tantùm per charitatem hoc fiamus, verùm & ipsâ re in illam misceamur carnem, hoc per escam efficitur, quam largitus est nobis, volens ostendere desiderium, quod erga nos habet: propterea semetipsum nobis immiscuit, & corpus suum in nos contemperavit, ut unũ quid efficiamur tanquam corpus capiti coagmentatum: ardenter enim amantium hoc est. Et S. Cyrillus Alexandrinus lib. 10. in Sanctum Joan. cap. 13. supra relata Christi Domini verba explicans: Sicut, inquit, si quis ceram igne liquefactam alteri ceræ similiter liquefactæ ita miscuerit, ut unum quid ex utrisque factum videatur: sic communicatione corporis & sanguinis Christi ipse in nobis est, & nos in ipso.

Hos omnes effectus, paucis, sed efficacibus verbis declaravit Concilium Trident. sess. 13. cap. 2. ubi dixit Christum Dominum hoc Sacramentum à fidelibus sumi voluisse, tanquam spiritualem animarum cibum, quo alantur & confortentur viventes vitâ illius qui dixit: qui manducat me, & ipse vivet propter me, & tanquam antidotum quo liberemur â culpis quotidianis, & a peccatis mortalibus præservemur: pignus præterea id esse voluit futuræ nostræ gloriæ & perpetuæ fœlicitatis, adeoque Symbolùm unius illius corporis, cujus ipse caput existit, cuique nos tanquam membra arctissima fidei, spei, & charitatis connexione astrictos esse voluit.

5. Monet autem sapienter Isambertus ad quæst. 79. disp. 1. art. 1. ad hos effectus per totam vitam obtinendos, Sacramenti illius participationem sæpè repetendam esse, adeò ut existimet vix fieri posse, ut quis propriâ sponte ac deliberatè ab hoc Sacramento per longum tempus abstineat, quin in nouum aliquod mortale peccatum dilabatur.

Porrò circa hanc frequentem Eucharistiæ perceptionẽ,

obſervanda eſt Doctrina Sancti Thomæ & in 4. diſt. 12. q. 4. art. 3. ubi dicit: In perceptione hujus Sacramenti duo requiri: deſiderium conjunctionis ad Chriſtum, & reverentiam Sacramenti: quorum primum inclinat ad ſumendum, ſecundum ad abſtinendum: ſed quia amor timori præponderat, cæteris paribus laudabilius eſt ſumere quàm abſtinere: dùm tamen ex frequenti ſumptione amor intendatur, & reverentia non minuatur.

6. Addimus prætereà ex libello verè aureo Introductionis ad vitam devotam, Beati Franciſci Saleſij Epiſcopi Gebennenſis part. 2. cap. 22. ſuper hoc frequenti communionis uſu judicium communi Eccleſiæ conſenſu & praxi approbatum: Duo, inquit, genera hominum frequenti hujus Sacramenti participatione indigent; perfecti quidem cum enim ſint optimè diſpoſiti, vituperio ipſis verteretur ſi ad perfectionis fontem non accederent: imperfecti autem ut ad perfectionem poſſint aliquando pertingere; fortes ne debilitentur; debiles, ut roborentur: infirmi, ut ſanitatem recuperent; ſani, ne in morbum incidant. Subjungit poſteà, eos qui multis ſæcularibus negotijs ſunt impliciti Sacram Euchariſtiã frequenter percipere debere, eo quod ejus virtute ac præſidio indigeant: ſicut illi qui plurimis laboribus exterioribus attenuantur, vires ſolidis cibis crebrò reficere opus habent: denique Sanctiſſimum hoc Sacramentum ſæpe percipiendum eſſe; ut quomodo dignè percipi debeat, experientia ipſa diſcatur: minùs ſiquidem rectè illud fit quod rarò fit.

Hæc autem & ſimilia, quæ de frequenti communionis uſu apud SS. & Patres alios probatos authores dicta reperiuntur, ſemper intelligi debent cum hac conditione, ut ſcilicet quoties hoc Sacramentum ſumitur, dignè & cũ debitis diſpoſitionibus ſumatur: de quibus diſpoſitionibus nunc agendum nobis eſt.

SE.

SECTIO VII.

De dispositionibus ad hujus Sacramenti dignam perceptionem necessariis.

DE dispositionibus ad dignam Eucharistiæ perceptionē ex præcepto aliquo seu divino; seu Ecclesiastico necessariis agendum nobis est, & inquirendum, quænam dispositiones ad Sacramentum hoc sumendum ita prærequirantur, ut si vel unica ex iis desit, in illius perceptione, peccati alicujus reatus incurratur.

§. I.

Quænam dispositiones requirantur ex parte animæ.

1. PRima dispositio ad dignam Eucharistiæ sumptionem necessaria, est sana & recta de illius veritate fides; impossibile enim est (ut aït Apost. Hebr. 10.) sine fide placere Deo, accedentem quippe ad Deum credere oportet: & ideò, ut rectè observavit S. Doctor, qu. 77. a. 3. & ante illum Yuo Carnotensis Epist. 264. ex peculiari Ecclesiæ instituto, formæ hujus Sacramenti consecratoriæ, interposita sunt verba illa: Mysterium fidei: ut accedentes ad illud monerentur, fidem præsertim ipsis esse necessariā. Quod & confirmari potest ex antiquâ Ecclesiæ praxi, in illius administratione olim servari solitâ, teste S. Ambros. lib. 4. de Sacram. cap. 4. ubi refert moris suo tempore fuisse, ut Sacerdos Sacram Eucharistiam sumendam porrigens clarâ voce diceret: Corpus Christi, cui suscipiens respondebat, Amen; hâc voce, suæ erga hujus Sacramenti veritatem, fidei veluti professionem emittens.

Secunda dispositio est ab omni peccati mortalis maculâ munditiès, & gratiæ Sanctificantis in suscipiente status: cùm enim, ut docet Sanctus Thomas quæst. 79. art. 2. hoc Sacramentum se habeat instar spiritualis cujusdam alimēti; vitam necessariò supponere debet in suscipiente: &

quæst.

quæst. 80. art. 5. dicit eos qui cum conscientiâ peccati mortalis corpus Christi Domini sumunt, gravissimũ haud dubiè peccatum committere; quod quidem peccatum indignè communicantium Sanctus August. tract. 62. in Joan. cum peccato Judæ proditoris cõparat, S. verò Chrysostomus hom. 6. ad pop. Antioch. cum peccato eorum qui ipsum Christum Dominum occiderunt. Certè Apostolus 2. Cor. 11. apertè declarat indignè manducantem & bibentem Reum esse corporis & sanguinis Christi: quare, ut monet Concil. Trident. sess. 13. cap. 7. communicare volenti revocandum est in memoriam Apostoli præceptum: probet seipsum homo: Ecclesiastica autem consuetudo declarat eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius peccati mortalis, quantumvis sibi contritus videatur, absque præmissa confessione Sacramentali ad Sacram Eucharistiam accedere debeat: quod a Christianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus quibus ex officio incubuerit celebrare, hac Sancta Synodus perpetuo servandum esse decrevit, modo non desit illis copia Confessoris; quod si necessitate urgente, Sacerdos absque prævia confessione celebraverit, quàm primum confiteatur.

2. Ex quâ Concilij doctrina obiter colligitur, quàm periculosa sit quorumdam Theologorum sententia, qui asserunt olim iis, quibus ob peccata mortalia imposita fuerit pœnitentia publica, concessam nihilominùs ab Ecclesia interdùm fuisse Eucharistiæ participationem, quamvis Sacramentalem peccatorum absolutionem nondum recepissent: eandem etiam Eucharistiam ab Ecclesia non fuisse denegatam ob peccata quædam mortalia non ita gravia, licet nulla Sacramentali pœnitentia expiata forent.

Hæc enim manifestè pugnant cum iis quæ à Tridentino Concilio, ex praxi & consuetudine totius Ecclesiæ, ad dignam Eucharistiæ perceptionem facienda esse præscribuntur, imò quæ ex ipsiusmet Apostoli verbis in vero & proprio sensu ab ipsa Ecclesia explicatis, tanquam absolutè necessaria declarantur.

Dixi-

Diximus ad dignam Sacræ Euchariſtiæ perceptionem requiri munditiem à quovis peccato mortali, non verò à peccato veniali: cum per illud Sanctificantis gratiæ ſtatus non deſtruatur, ut ex fide certum eſt; quamquam ſi quis ita erga venialia aliqua peccata pravè affectus eſſet, ut iis expreſſa & deliberata voluntate inhærere vellet, maxima eſſet ratio dubitandi, ut nihil hic temerè definiamus, an is ad ſumendam Euchariſtiam ſufficienter eſſet diſpoſitus; cum enim Euchariſtia ſit ex diuina inſtitutione Antidotum quo liberamur à culpis quotidianis, ut ex Concil. Trident. ſuprà relatum eſt, qui fieri poſſet ut is dignè illam reciperet, qui peccata illa quotidiana ſeu venialia deliberatè in animo fovere vellet?

3. Tertia diſpoſitio eſt, ut nulla Eccleſiæ prohibitio hujus Sacramenti perceptionem impediat: quantumvis enim quis juſtus & Sanctus exiſtat, ſi taman Eccleſia Sacramẽti hujus ſumptioni conditionem aliquam apponat, qua deficiente illud ſumi prohibeat, parendum neceſſario; nec contempto aut neglecto illius præcepto dignè poteſt quis ad ſacram illam menſam accedere. Exemplum hoc affert S. Doctor quæſt. 80. a. 8. ſi quis à media nocte aliquid cibi vel potus ſumpſerit; cùm ſecundùm Eccleſiæ leges non niſi à jejunis Sacramentum hoc extra morbum periculoſum ſumi debeat. Item ſi quis excommunicationis alicujus ſententia fuerit Superioris authoritate perculſus; quamvis alias coram Deo innocens, & ab omni crimine immunis exiſtat, nihilominùs ab Euchariſtiæ perceptione abſtinere tenetur, donec vel innocentiam ſuam ſuperiori probaverit, vel abſolutionem ab excommunicatione acceperit: ut enim rectè monet S. Gregor. hom. 26. in Evang. Paſtoris ſententia juſta vel injuſta ſemper gregi timenda eſt, &c. & is qui ſub manu Paſtoris eſt, timeat ligari, vel injuſte: nec Paſtoris ſui judicium temerè reprehendat; ne injuſtè ligatus eſt, ex ipsâ tumida reprehenſionis ſuperbia, culpa, quæ non erat, fiat.

4. Quarta denique diſpoſitio ad dignam Euchariſtiæ

perceptionem necessaria, in illis qui sunt rationis compo-tes, est pius aliquis reverentiæ ac devotionis affectus. Quod satis expressè declarat Concil. Trident. sess. 13. cap. 7. ubi dicit cuique fidelium cavendum esse, Ne absque magna reverentia & Sanctitate ad hoc Sacramentum percipiendum accedat: & cap. 8. explicans quâ ratione spiritualiter sumatur, dicit id fieri, Fide vivâ quæ per dilectionem operatur; id est per actus aliquos fidei & charitatis, quibus Christo Domino quilibet fidelis spiritualiter unitur: atque frustrà quis Christum Sacramentaliter tantùm in Eucharistia sumeret, nisi eidem spiritualiter conjungeretur; quod tamen sine aliquibus piis & religiosis affectibus fieri non posse, ex relatis Concilij verbis apertè constat.

Et certè quis non meritò reprehensibilem judicaret & peccati damnaret illum, qui licet à peccato mortali per absolutionem Sacramentalem factus immunis, sine ulla tamen reverentiæ aut pietatis sensu, animóque deliberatè vanis cogitationibus distracto, ad tremendam hanc mensam accederet? Piorum equidem omnium sensus est, ut si in Sacramenti hujus perceptione minus afferant devotionis ac reverentiæ quàm par esse arbitrentur, de illo defectu tanquam de peccato sese in confessione Sacramentali accusent, unde patet eos tanquam indubitatum tenere; divinum hoc Sacramentum nonnisi cum singulari religionis ac pietatis affectu esse suscipiendum.

§. II.

Quænam dispositiones requirantur ex parte corporis.

1. DVÆ præsertim ad hoc Sacramentum suscipiendum dispositiones ex parte corporis requiruntur. Prima est, ut qui Eucharistiam cupit percipere, sit jejunus; id est ut nihil cibi vel potus à media nocte sumpserit. Ita Sanctus Doctor quæst. 80. art. 8. idque in variis Conciliis decretum est, ut in Carthagin. 3. cap. 29. & Tolet. 7. can. 2. ut in honorem tanti Sacramenti, quod dixit S. Aug. Epist. 118. prius in os Christiani corpus Dominicũ intraret quam

reli-

eliqui cibi : ex quibus verbis intelligitur quale debeat esse lud-jejunium, perfectum scilicet ac naturale; ita ut omnē rorsùs cibi, potûs, medicinæ, aut cujusvis alterius rei in uantumlibet parvâ quantitate sumptionem excludat, ut tiam docet Sanctus Thomas cit. articulo 8. ad 4. & cum lo communiter omnes.

Ceterum si quis sanguinem, aliùmve humorem ex caite defluentem, aut os eluendo, aquæ guttulas cum salia mixtas, aut cibi reliquias dentibus adhærentes casualir transglutiat : non censetur violare jejunium, nec ob id communione abstinere tenetur, ut explicat idem S. Dotor loco citato.

2. Sunt tamen aliqui casus, in quibus, secundùm communem Doctorum sententiam & Ecclesiæ praxim, etiam non jejunis Eucharistia sumi potest. Primus est, quano in periculo mortis per modum viatici sumenda est, ut ocet idem S. Thomas suprà. Secundus quando, nisi statim imatur Eucharistia, vel incendio absumenda est, vel infielium aut impiorum manibus prophananda: tunc enim Sacerdote vel à quovis alio etiam non jejuno cum reventia sumi debet. Tertius, quando Sacrificij perficiendi cessitas incumbit, ut si Sacerdos celebrans, post consecationem, sed antè Sacramenti sumptionem moriatur; unc enim debet aliùs etiam non iejunus, Sacrificium inoatum perficere. Item si quis post consecrationem & orporis Christi sumptionem animadvertat aquam pro no fuisse in calice appositam; tunc enim licet illā haurit, debet tamen (prout in rubricis Missalis annotatur) anem & vinum de novo offerre & consecrare, incipiendo illis verbis; qui pridie quàm pateretur, &c. ac postea mere. Monet tamen rectè Laymannus cap. 7. de Sacrio Missæ, nullum ibi præceptum imponi adeoque Sacerotem, præsertim si publicè celebret, sequi posse sentenm Scoti, Gabrielis, Adriani, Navarri, & aliorum, quos dem citat, quibus etiam subscribit Toletus lib. 2. cap. 9. i omnes docent in eo casu satius esse ad evitandū scan-

dalum, ut solummodò Sacerdos aliud in calice vinum à pauxillo aquæ infundat, & tacitè offerat, atque consecret, incipiendo ab illis verbis, Simili modo postquam, &c. Quartus denique casus est, quando post sumptam ablutionem animadvertit Sacerdos superesse aliquas hostiarum à se consecratarum particulas; illas enim tunc licitè assumere poterit, ut docent Scotus, Navarrus, Suares, & alij apud eundem Laymannum suprà: ubi etiam monet id intelligendum esse, non tantùm de particulis minutis in patena vel corporali hærentibus, sed etiam de grandioribus, si facile asservari non possint; dummodò tamen Sacerdos nondū ab Altari recesserit, aut vestes Sacras exuerit.

5. Secunda dispositio ex parte corporis, est munditie, seu ab omni immunditia corporali puritas: ad reverentiam quippe huic divino Sacramento debitam pertinet, ut si quis immunditiei alicui seu pollutioni causam culpabilem dederit, quamvis peccatum in Pœnitentiæ Sacramento expiaverit, à perceptione tamen Eucharistiæ abstineat illo die, ut fusè declarat Sanctus Thomas articulo 7. ubi S. Gregorium tanquam illius doctrinæ assertorem citat in Epist. ad Augustinum Anglorum Episcopum, responsione 10. & 11. additque quod, quamvis nulla culpabilis causa intercederet, ex quadam congruitate tamen & decentia consultiùs videretur illo die abstinere; quod tamen liberum cuique est, imò, si necessitas aliqua urgeat, aut diaboli fraus timeatur: tunc S. Doctor communionem censet non ideò esse relinquendam.

Quod autem de hac peccati specie, & de plerisque aliis gravioribus dicendum videtur; quis enim asserere audeat hominem qui immane aliquod flagitium, puta homicidium aut adulterium recenter perpetraverit, eodem die mente adhuc commotâ, & turbatâ conscientiâ; quamvis peccatum cum ingenti cordis dolore confessus sit, illiusque remissionem fuerit consecutus, posse tamen cum debita reverentiâ huic Sacramento participare; imò quis non judicet ejusmodi hominem saltem illo die à Sacra Communi-

muni-

munione abstinere debere eique Confessarium hoc præcipere posse? Excipitur tamen casus necessitatis, aut alterius causæ rationabilis, quæ Confessarii judicio discutienda requiritur.

Cum igitur de supradictarum dispositionum ad dignam Eucharistiæ perceptionem necessitate omnes conveniant, de duabus aliis aliqua est hodie inter Theologos difficultas, quæ duobus Paragraphis sequentibus explanabitur.

§ III.

An sit ex præcepto aliquo necessarium, ut quis pœnitentiam seu satisfactionem sibi à Sacerdote injunctam ante sumptionem Eucharistiæ impleat.

Quæstio proposita intelligenda est de satisfactione seu pœnitentia secreta, id est secretò in confessione Sacramentali impositâ, & secretò à pœnitente implendâ, non verò de publicâ & canonica pœnitentiâ, quæ ob peccata quædam graviora & publica olim imponebatur; est enim in confesso apud omnes secundùm antiquam Ecclesiæ praxim, publicos pœnitentes fuisse â Sacra communione exclusos, ipsamque à corpore Christi separationem publicæ illius pœnitentiæ partem fuisse, nec proinde nisi peracta illa pœnitentia ad Sacram Mensam licitè accedere potuisse; quanquam verum sit etiam aliquando ante perfectam publicam illam pœnitentiam, ipsos pœnitentes priùs secretò & Sacramentaliter à peccatorum reatu absolutos, ad Sacram Synaxim in quibusdam casibus admissos fuisse, ut fusè & eruditè explicat & probat Joannes Bagotius è Societate Jesu in dissertationibus Theologicis de Pœnitentia dissert. 2. c. 8. sect. 2. & seq.

2. Quærimus igitur hic an pœnitens Sacramentaliter confessus & absolutus impositam sibi à Confessario satisfactionem priùs implere teneatur, quàm Eucharistiâ percipiat. Et respondendum est nullo præcepto neque divino, neque Ecclesiastico ad id teneri. Quod ut facilius probari

possit, præsupponimus ex doctrina Concilij Tridentini & communi Ecclesiæ praxi, absolutionem Sacramentale posse validè ac fructuosè conferri pœnitenti etiam pecc ta mortalia confitenti, antequam impleverit imposita sibi à Sacerdote satisfactionem; imò, cum ipsa satisf ctio, sive consideretur quatenùs exolvitur pro pœnis, qu ut plurimum peccato quoad culpam remisso luendæ s persunt, sive sub quavis alia ratione, non possit esse D grata & accepta, nisi ab eo impleatur qui justus sit Deo gratus: hinc sequitur satisfactionem illam longè m liùs ac perfectiùs effectum suum sortiri, si priùs pœnite per absolutionem Sacramentalem Deo reconcilietur.

Hoc igitur præsupposito, dicimus nullum extare pr ceptum divinum aut Ecclesiasticum, quo homo per Sac mentalem absolutionem justificatus, ad implendam sat factionem sibi à Sacerdote impositam obligetur, anteq ad Sacram Communionem accedat: neque enim divi aut Ecclesiasticæ leges quidquam aliud requirunt in qui communicaturus est, nisi ut sit in gratiæ Sanctifican statu; easque habeat dispositiones, quas paragrapho pr cedenti explicavimus: potest autem illas habere, qua vis satisfactionem nondum impleverit. Certè Concil. T dent. sess. 13. cap. 7. ex professo declarans, quænam præp ratio ad hoc Sacramentum dignè suscipiendum requirat nihil de illâ satisfactionis adimpletione dicit; sed tantu modò proponit probationem illam quæ ab Apostolo pr scribitur ratione cujus is, qui peccati alicujus mortalis s conscius est, ad Sacrã Cõmunionẽ nonnisi præmissa Conf sione Sacramẽtali perceptaque absolutione, accedere deb

3. Cui Concilij doctrinæ suffragatur S. Gregorius E in lib. Reg. 2. cap. 11. Quid est, inquit, hoc loco proba nisi evacuata peccatorum nequitia se probatum ad do nicam mensam & purum exhibere?

Quod confirmari potest ex eo quod S. Thomas art. dicit, quod quilibet in gratiâ Sanctificante existens: membrum vivum corporis Christi; proindéque filius D

ado-

adoptiuus ac hæres; atqui membrum viuum debet sustentari de alimento ipsius corporis, & is, qui divinâ illâ escâ in cœlestis gloriæ fruitione revelatâ facie pasci ac repleri dignus est, eandem sub velo Sacramenti dignè recipere potest.

Dices saltem posse Sacerdotem pro arbitrio pœnitentem obligare, ut adimpleat satisfactionem à se impositam priusquam corporis Christi particeps fiat.

Respondetur posse quidem, sed non pro arbitrio; neque enim cœlestis illius thesauri dominus est, sed tantùm dispensator, proindéque sicut Margaritam illam divinã projicere non debet ante porcos, sic nec justis & filiis Panem vitæ sine maximâ & gravissimâ causâ denegare: immò SS. Patres nimium illum rigorem quorumdam Sacerdotum prorsùs improbant. Vnde Sanctus Leo Papa Epist. 80, in fin. Nulli Christianorum, inquit, facile communio denegatur, nec ad indignantis arbitrium Sacerdotis hoc fiat: & paucis interjectis, conqueritur levibus de causis quosdam à gratiâ communionis exclusos, & animam, pro quâ Christi sanguis effusus est, irrogatione tam sæui supplicij sauciatam, & inermem quodammodo exutamque omni munimine diabolicis incursibus, ut facilè capiatur, objectã.

§. IV.

An ad dignam Eucharistiæ perceptionem requiratur excellens aliquis puritatis ac Sanctitatis gradus.

1. SEnsus quæstionis est, an ad dignam corporis Christi participationem minimè sufficiat, ut quis per confessionem & absolutionem Sacramentalem à peccatis mortalibus mundatus sit; sed requiratur insuper, ut per diuturna pœnitentiæ bonorumque operum exercitia gradũ aliquem excellentiorem puritatis ac Sanctitatis acquisierit; ita ut, si quis recens à peccatis mortalibus per Sacramentum Pœnitentiæ purgatus, in se nihilominus adhuc experiatur vitiosos aliquos motus, prauas inclinationes, infir-

mam & languidam voluntatem, & alias ejusmodi pecca torum reliquias, is sufficienter dispositus ad Eucharistiam dignè percipiendam non censeatur, nisi priùs in persanan dis illis animi ægritudinibus, & ejusmodi peccatorum ve luti radicibus penitùs extirpandis, ac virtutum oppositar acquirendis habitibus sedulò ac diu laboraverit. Procuju resolutione.

2. Dicendum quòd quamvis nulla creaturæ purita aut Sanctitas, quantacunque sit, infinitæ hujus divini Sa cramenti excellentiæ ac dignitati pro merito responder valeat; ea tamen fuit divinæ in nos clementiæ benignitas ut nullum certum puritatis aut Sanctitatis gradum ad d gnam illius participationem præscripserit; sed id uniu cujusque liberæ voluntati permiserit; ita ut, dummod quis verè à peccato mortali emundatus & per gratiam Sa ctificatus existat, quascunque animæ ægritudines aut pra vos affectus in se persentiat, modò iis non consentiat, lic tè ac fructuosè ad Sacram Eucharistiam possit accedere.

Id satis apertè colligitur ex his Christi Domini verb S. Matt. 11. v. 28. Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos: & non est opus valen tibus Medicus, sed male habentibus: Item ex eo quò universa Ecclesia in publicis Collectis profitetur ac postu lat, ut hoc divinum Sacramentum sit ablutio scelerum, s fortitudo fragilium, &c.

Idipsum etiam asserunt SS. Patres, cùm docent unum ex hujus Sacramenti effectibus esse, animæ ægritudin sanare, pravorum affectuum motus sedare, peccati fom tem comprimere, & alia similia in nobis operari, ut e eorum testimoniis suprà relatis sect. 6. constat, quibus tr adhuc subjungimus.

3. Primum est Sancti Thomæ in opusc. 58. cap. 1. d Sacramento Altaris, ubi docet corpus Christi in Eucha stiâ instar medicinæ nobis exhiberi: illudque compar massæ ficuum, quâ Isaias Ezechiæ Regis ulcus sanavit, c

citque

citque hujus Sacramenti perceptione ulcus concupiscentiæ sanari.

Secundum est S. Bonauenturæ in compendio Theologicæ veritatis lib. 5. c. 16. ubi dicit corpus Christi in Eucharistiâ esse, ægris medicinam, peregrinantibus viam, debiles confortare, valentes delectare, langvorē sanare &c.

Tertiū est insignis Ecclesiæ Parisiensis Cancellarij Joannis Gersonis, qui tractat. 9. super Magnificat, postquam hortatus est animam Christianam ut frequenter ad Sacram Eucharistiam accedat: *Audio, inquit, quid respondeas: frigida sum: dispersa sum; carnalis sum; exagitor curis, scrupulis inquietor, mordeor concupiscentiis, fides imbecillis est, nutat spes, charitas refriguit: quæ mihi conventio cum Hospite tanto? Si te sanam judicares, opus Medico non haberes, jure à te illum repelleres 3. exemplum Petri non approbamus in hac parte: stupuit ad capturam piscium, subintulit tremens; Exi à me Domine, quia peccator ego sum: tanto magis ô Petre, si peccator es, retinendus est Medicus Sanctificans & peccata tollens à te: quanto sapientiùs peccator Zachæus: qui festinus & gaudens suscepit Iesum ad se: denique quam prudenter hoc fecerit, data salus ostendit.*

Cæterum quantò propensior erga nos Christi clementia & benignitas in hoc Sacramento effulget, tantò majorem haud dubiè reverentiam ac devotionem à nobis exigit: tantùmque abest ut inde quis occasionem neglectûs aut torporis accipiat, quin potiùs, quò sæpius accedit ad hanc divinam mensam, quod tamen sine sapientis viri consilio facere periculósum est, eò attentiùs ipse invigilare debet, ne tot cœlestibus gratiis tam frequenter irroratus vitiorum tribulos aut labruscas, sed potiùs uberes virtutum fructus referat: Heb. 6. Terra enim super se venientem bibens imbrem, proferens autem spinas ac tribulos, reproba est, & maledicto proxima, cujus consummatio in combustionem.

SECTIO VIII.

Quæ sit hujus Sacramenti percipiendi necessitas.

1. DE duplici necessitate medij vel præcepti, quæstio intelligi potest, de quâ in priori sensu.

Dicendum 1. Sacramentum Eucharistiæ in re susceptũ, nec adultis nec paruulis ad salutem necessarium esse necessitate medij. Ita S. Doctor q. 73. a. 3. Et de adultis quidem constat, tùm ex communi Ecclesiæ consensu, tùm ex illis Christi domini verbis Sanct. Marc. ult. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit; Vbi æterna salus adultorum (de quibus loquitur) fidei ac baptismo solùm adscribitur, nullâ Eucharistiæ factâ mentione. De paruulis verò usu rationis carentibus, Concilium Trident. sess. 21. c. 4. expresse declaravit illos Nulla obligari necessitate ad Sacramentalẽ Eucharistiæ communionem, siquidem per baptismi lavacrum regenerati Christo Domino incorporati, adeptam jam filiorum Dei gratiam in illa ætate amittere non possunt.

Dicet aliquis SS. Patres Eucharistiam paruulis baptizatis administrasse, ut constat, ex Sancto Cypriano serm. de lapsis, S. Augustino Epist. 107. ad Vitalem & alijs. Vnde sequitur illos existimasse Eucharistiam esse necessitate medij necessariam.

Respondetur morem illum communicandi paruulos aliquibus tantùm in locis fuisse servatum; neque SS. Patres unquam censuisse realem Eucharistiæ susceptionem necessitate medij esse paruulis necessariam: cùm S. Melchiades Papa qui circa annum 312. rexit Ecclesiã, in Epist. Decret. ad Episcopos Hispaniæ dicat, Regenerationem (Baptismi scilicet) per se salvare nos in pace beati sæculi recipiendos. Vnde Concilium Tridentinum docet: Non esse damnandam antiquitatem, si eum morem in aliquibus locis aliquando servavit; ut enim Sanctissimi illi Patres sui probabilem causam facti pro illius temporis ratione

habue-

habuerunt, ita certè eos nulla salutis necessitate id fecisse sine controversia credendum est.

Dicendum 2. Sacramentum Eucharistiæ in voto susceptum eatenûs tam adultis, quam paruulis esse ad salutem necessarium necessitate medij, quatenùs votum illud in Baptismi susceptione continetur, tùm ratione gratiæ baptismalis, quæ baptizatum ad Eucharistiæ perceptionem idoneum efficit; tùm etiam ratione propensionis, quam is qui vitam spiritualem gratiæ per Baptismum accepit, censetur habere ad vitam illam per alimentum Eucharistiæ conservandam, ut docet S. Thomas suprà, & post illum communiter alij Theologi, ut videre est apud Valentiam disp. 6. quæst. 1. de Eucharist. punc. 5.

Ex qua doctrina sic explicata intelligi potest, quo sensu dixerit Sanct Augustinus lib. 1. contra duas Epist. Pelag. eos vitam habere non posse, qui fuerint expertes corporis & sanguinis Christi: id enim intelligendum est de sumptione corporis Christi, quæ censetur fieri in voto, cùm Baptismus suscipitur: quod idem S. Pater declaravit, ut refertur cap. Nulli, de consec. dist. 4. ubi dicit, Vnumquemque fidelium tunc corporis & sanguinis Domini participem fieri, quando in Baptismo membrum corporis Christi efficitur.

2. Quod si de necessitate præcepti quæstio intelligatur.

Dicendum 3. varia olim de hac re extitisse Ecclesiæ præcepta: Initio siquidem nascentis Ecclesiæ fideles sæpissimè, imò ferè quotidiè Sacramentum hoc sumebant: quæ consuetudo cum paulatim intermitti videretur, hanc Sanctus Anacletus aliqua ex parte renovavit. Epist. 2. præcipiens ut saltem Ministri qui Missæ Sacrificio inservirent, Eucharistiæ participarent. Charitate postmodum refrigescente, Sanctus Fabianus Papa Epist. 1. quæ refertur cap. Etsi de consecrat distinct. 2. edixit ut ter saltem quotannis, scilicet in festis Natalis Domini, Resurrectionis, ac Pentecostes, omnes Christi fideles Eucharistiam sumerent: Quod postea in pluribus Conciliis similiter decretum est ac præ-

ser-

ſertim Agathenſi 1. Demum cùm Sãcta illa & ſalubris præ
ceptio in deſuetudinem abiiſſet, & maximo animarum
damno in plures etiam annos corporis Chriſti communio
differretur, conſtitutum eſt in Concilio Lateran. ſub Inno
centio 3. cap. omnis utriuſque ſexûs, ut ſinguli fideles cũ
ad annos diſcretionis pervenerint, Sacramentum hoc ſal
tem ſemel in anno, tempore Paſchatis percipiant, niſi e
licentia proprij Sacerdotis, in plures aliquot dies ex cauſa
aliquâ rationabili differendum eſſe cenſeatur.

3. Sunt autem quædam hic obſervanda circa Eccleſiaſti
cum iſtud de ſumenda Euchariſtia præceptum.

Primum eſt, tempore Paſchatis intelligi totũ illud tem
pus, quod effluit à Dominica Palmarum uſque ad Domi
nicam in Albis incluſivè, ut ab Eugenio 4. declaratum fuiſ
ſe refert Navarrus cap. 21. n. 45. imò ubi conſuetudo le
gitimè præſcripta uiget de ſatisfaciẽdo huic præcepto pe
communionem quolibet Quadrageſimæ die factam, iden
Navarrus docet ſatis eſſe ad tranſgreſſionem præcepti evi
tandam, ut quis ejuſmodi conſuetudini ſe conformet.

Secundum eſt, ex probabiliſſimâ & in praxi magis re
cepta ſententia, illum qui tempore Pachatis ex causâ ali
qua juſta vel injuſta Sacram Euchariſtiam accipere inter
miſit, poſteà quam primùm commodè poteſt, ad ſumen
dam illam obligari. Ita docent Navarrus, Azor, Suares, &
alij apud Laymannum cap. 5. de Euchar. quibus ſubſcri
bit Iſambertus ad quæſt. 80. diſput. 6. art. 2. ubi etiam ad
dit illum, qui prævidet defuturam ſibi tempore Paſchati
communicandi occaſionem, ad præveniendum illud tem
pus obligari: quod tamen aliqui rectè limitant, ſi intr
eum annum jam ſemel non communicaverit; aut ſi præ
videat quod intra eundem annum communicare non po
ſſit; quia Eccleſiæ intentio præcipua eſt, ut communio u
trà annum non differatur, ſicut rectè obſervat & proba
Laymannus ſuprà.

Tertium eſt, pœnam illam in ſupradicto decreto Con
cilij Lateran. contra hujus præcepti tranſgreſſores conſti

tutam;

tutam; scilicet ut viventes ab Ecclesia arceantur, & mortui Ecclesiastica sepultura priventur; non esse latæ sententiæ, sed ferendæ, ut ipsius decreti verba indicant: quapropter parochi, aliique Sacerdotes, qui jurisdictionem in foro exteriori non obtinent, pœnam illam nonnisi consulto ac jubente Ordinario inferre non debent, nisi specialibus Diœceseon constitutionibus, aut consuetudinibus aliquid expressius declaretur.

4. Dicendum non modò Ecclesiasticum, sed etiam divinum de sumenda Eucharistia extare præceptum: Ita S. Thomas quæst. 8. art. 11. & constat tum ex his Christi Domini verbis S. Joan. 6. Nisi manducaveritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis; tum etiam ex Concil. Trident. sess. 13. cap. 2. ubi sic loquitur: Salvator noster discessurus ex hoc mundo ad Patrem, Sacramentum hoc instituit; & in illius sumptione colere nos sui memoriam præcepit, &c.

Quæres quo tempore divinum illud præceptum obliget? Respondetur 1. obligare saltem in articulo mortis, ut docet & pluribus probat Suares disput. 69. sect. 5. & Valentia disput. 6. quæst. 8. de Eucharist. punct. 4. colligiturque ex perpetuâ Ecclesiæ praxi, quæ peculiari curâ semper cauit, ne infirmi sine illius sumptione ex hac vita decederent: Vnde in Concilio Nicæno 1. can. 13. Eucharistia in fine vitæ sumenda vocatur viaticum necessarium. Idem habetur in Concilio Carthagin. 4. can. 77. & in alijs Conciliis quæ referuntur in Decreto, causa 27. quæst. 1. & 6.

Respondetur 2. valdè probabilem esse sententiam Soti lect. 9. de Euch. Ægidij Coninck quæst. 68. art. 3. & aliorum Doctorum, qui asserunt ex præcepto divino unumquemque fidelem adultum, etiam citrà mortis periculum ad sumendum aliquoties in vitâ Eucharistiam obligari, Christumque Dominum nullum tempus certum præscribere voluisse, sed Ecclesiæ suæ reliquisse determinandum.

Est autem observandum, quando Eucharistia in periculo mortis per modum viatici sumitur, etiam à non jeju-

nis illam sumi posse, quandò sine graui damno aut periculo ieiunium ab illis usque ad tempus hujus Sacramenti suscipiendi servari non potest, ut ex communi Doctorum consensu docet Toletus. l. 6 c. 15. & habetur in Rituali Romano, titulo de communione infirmorum: si tamen nullum probabile mortis periculum immineret, & ex devotione sola communicare vellet infirmus (quod illi haud dubiè saluberrimum est, ideóque consulendum) tunc non nisi ieiunus Eucharistiam suscipere deberet: quod si infirmus in mortis periculo diutius versetur, poterit iterum & sæpius Eucharistiam per modum viatici etiam non ieiunus sumere, ut docet idem Toletus suprà; dummodò tempus aliquod ab ultima viatici sumptione intercesserit quod quidem tempus in Rituali tit. de comm. infirm. decem dierum spatio præfinitur.

5. Quærunt aliqui, an is qui paulò antequam incideret in periculum mortis, communicavit, teneatur iterùm periculo illo adveniente Eucharistiam recipere. Quidā Theologi, ut Sotus, Paludanus, & alij quos citat & sequitur Laymannus c. 5. de Euchar. existimant illum qui Eucharistiam recepit octo vel decem diebus antequam in periculum mortis incideret, non teneri sub peccato iterum communicare; quorum sententia quamvis probabilis videatur, verior tamen & in praxi tenenda est ea quæ asserit talem ex præcepto divino iterùm obligari ad communicandum, etiamsi pridie quàm incideret in mortis periculum; jam communicasset. Ita Isambertus ad qu. 80. disput. 5. art. 2 ubi etiam contendit illum, qui nihil de periculo mortis cogitans communicasset aut celebrasset, si eodem die in tale periculum incidat, iterùm ad Eucharistiam sumendam per modum viatici obligari: cui tamen sententiæ ne subscribamus, obstat Ecclesiæ lex & consuetudo prohibens ne quis eodem die bis communicet, exceptis aliquot casibus in jure expressis, ut Natalis Domini, Parochi duas aut plures Ecclesias parochiales distinctas legitimè

nè possidentis, &c. inter quos tamen propositus hic casus nusquam reperitur.

Optimum super hâc re consilium esset id præstare quod à Sanctissimis viris, & nuper etiam ab Eminentissimo & de universa Ecclesiâ optimè merito Cardinali Baronio aliquot annis ante mortem factum legimus; qui quoties communicabant, aut Missæ Sacrificium celebrabant, toties Sacram Eucharistiam per modum viatici ex peculiari intentione sumebant, eâ scilicet mente, ut si mors ex improviso accideret, divino præcepto de Eucharistia in tali casu sumenda ab ipsis satisfactum esset.

SECTIO IX.

Soluuntur quædam dubia circa doctrinam præcedenti sectione traditam.

1. PRimum est, utrum amentibus baptizatis administranda sit Eucharistia. Respondet S. Doctor q. 80. a. 6. cũ distinctione: vel enim semper caruerunt usu rationis, & talibus dicit Sacramentum hoc non esse administrandum: vel non semper caruerunt, & tunc si priùs cùm essent rationis compotes, apparuit in eis Sacramenti hujus aliqua devotio, debet ipsis in articulo mortis exhiberi (ut ibidem docet confirmatque authoritate Concilij 4. Carthaginen. can 76. nisi fortè timeatur periculum vomitûs vel expulsionis. Iis autem qui non omninò amentes sunt, sed debilem tantùm habent rationis usum, non est hoc Sacramentum omninò denegandum, sed pro ratione dispositionis & devotionis administrandum.

2. Secundum est, quâ ætate pueris Sacramentum hoc administrari debeat? Respondetur, nihil super hac re generatim posse definiri, sed cujusque pueri indolem esse considerandam, in aliis siquidem tardiùs, in aliis citiùs rationis usus exoritur: neque tamen requiritur ut puer pleno ac perfecto judicio polleat, sed satis est, secundùm men-

tem

tem S. Doctoris sup. in respect. ad 3. ut talem usum ratio-nis habere incipiat, quo possit actum fidei circa hoc Sacra-mentum elicere, & devotum aliquem affectum circa illu[d] concipere.

Vnde graviter aliquando peccant parentes, pastores & Confessarij, qui ex incuria primam puerorum communio-nem nimis diu differunt, quos Beatus Franciscus Salesiu[s] Episcopus Gebennensis in ipso rationis crepusculo ad Chri-stum Dominum volebat in hujus Sacramenti participa-tione adduci, ut illius gratiis irrorati tanquam novell[æ] olivarum in circuitu mensæ Domini adolescerent, eoqu[e] confortante, baptismalem innocentiã fæliciùs & constan-tiùs custodirent.

Tertium est, utrum reis ad mortem damnatis Euchari-stia licitè denegari possit? Respondetur cum Isamberto a[d] quæst. 80. disp. Ecclesiam posse speciali aliquo decreto, ve[l] ratione alicujus consuetudinis, ejusmodi reos ad morten[m] damnatos Sacramentali Eucharistiæ perceptione privare[,] quod præsertim probat ex eo quod Ecclesia olim in quibus-dam Conciliis ac nominatim in Concilio Eliberitano, quos-dam peccatores publicos, licet pœnitentes & Sacramen-taliter absolutos, Sacra viatici sumptione etiam in articu-lo mortis privavit ergo idem etiam nunc in similibus casi-bus ad horrorem quorundam criminum altiùs animis im-primendum facere poterit: cum in dispensatione Sacra-mentorum salvâ illorum substantiâ plenariam à Christo Domino potestatem acceperit.

4. Quartum est, utrùm sicut Sacerdotes celebrantes, si[c] etiam laici communicantes, Sacramentum hoc sub utra-que specie sumere debeant? Respondetur juxta definitio-nem Concilij Trid. sess. 21. cap. 1. Laicos & Clericos non conficientes, nullo præcepto divino ad Eucharistiæ Sacra-mentum sub utraque specie sumendum obligari, neque ullo pacto salvâ fide dubitari posse, quin illis alterius spe-ciei communio ad salutem sufficiat. Et posteà subdit cap. 2 quòd licet ab initio Christianæ religionis non infrequens

utri-

utriusque speciei usus fuisset, tamen progressu temporis jam mutatâ illâ consuetudine, Sancta Mater Ecclesia gravibus & justis de causis adducta, hanc consuetudinem sub altera specie communicandi approbavit, & pro lege habendam decrevit; quam reprobare aut sine ipsius Ecclesiæ authoritate pro libito mutare non licet. Addit denique cap. 3. fatendum esse etiam sub altera tantum specie totum atque integrum Christum sumi; ac propterea, quod ad fructum attinet, nulla gratia necessaria ad salutem eos defraudari, qui unam speciem solum recipiunt. Certè in scripturis Actor. 2. 20. & 27. fit mentio solius fractionis panis, in cujus communicatione dicuntur fideles fuisse perseverantes: & olim in Ecclesia Sacramentum hoc sub sola specie panis ad communionem infirmorum asservatum, ipsisque infirmis ministratum fuisse, constat ex Concilio Nicæno can. 12. & 14. & ex Eusebio lib. 6. Histor. Eccles. cap. 35. & etiam ex S. Gregorio Nazianzeno in orat. de Gorgonia sorore: ex quibus patet, quantùm à veritate alienum sit, quod hæretici dicunt, unumquemque fidelium præcepto divino ad communionem sub utraque specie sumendam obligari.

SECTIO X.

Quis sit legitimus hujus Sacramenti minister.

1. Quæstio proposita dupliciter intelligi potest: primò quis hoc Sacramentum conficere; secundò, quis illud legitime dispensare, & administrare possit, Pro illius in utroque sensu resolutione.

Dicendum 1. solùm novæ legis Sacerdotem, ritè ordinatum, esse proprium & legitimum Eucharistiæ conficiendæ ministrum. Hæc veritas, quæ de fide est, constat tùm ex his Christi Domini verbis S. Matth. 26. & S. Luc. 22. Hoc facite, &c. quibus solis Apostolis, eorumque in Sacerdotio successoribus hanc Eucharistiæ conficiendæ potesta-

tem

tem concessit quo sensu verba illa intelligenda esse docet S. Thomas quæst. 81. art. 1. & constat ex Concilio Lateran. sub Innocentio III. cap. firmiter, in quo statuitur neminem nisi Sacerdotem ritè secundum claves Ecclesiæ ordinatum, Sacramentum hoc posse conficere: quod etiam expressè definitum est in Concil. Trid. sess. 2. cap. 1. Huic quoque veritati subscripserunt SS. Patres ut S. Chrysostomus passim in libris de Sacerdotio, præsertimque lib. 3. c. 3. & S. Hieronymus dialogo cont. Luciferianos post medium, ubi contendit Hilarium quendam Schismaticum non potuisse Eucharistiam conficere, eo quòd fuisset tantùm in Diaconum ordinatus.

2. Dicendum solùm Sacerdotem esse ordinarium dispensationis & administrationis hujus Sacramenti ministrum. Ita S. Thomas q. 82. a. 3. & constat ex cap. pervenit, de consec. dist. 2. in quo reprehenduntur Sacerdotes, qui laicis Eucharistiam dabant ad infirmos deferendam: & in Concilio Trid. sess. 13. cap. 8. dicitur: Hunc semper in Ecclesia morem fuisse, ut laici à Sacerdotibus communionem acciperent.

Diximus (ordinarium) primis enim Ecclesiæ temporibus ob penuriam Sacerdotum, extraordinariè hanc Eucharistiæ dispensationem Diaconis commissam fuisse constat ex S. Justino Apolog. 2. in fine, & ex S. Ambrosio lib. 1. Offic. cap. 41. quod tamen tempore consequenti ad solū casum necessitatis redactum fuit, ut declaratur in Concilio Carthag. 4. can. 38. ac demùm prorsùs exolevit.

3. Quanquam Suarez disp. 72. sect. 1. & alij Doctores quos ibidem citat, existimant, etiam nunc in casu necessitatis (ut si infirmus in mortis articulo postularet viaticū, nec adesset Sacerdos) posse Diaconum illi administrare: quod similiter docet Toletus lib. 2. cap. 28. Imò idē Suarez, Valentia, Koninch, & alij apud Bonacinam disp. 4. q. 5. punct. 1. asserunt in extremæ necessitatis casu, ut in articulo mortis, si nullus adsit Sacerdos aut Diaconus, laicum posse Eucharistiam per se ipsum sumere, aut alteri

sumen-

ſumendam præbere; quod tamen intelligendum eſt ſecluſo quovis ſcandalo. Quamvis autem Bonacina hanc ſententiam minùs probabilem exiſtimet alijs tamen non improbanda videtur: cùm olim id uſitatum fuerit, ut conſtat ex Euſebio lib. 6. cap. 36 & nuper etiam in Maria Scotiæ Regina factum laudatur.

Dicendum 3. nullum Sacerdotem poſſe licitè alteri Euchariſtiam adminiſtrare, niſi ſit ejus proprius paſtor, vel ex proprij paſtoris, id eſt ſummi Pontificis, Epiſcopi, vel Parochi commiſſione ſeu licentiâ expreſſa vel rationabiliter præſumptâ, id faciat. Ita Suarerz ſuprà ſect. 2. Vaſquez diſp. 219. cap. 2. Laymanus lib. 5. tract. 4. cap. 7. de Euch. qui hanc affert rationem; quod diſpenſatio Sacramentorum, ac præſertim hujus quo fideles ſpiritualiter paſcuntur, ſit proprium munus paſtoris, quod proinde nemo alius uſurpare debet.

SECTIO XI.

De ſanctiſſimo Miſſæ Sacrificio.

§ I.

Vtrum in Miſſa verum & propriè dictum Sacrificium offeratur.

1. MISSÆ nomen plurimi ab Hebraicâ voce, quæ oblationem ſpontaneam ſignificat, derivare contendunt: alij tamen probabiliùs (ut Bellarmino videtur lib. 1. de Miſſ. c. 1.) dictionem eſſe Latinam exiſtimant à mittendo derivatam; quia per illam oblationes & preces ad Deum mittuntur; vel quia in illius fine Diaconi vel Sacerdotis voce fit remiſſio ſeu dimiſſio populi: Patres ſiquidem Græci nuſquam nomen Miſſæ, ſed liturgiæ uſurpaſſe reperiuntur, quos tamen alias voces Hebraicas, ut Paſcha, Sabbatum Alleluia, &c. paſſim retinuiſſe videmus. ℞ Quicquid ſit de illius nominis derivatione, certum eſt illud

illud in Ecclesia antiquissimum & usitatissimum fuisse, ut satis demonstrat ejus frequens mentio tùm in Conciliis antiquis, tùm apud SS. Patres, quos fusè refert Bellarminus loco proximè citato. Et eo nomine, secundùm communissimam ac usitatissimam illius acceptionem, significatur actio illa Religiosa divinitùs instituta, per quam Christi Domini corpus & sanguis cum Sacris quibusdam ritibus ab Ecclesia præscriptis consecratur, offertur, ac sumitur. Et de Missa eo sensu intellecta quæritur an sit verum & propriè dictum Sacrificium: pro cujus quæstionis faciliori resolutione.

Supponimus ex Doctrina S. Thomæ 2. 2. q. 85. & aliorùm communiter Theologorum, Sacrificium propriè dictum esse oblationem externam soli Deo factam, quâ in testificationem supremi dominij, quod in omnes creaturas earumque vitam & existentiam obtinet (cujus proinde nutu sicut creatæ sunt & conservantur, sic etiam destrui & annihilari possunt) à legitimo ministro res aliqua sensibilis & permanens, ritu mystico consecratur & transmutatur.

Dicitur 1. oblatio externa, ut ab internis religionis actibus discernatur.

Dicitur 2. (soli Deo facta) quis enim, inquit S. Augustinus lib. 10. de civit. c. 4. sacrificandum censuit, nisi ei quem Deum aut scivit, aut putavit, aut finxit?

Dicitur 3. in testificationem supremi dominij, &c. ut explicetur in quem finem Sacrificium offeratur.

Dicitur 4. à legitimo ministro: non enim cujusvis est offerre Sacrificium, Nec, ut ait Apostolus, quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.

Dicitur 5. res aliqua sensibilis & permanens, ut à ratione Sacrificij propriè dicti excludantur actiones transeuntes, quales sunt psalmodiæ, preces, &c.

Dicitur 6. (ritu mystico consecratur) id est divino cultui & honori dedicatur: sacrificare enim, ut ait S. Doctor sup. a. 3. est aliquid Sacrum facere.

Dici-

Dicitur 7. (& transmutatur) ad verum enim & propriè dictum Sacrificium requiritur ut id quod sacrificatur ita transmutetur, ut desinat esse id quod ante erat, cùm enim (ut suprà dictum est) Sacrificium offeratur in protestationem, quod Deus sit summus vitæ ac necis arbiter, ad hoc requiritur ut non solùm usus rei, sed ejus etiam substantia Deo offeratur & in ejus honorem consumatur.

3. Hoc præsupposito, dicendum est in Missa verum & propriè dictum Sacrificium Deo offeri Hæc veritas, quæ à Conc. Trident. definita est, tanquam fide credenda, & quam hæretici hodierni præsertim impugnant, probatur 1. ex Malachiâ cap. 1. sic Judæos alloquente: Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra: ab ortu enim usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda: quibus verbis prædicit Propheta, ut explicat S. Augustinus lib. 19. de Ciu. c. 23. cessaturas victimas quas in umbra futurorum offerebant Judæi, & unum Sacrificiũ gentes à solis ortu usque ad occasum, sicut jam fieri cernimus, oblaturas.

Probatur 2. ex eo quod Apostolus Heb. 6. dixit, quòd Christus Dominus factus est Pontifex in æternum secundùm ordinem Melchisedech, id est quod sicut Melchisedech panem & vinum in Sacrificium obtulit, sic etiam Christus Dominus corpus & sanguinem suum sub specie panis & vini in Sacrificium obtulit, & discipulis suis eorumque in Sacerdotio successoribus offerendũ tradidit: ita enim hunc Apostoli locum explicant Sancti Cyprianus, Ambrosius, Hieronymus, & alij quos refert Bellarminus libro 1. de Missa cap. 6.

Probatur 3. ex Concilio Nicæno 1. can. 14. ubi statuitur Diaconos non habere potestatem offerendi Sacrificium, sed solos Sacerdotes: & Nicæno 2. act. 6. ubi expressa mentio fit incruenti Sacrificij quod in memoriam Passionis Christi à Sacerdote offertur; diciturque in eo non imaginem, sed ipsummet Christi corpus offerri.

4. Probatur ex Sancto Ambr. cap. 1. in Sanctũ Lucam: cũ sacrificamus, inquit, Christus adest, Christus immolatur.; Sancto Gregorio Nisseno orat. 1. de festo Paschæ: Christus non expectat Pilati judicium, sed ineffabilis sacrificij modo præoccupat violentum impetum Judæorum, ac seipsũ offert oblationem pro nobis, Sacerdos simul & agnus: quando verò id accidit? cùm nempè corpus suum ad manducandum, & sanguinem familiaribus exhibuit ad bibendum. Et Sancto Augustino libro 4. de Trinitate capite 14. Quid gratius offerri aut suscipi potest, quàm caro sacrificij nostri, corpus effectum Sacerdotis nostri?

Probatur 5. hac ratione: Vbicunque reperiuntur Altaria & Sacerdotes, ibi sacrificium etiam reperiri necesse est, cùm nonnisi ad sacrificia offerenda usui esse possint: Atqui in Ecclesia Catholica semper fuerunt Altaria & Sacerdotes, ut constat ex antiquissimis Conciliis, Chalcedonensi act. 1. ubi dicitur Patres Concilij consedisse in Ecclesia Ante cancellos Sanctissimi Altaris, & Laodiceno can. 19. ubi statuitur Solis Sacratis licere ad Altare accedere; & can. 44. prohibetur Ne mulier ingrediatur ad Altare: item ex S. Cypriano lib. 1. Epist. 9. ubi prohibet ne offeratur Sacrificium pro Christiano quodam defuncto, qui testamento suo rerum aliquarum temporalium procurationem Sacerdoti mandaverat; Quia, inquit, non est dignus ut pro illo sacrificetur, qui Sacerdotem Dei ab Altari abstraxit.

5. Obiiciunt 1. Hæretici, Christum Dominum in Scripturis vocari & re vera esse Sacerdotem in æternum unde inferunt nullos in terris Sacerdotes illi esse substituendos, nec ulla proinde Sacrificia ab ipsis posse offerri.

Respondetur Sacerdotes non substitui Christo Domino nec illorum multiplicationem repugnare unitati & æternitati Sacerdotij ipsius Christi, sed operari & sacrificare in illius virtute tanquam ejus Vicarios; sicut quamvis ipse Christus de seipso loquens dixerit: unus est Magister vester Christus, hoc non obstat quin sub illo sint etiam alij Doctores & magistri: unde Apostolus 2. Timoth. 1. vocat se Magistrum & Doctorem gentium.

Obiiciunt 2. Apostolum Hebr. 10. dixisse Christum unâ
ui oblatione consummasse in æternum Sanctificatos; unde
equitur nos nullo alio Sacrificio indigere, cum unum
Christi in cruce sacrificium infinitam & æternam vim ha-
uerit.

Respondetur verum esse quod Christus Dominus unicâ
ui oblatione æternam humani generis redemptionē per-
ecit; quod tamen non obstat, quin, ut loquitur Conciliū
Tridentinum sess. 22. cap. 1. Ecclesiæ suæ visibile, sicut ho-
ninum natura exigit, reliquerit Sacrificium, quo cruentū
llud semel in cruce peractum repræsentaretur, ejusque
nemoria in finem usque sæculi permaneret; atque illius
alutaris virtus in remissionem eorum, quæ à nobis quo-
idie committuntur, peccatorum applicaretur.

§. II.

Quænam partes Missæ ad rationem Sacrificij pertineant.

DE duabus præsertim ipsius Missæ partibus controver-
sia est apud Theologos, consecratione scilicet & com-
nunione, an utraque vel una solummodò illarum ad ra-
ionem seu essentiam Sacrificii pertineat: de aliis enim quæ
n Missa fiunt, conveniunt omnes quòd ad essentiam Sa-
rificii minimè pertineant; sed quòd sint tantùm ceremo-
iæ quædam ab Ecclesia institutæ, quarum aliæ sunt præ-
aratoriæ ad Sacrificium, aliæ repræsentatiuæ eorum quæ
n Passione Christi Domini gesta sunt, aliæ demùm signi-
catiuæ fructus qui ex illo sacrificio super fideles deriva-
ur.

Sunt autem duæ celebriores Theologorum super hac
uæstione sententiæ: Prior eorum qui existimant rationē
u essentiam sacrificii Missæ in sola consecratione consi-
ere. Ita Suarez disputatione 75. & plures alij quos ibidē
tat, quorum præcipuæ rationes hæ sunt.

Prima, quod Sacri Euangelistæ institutionem huius Sa-
ificii referentes solius consecrationis meminerint, nec

dicant

dicant Christum Dominum corpus & sanguinem suum in illâ institutione sumpsisse; quod quamvis Sanct. Thomas quæst. 81. art. 1. & plurimi alii tùm Sancti Patres, tùm Doctores asserant; non est tamen verisimile Sacros Euangelistas omissuros fuisse, si ad huius sacrificii rationem & essentiam pertinere existimassent.

Secunda, quod huius Sacrificii essentia consistat in eâ actione, quæ est expressissima Passionis & mortis Christi Domini repræsentatio: atqui consecratio est eiusmodi; cùm in illâ, vi verborum corpus seorsim à sanguine ponatur, & sic fiat mystica quædam separatio sanguinis ab ipso corpore; in quâ quidem separatione realiter in cruce factâ posita fuit vera & propria ratio sacrificii in ipsà cruce peracti, ergo, &c.

Tertia quod huius sacrificii propria & essentialis ratio constituenda sit in actione illa, in qua Sacerdos fungitur vice Christi Domini principalis offerentis, & illius nomine aliquid Deo offert: atqui in solâ consecratione id reperitur; tunc enim solummodò Sacerdos in persona ipsius Christi loquitur, & virtute verborum consecrationis victimam illam diuinam veluti sistit in Altari, sicque eam Deo offert: omnes enim reliquæ oblationes, quæ ipsam consecrationem antecedunt aut subsequuntur, ab Ecclesia institutæ sunt; cum Sanctus Gregorius lib. 7. Epist. 63. Apostolos primis Ecclesiæ temporibus ad verba consecrationis solam orationem Dominicam addere solitos fuisse testetur.

2. Posterior sententia est eorum qui asserunt ad rationem & essentiam huius sacrificii pertinere quidem consecrationem corporis & sanguinis Christi Domini, quatenùs est veluti positio seu adductio victimæ ad Altare illiusque oblatio; sed solam non sufficere defectu realis immutationis in sacrificio requisitæ; proindéque ad rationē & essentiam huius sacrificii pertinere quoque Sacerdotis communionem, per quā huius sacrificii victima in honorē Dei veluti destruitur atque consumitur, in quantum per illam Sa-

ecrdo-

rdotis communionem corpus & sanguis Christi sub speebus Sacramentalibus esse desinit.

Cujus sententiæ assertores sunt Canus, Sotus, Bellarmius & alij, quibus subscribit Isambertus ad quæst. 83. disp. , art. 4. qui etiam pro eâ citat S. Doctorem præfatæ quæionis art. 2. fundamenta illius posterioris sententiæ præpua sunt hæc.

Primùm, quòd Christus Dominus sacrificium hoc instiiens simul & offerens, dixit S. Luc 22. & 1. Cor. 11. Hoc t corpus meum quod pro vobis datur: frangitur, juxta ræcam editionem: & de calice sanguinis sui: qui pro obis funditur in remissionem peccatorum: quæ quidem erba de fractione & effusione, quæ in ipso sacrificio fit, ntelligenda esse ex mente S. Chrysostomi & plurium S. Patrum probat Maldonatus ad cap. 16. S Matth. unde ctè colligitur sumptionem corporis & sanguinis Christi omini à Sacerdote factam, quæ per fractionem & effuonem illam significatur, ad sacrificii rationem & essenam pertinere; cùm illius fractionis & effusionis virtute eccata remittenda esse dicantur, qui quidem effectus huis sacrificii proprius est, ut infrà explicabitur.

Secundum est, quod ad rationem sacrificii pertineat reas quædam immutatio, seu destructio rei oblatæ; per conecrationem autem nulla fiat corporis & sanguinis Christi estructio, sed potius nova ipsius sub speciebus Sacramenalibus positio, quæ per communionem destruitur; per uam proinde fit ut corpus Christi amittat esse Sacramenale & sic realiter immutetur.

Tertium est, quod Ecclesia præcepit ut si contingat Saerdotem celebrante, factâ consecratione mori ante comunionem, alius Sacerdos etiam non jejunus perficiat Missam, consumendo totam victimam; ne scilicet sacrifiium imperfectum relinquatur: Quale enim est Sacrificiũ, t dicitur cap. Relatum de consecrat. distinctione 2. cui ec ipse sacrificans particeps esse cognoscitur?

3. Quamvis autem hæ duæ ſententiæ maximè videantur probabiles, & ex utrâque illarum poſſint varii & eximij pietatis ac religionis affectus elici; poſterior tamen magis nobis arridet; tùm ob fundamenta illa quibus innititur, tùm etiam quia rationes pro priori allatæ non ita firmæ ſunt, quin everti poſſe videantur.

Ad primam ſiquidem reſpondetur, ſatis expreſſam in Euangelio fieri mentionem, non ſolùm conſecrationis, ſed etiam communionis, ſeu conſumptionis victimæ hujus ſacrificii verbis illis Chriſti Domini, quæ in primo poſterioris ſententiæ fundamenti relata ſunt.

Ad ſecundam, reſpondetur myſticam illam ſeparationem ſanguinis à corpore Chriſti Domini non ſufficere ad rationem ſacrificii, ad quam ut dictum eſt, realis aliqua immutatio rei ſacrificatæ requiritur: quæ cùm in ſolâ conſecratione non reperiatur, hinc ſequitur in illâ ſolâ perfectam & completam rationē ſacrificii minimè reperiri.

Ad tertiam denique reſpondetur, Sacerdotem vi ſuæ ordinationis habere poteſtatem non modò conſecrandi & offerendi victimam, ſed etiam illam conſumendi; cùm conſumptio æquè ac conſecratio & oblatio pertineant ad rationem ſacrificii, quod perficere debeat tanquam Miniſter Chriſti, in cujus perſonâ æquè dici debet victimam conſumere, cùm id Chriſtus Dominus fecerit; ſicut in ejus perſonâ dicitur ipſam victimam conſecrare.

§. III.

Quinam ſint hujus Sacrificij effectus.

1. SUpponimus ex veriori ſententia, quam Bellarminus lib. 2. de Miſſa cap. 4. communem eſſe Theologorum affirmat, ſacrificium Miſſæ ad effectus ſuos producendos vim habere, non ſolùm ex opere operantis, ratione ſcilicet bonitatis & devotionis ejus qui illud offert; quod illi cum omnibus aliis piis operibus commune eſt; ſed etiam ex opere operato, id eſt virtute ipſius ſacrificii quod offertur,

ur, idque independenter à bonitate vel malitiâ seu indi-
gnitate Ministri offerentis: unde Concilium Tridentinum
sess. 22. cap. 20. dicit hujus sacrificii oblationem ita esse
mundam, ut nullâ indignitate aut malitia offerentium in-
quinari possit: posset autem inquinari, si ex solâ bonitate
morali ac merito operis, quod exercet offerens, valorem
ac effectum haberet. Accedit communis totius Ecclesiæ
sensus, qui est, sacrificium hoc pro aliquo sive vivente sive
mortuo oblatum posse ipsi esse fructuosum, etsi offerendi
ratio ex parte ipsius operantis nihil habeat bonitatis mora-
lis: nec ullo statuto aut lege obligat Sacerdotem, qui in
peccato mortali ex aliqua obligatione celebravit, iterum
celebrare, tanquam obligationi illi minime satisfecerit.

Hoc præsupposito, pro resolutione quæstionis proposi-
tæ, dicendum est Missæ Sacrificium esse ex opere operato,
non modò Latreuticum & Euharisticum, seu Sacrificium
laudis & gratiarum actionis, ut loquitur Cōcilium Tridē-
tinum sess. 22. cap. 2. & can. 3. sed prætereà esse etiam pro-
pitiatorium & impetratorium, ut in eodem Concilio defi-
nitum est. Atque in primis quòd sit Latreuticum & Eucha-
risticum, seu quod offerri possit in laudem & honorem
Dei, & in gratiarum actionem pro acceptis beneficiis, con-
sentiunt omnes; & inde constat, quod (ut docet Sanctus
Augustinus in Psalm. 29. & Sanctus Leo sermone tertio
de Passione) in se contineat modo quodam longè perfe-
ctiori & eminentiori differentias omnes & proprietates
sacrificiorum antiquæ legis: Atqui inter Sacrificia illa an-
tiquæ legis, ut observat Sanctus Doctor 1. 2. q. 102. a. 3.
quædam offerebantur purè in honorem & laudem Dei,
quæ holocausta dicebantur; quædam in gratiarum actio-
nem, quæ vocabantur hostiæ pacificæ: Ergo à fortiori
Missæ Sacrificium idem præstare poterit, & proinde in
Dei laudem & gratiarum actionem offerri.

2. Quod verò sit etiam propitiatorium, seu expiatoriū
peccatorum, quod hæretici præsertim negant, probatur

1. ex eo quòd Christus Dominus hoc Sacrificium instituens & offerens dixit SS. Matth. 22. Marc. 14. Luc. 22. Hic est sanguis meus novi Testamenti, qui pro vobis & pro multis effundetur, vel fundetur, in remissionem peccatorum: quibus verbis, ut explicat Sanctus Alexander Papa & Martyr, qui anno 129. Ecclesiæ præfuit in Epistola decretali ad omnes Orthodoxos, ipsa veritas nos instruit, &c. crimina atque peccata oblatis his Domino Sacrificijs deleri, &c. & talibus hostijs placari Deum, & peccata ingentia dimittere.

Probatur 2. ex Sanctis Patribus qui hanc veritatem unanimiter afferunt; ut Sanctus Cyprianus, qui sermone de Cœna Domini hoc Sacrificium esse dicit Medicamentum simul & holocaustum ad sanandas infirmitates & purgandas iniquitates Sanctus Augustinus quæst. 57. in Leviticum asserit in illo Sacrificio veram fieri remissionem peccatorum; & sermone undecimo de Sanctis, dicit in altari sanguinem effundi pro peccatoribus. Plura Sanctorum Patrum testimonia videri possunt apud Gregorium à Valentia disp. 16. quæst. 11. de ritu & oblatione Eucharistiæ puncto 1.

Est autem observandum id quod docent Bellarminus libro 2. de Missa cap. 4. Suares disputatione 79. sect. 3. & communiter alij Theologi, remissionem peccatorū quoad culpam esse hujus Sacrificij effectum, non ad eum modum, quo in Baptismo & Pœnitentia per infusionem gratiæ habitualis justificantis remitti solent; sed eâ solùm ratione, quòd hujus Sacrificij intuitu Deus conferat donum pœnitentiæ, id est, gratiæ alicujus actualis auxilium, quo peccator ad actum perfectæ contritionis eliciendum, vel ad absolutionem in Sacramento pœnitentiæ digne & fructuosè recipiendam excitetur & adjuvetur: quod expresè declaravit Concilium Tridentinum sessione 22. capite 2. ubi de hoc Sacrificio loquens: Hujus, inquit, oblatione placatus Dominus gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit.

3. Quod

9. Quod verò spectat ad remissionem pœnæ peccatis quoad culpam remissis debitæ, communis & vera Theologorum sententia quam fusè explicat & probat Suares disp. 79. sect. 6. est, illam per Missæ Sacrificium immediatè fieri, Deo scilicet ob illius oblationem relaxante pœnam ei pro quo oblatū est: quod etiam docet S. Thomas quæst. 79. art. 5. ubi dicit Missæ Sacrificium habere directè ex institutione sua vim pro peccatis satisfactivam.

Denique quod Missæ Sacrificium sit etiam impetratorium, præter authoritatem Concilij Tridentini sess. 22 cap. 2. & can. 3. id expresè definientis, constat; tùm ex Apostolo 1. ad Timoth capite 2. præcipiente fieri Obsecrationes, id est, ut S. Chrysostomus, Theophylactus & Oecumenius explicant, Sacrificia, pro Regibus, &c. ut quietam & tranquillam vitam agamus: tùm ex perpetua & universali Ecclesiæ praxi, quæ hoc Sacrificium offerre consuevit pro quibuscunque bonis spiritualibus, imò temporalibus à Deo impetrandis, & pro quibuscunque malis deprecandis & avertendis, ut satis constat ex orationibus, quibus in Canone & alijs partibus Missæ olim usa est, sicut ex antiquis Liturgiis patet, & nunc etiam utitur. Cujus quidem rei insigne exemplum profert S. Augustinus lib. 22. de civit. cap. 8 ubi loquens de viro quodam tribunitio nomine Hesperio, qui cum domum suam à malignis spiritibus infestari comperisset, servòsque & animalia vim illorum noxiam perpeti, Rogavit nostros, inquit, me absente Presbyteros, ut aliquis eorum illò pergeret, cujus orationibus cederent: perrexit unus, obtulit ibi Sacrificium corporis Christi, orans quantùm potuit, ut cessaret illa vexatio, Deòque protinus miserante cessauit.

Neque dicas, minùs conveniens videri rem infinitè excellentem qualis est victima illa diuina quæ in Missa offertur, ad rem aliquam temporalem & caducam ordinare: Respondetur enim, minimè conveniens fore, si res illa temporalis & caduca propter se solummodò experetetur;

non esse autem, si expetatur tanquam medium ad Deum in bonis honorandum, & salutem æternam per rectum & legitimum illorum usum consequendam; ex qua sola intentione decet Christianos, non modò in Sacrificio Missæ, sed etiam in aliis orationibus à Deo bona temporalia postulare.

4. Quæres 1. an Missæ Sacrificium effectus suos infallibiliter producat? Respondetur cum distinctione: si enim consideretur ut est Latreuticum & Eucharisticum, infallibiliter haud dubiè consequitur effectum suum respectu Dei, ad quem honor & laus ex hoc Sacrificio quod illi non potest non esse acceptissimum, semper redundat: sicut satisfactorium, habet etiam infallibiliter suum effectum in illis pro quibus offertur, idque secundum modum & mensuram tùm institutionis ipsius Christi, tùm devotionis & bonæ dispositionis illorum pro quibus offertur, dummodò nullum ponant obicem; id est dummodò, quando illis hujusmodi fructus applicatur, sint in gratiâ Sanctificante constituti: nunquam enim pœna peccati relaxatur, nisi simul remittatur, vel ante remissa sit culpa, ut ex dicendis capite sequenti intelligetur: si autem spectetur ut impetratorium, habet etiam infallibilem efficaciam ad bona spiritualia vel temporalia in generali à Deo impetranda, non verò ad hæc vel illa in particulari; cùm ex parte Dei nulla intercedat promissio absoluta de his aut illis specialibus bonis Sacrificij hujus intuitu conferendis; sed tantùm conditionata: si nimirum bona illa hic & nunc conducant ad majorem Dei gloriam, & illius, pro quo postulantur, salutem.

Quæres 2. An Missæ Sacrificium æqualis sit efficaciæ, sive à bono sive à malo Ministro offeratur. Respondetur, si spectetur illius effectus, prout est ex opere operato, æqualem prorsùs esse illius efficaciam; cùm nullomodò pendeat à dispositione bonâ vel mala Ministri, ut docet Sanctus Thomas quæst. 82. art. 6. si verò spectetur prout

est ex

est ex opere operantis, tunc certum est illius fructum pendere â dispositione Sacerdotis, quæ quò melior est, eo magis illi & aliis prodest.

§. IV.

Quibus personis prosit Missæ Sacrificium seu pro quibus licitè & validè offerri possit

1. QUæstio proposita intelligenda est non de eo Missæ fructu qui ex opere operantis provenit: certum est enim ejusmodi fructum applicari posse à quolibet Sacerdote iis omnibus vivis & defunctis, pro quibus orationes suas particulares ad Deum dirigere potest, cùm sit utrobique par ratio; sed de fructu illo qui est ex opere operato.

Circa hujus verò quæstionis resolutionem conveniunt in quibusdam Theologi; in quibusdam verò non conveniunt. Atque in primis conveniunt omnes in eo, quòd Sacrificium Missæ validè & licitè offerri possit pro omnibus & quibuslibet fidelibus baptizatis non excommunicatis, sive vivis, sive defunctis in Purgatorio existentibus. Id cōstat ex ipsius Ecclesiæ perpetuâ & universali praxi, quæ tùm in antiquis Liturgiis; ut videre est apud Pamelium tomo 1. Liturgicôn; tùm in ritu illo, quo nunc in Missæ celebratione utitur, Sacrificium hoc offerre consuevit, pro omnibus Orthodoxis, atque Catholicæ & Apostolicæ fidei cultoribus, &c. & pro omnibus in Christo quiescentibus, qui nos præcesserunt cum signo fidei, & dormiunt in somno pacis.

Conveniunt etiam omnes in eo quod Missæ Sacrificiū nec validè offerri possit pro damnatis, sive cum peccato aliquo actuali mortali, sive cum solo originali decesserint. Quod expresè docuit S. Augustinus lib. 3. de origine animæ cap. 12. Noli credere, inquit, nec docere, nec dicere Sacrificium Christianorum pro iis qui non baptizati de corpore exierunt, offerendum, si vis esse Catholicus.

Conveniunt item omnes Sacrificium Missæ posse validè

ac licitè offerri in honorem & memoriam Sanctorum, ut habetur in Concilio Tridentino, sess. 22. cap. 3. Non quòd illis offeratur Sacrificium, ut ibidem declarat, sed Deo soli qui illos coronavit: unde nec Sacerdos dicere solet: Offero tibi Sacrificium Petre & Paule; sed Deo de illorum victoriis gratias agens, eorum patrocinia implorat; ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in cælis, quorum memoriam facimus in terris.

2. Non conveniunt autem omnes, an & quâ ratione hoc Missæ Sacrificium licitè offerri possit pro infidelibus non baptizatis, & pro excommunicatis baptizatis. Quidã enim Doctores existimant Missæ Sacrificium directè pro infidelibus non baptizatis offerri licitè posse: probabilius tamen alii docent indirectè quidem posse pro infidelibus non baptizatis, sicut & pro excommunicatis baptizatis Sacrificium illud licitè offerri; quatenùs scilicet pro incremento & exaltatione Ecclesiæ, & quovis schismate ab eâ tollendo offertur; quæ duo per conversionem infidelium, & resipiscentiam excommunicatorum maximè fiunt; Directè autem nec pro excommunicatis, nec pro infidelibus non baptizatis posse licitè offerri.

3. Atque in primis quod spectat ad excommunicatos (quo nomine intelligimus hic tantùm nominatim excommunicatos vel notorios Clericorum percussores juxtà Extravagantem Martini III. quæ incipit. Ad evitanda) extat prohibitio Ecclesiæ cap. A nobis, &c Sacra, extra de sententiâ excommunicationis: ubi vetatur pro illis Missæ Sacrificium offerri: quam tamen prohibitionem Richardus & Navarrus apud Isambertum ad q. 83. disp. 7. a. 2. docent non extendi ad excommunicatos per veram pœnitentiam jam contritos, licèt nondum ab excommunicatione absolutos, pro quibus existimant Missæ Sacrificium licitè posse offerri.

Quod autem neque etiam pro infidelibus non baptizatis offerri licitè possit; constat ex ipsius Ecclesiæ praxi; quæ

quam-

quamvis summo affectu illorum conversionem & salutem exoptet; nullam tamen eorum mentionem in Missa fieri voluit, neque pro eis orationes ullas in illa offerri; quod tamen haud dubiè fecisset, si pro eis Sacrificium hoc offerri voluisset; quis enim, inquit S. Augustinus lib. 1. de anc. 1. offerat corpus Christi, nisi pro eis qui sunt membra Christi?

4. Quæres an Missæ Sacrificium ex opere operato prosit, non solùm illis pro quibus offertur, sed etiam ipsi Sacerdoti offerenti; quatenùs præcisè est offerens. Suares disp. 79. sect. 5. & quidam alii cum illo affirmativè respondent: alij tamen cum Gabriele & Vasque disput. 232. capite 3. probabiliùs negant, docentque nullum in Sacrificio Missæ fructum ex opere operato provenire Sacerdoti offerenti, quatenùs est offerens: quod probari potest ex eo quod Apostolus Hebr. 5 dicit, Pontificem seu Sacerdotem constitui pro hominibus in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & Sacrificia pro peccatis: unde concludit quod debet quemadmodum pro populo ita etiam & pro semetipso offerre, &c. ex quibus verbis sequitur, quod rectè docet S. Thomas 3. part. quæst. 22. art. 4. ad 1. Sacerdotem sui Sacrificii effectum participare, non in quantum Sacerdotem; sed in quantùm peccatorem; proindeque ut effectum aliquem Sacrificij sui accipiat, requiri necessariò ut habeat se passivè ad illud; id est ut illud offerat pro se sicut & pro allijs, ad quos ex ejus applicatione fructus Missæ derivatur. Quod præterea confirmari posse videtur ex verbis quibus per Episcopum Sacerdos consecratur: Accipe potestatem offerendi Sacrificium, tam pro vivis quam pro defunctis: hæc enim verba significant potestatem illi conferri quâ prosit iis, pro quibus Missæ Sacrificium oblaturus est; unde sequitur Sacerdotem præcisè eatenùs sibi ipsi prodesse, non quatenùs offert Missæ Sacrificium, sed quatenùs pro seipso illud offert.

§. V.

Quænam applicatio requiratur ex parte Sacerdotis celebrantis ut Missæ fructus in alios derivetur.

1. AD faciliorem & certiorem quæstionis propositæ resolutionē quædam hic ex communi & receptâ Theologorum doctrinâ observanda sunt.

Primum est Sacerdotem celebrantem multiplici nomine Missæ Sacrificium offerre: in primis quidem nomine Christi, ut principalis offerentis, & ex cujus meritis procedit ipsius Sacrificij valor: proinde ex cujus voluntate præsertim pendet illius applicatio; ut enim habetur in Concilio Tridentino sess. 22. c. 2. Idem est nunc offerens Sacerdotum ministerio: qui seipsum in cruce obtulit. Deinde nomine Ecclesiæ, cui meritorum suorum & satisfactionum dispensationem Christus Dominus commisit. Præterea nomine proprio, quatenus ex liberâ suâ voluntate Missæ Sacrificium offert; illiùsque fructum aliis vel sibi applicat. Denique nomine aliorum qui simul cum eo Sacrificium illud offerunt, quales sunt ij qui Missæ inserviunt aut assistunt, vel pro illâ celebrandâ eleemosynam ad ipsius Sacerdotis victum erogant: qui quidem quamvis laici existant, dicuntur tamen ipsum Missæ Sacrificium suo modo per ipsum Sacerdotem offerre, præsertim quando interno affectu illius actioni junguntur, ut docet S. Leo Epist. 8. & apertè colligitur ex ipsis Sacerdotis celebrantis verbis, dum in Missæ canone de astantibus dicit: qui tibi offerunt hoc Sacrificium laudis.

2. Secundum est, inter illos omnes offerentes Christū Dominum primum & principalem locum tenere, ita ut ex ejus præsertim voluntate pendeat fructuum hujus Sacrificii applicatio, quorum quidem voluit omnes & singulos fideles esse participes, quoties illud Sacrificium offertur; dummodò tamen illius participationis capaces sint; nul-

nullusque, ex illorum parte obex reperiatur; quod explicat Sanctus Cyrillus Hierosolym. Catech. 5. Mystag. ubi hoc Missæ Sacrificium dicit esse hostiam propitiationis pro communi Ecclesiarum pace, &c. pro Regibus, pro militibus, pro sociis, pro ægrotis, pro afflictis, & in summa pro omnibus qui egent auxilio, &c. deinde pro defunctis Sanctis Patribus & Episcopis: denique pro omnibus qui inter nos vitâ functi sunt. Vnde quoad communem hunc fructũ Missæ, qui ex Christi Domini voluntate in omnes fideles diffunditur, nulla specialis ipsius Sacerdotis celebrantis applicatio requiritur; imò dummodò validè illud offerat; nullum ex fidelibus ab illius participatione potest excludere, ut rectè monet Isãbertus; sed velit, nolit unusquisque illorum portionem, quæ ipsum contingit, recipit.

Simili ratione Ecclesia quæ est intentionum ipsius Christi Domini fidelis Interpres, vult etiam fructuum ejusdem Sacrificii participationem omnibus fidelibus baptizatis ab unitate suâ non præcisis, & nullum obicem ponentibus communicari; ideóque in Canone præscripsit hoc Sacrificium offerendum esse Pro omnibus Orthodoxis atque Catholicæ & Apostolicæ fidei cultoribus; & etiam pro omnibus in Christo quiescentibus.

Porrò ex hac fructuum Missæ generalitate, certum est Christo Domino ita volente & disponente, notabilem aliquam partem relictam esse liberæ applicationi & determinationi tam ipsius Sacerdotis celebrantis tanquam Ministri & Mysteriorum ejus dispensatoris, quàm aliorum simul cum eo offerentium: quod constat ex communi sensu ipsius Ecclesiæ, quæ approbat morem fidelium, quo expetunt pro se Sacrificium illud peculiariter offerri, quod frustrà facerent, si omnis ejus fructus jam ex Christi Domini & Ecclesiæ intentione applicatus esset, nullúsque superesset per Sacerdotis intentionem applicandus.

Sicut autem Sacerdos in hujus Sacrificii actione superior existit aliis cum ipso offerentibus, sic etiam fructuum illorum applicatio ab ejus intentione præsertim pendet;

ita ut sive licitè, sive illicitè applicet, de quâ re mox dicetur, valida tamen & rata semper sit hæc illius applicatio; cùm sit actus à potestate Ordinis pendens, qui proinde ejus voluntati subjacet, ut rectè docet Isambertus suprà art. 13.

Tertium est, determinari certo à nobis non posse quantus sit fructus Missæ, quem Christus Dominus voluit, sive generatim ad omnes fideles vivos & defunctos, sive speciatim ad hos vel illos secundùm intentionem particularem Sacerdotis celebrantis derivari; cùm nec Sacra Scriptura, nec Ecclesiæ Traditio, nec Concilia aut Patres quidquam de ejusmodi quantitate definierint aut tradiderint, ideóque satis esse, ut Sacerdos celebrans saltem tacitè & interpretativè tantùm de hujus Sacrificij fructu his aut illis secundùm propriam devotionem aut obligationem applicare velit, quantùm Christus Dominus ipsi applicandum concessit.

4. His observatis, pro quæstionis initio hujus Paragraphi propositæ resolutione dicendum est, quædam requiri ex parte Sacerdotis celebrantis, ut ejus applicatio valida sit; quædam verò, ut sit licita.

Ad hoc enim ut validè fructum hujus Sacrificij applicet, requiritur in primis ejus intentio eodem prorsùs modo, quo antea dictum est requiri ut Sacramentum aliquod validè conficiat: est enim utrobique par ratio, ut docet Isambertus citato art. 13. Vnde sicut ad validam Sacramenti cujuslibet confectionem, sic etiam ad validam hujus Sacrificii applicationem habitualis intentio minimè sufficiens est: actualis optima, sed non necessaria; virtualis verò sufficiens est: & actuali deficiente, necessaria.

Requiritur 2. ad eandem applicationis validitatem, ut intentio illa sive actualis sive virtualis concomitetur ipsam Sacrificii actionem, sicut comitari debet Sacramenti confectionem. alias si post Sacrificium peractum, verbi gratia, post consecrationem factam, præsertim secundùm sententiam illorum, qui existimant Sacrificii rationem & essentiam in illâ solâ consistere, Sacerdos applicare incipiat,

hæc

hæc ejus applicatio nullum effectum sortietur : quia cùm Sacrificium esse desierit, illius effectus ex opere operato non ampliùs subjacet liberæ applicationi Sacerdotis.

Requiritur 3. ut applicatio illa specialis à Sacerdote facienda, sit determinata & certa, ne effectum hujus Sacrificii suspensum relinquat : quâ ratione docet idem Isambertus cit. art. 13. Sacerdotem, verbi gratia, qui à nullo rogatus hodie celebrat Missam, non posse istius Missæ fructū ex opere operato applicare illi, qui die crastino rogaturus est eum, ut dato honorario pro se offerat ; ita ut hac priori Missæ celebratione satisfaciat obligationi, quam honorario illo accepto contraxit ; quia sicut Sacramentorum, sic etiam Sacrificii effectus à futura conditione pendere non potest.

5. Neque dicas Deum propè nosse futurum esse, ut talis crastina die roget Sacerdotem, ipsique eleemosynam largiatur, ut pro se offerat ; quamvis enim hoc verum sit ; sicut tamen Deus nullum punit, nec remunerat ob ea quæ futura prævidet ; sic etiam effectum hujus Sacrificii non confert propter prævisam aliquam actionem futuram : unde sequeretur effectum Sacrificij manere suspensum ; quod nullatenùs dici debet.

Jam ad hoc ut applicatio Sacerdotis non modò valida sit, sed etiam licita, debet ipse Sacerdos præsertim attendere, ut per illam obligationibus suis, si quæ sint, satisfaciat. Circa illas autem obligationes præcipua difficultas est, an possit Sacerdos una Missæ celebratione & applicatione pluribus obligationibus particularibus satisfacere ; an verbi gratia qui pro Missæ Sacrificio celebrando accepit duo stipendia seu honoraria, quorum quodlibet secundū receptam consuetudinem sufficiens censeatur, possit una Missæ celebratione utrique satisfacere : cujus quidem difficultatis solutio pendere videtur ex solutione alterius quæstionis, quam §. sequenti discutiemus.

§. VI.

§. VI.

An Missæ Sacrificium pro pluribus oblatum, tantùm singulis prosit quantum si pro uno solum offerretur.

1. SUpponendum est ex communi Theologorum doctrina, quod quamvis Sacrificium Missæ sit in se valoris infiniti, tam ratione rei oblatæ; quam principalis offerentis, cujus dignitas & excellentia infinita est, nihilominùs efficientia & influxus ipsius Sacrificii est solummodò finitus, ut docet S. Thomas in 4. dist. 45. quæst. 2. art. 4. & post illum Nauarrus, Bellarminus, Toletus, Suarez, & plures alii quos citat & sequitur Layman. tract. 5. de Sacrificio Missæ cap. 1. Idque constat, tùm ex eo quod Ecclesia Missæ Sacrificium pro eadem re sæpiùs iterat, ut satis manifestum est ex ejus praxi, unde sequitur quòd influxū actualem illius finitum esse judicet, tùm etiam ex eo quòd Eucharistia non sit majoris efficientiæ in ratione Sacrificii quam in ratione Sacramenti: atqui licet in ratione Sacramenti: sit infiniti valoris & excellentiæ, nonnisi limitatos tamen producit effectus; ergo à pari in ratione Sacrificii nonnisi finitos producet.

Hoc præsupposito, pro quæstionis propositæ resolutione dicendum 1. quando plures sunt Missæ Sacrificium simul offerentes, tunc illud non minùs prodesse singulis pro ratione dispositionis cujusque illorum, quam si unus tantùm esset offerens: exempli gratia, quando multi Missæ celebrationi adstant, illudque cum Sacerdote offerunt, tantùm singulis prodest illud Sacrificium, quantùm si unus solus adesset & offerret. Ita Cordubensis lib. 1. quæstionarij quæst. 3. opin. 5. conclus. 3. ubi dicit hanc esse communem Doctorum sententiam, & pro illa plurimos citat, quibus subscribit Isambertus ad quæst. 83. disput. 7. artic. 8. Ratio est, quia ad multiplicationem oblationis, ejus quoque fructus multiplicatur: atqui quando plures adstant Sacerdoti celebranti, censentur cum illo moraliter

simul

imul offerre, proindéque tot sunt oblationes quot sunt offerentes: Vnde sequitur quòd Sacrificium illud tantùm ingulis prosit, quantum uni prodesset si solus offerret: imò i spectetur fructus Missæ, prout respondet non tantùm operi operato, sed etiam operi operantis, quò numerus adstantium est major; etiam fructus ille copiosior est: tum quia sicut major est virtus unita quam diuisa, sic etiam multorum preces in illo Sacrificio simul unitæ magis efficaces sunt apud Deum quam separatim oblatæ; tùm etiam quia quò numerosior est offerentium multitudo, eò major honor Deo exhibetur, sicut Princeps multitudine adstantium & sibi deservientium honorari censetur: qua ratione Sancti Patres & Concilia Missam parochialē commendant, propter majorem in illa fidelium simul offerentium unionem & uberiores quæ inde profluunt benedictiones.

2. Dicendum Missæ Sacrificium non æquè prodesse iis pro quibus offertur tantùm generatim, ac illis pro quibus speciatim & nominatim offertur. Id satis constat ex ipsius Ecclesiæ praxi: si enim non magis prodesset iis pro quibus speciatim offertur quàm aliis: frustrà Ecclesia illud offerret pro certis & determinatis quibusdam personis ut pro muliere prægnante; pro infirmo, pro hoc vel illo defuncto &c.

Dicendum 3. Sacrificium Missæ oblatum speciatim pro pluribus, non tantùm prodesse illis singulis, quantùm uni eorum, si pro illo solo speciatim offerretur; proindéque Sacerdotem, qui pluribus personis ratione stipendii seu honorarij à singulis accepti, aut aliâ quâvis de causa obligatus est ad Sacrificandum, non satisfaceret unicum pro illis offerendo Sacrificium. Ita Sanctus Bonaventura, Richardus, Major, Sotus, & alii quos citat & quibus subscribit Suares disp. 69. sect. 2. quæ sententia communis est, & in praxi tenenda, probaturque ex communi ipsius Ecclesiæ sensu & quotidianâ praxi, quâ tam multæ singulares Missæ pro singularibus personis, nullo etiam accepto ab eis stipendio, offeruntur, cùm saltem ex charitate singulas

offer-

offerri pro pluribus, imò pro omnibus par esset; si pro illis pluribus vel omnibus oblatæ æquè illis ex opere operato prodessent, ac si pro singulis offerrentur. Et sanè cùm Missæ Sacrificium pro defunctis oblatum, iis aliter prodesse non possit, nisi ad relaxationem pœnæ temporalis in Purgatorio ab ipsis luendæ, si Missa una pro pluribus oblata tantùm pœnæ singulis relaxat, quantùm relaxaret uni, si pro eo solo offerretur, cur tam multæ Missæ pro uno duntaxat & non pro omnibus, aut saltem pro pluribus speciatim offerrentur? cur Concilium Tridentinum sess. 25. cap. 4. de reform. cum tanta cautela solis Episcopis & Abbatibus ac Generalibus Ordinum reductionem Missarum ad minorem numerum permisit, idque tantùm in certis casibus ibidem expressis; quod etiam circumspectè & prudenter: ab ipsis fieri vult, ne fortè conscientiam suam in discrimen adducant? cur inquam hoc ita statuerit, si Missam pro pluribus oblatam tantùm prodesse existimaret, quantùm si pro uno duntaxat offerretur?

3. Hoc autem quod in hâc tertia assertione dictum est, intelligi debet, ut rectè observat Isambertus ad q. 83. disp. 7. a. 12. de Sacrificio Missæ, prout est satisfactorium; quâ ratione quandò pro pluribus speciatim offertur, minus singulis prodest, minusque pœnæ per illud redimitur respectu singulorum, quam si pro uno tantùm offerretur: quia ut sic, se habet per modum cujusdam solutionis, quæ cùm sit finita, ut ex antè dictis patet, minuitur haud dubiè si in plures dividatur: At verò quatenùs est impetratoriũ, tantùm potest prodesse multis quantùm uni: cùm enim vis illius impetratoria infinitam Dei misericordiam & liberalitatem respiciat, nihil obstat quin Deus oblatione illius Sacrificii ad beneficia sua conferenda exoretur æquè pro multis ac pro uno.

Quæres utrùm, sicut Sacerdos intentioni eorum pro quibus obligatur, satisfacere debet quoad numerum Missarum; ita etiam teneatur, quoad alias hujus Sacrificii circumstantias, verbi gratiâ, utrum quando quis postulavit

de tali

le tali Sancto, in tali loco vel tempore celebrari, Sacerdos ad id præstandum teneatur? Respondetur Sacerdotē celebrantem quantum potest intentionem illius à quo stipendium accepit, exequi debere, proindéque talem pro illo Missam celebrare qualem postulavit: non tamen peccare, si ex justâ aliquâ causâ Missam celebret aliam ab illâ exempli gratiâ, si postulavit ut celebraret pro defunctis, & illo die incidat festum alicujus Sancti duplex, vel semiduplex, aut etiam simplex, poterit Sacerdos Missam illius festi celebrare; quamvis enim Missa propria defunctorum aliquâ ratione ipsis defunctis magis prosit, propter orationes & preces ad hunc finem ab Ecclesia institutas; si tamen consideretur ut Sacrificium, æqualiter prodest, imò illarum orationum defectus satis suppleri censetur devotione celebrantis, & intercessione illius Sancti cuius Missa celebratur. Ita Navarrus, Suares, Toletus, & plures alij quos citat & sequitur Bonacina dis. 4. q. ult. de Sacrificio Missæ punct. 9. §. 3.

Quòd verò ad locum spectat, debet Sacerdos in eo celebrare, quem designavit is qui stipendium dedit, nisi necessitas aliqua aut rationabilis causa excuset: & similliter quoad tempus, debet quamprimùm potest obligationi suæ satisfacere. Vnde Bonacina suprà 5. dicit peccare Sacerdotes qui sunt notabiliter in morâ celebrandi; præsertim quando ex morâ illâ sequitur alteri præiudicium, ut si Missa quæ pro infirmo dicenda erat, ob nimiam dilationē nonnisi defuncto illo celebretur; quare cavere debent Sacerdotes, ne stipendia Missarum dicendarum nimis cupidè congerant, ex quarum dilatione conscientia ipsorum oneretur: In iis tamen locis in quibus fit populi concursus ob festum alicujus Sancti, vel aliquam devotionem, censentur illi qui postulant Missas, & stipendia offerunt, tacitè consentire in dilationem illam, quæ ut plurimùm necessaria est, ut illorum & aliorum intentioni satisfiat: in quo tamen, qui ejusmodi stipendia recipiunt, curare debent, ut nihil ab ipsis fiat, quòd justitiæ, vel charitati repugnet.

§. VII.

§. VII.

Applicationis à Sacerdote celebrante facienda facilis & optima praxis proponitur.

1. QUoniam non rarò contingit Sacerdotes quosdam ex inconsideratione, aut alia de causa minus convenienter hujus divini Sacrificii vim & efficaciam applicare; ex qua tamen applicatione, ut ex antè dictis constat, tanquam ex conditione necessaria uberrimorum fructuum illius participatio maxime pendet ideircò illis nec inutile nec ingratum fore existimavimus, si ex iis quæ in superioribus Paragraphis dicta sunt, brevem aliquam & facilem hujus applicationis faciendæ methodum seu praxim colligamus.

Cum igitur divinum hoc Sacrificium omnes quorumcumque Sacrificiorum proprietates modo quodam excellentissimo in se complectatur, sitque Latreuticum, Eucharisticum, propitiatorium & impetratorium, ut suprà explicavimus, Sacerdos celebrans, illud secundùm has omnes ejus proprietates applicare poterit, & ad hoc attentionem & intentionem suam dirigere.

Atque in primis illud offerre intendet ad supremum cultum & honorem condignum divinæ Majestati deferendū, offerendo ipsiusmet Christi veri & naturalis filii Dei demissionem, humilitatem, devotionem, adorationem, & alia similia religionis officia, quæ in hoc victimæ statu modo quodam inexplicabili Summæ Trinitati exhibet.

2. Secundò illud offeret ad gratias divinæ Majestati exhibendas pro tot & tantis beneficiis, sive in natura, sive in gratia, ingratis licet & immerentibus tempore præterito collatis, & in futurum præparatis & promissis, ac præcipuè pro inæstimabili Redemptionis humanæ per divini Verbi Incarnationem & ejus in carne assumpta Passionem & mortem beneficio, cujus memoriam præsertim in hoc Sacrificio recoli voluit ipse Christus Dominus; & expressis verbis in ejus institutione præcepit.

Tertiò ad placandum diuinum Numen tot & tantis sceleribus & peccatis quotidie & ubique offensum, ab eóque misericordiam ac pœnitentiæ gratiam pro eluendis ipsorũ peccatorum maculis exorandam, nec non ad satisfactionẽ condignam pro iisdem peccatis ejus justitiæ exhibendam.

Quartò denique ad postulanda quæcunque beneficia tùm spiritualia tùm etiam temporalia, quatenùs ad ejus gloriam & salutem nostram conducere possunt; ad deprecanda quæcunque mala, sive præsenti tempore vexantia, sive in futurum impendentia.

Hæc autem præstabit Sacerdos primùm nomine ipsius summi Sacerdotis Christi Domini, intentionem suam illius intentioni perfectè conformando & submittendo; deinde totius Ecclesiæ nomine, omnimodam vim & efficaciam hujus diuini Sacrificii, universis illius membris applicando, tùm Sanctis & Beatis in cœlo ad gratias de illorum victoriis & præmiis Deo exhibendas: præsertim quando in illorum honorem Missa celebratur; tùm animabus in Purgatorio, ad pœnas eorum per satisfactoriam huius Sacrificii vim sublevandas; tùm cunctis fidelibus viatoribus in terrâ, præsertimque illis quorum memoriam in Canone nominatim fieri præcipit, ut Summo Pontifici, Episcopo, Regi, adstantibus, &c. ad fructuum huius Sacrificij participationem illis communicandam: Demùm ut ipsius Christi & Ecclesiæ Minister, cui notabilis fructuum illorum pars pro arbitrio dispensanda relicta est applicabit eos in particulari tùm sibi, tùm personis aliis; sive vivis sive defunctis, quibus ex obligatione tenetur, vel ex charitate & devotione hoc pietatis officium impendere cupit; idque ut suo ac illorum nomine supremum latriæ ac religionis cultum Deo per Christum deferat, gratias pro omnibus beneficiis ac nominatim pro his vel illis exhibeat, veniam & gratiam pro omnibus peccatis ac peculiariter pro his aut illis exoret, ac denique ut bona quæcunque sibi necessaria aut utilia impetret, præsertimque hæc vel illa, quatenùs ad diuinam gloriam conducere possunt.

Ad evitandos autem ſcrupulos, qui circa hujus particularis applicationis obligationem, vel modum ſuboriri poſſent, optimum aliquibus viſum eſt, ſi poſt debitam applicationem iis factam, erga quos aliqua incumbit obligatio, Sacerdos illius Sacrificii fructus aliis perſonis ſibi charitate aut aliâ ratione peculiariter conjunctis aut commendatis communicare cupiens, intentioni ſuæ conditionem ejuſmodi apponat, ut ſcilicet hanc illis communicationem velit & à Deo poſtulet, in quantum licitè, & ſecundùm Juſtitiæ ac charitatis leges velle & poſtulare poteſt; ſic enim tuta conſcientiâ & ſine cujuſquam præjudicio poterit ex infinito illo & nunquam exhauriendo meritorum ac ſatisfactionum Chriſti Domini theſauro, cuius diſpenſator conſtitutus eſt, in alias perſonas partem aliquam derivare, quæ ex ſumma & ineffabili Dei charitate ac miſericordia nonniſi maxima & uberrima ſperari poteſt.

§ VIII.

Explicantur reliqua quæ ad debitam hujus Sacrificii celebrationem requiruntur.

1. NOn repetemus ea quæ variis ſectionibus huius capitis dicta ſunt de materiâ, formâ, intentione, aliiſque ad validam & licitam Euchariſtiæ confectionem requiſitis, nec etiam de diſpoſitionibus ad ipſius dignam receptionē neceſſariis, quæque maximè quidem à Sacerdotibus exiguntur, ut divinum hoc Sacrificium debitè offerant, ſed illis ſuppoſitis, ſubjungemus tantum ea quæ ex ipſius Eccleſiæ inſtituto ad convenientem Miſſæ celebrationem requiruntur.

Dicendum igitur 1. ad debitam hujus Sacrificii celebrationem requiri tempus aptum, totum illud ſcilicet quod à primo auroræ crepuſculo uſque ad meridiem excurrit, ut habetur cap. Nocte, & cap. Et hoc, de conſecr. diſt. 1. quare excepta feſtivitate Natalis Domini in cuius nocte Sacrificatur, illicitum eſt aliis temporibus ante auroræ initium Miſ-

issam celebrare, ut docet S. Thomas quæst. 83. art. 2. & im illo communiter omnes: quod tamen Suares disp. 80. ct. 4. & quidam alii Doctores quos citat & sequitur Layman. tract. 5. de Sacrif. Missæ cap. 4. ita explicant, ut ad vitandam culpam satis fore existiment, si Missa privata d initium auroræ finiatur.

Potest autem Episcopus in causâ particulari dispensare t ante auroram celebrare liceat, multóque magis ipse-et tali facultate uti; sicut ex communi Theologorum onsensu docet Ægidius Koninch quæst. 8. art. 2. dub. 4. bi addit consuetudinem quæ in quibusdam Galliæ, Belii, ac Germaniæ locis viget, ut hiemis tempore aliquot oris ante Solis ortum Missa inchoëtur in gratiam operaiorum & famulorum, reprehendi non debere quandò on contradicit Episcopus: quod etiam docet Navarrus ap. 25. can. 85.

2. Simili ratione illicitum est Missã celebrare post meidiem, quæ est doctrina communis fundata in praxi & onsuetudine ipsius Ecclesiæ, & roborata speciali constiutione Pii V. quæ incipit, Sanctissimus: Suares tamen & lii; quos citat & sequitur idem Layman. suprâ, existinant ad culpam evitandam satis esse, si Missa inchoëtur inte meridiem, vel saltem in ipso meridie.

Potest verò Episcopus ob justam aliquam causam dispensare ut post meridiem celebretur, ut suprà de anticipaione dictum est: imò in casu necessitatis, etiam non petitâ Episcopi licentiâ, si ad illum facilis non detur recurus, celebrari poterit post meridiem; v. g. si infirmus viaico indigeat: si festo die publica Concio usque ad meriliem & ultrà producta sit, licebit posteà Missam privatã nchoare, præsertim quandò aliqui ex populo Missam non udierunt: item si Sacerdos festo die ratione itineris impelitus fuerit ne ante meridiem celebraret, poterit post meidiem celebrare, ut docet Henriquez, Miranda, Suarez, & alij apud eundem Laymannum suprà.

3. Dicendum 2. requiri locum idoneum, id est, ab Epi-

ſcopo conſecratum ſeu dedicatum, vel ab eodem aut alio ex ejus licentiâ & facultate benedictum. Ita S. Thom. quæſt. 83. art. 5. & habetur cap. ſicut & cap. nullus de conſecr. diſt. 1. ubi tamen excipitur caſus neceſſitatis, exempli gratiâ in bello, quandò Miſſa in caſtris pro exercitu dicenda eſt: in longa peregrinatione, per loca infidelium; in maximo aliquo populi concurſu, quem Eccleſia capere non poteſt, & ſimilibus caſibus, in quibus tamen ſemper Epiſcopi licentia obtinenda eſt, ſi commodè ad illum recurri poſſit.

Ipſis autem Epiſcopis ſpeciali privilegio indultum eſt, ut ſuper Altari portatili ubivis Sacrificare vel Sacrificanti adſiſtere poſſint, non ſolùm in caſu neceſſitatis, ſed & ob ſolam devotionem: quod etiam docet Suarez diſp. 81. ſect. 3. ex eorum tamen prudentia pendet proſpicere ut tales locos ad id eligant, in quibus nihil quod tanti Myſterij Sanctitati ac reverentiæ minus conveniens factum ſit, aut faciendum videatur.

4. Monentur tamen iidem Epiſcopi in Conc. Trid. ſeſſ. 22. decret. de obſervandis in celebratione Miſſæ: Ne patiantur privatis in domibus, atque omnino extra Eccleſiã & Oratoria ad divinum tantùm cultum dicata, ab iiſdem Ordinariis deſignanda & viſitanda, Sanctum hoc Sacrificiũ à ſæcularibus aut regularibus peragi.

Porrò neque etiam in Eccleſia conſecratà celebrare licet, ſi violata aut polluta fuerit, niſi priùs reconcilietur, ut ex communi Eccleſiæ praxi conſtat. Tribus verò modis cenſetur Eccleſia pollui: Primò per homicidium aut violentam aliquam ſangvinis humani effuſionem ex gravi & notoriâ percuſſione factâ in Eccleſia, ut habetur cap. Propoſuiſti, & cap. ult. de conſecr. Eccleſiæ: Secundò per illicitam & notoriam ſeminis humani intra Eccleſiam, effuſionem, ut habetur eodem cap. ult. & cap. Eccleſiis de conſecr. diſt. 1. Tertiò per ſepulturam hominis nominatim excommunicati, aut notorij Clericorum percuſſoris; item infidelis aut alicujus hominis non baptizati, etiamſi

ſolum-

ſummodò infans ſit, ut habetur citato cap. Propoſuiſti, : cap. Sacris, de ſepulturis, & cap. Eccleſiam, de conſe-ratione.

5. Eſt autem obſervandum diſcrimen inter Eccleſiam Epiſcopo conſecratam, & illam quæ Epiſcopali autho-tate tantùm benedicta eſt: illam enim ſolus Epiſcopus, anc verò quilibet Sacerdos ex Epiſcopi commiſſione re-onciliare poteſt, ut habetur cap. Aquam, & cap. ultim. e conſecr. Eccleſiæ.

Si autem Eccleſia ſecundùm majorem ſui partem de-ruatur, quod Epiſcopus diiudicare debet, ex gr. ſi ejus arietes ex majori parte corruerint, non ampliùs in eâ ce-brare licet; eâque reædificatâ non ſimplici reconcilia-one, ſed iteratâ conſecratione ſeu dedicatione, aut ſal-m benedictione opus eſt, ut habetur c. Eccleſiis, de con-cr. diſt. 1. & c. Ligneis, de conſecr. Eccleſiæ: ubi tamen eclaratur conſecrationem non amitti, ſi tecta ſolummo-ò aliáque opera lignea cōbuſta ſint, illæſis parietibus; eo uòd conſecratio in ipſis præſertim parietibus fiat; quam-is in ejuſmodi Eccleſia, quæ omni prorsùs tecto careret, Miſſam celebrari non conveniat, ob varios caſus, qui ex eris iniuriâ & ventorum agitatione accidere poſſent: te-o tamen illius inſtaurato nulla neque conſecratione, ne-ue reconciliatione opus erit.

Dicendum 3. requiri Altare, quod lapideum eſſe debet c ab Epiſcopo conſecratum, ut habetur c. Altaria, de con-cr. diſt. 1. Eſt autem duplex Altare; unum portatile, lterum fixum & ſtabile, inter quæ hoc diſcrimen inter-edit, quod illud per ſe conſecratur, hoc verò nonniſi qua-enùs baſi affixum eſt. Vnde ſequitur quod Altare porta-le quocunque deferatur, non amittat conſecrationem, xum vero amittat, ſi ab interiori ſtructura & baſi amo-eatur, ut habetur cap. Si motum, de conſecr. diſt. 1. & c. igneis, de conſecr. Eccleſiæ. Illud verò utrique Altari ommune eſt, quod notabili fractione conſecrationē amit-at; quando ſcilicet talis eſt, ut in illo calix cum patena

ampli-

ampliùs conſiſtere non poſſit: item violatione ſigilli ſeu loculi quo reliquiæ Sanctorum conditæ ſunt; quod quamvis aliqui Theologi negent aſſerantque reliquias illas ad conſecrationem Altaris non eſſe abſolutè neceſſarias; ſpectata tamen conſuetudine ipſius Eccleſiæ, quæ initio Miſſæ hanc orationem à Sacerdote ad altare aſcendente; illudque oſculante recitari voluit: Oramus te Domine per merita Sanctorum tuorum quorum reliquiæ hic ſunt, &c. probabilius eſt, & in praxi tenendum, ejuſmodi ſigilli violatione conſecrationem altaris amitti; proindeque iterùm eſſe conſecrandum: quod apertè colligitur ex cap. 1. de conſecr. Eccl. ubi dicitur quòd Si lapis ille qui ſigillum continet, confractus fuerit aut etiam diminutus, debet Altare denuo conſecrari: & ita docet Durandus in Rationali l. 1. c.6. Angelus verbo Altare. §.2. & alij communiter.

6. Dicendum 4. in Altari dum Miſſa peragitur, neceſſaria eſſe quædam ornamenta, quæ in Rubricis Miſſalis enumerantur: in primis tres, aut ſaltem duas mappas, aut ad minùs unam duplicatam, ut tradit Suarez diſp. 81. ſect. 6. & Toletus lib.2. cap.2.

Secundò corporale, quod equidem non ſericum, aut auro aliave materia intertextum, ſed purè lineum ac ſimplex eſſe debet: Similiter & pallam, quæ Calici ſuperponitur, & pars quædam corporalis eſſe cenſetur; ſicuti colligitur ex antiqua conſuetudine, ſecundùm quam corporale etiam calicem cooperiebat, ut obſervat Stortia lib. 3. de Sacrificio cap. 5. quæ palla etiam linea & ſimplex eſſe debet, ſaltem ex ea parte qua calicem contingit: & utrũque ab Epiſcopo aut alio facultatem habente benedictum eſſe oportet. Ita docet S.Thom. q. 83. a. 3. ad 7. & 8. & habetur cap. Conſulto de conſecrat. diſt. 1. Quamvis autẽ de mapparum benedictione nihil in jure decretum reperiatur. Eccleſiæ tamen conſuetudo id etiam exigit, ut docet Azor. lib. 10. cap. 28. quæſt. 8.

Tertiò, calicem & patenam ex materia aurea vel argẽtea, aut ſaltem ſtannea, non verò lignea, lapidea, ferrea, ærea,

ærea, aut vitrea, ut docet S. Th. qu. 83. art. 3. ad 6. & habetur cap. vasa & cap. ut calix de consecr. dist. 1. Debent autem calix & patena esse ab Episcopo consecrata, ut habetur cap. unico de Sacra unctione, & constat ex usu & consuetudine ipsius Ecclesiæ. Adjungitur purificatorium lineum & mundum ad ipsum calicem abstergendum; velum item sericum, quo calix & pars anterior corporalis tegi solet.

Quartò, Missale approbatum, secundùm usum quem in celebrando quisque sequi tenetur: communis enim Doctorum sententia est ac præsertim Navarri cap. 25. numero 84. Sylvestri verbo Missa, Azorij, cap. 29. quæst. 4. Toleti lib. 2. c. 2. Sacerdotem illum peccaturum mortaliter, qui celebraret absque libro, in quo saltem canon Missæ contineretur, quamvis quæ dicenda essent memoriter teneret.

Quinto, lumen, ut constat ex cap. ultimo de celebratione Missarum: dicit autem Tolet. loco citato duas candelas accensas aut saltem unam requiri: ita ut sine lumine celebrare existimet esse peccatum mortale. Quamvis autem absolutè loquendo necessarium non sit ex præcepto ut candelæ illæ sint cereæ, possitque lumen ex oleo, ita postulante necessitate, adhiberi, ut docet Suares disp. 81. sect. 6. standum est tamen communi Ecclesiæ consuetudini nec nisi candelis ex cera communiter utendum est.

Sextò, imaginem Crucifixi, quæ secundũ regulas Missalis Altari superponi debet, ad cujus pedes reponi solet tabella secretorum, quam vulgò Canonem vocant.

Dicendum 5. requiri præterea vestes Sacras, quibus Sacerdos celebrans indutus esse debet: sunt autem sex, amictus scilicet, alba, cingulum, manipulus, stola, & casula; quas quidem vestes mundas & integras, atque ab Episcopo aut alio facultatem habente benedictas esse oportet; ita ut Toletus loco citato & plures alij existiment esse peccatum mortale, cum vestibus minimè benedictis aut notabiliter immundis, vel laceris celebrare: quod & similiter de corporalibus intelligendum est.

Quæres 1. quandiu vasa & linteamina Sacra consecrationem vel benedictionem retineant? Respondetur de vasis, tamdiu consecrationem retinere, quamdiu integra perseverant: amittere verò si notabiliter frangantur aut dividantur; ita ut formam & quantitatem, quæ ad convenientem & proportionatũ eorum usum necessaria est, ampliùs non retineant. Ita Ledesma tract. de Sacram. Euchar. cap. 21. ubi addit calicem & patenam, quamvis pristinam formam retineant, amittere tamen consecrationem, si de novo deaurentur ex ea parte qua corpus & sanguinẽ Christi contingunt; proindéque de novo consecrari debere. De vestimentis autem aut linteaminibus Sacris docet Azorius libro 10. c. 28. quæst. 9. illa tunc amittere benedictionem, quando ita franguntur aut dissuuntur; ut ad id amplius apta non sint, ad quod Ecclesiæ benedictione destinata fuerant.

Quæres 2. an liceat omnibus Sacra vasa & vestes contingere. Respondetur 1. vasa & linteamina Sacra, calicem scilicet, patenam, corporale & ciborium, dum in illis continentur corpus & sanguis Christi, à nemine præterquam à Sacerdote vel Diacono sine gravi culpa tangi non posse. Ita Suares. Paludanus, & alij apud Laymannum tr. 5. de Sacrif. Missæ, cap. 6. & habetur ex cap. Non oportet. dist. 25.

Respondetur 2. eadem linteamina & vasa Sacra, etsi vacua sint, contrectari aut tangi non debere ab iis qui Sacris Ordinibus non sunt initiati, ut habetur cap. In Sancta, de consecrat. dist. 1. hujus tamen præcepti Ecclesiastici transgressionem (si contemptus absit) culpam venialem non excedere docent Suares, Azorius, Sotus; & alij apud Laymann. suprà: imò si rationabilis causa suadeat, nulla erit culpa, ut ibidem docet.

Vbi autem consuetudo viget, ut corporalia & pallæ ac purificatoria à personis laicis, præsertimque fœminis Deo Sacris mundentur, priùs à Sacerdote vel Diacono in pelui lavari debent, & aquâ lotionis in piscinam effundi, vel in ignem proiici.

Por-

Porrò alias vestes benedictas & reliqua Altaris ornamenta, quæ neque chrismate uncta sunt, neque corpus Domini aut sanguinem immediatè attingunt, cum reverentia tangere omnibus etiam laicis concessum est; verum ad prophanos usus adhibenda non sunt, quamvis vetustate consumpta sint; sed potiùs igni absumenda, ut dicitur c. Ligna, & c. Altaris de consecr. dist. 1.

9. Dicendum 6. requiri Ministrum qui Sacerdoti celebranti inserviat, ut habetur cap. Hoc autem, de consecr. dist. 1. & cap. Proposuit, de filiis Presbyterorum Hic autem Minister debet esse vir, non fœmina, ut habetur cap 1. de cohabitatione Clericorum ac mulierum, imò Suares disp. 87. sect. 1. & Sotus disput. 13. quæst. 2. art. 5. arg. 12. satius esse arbitrantur, si urgeat necessitas, Missam absque Ministro celebrare, quam fœminam ad Altare respõdentem, aut urceolos porrigentem adhiberi: nihil tamen obstare videtur quominùs fœminæ præsertim Sanctimoniales, ex loco remoto Sacrificanti respondeant, ut ibidẽ dicit Suares, & usus Ecclesiæ in Monasteriis declarat.

Est autem observandum, Sacerdotis celebrantis pedes calceatos esse debere, ob majorem honestatem & decentiam, ut docent Sylvester, Richardus, & alij apud Petrum Ledesma tract. de Euchar. cap. 20. caput verò apertum & nudum, ut habetur cap. Nullus, de consecrat. dist. 1. Azorius tamen, & alij quos citat Laymannus cap. 5. de Sacrificio Missæ cap. 6. existimant Episcopum posse ob causam aliquam rationabilem, v.g. infirmitatis, dare licentiam Sacrificandi capite operto amictu vel pileolo, præsertim usque ad Canonem; imò si causa ita celebrandi manifesta sit, tali dispensatione non esse opus, docent Nauarrus, Sylvester, & Henriquez apud eundem Layman. dummodò nullum inde scandalum oriatur, & necessitas celebrantis v.g. ob infirmitatem, senectutem, loci frigus, &c ab unoquoque adstantium facilè dignosci possit.

10. Superest una difficultas hic solvenda; nimirum quoties Sacerdos Missam celebrare teneatur. Respondetur

cum distinctione: si enim de Parocho aut alio beneficiato sermo sit, toties celebrare tenetur, vel per se, vel saltem per alium, quoties requiritur ut officio suo vel obligationi satisfaciat: Si verò de Sacerdote generatim hoc quæratur, abstrahendo ab aliis obligationibus specialibus, nihil aptius responderi potest, quàm id quod habetur in Concil. Trident. sess. 23. cap. 14. ubi dicit Episcopum curare debere ut Sacerdotes saltem (quod verbum notandum est) diebus Dominicis & festis solemnibus; si autem curam animarum habuerint, tam frequenter ut suo muneri sat sfaciant, Missas celebrent: ex quibus Concilij verbis meritò infertur maximè congruum esse ac decens, ut Sacerdos quantùm fieri potest, quotidie Sanctissimum illud Sacrificium offerat: quam quidem praxim ut piam & religiosam laudant SS. Patres, ac præsertim S Cyprianus lib. 1. Epist. 2. S. Ambros. orat. in funere fratris, S. Hieronym. lib. 1. adversùs Jovinian. S Syricius Papa in Epist. ad Hymerium cap. 7. S. Innocentius in Epist. ad Exuperium, S. Chrysostomus homil. in Epist. ad Hebræos: quibus addere possumus Joannem Gersonem part. 2. operum tract. de præparatione ad Missam.

11. Monet tamen idem Concilium sess. 22. in decret. de observandis ac evitandis in celebratione Missæ, omnem operam & diligentiam in eo ponendam esse, ut quanta maxima fieri potest, interiori cordis munditia & puritate atque exteriori devotionis ac pietatis specie, hoc divinum atque tremendum Mysterium peragatur: Ideóque decernit, ut Episcopi ea omnia prohibere atque è medio tollere sedulo curent ac teneantur, quæ vel avaritia Idolorũ servitus; vel irreverentia, quæ ab impietate vix sejuncta esse potest: vel superstitio veræ pietatis falsa imitatrix induxit.

Atque ut multa paucis comprehendantur, imprimis quod ad avaritiam pertinet, cujusvis generis mercedum conditiones, pacta, & quidquid pro Missis novis celebrandis datur, nec non importunas atque illiberales eleemosynarum exactiones potiùs quàm postulationes, aliaque hujus-

hujusmodi, quæ à simoniaca labe, vel certè à turpi quæstu non longè absunt, omnino prohibeant.

Deinde ut irreverentia vitetur, singuli in suis Diœcesibus interdicant, ne cui vago & ignoto Sacerdoti Missas celebrare liceat: neminem præterea, qui publicè & notorie criminosus sit, aut Sancto Altari ministrare, aut Sacris interesse permittant; neve patiantur privatis in domibus atque omnino extra Ecclesiam & Oratoria ad diuinum tantùm cultum dedicata, ab ijsdem Ordinarijs designanda & visitanda, Sanctum hoc Sacrificium à sæcularibus aut regularibus quibuscumque peragi; ac nisi prius qui intersint, decenter composito corporis habitu declaraverint se mente etiam ac devoto cordis affectu, non solum corpore adesse: Ab Ecclesiis vero musicas eas, ubi sine organo, sive cantu lasciuunt, aut impurum aliquid miscetur; itē sæculares omnes actiones, vana atque adeo prophana colloquia, deambulationes, strepitus, clamores arceant: ut domus Dei vere domus orationis esse videatur ac dici possit.

Postremo ne superstitioni locus aliquis detur, edicto & pœnis propositis caveant, ne Sacerdotes aliis quàm debitis horis celebrent, neve ritus alios aut alias ceremonias & preces inter Missarum solemnia adhibeant, præter eas, quæ ab Ecclesia probatæ ac frequenti & laudabili usu receptæ fuerint: quarumdam vero Missarum & candelarum numerum, qui magis à superstitioso cultu quàm à vera religione inventus est, omnino ab Ecclesia removeant, doceantque populum quis sit, & à quo potissimum prov[eniat] Sanctissimi hujus Sacrificii tam pretiosus ac cælestis fructus: moneant etiam eundem populum ut frequenter ad suas Parochias saltem diebus Dominicis & majoribus festis accedant.

CAPUT QUINTUM.

De Sacramento Pœnitentiæ.

SECTIO I.

Quid nomine Pœnitentiæ intelligatur.

1. POEnitentiæ nomen in duplici ſenſu à Theologis ſumi ſolet. Primò pro virtute morali infusâ, cujus proprius actus eſt deteſtari peccatum, ac de illo commiſſo dolere, non modò quatenùs rectæ rationi adverſatur, ſed præſertim quatenus eſt offenſa quædam & injuria Deo illata, cum propoſito emendandi ac reparandi offenſam illam & injuriam, ipſique Deo ſatisfaciendi. Ita S. Doctor 3. part. quæſt. 85 art. 1. 2. & 3. & de hac pœnitentiæ virtute frequens mentio reperitur in Scripturis, fuitque, ut loquitur Concil. Trident. ſeſſ. 14 cap. 1. univerſis hominibus, qui ſe mortali aliquo peccato inquinaſſent quovis tẽpore ad gratiam & juſtitiam aſſequendam neceſſaria.

Secundò, nomen Pœnitentiæ ſumitur pro uno ex Sacramentis novæ Legis; id eſt pro ritu aliquo, externo, & ſenſibili divinitùs inſtituto, quoſdam hominis pœnitentis & Miniſtri abſolventis actus complectente quo, ab hoc ille Deo reconciliatur, & à peccatis poſt Baptiſmum commiſſis abſoluitur.

2. Primus, qui hujus Sacramenti veritatem impugnavit fuit Novatus Epiſcopus Africanus, qui exinde Romam veniens Novatianum Presbyterum & alios quoſdam ſeduxit & in ſuas partes traxit, ut fuſius declarat Baronius ad annum Chriſti 254. n. 66. ubi refert ipſum Novatum ejuſque gregales primùm in Africâ adversùs Sanctum Cyprianum ſchiſma conflaſſe, eo quòd in lapſis Eccleſiæ reconciliandis nimis rigidum ſe præberet. Poſteà mutatâ facie (quod rectè obſervat Idem Baronius, peculiare eſſe omni-

omnium Hæreticorum atque Schismaticorum, nunquam scilicet perstare in eâdem sententia, sed pro loco & tempore novas induere formas (in Sanctissimum Pontificem Cornelium turbas Romæ concitasse eo quod lapsos pœnitentes in Ecclesiam reciperet, eisque beneficium absolutionis impertiret, ut eum prætextu illo è Sede Romana deturbarent, & Novatianum fastu & ambitione tumentem in illam per fas nefasque intruderent; eóque tandem devenit ipse Novatus, ut negaret ullam Sacerdotibus novæ legis ad remittenda peccata post Baptismum commissa traditam esse à Christo potestatem: verùm ipsi Novati sectatores postmodùm ab eo desciverunt (quod Lutheranis, Calvinistis & aliis à veritate diffidentibus familiare est, nimirū ut ab Authoribus & Patriarchis sectarū suarum, ubi fraus illorum patescere incipit, paulatim se subducant, & alia dogmata profiteri subinde incipiant, donec ab illis etiam ad illa transfugere veritatis armis oppressi cogantur) cum enim ipsius Novati asseclæ præfatam magistri sui hæresim propugnare non possent, illam temperare voluerunt, admittentes quidem aliquod remedium, quo virtute claviū Ecclesia remittere posset leviora peccata, non tamen graviora & atrociora, quod testatur S. Ambrosius lib. 2. de Pœnit. cap. 3. ubi de illis Hæreticis sic loquitur: Ajunt se exceptis gravioribus criminibus, relaxare veniam levioribus, non quidem author erroris Novatus, qui nemini dandam pœnitentiam putavit.

3. Errorem illum ab Ecclesia proscriptum, ut testatur Cyprianus Ep. 52. & 54. & jam obsoletum recentiores Hæretici denuo renovare conati sunt, videre est apud Bellarminum lib. 1. de Pœnit. cap. 9. negantes Sacrum illum ritum, quo Ecclesia Catholica in reconciliandis pœnitentibus post Baptismum lapsis utitur, esse Sacramentum à Christo Domino institutum aut ullam inesse Sacerdotibus ad peccata remittenda judiciariam potestatem: cujus quidem erroris falsitas & simul Catholici dogmatis veritas plenius constabit ex iis quæ sequenti sectione dicentur.

SECTIO II.

Pœnitentiam esse verum & propriè dictum novæ legis Sacramentum contra Hæreticos demonstratur.

1. PRæter authoritatem universæ Ecclesiæ, quæ tùm in Concilio Florentino, in decreto Eugenij, tùm in Trident. sess. 14. can. 1 hoc dogma tanquam certissimum ac fide credendum definivit, errorémque oppositum anathemate percussit, probari potest ejusdem dogmatis veritas variis testimoniis SS. Patrum fusè relatis à Judoco Coccio tomo 2. thesauri lib. 7. art. 1. & seq. Duo vel tria hic illustriora proferemus. Primum est S. Ambrosij lib. 1. de Pœnitent. cap 7. Cur baptizatis, inquit; si per hominem peccata dimitti non licet? &c. quid interest utrum per Pœnitentiam aut per Lavacrum hoc jus sibi datum Sacerdotes sibi vindicent? quibus verbis æqualem vim ad peccata remittenda Sacerdotibus sive Baptismum conferendo, sive Pœnitentiæ Sacramentum administrando tribuit. Secundum est Sācti Chrysostomi libro 3. de Sacerdotio, ubi postquam potestatem ad peccata remittenda quæ Sacerdotibus collata est, contulit cum potestate eorumdem ad conficiendam Eucharistiam: posteà, conferens eandem cum potestate baptizandi: Neque enim, inquit, solùm cùm nos regenerant, sed etiam posteà, condonandorum nobis peccatorum potestatem obtinent. Tertium Sancti Petri Chrysologi serm. 84. Vbi sunt, inquit, qui per homines non posse peccata remitti præscribunt? &c. remittit Petrus peccata & toto cum gaudio suscepit pœnitentes, atque omnibus Sacerdotibus hanc à Deo concessam amplectitur potestatem.

2. Probari præstereà potest eadem veritas ex his Christi Domini verbis S. Joan. 20. Quorum remiseritis peccatá, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt, ex quibus duo colliguntur. Primum est, ritum aliquem

externum à Christo Domino institutum esse, quo Apostoli corúmque in Sacerdotio successores de peccatis juridicè cognoscerent, eàque sic cognita vel remitterent vel retinerent, idque (ut fit in judiciis humanis) verbo aliquo manifestarent. Secundum est, huic ritui divinitùs instituto adjunctam esse promissionem gratiæ Sanctificantis: quod satis indicant verba illa. Remittuntur eis: cùm hæc peccatorum remissio nonnisi per gratiæ Sanctificantis infusionē fiat, ut constat ex iis quæ in priori hujus operis parte in tractatu de Gratia, dicta sunt: unde patet Pœnitentiam esse ritum externum à Christo Domino institutū, quo gratia confertur: ac proinde esse Sacramentum: & eo sensu verba illa Christi Domini intellexerunt Sanctus Cyprianus in sermone de lapsis, Sanctus Basilius in Epist. ad Amphilochium, Sanctus Athanasius hom. in illa verba; Ite in castellum, & S. Thomas in comment. super cap. 16. S. Matth. ubi tres errores super illorum verborum explicatione vitandos esse monet. Primus est eorum qui opinati sunt Sacerdotes posse quemlibet pro arbitrio solvere aut ligare, peccata remittere aut retinere; quod falsum est: his enim verbis Christus vices suas tantummodò demandavit Sacerdotibus, ut facerent quod ipse facturus fuisset, si visibilis in terra manere voluisset; proindéque ut peccata remitterent vel retinerent, non pro libito, sed prout ipse remisisset aut retinuisset, quod ab Ecclesiæ sensu discere debent.

3. Secundus error est, solvere aut ligare nihil esse aliud quàm pœnitentem solutum aut ligatum declarare: verùm si hoc ita esset, Christus Dominus potiùs dicere debuisset quæcunque soluta erunt in cœlis: solvetis super terram: cùm è contrario dixerit: quæcunque solveritis super terram, soluta erunt in cœlis: Et hic error proscriptus etiam fuit in Concilio Tridentino sessione 14. canone 9.

Tertius denique error est, Sacerdotem, antequam absolutionis verba proferat, supponere debere pœnitentem per contritionis actum à culpa peccati & æternæ pœnæ reatu jam factum esse liberum; proindéque absolvendo

illum tantummodo à pœna temporali, quæ plerùmque peccato quoad culpam remisso luenda superest, non tota quidem, sed aliquâ ejus parte illum eximere. Verùm quā falsa & aliena sit à vero & genuino verborum Christi Domini sensu, hæc verborum illorum expositio, satis per se manifestum est; quis enim dicat remittere peccata, nihil aliud esse, quàm ipsa peccata jam remissa supponere, & solummodò aliquid de pœna temporali peccatis quoad culpam remissis debita minuere?

4. Obiicies, in Sacramentis novæ Legis pro materia requiri rem aliquam sensibilem; nullam autem ejusmodi materiam in Pœnitentia reperiri; proindeque non esse Sacramentum.

Respondetur actus pœnitentis esse materiam Sacramēti Pœnitentiæ, ut infrà dicetur; actus autem illos esse sensibiles, vel per se, vel per aliquid aliud: confessionem quidem per se, cùm Sacerdotis auditu percipiatur; contritionem autem per humiliationem externam, genuflexionem, lachrymas, & alia ejusmodi signa exteriora, atque etiam per ipsammet confessionem.

Quæres an Pœnitentiæ Sacramentum sit ad salutem necessarium? Respondetur affirmativè, idque non modò necessitate præcepti, de qua suo loco agetur; sed etiam medij, quod satis expressè declaravit Concilium Trident. sess. 14. cap. 2. ubi dixit, Sacramentum Pœnitentiæ lapsis post Baptismum ad salutem necessarium esse, ut nondum regeneratis ipse Baptismus. Est autem necessarium vel in re, vel saltem in voto, ita ut, quamvis peccator aliquando per actum perfectæ contritionis Deo reconcilietur, ipsa tamen reconciliatio, ut loquitur idem Concilium, ipsi contritioni sine Sacramenti voto, quod in illa includitur, nō est adscribenda. Eatenus autem votum hujus Sacramenti, in perfectæ contritionis actu includi censetur, quatenùs qui perfectè conteritur, ita dispositus est, ut absolutè velit servare præcepta omnia sub mortali obligantia, ita ut nullum sit, de quo si actu cogitaret, illud adimplere non

vel-

vellet: atqui datur præceptum divinum & Ecclesiasticum, ut infrà explicabitur, confitendi peccata omnia mortalia post Baptismum commissa, eaque clauis Ecclesiæ subiicien-di: unde sequitur peccatorem perfectè contritum ita esse dispositum, ut peccata sua confiteri, & clavibus Ecclesiæ subiicere expressâ vel tacitâ, seu interpretativâ intentione velit.

SECTIO III.

Quæ sit materia Sacramenti Pœnitentiæ.

1. SUpponimus juxtà doctrinam S. Thomæ, q. 84. a. 2 in Sacramento Pœnitentiæ, sicut & in aliis nouæ Legis Sacramentis, duplicem materiam esse distinguendam; remotam scilicet & proximam: juxtâ quam distinctionem.

Dicendum 1. materiam remotam Sacramenti Pœnitentiæ esse peccata actualia post actualem Baptismi susceptionem commissa. Ita S. Thomas cit. art. 2. & cum eo communiter omnes. Ratio est, quia Sacramentum Pœnitentiæ versatur circa peccata; unde sequitur quod ejus sint materia: dici autem non potest quòd sint materia proxima, cùm illa sit pars ipsius Sacramenti, quæ simul cum ejus formâ ad producendam gratiam suo modo concurrere debet, quod peccatis nullomodò convenire potest; unde sequitur quòd sint tantùm materia remota.

Sunt autem hic aliqua observanda circa remotam illam Pœnitentiæ materiam. Primum est, peccata illa eatenùs dici hujus Sacramenti materiam, quatenus per Pœnitentiam destruuntur & abolentur; sicut lignum dicitur ignis materia, quia per illum consumitur; quo exemplo utitur Catechismus Romanus Part. 2. cap. 5

Secundum est, sola peccata post realem Baptismi susceptionem admissa, esse remotam hujus Sacramenti materiam: quod satis expressè declaravit Concilium Tridentinum sess. 14. c. 1. & 2. Ratio est, quia sola ea peccata

sunt

sunt ejus Sacramenti materia, quæ ab illis commissa sunt, in quos Sacerdos tanquam judex potest ferre sententiam: at Ecclesia, ut loquitur Conc. Trid. cit. cap. 2. in neminẽ judicium exercet, qui non prius in ipsam per Baptismi ianuam fuit ingressus.

2. Tertium est, peccata omnia post Baptismum commissa, sive mortalia, sive venialia, esse materiam hujus Sacramenti; cùm de omnibus confessio fieri possit à pœnitente, & à Sacerdote absolutio conferri, ut satis constat ex generali & illimitatâ potestate remittendi quæcumque peccata, quam Christus Dominus Apostolis eorumque in Sacerdotio successoribus concessit. Et hoc etiam intelligi debet de peccatis jam in confessione declaratis, & per Sacerdotis absolutionem remissis, ut docet S. Tho. in 4. dist. 17. q. 3. a. 3 qu. 5. ad 4. & dist. 18. qu. 1. art. 3. qu. 2. ad 4. & post illum Paludanus Major Medina, Suares & alii apud Laymannum tract. 6. cap. 3. de Sacram. Pœnitent. & demonstrat usus in Ecclesia receptus & approbatus confessiones generales instituendi, in quibus peccata jam antea confessa & remissa declarantur; & clavibus iterum subiiciuntur: & hanc praxim non solùm in confessionibus generalibus, sed etiam in aliis peccata aliqua jam confessa & remissa iterum declarandi Nauarrus tanquam Sanctam & piam laudat, si devotionis causâ cum conscientiâ quietâ fiat.

3. Dices, peccata illa jam remissa fuisse, & ex consequenti esse deleta & abolita; proindéque materiam hujus Sacramenti esse non posse, cùm amplius deleri & aboleri non possint.

Respondetur, peccata illa eatenùs esse hujus Sacramenti materiam, quatenus actus pœnitentis circa illa versari possunt; id est quatenus pœnitens potest illa detestari, confiteri, &c. sicque materiam proximam hujus Sacramenti subministrare, quæ simul cum forma illius proprium effectum producat, scilicet gratiam Sanctificantem, per quam peccata illa formaliter delerentur & abolerentur nisi jam deleta & abolita forent.

Quar-

Quartum est, hanc esse differentiam inter peccata mortalia & venialia, quod peccata mortalia sint materia hujus Sacramenti necessaria id est quod non alia ratione quàm per hoc Sacramentum in re vel in voto suscepum remitti possint; peccata autem venialia sint tantùm materia sufficiens, id est quod quanquam rectè & utiliter, ut loquitur Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 5. citraque omnē præsumptionem in confessione dicantur; quod piorum hominum usus demonstrat, taceri tamen citra culpam, multisque aliis remediis expiari possint. Addit Navarrus cap. 21. nu. 3. ijs qui per divinam gratiam mortalibus non implicantur; utile esse sæpius peccata venialia confiteri; quia per id augetur gratia, pœna Purgatorij minuitur, propositum nunquam peccandi mortaliter renovatur, & habitus peccandi venialiter diminuitur.

4. Dicendum 2. materiam proximam hujus Sacramēti esse hos tres actus pœnitentis, scilicet contritionem (sumpto generatim hoc nomine, prout etiam attritionem complectitur) confessionem, satisfactionē. Ita S. Doctor qua st. 84. art. 1. & expresè ddfinitum habetur in Concilio Florentino; in decreto Eugenij, & in Trident. sess. 14. cap 3. his verbis: Sunt autem quasi materia hujus Sacramenti ipsius pœnitentis actus, qui quatenùs in pœnitente ad integritatem Sacramenti, ad plenamque & perfectam peccatorum remissionē ex Dei institutione requiruntur, hâc ratione Pœnitentiæ partes dicuntur.

Ex illis autem tribus Pœnitentiæ partibus S. Doctor cit. art. 2. & cum eo communiter alij Theologi asserunt contritionem & confessionem esse partes essentiales; satisfactionem verò esse tantum partem integralem ipsius Sacramenti; quod etiam habetur in Catechismo Rom. part. 2. cap. 5. contritionē enim & confessionem esse partes essentiales inde constat, quòd sine illis Pœnitentiæ Sacramentum nec fructuosum nec validum esse possit, ut ex infra dicendis constabit; satisfactionem verò esse tantum integrantem, quòd absque ea & validum & fructuosum

esse possit, ut patet in pœnitente illo, cui in articulo mortis potest aliquando validè & fructuosè conferri absolutio quamvis nulla pænitentia injungatur, & præterea eò quòd satisfactio communiter post receptam absolutionem impleatur, ut dicetur infrà ex quibus cum habeatur illam non esse partem hujus Sacramenti essentialem, sequitur ut sit solum integrans, id est quod hoc Sacramentum absque illa integrum & completum esse non possit; sicut licet pes vel manus non sit pars essentialis hominis; cùm absque pede vel manu verus homo esse possit; est tamen pars integrans, quia sine pede vel manu homo integer & completus esse non potest.

SECTIO IV.

Qua sit forma Sacramenti Pœnitentiæ.

1. FOrma Sacramenti Pœnitentiæ consistit in his verbis Sacerdotis pœnitentem absolventis: *Ego te absolvo à peccatis tuis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.* Ita definitum habetur in decreto Eugenij, & in Concil. Trid. sess. 14. cap. 3. ubi dicitur Formam hujus Sacramenti in illis Ministri verbis positam esse, Ego te absolvo: & hoc etiam docet S. Thomas quæst. 84: art. 3. ex cujus doctrinâ quædam observatu digna colligit Isambertus ad cit. quæst. disp. 8. art. 2. & sequent.

Primum, ad validitatem hujus Sacramenti necessariò requiri ut illa absolutionis verba pronuncientur voce Sacerdotis; neque ad hoc satis esse si scripto tradantur: cujus quidem rei nulla melior ratio afferri potest; quàm ipsa Christi Domini institutio, quæ nobis per Ecclesiæ praxim innotescit: Hæc autem verborum prolatio debet à Sacerdote fieri præsente ipso pœnitente, absolutio enim absenti conferri non potest, ut declaravit Clemens VIII. speciali suo decreto, quod refertur à Laymanno tract. 6. cap. 5. de Sacram. Pœnit.

Secun-

Secundum est, quòd quamvis Sacerdos in hujus Sacramenti administratione verba omnia suprà relata proferre, imò & alias preces; quæ ex Ecclesiæ instituto ante & post absolutionem recitandæ sunt: adjungere debeat, nisi fortè aliqua necessitas aut causa rationabilis excuset, ut in Rituali declaratur, nihilominus ad essentiam absolutionis seu formæ hujus Sacramenti, ex probabiliori Theologorum sententia hæc sola verba pertinent, Ego te absolvo, vel Absolvo te, quæ quoad sensum idem significant Atque in primis quod expressio Sanctissimæ Trinitatis non requiratur essentialiter in hoc Sacramento sicut in Baptismo, docet S. Thomas, & probat ex eo quod Christus Dominus hoc Sacramentum instituens nullam Sanctissimæ Trinitatis sicut in institutione Baptismi mentionem fecit. Quod item hæc verba, à peccatis tuis, ad ejusdem formæ essentiam non pertineant, constat ex ejusdem S Thomæ doctrina cit. art. 3. ibid. ubi pro legitimâ hujus Sacramenti formâ hæc verba tantum ponit: Ego te absolvo; quia tamē Joannes Major, Petrus Sotus & aliqui alii graves Theologi existimaverunt verba illa: à peccatis tuis, ad essentiam formæ pertinere, nihilque ab Ecclesia super hâc re definitum est ideò tutius erit nunquam illa omittere, præsertim cum ex Ecclesiæ præscripto proferri debeant.

Tertium est, impositionem manuum in hoc Sacramento, ut docet S. Thomas art. 4. esse tantùm ex Ecclesiæ instituto, nec ad Sacramenti rationem pertinere; quamvis ceremonia illa, sicut & quævis alia ex Ecclesiæ usu aut statuto aliquo in administrandis Sacramentis præscripta non debeat omitti.

Quartum est, absolutionis formam modo deprecatorio prolatam, esse invalidam, ut ex eodem S. Doctore a. 3. constat; est enim hoc pœnitentiæ Sacramentum adinstar judicij institutum, cujus verba debent esse absoluta, non deprecatoria: non enim dixit Christus Dominus: Peccata illorum pro quibus oraveritis, remittentur eis: sed simpliciter & absolutè Quorum remiseritis peccata, re-

mitun-

mituntur eis: Vnde si quis pœnitentem absolveret dicend Absolvat te Deus, nihil efficeret.

3. Quintum est, conditionem de futuro hujus Sacramenti formæ appositam, reddere illam insufficientem & nullam; quia talis conditio suspenderet ipsius formæ significationem & effectum, proindeque in causâ esset cur absolutio illa irrita & nulla existeret. Imò Petrus de Ledesma tract. de Pœnit. cap. 3. dicit gravissimum Sacrilegium ab illo Sacerdote committi, qui ejusmodi conditionem de futuro absolutioni apponeret: v. g. si diceret Ego te absolvo, dummodò rem ablatam intra decem dies restituas, aut quid simile.

Quod autem spectat ad alias conditiones de præterito vel præsenti, quamvis non reddant absolutionem invalidã, cùm ejus significationem aut effectum non suspendant, nihilominus sine rationabili aliquâ causâ aut necessitate apponi non debent, putâ cùm Sacerdos ad moribundum absolvendum accedens nonnisi dubia & incerta contritionis signa in eo deprehendit: tunc enim potest, imò debet absolutionem illi conferre sub hac conditione, tacitâ vel expressâ: Si tu es absolutionis capax, ut docet Isambertus disp. 18. de Sacram. Pœnit. art. 10. & Gammacheus cap. 21. de eodem Sacram. Pœnit. . 1. in fine: similiter quando Sacerdos dubitat, utrùm pœnitens plenum ac perfectum rationis usum habuerit necne, quando peccata in confessione declarata commisit, v. g. quando puer in primo rationis crepusculo ad Sacramentum Pœnitentiæ accedit: tunc enim secundum communem omnium Doctorum consensum, ut loquitur Ledesma suprà, licitè poterit Sacerdos dicere in absolutione: Si peccâsti, ego te absolvo, &c. additque idem de similibus aliis casibus esse dicendum.

4. Quæres quis sit verus & proprius sensus illorũ verborum: Ego te absolvo. Quorundam antiquorum scholasticorum opinio fuit verborum illorum sensum hunc esse: Ego declaro peccata tibi a Deo esse remissa, sicque absolutio-

tionem Sacramentalem nihil aliud esse, quàm declara-onem remissionis peccatorum ipsi pœnitenti à Deo factæ uam quidem opinionem non satis cum fidei veritate co-erere docet Isambertus disp. 8. de Sacram. Pœnit. art. 12. axime ob contrariam definitionẽ Concilij Trident. sess. . cap. 6. can. 9. ubi anathema profert in eum qui dixe-t, Absolutionem Sacerdotis esse nudum ministerium de-arandi peccata esse remissa. Quare vera & certa respon-o ad quæstionem propositam est, Sacerdotem per verba la absolutionis significare se pœnitentis peccata remitte-, illumque a peccati macula, & consequenter à pœna terna illi debita Christi Domini authoritate verè absol-ere. Ita S. Thomas quæst. 84. art. 3. & probatur in pri-is ex his Christi Domini verbis S. Matth 18. Quæcunque lueritis super terram, &c. & S. Joan. 20. Quorum remi-ritis peccata, &c. hujus siquidem vocis, Absolvo, in orma Sacramenti Pœnitentiæ eadem est significatio, quæ t: istorum verborum (solueritis, remiseritis) cùm iis sus sit Christus Dominus ad Sacramentum hoc instituen-um atqui verba illa veram & effectivam peccatorum re-issionem significant in omnibus aliis Scripturæ locis, quæ equenter in utriusque Testamenti libris occurrunt; nus-uam autem simplicem illius remissionis declarationem: rgo etiam in illo duplici S. Matth. & S. Joan. loco, idem ignificare dicenda sunt; & ex consequenti verbum, Ab-oluo, in forma Sacramenti Pœnitentiæ eandem signifi-ationem habere dicendum est.

5. Probatur deinde ex eo quod S. Chrysostom. lib. 3. e Sacerdot. de peccatorũ remissione loquens dixit; Deũ atrem omnifariam potestatem dedisse filio, & eandem sam omnifariam potestatem à Deo filio, ipsis Sacerdoti-us esse traditam: atqui certum est filium Dei habuisse eram potestatem remittendi peccata, quoad culpam & œnam æternam, ergo eandem potestatem Sacerdotibus edit.

Denique, ut rectè observavit S. Ambrosius lib. 1. de

Pœni-

Pænitent. cap. 2. potestas remittendi peccata tanta est quanta potestas eadem retinendi, cùm æqualiter utraque à Christo Domino data fuerit: atqui per hanc Sacerdotes verè peccata quod maculam & æternæ pœnæ reatum retinent, denegando absolutionem: ergo per illam eadem peccata verè quoad maculam & æternæ pœnæ reatum poterunt absolutionem conferendo remittere.

Obiicies, in variis Scripturæ locis dici solum Deum dimittere peccata, delere iniquitates.

Respondet Sanct. Doctor suprà, iis locis nihil aliud significari, quàm Dei solius esse tanquam causæ principalis per propriam authoritatem peccata remittere, quod non impedit quin Sacerdos ejusdem Dei nomine peccata remittat per modum causæ ministerialis seu instrumentalis.

SECTIO V.

Quinam sint effectus hujus Sacramenti

1. PRimus Sacramenti Pænitentiæ effectus est remissio omnium & quorumcunque peccatorum mortalium post susceptionem Baptismi commissorum; quantumcunque gravia sint & enormia: cùm potestas peccata remittendi à Christo Domino collata Sacerdotibus S. Joan. 20 ad omnia, nullo prorsùs excepto, se extendat; & hoc definitum habetur in Concilio Lateran. sub Innocentio III cap. 1. Firmiter extra de summâ Trinit. ubi sine ullâ exceptione aut restrictione dicitur peccatum quodcunque post Baptismi susceptionem commissum posse per pœnitentiam reparari.

Obiicies Christum Dominum declarasse S. Mat. 12. & S. Mar. 3. peccatum in Spiritum Sanctum neque in hoc sæculo remitti, neque in futuro.

Respondetur 1. per peccatum in Spiritum Sanctum intelligi à S. Augustino serm. 12. de verb. Dom. & Ep. 1c ad Bonifacium, peccatum finalis impœnitentiæ, quod ce

m est nunquam remitti: cùm post illud commissum pec-
tor sit extrà statum viæ: nec proinde sit amplius pœni-
ntiæ aut absolutionis capax.

Respondetur 2. alios SS. Patres per peccatum in Spiri-
m Sanctum intellexisse peccatum illud quo quis verita-
m aliquam a Deo revelatam, & ut sic cognitam, ex cer-
malitiâ impugnat. Ita SS. Athanasius. Chrysostomus,
asilius Ambrosius, Hieron. & allij apud Bellarminum
b. 2. de Pœn. cap. 16. Dici autem irremissibile, non quod
bsolutè remitti non possit, si peccatorem verè de illo pœ-
teat, illudque clavibus Ecclesiæ subiiciat: sed quia ordi-
riè & ut plurimùm, qui tale peccatum commisit, de il-
ob propriæ voluntatis perversitatem non dolet, nec pro-
de illius remissionem accipit; sicut alia peccata citatis
cis dicuntur remitti: non quod semper de facto remittā-
r, cùm multi de illis non doleant, sed quia ut plurimum
ordinariè pœnitentibus condonântur.

Secundus hujus Sacramenti effectus est remissio pecca-
rum venialium, quæ sicut quivis potest piè & salubriter
confessione declarare, ita de illis quoque remissionem,
irtute illius Sacramenti, consequi posse certum est, ut ex
ntè dictis patet.

Est autem difficultas inter Theologos qua ratione pec-
ata illa in Sacramento Pœnitentiæ remittantur. Omissis
ariis super hac re sententiis, quæ instituti nostri non est
c fusius explicare, probabilissimè loqui videntur ij qui
serunt hanc peccatorum venialium remissionem in Sa-
ramento Pœnitentiæ fieri per gratiam Sanctificantē per
oc Sacramentum ex opere operato productam, non solū
ecundùm se præcisè consideratam; sed præsertim ut datā
tuitu præviæ de illis attritionis, qua ratione formalem
um illis peccatis habet repugnantiam, cum sit gratia re-
onciliationis ab ipsis. Ita Vasques in 1. 2. disput. 207. cap.
. ex qua doctrina sequitur ad hoc, ut quis in Sacramento
œnitentiæ peccatorum venialium remissionem consequa-
ur, necessarium esse, non modò ut nullam actualem cir-

ca pec-

ca peccata illa complacentiam habeat; sed præterea requiri ut formalem de iis vel saltem virtualem contritionem aut attritionem concipiat ita ut quamvis unum au alterum in confessione declaret si tamen de aliis omnibu generatim verè ex animo doleat, virtute Sacramenti illorum omnium remissionem consequatur: quod ideò hi obiter observamus, ut cuique facilius & certiùs innotesca neque necessarium, imò neque satis consultum esse omni & singula peccata venialia sigillatim in cõfessionibus quotidianis declarare, quod aliqui scrupulosius faciunt; se uno aut altero graviori explicato, si nullum mortale subsi de his & reliquis omnibus verum dolorem & emendationis propositum concipere, & sic beneficium absolutionis recipere.

3. Quæres quando peccata venialia extra Sacrament Pœnitentiæ remittantur. Respondetur juxta doctrinam S Th. q. 87. a. 1. ad peccatorum venialium remissionem extra Sacramentum Pœnitentiæ non sufficere habitualem displicentiam, quæ in habitu charitatis includitur; alias nullus justus peccati venialis reatum haberet; sed displicentiam de illis formalem, quæ in actu perfectæ contritioni reperitur, aut saltem virtualem contentam in eo actu dilectionis Dei, quo quis ipsum sic diligit, ut si peccata venialia quæ commisit, menti occurrerent, perfectum de illi dolorem conciperet. Ita Alensis in 4. p.q. 15. memb.3.a. Paludanus in q. 87. dist. 16. quæst. 1. art. 2 & plures al Theologi: Quamvis etiam probabilis videatur sententi Dominici Soti in 4. distinct. 15. quæst. 2 art.1. Suares dis 11. sect. 3 & quorumdam aliorum Doctorum, qui docent non modò per contritionem formalem & virtualem; se etiam per attritionem de illis ex motivo supernaturali elicitam, ejusmodi peccata remitti. Certè S. Bernardus semone 1. in Cœna Domini de peccatis illis venialibus loquens dicit Necesse non esse de illis nos nimis sollicitos Deum facile illa ignoscere, imò & libenter si tantummodo nos agnoscamus: in ejusmodi namque quasi inevitablibus,

bus, & negligentiam culpabilem esse, & timorem inor-natum.

Respondetur 2. remitti quoque peccata venialia; tùm r aliorum Sacramentorum susceptionem, dummodò su-ipiens verè de peccatis illis doleat; tùm etiam per usum icramentalium, ut docet S. Thomas quæst. 87. art 3. omine autem Sacramentalium Theologi communiter telligunt res quasdam vel actiones Sacras ab Ecclesia eo ne institutas, ut per illarum usum peccatorum venialium missio obtineatur.

4. *Variè* autem à Theologis Sacramentalia solent enu-erari: præcipua; & de quibus apud omnes constat, sunt inque, scilicet. Aqua benedicta, ut habetur cap. Aquam, consec. dist. 3. Panis benedictus, c. Cùm omne crimen, consecr. dist. 2. Benedictio Episcopalis, cap. Dictum est, st. 1. quæst. 2. Oratio devotè ad Deum fusa in Ecclesia dicata; ut ex ipso ritu dedicationis Ecclesiarum intelligi-r: Et qualibet Sacramentalis unctio; ut docet S Thom. t. art. 3. id est unctio illa quæ fit in quibusdam Sacra-entis ex solo Ecclesiæ instituto.

Remittuntur autem peccata venialia per Sacramenta-ium illorum usum, non quidem ex opere operato, ut idam Theologi minùs probabiliter dixerunt, sed tantùm opere operantis: quatenus per preces Ecclesiæ, quæ ejusmodi Sacramentalium usu nobis applicantur, actua-a quædam gratiæ auxilia impetrantur; quibus excitamur l actum aliquem formalem aut virtualem contritionis illis peccatis venialibus concipiendum. Ita S Thom. t. art. 3. ad 3. ubi dicit quod per Sacramentalia tollun-r peccata venialia virtute charitatis, cujus motus per a excitatur.

5. Quod si quæstio intelligatur de peccatis venialibus, m quibus justus ex hac vita decedit, dicendum est cum Doctore q. 7. de malo art. 11. illa remitti post hanc vi-m quantum ad culpam, eo modo quo remittuntur in hac ta, scilicet per actum charitatis in Deum, repugnantem nialibus in vita commissis.

Neque dicas nullum esse in altera vita merito locum, nec proinde contritionem tunc peccatorum venialium remissionem posse promereri: respondetur enim peccata illa non remitti vi contritionis illius, quatenùs est actus bonus & meritorius, sed quatenùs est forma quædam peccato veniali repugnans, illudque ex anima expellens.

Sunt etiam alij hujus Sacramenti effectus præter duos suprà explicatos, quorum præcipui sunt pax, & serenitas conscientiæ, cum vehementi Spiritûs Sancti consolatione, ut declarat Concil. Trident. sess. 14. cap. 5. quibus addere possumus reviviscentiam bonorum operum per peccatum mortale extinctorum, de qua sectione seq. agendum est.

SECTIO VI.

Vtrum per Pœnitentiæ Sacramentum merita bonorum operum reviviscant.

1. DE duplici bonorum operum genere quæstio proposita intelligi potest primò de illis quæ in statu peccati mortalis exercentur, & vocantur mortua: secundò de illis quæ in statu quidem gratiæ facta sunt; sed statu illo per peccatum mortale labefactato, vim quoque suam ad meritum amiserunt. De utrisque igitur quæritur, an per gratiam in Sacramento Pœnitentiæ acceptam, quoad meritum reviviscant: pro cujus resolutione.

Dicendum 1. opera bona facta in statu peccati mortalis nihil unquam homini justificato ad gloriam consequendam profutura esse. Ita Sanctus Thomas quæst. 89. a. 6. & constat ex iis quæ in priore hujus operis parte tr. 6. à nobis dicta sunt de conditionibus operis vitæ æternæ meritorii, quarum prima & præcipua hæc est, ut fiat ab homine in statu gratiæ Sanctificantis: unde S. Augustinus tr. 71. in S. Joan. explicans hæc Christi Domini verba: Sine me nihil potestis facere, dicit opera fidelium à Christo Domino per peccatum mortale excisorum nihil illis ad vitam æternam confe-

onsequendam prodesse: quod quamvis verum sit, rectè hilominùs monet Sanctus Doctor in responsione ad 3. on esse prorsus inutilia ejusmodi opera in statu peccati ortalis facta, ut fusiùs explicavimus in citato tract. 6. un- S. Hieronymus in c. 1. Aggæi. Si quando videris, inquit, ter multa mala opera facere peccatorem quemquā ali- ia quæ justa sunt, non est tam injustus Deus, ut propter ulta mala obliviscatur paucorum bonorum.

2. Dicendum bona opera in statu gratiæ Sanctificantis cta & per peccatum mortificata, hujus Sacramenti vir- ute reviviscere: ita ut jus quod homo sibi ad æternā glo- am per opera illa acquisierat, eidem restituatur; proin- eque etiam gratia Sanctificans per peccatum mortale de- erdita, in quâ fundatur jus illud & meritum ad æternam oriam. Ita S. Doctor quæst. 89. art. 5. & probatur 1. ex lis Apostoli verbis ad Galat. cap. 3. Tanta passi estis sine usa: si tamen sine causa; quibus alloquens ipsos Gala- s ob susceptam Christi fidem perpessos, & posteà in pec- tum mortale lapsos; declarat quòd quamvis in illo sta- peccati mortalis bona illa opera essent ipsis inutilia, si men per veram pœnitentiam converterentur, non fore ustrà & inutiliter ab illis facta. Ita hunc locum explicat Hieronymus in illud caput, ubi sic loquitur; Qui ob hristi fidem laboraverit, & posteà lapsus fuerit in pec- atum, non perdet merita sua, si ad pristinam fidem & stu- ium revertatur.

Probatur 2. ex Concil. Trident. sess. 16. cap. 6. ubi ait, ustificatis hominibus, sive acceptam gratiam perpetuò rvaverint, sive amissam recuperaverint, proponenda esse postoli verba: Abundate in omni opere bono, scientes uod Deus non est injustus, ut obliviscatur operis vestri, c. quo loco notanda est distinctio gratiæ perpetuò ser- atæ, & gratiæ amissæ, sed recuperatæ, quæ videretur in- ilis, nisi Concilium intelligeret per pœnitentiam pristi- a merita instaurari, ut docet Gammachæus cap. 27. de acram. Pœnit. ubi etiam addit ex S. Doctore, gratiam il-

lam

iam habitualem per peccatum deperditam reparari p
Pœnitentiam in majori vel minori gradu, juxta majore
vel minorem devotionem ac dispositionem ipsius pœn
tentis : quod etiam priùs docuerat Hugo à S.Victore lib.
de Sacramentis p.4.cap. 19. & S.Bonaventura in 4.dist.1
part. 2. art. 2. quæst. 3.

3. Quæres an, sicut bona opera mortificata per Pœn
tentiam reviviscunt, sic è contrario peccata in Sacrament
Pœnitentiæ semel remissa per subsequens peccatum mo
tale redeant, quoad reatum tam culpæ quàm pœnæ. R
spondet S.Doctor quæst. 88. art. 1. peccata semel remis
nunquam posteà redire: quod probari potest ex variis Scr
pturæ locis : Ezech. 18. Impietas impii non nocebit ei i
quocumque die conversus fuerit ab impietate sua. Mich.
Proiiciet in profundum maris omnia nostra scelera ; qu
bus & aliis similibus loquendi modis significatur Deu
absolutè & independenter ab eventu futuro pænitentibu
peccata remittere : quò etiam spectat illud Rom. 11. Sin
pœnitentia sunt dona Dei. Probari deinde potest author
tate Gelasij Papæ cap. Divina. de Pœnit. dist. 4. ubi dici
quod divina clementia peccata dimissa in ultionem venir
non sinit.

Quamvis autem peccata jam condonata, nec formal
ter nec materialiter ob sequentem lapsum non redean
redeunt tamen virtualiter, in quantum aggravatur pecca
tum subsequens propter circumstantiam ingratitudinis e
ga Deum, à quo tam misericorditer præcedentia peccat
condonata fuerant ; & hæc ingratitudo tantò gravior es
censetur, quantò plura & atrociora delicta fuerunt remi
sa: Quamvis autem hæc ingratitudo nouum peccatū no
tabiliter aggravet, non est tamen speciale peccatum ab e
distinctum, ut docet S.Thomas ; nisi in eo casu, in quo cō
tra Deum peccaretur ex formali expressoque contempt
beneficii ab eo accepti.

SE-

SECTIO VII.

Quid sit Contritio in genere.

EXplicatis iis, quæ ad naturam effectusque hujus Sacramenti pertinent, nunc de singulis illius partibus agendum est, atque in primis de contritione, quæ in genere secundùm mentem Concilij Trid. sess. 14. cap. 4. definitur: animi dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi decætero.

Dicitur Animi dolor, ut significetur contritionem, non in appetitu inferiori, sed in voluntate sedem habere: neque in dolore sensibili, sed in dolore spirituali, qui solius voluntatis proprius est, consistere.

Dicitur deinde Detestatio; ut exprimatur odium peccati commissi, ex quo dolor ille solet oriri, vel quod in ipso dolore saltem virtualiter continetur: eo ipso enim quo quis verè de peccato commisso dolet, vellet non peccasse (qui proprius est ipsius contritionis motus, ut docet Navarrus cap. 1 num. 2.) proindeque ita dispositus est, ut peccatum commissum odisse & detestari censeatur.

Dicitur præterea, de peccato commisso: ut intelligatur objectum doloris illius ac detestationis non esse quodcunque malum, nec etiam quodcunque peccatum; sed solū illud quod vel omissione vel commissione à nobis perpetratum est. Non dicitur de hoc vel illo peccato, sed indefinitè de peccato commisso: ut ostendatur contritionem de omnibus peccatis commissis esse concipiendam; qui enim erga aliquod peccatum mortale ita esset affectus, ut de illo commisso non doleret, quantumcunque de aliis sibi dolere videretur, ejus contritio vera non est.

Dicitur denique, cum proposito non peccandi de cætero; qui enim amico à se offenso vult reconciliari, ut dicit Catech. Rom. part. 2. cap. 5. oportet ut & doleat, quod in eum injuriosus atque contumeliosus fuerit, & de ejus

amicitia in posterum non ampliùs lædenda sollicitè pro-videat; alias non agitur pœnitentia, sed simulatur.

2. Quamvis autem optimum sit ut propositum illud formaliter & expresè concipiatur, & nonnunquam illud exigendum sit à pœnitentibus, quorum dispositio non satis evidenter Confessario nota foret; absolute tamen loquendo dicendum est sufficere ut propositum illud sit virtuale & implicitum; id est, ut pœnitens de peccatis commissis dolens ita sit dispositus & affectus, ut si de futuro tempore cogitaret, peccata illa in posterum devitare firmiter proponeret. Ita Major, Medina, And. de Vega, Navarrus, & alij quos citat & sequitur Suares. disp. 4. de Pœnit. sect. 3. Ratio est, quia, ubi est vera aversio à peccato & vera conversio ad Deum, ibi etiam est vera pœnitentia & vera cõtritio; potest autem cum solo virtuali proposito non peccandi, concipi vera aversio à peccato & vera conversio ad Deum: ex gr. si quis totus defixus sit in perpendendis peccatis, quæ ex intimo cordis affectu dolet in Deum infinitè bonum & diligibilem commisisse, ita ut nullo modo de vitâ in futurum instituendâ cogitet; quis dicat illũ verè à peccatis non averti & ad Deum non converti? Certè ubi David Rex tantummodò dixit 2. Reg. cap. 12. Peccavi Domino, quibus verbis detestationem & displicentiã peccati à se commissi declaravit, quamvis nullum propositum peccati illius in futurum devitandi expresserit, continuò audivit, Dominus quoque transtulit peccatum tuũ.

3. Quæres an sicut sufficit propositum virtuale quod includitur in verâ & formali contritione, sic etiam sufficiat dolor virtualis de peccatis qui censetur includi in actu aliquo amoris divini: an scilicet is qui accederet ad confessionem nihil cogitans de peccatis deflendis, sed totus divini amoris actibus eliciendis intentus, sufficienter esset dispositus ad Sacramentum Pœnitentiæ.

Respondet Suares disp. de fide sect. 4. n. 19. hunc amorem sufficere, eo quod ex se voluntatem efficaciter avertat à peccato & convertat ad Deum, & eo ipso quo quis perfe-

erfectè diligit Deum, censeatur exhorrescere & detestari uamcumque offensam & injuriam Dei. Hæc autem opinio Suaris cui favere videtur D. Thomas part. 3. quæst. 87. rt. 1. quamvis valde probabilis sit, tamen in praxi non idetur esse consulenda; & communi doctrinæ Conciliorum & Patrum magis consentaneum est dicere dolorem xpressum seu displicentiam de peccatis ad Sacramentum œnitentiæ necessariam esse; illudque Sacramentum ita sse à Christo institutum, ut habere pro materia necessaria ebeat dolorem & displicentiam de peccatis; unde etiam : nomen pœnitentiæ illi impositum est.

4. Observat autem Catech. Rom. suprà, ad significanum dolorem illum de peccatis, qui ad veram illam Pœitentiam requiritur, nomen contritionis usurpari, ducta militudine à rebus corporeis quæ minutim confringunur: ut significetur, Corda nostra, quæ peccando obduuerunt, illius doloris vi contundi atque conteri debere: deoque dolorem illum contritionis debere esse summum ppretiativè, ut loquuntur Theologi, id est, quòd pœnitẽs ebet de peccatis commissis plus dolere, eaque magis odisse & aversari, quàm alia quæcunque mala.

Porrò quæ huc usque dicta sunt, generatim intelligi ebent de contritione illa, quæ, loquitur Concil. Trident. t. cap. 4. quovis tempore necessaria fuit ad impetrãdum eniam peccatorum: si enim agatur de contritione quæ delium baptizatorum propria est, quæque ad peccatom remissionem in Sacramento Pœnitentiæ recipiendam quiritur, præter conditiones suprà explicatas unam adic exigit Concilium, nimirum ut dolor ille de peccatis, im fiducia misericordiæ, & voto præstandi reliqua conictus sit, quæ ad suscipiendum Pœnitentiæ Sacramentũ quiruntur: id est, ut explicitum aut saltem implicitum opositum includat confitendi Sacramentaliter peccata ortalia commissa, & pro illis Deo satisfaciendi, seu satisctionem imponendam acceptandi & adimplendi, ut explicat Catechismus Romanus suprà.

SECTIO VIII.

Quid sit Contritio perfecta, & quo pacto ab attritione distinguatur.

1. SUpponimus ex doctrina Concilij Trid. sess. 14. c. 4. contritionem illam, de quâ præcedenti sectione dictum est, dividi in perfectam quæ simpliciter contritio dici solet, & imperfectã quæ communiter vocatur attritio. Hoc supra supposito, quæritur, quid sit illa contritio perfecta, & quomodo ab attritione distinguatur.

Quidam olim dixerunt contritionem in eo tantùm distingui ab attritione, quòd illius intensio & duratio, hujus intensione & duratione major esset. Alij quòd contritionis actus esset semper gratia Sanctificante informatus, attritionis non item. Alij, quòd contritio detestaretur peccatum mortale ut summum malum & super omnia alia mala detestabile; attritio verò illud quidem detestaretur, sed non super omne detestabile. Alij quod contritio se extenderet virtualiter super omnia peccata mortalia: attritio verò super omnia illa non se extenderet.

Omissâ illarum opinionum refutatione, quæ apud Isambertum videri potest disp. 12. de Sacr. Pœn. art. 1. vera sententia & communis hodie inter Theologos est, contritionem in eo præsertim ab attritione distingui, quòd contritio sit detestatio & dolor de peccato commisso, prout est offensa Dei, seu propter Deum summè dilectum: attritio verò sit ejusdem peccati detestatio & dolor propter aliquod aliud motiuum bonum & honestum à perfectæ contritionis motivo distinctum. Ita Isambert. loc. cit.

2. Probatur in primis ex Concilio Tridentino citato c. 4. ubi contritionem ab attritione distinguit, in eo quòd contritio sit Charitate perfecta, seu formata: attritio verò non sit; quòd quidem intelligi debet de perfectione intrinsecâ per formale motiuum charitatis, à quo illic contritionis actus specificatur in ratione veræ dilectionis Dei:

neque

eque enim intelligi poteſt de intrinſeca perfectione, quæ
er habitum in actum contritionis derivaretur: cùm hoc
ommune ſit cum omnibus aliis virtutum actibus, qui ab
omine in ſtatu gratiæ conſtituto eliciuntur, & etiam ipſi
tritioni, ſi in tali caſu eliceretur.

Probatur 2. ex S. Aug. ſerm. 7. de temp. ubi dicit Odiũ
eccati & amorem Dei efficere veram & perfectam Pœni-
ntiam. Atqui non alia ratione amor Dei cum odio pec-
ati conjungi poteſt ad veram & perfectam pœnitentiam,
u contritionem efficiendam, niſi quando quis odit & de-
ſtatur peccatum à ſe commiſſum, de eoque dolet, prout
t offenſa Dei: id eſt, prout eſt malum quoddam ipſius
ei: ejuſdem enim charitatis eſt, velle Deo bonum, ſeu
uod illi gratum & acceptum eſt, & averſari ac deteſtari
alum illius, ſeu peccatum, de illoque dolere: At verò at-
itio non ex amore Dei, ſed ex turpitudine peccati, vel
more gehennæ, aut alio ſimili motivo à charitate diver-
concipitur; ut docet Concilium ſuprà, & ſectione ſequẽti
xplicabitur.

3. De hac autem perfectâ contritione tria præſertim
ic à nobis obſervari debent. Primum eſt, illius tantam &
m admirabilem eſſe vim & efficaciam ratione charitatis
uâ informatur, & cujus motivo elicitur, ut peccata quæ-
umque deleat, peccatoremque Deo perfectè reconciliet
tiam antequam Pœnitentiæ Sacramentum actu ſuſcipia-
ur: ut expreſsè definitum eſt in Concilio Trident. ſuprà.

Secundum eſt, ad rationem perfectæ contritionis, adeò
ue ut producat effectum illum remiſſionis peccatorum &
econciliationis cum Deo, non requiri certum aliquem in-
enſionis gradum, aut determinatum voluntatis conatum,
nfrà quem non ſit ad effectum illum producendũ ſuffici-
ns; neque certam aliquam durationis moram, neque ut
ot eliciantur contritionis actus quot peccatâ commiſſa
nt: quamvis enim optimum ſit & quàm maximè optan-
um, ut quivis pœnitens quamplurimos eliciat perfectæ
ontritionis actus, eoſque quantùm poterit intenſos & ex

summo voluntatis conatu: ea tamen est divinæ misericor diæ immensa largitas, ut ad peccatorum quorumcunqu remissionem, & peccatoris cum Deo reconciliationem su ficiat unicus perfectæ contritionis actus, quantumvis p rum intensus, & vel unico tantum momento durans: dun modò ex veræ charitatis & Dei dilectionis motivo elici tur; sitque si non intensivè certè appretiativè summus; est, talis ut per illum voluntas Deum quibuscunque reb absolutè & sine ulla prorsùs exceptione præponat: proi deque peccatum quatenùs ipsius Dei offensa est, tanqua summum malum, & suprà omnia alia quæcunque ma detestabile aversetur. Ita Bellarm. lib. 2. de Sacr. Pœn. ca 2. Gammachæus cap. 7. Pœn. assert. 3. & 4. & plures a Theologi quos ibidem citat.

Ac in primis quòd contritio, quamvis minimùm inte sa, ad remissionem peccatorum sufficiat, patet ex Scriptur quæ variis in locis peccatorum condonationem promitt pœnitentibus seu contritis, nullâ proposita mensura dol ris aut contritionis peccatorum, ut Ezech. 18. Conver mini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus v stris, & non erit vobis in ruinam iniquitas: Zach. 1. Co vertimini ad me, & ego convertar ad vos: Actor. 3. Co vertimini & pœnitemini, ut deleantur peccata vestra. E certè nulla est ratio, cur potiùs certus aliquis gradus in tensionis in contritione requiratur ad remissionem pecc torum efficiendam, quam alius major vel minor; nequ etiam dici debet quòd summus requiratur: alias quis u quam ne probabiliter quidem sibi persuadere posset, quo ad gradum illum contritionis summè intensum perveni set? deinde ut quid pœnitentia S. Magdalenæ aliorumq Sanctorum pœnitentium tantopere celebraretur, si omne pœnitentes ad eandem pœnitentiæ perfectionem oblig rentur? Quòd verò unicus de omnibus peccatis perfect contritionis actus vel momento elicitus ad illorum remi sionem sufficiat, patet ex multis Sanctis, ut Sanct. Magda lena, S. Matthæo, S. Paulo & aliis quos Scriptura refer

bre-

brevissimo tempore & quasi momento unico verè conversos & justificatos fuisse.

Huic doctrinæ favent SS. Pâtres; ut S Cyprianus de serm. in cœna Domini. Sed & in eodem articulo temporis, inquit, cùm jam anima festinat ad exitum, & egrediens ad labia expirantis emerserit, Pœnitentiā clementissimi Dei benignitas non aspernatur. Et paulò inferiùs, nec quantitas criminis, nec brevitas temporis nec horæ extremitas, nec vitæ enormitas, si vera contritio, si pura fuerit voluntatum mutatio, excludit à venia. Et S. Joannes Chrysostomus in priori Epist. ad Theodorum lapsum, de bono Latrone loquens, dicit quòd in unico momento totius vitæ peccata simul abstersit.

Tertium est, certum esse dari aliquod præceptum divinum, quo peccator ad actum contritionis eliciendum obligatur aliquando: Neque enim (ut rectè dixit Augustinus lib. de duabus anim. cap. 14.) in hanc rem Scripturæ testimonia colligere necesse est: vox est etiam ista naturæ: neminem stultum rei hujus notitia deseruit, &c. potest aliquis dicere se non peccare; non autem non esse, si peccaverit, pœnitendum: nulla barbaries hoc dicere audebit.

5. Verùm difficultas est quonam tempore præceptum illud obliget: quidam enim dixerunt peccatorem statim à peccato commisso ad perfectæ contritionis actum eliciēdum obligari: & tamdiu peccare continuè, quamdiu ab ipso peccato, vel perfectæ contritionis actu, vel Sacramēti Pœnitentiæ susceptione non purgatur. Alii peccatorem ad id obligari asseruerunt, quoties peccata commissa nec remissa, memoriæ occurrunt Alii peccatorem astringunt ad id, diebus Dominicis vel festiuis, ut illos debitè Sanctificare possit. Quæ omnia quamvis optima sint & saluberrima; nullam tamen in illis casibus, ad contritionis perfectæ actum eliciendum, obligationem esse docet & probat Gammachæus cap. 8. de Sacram. Pœnit. & Isambertus 13. de eod Sacramento art. 3. & seq.

Quare cum illis dicendum est, peccatorem ex divino

præcepto in duobus tantùm casibus ad actum perfectæ cōtritionis eliciendum obligari. Primus est, quoties actio aliqua necessariò exercenda est, quæ statum gratiæ requirit in eo, qui hujusmodi actionem exercere debet : nec adest Sacerdos, qui eum à peccato mortali quod commisit, Sacramentaliter absolvat, tunc enim ne nouum Sacrilegii peccatum incurrat, perfectæ contritionis actum elicere tenetur.

Secundus casus est, quoties quis in periculo mortis cōstitutus, alicujus peccati mortalis se conscium esse deprehendit : tunc enim, si Confessarii copia non suppetat, tenetur perfectæ contritionis actum elicere. Ratio est, quia ex divinæ legis præscripto quilibet tenetur æternæ damnationis & separationis à Deo certum periculum devitare, mediumque ad id necessarium adhibere : atqui nullum aliud tunc suppetit damnationis evitandæ medium, quàm actus perfectæ contritionis : ergo peccator tunc ad illum eliciendum obligabitur.

SECTIO IX.

Vtrum Cōtritio perfecta necessaria sit ad Sacramentum Pœnitentiæ dignè & fructuosè recipiendum ; an vero attritio ad id sufficiat

1. PRæsupponimus alterutram esse necessariam : id est ad fructuosam & dignam Sacramenti Pœnitentiæ susceptionem, requiri contritionem aliquam formalem & expressam, ita ut aliquis verus & actualis dolor à Pœnitente concipiatur de peccatis commissis, quamvis venialia tantummodò forent, cùm contritio sit pars essentialis hujus Sacramenti, quâ deficiente nullum esset Sacramentum : Quare qui tantummodò doleret quod de peccatis non doleat, careret dolore ad fructum hujus Sacramenti necessario : quia contritio est dolor de peccato commisso, ut ex Concilii Tridentini doctrinâ constat ; proindeque quivis alius

alius dolor, qui non est de peccato cōmisso, non est contritio; quanquam si dolor ille sit absolutus & efficax, pariet necessariò verum de peccatis dolorem, id est efficiet ut voluntas peccata commissa aversetur, & doleat ea commisisse: quo sensu intelligi debent Theologi illi qui ad pœnitentiæ Sacramentum sufficere dicunt pœnitentē dolere quod de peccatis non doleat.

2. Hoc præsupposito, dicendum est contritionem perfectam, quamvis sit optima & excellentissima dispositio ad Sacramentum Pœnitentiæ dignè & cum uberrimo gratiarum fructu recipiendum, non esse tamen necessariam, sed simpliciter sufficere attritionem. Ita docent Paludanus in 4. dist. 19. quæst. 1. art. 2. S. Antoninus 3. part. tit. 14. cap. 19. Sylvester verbo, Confessio, cap. 1. Roffensis art. 5. contra Lutherum, Joannes Malderus Episcopus Antuer. 2. 22. q. 19. art. 4. Ruardus Tapper. art. 4. p. 185. Thomas Staplet. tom. 2. Prolegom. 1. in lib. 5. Guillelmus Estius in 3. sent. d. 34. §. 7. & in 4. d. 5. 4. §. 13 Canus. relect. de Pœnit. p. 5. ad 2. Soto lib. 2. de Nat. & grat. cap. 15. & in 4. dist. 18. quæst. 3. art. 2. & plures alij, quibus subscripserunt Isambertus disp. 4. de Pœnit. art. 4. & Gammachæus cap. 9. de Sacram. Pœnit. ubi etiam dicit esse manifestam sententiam S. Thomæ.

Probatur in primis ex Concilio Tridentino sess. 14. cap. 4. ubi, postquam declaravit contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, non solum non facere hominem hypocritam & magis peccatorem, verum etiam donum Dei esse, & Spiritûs Sancti impulsum, non quidem adhuc inhabitantis, sed tantùm moventis: quo pœnitens viam sibi ad justitiam parat: hæc immediatè subjungit: Et quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat; tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit: quibus verbis apertissimè declarat attritionem illam, quam ibidem dicit communiter concipi, vel ex consideratione turpitudinis peccati, vel ex gehennæ pœnarùmque metu, si vo-

luntatem peccati excludat, cum spe veniæ, esse dispositionem sufficientem ad remissionem peccatorum in Sacramẽto Pœnitentiæ obtinendam: Vnde Catechismus Romanus part. 2. cap. 5. mentem Concilij adhuc apertius explicans, dicit: Si quis ita animo affectus sit, ut peccata admissa doleat, simulque in posterum non peccare instituat, etsi ejusmodi dolore non afficiatur, qui ad impetrandam veniam satis esse possit, ei tamen, cùm peccata Sacerdoti ritè confessus fuerit, vi claviũ scelera omnia remitti ac condonari.

Probatur 2. ex S. Augustino lib. de catechisand. rud. cap. 17. ubi dicit eos qui volunt fieri Christiani, ne eant in ignẽ æternum cum diabolo, &c. habere aliquam dispositionem, non omniò perfectam sufficientem tamen, ut verè Christiani fiant, id est, ut Baptismi Sacramentum recipiant, ac per illud justificentur: talis autem dispositio non est alia quàm attritio, ut ex ejus motivo patet: ergo si secundùm mentẽ S. Augustini est dispositio sufficiens ad remissionem peccatorum in Baptismo consequendam, erit etiam ad Sacramentum Pœnitentiæ dignè & fructuosè recipiendum, cum par sit utrobique ratio, ut rectè probat Gammachæus cit. cap. 9.

3. Probatur ex fine ob quem Sacramentum Pœnitentiæ à Christo Domino institutum est, qui finis est spiritualis suscitatio peccatoris à morte peccati, & ejus cum Deo reconciliatio: Vnde Baptismus & Pænitentia vocantur Sacramenta mortuorum, & Concilium Trident. sess. 14. cap. 1. dicit hoc Sacramentum institutum esse ad reconciliandos Deo fideles post Baptismum lapsos: huic autem fini repugnat prærequiri ad hoc Sacramentum tanquam dispositionem necessariam, actum aliquem, vi cujus ante realem ipsius susceptionem, peccator à peccati morte suscitetur, & Deo reconcilietur; quia sic Sacramentum nunquã consequeretur finem suum, proindeque ad finem illum frustrà institutum fuisse diceretur.

Probatur 4. ex potestate remittendi peccata Sacerdotibus à Christo Domino collata, quam ipsi Sacerdotes in

hoc

hoc Sacramento exercent: quæ quidem potestas frustrà illis data fuisset, si ad illius exercitium dispositio aliqua necessario prærequireretur in ipso pœnitente, quâ peccatorũ suorum remissionem antè Sacerdotis absolutionem consequi deberet. Imò, ut argumentatur Gammachæus cit. cap. 9. si contritio perfecta esset ad Sacramentum Pœnitentiæ dispositio necessaria, consequens foret Sacerdotes non habere propriè potestatem Clauium, nec verè peccata remittere sed solùmodò declarare peccata esse remissa; quod dicit esse hæreticum.

4. Confirmatur ex eo quod inde sequeretur contra communem Ecclesiæ & SS. Patrum consensum, legem gratiæ duriorem & rigidiorem esse, quàm Mosaica lex fuerit, & longè grauius onus Christianis impositum esse quàm Judæis ad remissionem peccatorum obtinendã: in lege Mosaica siquidem sola contritio ad id sufficiebat, in legé autem gratiæ præter contritionem, tenerentur insuper pœnitentes peccata omnia mortalia, etiam occultissima, singillatim Sacerdotibus aperire: quod quàm grave & difficile sit plerisque, experientia satis testatur.

Porrò hæc doctrina ita certa est, ut cum quidam Theologus nuper in libro à se edito scripsisset. Attritionem de peccatis insufficientem esse, pro accipienda remissione peccatorum in Sacramento Pœnitentiæ, contritionemque ex charitate perfecta esse ad id necessariam: & ex consequenti, Absolutionem Sacramentalem nihil aliud esse, quam declarationem juridicam peccati jam remissi: alma Facultas Parisiensis multis præhabitis deliberationibus tam prima Iunij, quàm prima Iulij anni 1638. totum istud hac censurâ notaverit: Quæ tradit de attritionis insufficientia, & contritionis ex perfecta charitate absoluta necessitate ad recipiendum Pœnitentiæ Sacramentum: & quæ addit de absolutione, quòd nihil aliud sit quàm declaratio juridica peccati jam remissi, damnavit Facultas, & censuit has propositiones esse quietis animorum perturbativas, communi & omnino tutæ praxi Ecclesiæ contrarias, efficaciæ Sacramẽ-

ei pœnitentiæ imminutivas, & insuper temerarias & erroneas: Ita refert Isambertus disp. 14. de Sacr. Pœnit. art. 6. qui eidem censuræ interfuit & subscripsit.

Obiiciunt aliqui Concilium Trident. sess. 6. cap. 6. inter dispositiones ad justificationem adultorum requisitas hanc recensere, ut scilicet, Deum tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiant; ac propterea moveantur adversus peccata per odium aliquod & detestationem, hoc est per eam pœnitentiam, quam ante Baptismum agere oportet.

5. Respondetur vel Concilium ibi loqui de justificatione adulti infidelis, quæ fit ante realem Baptismi susceptionem per solum propositum illius suscipiendi, verba ex illo citata explicat Isambertus; & ad hanc justificationem certum est contritionem perfectam esse necessariam: vel si loquatur de justificatione quæ in reali Baptismi susceptione confertur, per dilectionem Dei non intelligi amorem perfectæ charitatis; sed amorem imperfectum qui in virtute spei reperitur; quod satis aperte ex ejus verbis antecedentibus colligitur, ubi de infidelibus adultis loquens: Disponuntur, inquit ad ipsam justitiam, dùm excitati divina gratiâ & adjuti, fidem ex auditu concipientes, &c. in spem eriguntur fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore: illumque tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt: quasi dicat illos incipere Deum diligere, eo quòd ab illo tanquam à fonte totius gratiæ & justitiæ, se peccatorum remissionem impetraturos sperant: Nullus autem dubitat hunc amorem spei, & hanc confidentiam in Deum per Christi merita, requiri ad justificationé peccatoris, sive in Sacramento, sive extra Sacramentum, sicut & fidem, timorem, aliasque virtutes, quas ibi enumerat Concilium, eâ ratione quæ à nobis explicata est in priori hujus operis parte tract. 6. de Gratia cap. 4. de justificatione.

S E-

SECTIO X.

Qualis esse debeat attritio illa, quæ ad Sacramentum Pœnitentiæ debitè suscipiendum necessaria est.

AD faciliorem quæstionis propositæ solutionem observandum est, attritionem seu dolorem de peccatis ex vario & multiplici motivo concipi posse. Primùm ex motivo malo: verbi gratia, quando quis dolet se in ebrietatem lapsum esse, quia per illud impeditus est ne furtū committeret. Secundò, ex motivo indifferenti; ut si quis de intemperantia doleat; quia sanitati obfuit. Tertiò, ex motivo aliquo humano: si quem latrocinij pœniteat, eo quòd illius causa sit apud alios infamatus. Quartò, ex motivo honesto, sed purè naturali; ut si quem pœniteat mendacij vel fraudis, eo quòd rectæ rationi naturali adversetur. Quintò denique ex aliquo motivo bono supernaturali. id est fidei divinæ innixo; verbi gratiâ, quando quis ex impulsu Spiritûs Sancti se peccatum aliquod mortale commisisse dolet, illudque detestatur, quia æternæ damnationis incurrendæ, aut cælestis beatitudinis amittendæ periculo illum exponit; vel quia per fidei lumen judicat turpe esse homini Christiano tale peccatum committere, verbi gratiâ, quod dixit Apostolus 1. Cor. 6. Tollere membra Christi, & facere membra meretricis.

Hac observatione supposita, dicendum est attritionem quinto modo sumptam, esse ad Sacramentum Pœnitentiæ debitè suscipiendum sufficientem; aliis vero quatuor modis esse insufficientem. Ita Suares disp. 5. de Sacr. Pœnit. sect. 1. Isambertus disp. 14. de eodem Sacr. art. 4. & alij communiter. Atque in primis quod attritio quatuor illis prioribus modis sumpta, sit insufficiens, ex illorum enumeratione constat: certum est enim dolorem de peccatis ex motivo aliquo malo, aut indifferenti, aut humano conceptum, non esse virtuosum: Nec proinde ad Sacramentū

Pœni-

Pœnitentiæ suscipiendum disponere posse. Certum est quoque dolorem de peccatis ex motivo naturali honesto elicitum non sufficere, ut ex communi Theologorum consensu docet Suares suprà; & apertè constat ex eo quod Concilium Trident. sess. 14. c. 4. dicit attritionem illam, quæ ad gratiam hujus Sacramenti sufficienter disponit, esse donum Dei, & Spiritûs Sancti impulsum. Quod verò sufficiat attritio quinto modo sumpta; id est quatenus per auxilium gratiæ concipitur ex motivo aliquo bono supernaturali, quodcunque illud sit, evidens est, tùm ex verbis Concilij Trident. præcedent sect. relatis, tùm ex rationibus quibus ibidem probauimus contritionem perfectam ad fructum Sacramenti Pœnitentiæ non esse necessariam; attritionem verò esse sufficientem: si quæ enim attritio sufficiens est, haud dubie illa, quæ talis est, qualē illam quinto modo descripsimus.

Obiciunt hæretici apud Bellarminum lib. 2. de Pœn. cap. 17. attritionem illam ex metu gehennæ conceptam non posse sufficienter ad Pœnitentiæ Sacramentum disponere, eo quòd sit vitiosa & mala, cùm non ex amore Dei, sed ex amore sui oriatur: Vnde Kemnitius in examine Concilij Trident. super sess. 14. attritionem illam ex metu gehennæ conceptam vocat Iudæ Pœnitentiam.

3. Vt clarius & efficaciùs hæc objectio solvatur, & hæreticorum error refellatur, observandum est quadruplicē timorem à Theologis assignari. Primus est timor naturalis, quo naturaliter homo refugit malum naturæ suæ contrarium, & hic timor ex se neque bonus neque malus est. Secundus timor, est mundanus, quo quis inordinatè temporalia mala timet; adeò ut ad illa devitanda, in Deum peccare non vereatur, & hic timor malus est atque vitiosus, illumque S Basilius Hostilem vocat in Ps. 33. Tertius est timor filialis ex charitate perfecta originem ducens, quo justus supremam Dei majestatem cum omni humilitate ac cordis devotione reveretur, & hoc præsertim metuit, ne in aliquam ejus offensam incurrat, illique quovis

odo displiceat, aut ab eo per peccatum separetur, & hic mor proprius est Sanctorum, deque illo dixit Psaltes re-us, Ps. 33. Timete Dominum omnes Sancti ejus. Quar-us denique est timor servilis, quo videlicet peccator Deū ominantem & punientem ita timet, ut ratione timoris lius, & propter pœnam evitandam quam tunc præ ocu-s habet, peccata commissa aversetur, & ab illis in futu-um cavere proponat.

Est autem in confesso dolorem de peccato ex timore mundano vel naturali ortum esse insufficientem: Ex ti-more verò filiali, optimum & saluberrimum, cùm ad per-fectam charitatem pertineat. Tota igitur difficultas est de imore servili (ut observat Bellarminus sup.) quem hæ-etici contendunt esse malum ac vitiosum, proindeque in-sufficientem ad veram Pœnitentiam: nos è contrario asse-rimus esse bonum & utilem, proindeque attritionem ex ejus motivo elicitam, esse sufficientem dispositionem ad Sacramentum Pœnitentiæ debitè ac fructuosè recipiendū.

Probatur hæc veritas 1. ex Scriptura, quæ innumeris propè locis timorem vindictæ divinæ ac pœnarum æter-narum ingerit, & ad illum peccatores vehementer exci-tat: quin & ipsemet Christus Dominus S. Matth. 10. No-lite. inquit, timere eos qui occidunt corpus, &c. (en timor mundanus quem reprobat) sed potiùs timete eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam; ita dico vobis hunc timete; en timor gehennæ & servilis ad quem excitat.

Probatur 2. ex Concilio Trident. sess. 14. cap. 4. ubi di-cit timorem illum Donum Dei esse & Spiritûs Sancti im-pulsum, &c. eoque timore utiliter concussos Ninivitas ad Ionæ prædicationem, plenam terroribus pænitentiam egis-se, &c.

Probatur 3. ex S. Augustino in Psalm. 127. ubi super hæc verba: Beati omnes qui timent Dominum: dicit, quod quamvis timor ille, quo quis timet pœnas, ac metuit ne mittatur in gehennam, nondum castus sit; est tamen bo-

nus

nus ac utilis: Ex Sancto Basilio in Psalm. 33. ubi postquã timorem mundanum descripsit, dixitque prorsùs esse abjiciendum, subjungit: Imò verò salutaris, & qui Sanctitatis operarius est, vis enarrem qualis sit? Si quando te senseris ad unum aliquod cieri ac prosilire peccatum; ad mentem revoca formidabile illud, nec ulli mortalium tolerabile judicium Dei, &c. Vbi pergit in judicio illo ultimo describendo, & exinde proponit, Inferni profundum barathrum, tenebras impermeabiles, ignem obscurũ, causticas quidem habentem vires, luce verò destitutum, vermium innumerabilium genus venenosum ac carnivorum &c. additque: Hæc tu time: Et ejusmodi timore eruditus quasi fræno quodam animum reprime. Et tandem concludit, Hunc esse timorem, quem Pater cœlestis non qualescunque, sed filios de propriâ salute sollicitos promisit se docturum. Et ex S Chrysostomo hom. 15. ad pop. Antioch. Quid gehennâ gravius? sed hujus metu nihil utilius: gehennæ namque timor regni nobis affert coronam, &c. Nihil enim tam peccata consumit, & virtutem germinare & crescere facit, quàm timor; propterea qui non vivit in timore, rectè illum agere non est facile, sicut vicissim impossibile est illum peccare, qui cum timore vivit.

Ex S. Hieronymo, in cap. 2. Mich. Qui pudore & verecundia non tenentur, agant pœnitentiam, saltem comminatione pœnarum.

Ex S. Ambrosio ad Virg. lapsf. cap. 8. Pœnitentia sic agitur, si tibi ante oculos ponas de quantâ gloria cecideris, & de quo libro vitæ nomen tuum deletum sit, & si te jam credas propè ipsas positam tenebras exteriores.

Denique ex S Augustino lib. de grat. & liber arbit. cap. 18. qui loquens de timore Dei dicit, quod illius timoris Spiritus est haud dubiè magnum donum Dei, &c. non quidem ille timor quo Petrus Christum negavit, sed illius timoris Spiritum accepimus, de quo dicit ipse Dominus Christus, Eum timete qui habet potestatem & animam & corpus perdere in gehennam.

5. Cum

5. Cùm igitur constet timorem illum esse donum Dei, impulsum Spiritus Sancti, atque ex motivo supernatu-li divinæ fidei innixo concipi, hinc sequitur esse bonum salutarem proindeque attritionem quæ ex illo oritur, on esse vitiosam & malam sed bonam & honestam ; quæ citur quidem ex amore sui, sed benè ordinato, quo nimi-m secundùm rectam rationem & diuinæ legis præscri-um refugimus damnationem & mortem æternam, & uamvis amorem Dei perfectum in se non includat, illum men non excludit, nec illi ullo modo adversatur : unde quitur attritionem illam esse sufficientem dispositionem l Sacramentum Pœnitentiæ debitè suscipiendum.

Instabit aliquis, attritionem ex solo gehennæ metu or-m, nec honestam, nec bonam moraliter esse posse, cùm odium non peccati, sed pœnæ, ita ut si nulla esset pœ-peccato imposita, nulla esset quoque peccati detestatio.

Ad solutionem hujus instantiæ observandum est dupli-m à Theologis distingui timorem servilem : unum quē ocant serviliter seruilem in quo tota ratio tam finalis quā npulsiva dolendi de peccato, aut ab illo abstinendi, est ga & odium ipsius pœnæ : ita ut quis peccatum fugiat lùmmodò ob pœnam quam evitare cupit, finemque um quasi ultimum in illius pænæ fuga constituat : alte-um verò, quem vocant timorem simpliciter seruilem, in uo pœnæ odium, illiusque fuga, homini à peccato volun-tem suam avertenti non est ultimus finis, sed tantum roximus ; ita ut non sistat se in simplici fugâ pœnarum ternarum, sed hunc illarum metum. saltem virtualiter & iterpretativè, ad æternæ vitæ desiderium, & amorem ei imperfectum referat ; quatenùs scilicet ex tali metu ovetur ad dolendum de peccato vel ad bene operandū im ne pœnam illam æternam patiatur tùm etiam ne bo-o æterno privetur, Deumque sibi irarum & infensum abeat, in quo præsertim differt à timore serviliter servili, ui nihil prorsùs de Deo illiusque fruitione curat. Est etiā lia inter utrumque illum timorem differentia, quā tradit

Bel-

Bellarminus lib. 2. de Pœnit. cap. 8. nimirum quod metus serviliter seruilis solummodò peccati executionẽ seu actionem impediat; timor verò simpliciter servilis voluntatem ipsam immutet, & non modò à peccato cohibeat, sed etiã ad Deum convertat.

6. Hâc præmissa observatione, facilis est ad instantiam responsio; conceditur enim attritionem ex timore serviliter seruili elicitam, nec honestam nec bonam esse moraliter; negatur verò attritionem ex timore simpliciter seruili elicitam, vitiosam esse aut insufficientem, cùm habeat omnes conditiones à Concilio Tridentino requisitas; est enim donum Dei & impulsus Spiritus Sancti, cùm gratiã excitantem præsupponat, & ex motiuo supernaturali oriatur: & præterea voluntatem peccandi excludat: cum spe veniæ à Deo consequendæ.

Ex dictis faciliè intelligi potest, in quo conveniant inter se contritio & attritio & in quo differant. Cõveniunt enim 1. in eo quod utraque sit supernaturalis, id est quod utraque per impulsum Spiritus Sancti ex motivo aliquo supernaturali, seu per fidem diuinam cognito oriatur: Secundò, quod utraque debeat esse interna & Spiritualis; nec dolorem aliquem sensibilem necessariò requirat. Tertiò, quod ad omnia peccata mortalia commissa, nullo prorsus excepto, utraque debeat extendi. Quartò, quod utraque voluntatem peccati excludere, spemque veniæ adjunctam habere debeat. Quintò denique, quòd utraque sit dispositio apta & conveniens ad Sacramentum Pœnitentiæ dignè & fructuosè suscipiendum.

Differunt autem præsertim, tum ratione objecti formalis seu motivi: contritio enim ex motivo perfectæ charitatis concipitur; attritio verò ex aliquo alio motivo à charitate diverso; bono tamen & honesto ac supernaturali lumine fidei cognito: tum ratione effectus; contritio siquidem peccatorem justifificat ac Deo reconciliat, etiam antequam Pœnitentiæ Sacramentum actu susceperit, attritio verò ad justificationem in Sacramento Pœnitentiæ cõsequendam tantummodo disponit.

7. Quòd verò aliqui Doctores dicunt attritionem debere aliqua ratione concipi propter amorem ipsius Dei, si de amore perfectæ charitatis intelligatur, negandum est: quia dolor ex illo amore quantumlibet remisso elicitus, ante Sacramenti receptionem justificaret, ut supra probatum est, proindeque dolor ille non esset attritionis, sed contritionis: si autem de amore Dei imperfecto, id est qui ex motivo à charitate diverso elicitur, qualis est ille qui in virtute spei includitur, quo diligimus Deum, non prout est in se summè bonus & propter se diligibilis sed prout est erga nos beneficus & liberalis, concedendum est, quia attritio debet saltem virtualiter spem veniæ in se includere, ut docet Concilium Trident. suprà. Videri potest super hac materia Beatus Franciscus Salesius Episcopus Gebennensis in tract. de divino amore lib. 2. cap. 17. ubi optimè explicat; quis & qualis sit amor ille imperfectus, qui in spei virtute reperitur.

8. Superest unum hic observandum quod monet Laymann. tract 6. de Sacram. pœnit. cap. 4. nimirum ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ requiri, ut dolor internus attritionis, seu contritionis aliquo modo antecedat aut saltem comitetur externam peccatorum confessionem tum quia contritio, cùm sit pars Sacramenti, debet aliquo signo exteriori per confessionem scilicet, fieri sensibilis; tùm etiam quia ipsa peccatorum confessio procedere debet ab internâ Pœnitentiâ; cùm non sit mera & simplex peccatorum narratio, sed sui ipsius coram Deo accusatio, quæ proinde in Spiritu humilitatis & in animo contrito facienda est. Probabilis nihilominus & tuta est sententia Suaris disp. 20. de Sacram. Pœnit. sect. 4. n. 31. (quam hic subjungimus in gratiam eorum, qui frequentiùs ad tribunal Pœnitentiæ, nec nisi cum culpis venialibus accedunt, quique interdum variis super hac re scrupulis exagitantur) qui docet actum contritionis fructuosè post confessionem peractam posse elici, dummodò antè absolutionem Sacerdotis eliciatur, ipsamque confessionem, quamvis ab internâ pœ-

nâ pœnitentiâ non processerit. tamen quatenùs posteâ veluti informatur per consequentem contritionem, sufficienter perfici in ratione accusationis Sacramentalis: sed tunc necesse esse, ut interior illa contritio vel attritio exteriori aliquo signo, putâ exteriori corporis demissione, humili expectatione ipsius absolutionis, pectoris tunsione, &c. se prodat.

SECTIO XI.

Utrum Confessio Sacramentalis ad peccatorum remissionem consequendam ex Christi Domini institutione sit necessaria.

1. CONfessionis Sacramentalis nomine secundùm communem S. Thomæ in 4. disp. 17. q. 3. a. 2. aliorũque Theologorum doctrinam, intelligitur Accusatio legitima in Sacramento Pœnitentiæ de propriis peccatis facta Sacerdoti, ad absolutionem illorum ab eo recipiendam.

Dicitur 1. Accusatio: quia confessio fieri debet per modum accusationis; Nec in ea ut loquitur Catech. Rom. part. 2. cap. 5. peccata sunt ita enarranda, quasi rem aliquam gestam otiosis auditoribus exprimamus; verum accusatorio animo ita enumeranda sunt, ut ea etiam in nobis vindicare cupiamus.

Dicitur 2. legitima: quia non quælibet accusatio sufficit, sed ad eam conditiones quædam lege divina præscriptæ, & infrà explicandæ requiruntur.

Dicitur 3. in Sacramento Pœnitentiæ: confessio enim quæ fit in foro exteriori coram judicibus sive sæcularibus, sive Ecclesiasticis, non est apta hujus Sacramenti materia.

Dicitur 4. de propiis peccatis: neque enim aliena peccata, sed propria solummodò in confessione declaranda sunt: in quo abusum multorum notat Toletus lib. 3. cap. 6. qui, ut aliquod propriũ peccatum detegant, simul aliorum peccata enarrant; vir uxoris, uxor viri, domini ser-

vorum,

vorum, servi dominorum, &c. qui quidem super hac re ab ipsis Confessariis admoneri debent.

2. Dicitur 5. facta Sacerdoti: quia solus Sacerdos est legitimus hujus Sacramenti Minister ut ex ante dictis constat: nec proinde confessio facta laico, aut clerico non Sacerdoti, ullo modò Sacramentalis est. Debet autem fieri Sacerdoti, præsenti, non absenti, ut in Catechismo Rom. sup. declaratur; & speciali Clementis VIII constitutione, quam refert Isambertus disp. 18 a. 4. sententia illa, quæ asserit confessionem Sacramentalem per litteras aut internuncium fieri posse, tanquam falsa & scandalosa prohibita est: tunc enim nec confessio secreta esset, nec certa materia absolutionis; contingere siquidem posset, ut pœnitens intermedio tempore mutaret animum, aut è vivis excederet. Potest tamen pœnitens aliquandò solis nutibus confiteri, ut in mutis contingit & interdum in moribundis. Potest per interpretē verbigratiâ cum Sacerdoti ipsius pœnitentis idioma seu linguam non intelligenti fit confessio: ad quod tamen nullus obligatur, ut monet Toletus suprà, cùm alteri revelare confessionem suam non teneatur. Potest in scripto, ut scilicet peccata sua scribat, & Confessor, annuente ipso pœnitente, legat: quod in mutis aut aliis ex causa aliqua rationabili contingere posse docet Toletus suprà.

Dicitur denique ad obtinendam peccatorum remissionem: in quo, ut observat Catech. Roman. suprà, hoc judicium longè dissimile est à forensibus capitalium rerum quæstionibus, in quibus confessioni pœna & supplicium, non verò culpæ liberatio & errati venia constituta est.

3. De confessione igitur Sacramentali eo modo intellecta quæritur, utrum sit ex Christi Domini institutione ad remissionem peccatorum consequendam necessaria: Et responsio affirmativa est de fide quam tamen negarunt olim, non modò Novatiani, sed etiam plures alii Hæretici, ut Messaliani, Iacobitæ, & Armenii, Albigenses, Flagellantes, Valdenses, & alii apud Iudocum Coccium tr. 2. lib. 7. a. 3.

qui-

quibus postea subscripserunt Lutherani & Caluinistæ; ut videre est apud Bellarminum lib. 3. de Pœn. c. 2. qui omnes licet maximè inter se circa varia dogmata discrepantes in eo tamen conveniunt, quod negent confessionis Sacramentalis ex jure divino necessitatem.

Refellitur illorum error, & veritas opposita probatur 1. ex cap. 20. S. Joannis, ubi Christus Dominus alloquens Apostolos; eorumque in Sacerdotio successores: Quorũ, inquit, remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt: ex quibus verbis perspicuum est, ut docet Catechismus Rom. suprà, ipsos Apostolos & Sacerdotes circa peccata remittenda aut retinenda judices esse constitutos. Et quoniam, ut Sancta Synodus Tridentina sapienter admonuit, de qualibet re verum judicium fieri; atque in repetendis criminum pœnis justitiæ modus teneri non potest, nisi planè cognita & perspecta causa fuerit; ex eo sequitur, ut pœnitentium confessione sigillatim peccata omnia Sacerdotibus sint patefacienda.

Probatur 2. authoritate plurimorum Conciliorum Generalium, ac præsertim Lateranensis sub Innocentio III. cap. 12. Constant seff. 8. Florent. in decret. Eug. & Trid. seff. 14. c. 5. & can. 6. ubi hæc habentur: Si quis negaverit Confessionem Sacramentalem, vel institutam vel ad salutem necessariam esse jure divino: aut dixerit modum secretè confitendi soli Sacerdoti, quem Ecclesia Catholica ab initio semper observavit & observat, alienum esse ab institutione & mandato Christi, & inventum esse humanum; anathema sit.

4. Probatur 3. ex SS. Patribus qui huic veritati subscripserunt, ut S. Cyprianus serm. de lapsis, ubi laudans eos qui de peccatis solâ cogitatione commissis se apud Sacerdotem in Sacramento Pœnitentiæ accusant: Quanto, inquit, & fide majores & timore meliores sunt, qui quamvis nullo Sacrificii aut libelli facinore constricti, quoniam tamen de hoc vel cogitarunt, hoc ipsum apud Sacerdotes Dei, dolentes, & simpliciter confitentes, exomologesim

con-

onſcientiæ faciunt, animi ſui pondus exponunt, ſalutarem nedelam parvis licet & modicis vulneribus exquirentes? . Baſilius in regulis Brevioribus num. 288. Neceſſario, nquit, iis peccata aperiri debent, quibus credita eſt diſpē- ıtio Myſteriorum Dei: ſi quidem rationem hanc in pœni- entiâ etiam veteres illos cernimus ſecutos fuiſſe S. Leo apa Epiſt. 80. ad Epiſcopos Campaniæ, prohibens ne pec- ata ſecreta publicè recitarentur; hanc affert rationem: Quia, inquit, reatum conſcientiarum ſufficit ſolis Sacer- otibus confeſſione ſecreta indicari.

5. Obiiciunt Hæretici Nectarium Patriarcham Conſtā- nopolitanū abrogaſſe Presbyterum Pœnitentiarium con- ſſionemque ſuſtuliſſe: unde inferunt illam non eſſe ju- s divini, cùm tale jus ab hominibus abrogari non poſſit.

Duplex ad hanc objectionem afferri poteſt reſponſio; t fuſiorem hujus facti enarrationē & explicationē omit- imus, quæ apud Bellarminum videri poteſt lib.3.de pœn. . 15. Prima eſt, abrogationem illam Presbyteri pœniten- arya Nectario factam, ad ſedandum populi tumultum ccaſione alicujus ſcandali exortum, qualitercunque facta t, benè an malè, hominis particularis factum fuiſſe, qui ec eruditione, nec experientiâ pollebat, in his quæ ad egimen Eccleſiæ pertinent, cùm jam ſenex rerumque Ec- leſiaſticarum expers ad Patriarchatum evectus fuiſſet: roindeque ex illo ejus facto nullum ſatis validum argu- nentum duci poſſe, contra tot ſæculorum praxim univer- æque Eccleſiæ conſenſum.

Secunda reſponſio eſt, Nectarium nuſquam confeſſio- em Sacramentalem ſecretam abrogaſſe, ſed ſolummodò ſum aliquem particularem occaſione Novatianæ hæreſis ıtroductum, quo pœnitentes certa peccata Sacerdoti pœ- itentiario confiteri tenebantur, qui eos (prout expedire enſebat) ad publicam illorum peccatorum confeſſionem bligabat, quem quidem uſum ob ſcandalum inde ſecutū brogavit Nectarius, liberumque reliquit, ut unuſquiſque eccata ſua ſecretò poſſet cuilibet Sacerdoti aperire, ut fu- ius explicat & probat Bellarminus loco citato.

SECTIO XII.

Quæ perſonæ, & quo tempore obligentur ad confeſſionem Sacramentalem faciendam.

1. Quod ſpectat ad primum, communis & certa Doctorum ſententia eſt, eas omnes & ſolas perſonas ad Sacramentalem confeſſionem obligari, quæ mortale aliquod peccatum poſt realem Baptiſmi ſuſceptionem commiſerunt. Hoc enim manifeſtè conſtat, tùm ex cap. Omnis utriuſque ſexus in Concilio Lateran. tùm etiam ex eo quod Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 2. dicit baptizatos, qui ſe crimine aliquo contaminaverint, ad Pœnitentiæ tribunal ex Chriſti Domini inſtituto ſiſti debere, ut ab admiſis peccatis liberentur; & cap. 5. peccata omnia mortalia, etiamſi occultiſſima ſint, eſſe in confeſſione declaranda: venialia autem, quamvis rectè & utiliter in confeſſione dicantur, taceri tamen poſſe citra culpam.

Quod verò ſpectat ad ſecundum, conſentiunt omnes Theologi præceptum divinum de confeſſione facienda, obligare illum qui ſibi conſcius eſt alicujus peccati mortalis, ſaltem in articulo aut probabili periculo mortis, ut ſunt periculoſa navigatio, dimicatio cum hoſtibus, partus difficilis, gravis & periculoſa infirmitas, &c. Ita Navarrus ſect. 2. punct. 4. Sotus, Angelus, Reginald. Vaſques; & alii apud Bonacinam diſp. 5. quæſt. 5. de part. Pœnit. & ea de cauſa cap. cum infirmitas, de pœnit. & remiſſ. injungitur medicis, ut cum eos ad infirmos vocari contigerit, ipſos ante omnia moneant atque inducant, ut Medicos advocent ſpirituales animarum: & Cæleſtius Papa Epiſt. 2. ad Epiſcopos Galliæ quæ refertur 26. q. 6. c. Agnovimus, improbans pravum quendam uſum denegandi Sacramentum Pœnitentiæ damnatis ad mortem; qui tunc in Galliis inoleverat, Quid, hoc, inquit, aliud eſt, quàm morienti mortem addere, ejuſque animam ſua crudelitate, ne abſoluta eſſe poſſit, occidere? Et paucis interjectis, Salutem

ergo

rgo homini ademit, quisquis mortis tempore speranti œnitentiam denegavit.

2. Diximus, saltem in articulo aut probabili periculo nortis: Quidam enim Doctores non improbabiliter existimant præceptum illud divinum ad confessionem Sacramentalem obligans, etiam aliquando extra articulum seu ericulum mortis obligare: Quis enim sibi persuadeat, si Ecclesia tempus confessionis faciendæ non determinasset, eccatorem in quibuslibet criminum sordibus toto vitæ empore, remanere mediumque adeò efficax ad veniam peccatorum obtinendam sine novo peccato negligere potuisse?

Quo verò tempore præceptũ illud divinũ obliget, Christus Dominus expreßè determinare noluit, sed Ecclesiæ uæ determinandum reliquit; quæ quidem in Concil. Lateran. sub Innocentio III. cap. 21. hoc decretum edidit: Omnis utriusq; sexûs fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter, saltem semel in anno, proprio Sacerdoti, & injunctã sibi Pœnitentiam studeat pro viribus adimplere: quo decreto suo velut modificavit & determinavit ipsum præceptum divinum de confessione facienda; & tempus quo mplendum esset, præscripsit: Neque enim; ut loquitur Concil. Trident. per Lateranense Concilium Ecclesia statuit, ut Christi fideles confiterentur, quod jure divino necessarium, & institutum esse intellexerat, sed ut præceptũ confessionis saltem semel in anno ab omnibus & singulis, cum ad annos discretionis pervenissent, impleretur.

Sunt autem quædam hic circa præceptum illud confessionis annuæ observanda.

3. Primum est, illud propriè & per se obligare tantùm semel in anno ad confessionem Sacramentalem instituendam; quamvis ratione Paschalis communionis, ad quam fideles tenentur, ipso tempore Paschali præsertim obligare censeatur. Ita Sotus in 4. dist. 18. quæst. 1. art. 4. Valen-

I tia quæ-

tia quæst. 9. de pœn. punct. 4. Vasques quæst. 90. art. 5. & plures alij quos ibidem citat.

Secundum est, nullam certam ætatem determinari posse, in qua pueri primùm confessionis faciendæ præcepto teneantur; cum aliis citiùs, aliis tardiùs oriatur usus rationis ad peccatum mortale committendum sufficiens: quare id Confessarius non ex sola ætate, sed multò magis ex ingenii & educationis qualitate discernere debet. Ita Laymannus tract. 6. de Sacrament. Pœnitentiæ cap. 5. ubi etiam monet Confessarium, postquam consideratis circumstantiis judicauit puerum verè ac deliberatè peccatum mortale quod confitetur commisisse, illum curâ peculiari ad concipiendum dolorem de peccatis ex motivo aliquo supernaturali excitare & juvare debere; cùm in eo dolore concipiendo frequenter pueri deficere soleant. Quod si ut ibidem subjungit, omnibus perpensis de judicio & discretione pueri dubius permaneat, num sufficiens extiterit ad aliquod peccatum deliberatè committendum, tunc illum sub conditione absolvere poterit.

4. Tertium est, præcepto confessionis annuæ non obligari nisi eos qui peccatum aliquod mortale commiserunt, ut constat ex Conc. Trid. supra; & docuit Sanctus Thomas, Sotus, Major, & alii apud Suarem disp. 22. sect. 8. quod tamen non obstat quin consultissimum sit iis, qui nullius peccati mortalis sibi conscij sunt, ad Pœnitentiæ tribunal tempore Paschali accedere & venialia confiteri: imò fieri potest ut is, qui tantum habet venialia, ad confessionem Paschali tempore obligetur, non quidem per se, sed per accidens: Primò, ratione scandali quod oriri posset, si tempore Paschali ad confessionem non accederet: Secundò, ad evitandum peccatum præsumptionis: Tertio, ne seipsum decipiat sibi nimium blandiendo, putans se tantummodò habere venialia, cùm fortassis habeat etiã mortalia, quorum non recordetur: quæ tamen tunc ei remitterentur indirectè simul cum venialibus quæ confiteretur. Quod potiori adhuc ratione obseruandum esse in articulo mortis, rectè docuit Isambertus disp. 14. art. 14.

Quartum est, præter confessionis annuæ præceptũ, dari etiam quosdam alios casus, in quibus confessionis faciendæ obligatio incumbit; v. g. cum quis suscepturus est Sacram Eucharistiam, estque sibi peccati alicujus mortalis conscius: nec enim, ut decaravit Concil. Trident. sess. 15. cap. 7. quantumcunque sibi contritus videatur, absque præmissa confessione Sacramentali ad Sacram Eucharistiam accedere non debet. Prætereà, ut ibidem habetur, quando urgẽte necessitate Sacerdos lethalis alicujus culpæ sibi conscius absque præviâ confessione celebravit, posteà debet quàm primùm confiteri. Alium adhuc casum adjungit Suares disp. 31. q. 31. n. 1. part. 2. cap. 5. cùm scilicet quis sæpius in peccatum aliquod mortale relabitur, nec se illud aliter evitare posse putat, nisi confessionis Sacramentalis auxilio; tunc enim medium illud amplecti tenetur. Addimus ex Catech. Rom. Nullam rem fidelibus adeo curæ esse debere, quam ut frequenti peccatorum confessione animum studeant expiare, &c. ac turpe esse, cum in eluendis corporis aut vestium sordibus tam diligentes simus, non eadẽ diligentia curare, ne animæ splendor turpissimis peccati maculis obsolescat.

SECTIO XIII.

Quænam sint conditiones ad confessionem debitè faciendam requisitæ.

QUidam Doctores sexdecim ejusmodi cõditiones enumerant, quæ licet alioquin omnes bonæ sint ac utiles, plerasque tamen illarum minimè necessarias esse monet Tolet. lib. 3. cap. 7. qui eodem cap. & seq. quinque præsertim conditiones ad confessionem debitè faciendam requiri docet.

Prima est, ut sit Diligens: id est, ut pœnitens ad confessionem non accedat, quin prius peccata sua diligenti præmisso examine in memoriam sibi revocare conetur: nam qui nullam ejusmodi diligentiam adhibere vellet, ad confe-

confessionem admittendus non esset: imò qui ex culpabili negligentiâ peccatorum aliquorum mortalium oblivisceretur, quæ idcirco in confessione declarare omitteret; ipsi confessionem ex integro repetere teneretur, ut asserit idem Toletus cap. 9. ubi rectè observat diligentiam illam non æqualiter in omnibus requiri, sed pro diversâ ratione personarum, & statûs, nec non temporis ex quo ultima confessio facta est determinandum esse; illumque qui multis & variis negotiis implicatus est, teneri ad majorem diligentiam adhibendam, quàm is qui ab ejusmodi negotiis vacuus & liber est: similiter qui tempore diuturniori expers confessionis fuit; quàm qui breviori.

2. Secunda est, ut sit fidelis & vera: id est, ut pœnitens veraciter & sincerè Sacerdoti conscientiæ suæ statum aperiat, neque negando quæ commisit, neque scienter sibi imponendo quæ non commisit, neque item dubia pro certis, aut certa pro dubiis proponendo: mentiri enim in confessione, ut ibidem docet, grave peccatum est, quandò scilicet hoc fit deliberatè & in materiâ aliquâ gravi.

Tertia est, ut sit Secreta: id est, ut pœnitens non coram aliis & publicè, sed secretò & ad aurem ipsius Sacerdotis peccata explicet: hanc enim esse confessionis Sacramentalis conditionem ex ipsius Christi Domini institutione rectè docet & probat Isambertus disp. 15. de pœn. art. 6. Unde Conc. Trid. sess. 14 can. 6. expressè asserit Ecclesiam semper observavisse & observare modum illum secretè confitendi: & cap. 5. ejusdem sess. dicit, Quod, quamvis Christus Dominus non vetuerit quin aliquis in vindictam suorum scelerum & sui humiliationem, ob aliorum exempli & Ecclesiæ offensæ ædificationem, delicta sua publicè cōfiteri possit, id tamen non esse divino præcepto mandatū; nec satis consultè humanâ aliqua lege præcipi posse, ut delicta præsertim secreta, publica essent cōfessione aperiēda.

Quarta confessionis conditio est, ut sit Obedire parata: id est, ut pœnitens habeat voluntatem & propositum exequendi ea, quæ Confessarius ipsi tanquam necessaria præscri-

scripserit: v.g. fugiendi proximas peccati occasiones, aliena restituendi, pœnitentiam impositam adimplendi, &c.

Quinta denique conditio est, ut sit Integra, quæ quidē conditio, quoniam gravioris alicujus momenti est, seq. sect. commodius explicabitur.

SECTIO XIV.

Quæ sit integritas Confessionis ad validitatem & fructum ejus requisita.

1. CErtum est integritatem Confessionis non Ecclesiastico solùm, sed Diuino etiam jure necessariam esse, pœnitentésque ad peccata omnia in Confessione declaranda ex Christi Domini institutione obligari. Hoc expresè docuit Concilium Trid. sess. 14. cap. 5. cujus quidem verba, quoniam doctrinam pro hujus Sacramenti praxi maximè necessariam continent, paulò fusius hic attexere non erit inutile. Dicit igitur: Sacerdotes à Christo Domino Præsides & Judices in Sacramento Pœnitentiæ constitutos, judicium hoc incognita causa exercere non posse, neque æquitatem in injungendis pœnis servare posse, si in genere duntaxat, & non potiùs in specie ac sigillatim sua ipsi pœnitentes peccata declarent: unde colligitur oportere à pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in confessione recenseri, etiamsi occultissima illa sint, & tantum adversus duo ultima Decalogi præcepta, commissa, quæ nōnunquam animum grauius sauciant, & periculosiora sunt illis, quæ in manifesto admittuntur, &c. cùm enim universa mortalia peccata etiam cogitationis, homines iræ filios & Dei inimicos reddant, necessum est omnium etiam veniam cum aperta & verecunda confessione à Deo quærere. Itaque dum omnia, quæ memoriæ occurrunt, peccata Christi fideles confiteri student, proculdubio omnia divinæ misericordiæ ignoscenda exponunt: si enim erubescat ægrotus vulnus Medico detegere, quod ignorat medi-

cina, non curat. Colligitur præthereà etiam eas circumstantias in confessione explicandas esse, quæ speciem peccati mutant: quod sine illis peccata ipsa, neque à pœnitentibus integrè exponantur, nec judicibus innotescant, &c. reliqua autem peccata quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in universum eadem confessione inclusa esse intelliguntur, pro quibus fidenter cum Propheta dicimus: Ab occultis meis munda me Domine.

Ex qua Concilij doctrina intelligi potest non modò necessitas integritatis in confessione servandæ; sed etiam quis sit illius modus, seu quænam requirantur, ut confessio integra esse censeatur: quæ hic paulò distinctiùs, breviter tamen majoris facilitatis gratia subjungimus.

2. Ad integritatē igitur confessionis secundùm mentem Concilij, requiritur primò ut pœnitens peccata omnia mortalia, vel quæ mortalia esse dubitat, etiam solius cogitationis, quæ post diligentem sui discussionem memoriæ occurrent, in confessione explicet, adeò ut confessio nulla sit & denuo iteranda, si vel unum ejusmodi mortale peccatum in confessione deliberatè reticeat. Et de peccatis quidem mortalibus, quæ à se commissa esse recordatur, evidenter constat ex suprà citatis Concilij verbis: de illis verò peccatis; de quibus pœnitens dubitat utrum mortalia sint, vel utrùm sint à se commissa, communis Doctorum sententia & in praxi tenenda est, pœnitentem ad ea sub dubio confitenda obligari. Ita S. Th. Bonavent. Alensis, Adrianus, Sylvester, Navarrus, Suares & alij, quos citat & sequitur Layman, lib. 1. tr. 1. c. 5. paragr. 3. Quòd si post diligentiam sufficientem judicio viri prudentis in examine conscientiæ adhibitam peccata aliqua mortalia memoriam effugiant, tunc nihilominùs virtute Sacramenti simul cum aliis remittuntur, cum onere tamen & obligatione eadem confitendi & clavibus subiiciendi, si fortè posteà memoriæ occurrant.

Observat autem Pet. de Ledesma tract. de Sacr. Pœn. cap. 16. ex communi Ecclesiæ doctrina & praxi, omnia illa

la peccata mortalia uni & eidem Sacerdoti esse confiten-
a, neque sine Sacrilegio dividi aut dimidiari posse confes-
onem: ita ut quædam peccata uni, reliqua verò alteri Sa-
erdoti declarentur: cùm hæc divisio & dimidiatio con-
essionis integritati ejus repugnet, nec possit unum pecca-
um mortale sine alio remitti.

3. Requiritur 2. ut pœnitens numerum peccatorũ suo-
um exprimat; neque enim satis est ut quis, verbi gratia,
icat se multoties tale peccatum commisisse, nisi quoties
ommiserit explicet quod tamen (ut rectè monet Gamma-
hæus cap. 20. de Sacram. pœn. part. 1.) non mathema-
icè, sed moraliter intelligendum est, seu quantum ab ipso
œnitente fieri potest, unde sufficit ut pœnitens numerũ
llum peccatorum exponat, qui post sufficiens examen
nemoriæ occurrit: imò si præcisè non recordetur quoties
eccatum aliquod commisit, satis est ut dicat se circiter to-
ies plus minusve peccatum illud commisisse: quod si fre-
uentissimè in illud lapsus sit, saltem tempus exprimat;
icatque v. g. se ab anno fere quotidie vel pluries in uno-
uoque die blasphemias protulisse, aut per mensem inimi-
itias cum aliquo gessisse, cujus quoties recordabatur
quod sæpissimè & quacùnque data occasione fiebat) to-
ies se illius occidendi, aut aliquod aliud malum illi infe-
endi voluntatem renovasse. Ita idem Gammachæus sup.
Toletus l. 3. c. 7. & alii communiter.

4. Requiritur 3. ut pœnitens circumstantias, quæ spe-
ciem peccati mutant, in confessione declaret: id est, quæ
novam aliquam deformitatem specie differentem in actũ
peccati inducunt, seu quæ specialem oppositionem habent
cum aliquibus aliis præceptis aut virtutibus, v. g. si quis
uratus fuerit rem Sacram, seu Sacris usibus consecratam,
ut calicem: si fornicatus fuerit in loco Sacro; si hominem
occiderit qui esset Sacerdos in primo enim casu circumstan
ia rei furto ablatæ; in secundo circumstantia loci; in ter-
io circumstantia personæ inducit novam deformitatem spe-

cie differentem in ipsam actionem furti, fornicationis & homicidii, proinde in confessione declaranda est.

Sufficit autem (quod rectè monet Gammachæus loco cit.) ad evitandas perplexitates, in quas personæ laicæ aliquando incurrunt nescientes, quænam sint illæ circunstantiæ quæ species peccati mutant, aut quomodò explicari debeant sufficit, inquam, ut ejusmodi personæ ad Pœnitentiæ Sacramentum accedentes nihil omninò reticere velint eorum, quæ ab ipsis debent declarari, utque circumstantias notabiliores, quæ per se statim memoriæ occurrunt, & se ipsas satis evidenter produnt, in confessione explicent, parati sincere ac humiliter respondere ad interrogata Sacerdotis, cujus est dignoscere circumstantias illas necessario explicandas, de iisque pœnitentem interrogare, ut posteà suo loco dicetur.

Quæres an pœnitens teneatur etiam declarare in confessione circumstantias illas, quæ speciem peccati non mutant, sed illud notabiliter aggravant. Duæ sunt super hac re oppositæ inter se Theologorum sententiæ alij siquidem, quamvis existiment optimum & saluberrimum esse circūstantias illas notabiliter aggravantes in confessione declarare, negant tamen pœnitentes ad id obligari. Ita Paludanus, Adrianus, Navarrus, Medina, Pesantius, Reginaldus Vasques & plures alii apud Bonacinam disp. 5. qu. 4. sect. 4. pun. 3. qui etiam pro illa citat S. Doctorem. Alij è contra asserunt circumstantias notabiliter aggravantes esse in confessione declarandas. Ita Marcillus, Major, Sotus, Canus, Suares, & alii quos refert & sequitur Gammachæus, cap. 10. de Pœn. §. 1. cui sententiæ subscribit etiam Isambert. disp. 18. a. 11. eamque pluribus rationibus propugnat. Quamvis autem priorem sententiam maximè probabilem existimemus, tùm propter authoritatem Doctorū qui eam tuentur, tùm etiam quia Concilium Tridentinū sess. 14. cap. 5. circumstantias tantummodò speciem peccati mutantes in confessione declarandas esse dicit, nulla facta mentione circumstantiarum illarum quæ tantummodò no-

ò notabiliter aggravant, quod tamen dicere non omisis-
it, si necessarium esse judicasset: contrariam nihilominùs
ntentiam adhuc probabiliorem, in praxi quantùm fieri
oterit tenendam arbitramur, pœnitentesque circumstan-
as notabiliter aggravantes debere confiteri, & à Confessa-
is, prout spiritus & prudentia suggesserit de iisdem inter-
ogandos esse, ob eam præsertim rationem, quod sine il-
rum circumstantiarum notitia vix possint Confessarij di-
noscere, quales & quantas satisfactiones aut restitutio-
es injungere, quæ remedia proponere, aut consilia pœ-
itentibus suggerere debeant, aliter enim haud dubie se
erere debet Confessarius cum eo, qui brevi, aut qui diu-
rno tempore in peccati alicujus cœno hæsit; aliter cum
lo, qui ex gravi & inveterato odio, aut qui ex repentina
â, deliberata tamen, malum aliquod intulit aut optavit:
um hæ nihilominùs circumstantiæ peccati speciem non
utent, sed tantummodò aggravent.

SECTIO XV.

n integritas confessionis ita necessaria sit, ut in nullo casu licitum sit peccatum aliquod mortale in confessione reticere.

DUO sunt præcipui casus, in quibus pœnitens licitè &
fructuosè absolutionem Sacramentalem recipere po-
ssit; quamvis peccata omnia mortalia, quæ à se commis-
recordatur, non declaraverit; quod tamen non obstat
uin cessante ratione ob quam illa reticuit, eadem posteà
confessione declarare teneatur.

Primus casus est, quando reperitur impossibilitas quæ-
am moralis ex parte ipsius pœnitentis ad decclaranda
mnia mortalia à se commissa, v. g. quando ægrotus inter
nfitendum vocis usum repente amittit, nec potest reli
ua peccata explicare, vel etiamsi nullum peccatum de-
arare potuerit; tunc enim dummodò contriti animi signa-

quædam exteriora Confessarius in ipso deprehendat, potest, imò debet illum Sacramentaliter absolvere. Ita Medina, Sylvester, Navarrus, Bellarminus, Suares, & alii apud Bonacinam disp. 5. quæst. 5. de Pœnit. punct. 1. Imò quamvis ante Confessarij adventum non modò vocis, sed etiam rationis ac judicij usum amiserit; si tamen aut Sacramentalem absolutionem verbis aut signis petiverit, declaraveritque se velle confiteri, idque fide digno testimonio ipsi Confessario innotescat, tunc etiam potest, imò debet illum Sacramentaliter absolvere, saltem sub conditione. Ita Suares & alij plures apud eundem Bonacinam suprà, quibus subscripsit Gammachæus cap. 20. §. 1. & Isambertus disp. 18. art. 10. Et probatur ex Concilio Arausicano 1. can. 12. ubi dicitur, quod subitò obmutescens, prout statutum est, baptizari; aut Pænitentiam accipere potest, si voluntatis præteritæ testimonium verbis aliorum habeatur, aut præsentis in suo nutu. Et ex Concilio Carthag. 4. cap. 76. ei qui Pœnitentiam in infirmitate petit, si casu dum ad eum Sacerdos invitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrænesim versus fuerit, dent testimonium qui eum audierunt, sicque accipiat Pœnitentiam; & si continuò creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur Eucharistia ori ejus. Item ex S. Leone Papa Epist. 91. ad Theodorum Forolulienſiū Episcopum, ubi de infirmis loquens; Si, inquit, aliqua vi ægritudinis ita fuerint aggrauati, ut quod paulo ante poscebant, sub præsentia Sacerdotis significare non valeant; testimonia eis fidelium circumstantium prodesse debebūt, ut simul & pœnitentiæ & reconciliationis beneficium consequantur. Accedit etiam praxis totius Ecclesiæ, quam discimus ex Rituali Romano tit. de ordine administrandi Sacramentum Eucharistiæ, in quo dicitur, infirmum absolvendum esse, si confitendi desiderium vel per se vel per alios ostenderit.

2. Quod si moribundus vi morbi de repente ita oppressus fuerit, ut nec Confessarium postulaverit, nec ullū confiten-

fitendi desideriū verbis aut nutibus aliisue similibus signis, præsente vel absente Confessario ostenderit, tunc Sacramentaliter absolvi non poterit, cùm nulla sit ibi materia idonea & sufficiens Sacramenti pœnitentiæ, nulla contritio aut confessio quæ signo aliquo exteriori se prodat, cùm tamen sint partes essentiales ipsius Sacramenti, sine quibus forma illius applicari nec licitè nec validè potest. Ita Suares disp. 23. sect. 1. & plurimi alii Theologi, quos citat & sequitur Laymannus tractatu 6. de Pœnitent. cap 8. quibus subscribit Isambertus disp. 17. art. 9. Certè Concilia & Patres non aliter permittunt pœnitentiæ Sacramentum morituro obmutescenti aut phrenetico ministrari, nisi Sacerdoti constet illum anteà Sacramentum ipsum expetiisse, desideriūq; suū verbis aut nutibus, aliisve signis declarasse.

3. Secundus casus est, quandò ex confessionis integritate sequeretur aliquod grave damnum spirituale vel corporale alterius, aut ipsiusmet confitentis? v.g. quandò urgente prælio aut instante naufragio, plurium militum aut navigantium confessio excipienda est tunc enim ne dū unius confessio integra excipitur, aliorum quibus confitendi spatium deerit, salus periclitetur, sufficit ut quisque peccatum aliquod mortale à se commissum fateatur: imo, si tempus ad id non suppetat, & iamiam naufragium immineat, aut prælium ineatur, satis erit tunc, ut omnes navigantes aut milites signis aliquibus exterioribus se peccasse generatim, & de peccatis verè dolere demonstrent: quæ quidem signa visu vel auditu à Confessario percipiantur, sicque à Confessario absolvantur. Ita Isambertus disp. 17. art. 8.

Item quandò infirmus laborat morbo contagioso, si nō possit Confessarius absque manifesto vitæ periculo in peccatis illius sigillatim audiendis diutius immorari, tunc aliquibus tantùm peccatis in confessione auditis, si alias sufficienter dispositus sit illum Sacramentaliter absolvere poterit. Ita Vasques, Koninch. & alii apud Bonacinam loco proximè citato. In hoc tamen casu debet Confessarius admone-

monere infirmum, confessionem illius eo modo factam esse validam & sufficientem, & quantùm fieri poterit, animo pacatum & tranquillum dimittere.

4. Simili modo, si quis v. g. patrem aut matrem confessarij sui occidisset, aut domui ejus ignem subjecisset, nec alteri tunc confiteri posset, non teneretur incendium illud & homicidium ei in confessione declarare: quia hoc esset exponere confessarium ipsum peccato vindictæ & odij forte etiam periculo revelandæ confessionis, & multa hinc mala moraliter sequi possent, cùm Sacerdotes sint quoque homines circumdati infirmitate, & inter illos alij aliis infirmiores quare tunc posset licitè pœnitens peccatum illud in confessione reticere. Ita Navarrus cap. 7. num. 5. Gammachæus cap. 20. §. 1. & alij.

Quæres an similiter liceat pœnitenti reticere in confessione peccatum aliquod mortale aut illius circumstantiam quod vel quam declarare non potest, nisi cum manifestatione complicis. Navarrus suprà numero 1. & sequentibus, affirmat id non modò licitum esse, sed etiam pœnitentem tunc ad peccati illius aut circumstantiæ reticentiã obligari, illique subscripsit Gammachæus suprà: quorum sententia quamvis sit probabilis & tuta, verior tamen & tutior videtur sententia negans, quæ est S. Doctoris in 4. dist. 16. quæst. 3. art. 2. quæst. 5 ad 5. quem sequuntur Bonaventura, Alexander, Paludanus, Major, Almainus, & plures alii apud Suarem d. 34. de Pœnit. sect 1. cum quibus proinde dicimus, pœnitentem in casu suprà declarato debere in primis confessorem quærere, cui persona, cum qua peccavit, non sit nota; vel si commodè & absque salutis periculo fieri possit, confessionem in aliud tempus differre: quod si neutrum possit, tenetur tunc peccatum suum tale quale commissum fuit, declarare. Id manifestè innuit S. Bernardus opusculo de formula honestæ vitæ, versus finem, ubi hoc documentum tradit: De nullo prorsus sinistre loquaris, quantumcunque sit verum vel manifestum, nisi in confessione; & hoc, ubi non potes aliter manifestare peccatum tuum.

Ex quâ S. Bernardi, & aliorum qui suprà citati sunt, doctrina, colligitur 1. quòd obligatio integrè confitendi à Christo Domino cuique pœnitenti imposita, est ratio sufficiens ad peccatum alterius sub sigillo huius Sacramenti Confessario manifestandum; ac proinde quòd illa manifestatio sic facta, charitati proximi non adversetur, sicut eidem charitati minimè repugnat, si extra confessionem peccatum alterius occultum ex aliqua justa & rationabili causa manifestetur.

Colligitur 2. extra hunc casum necessitatis nullatenùs licere alterius peccatum in confessione declarare, ideòque quando Confessarius prævidet pœnitentem sine ulla causa rationabili velle nominare personas peccati sui complices, vel à quibus ad peccandum inductus est, debet id prohibere, ipsumque admonere, ne detractionis peccatum incurrat, ut rectè observat Navarrus suprà n. 2.

SECTIO XVI.

Quis sit legitimus Sacramenti Pœnitentiæ minister.

1. CErtum est solum Sacerdotem esse legitimum Sacramenti pœnitentiæ ministrum solis siquidem Apostolis & eorum in Sacerdotio successoribus dictum est à Christo Domino S. Joan. 20. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, ut unanimiter verba illa Christi Domini intellexerunt SS. Patres, ac nominatim S. Ambr. lib. 1. de Pœnit. cap. 2. S. Augustinus lib. 2. contr. Epist. Parmeniani cap. 12. & S. Leo Epist. 91. ad Theodorum. Eadem quoque veritas tanquam fide credenda, definita est in Concilio Constantien. in Bulla Martini 5. in Concil. Florent. in decr. Eug. & in Concil. Trid. sess. 14. cap. 6. & can. 10.

Quod quamvis verum sit, non tamen quilibet Sacerdos quoslibet pœnitentes validè absolvere potest; sed præter potestatem illam, quam ex ordinatione accepit, requiritur in eo præterea potestas jurisdictionis; id est quòd, quâvis Sacerdos vi ordinationis suæ accipiat immediatè à

Christo Domino potestatem remittendi peccata, non tamen accipit materiam cui potestatem illam applicet, nec habet vi ordinationis suæ illos subditos, in quos judiciale illam potestatem validè exerceat. Hoc patet ex Concilio Tridentino sess. 14. cap. 7. ubi exprefsè dicit: Nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut subdegatam non habet jurisdictionem. Idem antea fuerat quoque declaratum in Concilio Florent. in decret. Eugen. in quo dicitur, Ministrum Sacramenti pœnitentiæ esse Sacerdotem habētem authoritatem absolvendi, vel ordinariam, vel ex commissione.

2. Porro in Sacerdotibus, qui parochiale beneficium non obtinent, præter jurisdictionem & potestatē quæ ipsis demandari potest, requiritur quoque approbatio Episcopi: id est testimonium juridicum de illorum capacitate & sufficientia ad excipiendas fidelium confessiones, eosque Sacramentaliter absolvendos. Ita speciatim constitutum habetur in Concil. Trident. sess. 23. c. 15. de reform, ubi decernit Sancta Synodus, nullum etiam regularem posse cōfessiones sæcularium, etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videtur esse necessariū, alias idoneus judicetur, & approbationem quæ gratis detur, obtineat. Vnde sequitur Sacerdotem illum, qui neque parochiale beneficium obtinet neque ab Episcopo approbatus est, idoneum non esse ad Sacramentum pœnitentiæ ministrandum; ac proinde neque licitè neque validè absolutionem Sacramentalem conferre posse, ut fusius probat Isambert. disp. 21. de Pœnit. art. 2. ubi etiam refert ex observationibus Joannis Galmart. ad citatum caput 15. sess. 23. congregationem Cardinalium declarasse, Absolutionem à Sacerdote datam vigore facultatis generaliter à summo Pontifice, vel specialiter à parocho concessæ, si ab Episcopis Sacerdos examinatus & approbatus non fuerit, censeri nullam, etiam quoad eos, qui tali Sacerdoti bona fide cōfessi sunt.

3. Ex hoc autem Concilij decreto rectè infertur, Sacerdotes quoſcunque, ſæculares aut regulares, quamvis doctiſſimos & in Theologia verſatiſſimos, imò & laurea doctoratûs inſignitos, ſi parochiale beneficium non obtineant, indigere Epiſcopi approbatione; ut validè confeſſiones excipere & pœnitentes abſolvere poſſint: & è contra Superiores Religioſorum poſſe dare ſuis licentiam eligendi ſibi in Confeſſarium aliquem è Sacerdotibus per Epiſcopum non approbatis: quia Concilium approbationem illam ad confeſſiones tantum ſæcularium exigit. Ita Iſambertus ſup. art. 2. qui etiam articulis ſequentibus quædam obſervat ſcitu digniſſima, & ad praxim maximè neceſſaria, quæ hic non omittenda duximus.

Primum eſt juxta probabiliorem & magis in praxi tutam Doctorum ſententiam, ab illo Epiſcopo accipiendam eſſe approbationem, in cuius Diœceſi Sacerdos Pœnitentiæ Sacramentum eſt adminiſtraturus. Ratio eſt, quia Sacerdos ab eo Epiſcopo accipere debet, qui ab illo Sacramenti, quod adminiſtravit, rationem exigere poteſt; & cujus præſertim intereſt; ut debitè & eo quo decet modo adminiſtretur.

4. Secundum eſt. approbationem illam poſſe pro arbitrio Epiſcopi, eſſe vel univerſalem & illimitatam, vel ſpecialem & determinatam ad tempus aliquod certum, vel ad certa quædam loca; exempli gratia, poſſe Epiſcopum Sacerdotem aliquem approbare ad confeſſiones audiendas tantummodò per annum, ita ut anno illo elapſo, nec licitè, nec validè niſi nova approbatione obtenta, hujus Sacramenti adminiſtrationi incumbere poſſit: quod in multis Diœceſibus, ac etiam Romæ in uſu comperitur, ad ſegnitiem quorumdam Confeſſariorum excutiendam, eorumque ſedulitatem in conſervanda & excolenda ſcientia ipſis neceſſaria excitandam. Similiter poſſe Epiſcopum approbare Sacerdotem ea conditione, ut in certo tantùm loco; v. g. in aliqua parochia rurali confeſſiones excipere poſſit; idque non ſine ratione, cùm non raro contingat

Sacer-

Sacerdotem aliquem idoneum ab Episcopo judicari, qui in pagis pœnitentiam administret, non verò in urbibus in quibus ut plurimum reperiuntur personæ variis & difficilibus negotiis implicatæ, pro quibus in hoc Sacramento dirigendis doctrina uberior & major ingenij vis requiritur.

Tertium est, approbationē ab Episcopo concessam posse ab eodem revocari, e.g. si Confessarius ex negligentia evadat imperitior, aut fiat moribus deterior; ita ut expediat pro bono Ecclesiæ illum à tali officio amovere. Imò existimat idem Isambertus posse Episcopum sine ulla causa approbationem, quamvis docto & pio viro concessam, prout libuerit, revocare quamvis enim id contra rationem faciendo peccet, ejus tamen revocatio vim suam & robur obtinet; ita ut Sacerdos sic revocatus nec licitè, nec validè possit pœnitentiæ Sacramentum ministrare.

5. Quartum est, quòd quamvis ex suprà relato Concilij decreto approbatio requiratur ad audiendas confessiones sæcularium, etiam Sacerdotum, nihilominus in plerisque Galliæ locis solere Sacerdotes etiam minimè approbatos aliorum Sacerdotum confessiones excipere; quod quidem validè ac licite ab ipsis fieri docet & probat Isambertus suprà, non vi alicujus consuetudinis cui expresse derogat Concilium; sed ex tacito consensu Episcoporum, qui, cùm probè noverint Sacerdotes invicem, sibi hoc Sacramentum, nulla obtenta approbatione, ministrare, nec tamen id prohibeant, censentur tacitè illos quoad hoc approbare.

Quintum est, quemcumque Sacerdotem, quamvis nec approbatus sit, nec ullam obtineat jurisdictionem, imò etiamsi excommunicatus, suspensus, degradatus, aut hæreticus sit; posse tamen quemlibet pœnitentem à quibusvis peccatis & censuris in articulo mortis absoluere, quod expresse declarauit Concilium Tridentinum sess. 14. c. 7. per articulum verò mortis, etiam illius probabile periculum communiter Theologi intelligunt, quale est eorum, qui prælium aut periculosam navigationem proximè sunt initu-

nituri, ut videre est apud Suarem tom. 3. disp. 69. sect. 3. & tom. 4. disp. 26. sect. 4. & 5. disp. 30. sect. 3. & patet ex cap. Eos, de sent. excomm. Hæc est. autem in tali casu differentia observanda, quod Sacerdos ille tunc à quibusvis peccatis, etiam reservatis directè absolvat; à censuris verò nonnisi sub ea conditione ut elapso mortis periculo, pœnitens se coram Superiore sistat, id quod sibi ab illo injungetur, præstiturus, ut citato cap. declaratur.

Potest etiam Sacerdos non approbatus à peccatis mortalibus alias confessis & remissis, & à quibusvis venialibus, quemlibet Sacramentaliter absolvere, dummodò tamen non sit excommunicatus, aut alio impedimento canonico notoriè obstrictus, ut docent Vivaldus, Pesantius, Suares, Henriques, Reginaldus & alij apud Bonacinā disp. 5. quæst. 7. de Sacram: Pœnitent. punct. 1. Verùm licet potestas absolvendi à venialibns communiter tribuatur omni Sacerdoti, nuper tamen sublata est per Decretum Innocentij XI. editum, Anno 1679, 12. Febr: respectu quorum, requirit etiam approbationem Ordinarij.

Addimus ex Toleto lib. 3 cap. 13. posse quoque Episcopum vel Curatum. etiam in aliena Diœcesi vel parochiâ, suos subditos confitentes audire & absolvere; quod tamē sine scandalo aut aliorum offensione fieri debet.

SECTIO XVII.

De casuum reservatione.

1. CErtum est & in Concilio Trident. sess. 14. c. 7. expressè definitum, Pontifices maximos, pro suprema potestate sibi in universa Ecclesia tradita; causas aliquas criminum graviores suo peculiari judicio reservare potuisse: neque dubitandum est, quandò omnia quæ à Deo sunt, ordinata sunt, quin hoc idem Episcopis omnibus in sua cuique Diœcesi, in ædificationem tamen & non in destructionem liceat, pro illis in subditos tradita suprà reliquos Sacerdotes inferiores authoritate, præsertim quoad illa quibus ex-

com-

communicationis censura annexa est. Hanc autem delictorum reservationem consonum est divinæ authoritati, non tantùm in externa politia, sed etiam coram Deo vim habere. Ex qua Concilij definitione, sequitur Sacerdotes inferiores etiam approbatos, nec licitè, nec validè posse à casibus illis reservatis sine speciali facultate absolvere, præterquã in articulo mortis: ut præcedenti sectione dictũ est.

Quæres quinam casus Summo Pontifici, quinam item Episcopis sunt reservati. Respondetur primò, venialia peccata nec mortalia purè interna, sed sola peccata mortalia externo opere consummata reservari solere, ut docent Major, Medina, Henriques, Suares, & plures alij apud Laymannum tract. 6. de Sacram. Pœnitent cap. 12.

Respondetur 2. Non convenire inter Doctores quinam casus Episcopis ex jure sint reservati: quidam enim existimant nullos casus eis esse jure reservatos: alij quodcunque peccatũ enorme, publicum, scandalosum: ob quod olim publica pœnitentia imposita fuisset, censent Episcopis reseruatum esse, vt adulterium notorium, homicidium alij aliter sentiunt. Tutissimum in re dubiâ est, ut quilibet Confessarius attendat consuetudinem & statuta Synodalia & Episcopalia, ac reservationes speciales Diœcesis illius in qua versatur; & administrandæ pœnitentiæ incumbit, iisque in praxi se conformet, ut rectè monet Layman. suprà.

2. Quod verò spectat ad Summum Pontificem, Navarrus cap. 27. num. 261. Suares disp. 29. de pœnit sect. 2. Tolet. lib 3. cap. 14. & commuuiter alii docent nullum ab illo peccatum reservari consuevisse, nisi ratione excommunicationis seu censuræ adjunctæ: ita ut si Papa ejusve Pœnitentiarius à censura illa absolvat, quilibet Confessarius posteà possit à peccato illo in conscientiæ foro absolvere; imò, observat Henriques & alij apud eundem Laymann. suprà, si quis committat peccatum aliquod Papæ reservatum, sed ex ignorantia invincibili nesciat censurã tali peccato esse annexam: sicut ignorantia illa juris eum ab

excom-

xcommunicatione incurrenda excusat, ut infrà suo loco
icetur; sic etiam facit ut ejus peccatum minimè reserva-
um censeatur.

Quod si rursùs quæras, quinam sint casus illi ob anne-
am censuram Summo Pontifici reservati: Respondetur
lurimos & varios esse, qui in toto jure Canonico passim
egi possunt, & à Toleto fusè explicantur lib. 1. cap. 19.
t sequentibus. In Rituali Parisiensi adnotantur præsertim
equentes, qui ut ibidem dicitur, frequentiùs in his Regio-
ibus possunt accidere.

1. Exustio Templorum; nec non & domorum propha-
arum procurata, dum incendiarius est publicè denuncia-
us: quod etiam de effractione & spoliatione ædium Sa-
rarum similiter intelligi debet.

2. Simonia realis in ordinibus & beneficiis, & confi-
entia, dummodò sit publica.

3. Occisio seu mutilatio membrorum & quæcunque
trocior percussio Religiosi vel Clerici in Sacris constituti.

4. Percussio Episcopi seu alterius Prælati.

5. Delatio armorum ad partes infidelium.

6. Falsificatio Bullarum seu Litterarum summi Ponti-
icis.

7. Invasio, deprædatio, occupatio, aut devastatio ter-
arum Romanæ Ecclesiæ.

8. Violatio interdicti ab eadem Sancta Sede impositi.

Quibus additur crimen hæresis, à quo tamen in pleris-
que Galliarum & aliarum Provinciarum locis solent Epi-
copi, sive ex consuetudine immemorabili, sive ex tacita
vel expressa licentia Summi Pontificis absolvere.

3. Observat autem Laymann. tra. 5. p. 2. de exom. cap.
5. reservationem illam à Summis Pontificibus factam, nō
ideò strictam esse, quin ob plures causas relaxetur, & ad
Episcopalem jurisdictionem devolvatur: quæ causæ in jure
Canonico exprimuntur, ut videre est in cap. De cætero: &
cap. Ea noscitur, de sent. exmm. Prima causa est ætatis in-
firmitas; si nimirum impuberes in casum aliquem Papæ
reser-

reservatum incidant, ij etiam post pubertatem ab Episc
po absolvi possunt, ut habetur cap. Pueris, de sentent.
commun.

Secunda est, sexûs infirmitas: mulieres enim in exco
municationem Papalē lapsæ ab Episcopo absolvi possu
ut habetur cap. Mulieres, & cap. Quamvis, eodem titul

Tertia denique causa, est quodvis legitimum impe
mentum Sedem Apostolicam adeundi quâ ratione exc
santur pauperes, senes valetudinarij: Item ij qui sui ju
non sunt, aut qui ob curam administrandi familiam, g
rendi officium publicum; vel ob periculum vitæ, infami
scandali, aut aliam similem causam impediuntur, ne R
mam ad absolutionem recipiendam proficisci possint,
toto illo titulo variis capitibus explicatur, unde conclu
quod juxta regulam communiter receptam, casus Papali
superveniente impedimēto adeundi Papam, sit Episcopal

SECTIO XVIII.

Quis possit à casibus reservatis absolvere.

1. CErtum est 1. omnem Superiorem in foro conscienti
posse absolvere à casibus illis qui ab inferiore rese
vati sunt. Ratio est; quia tota potestas inferioris contin
tur eminenter in Superiore, ratione subordinationis pot
statis inferioris ad superiorem.

Diximus Superiorem in foro conscientiæ ad distincti
nem aliorum, qui tantummodò sunt superiores in fo
exteriori, quales sunt v.g. Archiepiscopi respectu Episc
porum suæ Provinciæ, illi enim cum non sint Superior
Episcoporum in foro conscientiæ, à casibus quæ ipsi Ep
scopi sibi reservāt, eorum subditos non possunt absolver
Aliter tamen loquendum est de Romano Pontifice, cù
enim sit summus Ecclesiæ Pastor, & ipsius Christi Dom
ni in universo orbe Vicarius, habeatque supremam pot
statem in foro tàm interno quàm externo, respectu quo

rum-

[cuj]uscumque fidelium, ac etiam ipsorum Episcoporũ (ut infrà suo loco dicetur) hinc sequitur illum posse quoscunque fideles à casibus quibuscumque & à quocumque reservatis validè in utroque foro absolvere.

Certum est 2. nullum Sacerdotem inferiorem posse absolvere à casibus ab Ordinario suo reservatis, nisi ab ipso Ordinario, vel ab ejus Superiore, in foro conscientiæ potestatem acceperit. Ratio est, quia per ejusmodi reservationem Superior Ordinarius censetur veluti revocare potestatem & jurisdictionem inferioribus Sacerdotibus collatã respectu casuum illorum reservatorum: Fuit autem semper in Ecclesia persuasum (ut habetur in Concilio Trident. sess. 14. cap. 7.) & verissimum esse Synodus hæc confirmat, nullius momenti absolutionem illam esse debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut subdelegatam non habet jurisdictionem.

Certum est 3. omnes & quoscunque Sacerdotes etiam excommunicatos, suspensos, interdictos, imò & degradatos, posse validè & licitè omnes & quoscumque fideles à quibuscumque non modo casibus reservatis, sed etiam censuris tam à jure quàm ab homine latis, in articulo mortis absolvere. Ratio est, quia voluit Ecclesia in illo casu cessare omnem reservationem ut declaravit Concil. Trident. sess. 14. cap. 7. his verbis: Verumtamen piè admodũ, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis: atque ideò omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes, à quibusuis casibus & censuris tunc absolvere possunt.

Cùm hæc tria certa sint, quæres an præter articulum mortis possit aliquando inferior à casibus reservatis absolvere, etsi nullam à superiore ad id potestatem acceperit. Respondetur plures esse causas in jure expressas, quibus à casibus & censuris summo Pontifici reservatis possint Episcopi absolvere, de quibus in sect. præced. dictum est, ut ætatis infirmitas, cap. de cætero: & cap. ea noscitur, de sentent. excom. Sexus imbecillitas, cap. Mulieres eod. tit.

Gra-

Gravis aliqua necessitas, cap. quamvis, eod. tit. & aliæ similes causæ, quæ fusius expositæ reperiuntur apud Layman, tract. de censur. p.2.c.6.n.3. Vnde Theologi communiter concludunt à pari, Sacerdotes etiam inferiores occurrente aliqua gravi & urgente necessitate, quæ juncta sit cũ morali aliqua impotentia adeundi Episcopum, vel ejus pœnitentiarum, posse à casibus Episcopo reservatis, absolvere pœnitentem, maximè imposito onere adeundi postea ipsum Episcopum quando fieri poterit, & parendi ejus mandatis. Exempli gratia si urgeat necessitas suscipiendi aliquod Sacramentum, puta Matrimonium, vel Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, à quo quis sine gravi suspicione, aut scandalo se retrahere non possit, & aliunde longè distet Episcopus, nec nisi cum summa difficultate, fortè cùm gravi periculo adiri non possit. Ita Richardus, Navarrus, Sotus, Philiarchus, Suares, & alii apud eundẽ Laymann, sup.

SECTIO XIX.

Quænam conditiones requirantur in Confessario, ut debitè ministerio suo fungatur.

1. EX ijs quæ præcedentibus sectionibus dicta sunt, constat tres præcipuas conditiones in Sacramenti hujus Ministro requiri, ad hoc, ut validè illud administrare possit; nimirum ut sit Sacerdos, ut sit ab Episcopo approbatus, utque jurisdictionem ordinariam vel delegatam, nulla reservatione censura aut, quavis alia ratione impeditam in foro interiori habeat. Vt autem non modo validè, sed etiam licitè ac debitè suo fungatur officio, tres adhuc conditiones ipsi necessariæ sunt; probitas scilicet, doctrina, & prudentia. De duabus primis hac sectione breviter aliquid dicemus; tertiam verò in proximè sequenti explicabimus.

Atque in primis quod spectat ad probitatem, certum est Sancta non nisi Sanctè esse tractanda; nec Sacramenta in

atu peccati mortalis adminiſtrari poſſe, quin nouũ mor-ile peccatum incurratur, ut ſuprà cap. 1. à nobis dictum ſt, & habetur cap. illud; diſt. 95. & c. Per Iſaiam 1. q. 1. roindeque Confeſſario ad Pœnitentiæ Tribunal acceden-attendendum eſſe, num alicujus lethalis noxæ ſibi ſit cō-ius: & ſi fortè ita eſſe deprehendat vel dubitet, maculã lam humili Confeſſione, vel, ſi commodè non poſſit, ur-eatque aliqua neceſſitas, ſaltem vera & perfecta contri-one debet eluere: imò quamvis nihil ſibi conſcius ſit, on ideò tamen ſe juſtificatum credet; ſed conſultiſſimũ li ſemper erit, huic diuinæ functioni aliquem cordis con-iti & humiliati affectum præmittere nec niſi ſuppliciter ivocato numine, in illo Sacro Tribunali ſedere.

2. Quod ſpectat ad doctrinam; cùm in hoc Sacramento onfeſſarius Judicis ac Medici perſonam ſuſtineat, certum t, ut duplici illo officio debitè perfungatur, ſcientiã ali-uam in eo requiri, proindeque Sacerdotem illum gravi-r peccare, qui huic miniſterio ſine ſufficienti doctrina ſe gerit; quantumvis alias fuerit ab Epiſcopo approbatus, ex communi Theologorum conſenſu docet Suares diſp. 8. ſect. 2.

Vt igitur Confeſſarius ſuo muneri debitè ſatisfacere poſ-t, debet probè tenere ſaltem ea quæ ſequuntur: nimirum uæ ſit materia neceſſaria aut ſufficiens, & quæ forma hu-is Sacramenti: quæ illius partes eſſentiales & integrantes; ualis contritio requiratur in pœnitente ad fructum hujus acramenti percipiendum; quæ ſint conditiones in Confeſ-one ſervandæ; quæ peccata ſaltem ex genere ſuo ſint mor-lia aut venialia; quæ circumſtantiæ peccati ſpeciem mu-nt, aut notabiliter aggravent; quæ peccata ſecum affe-unt aliquam reſtituendi obligationem, aut cenſuram ali-uam annexam habeant: quæ quidem omnia & alia ſimi-a tam ex antè dictis, quam ex poſtea dicendis in hac po-eriori hujus operis parte, cuivis perſpecta eſſe poterunt. em quæ peccata ſummo Pontifici aut Epiſcopo ſint reſer-ata, quæ quivis diſcere poterit ex Rituali ſive Romano,

ſive

ſive cujuſque Diœceſis proprio. In caſibus verò difficili ribus circa cenſuras, obligationem reſtitutionis, &c. deb ſaltem ſcire dubitare, ut abſolutionem differat quoad u que doctiores conſulerit, Monet autē rectè Bonacina diſ 5. quæſt. 7. de pœn. p. 4. ſpecialem notitiam irregularita tum & aliarum obligationum, quæ Clericos & benefici tos ſpectant; requiri in eo Confeſſario, qui ipſorum Cl ricorum & Beneficiatorum Confeſſionibus excipiendis i cumbit.

3. Quæret aliquis, an Confeſſarius teneatur, audit quolibet peccato, apud ſe determinare an ſit veniale v mortale. Reſpondetur non teneri: ſed ſatis eſſe ut intell gat peccatū eſſe commiſſum, quod ex genere ſuo eſt mo tale vel veniale, quamvis in particulari diiudicare no poſſit certò, an ſit mortale vel veniale. Ita Suares, Nava rus, & alii apud Bonacinam ſuprà: quando tamen Confe ſarius dubitat an pœnitens peccaverit mortaliter, debet i lum de peccato in futurum cavendo monere, & ad id fi miter proponendum inducere, aptaque remedia ipſi ſug gerere; quia in ejuſmodi dubiis tutior pars eſt eligenda.

SECTIO XX.

Quæ ſit prudentia in Confeſſario requiſita.

1. Certum eſt, ipſamet experientia teſte, Confeſſariu præ cæteris virtutibus prudentia præſertim indiget ad omnes miniſterij ſui partes debitè ac fructuosè obeun das: ita ut quantavis doctrina & pietate præditus ſit ſi ta men hæc virtus in eo deſideretur, in graviſſimos & perni cioſiſſimos defectus aliquando incidere poſſit; quod libr integro ſuper hac materia edito fusè demonſtravit Vale rius Reginaldus.

Hæc autem prudentia primùm requiritur in interroga do pœnitente, quoties Confeſſarius videt eum ex ignora tia aut oblivione, aut inconſideratione, aut pudore, a alia quavis de cauſa aliquid culpabiliter omittere, quo

ad inte-

ad integritatem confessionis requiritur: quamvis enim per se loquendo Confessarij officium non sit interrogare, sed audire confitentem : quando tamen pœnitens in confessione deficit, tenetur ipsum juvare Confessarius ; ne, si absolutionem conferat indisposito, simul cum ipso sacrilegij reatum incurrat. Ita Navarr. cap. 5. num. 2. & Reginaldus cap. 2. unde etiam cap. Qui vult confiteri, de pœnit. dist. 6. dicitur. quòd diligens inquisitor sapienter interroget à peccatore, quod forsitan ignorat, vel verecundia velit occultare.

2. Interrogatio verò illa, debet esse prudens; ita ut à pœnitente exquirat ea, quæ habita ratione statûs, conditionis, ætatis, &c. probabiliter conjicit eum commisisse, eaque ratione se in illis interrogationibus gerat, ut neque vano aliquo respectu, aut timore aliquid necessarium omittat, neque etiam inquirendo, pœnitentem doceat ea peccata, quæ nescit, & quæ nescire illi maximè expedit; quod in juniorum confessionibus præsertim debet attendere. Super qua re observari poterit monitum Cani in relect. de Pœnitent, part. 6. ubi sic loquitur: Nolo ego Confessarios importunos esse; & intolerabile negotium facessere pœnitentibus. Quemadmodùm nec eos quidem probo, qui imprudenter interrogando, pœnitentibus scandalum injiciunt, atque adeo eos peccare docent. Qua in re confidenter etiam reprobo summas istas confessionum interrogationibus plenas, quæ idiomate vulgari eduntur. Legi potest Reginald. toto cap. 3. libri supra citati, de prudentia Confessoris.

Requiritur etiam Confessarij prudentia in juvando pœnitente ad hoc, ut veram & sufficientem de peccatis commissis contritionem concipiat, firmumque propositum de ijsdem in futurum evitandis : & in expendendo illo pœnitentis proposito, an ex vera cordis conversione procedat.

Item in erudiendo pœnitente, quem mysteriorum Fidei, & aliarum rerum ad salutem necessariarum ignarum esse deprehendet; eoque in eliciendis fidei actibus juvando.

Eadem prudentia Confeſſarij ſimiliter requiritur in tranquillando pœnitentis animo, ſi fortè ſcrupulis agitatum eſſe percipiat; eoque per ſpem & confidentiam in Deum erigendo, ſi timore nimio, aut aliqua deſperationis tentatione depreſſum eſſe cognoſcat; vel è contra.

Neceſſaria eſt quoque eadem prudentia in remedijs cõſilijſque aptis & convenientibus ipſi pœnitenti ſuggerendis: ut peccata devitare, vitamq; nomine Chriſtiano dignam ducere queat, nec non in ſalutaribus pœnitentijs & ſatisfactionibus pro qualitate delictorum injungendis, & etiam reſtitutionibus tùm honoris & famæ, tùm bonorum alienorum, ſi caſus aliquis id exigat, præcipiendis.

Item in expendendis diſpoſitionibus ipſius pœnitentis, num ad abſolutionem recipiendam ſufficientes ſint, num etiam expediat diebus aliquot differre: an omninò illi denegare.

3. Circa has autem diſpoſitiones expendendas, non levis aliquandò difficultas occcurrit quomodò ſe gerere debeat Confeſſarius erga eos qui ſæpius in eadem peccata relabuntur. Atque in primis certum eſt denegandam eſſe abſolutionem ijs, qui ſtatum peccati mortalis relinquere nolunt, quales ſunt, qui nolunt inimicis reconciliari reſtituere alienum cùm poſſint, &c. Similiter etiam ijs, qui nolunt occaſiones proximas peccandi relinquere, cùm poſſint & debeant: tales ſiquidem non cenſentur veram contritionem de peccatis commiſſis, aut verum propoſitum de ijſdem in futurum non cõmittendis habere.

Quod verò ſpectat ad eos, qui ex mera fragilitate in eadem peccata ſæpè relabuntur, certum eſt etiam præcisè loquendo abſolutionem illis dari poſſe toties, quoties in ipſa peccata relabuntur, dummodò cum vera de illis contritione; & firmo non amplius peccandi propoſito ad pœnitentiam accedant: declaratur enim in Concilio Tridentino, ſeſſ. 14. cap. 2. Pœnitentes per Sacerdotum ſententiam non ſemel, ſed quoties ad Pœnitentiæ Tribunal confugerint, poſſe ab admiſſis peccatis liberari.

Unde

Unde Sanctus Hieronymus Epiſtola 46. ad Ruſticum; Non ſolum, inquit, ſepties, ſed ſeptuagies ſepties delinquenti ſi convertatur ad pœnitentiam peccata condonantur: & Navarrus in Manuali cap. 3. loquens de perſonis illis, quæ ſunt in proxima peccati occaſione, quam tamen ob aliquam cauſam rationabilem relinquere non poſſunt; quam quidem cauſam, utrùm talis re vera ſit, seriò expendere debet Confeſſarius, dicit perſonas illas poſſe, ſi reciderint, abſolvi, non tantùm ſemel, bis, vel ſepties, ſed etiam ſeptuagies ſepties, dummodò veram in illis contritionem, & firmum non amplius peccandi propoſitum Confeſſarius deprehendat: quia, ut ibidem obſervat frequens peccati recidiva non eſt ſemper argumentum neceſſarium, quo judicari poſſit pœnitentiam ſeu contritionem non eſſe veram: ſed eſt tantummodò ſignum maximæ fragilitatis & inconſtantiæ: neque ad recipiendam abſolutionem requiritur, ut pœnitens non ampliùs in futurum peccet, ſed ut amplius peccare nolit.

4. Quamvis autem hæc ita ſe habeant; nihilominùs debet Confeſſarius prudenter attendere, non tantùm quid abſolutè loquendo poſſit, ſed potiùs quid ipſi pœnitenti ſit magis conveniens & aptum; multa enim licent, quæ aliquando non expediunt. Debet igitur coram Deo attentè conſiderare num frequens uſus Confeſſionis talibus perſonis utiliter ſuaderi poſſit, ut earum fragilitati conſulatur, & voluntatis infirmitas, ac ægritudo, crebrâ hujus Sacramenti ſuſceptione quaſi remedio ſæpiùs iterato ſanetur: num è contra frequens Confeſſionis uſus illis nocivus ſit, v. g. ſi inde ſumant occaſionem peccandi liberiùs: ſi potiùs ex conſuetudine quàm ex vero contritionis motivo, aut emendationis propoſito ad Pœnitentiæ Tribunal accedant: pro raione enim diſpoſitionum illarum pœnitentes ipſos utiliter interdum poterit privare beneficio abſolutionis: vel illos in aliquot dies differre, & interim pia & religioſa quædam opera & pœnitentiæ exercitia ipſis injungere: quæ omnia potius ex interiori

Spiritûs sancti illustratione, & diuturna in administratione hujus Sacramenti experientiâ; quàm ex certis regulis, aut præceptis dignosci possunt.

Denique hæc prudentia Confessarij præsertim requiritur in sigillo seu secreto Confessionis inviolabiliter servando, de quo sectione sequenti agetur.

Huic prudentiæ jungere merito possumus charitatem seu misericordiam, quæ in Confessario maximè desideratur, ut quoslibet pœnitentes ad se venientes affectu planè paterno excipiat, illorum ignorantiam, tarditatem, duritiem, pervicaciam; & alias similes imperfectiones non patienter modò, sed etiam amanter sustineat, nulli labori parcat, nullam molestiam refugiat, ut illorum spirituale bonum quovis modo procuret, ac novum semper zelum divinæ gloriæ salutisque animarum in corde suo concipiat & foveat, diemque illum fortunatum arbitretur in quo peccatoris alicujus conversioni ac sanctificationi, divinâ aspirante gratiâ, cooperatus fuerit, memor illius summæ charitatis, qua Christus optimus Pastor peccatores & peccatrices quæsivit, vocavit, allexit, & ad se venientes misericordiæ sinu excepit, fovit, amplexus est: hancque divinam vocem ineffabilis prorsùs benignitatis suæ testem in sacris Evangeliis reliquit: S. Matth. cap. 11. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde.

SECTIO XXI.

Quæ sit obligatio sigilli seu secreti in Confessione servandi.

1. Dicendum 1. hujus sigilli seu secreti obligationem esse strictissimam, adeò ut nunquam liceat Confessario peccatum aliquod in Confessione auditum etiam post mortem ipsius pœnitentis ullo modo revelare: quod ita cer-

ita certum est, ut S. Doctor in 4. dist. 21. quæst. 3. art. 1. quæst. 1. ad 1. sententiam contrariam erroneam appellet: & cap. Sacerdos, dist. 6. de pœnit: & etiam cap. Omnis utriusque, de pœnit. & remiss. depositionis pœna, & detrusionis in arctum monasterium decernitur in huius sigilli violatorem.

Hæc autem tam stricta sigilli servandi obligatio, ut fusè probat Isambertus disp. 23. art. 1 oritur tum ex jure naturali, quo tenemur sub secreto nobis commissa celare: tum ex virtute justitiæ, quæ vetat proximi famam lædere: tùm ex virtute religionis, quæ reverentiam Sacramento Pœnitentiæ debitam servare jubet; tùm maximè ex ipso jure divino positivo: quia, ut rectè argumentatur Gamachæus cap. 22 de Pœn. eo ipso quo Christus Dominus pœnitentem obligavit ad integram omnium peccatorum suorum Confessionem Sacerdoti faciendam, censetur etiam ipsum Sacerdotem obligâsse ad secretum inviolabiliter servandum: aliàs Confessio maximè odiosa fieret, nullaque ex ea oriretur pax & conscientiæ serenitas, quæ tamen sunt præcipui Pœnitentiæ fructus, ut à Concil. Trid. dictum est sess. 14. cap. 3. sed potius inquietudo mentis in ipso pœnitente, ac timor continuus; ne Confessarius ad declaranda peccata quæ per eius Confessionem novit ratione aliquâ inducatur. Imò si Confessarius licitè posset peccata aliqua sibi confessa revelare; non teneretur pœnitens ea ipsi in confessione declarare: cùm ex institutione Christi Domini, ut supra dictum est, nonnisi ad Confessionem secretam obligetur, quæ tamen secreta non foret, si Sacerdoti peccata per eam cognita evulgare liceret. Unde patet tantùm abesse, ut hæc obligatiò sigilli in quocunque casu servandi, bono publico obstet, quia potiùs maximè ad illud conferat: supponamus enim perditum aliquem hominem moliri proditionem, aut simile quidpiam facinus in Reipublicæ perniciem; si credat Confessarium teneri vel posse licitè peccatum illud suum revelare, nunquam hoc illi in Con-

fessione declarabit; neq: enim ad id obligatur; & sic in perversa voluntate perseverabit: ubi è contra, si de Confessionis sigillo inviolabiliter servando securus existeret, pondus conscientiæ suæ in eius sinum libentiùs exoneraret, piisque illius monitis ac consiliis ab impio illo facinore deterreri posset.

2. Dicendum hanc sigilli servandi obligationem sequi ex quavis Confessione Sacramentali, licet absolutio, sive ex defectu potestatis in Confessario, aut dispositionis in pœnitente, sive ex aliqua quacunque causâ non conferâtur; dummodò pœnitens eo animo faciat Confessionem illam, ut peccata sua Ecclesiæ clavibus subiiciat. Ita S. Thomas in 4. dist. 21. quæst. 3. art. 1. cui subscribunt, S. Bonaventura, Richardus, Gabriel, Sotus, & alii, quos refert & sequitur Gamachæus supra. Si verò Confessio non fiat animo subiiciendi peccata clavibus Ecclesiæ, sed, v. g. alliciendi Confessarium ad aliquod peccatum aut ei illudendi, ex tali Confessione nulla oritur sigilli servandi obligatio, ut docent Adrianus, Alensis, Vivald. Sylvest. & alii apud eundem Gamachæum: qui tamen rectè monet Sacerdotem in eo casu non debere leviter, & sine gravi causa, ea quæ per eiusmodi Confessionem novit declarare, ne inde scandalum oriatur: sed adhibito prudentis alicuius viri consilio, id facere, quod magis expedire videbitur.

Est autem observandum in citato decreto Concilij Lateranensis, dici Confessarium omnino cavere debere, ne verbo, aut signo, aut alio quovis modo prodat peccatorem; quæ verba diligenter à quolibet Confessario perpendenda sunt non modò ne ex verbis suis licet generatim dictis; aut quibuscunque signis vel nutibus; sed etiam ne ex pœnitentiâ aliqua & satisfactione pro peccatis occultis minùs consideratè imposita, alii conijcere possint pœnitentem hoc vel illud peccatum speciatim, aut generatim grave aliquod delictum perpetrasse. Imò tanta huic Confessionis sigillo debetur reverentia, ut ne quidem

dem cum ipso pœnitente extra Confessionem loqui liceat de peccatis aut negotiis eius per solam Confessionē cognitis, nisi ipsemet pœnitens de iis Confessarium interroget. Quod si Confessarius aliquid in Confessione omisit, quod pœnitenti indicare debebat. v, g. restitutionem aliquam faciendam, id supplere debet non ex abrupto. sed prudenter, ac privatim, & petitâ priùs ab ipso pœnitente venia: quæ omnia fusè explicat Gamachæus supra, ubi insuper addit nec ipsum Sacerdotem posse uti notitiâ per Confessionem Sacramentalem, acquisitâ ad suam aut aliorum directionem, vel ad arcendum aliquod malum, si ex isto usu & applicatione sequatur fractio sigilli, aut probabile fractionis periculum: si tamen nihil tale impendeat, & prudenter se gerat Confessarius; ita ut omnem removeat temerati Sacramenti suspicionem, potest tunc eandem notitiam ad pios usus convertere, præsertimque ad malum aliquod impediendum.

3. Dicendum. Sub sigillo Confessionis cadere, primò omnia & singula peccata mortalia, sive pœnitentis, sive complicis, tam in particulari, quàm in generali: omnia etiam peccata venialia in particulari, eorumque circumstantias, quæ nonnisi per Confessionem cognoscuntur: item ea omnia, quæ licet peccata non sint. talem nihilominùs cum peccatis in Confessione declaratis, connexionem habent, ut de illis cognitionem aut suspicionem ingenerare possint. Ita ex S. Thomæ & aliorum Theologorum communi doctrina Isambertus disp. 23. art. 4. ubi adjungit etiam defectus sive naturales, sive acquisitos ipsius pœnitentis, qui non aliter quàm per Confessionem innotescunt, sub illius sigillum cadere: aliàs odiosa redderetur Confessio, & pœnitenti probrosa, si defectus ejusmodi per illam cognitos manifestare liceret: opera verò bona & virtutes ipsius pœnitentis sub illius sigillum propriè non cadunt, quamvis aliunde Confessarius juxta intentionem pænitentis secretum ipsi servare teneatur.

4. Dicendum, non modo Confessarium, sed etiam interpre-

terpretem, si fortè pœnitens aliquem ad explicanda peccata adhibuerit: alios denique omnes, qui quocunque modo licito, vel illicito, sive datâ operâ, sive casu fortuito peccata illa cognoverunt, quæ per solam Confessionem Sacramentalem innotuerunt, pari obligatione sigilli servandi teneri. Ita docet S. Thom. Paludanus, Scotus, Medina, Sylvester, Navarrus, & alij apud Laymann. tract. 6. de Pœnit: Ratio est, quiâ secundùm regulam juris, res ad quemcunque perveniat, cum onere suo transit, ut habetur cap. Pastoralis, de decimis. Ac proinde ad quoscunque peccatorum alienorum notitia per solam Confessionem perveniat, ad illos etiam servandi sigilli eadē obligatio transibit.

De consensu tamen pœnitentis, potest Confessarius ex aliqua causâ rationabili, & propter ipsius pœnitentis majorem utilitatem, peccatum illius in Confessione auditum alteri declarare, ut docet S. Thom. in 4. dist. 21. quæst. 3. art. 2. & cum eo communiter Theologi, ut videre est apud Isambertum disp 23. a. 6. qui tamen art. seq. rectè admonet, consensum illum pœnitentis debere esse plenè voluntarium, liberum, formalem, & expressum: nec sufficere tacitum seu virtualem, aut interpretativum.

5. Quæres, an etiam pœnitens ad sigillum teneatur respectu eorum, quæ Confessarius in huius Sacramenti administratione ipsi vel dixit, vel injunxit. Communis Theologorum responsio est negans, ut docent Major, Sot. & alij apud Suar. disp. 13. sect. 4, Canones siquidem sigilli obligationem præcipientes nullam pœnitentis faciunt mētionem. Quamvis autem sigillo Sacramentali non obligetur, lege tamen naturali tenetur ad secretum servandum, quando ex illius revelatione aliquod damnum in ipsum Confessarium derivaretur; aut quamvis nullum inde ipsi immineret damnum, aliquid tamen contra eius voluntatem in illius manifestatione sine ullâ rationabili causâ fieret. Quòd si Confessarius eo impietatis delaberetur, ut in ipso Pœnitentiæ Tribunali pœnitentem ad

pecca-

peccatum aliquod solicitare, vel ad errores inducere conaretur, tunc posset poenitens illum ad Superiorem deferre; imò aliquando teneretur: si nimirùm ex silentio suo plurium aliorum ruinam sequi videret, quos ipse Confessarius ad peccandum aut errandum induceret.

SECTIO XXII.

In quibus casibus Confessio nulla sit, & ideò iteranda.

1. Ex ante dictis facilè colligi potest, quænam ad confessionis Sacramentalis & subsequentis absolutionis validitatem necessariò requirantur; tam ex parte poenitentis, quàm ipsius Confessarij; quorum si vel unum desit, confessio illa & absolutio irrita sit, atquè adeò iteranda. Quæ quidem majoris facilitatis gratiâ breviter hic subjiciemus.

Atque in primis ex parte pœnitentis quinque præsertim requiruntur. Primum est, ut diligentiam rationabilem & sufficientem adhibeat in discutiendâ conscientiâ, præsertim quando ad Pœnitentiæ Tribunal rariùs accedit, & se alicuius peccati mortalis reum esse deprehendit, aut dubitat: unde si in illa discussione ita negligens sit, ut exinde sequatur oblivio peccati alicuius mortalis, quod sibi in memoriam facile reducere potuisset ac debuisset; tunc confessio nulla erit, & proinde iteranda.

Secundum est, ut pœnitens veram de peccatis commissis contritionem, aut saltem attritionem actualem concipiat, idque ante confessionem, aut in ipsa confessione, aut saltem ante absolutionem; prout superiùs à nobis explicatum est; quæ quidem actualis contritio vel attritio si desit, confessio irrita erit, & proinde iteranda.

2. Tertium est, ut firmum concipiat propositum, non ampliùs peccata illa committendi, de quibus se accusat, idque uel actuale, vel saltem virtuale, ut supra declaratum est: quod etiam intelligi debet, quando quis de solis veni-

lis venialibus confitetur: si enim nullum ne quidem virtuale propositum haberet pro viribus peccata illa devitandi, obicem huius Sacramenti effectui poneret, & quamvis, si sola peccata venialia confessus fuisset, non teneatur eadem iterùm in confessione declarare: tenetur tamen de propositi illius defectu, & indignâ Sacramentalis absolutionis perceptione se denuò in Pœnitentiæ tribunali accusare.

Quartum est, ut pœnitens omnia peccata mortalia etiam purè interna, quæ post diligens examen memoriæ occurrunt, eorumque numerum & circumstantias speciem immutantes, aut notabiliter aggravantes, quando illas ut tales agnoscit, vel de iis à Confessario interrogatur in confessione, explicet: unde si scienter & datâ operâ peccatum mortale omittat, aut peccatorum à se commissorum numerum, vel circumstantiam aliquam necessariò declarandam reticeat, confessio nulla erit, tenebiturque non modò peccatum illud scienter omissum, sed & omnia alia & singula mortalia in illa confessione explicata iterum Clavibus Ecclesiæ subjcere; imò & omnes confessiones subsequentes iterare; in quibus confessionis illius sacrilegæ sibi conscius, ejus defectum supplere non curaverat: si tamen eidem Sacerdoti confiteretur, & ille saltem in genere peccatorum ipsius pœnitentis sibi declaratorum recordaretur; tunc pœnitenti sufficeret omissum peccatum declarare, & se de illarum confessionum defectibus accusare.

Quintum denique, ut satisfactionem rationabilem à Confessario sibi injunctam ex animo acceptet; & suo tempore adimplere proponat: si enim nullam omninò satisfactionem acceptare vellet, absolutionis recipiendæ capax non esset.

3. Ex parte autem Confessarij ad validitatem huius Sacramenti tria requiruntur, quorum si vel unum desit, Sacramentum etiam irritum erit. Primum est, debita verborum formæ seu absolutionis prolatio; quod attendere maximè debent illi, qui Pœnitentiæ administrandæ, frequenter incumbunt, ut non quodam usu & consuetudine, neque

neque nimis festinanter, sed distinctè Sacramentalis absolutionis uerba proferant: alias propter vel unicam syllabam omissam, grave sacrilegium incurrere posset Confessarius; ipsumque pœnitentem, licet ritè dispositum huius Sacramenti effectu privare.

Secundum est, debita intentio actualis, aut saltem virtualis, ut suprà cap. 1. explicatum est: hâc siquidem deficiente, eius absolutio, quamvis ore prolata, nulla & irrita foret. Idcircò consultissimum est, ut Sacerdos hoc Sacramentum administraturus, priùs mentem in Deum elevet, & intentionem suam pro hoc Sacramento debitè omnibus pœnitentibus eius Tribunali adstantibus administrando dirigat: eamque quantùm poterit quoties absolutio cuique illorum conferenda erit, renovet.

4. Tertium denique est, legitima potestas & jurisdictio sive ordinaria, sive delegata, cum debita Episcopi approbatione: non enim est major defectus quàm potestatis, quâ deficiente, nullius momenti erit absolutio; ut loquitur Conc. Trid. sess. 14. cap. 7. ac proinde irrita & nulla: quare attendere debet Confessarius, an potestatem sufficientem habeat, an pœnitens eius jurisdictioni subsit, an peccatum aliquod reservatum commiserit, vel censuram incurrerit, à qua illum absolvere non possit: quo tamen in casu non statim pœnitentem à se abiicere, sed benignè ac misericorditer illũ admonere & excitare debet, ut ad Superiorem recurrat: imò interdum præstaret, ut ipse Confessarius, ex charitate, in se susciperet onus adeundi Superiorem, & facultatem illum absolvendi postularet, ut sic ipse pœnitens majori animo satisfactionem injunctam adimpleret, & remedia peccatis in futurum devitandis, apta & a Confessario proposita, libentius amplecteretur

SECTIO XXIII.

Quid sit Satisfactio Sacramentalis.

1. SAtisfactionis nomine intelligitur actio illa, quâ is qui alterum læsit, tantùm facit, quantùm satis est

ad injuriam compensandam, vel quantùm is, qui læsus est, justè exigit, ut docet Bellarm: lib. 4. de Pœn. cap. 2.

Quamvis autem nullus homo, ut in priori huius operis parte tract. 5. & 6. dictum est, possit Deo pro peccatis satisfacere, nisi condonatio aliqua gratuita interveniat ex parte ipsius Dei; supposito tamen gratiæ dono per Christi Domini merita collato, certum est satisfactionem aliquam Deo exhiberi posse ab homine, eiusque opera quædam esse satisfactoria, ut ex infrà dicendis patebit.

Est autem hæc satisfactio duplex: alia siquidem extra Sacramentum fit, alia Pœnitentiæ Sacramento conjungitur, estque illius pars integrans, ut suprà dictum est: quæ quidem, quoniam non solùm ex opere operantis, sed etiam ex opere operato sortitur suum effectum, ideò perfectior est, & majorem vim habet.

2. Rursùs hæc satisfactio Sacramentalis duplex distingui potest: una minùs propriè dicta, quæ reperitur in ipsâ contritione & confessione, aliisque pœnitentis actibus, qui absolutionem antecedunt, per illos enim actus satisfactionem aliquam Deo exhiberi docuit S. Thom. in 4. dist. 16. q. 1. art. 1, q. 1. ubi dicit, quod Pœna, quam Pœnitens patitur in contritione & in confessione, in partem satisfactionis cadit; quod olim etiam docuerat Author libri de verâ & falsâ pœnitentiâ cap. 1. Ubi de Confessione Sacramentali loquens; Multum, inquit, satisfactionis obtulit, qui erubescentiæ dominans, nihil eorum quæ commisit, nuncio Dei denegavit. Certè non pauci sunt, qui pudorem illum in quorumdam peccatorum confessione subeundum, multis jejuniis, orationibus, & eleemosynis vellent redimere. Hi autem actus, quatenus ab homine peccatore eliciuntur, nonnisi impropriè dicuntur satisfactorij, cùm neque pro culpa, neque pro pœna æterna, peccato nondum remisso debita, aut ulla illius parte per illos satisfiat, sed convenientius tantum disponatur pœnitens ad justificationis gratiam uberius & certius in Pœnitentiæ Sacramento recipiendam.

Altera est satisfactio Sacramentalis propriè dicta, quæ consistit in piis quibusdam operibus à Confessario injunctis, quibus pœnitens pro pœnâ temporali peccato quoad maculam, remisso debitâ, Deo satisfacit; quod expressè docuit Concilium Trident. sess. 6. cap. 14. ubi de satisfactione Sacramentali loquens, dicit illam Deo exhiberi. Non quidem pro pœna æterna, quæ vel Sacramento, vel Sacramenti voto unà cum culpa remittitur; sed pro pœna temporali, quæ (ut sacræ literæ docent) non tota semper, ut in Baptismo fit, dimittitur.

Hæc autem vera & propriè dicta satisfactio vocatur, quia per illam pro pœnâ illâ temporali peccato quoad maculam remisso debita verè & propriè Deo satisfit: Quod ut evidentiùs constet, duo breviter hîc explicanda sunt. Primum est, utrum remissâ per absolutionem Sacramentalem peccati culpâ, remaneat aliquando pœna aliqua temporalis luenda; Secundum est, utrum per aliqua bona opera in statu gratiæ facta, pro pœnâ illâ temporali satisfieri Deo possit. Utrumque negant hæretici hujus temporis: utrumque tamen Catholica veritas affirmat, quæ quoad priorem partem probatur, & simul oppositus error refellitur.

3. Primò ex Scriptura 2. Reg. 12. ubi refertur Davidi de peccato suo perfectè pœnitenti, Deum illius culpam condonasse, (ut hunc locum explicat S. Ambrosius in priore Davidis Apolog. cap. 2.) & tamen eum temporali pœna, morte scilicet filii, ob peccatum illud, quamvis remissum, plecti voluisse.

Secundò, ex Concilio Tridentino suprà citato, & præterea sess. 14. cap. 8. ubi declarat, Falsum omnino esse & à verbo Dei alienum, culpam à Domino nunquam remitti, quin universa etiam pœna condonetur.

Tertiò, ex S. Augustino in Psalm. 50. Veritatem, inquit, dilexisti; hoc est impunita peccata eorum, etiam quibus ignoscis, non dimisisti: sic prorogasti misericordiam, ut servares & veritatem. Item ex S. Gregorio lib. 9. Moral. cap.

ral. cap.

ral. cap. 27. ubi dicit Davidem punitum fuiſſe ob peccatum præteritum quamvis remiſſum; quia Dominus delictum ſine ultione non deſerit.

4. Quartò ex iis, quæ ad probandam veritatem Purgatorij ſuo loco infra proferentur.

Secunda pars ejuſdem Catholicæ veritatis, nimirùm quòd per bona quædam opera in ſtatu gratiæ facta pro pœnâ illâ temporali, aut aliqua eius parte Deo ſatisfieri poſſit, probatur.

Primò ex Scriptura Tobiæ 4. Eleemoſyna ab omni peccato & à morte liberat: ut loquitur Tobias ſenior de Eleemoſyna à filio in ſtatu gratiæ facienda, ut ex ipſo contextu patet; quam tamen dicit à peccato, id eſt a pœnâ peccati liberare.

Secundò ex Concilio Trident. ſeſſ. 14. can. 13. ubi profert anathema in eum, qui dixerit, pro peccatis, quoad pœnam temporalem, minimè Deo per Chriſti merita, ſatisfieri pœnis ab eo inflictis & patienter toleratis, vel à Sacerdote injunctis, aut ſponte ſuſceptis, ut jeiuniis, orationibus, eleemoſynis, aut aliis etiam pietatis operibus.

Tertiò ex S. Cypriano lib. 3. Epiſt. 10. ubi dicit: Peccatores Deo Patri misericordi, precibus & operibus ſuis ſatisfacere poſſe; & ex S. Ambroſio lib. 2. de Elia, & jejunio cap. 22. ubi dicit: Nos habere plura ſubſidia, quibus peccata redimamus: Pecuniam habes, redime peccatum tuum.

Quòd verò his & ſimilibus locis loquantur SS. Patres de redimendis peccatis quoad culpam; iam remiſſis, rectè colligit Gamachæus cap. 23. de ſatisfact. Pœnit. ſeſſ. 14. cap. 8. ex eo quòd, quamdiu homo hæret in ſtatu peccati mortalis, nihil ad redemptionem peccati quibuſvis operibus ſuis conferre poſſit; Unde Concil. Trident. dicit: Omnem ſatisfactionem, quam pro peccatis noſtris exolvimus, eſſe per Jeſum Chriſtum, &c. in quo vivimus, in quo meremur, in quo ſatisfacimus facientes fructus dignos pœnitentiæ, qui ex illo vim habent, &c. ubi monet Gamachæus

chæus notandas esse has voces; Per Christum, & in quo vivimus: iis enim apertè significatur satisfactionem suppo-nere gratiæ vitam, & unionem cum Christo per ipsam gratiam sanctificantem.

5. Objiciunt hæretici 1. S. Petr. 1. dici: Nos redemptos esse, non corruptibilibus auro vel argento, sed pretioso Sanguine Christi: Unde sequitur solâ virtute satisfactoriâ Passionis Christi, non verò eleemosynis, aut aliis operibus peccata nostra, aut pœnas illis debitas posse redimi.

Respondetur, verissimum esse nos solâ virtute meritorum Christi à peccatis, pœnisque illis debitis redemptos fuisse; quia Christus solus condignam pro nobis satisfactionem Deo Patri obtulit, & merito suæ Passionis gratias omnes promeruit, ex quibus oritur vis omnis satisfactiva, sicut & meritoria, quæ operibus nostris bonis inesse potest: unde fit ut omnis satisfactio, quam pro peccatis nostris exolvimus, fit per Christum Jesum, & ex illo vim habeat, proindèque omnis gloriatio nostra, non in nobis, sed in ipso Christo esse debeat.

SECTIO XXIV.

Quibus operibus Deo satisfieri possit.

1. TRes sunt super hâc quæstione Theologorum sententiæ; quidam enim existimant virtutem satisfactivam inesse solis operibus, quæ non sunt præcepti, sed solū consilij: alij verò solis operibus bonis pœnalibus, id est, molestiam aliquam, & afflictionem inferentibus; alij deniq; omnium probabilissimè asserunt omnibus, & quibuscunq; bonis operibus æternæ gloriæ de condigno meritoriis, ab homine justo elicitis, pro pœnâ temporali peccato debita satisfieri Deo posse. Ita Scot. in 4. dist. 15. quæst. 1. Gabriel ibidem, art. 1. Dominicus Sotus dist. 19. quæst. 2. art. 1. Henricus quodlibeto 8. quæst. 4. Petrus de Ledesma tract. de Sacramento Pœnit. cap. 22. quibus subscribit Isambertus disp. 28. de Sacram. Pœnit. art. 2. Præcipua illorum

illorum ratio hæc eſt, quòd opera illa, quæ ſunt æternæ gloriæ de condigno meritoria, ſunt etiam meritoria remotionis cujuſcunque impedimenti gloriæ illius conſequendæ, cùm ſit utriuſque par ratio, proindeque, cùm pœna temporalis peccato debita, ſit quoddam impedimentum illius conſecutionis; ſequitur quòd juſtus per opera bona, remotionem illius impedimenti merebitur; & ex conſequenti opera illa erunt pro peccatis ſatisfactoria. Quod quamvis verum ſit, nihilominùs fatendum opera bona hominis juſti cæteris paribus eò magis eſſe ſatisfactoria, quo ſunt magis pænalia & afflictiva; quia, ut ſic, majorem ex naturâ rei aptitudinem habent ad pœnam redimendam.

2. Inter opera verò ſatisfactoria, præſertim tria enumerantur à Concilio Trid. ſeſſ. 6. cap. 24. Jejunium ſcilicet, oratio, & eleemoſyna: ubi per jejunium intelligit omnes & quaſcunque corporis afflictiones voluntariè ſuſceptas; per orationem quoſcunque religionis actus interiores, aut exteriores in Dei cultum & honorem elicitos; per eleemoſynam autem quæcunque charitatis & miſericordiæ opera erga proximum exhibita, ad miſeriam ſeu neceſſitatem ejus corporalem, aut ſpiritualem ſublevandam: & ſeſſ. 14. cap. 9. adjungit: Tantam eſſe divinæ munificentiæ largitatem, ut nec ſolum pœnis à nobis pro vindicando peccato ſuſceptis, aut Sacerdotis arbitrio pro menſura delicti impoſitis; ſed etiam (quod maximum amoris argumentum eſt,) temporalibus flagellis à Deo inflictis, & à nobis patienter toleratis, apud Deum Patrem per Chriſtum Jeſum ſatisfacere valeamus: circa quę flagella tamen & alia incommoda, quæ neceſſariò patimur, obſervandum eſt, nos eo ſolùm tempore ſatisfacere, quo illa patienter toleramus per actum poſitivum patientiæ, vel alterius virtutis, cùm ſatisfactionis virtus, non tam in paſſione & ſufferentia, quàm in libera & virtuosâ flagellorum illorum & incōmodorū acceptatione conſiſtat.

SECTIO

SECTIO XXV.

Quomodo se gerere debeat Confessarius in imponendâ satisfactione.

SUpponimus Confessarium non modo posse, sed etiam debere satisfactionem aliquam pœnitenti injungere, ut constat tùm ex Concilio Lateranensi c. Omnis utriusque, & ex Conc. Trid. sess. 14, c. 8. tum etiam ex eo, quòd tenetur Confessarius id præstare, quod ex ejus parte ad integritatem Sacramenti requiritur: pars autem integrans Sacramenti Pœnitentiæ est satisfactio, non quæcumque; sed illa solummodò, quæ ex præcepto Sacerdotis imponitur, ut ex antedictis constat, & habetur in Catech. Rom. part. 8. cap. 5. excipitur tamen quandò pœnitens ita morti proximus est, ut nihil supersit vitæ, nisi quantùm satis est ad absolutionē recipiendam: tunc enim sicut moribundus nullam pœnitentiam implere potest, sic Confessarius nullam imponere tenetur: si tamen ita morti vicinus sit, præstat semper aliquam vel levissimam imponere. v. g. invocationem Nominis JESU, deosculationem Imaginis Crucifixi, &c. ut eâ ratione Sacramentū habeat debitam integritatem, & infirmus fructum aliquem ex illa satisfactione Sacramentali percipiat.

Hoc præsupposito, ut noverit Confessarius quomodò in injungendis pœnitentiis, seu satisfactionibus gerere debeat, Conc. Trident. doctrina ipsi antentè considerandа est; præsertim sess. 14. cap. 8. ubi dicit, Debere Sacerdotes Domini, quantum spiritus & prudentia suggesserit, pro qualitate criminum & pœnitentium facultate salutares & convenientes satisfactiones injungere, &c.

Quæ quidem Concilij verba, si attentè considerentur & perpendantur, plurimum lucis cuilibet Confessario afferre poterunt, ut hâc in parte officio suo ritè fungatur.

2. Dicit igitur in primis: Quantùm spiritus & prudentia suggesserit: ut ostendat Ecclesiam pro injungendis satisfa-

satisfactionibus in foro interiori & secreto Pœnitentiæ nullam certam regulam in particulari præscribere voluisse, sed id Confessariis determinandum reliquisse: & quamvis olim plures Canones pœnitentiales ad vigorem Ecclesiasticæ disciplinæ conservandum sanctissimè ediderit, ac pro exigentiâ temporum, locorum, & personarum variè commutaverit; illos tamen, cùm jam aliquibus sæculis in desuetudinem abierint, in usum ob justissimas causas revocare noluisse, sed satisfactionem quidem privatam & Sacramentalem Confessariorum discretioni & prudentiæ reliquisse, publicam autem ob publica peccata exovendam, Episcoporum arbitrio permisisse, ut constat e variis ipsius Conc. Trid. decretis, ac præsertim ex sess. 24. cap. 8, de reform. ubi declarat Episcopum posse pœnitentiam publicam ob publica peccata impositam, in aliam secretam pœnitentiam commutare, quandò ita magis expedire judicaverit.

Dicit 2. Pro qualitate criminum, ut noverit Confessarius, quid potissimum attendere debeat in imponenda satisfactione; cuius mensuram ac modum non pro libito determinare debet, sed pro qualitate criminum, in quorum vindictam simul & medelam imponitur, ideòq; peccatorum non modò numerum ac speciem, sed & alias circumstantias debet perpendere, ex quibus illorum gravitas augeri vel minui potest; v. g. an ex infirmitate, ignorantia, vel malitia fuerint commissa; an ex repentino animi motu, an verò ex pravo aliquo & inveterato habitu ortum ducant: ut juxta divinæ justitiæ regulam: Pro mensura delicti sit & plagarum modus.

3. Dicit: Et Pœnitentium facultate: non enim sola peccatorum gravitas aut levitas, sed & ipsorum pœnitentium facultas consideranda est: quod Rituale Romanum optimè declaravit, tit. de ordine administrandi Sacramentum Pænitentiæ, ubi dicit in injungendis satisfactionibus habendam esse rationem status, conditionis, sexûs, ætatis, & item dispositionis pœnitentium. Status, v. g. siti

pœni-

nitens Clericus an laicus, &c. Conditionis, infimæ an
inentis, superior an inferior, dives an pauper. Sexûs:
qua enim in sexu fragiliori tolerari utcunque possunt,
æ in perfectiori nullam excusationem admittunt. Æta-
: est enim longè dispar ratio peccatorum, quæ in æta-
puerili, & quæ in perfectâ, & maturâ committuntur.
Dispositionis, corporis scilicet, vel animi, aliqui enim
nt imbecilles & infirmi, quos si oneraveris opprimes,
i contra valentes & robusti, item alii conscientiæ scru-
lis & dubiis inquietantur; alii scrupulis acribus exa-
tantur, Quæ omnia & alia similia Confessario perpen-
nda sunt, ut (sicut loquitur Catechismus Rom. supra)
m justitia, prudentia & pietate in sententia erga pœni-
ntes ferenda se gerat.

Post considerationem qualitatis criminum, & facultatis
œnitentium, satisfactiones ipsæ imponendæ attendi de-
ent, quas Concilium dicit esse debere salutares & conve-
entes.

Salutares quidem, id est utiles & aptas ad salutem pœ-
itentium: quod ut præstet Confessarius, debet in illis
nponendis hoc solum ob oculos habere, nimirùm ut
œnitentis saluti consulat, ideòque duo extrema huic fini
pposita, sunt devitanda.

4. Primum est, Ne (ut loquitur Concilium suprà) pec-
atis conniveat, & indulgentiùs cum pœnitentibus agat,
eve levissima quædam opera pro gravissimis delictis in-
ungendo, alienorum peccatorum particeps efficiatur; sed
ales injungat satisfactiones, quæ tam ad novæ vitæ cu-
todiam & infirmitatis medicamentum, tùm ad præteri-
orum peccatorum vindictam & castigationem conferre
possint. Hoc fiet, si ut monet Rituale Romanum sup.
Confessarius, quantum poterit, contrarias peccatis pœni-
entias injungat, veluti avaris, eleëmosynas: libidinosis,
jejunia, vel alias carnis afflictiones; superbis, humilitatis
officia: desidiosis, devotionis studia; rariùs autem vel
serius confitentibus, vel in peccata facilè recidentibus, u-

tilissi-

tilissimum fuerit consulere ut sæpè, puta semel in me[n]se, vel certis diebus solemnibus confiteantur, & si exp[e]diat, communicent.

Alud quoque extremum ipsi Confessario devitandu[m] est, ne scilicet durum se & rigidum ultrà quam satis e[st] pœnitenti exhibeat, illique acerbas nimis & molestas p[œ]nitentias imponat, eo prætextu quòd conscientiam sua[m] exonerare velit, nihil curans an ipse pœnitens eas adi[m]pleat nec-ne: quod esset maximè à charitate alienum, & fini huius Sacramenti prorsùs repugnaret; unde sap[i]entissimè monet Rituale Parisiense titul. de Sacramen[to] Pœnitentiæ, ùt satisfactione injunctâ, interroget pœnite[n]tem: An possit, anne dubitet pœnitentiam sibi injunc[tam] peragere: alioquin eam immutet aut minuat. Neque r[e]pudiandum est axioma Joannis Gersonis p. 2. operum i[n] regulis moralibus: ubi dicit: Tutiùs esse cum parva Pœ[ni]tentia, quæ spontè suscipitur, & verisimiliter adimpl[e]tur, ducere confessos ad Purgatorium, quàm cum magn[a] non implenda præcipitare in infernum, Certè multi gr[a]ves Theologi, quibus subscribit Gamachæus, existima[nt] Confessarium aliquandò pro satisfactione pœnitenti sal[u]briter imponere posse opera etiam ab ipso aliàs debita, & ex præcepto implenda, verbi gratiâ; ut audiat Missam si[n]gulis Dominicis diebus, & Festivis per annum, ut per to[]tam Quadragesimam jeiunet, &c. Observat prætereà La[y]manus tract. 6. de Pœnit. cap. 15, ex S. Thoma, & ali[is] Doctoribus, aliquas esse causas. quarum intuitu Confess[a]rius legitimè possit satisfactionis imponendæ rigorem m[i]nuere, quales sunt, magnitudo contritionis, infirmita[s] corporis, imbecillitas animi, Jubilæi aut Indulgentiaru[m] tempus, aut similes.

5. Denique, Concilium dicit satisfactiones esse deber[e] convenientes statui, conditioni, sexui, &c. Scilicet, ut n[i]hil in illis Confessarius à pœnitente, nisi juxta prudentiæ r[e]gulas exigat: e. g. ut filio familias non injungat eleemo[]synas erogandas, operariis, vel debilibus personis jeiu[]nia, mu-

ı, mulieribus peregrinationes, valdè occupatis multas
ces; sed præcipuo studio Confessarius cavere debet, ut
tè monet S. Antoninus, Navarrus, & alii apud Lay-
nn. suprà, ne tales imponat satisfactiones, ex quibus
ı, v. g. maritus, parentes, vel domestici in suspicionem
cati alicuius in Confessione declarati, venire possint;
ex quibus conjiciant grave aliquod peccatum à pœni-
te commissum fuisse; quod etiam habetur in Rituali
mano supra, ubi expresśè prohibent, ne unquam pro
catis occultis, quantumvis gravibus, manifesta impo-
ur pœnitentia.

SECTIO XXXI.

Quæ sit obligatio pænitentis circa pænitentiam acceptandam & adimplendam

CErtum est pœnitentem obligari ad acceptandam & adimplendam pœnitentiam sibi rationabiliter à nfessario impositam, nec posse licitè illam repudiare, satisfactionem in Purgatorio implendam reservare. enim docet S. Thom. & post illum Sotus, Paludanus, jor, & alii plures, quos citat & sequitur Suares disp. sect. 7. Ratio est; tum quia integritas Sacramenti à nitente servanda id requirit, tùm etiam quia potestas ndi, quæ Sacerdotibus à Christo Domino concessa est, o præsertim consistit, ut declarat Conc. Trid. sess. 14. . 8. & can. 15. quod Sacerdotes ex judiciariâ quàm ent potestate,, ligare possint pœnitentes ad pœnam; quam profectò eos ligare non possent, si ad satisfa- nem implendam non possent eos obligare.

2. Unde sequitur illum peccare, qui pœnitentiam ratio- iliter impositam acceptare non vult, aut acceptatam lere non curat, mortaliter quidem; si pœnitentia illa gravis, venialiter tantùm, si levis sit; ut docet Valen- q. 4. de Pœnit. punct. 4, Imò Suares suprà existimat itentiæ cuiuscunque ob venialia peccata impositæ o-

mis§io-

missionem, si contemptus absit, esse tantùm venialem, tamen Confessarius, nimis duram aut difficilem pœnite tiam imponat, poterit pœnitens ab eo postulare, ut illa minuat aut mutet, cui tunc Confessarius quantùm lici potest, annuere debet; ut docet Navar. cap. 26. n. 20. scilicet Confessionis & pœnitentiæ jugum nimis oner sum & exosum reddatur: quodsi Confessarius nollet n nuere, vel mutare; poterit pœnitens antequàm recipi absolutionem petitâ humiliter veniâ, Sacerdotem alteru adire, eique peccata omnia rursùs confiteri, & ab eo po nitentiam mitiorem, & à se faciliùs implendam accept re,, ut docet Suares sup. Imò si pœnitentiam quam a ceptavit implere nonnisi cum maximâ difficultate poss poterit Confessarius qui eam imposuit, aut quivis aliu etiam illi inferior, audita iterum Confessione peccatorun pœnitentiâm illam ex causa aliqua justâ & rationab mutare. Ita Sylvester, Henriques, Suares, Valentia., alii quos citat & sequitur Laymann. tract. 6. de Sacrar Pœnit. cap. 15. qui etiam ibidem subdit probabilem, in praxi tutam esse, eorum sententiam qui afferunt alte Confessarium ex causâ aliquâ justâ pœnitentiam muta posse, etiam non repetita Confessione peccatorum, ob qu imposita fuerat; sic enim docent Vivaldus, Navarrus V ctoria, Toletus, & alij quos ibidem citat.

* Quæ tamen sententia limitanda videtur; adjectio unius conditionis, nimirùm ut ille Confessarius à quo p stulatur, ut pœnitentiam impositam immutet, id faciat ipso tribunali pœnitentiæ, seu in actu Sacramenti ad t bunal illud pertinente. Ratio est, quia impositio pœn tentiæ Sacramentalis, ut pars integralis pertinet ad se tentiam tribunalis Sacramentalis, ideòque neque prim imponi, neque postea immutari potest, nisi in ipso trib nali, aut in actu aliquo ad illud pertinente.

Quæres, quo tempore pœnitentia à Confessario inju cta impleri debeat: Respondetur cum distinctione, v enim illius implendæ tempus à Confessario præfixum fu vel

:l non: si primum, v.g. si certis diebus jeiuniũ servandum junctum sit, tempore illo præfixo, implendum est: si cundum, pœnitens, quam primùm commodè poterit, tisfactionem implere tenetur. Ita Suares loco cito, ubi docet illum mortaliter peccare, qui pœnitentiam avem sine ullâ rationabili causâ tempore valdè diutur- ex solâ desidiâ, aut incuriâ differet.

Est autem hîc obiter observandum, damnatam olim isse à Sixto Summo Pontifice in Bulla speciali data an- 1478. sententiam Petri de Osma, qui asserebat non si peractâ pœnitentiâ confitentes debere absolvi: quam idem sententiam, falsam, scandalosam, & SS. Patrum cretis. Apostolicisque Constitutionibus contrariam, & reticam declaravit, cujus Bullæ mentio fit in censura cultatis Parisiensis, data anno 1644. die 23. Junij, in qua ndem, ut temerariam & hæreticam proscripsit.

APPENDIX

De Indulgentÿs, & Purgatorio.

QVoniam suprà diximus posse Confessarium injungendarum satisfactionum rigorem minuere occasione Indulgentiarum, pœnasq; temporales peccatis quoad maculam remissis debitas, quibus in hac vita satisfactũ minimè fuerit, post hanc vitam in Purgato- esse luendas, ut utrumq; meliùs & certiùs intelligatur: pendicem hunc de Indulgentiis & Purgatorio appo- mus, in quo quid de utroque secundùm Catholicæ fidei rmam sentiendum sit, breviter explicabimus.

§ I.

Quid sit, & quotuplex Indulgentia?

INdulgentiæ nomen secundùm communem. & receptum Ecclesiæ usum, significat pœnæ temporalis pecca-

peccato quoad culpam remiſſo debitæ condonationem, quæ fit ab Eccleſia ex juſta aliquâ & rationabili causâ pe applicationem ſatisfactionum Chriſti Domini, ut fusè do cet & explicat Bellarm. lib. 1. de Ind. cap. 1. & 2. Quo ut evidentiùs fiat, duo nobis hîc breviter demonſtrand ſunt.

Primum eſt, extare in Eccleſia Theſaurum quendam unde applicandæ fidelibus Indulgentiæ proferuntur: qu Theſaurus conſtat in primis ex ſatisfactionibus ipſius Chri ſti Domini, quarum valor, cùm infinitus fuerit, ut e dictis 1. p. tr. 5. conſtat, quantacumq; fiat illarum applica tio, theſaurus ille nunquam exhauriri poteſt. Conſtat eti am ex ſatisfactionibus ſuperabundantibus Sanctorum quorum aliquos certum eſt longè plura paſſos eſſe; quan ob peccata commiſſa promeriti fuerint (quod de Sanct Joanne Baptiſta, multiſque aliis pietas facilè ſuadebit quibus paſſionibus voluntariè ab iis, & ex perfecta cha ritate acceptatis, vis quædam inerat, non modò merito ritoria, cujus fructum in cœlo percipiunt; ſed etiam ſa tisfactoria, quam licet ipſis minimè neceſſariam, ut ſup ponimus, aliis tamen maximè utilem & ſalutarem eſſ poſſe Eccleſia ſemper agnovit; ut ex communione San ctorum, quam in Symbolo profitemur, aliiſque Scriptura locis fusè probat Iſambertus tractat. 1. de Indulgent. diſp 1. art. 3. & Gamachæus diſp. unica de Indulg. cap. 2 ubi etiam ex communi Doctorum ſententia, variis argu mentis oſtendunt Juſtum in hac vita non ſolùm pro ſuis ſed etiam pro alterius Juſti peccatis ob charitatis unio nem, Deo ſatisfacere poſſe.

Porrò has Sanctorum ſatisfactiones Chriſti Domini ſa tisfactionibus conjungit Eccleſia, non ut ullum harum de fectum ſuppleat, cùm perfectiſſimæ ſint; neque ut earun dem valori infinito quidquã ſuperaddat: ſed tùm ut ipſi us Chriſti virtutem in Sanctis ejus veneretur, tùm ut eo rum perfectam cum Chriſto capite unionem, & membro rum ejuſdem capitis in utraque Eccleſia triumphante, a militante communionem demonſtret. 2. Secun-

2. Secunda eſt, ſupradicti Theſauri diſpenſationem à Chriſto Domino Eccleſiæ creditam fuiſſe, ut habetur in Extravag. Unigenitus, de pœnit. & remiſſ. & in Concilio Trident. ſeſſ. 25. decret. de Indulg. Et probari poteſt tùm ex illis Chriſti Domini verbis, Matt. 16. Quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis: quibus poteſtas generalis & ampliſſima conceditur vincula quæcumque ſolvendi, quibus à conſecutione ſalutis homines præpediri poſſent; tùm etiã ex continua & univerſali praxi Eccleſiæ, quæ jam inde à tempore Apoſtolorum & conſequentibus ſæculis, ad hac uſque tempora perſeveravit. S. Paulus ſiquidem Indulgentiam Corinthio inceſtuoſo pœnitenti conceſſit, ad inſtantiam aliorum fidelium, qui pro illo intercefferant, ut docent S. Thomas, & Theodoretus in commentariis ſuper cap. 2. Epiſt. 2. ad Corinth. Similiter Indulgentias ad poſtulationem Martyrum, qui in carceribus ob Chriſti Confeſſionem detinebantur, pœnitentibus conceſſas fuiſſe, conſtat ex variis teſtimoniis Tertulliani, S. Cypriani, & aliorum, qui apud Bellarminum cap. 3. referuntur. De earundem poſtea Indulgentiarum uſu mentio fit in Concilio Nicœno 1. can. 11. Ancyrano can. 5. Laodiceno can. 2. & aliis paſſim uſque ad Gregorium Magnum, à cujus temporibus uſus Indulgentiarum notior adhuc & frequentior in univerſa Eccleſia fuit, ut fusè oſtendit idem Bellarminus ſuprà.

Ex quibus conſtat quàm falsò & temerariè hodierni Hæretici Indulgentias ab Eccleſia concedi poſſe denegent, quorum error vel eo ſolo nomine proſcribi deberet, quod non alios Patronos agnoſcat quam Valdenſes, qui primi Indulgentias impugnarunt, ut obſervat idem Bellarminus ſupra. apud quem fuſior Hæreticorum illorum refutatio, & veritatis noſtræ fidei probatio videri poteſt.

3. Quæres quis ſit Indulgentiarum effectus? ſeu à quibus pœnis per Indulgentias liberemur. Reſpondetur per conceſſionem Indulgentiarum nos minimè liberari a pœnis naturalibus, quæ peccatum originale conſequuntur,

neque etiam à pœnis ob delicta in foro externo, sive Ecclesiastico, sive politico subeundis. sed à pœnis illis temporalibus, quæ ob peccata post Baptismum commissa, & quoad culpam remissa debentur in foro interiori divinæ justitiæ. seu, ut loquuntur Theologi, in foro animæ: quæque vel in hac vita, vel post illam in Purgatorio luendæ forent, si homo priùs moreretur, quàm condignam pro illis offerret satisfactionem: ita ut per Indulgentiarum concessionem à pœnarum illarum reatu liberemur, non modò coram Ecclesia, ut olim nonnulli dixerunt; quos refellit S. Doctor in dist. 20. quæst. 1. art. 3. sed etiam verè coram Deo, ut fusè ex eodem S. Doctore, & aliis probat idem Bellarminus suprà, & post illum Gamachæus disput unic. de Indulg cap. 5.

4. Sunt autem variæ & multiplices Indulgentiæ pro varia & multiplici concessionum formâ & concedentium voluntate.: Interdùm enim conceduntur Indulgentiæ aliquot dierum, vel annorum, vel quadragenarum, interdùm tertia, vel quarta, aut alia pars peccatorum per Indulgentiam condonatur; aliquando plenaria Indulgentia conceditur; aliquandò plenissima & in forma Jubilæi. Et quidem quando conceditur Indulgentia tot dierum vel annorum, vel quadragenarum; sensus est per illam Indulgentiam remitti tantùm pœnæ temporalis, pro peccatis commissis, & quoad culpam deletis, in hac vita aut in altera luendæ, quantum redimeretur per pœnitentiam tot diebus, uel annis, vel quadragenis secundum antiquos Ecclesiæ Canones imponi solitam; ut explicant Paludanus, Major, S. Antoninus, Sotus, Suares, & alij apud Laymannum tract. 7. de Indulg. cap. 3. Similiter quando per Indulgentiam condonatur tertia vel quarta pars peccatorum; nihil aliud significatur quàm remitti tertiam vel quartam partem pœnæ illius temporalis pro peccatis luendæ. Plenaria verò Indulgentia totam pœnam temporalem peccato quoad culpam remisso debitam tollit; quod similiter facit illa, quæ dicitur plenissima, & in forma Jubilæi

bilæi; nec à plenaria differt, nisi in quantùm simul cum Indulgentia Facultate aliquæ conceduntur ad eligendum Confessarium, qui à casibus quibuslibet & Censuris absolvat, & in votis aut irregularitatibus dispenset, ut fieri solet in Jubilæis: quæ omnia fusius explicata, & probata reperiuntur apud eundem Bellarm. suprà cap. 9. ubi monet Indulgentias illas, in quibus, mille & plurium annorum remissio conceditur, suspectas, & à quæstuarijs confictas nonnullis videri, cùm non soleant Pontifices concedere Indulgentias, nisi tot annorum, quot solebant Pœnitentiæ injungi, quæ quidem non extendebantur ultrà septem, aut decem, aut viginti annos, aut certè ad totam vitam, quæ ultrà centum annos prorogari non solet: quanquam Toletus libro 6. cap. 13. Indulgentias ejusmodi rectè concedi posse contendit: si per illas intelligatur tantum pœnæ remitti, quantum redimere deberet peccator per Pœnitentiam, quæ tot millibus annorum duraret; cujus quidem pœnæ reatum non est creditu difficile à multis incurri, qui, ut Scriptura loquitur: Bibunt tanquàm aquam, iniquitatem.

§ II.

Quis possit concedere Indulgentias, & quænam causa ad id requirantur.

1. SUpponimus ex Bellarmino lib. de Indulg. cap. 5. & Suares disp. 69. de Pœnit. sect. 4. Indulgentiæ concessionem respectu vivorum fieri per modum cuiusdam absolutionis, quæ annexam habet solutionem ex thesauro Ecclesiæ; ut constat ex variis Summorum Pontificum diplomatibus, quæ ibidem refert Bellarminus. Diximus, respectu vivorum; quia si quæstio sit de defunctis in Purgatorio existentibus, Indulgentiæ ipsis applicantur non per modum absolutionis, cum nullam in eos Ecclesia jurisdictionem obtineat; sed tantummodò per modum solutionis seu suffragii; sicut captivum apud Turcas detentum Rex Galliæ non per viam authoritatis, ut in pro-

prio regno, sed tantùm per viam solutionis ac redemptionis liberare potest. Quovis autem modo concedatur Indulgentia, sive per modum absolutionis, quæ annexam habeat solutionem, sive per modum simplicis solutionis, certum est in concedente requiri jurisdictionem in foro exteriori Ecclesiæ; quia sine illa, neque absolutionem concedere, neque bona Ecclesiæ communia, & in eius thesauro deposita legitimè dispensare potest.

Dicendum 1. Summum Pontificem ex jure divino habere plenissimam potestatem concedendi quaslibet Indulgentias omnibus & singulis Christi fidelibus. Quod constat tùm ex potestate illimitatâ, à Christo Domino, primariò & præ reliquis Apostolis concessa S. Petro, cui succedit Romanus Pontifex: S. Matth. 16. Tibi dabo claves regni cælorum, &c. & quodcunque solveris super terram, erit solutum & in cœlis, &c. Tum etiam ex eo quòd ad conferendas Indulgentias duplex ex parte concedentis requiritur potestas; una in eos quibus conferuntur, altera in thesaurum Ecclesiæ, ex quo desumuntur; utramque autem illam potestatem in Romano Pontifice plenissimam reperiri apud omnes Catholicos constat, & pleniùs adhuc constabit ex ijs, quæ infrà dicentur tractatu 2. cap. 3. de Legibus. Addit Toletus libro 6. cap. 25. Concilium Generale similem habere potestatem concedendi quascunque Indulgentias etiam plenarias, quod à Concilio Lateranensi factum fuisse dicit.

2. Dicendum: Episcopos etiam habere potestatem conferendi aliquas Indulgentias, ut patet ex capite Nostro de Pœniten: & remiss. & ex ipsius Ecclesiæ praxi satis constat: possunt enim Episcopi conferre Indulgentias unius anni in Dedicatiane Ecclesiæ, & quadraginta dierum in Anniversario Dedicationis: quam ultimam Indulgentiam possunt quandocunque ipsis libuerit, ex causâ aliquâ legitimâ concedere, ut habetur ex capite Cum eo, de Pœnit. & remiss.

Quærunt Theologi, an Episcopi potestatem illam conferen-

ferendi Indulgentias habeant tantum ex jure humano, seu ex concessione Summi Pontificis, an verò ex iure divino; &, si ex jure divino, cur adeò restricta & limitata sit? Omissis variis Doctorum responsionibus, probabilissimè loqui videntur ij, qui asserunt Episcopos hanc potestatem ex jure divino habere, cùm sint, ut dicit Apostolus: Dispensatores Mysteriorum Dei; & à Spiritu sancto regimini Ecclesiæ præpositi sint. Actor. 20. Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei: quia tamen hoc regimen & illa dispensatio subordinatur regimini & dispensationi generali, quam Summus Pontifex in universam Ecclesiam obtinet, ideò penes illum est ejusmodi potestatem in Episcopis, ob causas aliquas justas & rationabiles extendere vel restringere, ut docet & fusè probat Isambertus disp. 3. de Indulgent. art. 1. qui ibidem ex Navarro & aliis observat. Cardinales etiam posse concedere Indulgentias centum dierum, idque non tam à jure quam à consuetudine & concessione Summi Pontificis.

3. Quod verò spectat ad Abbates, Parochos, &c. rectè docet Bellarminus lib. 1. de Indulg. cap. 11. nullos Clericos aut Sacerdotes Episcopis inferiores ex jure posse concedere Indulgentias; sed ut habetur cap Accedentibus de excessibus Prælatorum, solummodò ex commissione Pontificis Maximi, vel Episcoporum: Ubi etiam observat ex S. Doctore in 4. dist. 20. quæst. 1. art. 4. quæst. 1. nullos propriè loquendo in Ecclesia esse aut dici debere Prælatos. nisi solos Episcopos, cùm sint integri alicujus populi Rectores, & quasi in quodam Ecclesiastico regno præsint hominibus omnium ætatum, sexuum, ordinum, & conditionum; Abbates verò & Parochi sint quasi unius familiæ patres: unde, cùm Indulgentiarum concessio nonnisi ad Ecclesiæ Prælatos spectet, sequitur illam esse Episcoporum propriam, non verò aliorum, qui ipsis sunt in Ecclesia inferiores.

Dicendum 5. non solùm legitimam authoritatem, sed etiam justam aliquam & rationabilem causam requiri ad

hoc, ut licitè & validè Indulgentiæ conferantur. Ita S. Thomas. S. Bonaventura, & alii, quos citat & sequitur Bellarminus sup. cap. 12. & constat ex Extravag Unigenitus, ubi Clemens VI. dicit Christum Dominum Ecclesiæ thesaurum per suos Vicarios reliquisse fidelibus dispensandum, Salubriter, & ex rationabilibus & justis causis: & ex Concilio Constantiensi sess. ultimâ, ubi dicitur suspectos de hæresi interrogandos esse, an credant Summum Pontificem concedere posse Indulgentias ex causa rationabili.

4. Quæres. quænam causa justa & rationabilis esse censeatur ad concedendum Indulgentias. Respondetur juxta probabiliorem Doctorum sententiam, ad id requiri, non modò ut causa illa sit pia & Deo grata, sed etiam ut aliquam habeat cum ipsa Indulgentia prorogationem. Ita S. Bonaventura, Richardus, Major, Sotus, Navarrus, & alii plures, quos citat & sequitur Bellarminus cit. cap. 12. Ad hanc autem proportionem duo præsertim requiruntur. Primum est, ut concedatur Indulgentia ob pium aliquem finem, cujus assecutio sit magis Deo honorifica & Ecclesiæ utilis, quàm pœnitentialis satisfactio, quæ per Indulgentiam relaxatur. Secundum est, ut ad Indulgentiam illam percipiendam opus aliquod faciendum præscribatur, quod sit aptum & utile ad finem hujusmodi consequendum: ex gr. quandò Summus Pontifex Indulgentias concedit ijs, qui verè pœnitentes & confessi, ac Sacra Communione refecti, preces & alia pietatis opera pro hæreseon extirpatione, & Christianorum pace, &c. Deo obtulerint; finis quem sibi proponit Pontifex, scilicet hæreseon extirpatio, & Christianorum pax, est haud dubiè maximè Deo honorificus, & Ecclesiæ proficuus, opera item ad finem illum obtinendum injuncta ad id aptissima sunt, ut per se patet, & sic proportio debita reperitur.

5. De hâc verò causa, ejusque justa proportione penes ipsum concedentem Indulgentias judicium esse debet, ut rectè monet Bellarminus suprà cap. 12. nec subditorum

est te-

est temerè de ejusmodi rebus judicare: imò (ut docet Isambertus disp. 3. art. 4.) periculosum est quascunque Indulgentias quibuslibet ex causis concessas parvi facere: unde ibidem observat Indulgentias illas, quæ conceduntur usui granorum benedictorum, rosariorum, piarum imaginum, & similium rerum, quæ minimi momenti videntur, ex causâ maximè justâ ac rationabili à Summis Pontificibus interdum posse concedi.

Rectè tamen observat Laymannus cap. 4. de Indulg. post Navarrum & alios, quòd quamvis causa sufficiens & justa in concessione Indulgentiæ alicuius, v. g. plenariæ reperiatur: fieri tamen posse ut non omnes integram consequantur; si videlicet illorum aliqui, ad maximam pro peccatis commissis temporalem pœnam obeundam obligati, opus injunctum tepidè peragant, quia, quamvis causa Indulgentiæ in se justa sit, illorum tamen respectu aliquo pacto defecit, ob imperfectam dispositionem; quod etiam constat Extravaganti 1. Bonifacij 8. de pœnit. & remiss. & ex S. Bonavent. in 4. dist. 20. part. 2. art. 7. quæst. 6. ubi dicit: Homines plus vel minus participare de Indulgentia, prout plus vel minus ad illius causam accedunt.

§. III.

Quænam conditiones requirantur in eo qui Indulgentiarum fructum percipere intendit.

I. PRima conditio est. ut sit homo baptizatus, ut ex communi & certâ Theologorum sententiâ, docet Suarez disp, 53. sect. 4. thesaurus siquidem Ecclesiæ validè dispensari non potest, nisi filiis Ecclesiæ: nec absolvi possunt ab Ecclesia, qui eius jurisdictioni non subsunt: Navarrus tamen & alii apud Laymannum cap. 6. de Indulgentiis, existimant probabile esse Catechumenis tùm vivis, tūm defunctis Indulgentias per modum suffragii prodesse posse.

Secunda conditio est, ut is qui percipit Indulgentias,

ſubditus ſit illius, qui eas conceſſit: neque enim niſi ſubditis Indulgentiæ concedi poſſunt, ut habetur ex c. Quod autem, & ex dictis paragrapho præcedenti conſtat.

Tertia conditio eſt, ut non ſit excõmunicatione aliquâ majori ligatus: hæc enim privat hominem paticipatione bonorum ſpiritualium communium, ut ſupponimus ex dicendis infrà ſuo loco.

Quarta conditio eſt, ut ſit in ſtatu gratiæ ſanctificantis eo tempore, quo Indulgentiæ fructum percipit: pœnæ ſiquidem temporalis remiſſio, culpæ remiſſionem præſupponit, ut ex S. Thomæ & Theologorum commun ſententia docet Bellarminus cap. 13. & ex ante dictis ſatis conſtat.

2. Verùm circa hanc quartam conditionem difficultas eſt: an ſtatus gratiæ requiratur in ſuſcipiente Indulgent non ſolùm quando eius fructum percipit, ſed etiam cùm exequitur opera ad illius perceptionem injuncta Paludanus, S. Antoninus,& alii apud Bellarminum ſuprà, exiſtimant ſatis eſſe, ut is qui lucratur Indulgentiam, ſit in ſtatu gratiæ eo tempore, quo eius fructum percipit Caietanus tamen, Sotus, & alii apud eundem Bellarmini aſſerunt requiri gratiæ ſtatum etiam tunc. quando injunctum opus perficitur, quorum ſententiam Bellarminus cenſet eſſe tutiorem, & in quibuſdam etiam caſibus omninò certam, cùm videlicet præſcribitur, ut opera injuncta in ſtatu gratiæ fiant, quod in plurimis Summorum Pontificum diplomatibus præſcribitur, in quibu Indulgentia conceditur iis, qui verè contriti & confeſſi Eccleſias aliquas viſitaverint ibique oraverint pro pace &c. Imò Bellarminus exiſtimat id ſemper ſubintelligi quamvis non exprimatur, quandò injunctum opus tal eſt, ut minimè conferat ad finem, ad quem Indulgenti confertur, v. g. ad placandum Deum, & impetrandar pacem, niſi fiat in ſtatu gratiæ: peccatores enim Deu non exaudit, nec per opera mortua juſtitia ejus placar aut miſericordia exorari poteſt: quare conſultiſſimur

eſt, ut

est, ut quandò quis Indulgentiam percipere cupit, primùm peccata sua vel Sacramentali confessione, vel saltem perfectæ Contritionis actu eluere curet: quæ quidem contritio ad omnia peccata non solùm mortalia, sed etiam venialia extendi debet, ut ad remissionem pœnarum illis debitarum Indulgentia quoque extendatur.

5. Quinta denique conditio est, ut is, qui Indulgentiam percipere cupit; id omne perficiat, quo ad illam consequendam injunctum fuerit, unde si ex ignorantia, aut oblivione, aut etiam justo aliquo impedimento, partem aliquam operis injuncti quamvis inculpabiliter omittat: effectum Indulgentiæ non consequitur, ut ex S. Thomæ & aliis docet Bellarminus, quia secundùm cōmune Theologorum axioma, Indulgentiæ tantum valent, quantùm sonant.

Quæres utrùm, quandò in Pontificiis diplomatibus habetur Indulgentiam concedi pœnitentibus verè contritis & confessis, confessio Sacramentalis necessaria sit ad eam lucrandam: Respondetur secundùm probabiliorem & tutiorem sententiam; in eo qui peccati alicuius mortalis sibi conscius est, requiri actualem confessionem, quando illius mentio expressa habetur in Pontificiis literis; nec sufficere solam contritionem, quamvis veram & perfectam, ut asserunt S. Antoninus, Adrianus, Navarrus, & plures alii apud Bellarminum suprà. In eo autem qui nullius peccati mortalis conscientiam habet, actualem confessionem minimè esse necessariam, ut docent idem S. Antoninus, Suares, & alii apud Layman. c. 6. de Indulgentiis.

Quod spectat ad Indulgentias, quæ defunctis fidelibus in Purgatorio existentibus applicantur, certum est id ab Ecclesia validè & fructuosè fieri posse; fideles siquidem defuncti cum fidelibus viventibus ita conjuncti sunt, ut unam cum illis Ecclesiam efficiant: proindéque si particularibus suffragiis & orationibus viventium juvari possunt, à fortiori poterunt per applicationem satisfactionum Christi & Sanctorum sublevari. Et hæc est communis &

certa doctrina S. Thomæ, S. Bonaventuræ, & aliorum Doctorum, quos citat Bellarminus cap. 14. Quæ etiam ex communi Ecclesiæ praxi satis constat, in quâ (ut ibidem refert) Paschalis 1. qui ante septingentos annos Apostolicam Sedem obtinebat, & plures alii Summi Pontifices Indulgentias defunctis applicandas concesserunt.

4. Quærunt aliqui, utrùm Indulgentiæ pro defunctis concessæ certò ac infallibiliter illis prosint. Affirmant Sotus, Navarrus, Suares & alii, quos citat Laymannus, cap. 7. de Indulg. quorum sententia, licet sit probabilis, contraria tamen, quæ est, S. Bonaventuræ, Richardi, Durandi, Cordubensis, Cani, & aliorum quos citat & sequitur ibid. & quæ est hunc Indulgentiarum pro defunctis effectum pendere ex liberali Dei acceptantis voluntate, probabilior videtur: cùm neque ex ullo scripturæ loco, neque ex ullâ certâ traditione constet, Deum illas satisfactiones ex Ecclesiæ thesauro depromptas, & ab eâdem Ecclesia sibi oblatas pro defunctorum liberatione acceptaturum promisisse, præsertim cùm ipsâ Ecclesia Indulgentias illas pro defunctis concedat, non per modum absolutionis, sed per modum suffragii, tamquam ipsum Deum supplicans, ut eiusmodi satisfactionem seu solutionem pro defunctorum sublevatione misericorditer acceptare dignetur.

Quod tiam ex ipsius Ecclesiæ praxi confirmari potest, quæ post applicatam alicui defuncto in particulari plenariam Indulgentiam, v. g. per Sacrificium in altari privilegiato pro ipso oblatum, nihilominùs pro eodem orare & sacrificare non desinit: quo facto tacitè declarare videtur. Indulgentias quamvis maximè salutares, non tamen semper infallibilem effectum pro ipsis defunctis habere, sed pendere ex divina misericordia: quod tamen non debet fideles viventes reddere segniores, imò potiùs excitare, ut majori affectu & charitate ipsis fidelibus defunctis per orationes, aut Sacrificia, aut Indulgentiarum applicationem, aut alium quemcunque modum opitulentur.

§ IV.

§. IV.

Quid de Purgatorio sentiendum sit.

I. CAtholica veritas, cui firmiter adhærendum est, docet esse Purgatorium, id est locum quendam, in quo tanquam in carcere post hanc vitam usque ad certum & definitum tempus detinentur ac purgantur animæ fideles, quæ in statu quidem gratiæ, sed tamen nondum plenè à peccatis purgatæ, e corporibus exierunt, ubi fidelium vivorum orationibus & suffragiis, ac præsertim sanctissimo Missæ Sacrificio possunt sublevari. Hanc veritatem olim Valdenses, Albigenses, Apostolici, & plures alii Catholicæ fidei hostes impugnarunt, ut videre est apud Bellarminum lib. 1. de Purg. cap. 2. quibus adjunxerunt se hodierni hæretici, tam Lutherani quàm Calvinistæ, qui omnes nullum esse post hanc vitam Purgatorium contendunt; sed animas statim ut à corporibus separantur, vel in cœlum evehi, vel in infernum detrudi.

Refellitur hic error, & nostræ fidei veritas, probatur 1. ex Scriptura: 2. Mach. 12. ubi dicitur, quod sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur: quæ verba, cum neque de beatis, neque de damnatis intelligi possint, sequitur ut de quodam tertio hominum genere sint intelligenda, qui habeant adhuc aliqua vincula, à quibus post mortem solvi queant, proindeq; de istis, qui in Purgatorio detinentur. Hunc autem librum Machabæorum esse Canonicum (quicquid hæretici in contrarium dicant) constat non modo ex Concilio Trident. sess. 4. in decr. de Canonicis scripturis, sed etiam ex Concilio Carthaginensi 3. cui interfuit ac subscripsit S. Augustinus cap. 47. item ex S. Innocentio I. Epist. ad Exuperium cap. ultimo, & ex Gelasio I. in Concilio Septuaginta Episcoporum, ut refertur dist. 15. cap. Sancta Romana. Probatur etiam ex Isaiæ 4. Purgabit Dominus sordes filiarum Sion in spiritu judicii, & spiritu ardoris: quem locum de pœna Purgatorii explicat S.

Augustinus lib. 20. de civit. cap. 25. Item ex Matth. 12. ubi dicit Dominus quædam peccata esse, quæ non remittur, neque in hoc sæculo. neque in futuro? unde colligunt SS. Patres quædam peccata remitti in futuro sæculo, id est post hanc vitam, per orationes & suffragia Ecclesiæ. Ita S. Augustinus lib. 21. de civit. cap. 24. & lib. 6. in Julianum cap. 5. Gregorius lib. 4. Dialog. cap. 39. & S. Bernardus Homil. 66. in Cantica.

2. Probatur ex variis Conciliis, in quibus præscribitur, ut orationes & suffragia pro defunctis fidelibus offerantur: ut in Concilio Carthag. 3. cap. 29. Bracarensi cap. 39. & Aurelian. 2. cap. 34. unde sequitur aliquos fideles defunctos in tali loco esse, ubi orationibus & suffragiis viventium juvari possint. Proindeq; esse in Purgatorio.

Probatur 3. ex SS. Patribus, qui Purgatorium apertissimè asserunt, ut S. Gregorius Nyssenus oratione pro mortuis circa medium; ubi de justo ex hac vita excedente loquens dicit; quod non poterit à corpore egressus divinitatis particeps fieri, nisi maculas animo immixtas Purgatorius ignis abstulerit: & S. Augustinus lib. 21. de Civit. cap. 24. loquens de justis, qui cum levibus peccatis decedunt: Tales, inquit, constat ante Judicij diem per pœnas temporales, quas eorum spiritus patiuntur, purgatos, æternis suppliciis non tradendos. Item ex aliis SS. Patribus, qui pro fidelibus defunctis orandum, ac Missæ Sacrificium offerendum esse dixerunt, ut S. Cyrillus Hierosolym. Catech. 5. Mystag. Pro omnibus, inquit, oramus, qui inter nos vita functi sunt, maximum credentes esse animarum juvamen. S. Gregorius lib. 4. Dialog. cap. 55. Multum, inquit, solet animas etiam post mortem sacra oblatio Hostiæ salutaris adjuvare, ita ut hanc nonnunquam ipsæ defunctorum animæ expetere videantur.

3. Porrò cum tantummodò fidelium Justorum animæ in Purgatorio detineantur, quæ ab omni peccati mortalis reatu immunes ex hac vita decedunt, sequitur ut ob duas tantum causas ibi purgari debeant, nimirum vel pro

pecca-

peccatis venialibus, cum quibus nondum quoad culpam remissis è corporibus exierunt, vel pœnis temporalibus, quæ peccatis mortalibus, aut venialibus quoad culpam remissis debentur, pro quibus plenè non satisfecerunt.

Hæ autem animæ in Purgatorio existentes pro peccatorum illorum expiatione gravissimas, haud dubiè pœnas patiuntur; adeò ut SS. Patres doceant pœnas illas Purgatorii quibuscumque huius vitæ pœnis esse longè graviores, ut S. Augustinus in Psal. 37. S. Gregorius in Psal. 3 Pœnitentialem, & alii, quos citat Gamachæus cap. 5. de Purgatorio.

Quamvis autem Doctores quidam Catholici, ut Dionysius Carthusianus lib. de quatuor novissimis art. 47. & Michael Bajus lib. 2. de meritis operum cap. 8. existiment gravissimam animarum illarum pœnam in eo consistere, quod nullam suæ salutis habeant certitudinem, sed quasi suspensæ & dubiæ occulta quadam judicii divini dispositione teneantur; communis tamen Theologorum doctrina est, animas fideles in Purgatorio detentas, de salute sua æterna certas ac securas esse; tùm quia (ut docet S. Thomas) spes Theologica in illis manet, ac proinde etiam fides, ex qua certissimè sciunt possunt animas in Purgatorio detentas esse salvandas: aliundè verò satis certò sciunt se esse in Purgatorio, non verò in inferno: tum ex dictamine propriæ conscientiæ; norunt enim se Deum super omnia amare, nec ullo adversus eum odio moveri neque etiam ab aliis animabus secum detentis vident illum blasphemari, ut fit à reprobis in inferno, sed potius laudari: quæ omnia fusiùs explicata & probata habentur apud Gamachæum cap. 3. & ult. de Purgatorio, & Bellarminum lib. 2. de eod. Purg. cap. 4. qui etiam cap. 7. observat ex Beda & aliis probatis authoribus diversos esse in Purgatorio pœnarum gradus, disparemque animarum statum, quarum aliæ aliis longè minùs torquentur; imò earum aliquæ nullum alium nisi tantummodò dilatæ felicitatis dolorem sustinent.

4. Quæ-

4. Quæres 1. ubinam sit Purgatorii locus. Respondetur, locum Purgatorii ordinarium esse iu ipsis terræ visceribus, ut docet S. Thomas: S Bonaventura, Sotus, & alii apud Gamachæum citato c. 5.

Diximus ordinarium, quia interdum ex aliqua divina dispensatione purgantur animæ in aliis quibusdam locis, vel quia in iis peccaverunt, vel etiam ad instructionem & terrorem vivorum, ut ex S. Gregorio, S. Thoma, Petro Damiano, & aliis observat idem Gamachæus.

Quæres 2. quanto tempore animæ in Purgatorio detineri debeant ?| Respondetur id ab eo solo cognosci, cujus judicio justo detinetur; certũ nihilominùs esse, aliquas illic animas pluribus annis' imò etiam sæculis detineri ; cùm Ecclesia probet consuetudinem illam anniversaria celebrandi pro aliquibus defunctis ; etiam si constet illos ante ducentos vel etiam plures annos ex hac vita migrasse: quod minimè probaret, si tamdiu eas illic non detineri posse certum esset.

Quæres 3. an animæ ex Purgatorio aliquando egredi possint, & hominibus appareant. Respondetur, non modò ex Purgatorio, sed & ex ipso inferno, imò etiam ex cœlo animas, Deo [illegible] volente egredi posse: & de facto interdùm egressas fuisse, aliisque viventibus apparuisse, ut docet S Augustinus lib. de cura pro mortuis agenda ; cap. 15. & 16 & idipsum variis exemplis & historiis ex probatissimis & fide dignissimis authoribus probat Bellarminus cit. lib. 3. cap. 8.

* Quæres 4. quibus modis animæ in Purgatorio existentes juvari & sublevari possint? Respondetur communionem, quam animæ illæ cum Ecclesia in terris militante servant; per gratiam & charitatem, in qua decesserunt, & ratione cuius inter membra viva corporis mystici, cujus Christus caput est, connumerantur, reddere illas capaces participandi piis eiusdem Ecclesiæ operibus, & inde varia & saluberrima solatia recipiendi, quando scilicet pia illa opera in quantum satisfactoria sunt, ipsis anima-

bus

bus applicantur, & eâ intentione Deo offeruntur: ex quo patet animas Purgatorii à nobis juvari & sublevari posse orationibus, jeiuniis, eleemosynis, sed præsertim Sanctissimo Missæ Sacrificio, quod quidem propitiatorium est (ut definitum est in Concilio Trident. sess. 22. cap. 2.) non modò pro vivis, sed etiam pro defunctis, in Christo nondùm ad plenum purgatis. Et sess. 25. in decreto de Purgatorio dicitur: Animas in Purgatorio detentas, fidelium suffragiis, potissimùm verò acceptabili altaris Sacrificio juvari, Unde & S. Augustinus serm. 34. de verbis Apostoli, postquam admonuit sumptuosam diligentiam sepulturæ, monumentorum opulentam constructionem, esse potiùs potiùs vivorum qualiacunque solatia, quàm adjutoria mortuorum, rectè subjungit: Orationibus verò sanctæ Ecclesiæ, & Sacrificio salutari, & eleemosynis, quæ pro eorum spiritibus erogantur, non est dubitandum mortuos adjuvari, ut cum eis misericordius agatur à Domino, quam eorum peccata meruerunt. Hoc enim à Patribus traditum, universa ōbservat Ecclesia, ut pro eis qui in corporis & sanguinis Christi cōmunione defuncti sunt, cùm ad ipsum Sacrificium loco suo commemorantur, ac pro illis quoque id offerri commemoretur, cùm verò eorum commendandorum causâ opera misericordiæ celebrantur, quis eis dubitet suffragari, pro quibus orationes Deo non inaniter allegantur.

CAPUT SEXTUM,

De Sacramento Extremæ Unctionis.

SECTIO I.

Utrùm Extrema-Unctio sit Sacramentum, & quis sit ejus Minister.

I. EXtremæ-Unctionis nomine intelligimus unctionem Olei benedicti, quæ infirmo in extremis posito con-

confertur à Sacerdote, adjunctis certis precibus. Hanc autem esse verum & proprium novæ legis Sacramentum à Christo Domino institutum, negaverunt olim Valdenses & Albigenses, & nunc etiam negant Lutherani & Calvinistæ: affirmat verò Ecclesia Catholica, & tanquam dogma fide credendum proponit: cuius quidem veritas simul & erroris oppositi falsitas demonstratur.

Primo ex his S Jacobi verbis: Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum Oleo in nomine Domini: & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei: quibus verbis exprimuntur omnia quæ ad Sacramenti rationem requiruntur; scilicet ritus aliquis externus, nempè Olei unctio; deinde promissio gratiæ illi adjuncta, quatenùs per illum ritum peccata remitti dicuntur, ac demum institutio divina; neq; enim Apostolus adeò constanter & absolutè gratiam illam promitteret, nisi Christus Dominus hoc ita instituisset, ac fieri præcepisset.

Secundò ex Concilio Cabilonensi, (quod temporibus Caroli Magni celebratum est) cap. 48. ubi dicitur, Infirmos secundum beati Jacobi documentum, Oleo quod ab Episcopo benedicitur, debere à Presbyteris ungi: & paulò post allegatis ipsius S. Jacobi verbis subdit: Non esse parvi pendendam eiusmodi medicinam, quæ animæ corporisque medetur languoribus. Item ex Concil Florentino, in decreto Eugenii, & Trid. sess. 14. cap. 1. de Extrema Unctione, ubi habetur: Hoc Sacramentum institutum à Christo Domino, apud Marcum quidem insinuatum, per Jacobum autem Apostolum, ac Domini fratrem fidelibus commendatum ac promulgatum.

Tertiò ex SS. Patribus, qui huic sacræ Unctioni vim sanctificandi & peccata remittendi tribuunt. ut S. Joannes Chrisostomus lib. 3. de Sacerdotio, ubi dicit: Sacerdotes non modò cùm nos regenerant, sed etiá cum infirmos oleo ungunt, indulgere peccata, quod ex citatis S. Jacobi verbis

confir-

onfirmat: & S. Augustinus serm. 215. de temp. in quo ocet, superveniente infirmitate ægrotum accipere debe- e Christi Domini Corpus, & exinde proprium eius cor- ous ungendum esse, ut impleatur in eo illud. quod scri- ptum est; Infirmatur quis in vobis, &c. additque hoc nodo corporis sanitatem & peccatorum indulgentiam obtineri.

3. Quod autem spectat ad ministrum huius Sacramen- ti, certum est solum Sacerdotem ritè ordinatum posse Sa- cramentum hoc validè administrare. Ita S. Thomas in 4. dist. 23. q. 21. art. 1, & alii communiter: estque de fide, ut constat ex supra relatis S. Jacobi verbis: Inducat Pre- sbyteros Ecclesiæ, tùm ex Concilio Trid. sup. cap. 3. ubi verba illa S. Jacobi explicans dicit, Proprios huius Sacra- menti ministros esse Ecclesiæ Presbyteros: quo nomine eo loco non ætate seniores aut primores in populo intel- ligendi veniunt; sed aut Episcopi, aut Sacerdotes ab ipsis ritè ordinati.

Quāvis autem quilibet Sacerdos Sacramentum hoc va- lidè administrare possit, cùm eius administratio, quæ mo- do deprecatorio fit, ut infra dicetur, non sit proprius actus jurisdictionis, ut ex communi Theologorum sententia do- cet Isambertus disp. 5 de Sacr. Extr. unct. nullus tamen Sacerdos id licitè potest, nisi sit proprius Sacerdos illius, cui hoc Sacramentum confertur, vel ab eo facultatem ha- beat: unde in Clementina de privilegiis prohibetur reli- giosis Sacerdotibus sub pœna excommunicationis Sedi A- postolicæ reservatæ, & ipso facto incurrendæ, ne hoc Sa- cramentum laicis, aut clericis administrent sine licentia proprii Sacerdotis, ut refert Laymannus cap. 6. de Extre- ma unctione.

Excipiunt tamen Doctores casum necessitatis; quando scilicet à proprio Sacerdote Sacramentum illud recipi non potest, v. g. si absit, nec ab illo licentia possit obtineri; tunc enim quilibet Sacerdos etiam Religiosus, potest vali- dè ac licitè Sacramentum illud moribundo administrare,

nec

nec ullam ideò incurrit excommunicationem, ut docent S. Antoninus, Sylvester, Cajetanus, Henriques, & alii apud Laymanum suprà.

4. Quærunt aliqui occasione illorum verborum S. Jacobi: Inducat Presbyteros Ecclesiæ, utrùm huius Sacramenti minister debeat esse unus an plures. Respondetur 1. Unum sufficere, ut constat tum ex cap. Quæsivit, extra de verborum significatione, tum ex communi Ecclesiæ praxi, quæ nonnisi unum Sacerdotem ad Sacramentum hoc ministrandum adhibere solet. Respondetur 2. plures Sacerdotes posse Sacramentum hoc administrare, sive successivè; quandò unctione unâ aut alterâ, ab aliquo Sacerdote factâ, & formâ simul prolatâ, alius reliquas unctiones facit, & verba formæ profert; sive conjunctim, ita ut uno Sacerdote unam unctionem faciente, & verba formæ proferente, alii Sacerdotes eodem tempore unctiones reliquas faciant, ac simul verba formæ proferant: & hic modus administrationis semper quidem validus est, non tamen licitus, nisi in duobus casibus: Primus est, si Sacerdos post aliquas unctiones factas subitò moriatur, aut in talem infirmitatem decidat, ut reliquas peragere non possit; tunc enim alius Sacerdos eius defectum supplere debet, non repetendo quæ facta sunt; sed ea, quæ desunt perficiendo. Secundus est, quando subest aliqua ratio timendi, ne infirmus moriatur, priusquam unicus Minister unctiones omnes perficere possit: tunc enim si adsint alii Sacerdotes, poterunt simul unus oculos, alter aures, &c. perungere, ac unusquisque illorum formam proferre, unctioni illi quam peragit. convenientem. Ita Suares disp. 43. sect 2. num. 8. Isambertus disp. 5. de Extrema unct. art. 2. & 3. & plures alii.

SECTIO II.

Quæ sit materia & forma huius Sacramenti.

1. DIcendum. Materiam remotam Extremæ unctionis esse Oleum olivarum ab Episcopo benedictum. At

primis quòd sit Oleum olivarum, constat ex decreto
ugenii, ubi expresse dicitur materiam huius Sacramen-
esse Oleum Olivæ; & in Catech. Rom. part. cap. 6.
eclaratur olei nomine intelligi liquorem, non ex quâvis
ngui & crassa materia, sed ex olearum baccis tantum-
odò expressum. Quòd autem oleum istud, ut sit apta
sufficiens huius Sacramenti materia, debeat esse ab Epi-
opo benedictum, docet S Thomas in 4. dist. 23. quæst.
art. 3. & constat tum ex citato decret. Eugen. & Conc.
rid. sess. 14. cap. 1. tùm ex ipsius Ecclesiæ praxi, quæ
onnisi oleum ab Episcopo benedictum in huius Sacra-
enti administratione adhibere consuevit.

Quæres, an deficiente Oleo benedicto, possit, urgente
ecessitate. ad Sacramentum hoc administrandum adhiberi
leum non benedictum, vel illius locò sacrum Chrisma.
espondetur 1. Oleum benedictum esse de necessitate hu-
us Sacramenti, ut docent S. Thomas, S Bonaventura,
Durandus, & alii, quos refert & sequitur Lambertus disp.
art. 2. proindéque nec licitè, nec validè cum oleo non
enedicto administrari posse; si tamen oleum benedictum
on sufficeret, posset illi non benedictum in minori ta-
uen quantitate licitè admisceri: ut intelligitur ex cap.
Quod in dubiis, extra de Consecratione Ecclesiæ. Respon-
letur 2. Controversum esse apud Theologos, an hoc Sa-
ramentum validè conferri possit in oleo balsamato, seu
chrismate, quibusdam affirmantibus, aliis verò id negan-
ibus, quos fusè refert Laymann. cap. 2. de Extr. unct.
qui rectè concludit, quidquid sit de utraque illa senten-
ia: quarum neutra expresse ab Ecclesia definita est,
quantùm ad praxim attinet, nunquam licitum esse Sacer-
doti in Extremæ unctionis administratione uti chrismate,
eò quòd saltem id consuetudini & praxi Ecclesiæ repu-
gnet, quæ nonnisi oleum simplex & benedictum pro
uugendis infirmis adhibere solet.

Addit, quod quamvis secundùm ipsius Ecclesiæ praxim
oleum istud infirmorum quotannis renovari debeat, ve-

tusque

tusque, novo accepto, comburi : si tamen Parochus oleum ab Episcopo benedictum nondum recepisset, urgente necessitate veteri benedicto ad conferendam Extremam unctionem uti licitè posset.

2. Dicendum materiam proximam huius Sacramenti esse unctionem, quæ fit per modum crucis, juxta Rituale Romanum, in oculis, auribus, naribus, labiis, manibus, pedibus, & renibus, (quam tamen ultimam unctionem in fœminis omittendam esse dicit) vel in pectore loco renum, ut in Rituali Parisiensi, & in quibusdam aliis habetur. Hæc autem unctio in partibus illis quæ natura geminæ sunt, duplex fieri debet, v. g. una super oculum dextrum, altera super sinistrum ; & unica interim forma proferri ; ita ut formæ prolatio incipiat, antequam prior unctio finiatur, nec desinat quin posterior saltem inchoetur, ut annotatur in eodem Rituali : ubi etiam dicitur, quod si quis in aliqua illarum partium mutilatus sit, unctio in proxima fieri debeat cum eadem formæ prolatione.

* Porrò, hæc unctio, non adhibito aliquo instrumento sed pollice manus ipsius Sacerdotis ministrantis fieri debet, ut habetur in Rituali Romano ; Sacerdotis siquidem manus instrumentum est vivum divinæ potestatis & gratiæ, speciali unctione ad usus mysticos in ipsa ordinatione consecratum.

Cùm igitur hæc ex ipsius Ecclesiæ praxi constent, quæritur an unctio illarum omnium partium sit de essentia huius Sacramenti, ita ut validè conferri non possit, nisi omnes illæ partes ungantur. Respondetur 1. certum est ex communi Theologorum consensu ad validitatem huius Sacramenti non requiri, ut unctio fiat in modum crucis, nec etiam ut pedes, aut renes, aut pectus ungantur, nec ut fiat duplex unctio in geminis partibus cuiusque sensus : quamvis enim ex præcepto Ecclesiæ ista fieri & servari debeant, nec proinde (ulla urgente necessitate) omitti possunt sine peccato ; non sunt tamen de essentia huius Sacramenti, nec ad eius validitatem requiruntur

ut do-

t docent Sotus, Henriques, Suares, Toletus, & alii apud ayman. citat. cap. 2.

3. Respondetur 2. Controversum esse apud Theologos trùm ad Sacramenti huius validitatem necessarium sit t omnes quinque sensus corporis ungantur; an verò nctio in uno illorum sufficiat: quidam enim Doctores, uos recenset & quibus subscribit Isambertus disp. 2. art. . unius tantummodò sensûs unctionem ad Sacramenti aliditatem sufficere existimant: alii verò è contra unionem quinque sensuum ad validitatem illam requiri ffirmant. Ita S. Thomas, S. Bonaventura, Richardus, cotus; Paludanus, & plures alii, quos citat & sequitur uares in 4. dist. 2. quæst. 2, art. 3. quorum sententia vietur probabilior; propter authoritatem ipsius S. Doctois, proindeque in praxi tenenda.

Dicendum 3, Formam huius Sacramenti hanc esse: er istam unctionem, & suam piissimam misericordiam, ndulgeat tibi Dominus quidquid per visum deliquisti, &c. & similiter de aliis membris. Ita declaratum est in ecreto Eugenii, & in Concilio Tridentino sess. 14. cap. 1. e Extrema-Unctione, & expressè habetur in Rituali Romano.

Sunt autem quædam observanda. Primum est, formam uius Sacramenti per modum deprecationis esse conferendam, ut docent S. Thomas, S. Bonaventura, & communiter alii apud Suarem suprà, sect. 3. quod constat tùm x his S. Jacobi verbis: Orent super eum, & oratio fidei alvabit infirmum; tùm ex universali Ecclesiæ praxi, uæ ubique in huius Sacramenti administratione forma leprecatoria utitur.

4. Secundum est, quòd quamvis omnes particulæ prælatæ, quæ in forma huius Sacramenti communiter profeuntur, ad eius essentiam non pertineant, sitque probabiissimum solas has quæ sequuntur: Per istam unctionem ndulgeat tibi Dominus quidquid peccasti, ad istius valilitatem esse necessarias, ut docet & probat Isambertus

disp.

disp. 3. art. 2. debet tamen Sacerdos omnia illa verba huius Sacramenti forma ex Ecclesiæ præscripto apposita prout in Rituali Romano habentur, vel secundùm peculiarem cuiuscunque Diœcesis usum, distinctè proferre, nec aliquid ab eo in illa prolatione omitti, aut mutari sine peccato potest.

Tertium est, probalissimum esse (quod asserunt Henriques, Medina, Paludanus, & alii, quos citat & sequitur Isambertus suprà art. 4. quinariam formæ huius Sacramenti repetitionē non esse de eius essentia; sed sufficere unicam: secundùm quam sententiam, si infirmus jam jam moriturus credatur, poterit Sacerdos partes magis obvias quinque sensuum ungere, v. g. unum oculum, aurem, narem, labium, & aliquam aliam partem pro sensu tactûs, qui ubique diffusus est, ut genam, idque celeriter nullo facto signo crucis, & simul ac semel verba proferre: Per istam unctionem indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti, vel quidquid peccasti per visum, auditum, odoratum, gustum & tactum.

SECTIO III.

Quinam sint huius Sacramenti effectus.

I. Extremæ-Unctionis effectus duplicis sunt generis: quidam enim animam, & alii corpus attingunt. Quod spectat ad animam, quinque sunt præcipui effectus quos Sacramentum hoc in ea operatur.

Primus effectus illi cum aliis Sacramentis communis est gratia sanctificans: ut expresè definitum est in Concilio Tridentino sess. 14. can. 2. de Extrema-Unctione his verbis: Si quis dixerit Sacram infirmorum Unctionem non conferre gratiam, &c. anathema sit.

Secundus est, speciale gratiæ auxilium, tùm ad superandas tentationes in articulo mortis occurrentes, tum ad spem & confidentiam faciliùs & firmiùs in Deum erigendam, tum etiam ad morbi & mortis molestias cum ma-

pri patientia tolerandas: quod expresſè declarat Concilium Trident. cap. 2. ubi dicit, quod hoc Sacramentum ægroti animam alleviat & confirmat, magnam in eo divinæ miſericordiæ fiduciam excitando, quâ infirmus ſublevatus, & morbi incommoda ac labores levius fert, & tentationibus dæmonis calcaneo inſidiantis faciliùs reſiſtit.

2. Tertius effectus, eſt remiſſio peccatorum mortaliū, quæ fortè habet infirmus, quæ habere ſe bonâ fide & invincibiliter ignoret: quamvis enim, ut rectè obſervat Diamachæus cap. 6 de Extrema Unction Sacramentum hoc ex primaria Chriſti inſtitutione ſecundam tantummodò gratiam, id eſt, gratiæ ſanctificantis augmentum conferat. ſupponatque hominem à peccato mortali per Sacramentum Pœnitentiæ, aut perfectam contritionem jam purgatum; nihilominùs ſecundario etiam primam interdum gratiam conferre poteſt, & peccata mortalia delere, ſi fortè Confeſſio Sacramentalis nulla & invalida fuit, & aliàs infirmus ſe in ſtatu peccati mortalis eſſe invincibiliter ignoret; & de illis ſaltem in genere atritus ſit, ut docent Paludanus, Suares, & alii apud Laymann. ſup. 5. de Extrem. Unct. & ſatis apertè colligitur tùm ex his S. Jacobi verbis: Si in peccatis ſit, remittuntur ei: tùm ex his Concil. Trident. cap. 2. Delicta ſi quæ ſint adhuc expianda abſtergit: tum denique ex his formæ verbis: Indulgeat tibi Dominus quidquid peccaſti: quæ quidem verba, ſicut & alia ex Apoſtolo & Concilio relata, cum ſint indefinita, ac ſine ulla reſtrictione, de quibuſcunque peccatis etiam mortalibus intelligi debent.

Quartus effectus, eſt remiſſio peccatorum venialium, & à fortiori ex ſuprà citatis Apoſtoli, & Concilii verbis, & ex ipſa Sacramenti forma colligitur.

Quintus denique, eſt abſterſio reliquiarum peccati, ut expreſsè docet Concil. Trident. cit. cap. 2. quarum quidem peccati reliquiarum nomine, S. Thom. in 4. diſt. 13. quæſt. 1. art. 2. qu. 1. Ferrarienſis lib. 4. contra Gentes cap. 73. & plures alii Theologi intelligunt animi languo-

rem,

rem, torporem. mœrorem, triſtitiam, faſtidium, anxieta-
tem, & alias ſimiles pravas affectiones, quæ ut plurimùm
ex peccatis præteritis, eorumque recordatione oriuntur
varia incommoda ſpiritualia cauſant, vel etiam in extre-
mam deſperationem propellunt.

3. Quod verò ſpectat ad corpus, unus eſt Extremæ Un-
ctionis effectus, ſcilicet ipſius corporis ſanitas: ut collig-
tur ex Apoſtoli verbis: Oratio fidei ſalvabit infirmum
quæ verba de corporis ſalute intelligenda eſſe docet Hu-
go de S. Victore lib. 2. de Sacramentis part. 15. cap. 2.
poſt illum S. Thomas in 4. diſt. 23. qu. 2. art. 2. quem
etiam Extremæ Unctionis effectum tradit Concil. Tri
cit. cap. 2. adiectâ tamen hâc conditione: ubi ſaluti an-
mæ expedierit: quo ſenſu citata Apoſtoli verba doc-
eſſe intelligenda.

Quæres, quis ſit præcipuus horum effectuum, ſeu c
quem primariò Extrema-Unctio inſtituta ſit. Respond-
tur cum S. Doctore ſuprà, & pluribus aliis Theologis
quos citat & ſequitur Suares diſp. 41. hoc Sacramentu
principaliter inſtitutum eſſe ad conferendum infirmo ſp
ciale quoddam gratiæ actualis auxilium, quo juvetur
roboretur contra occurrentes in extremo vitæ diſcrimin
difficultates, quibus à negotio ſuæ ſalutis ſtrenuè proc
rando & promovendo retardari poteſt; ſecundariò ve
tum ad ſanitatem corporis, ſi animæ ſaluti conducat, r
parandam; tùm ad alios ſuprà explicatos effectus co
ferendos.

SECTIO IV.

Quis ſuſcipere poſſit aut debeat Sacramentum Ex-trema Unctionis & quæ in eo diſpoſitiones requirantur.

I. DIcendum. Subiectum capax huius Sacramenti eſt hominem baptizatum, qui rationis uſum adeptus ſit, & propter morbum de vitâ periclitetur. Eſt commu-nis ſententia Doctorum in 4. diſt. 23. Requi-

Requiritur 1. ut ſit baptizatus: cùm Baptiſmus, ut ha-
etur in decreto Eugenii, ſit janua vitæ ſpiritualis, nec ſi-
e illo Sacramenta reliqua validè ſuſcipi poſſint.

Requiritur 2. Ut rationis uſum adeptus ſit, cùm enim
uius Sacramenti effectus, ſit remiſſio peccatorum actua-
ium, & robur adversùs tentationes; pueri ante uſum ra-
onis horum effectuum capaces non ſunt; ut per ſe pa-
et, nec proinde Sacramenti illius ſuſcipiendi; unde Na-
arrus cap. 22. num. 1. Suares diſp. 70. ſect. 1. & plures
lii Theologi rectè docent Sacramentum Extremæ Un-
tionis validè conferri poſſe, imò & negari non debere
ueris, qui ad eam ætatem, & rationis diſcretionem per-
enerunt, ut Sacramenti Pœnitentiæ ſint capaces; quam-
is ſanctam Euchariſtiam nondum receperint, nec adhuc
donei ad illam recipiendam judicentur: Quod etiam in
ituali Pariſienſis tit. de Extrema-Unctione præſcribitur.
ximus requiri, ut hoc Sacramentum ſuſcipiens rationis
ſum adeptus ſit; ſive uſum illum adhuc retineat, ſive
oſtea in amentiam aut phreneſim lapſus ſit: licet enim
aximè deceat, & quantùm fieri poteſt procurandum ſit,
infirmo miniſtretur, dum ſana mente & integris ſen-
bus eſt; non eſt tamen illi denegandum, quamvis in a-
entiam inciderit, aut rationis uſum amiſerit, ſi anteà
ud petiit, aut ſaltem interpretativè deſideravit; ſi ni-
irùm Chriſtianè vixit, & ſalutis ſuæ memor fuit: quod
idem præſumendum eſt, niſi contrarium appareat, ut
ocent Paludanus, Sylveſter, Henriques, & plures alii
ud Layman. cap. 4. de Extr. Unct. & expreſſe declara-
r in Rituali Romano, in quo etiam præſcribitur, impœ-
tentibus, qui in manifeſto peccato mortali moriuntur,
excommunicatis omninò denegandum eſſe hoc Sacra-
entum.

2. Requiritur 3. Ut nonniſi infirmo de vitâ periclitan-
conferatur Extrema Unctio, ut docet S. Thomas in 4.
t. 23. quæſt. 2. art. 2. & cum eo communiter omnes,
habetur in Concilio Trident. cap 3. unde neque reis

ultimo supplicio mox afficiendis, neque prælium inituris, aut aliis violentiâ aliquâ extrinsecâ morituris hoc Sacramentum conferri debet, ut in præfato Rituali Romano expressè declaratur.

Observat etiam S. Doctor suprà articulo 4. & cum illo communiter omnes, Extremam-Unctionem morbi periculo eodem durante, iterum conferri non posse; secùs verò si eodem morbo durante, infirmus novum aliquod mortis periculum incurrat: ut, si postquam inunctus fuerat, Medicorum judicio meliùs habere cœpit, evasitque periculum mortis, in quo nihilominùs posteà mutata corporis constitutione iterum recidit, ut docent Paludanus, Suares, & alii apud Laymann.

Dicendum 2. Infirmum sui compotem Sacramentum Pœnitentiæ & Eucharistiæ debere recipere, priusquam Extrema-Unctio ipsi conferatur, si tempus & ipsius infirmi conditio seu dispositio id permittat. Ita docet Isambertus disp. 7. art. 1. & expressè declaratur in Rituali Romano, & etiam in Catechismo Romano, part. 2. cap. 6 ubi vocat hanc consuetudinem Ecclesiæ, perpetuam, agitque esse servandam, quod obligationem denotat: si tamen posteà in mortale peccatum lapsus sit, aut alicujus peccati mortalis nondum confessi recordetur, debet huius Sacramenti susceptioni Sacramentalem Confessionem præmittere, aut si extrema morbi vi oppressus id non possit, debet actum contritionis, aut saltem attritionis elicere, ut Sacramenti huius virtute, peccatorum remissionem percipiat, ut docet Isambertus suprà: & antè illum docuerunt Suares disp. 42. sect. 1. Navarrus cap. 22. num. 13. & plures al

3. Quæres, an sit aliqua obligatio Extremæ-Unctionis recipiendæ. Respondetur juxta doctrinam S. Thomæ in 4. dist. 23. quæst. 1. art. 1. quæst. 3. ad 1. nullam esse huius Sacramenti recipiendi sub peccato mortali obligationem, si secundùm se præcisè consideretur; licet enim utilissimum sit ac saluberrimum, nullam tamen nec medii nec præcepti necessitatem secum invehit, ut probat Isambertus

tus disp. 8. art. 1. qui tamen rectè subjungit fieri indùm posse, ut infirmus illud non suscipiendo, mortali- peccet: si verbi gratia, illud ex contemptu omittat, quamvis absit contemptus, si ex neglectu illius scanum sequatur, aut infirmus probabile aliquod pericun salutis inccurrat; quia nullum aliud Sacramentum cipere potest.

Non est tamen par ratio illius, cui Sacramenti huius ministratio ex officio incumbit: is enim, ut rectè docet probat Isambertus ibid. per se, vel per alium Sacerdon tenetur hoc Sacramentum subditis suis extremè & riculosè ægrotantibus administrare, ita ut peccet mortaer, si cognito alicuius infirmi periculo, illi conferre sine â justâ ratione omittat aut differat cum probabili peulo, ne interim ægrotus, illo non suscepto, moriatur. lditque, quòd quamvis infirmus morbo contagioso lararet, nec posset illi Sacramentum hoc, nisi cum vitæ riculo administrari, si tamen proprius eius Sacerdos ter ei subvenire non possit quàm Extremam Unctiom illi conferendo, teneretur etiam cum certissimo vitæ riculo hanc illi administrare, nisi alius Sacerdos eius es suppleat. Docet nihilominùs, quòd si moraliter tus sit de bonâ illius dispositione: quoad ea quæ salun animæ respiciunt; puta quia nuperrimè Pœnitentiæ Eucharistiæ Sacramenta illi administravit, tunc non teri, saltem sub peccato mortali, Extremam Unctionem administrare cum tali periculo.

CAPUT SEPTIMUM.

De Sacramento Ordinis.

SECTIO I.

Utrùm Ordo sit Sacramentum.

NOmen Ordinis, quod ex se latissimam habet significatiomem, ab Ecclesia usurpatum est, ut observat

Catechismus Romanus part. 2. cap. 7. tum ad designa-
dum Ecclesiasticæ Hierarchiæ statum, in quâ reperiun-
varij Ministrorum superiorum & inferiorum gradus, op-
mè dispositi ad ea perficienda, quæ cultum divinun
præsertimque Sanctissimum Dominici Corporis Sacrifi-
um spectant: tùm ad significandum ritum illum sacru-
quo quisque Ministrorum illorum solemni religione co-
secratur, ac divino cultui sacrisque Altaribus mancipat-
in quo posteriori sensu de illo quæritur, utrum sit Sac-
mentum. Quæ quidē quæstio dupliciter intelligi pote-
Primò in genere: utrùm in Ecclesia sit Sacramentū Or-
nis: Secundò in particulari; utrùm quilibet Ordinum E-
clesiasticorum sit Sacramentum. Pro cuius resolutione

Dicendum 1. Ordinem esse Sacramentum novæ le-
à Christo Domino institutum. Hanc veritatem quæ de-
de est, negaverunt olim Messaliani, ut refert Coccius to-
2. lib. 8. art. 1. & hodie similiter negant Lutherani, &
Calvinistæ, quorum error refellitur, & veritas nostræ f-
dei probatur.

Primò ex Apostolo 2. ad Timoth. 1. Admoneo te, u-
resuscites gratiam, quæ est in te per impositionem man-
um mearum; ex quo loco, ubi loquitur Apostolus d-
Sacrâ Ordinatione ipsius Timothæi, habetur ritus aliq-
sensibilis, & collatio gratiæ per hunc ritum: unde seq-
tur veram rationem Sacramenti in sacra Ordinatio-
reperiri.

2. Secundò, ex Concilio Calced. can. 2. ubi damnan-
illi, qui pecunias pro ordinatione recipiunt, eò quod gr-
tiam Dei vendere censeantur, quæ tamen vendi nec -
bet, nec potest: & ex Concil. Trident. sess. 23. cap. 3. -
verbis: Cum Scripturæ testimonio, Apostolica Tradio-
& Patrum unanimi consensu perspicuum sit per Sacr-
Ordinationem, quæ verbis & signis exterioribus perfi-
tur, gratiam conferri; dubitare nemo debet Ordinem e-
verè & propriè unum ex septem Sanctæ Ecclesiæ Sacr-
mentis.

Tertiò

Tertiò, ex S. Leone Epiſtola 87. ad Epiſcopos Mauri-
niæ cap. 1. ubi poſtquam dixit Ordinem Sacerdotii non-
ſi benè probatis & exercitatis eſſe conferendũ, ſubjungit:
uis diſſimulare audeat, quod in tanti Sacramenti per-
rperratur injuriam? ſi nimirum indignus ordinetur: &
Ambroſio lib. de dignitate Sacerdot. cap. 5. Quis dat
iſcopalem gratiam? Deus, an homo? reſpondet: ſine
ibio Deus: ſed per hominem dat Deus; homo im-
nit manus; Deus largitur gratiam.

Dicendum 4. non modò Ordinem in genere, ſed eti-
n in particulari unumquemque Ordinem Eccleſiaſti-
rum eſſe Sacramentum. Antequàm hæc aſſertio pro-
tur, ſupponendum eſt ſeptem eſſe Ordines: tres qui di-
ntur majores: ſcilicet Presbyteratum, Diaconatum, &
ıbdiaconatum, quatuor verò minores, nimirùm Ordi-
m Acolytorum, Exorciſtarum, Lectorum, & Oſtiario-
m. Quod conſtat ex variis Conciliis, ſeptem illos Or-
nes enumerantibus; ut ex Concilio Romano ſub S. Syl-
ſtro cap. 4. Carthag. 4. cap. 2 Florent. in decret. Euge-
i, & Trident. ſeſſ. 23. cap. 2. ubi expreſsè dicitur non
llum nomina illorum Ordinum, ſed etiam ſingulorum
opria miniſteria, fuiſſe in uſu ab ipſo Eccleſiæ initio.
em ex Epiſtola Cornelii Papæ ad Fabianum Epiſcopum
ntiochenum, in qua totius Cleri Romani, enumeratio-
m faciens, dicit: In Eccleſia Catholica, id eſt Romana,
esbyteros eſſe quadraginta ſex, Diaconos ſeptem, Sub-
aconos ſeptem, Acolytos quadraginta, duos Exorciſtas,
ctores unà cum Oſtiariis quinquaginta duos.

3. Hoc præſuppoſito, probatur aſſertio, primò de illis
nnibus Ordinibus in genere ex eo quod poſtquam Con-
ium Trident. cap. 2 ſeptem illos Ordines enumeravit,
ſdemque in Eccleſia ſemper fuiſſe dixit, capite tertio
ſolutè definit Ordinem eſſe Sacramentum, abſque ulla
ſtrictione ad majores Ordines, aut minorum excluſio-
:: unde ſequitur ſecundùm eius mentem in omnibus &
ngulis Ordinibus, majoribus & minoribus, veram Sacra-
enti rationem reperiri.

Probatur 2. de singulis Ordinibus in particulari. D
Presbyteratu quidem tam ex Conciliis Florent. in dec
Eug. & Trident. suprà, in quibus Presbyteratus tanqua
aliorum Ordinum primus & præcipuus enumeratur, c
proinde ratio Sacramenti præ aliis competere debet : tu
etiam ex SS. Patribus, qui Presbyteratum annumera
aliis Sacramentis, vel Ordinationem Presbyterorum e
presè vocant Sacramentum, ut S. Cyprianus serm. d
ablut. pedum, S. Augustinus lib. 1. contra Donatist. ca
1. & S. Leo Epist. 81. ad Dioscorum cap. 1.

De Diaconatu similiter probatur, tum ex eo qu
Concilium Trident. sess. 23. can. 6. definivit Hierarchia
Ecclesiæ divina Ordinatione institutam, constare ex E
scopis, Presbyteris, Ministris, ubi per Ministros salte
Diaconos intelligit, quorum proinde Ordinem diviniti
institutum esse declarat tùm etiam ex ritu quem serv
Episcopus Diaconos ordinans, cum singulis illorum in
ponens manus dicit : Accipe Spiritum Sanctum : quib
verbis se gratiam illis conferre declarat.

4. Quamvis autem Durandus & Cajetanus negaveri
Ordinationem Diaconi esse Sacramentum ; monet tam
Isambertus disp. 2. de ord. art. 7. sententiam illorum,
cet ante Conc. Trid. utcumque probabiliter defendi p
tuerit : post illud tamen sine aliquâ censuræ notâ sustine
amplius non posse.

Dices, Diaconos fuisse ab Apostolis institutos Act.
idque eo fine, ut pauperum curam gererent ; unde seq
tur illorum Ordinationem non esse Sacramentum, cù
ex Christi institutione non sit.

Respondetur, verum esse Diaconos ab Apostolis ord
natos fuisse ; falsum verò Diaconatûs Ordinem fuisse a
illis institutum : constat enim ex ipsius Ecclesiæ traditi
ne, ut docet & probat Isambertus suprà, Sacramentu
Ordinis fuisse à Christo Domino in ultimâ cœnâ instit
tum. Quod autem dicitur Diaconos ab Apostolis ordin
nos fuisse, ut pauperum curam gererent, id fuit quide
unum

anum ex illorum officiis, non verò primarium & præcipuum, ut docet idem Isambertus suprà art. 3. & plenius constabit ex iis, quæ de singulorum Ordinum officiis infrà dicentur.

De Subdiaconatu denique, & aliis minoribus Ordinibus constat, tùm ex authoritate Concil. Trid. suprà, tum etiam ex eo quòd hæc est plurimorum Doctorum, tam antiquorum, quàm recentiorum sententia, ut S. Thomæ in 4. dist. 24. qu. 2. art. 1. qu. 3. S. Bonaventuræ, Richardi, Scoti, Paludani, Majoris, Almaini, Ferrariensis. Eckij, & aliorum quos citat & sequitur Valentia quæst. 1. de Sacr. Ord. pun. 4. quibus etiam subscribit Isambertus disp. 2. de Ord. art. 11.

Nec obstat quòd tres tantùm majores Ordines dicantur sacri: non enim sic vocantur, quasi solis illis ratio Sacramenti competat: sed quia solis illis votum continentiæ annexum est, ut docet idem Isambertus disp. 1. de Ord. art. 6.

5. Verum est quidem S. Ignatium Antiochenum Episcopum Epist. 11. ad Antiochenos supradictis Ordinibus annumerare Cantores seu Psalmistas, & laboratores, qui defunctorum corpora curabant; sed (ut rectè observat Baronius ad an. 44. propè finem) non fuerunt hi Ordines, sed officia merè Ecclesiastica; quod apertè etiam colligi potest ex Concil. Carth. 4 c. 10. ubi dicitur quod Psalmista potest absque scientiâ Episcopi, sola Presbyteri, jussione suscipere canendi officium; & ex consequenti illud non conferebatur per Ordinationem seu consecrationem; sed per meram deputationem seu commissionem.

Objicies ex doctrinâ superiùs explicata consequens fore plura esse Sacramenta quàm septem.

Respondetur, quòd quamvis singuli Ordines habeant rationem Sacramenti, unum tamen in genere Sacramentum simul constituunt, quod sufficit ut Ordo dicatur unum genericè Sacramentum, quod sub se diversas species continet, ut fusiùs explicat Bellarminus lib. 1. de Sacram. Ord. cap. 8.

6. Porrò supradictis Ordinibus annumerari meritò debet Episcopatus, tanquam ipsius Ordinis Sacerdotalis vertex & summitas, quod expressè declaravit Cuncil. Trid. sess. 23 cap. 4. ubi definit Episcopos, qui in Apostolorum locum successerunt, ad hunc ordinem Hierarchicum præcipuè pertinere, & positos esse; sicut ait Apostolus, à Spiritu Sancto, regere Ecclesiam Dei, eosque Presbyteris superiores esse, ac Sacramentum Confirmationis conferre, ministros Ecclesiæ ordinare, atque alia pleraque peragere ipsos posse: quarum functionum potestatem reliqui inferioris Ordinis nullam habent. Cui veritati suffragantur SS. Patres, qui Episcopatum vocant, Ordinem, ut S. Anacletus Epist. 3. cap. 1. S. Cajus Epist. ad Felicem Episcopum, & S. Ambrosius l. 3. de Sacr. cap. 1 Neque solùm est Ordo, sed etiam Sacramentum nobilissimum & perfectissimum; quamvis enim nonnulli Theologi olim id in dubium revocaverint, communiter tamen asserunt alii omnes, qui fusè citantur apud Bellarm. lib. 1. de Clericis cap. 5. & Valentiam disp. 9. de Sacris Ordin. qu. 1. pun. 2. apud quem videri potest fusior probatio hujus sententiæ; quam adeò certam esse dicit Isambertus disp. 2. de Ord. art. 3. ut contrariam tanquam erroneam prorsus repudiandam existimet.

Quòd verò spectat ad tonsuram Clericalem, quamvis quidam Juris Canonici Doctores aliis Ordinibus illam annumerandam esse arbitrentur; communis tamen & vera Theologorum sententia est; non esse Ordinem, sed solummodò cæremoniam Ecclesiasticam, ut S. Thom. in 4. dist. 24. qu. 3. art. 1. S. Bonaventura ibid. & alii communiter docent: & constat etiam ex Concil. Trid. sess. 23. c. 2 de reform. cap. 6. & 10. ubi Tonsura semper ab Ordinibus expressè distinguitur: & in Catech. Rom. part. 1 cap. 7. dicitur Tonsuram tantummodò esse præparationem quandam ad Ordines suscipiendos, sicut Exorcismus est præparatio ad Baptismum, & Sponsalia ad Matrimonium.

Quod

7. Quod quamvis ita se habeat, certum est nihilominùs cæremoniam illam Tonsuræ accipiendæ ab iis, qui in Clerum cooptatur, & ab ipsis deferendæ, esse antiquissimam, & ab ipsis Apostolis derivatam, ut videri potest apud Bedam lib. 4. hist. Anglorum, cap. 22. & apud Baronium ad ann. Christi 58. habeturque de illa speciale decretum S. Aniceti Summi Pontificis in Epist. decret. ad Episcopos Galliæ, quo prohibentur Clerici comam nutrire, jubenturque Tonsuram in summitate capitis, in modum sphæræ gestare: cuius rei hanc ibi rationem reddit: Quod sicut Clerici discerni debent à laicis in conversatione, sic etiam ab ijsdem in Tonsura, & in omni habitu discreti esse debent. Quod etiam plures alij Summi Pontifices, & plurima Concilia variis subinde temporibus sanxerunt, & novissimè in Conc. Trid. sess. 23. cap. 6. decretum illud renovatum est, sicut & in pluribus aliis recentioribus Italiæ, Hispaniæ, Germaniæ, ac præsertim Galliæ nostræ Concilis, ut Remensi anno 1583. Turonensi eod. anno. Bituricensi anno 1584. Aquensi an. 1585. Tholosano an. 1590. Burdigalensi an. 1614. &c ex quibus apparet universam Ecclesiam his novissimis temporibus veluti conspirare voluisse ad religiosam illam Tonsuræ Clericalis traditionem & praxim communibus suffragiis denuò stabiliendam; unde infertur non sine gravi peccato à Clericis, præsertim majoribus Ordinibus initiatis, aut beneficium aliquod Ecclesiasticum obtinentibus, hanc Tonsuræ deferendæ legem contemni vel negligi posse, ut infra in appendice peculiari ad calcem huius operis fusiùs explicabitur.

SECTIO II.

Quæ sit materia & forma Sacramenti Ordinis

1. QVæstionis propositæ duplex sensus esse potest. Primus, quæ sit materia & forma Sacramenti Ordinis in generali. Secundus, quæ sit specialis materia & forma

cuiuſcunque Ordinis in particulari. Pro cuius in utroqu ſenſu reſolutione.

Dicendum 1. Materiam remoram Sacramenti Ordin in generali, eſſe rem illam, quæ ab Epiſcopo traditur ill qui Ordinẽ aliquẽ ſuſcipit: proximã eſſe huius rei traditi nem: formam denique in verbis illis conſiſtere, quæ a Epiſcopo proferuntur modo imperativo, cum expreſſi ne poteſtatis quæ confertur. Ita Sotus, Victoria, Bellarm & plures alii, quos citat & ſequitur Bonacina diſp. 8. d Sacram. Ord. quæſt. unic. punct. 3. Conſtatque tùm e Concil. Carthag. 4. & ex Florent. in decr. Eug. ubi dic tur Sacramenti Ordinis materiam eſſe illud, per cuius tra ditionem confertur Ordo; formam verò eſſe verba ab Epi ſcopo in eiuſmodi traditione prolata: tùm ex iis, quæ d materia & forma ſingulorum Ordinum in particulari di centur.

Dicendum 2. Materiam Ordinationis Oſtiarij eſſe tra ditionem Clavium per Epiſcopum factam: Lectoris, tra ditionem Codicis, de quo Ordinandi legere debent: Exor ciſtæ, traditionem libri Exorciſmorum, Acolyti, traditio nem ceroferarij & urceoli vacui. Formam verò eſſe ver ba cuique materiæ correſpondentia, quæ ab Epiſcopo dum eiuſmodi inſtrumentum Ordinandis tradit, proferun tur; quæ quidem habentur in Pontificali. Ita citati DD apud Bonacinam ſuprà. Et conſtat tùm ex præfato Con cil. Carthag. 4. can, 6. 7. 8. & 9. & Flor. in decr. Eugenii tùm ex Catech. Rom, part. 1. cap. 7. ubi hæc omnia di ſtinctè explicantur.

Dicendũ 3. duplicem eſſe materiam partialem, dupli cemque formam Subdiaconatûs, Diaconatûs & Presby teratûs. Prior materia partialis Subdiaconatûs eſt tradi titio calicis vacui cum patena vacua, cui partialis hæc forma reſpondet; Videte cuiuſmodi miniſterium vobis traditur: poſterior eiuſdem materia partialis, eſt traditio libri Epiſtolarum, cui reſpondet altera partialis forma: Accipe librum Epiſtolarum, & habe poteſtatem legendi in Eccle-

in Ecclesia Dei, tam pro vivis, quàm pro defunctis. Similiter prior partialis materia Diaconatûs est manuum Episcopi impositio, quæ fit super ordinandum: forma ei correspondens sunt hæb verba: Accipe Spiritum Sanctum ad robur ad resistendum Diabolo & tentationibus eius, in nomine Domini: posterior partialis materia est traditio libri Evangeliorum, forma ei respondens: Accipite potestatem legendi Evangeliũ in Ecclesia Dei, tam pro vivis, quàm pro defunctis, in nomine Domini. Denique prior partialis materia Presbyteratûs est traditio calicis cum vino, & patenæ cum pane superposito; forma correspondens super hæc verba: Accipe potestatem offerendi Sacrificium Dei, Missasque celebrandi, tam pro vivis, quàm pro defunctis, in nomine Domini: posterior partialis materia eiusdem est impositio manuum Episcopi super Ordinandum; partialis item forma ei respondens sunt hæc verba: Quorum remiseritis peccata remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.

3. Hæc autem doctrina circa prædictorum Ordinum materiam & formam desumpta est tùm ex citato Concil. Carthagin. & Florent. tùm etiam ex Pontificali, & Catechismo Romano, ubi hæc omnia fusè declarata habentur; pro cuius confirmatione non requiritur alia probatio quàm ipsius Ecclesiæ auctoritas. Quamvis autem non planè constet inter Theologos, utrum Subdiaconatûs & Diaconatûs materia & forma sit duplex (de Presbyteratu enim nullus est ambigendi locus) quibusdam hanc, aliis illam tanquam solam & sufficientem assignantibus, sententia tamen illorum, qui duplicem illam materiam & formam partialem in utroque illo Ordine agnoscunt, videtur esse non solùm probabilior, ob rationes, quæ apud Isambertum disp. 3. art. 2. & 3. videri possunt, sed etiam in praxi tenenda; cùm in iis quæ ad Sacramentorum validitatem spectant, tutior semper pars amplectenda sit.

4. Dicendum, triplicem esse materiam partialem Ep-

scopatûs, triplicem item formam partialem. Prima illius materia partialis est impositio manuum à tribus Episcopis facta super caput illius, qui in Episcopum ordinatur; forma ei correspondens sunt hæc verba ab illis tribus simul prolata: Accipe Spiritum Sanctum. Secunda materia partialis est unctio capitis & manuum ipsius electi in Episcopum, facta per consecratorem Episcopum: forma ei respondens sunt verba, quæ in ipsa unctione ab Episcopo consecratore proferuntur. Tertia denique partialis materia est traditio Baculi Pastoralis, Annuli & libri Evangeliorum: forma ei respondens, sunt verba, quæ in ipsâ traditione consecrator Episcopus profert.

Vasquesius quidem cum quibusdam aliis Theologis, quos citat disp. 240. cap. 5. existimat materiam Episcopalis Ordinationis in sola manuum impositione à 3. Episcopis factâ, consistere; formam item in solis verbis, quæ tunc ab illis proferuntur; observatque paucos admodum Theologos scripsisse de materiâ & formâ Episcopalis ordinationis: nihilominùs probabilior est, & in praxi tenenda sententia in assertione nostrâ explicata, ob varias auctoritates & argumenta, quibus fusè illam propugnat Isambertus art. 4. quæ apud illum videri possunt.

5. Cæterùm ad solvendas plures difficultates, quæ circa materias illas & formas singulorum Ordinum possent occurrere, observandum est id, quod docet Bellarminus cap. 9. de Ord. credibile esse Christum Dominum istas omnes materias Ordinum instituisse; non quidem in particulari, sed generatim præcipiendo Apostolis, & per illos Episcopis eorum successoribus, ut Ordines conferrent per traditionem instrumentorum illorum, quibus significaretur eorum potestas. & verbis conceptis eandem illam traditionem exprimerent: quod etiam pluribus probat Isambertus art. 6. idemque art. 8. rectè monet non solùm præcepti, sed etiam Sacramenti necessitate requiri, ut qui Ordinem aliquem suscipiunt, quòd maximè notandum est; illius materiam ab Episcopo porrectam physicè

tangant;

angant: quod variis argumentis probat, ac præsertim authoritate Clementis VIII. Summi Pontificis, qui speciali diplomate decrevit reordinari saltem sub conditione eos, qui tunc temporis fuerant ab Episcopo Sagiensi ordinati, eò quòd nec Episcopus ille per seipsum tradidisset instrumenta ordinandis, nec ordinandi physicè instrumenta illa etigissent.

SECTIO III.

Quis Sacramentum Ordinis conferre, quis item illud suscipere possit.

I. CErtum est ex fide, ordinarium huius Sacramenti Ministrum esse solum Episcopum, ut constat ex Concilio Florent. in decret. Eug. & Trident. sess. 13. cap. 4. & etiam ex perpetuâ Ecclesiæ traditione manifestum est, ut ex variis Conciliorum & SS. Patrum testimoniis probat Bellarm. cap. 11. de Ord. Sed difficultas est, utrùm omnis & quilibet Episcopus possit validè ordinare; item utrùm ex commissione Sum. Pont. possit aliquis alius ab Episcopo conferre Ordines. Pro cuius resolutione,

Dicendum 1. quemlibet Episcopum, etiam hæreticum aut degradatum, Ordines validè conferre posse, dummodò materiam & formam legitimam cum debitâ intentione adhibeat. Ita S. Thomas in 4. dist. 25. quæst. 1. art. 2. S. Bonavent. ibid, art. 1. quæst. 2. Scotus, Richardus, Durandus, Paludanus, & alii communiter in eandem distinctionem. Ratio est, quia potestas ordinandi pendet fundamentaliter & essentialiter à charactere Episcopali, sicut potestas consecrandi pendet à charactere Sacerdotali, cùm ipsa Ordinatio fiat per modum cuiusdam consecrationis; character autem ille æquè in Episcopis ac in Sacerdotibus est indelebilis.

Neque obstat cap. Nullum 9. quæst. 2. in quo vacua & inania dicuntur omnia, quæ gesserat Episcopus, functiones aliquas in aliena Diœcesi, & super alienum Clerum

exer-

exercens: hæc enim, ut rectè observat & probat Isambertus disp. 6. art. 1. intelligenda sunt non de sacrâ Ordinatione, sed de aliis ad Ecclesiasticam disciplinam spectantibus: unde etiam in Concil. Trident. sess. 24. cap. 1. & sess. 23. cap. 8. non dicitur esse reordinandus ille, qui ab alieno Episcopo sine proprij licentiâ Ordines accepit; sed tantùm decernitur, ut à susceptorum Ordinum executione, quandiu proprio Episcopo visum fuerit, maneat suspensus.]

Quamvis autem valida sit Ordinatio ab Episcopo alieno, vel etiam hæretico aut degradato facta, est tamen illicita; ut enim Episcopus non modò validè, sed etiam licitè Ordines conferat, nonnisi subditis suis illos conferre debet, aut alienis ex licentiâ proprij Episcopi, & insuper ab omni censurâ & impedimento Canonico debet esse immunis. Concedit tamen idem Concilium sess. 23. cap. 9. ut Episcopus familiarem suum, seu domesticum, licet sibi non subditum, ordinare possit, dummodò fuerit cum eo per triennium commoratus.

2. Dicendum, ex dispensatione Summi Pontificis simplicem Sacerdotem conferre posse quatuor minores Ordines, Subdiaconatum, & Diaconatum. De minoribus constat ex eo quòd Abbates regulares possint ex concessione Summi Pontificis Tonsuram & quatuor minores Ordines Regularibus sibi subditis conferre, ut habetur ex cap. Quoniam, dist. 69. & cap. Cùm contingat, extra de ætate & qualitatibus Ordinand. & etiam ex Concil. Trident. sess. 13. cap. 21. de reform. De Diaconatu & Subdiaconatu similiter constat ex privilegio per Innocentium VIII. anno Domini 1488. Abbatibus Cistertij concesso, ut quibuscunque Monachis sui Ordinis Subdiaconatum & conferre possint.

De Presbyteratu verò, cùm nullum extet similis privilegij exemplum, nec ulli simplici Sacerdoti, quamvis in eminentissima dignitate constituto Summus Pontifex unquam concesserit facultatem ordinandi Sacerdotes indè

meritò

meritò infertur ejusmodi facultatem ita soli Episcopo competere, ut nullis aliis delegari aut committi possit.

Quod autem spectat ad Episcopatum; quamvis jure communi tres Episcopi ad ordinandum seu consecrandum Episcopum requirantur, ut habetur ex Pontificali Romano, & variis argumentis probat Isambertus disp. 6 art. 1. potest tamen Summus Pontifex dispensare, ut unus Episcopus alium Episcopum ordinare solus possit; quod probari solet ex facto S. Gregorij Papæ, qui cum Augustino Episcopo in Angliam misso dispensavit, ut quandò ibi solus esset Episcopus, solus etiam posset alios Episcopos ordinare, donec plures essent, qui cum illo Episcopalem ordinationem facerent.

3. Dicendum. Divino jure omnem & solum masculum baptizatum sacræ Ordinationis esse capacem. Ita S. Thomas in 4. dist. 5. qu. 2. art. 1. estque de fide contra Collyridianos & Cataphrygas hæreticos, qui mulieres sacris Ordinibus initiabant, ut testatur S. Epiphanius hæresi 79. & probatur ex Apostolo 1. Timoth. 2. ubi prohibet mulierem dominari in virum; & 1. Cor 12. jubet esse subditam, nec permitti ei in Ecclesia loqui vel docere: qui verò ad Ordines promoventur, accipiunt praeminentiam & potestatem in alios: & cap. Nova quædam, de pœnit. & remiss. dicitur mulierem sacræ Ordinationis esse adeò incapacem, ut ne quidem Sanctissimæ Virgini Deiparæ, quæ tamen universis Apostolis longè dignior & eminentior fuit, Claves Regni Cœlorum traditæ fuerint.

Objicies, ex antiquis Canonibus constare, mulieres quasdam olim ordinatas fuisse Presbyteras, Diaconissas, & Ostiarias; &c.

Respondetur, Diaconissas & Ostiarias non fuisse ullo Ordine insignitas, sed tantùm deputatas ad quædam officia & munia exteriora, præsertim erga alias mulieres obeunda: Presbyteras verò fuisse, vel viduas longè aliis seniores ob ætatem sic dictas, ut patet ex capit. Mulieres, distinct. vel sic vocatas fuisse mulieres conjugatas, qua-

rum mariti ad Presbyteratum seu sacerdotium promoti fuerant, quæ tamen in perpetuâ continentiâ cælibes permanebant; sicut etiam illæ, quarum conjuges ad Episcopalem Ordinem evecti fuerant, quæ tamen similiter in perpetuo cælibatu vivebant, dicebantur Episcopæ, ut patet ex Concilio 2. Turonensi Canon. 20. & Altissiodorensi can. 21.

4. Dicendum, ut quis licitè Ordines suscipiat, requiri in primis, ut nullâ lethali culpâ sit inquinatus: Qui enim, ut loquitur Cathechismus Romanus, mortiferi alicuius peccati sibi conscius initiari se curaret vel pateretur, novo se & maximo scelere obstringeret: quare ibidem monet, ut, qui sacris initiandi sunt, priùs Pœnitentiæ Sacramento conscientiam purgare diligenter studeant.

Præterea requiritur, ut nullo Censuræ vinculo innodatus, nullâ etiam irregularite impeditus sit: quod infrà suo loco explicabitur. Item ut legitimo tempore & idoneâ ætate ordinetur, habeatque alias qualitates seu dispositiones jure divino vel Ecclesiastico præscriptas.

Atque in primis quod spectat ad tempus, prima Tonsura Clericalis quâcunque die & horâ conferri potest, ut habetur in Pont. Rom. Quatuor minores Ordines, quando seorsim à majoribus conferuntur, in Dominicis tantùm & Festivis diebus, idque manè, ut ibidem præscribitur; tres verò majores Ordines, nonnisi in Sabbatis quatuor temporum, & in Sabbato ante Dominicam Passionis, & ante Dominicam Resurrectionis, ut constat ex universali Ecclesiæ praxi, & habetur cap. De eo, de temporibus Ordinat. & cap. ult. dist. 75. Ordinatio verò Episcopi, nonnisi die Dominica fieri debet, idque ex antiqua Ecclesiæ consuetudine, docet S. Leo Epist. 79. ad Dioscorum cap. 1. & habetur cap. Quotidie, dist. 75.

5. Ad legitimum tempus Ordinationis pertinet etiam observatio interstitiorum: id est, ut post aliquem Ordinem susceptum, nonnisi anno elapso superior Ordo conferatur: quod non solum in majoribus Ordinibus, sed

etiam,

d etiam in minoribus locum habere, testantur Navar-
us, Reginaldus, Menochius, & alii apud Bonacinam disp.
. quæst. un. de Ord. pun. 1. Potest tamen Episcopus in
lis temporum interstiis ex causa rationabili dispensare,
t omnes etiam minores Ordines simul & eodem die
onferre: non verò duos majores, neque etiam ipsos mi-
ores simul cum aliquo majori, nisi fortè ex aliqua par-
culari consuetudine minores Ordines cum Subdiacona-
u eodem die conferri soleant; quam quidem consuetu-
inem damnari non debere asserunt S. Antoninus, Henri-
ues, Navarrus, & alij apud Laymannum cap. 28. de
Ord. cùm à Concilio Trident. damnata non fuerit.

6. Quod verò spectat ad ætatem, Concilium Trident.
ecrevit sess. 21. cap. 12. de reform. Ut nullus in po-
erum ad Subdiaconatûs Ordinem ante vigesimum secun-
um, ad Diaconatum ante vigesimum tertium, ad Pre-
byteratum ante vigesimum quintum ætatis suæ annum
romoveatur: quod tamen intelligendum esse de annis
ichoatis constat, tùm ex Bulla Pij Secundi, quam refert
Quaranta verbo, Ordinatis, tùm ex communi Ecclesiæ
raxi: ad Episcopatum verò requiruntur juxta juris an-
iqui dispositionem triginta anni completi, ut habetur cap.
Cùm in cunctis, de Electione; ad Tonsuram denique &
ninores Ordines nulla in Concil. Trident. certa præscri-
itur ætas; sed id Episcopi judicio relinquitur; dummo-
ò tamen servetur Constitutio Bonifacij VIII. c. Nullus,
e temporibus in Ordin. 6. ubi prohibitum est, ne Cleri-
alis Tonsura infanti, id est minori septem annis, ut ex-
licat Glossa, conferatur. Certè ex dispositionibus illis,
uas ad Clericatum aut minores Ordines Concilium exi-
it, de quibus agetur sectione sequenti, satis apertè col-
igitur, secundùm mentem Concilij, requiri ætatem non
nodò rationis, sed etiam paulò maturioris judicij capacē.

SECTI-

SECTIO IV.

Quænam qualitates seu dispositiones requirantur in illis, qui ad Ordines sunt promovendi.

I. VT nihil nisi certum, & ab Ecclesia non modò probatum, aut prioribus sæculis usitatum; sed etiam pro tempore præsenti præscriptum, proindéque ab omnibus servandum proponamus. ipsius Concilij Trident. decreta paulò fusius attexemus; ut ex iis attentè consideratis ac perpensis, quivis intelligat quæ sit Ecclesiæ mens, quodve super hoc Ordinationis sacræ negotio consilium.

Atque in primis quod spectat ad primam Tonsuram, sic de illa Concilium loquitur sess. 23. cap. 4. de reform. Prima Tonsura non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non susceperint, & fidei rudimenta edocti non fuerint, quique legere & scribere nesciant, & de quibus probabilis conjunctura non sit. secularis judicij fugiendi fraude, sed ut Deo fidelem cultum præstent, hoc vitæ genus elegisse: quibus verbis quatuor dispositiones requiri in eo, qui Clericali militiæ cupit ascribi. Prima est, ut Sacramentum Confirmationis jam receperit: quod quidem jam strictè præceptum esse docet Bonacina disp. 8. quæst. un. de Ord. pun. 5. ut existimet eum peccare mortaliter qui Tonsura Clericali ante susceptum Confirmationis Sacramentum initiatus fuerit. Secunda est, ut fidei rudimenta fuerit edoctus, id est ut non modò Catechismum memoriter didicerit, quod pueris familiare est, sed præsertim ut ipsius doctrinæ Christianæ sensum perceperit; ita ut de præcipuis ejus Mysteriis interrogatus aptè respondere possit. Tertia, ut legere ac scribere sciat. Quarta denique ut non alicuius temporalis commodi causâ, sed solum modò, ut Deo fidelem cultum præstet, hoc vitæ genus elegerit: quæ verba maximè perpendi debent: illis siquidem declarat Ecclesia, in eo qui Tonsuram Clericalem suscepturus est, prærequiri, ut attentè consideret, quale

ſit illud vitæ Clericalis genus, quod amplecti cupit: neq; ſit alienâ inductione, aut præcipitanter, ſed ſpontè & præmiſsâ maturâ deliberatione, adhibitoque (quod maximè conducit) viri alicuius pij & prudentis conſilio illud eligat, non ullo humano reſpectu, neque beneficij alicuius captandi gratiâ, aut commodiùs vivendi ſpe, ſed fidelis & ſinceri obſequij Deo præſtandi causâ unicè ad id inductus; de quibus omnibus & ſingulis ad primam Tonſuram initiandos ſeriò examinari debere, conſtituit S Carolus Borromæus in Concilio 4 Mediolanenſi, titul. de iis quæ pertinent ad ſacras Ordinationes.

2. De minoribus autem Ordinibus Concil. Trident. ſeſſ. 23. cap. 12. de refor. Minores Ordines ijs, qui ſaltem linguam latinam intelligunt, per temporum interſtitia, niſi aliud Epiſcopo expedire videretur, conferantur: ut eo accuratius, quantùm ſit huius diſciplinæ pondus poſſint edoceri, ac in uno quoque munere, juxtà præſcriptum Epiſcopi ſe exerceant, idque in ea, cui aſcripti ſunt Eccleſia, niſi fortè ex cauſa ſtudiorum abſint: atque ita de gradu in gradum aſcendant, ut in eis cum ætate, vitæ meritum & doctrina major accreſcat: quod & bonorum morum exemplum, & aſſiduum in Eccleſia miniſterium, atque major erga Presbyteros & ſuperiores Ordines reverentia, & crebrior quàm anteà Corporis Chriſti communio maximè comprobabunt. Quibus verbis ſex præſertim diſpoſitiones exigit in iis, qui ad minores Ordines promoventur. Prima eſt, ut ſaltem linguam latinam intelligant. Secunda, ut accuratè edoceantur, quæ ſit illorum Ordinum ratio, & quæ ſingulorum propriæ functiones. Tertia, ut alicui Eccleſiæ aſcribantur, ibique in ſuſcepti Ordinis munere, juxta Epiſcopi præſcriptum, ſe exerceant, antequam ad altiorem gradum evehantur. Quarta, ut Presbyteris, aliiſque Superioribus Eccleſiaſticis, & potiori adhuc ratione ipſi Epiſcopo, reverentiam & obſervantiam debitam exhibeant. Quinta, ut modeſtiâ & bonorum morum exemplo cæteris præfulgeant. Sexta denique, ut

ad ſacram

ad ſacram Corporis Chriſti communionem frequenter accedant, adeòque ut vitam ducant tanti Sacramenti frequenti ſuſceptione dignam. De quibus teſtimonium à Parocho & Scholæ Magiſtro habere debent, ut ab eodem Concilio præſcribitur eiuſdem ſeſſ. cap. 5.

3. Jam quod ſpectat ad Subdiaconatum, Diaconatum, & Presbyteratum, Concilium in primis declarat c. 11. ad Ordines illos aſſumi debere, Dignos dumtaxat, quorum probata vita ſenectus ſit. Subjungit deinde cap. 13. Subdiaconos & Diaconos ordinandos eſſe, habentes bonum teſtimonium, & in minoribus Ordinibus jam probatos, ac literis, & iis, quæ ad Ordinem exercendum pertinent, inſtructos: qui ſperant Deo authore ſe continere poſſe: qui etiam Eccleſiis quibus adſcribentur, inſerviant; ſciantque maximè dicere, ſi ſaltem diebus Dominicis, & Solemnibus, Altari cum miniſtraverint, ſacram Communionem percipiant. Demum de Presbyteratu ſic loquitur c. 14 Qui piè & fideliter in miniſteriis ante actis ſe geſſerint, & ad Presbyteratus Ordinem aſſumuntur, bonum habeant teſtimonium: ii ſint qui non modò in Diaconatu ad minùs annum integrum, niſi ob Eccleſiæ utilitatem ac neceſſitatem, aliud Epiſcopo videatur, miniſtraverint; ſed etiam ad populum docendum ea quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem, ac adminiſtranda Sacramenta, diligenti examine præcedente, idonei comprobentur, atq; ita pietate ac caſtis moribus conſpicui, ut præclarum bonorum operum exemplum, vitæ monita ab eis poſſint expectari.

4. Ex quâ Concilii doctrina intelligitur ſex præſertim diſpoſitiones in illis requiri, qui ad ſacros illos Ordines promoveri cupiunt. Prima eſt, ut probata fuerit, & exemplaris eorum vita, idque teſtimonio fide digno conſtet. Secunda, ut in ſuſceptis Ordinibus debitè miniſtraverint, & in ſuſcipiendis miniſtrare ac inſervire ex animo velint, præſertim in eâ Eccleſia, cui vel ratione beneficij quod obtinent, vel ex Epiſcopi præſcripto fuerint adſcripti. Tertia, ut

via, ut erga Sacram Euchariſtiam impensè affecti, illius participationem frequenter, ac ſaltem diebus Dominicis ac ſolemnibus expetiverint. Quarta, ut tales ſint, qui Deo bene juvante perpetuam & illibatam caſtitatem tam corporis, quàm animi ſervare ſe poſſe ſperent. Quinta, ut probè teneant ea, quæ ad ſuſceptorum Ordinum functiones aptè ac debitè exercendas pertinent, v. g. cæremonias, cantum Eccleſiaſticum, Officii divini recitandi ordinem; &c. Sexta denique, ut ea ſcientia polleant, ij præſertim, qui ad Presbyteratum promovendi ſunt, quæ ipſis ſufficiat, tùm ad Sacramenta debitè adminiſtranda, tùm ad populum docendum ea, quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem: unde manifeſtum eſt pleroſque decipi, exiſtimantes ſufficere ſimplici (ut loquuntur) Sacerdoti, qui neque curam animarum ſuſcipere, neque divinum verbum prædicare, neque audiendis Confeſſionibus, aut aliis Sacramentis adminiſtrandis vacare intendit; ſi linguam Latinam utcumque intelligat, & ea quæ ad Miſſam celebrandam, officiumque divinum recitandum ſpectant, didicerit; cùm tamen Concilium abſolutè nullos ad Sacerdotium velit promoveri, niſi qui ad populum docendum ea, quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem, & adminiſtranda Sacramenta idonei comprobentur. Eſto enim, nunquam velit Sacerdos ille Sacramentum ullum miniſtrare, aut fidei Chriſtianæ rudimentis neminem imbuere (de quo quid coram ſupremo Judice reſpondeat ipſe viderit) certè occaſiones non infrequenter occurrere poſſunt, in quibus urgente aliqua neceſſitate, vel puerum, vel aut quemvis alium de præcipuis fidei Myſteriis erudire, vel Baptiſmum infanti de vitâ periclitanti miniſtrare, aut abſolutionem Sacramentalem alicui ſubitaneâ ægritudine, aut alio repentino caſu, in extremis vitæ conſtituto conferre tenebitur, quandò nullus alius Sacerdos advocari poterit: quid tunc ille doctrinæ fidei & diſciplinæ Sacramentalis inſcius, acturus eſt, in quas anguſtias redactum ſe deprehendet: quandò dubius

& an-

& anceps animi, fortassis absolutionem Sacramentalem indigno & indisposito sacrilegè impertietur, vel denegabit ei quem absolvere deberet: sicque illum manifesto æternæ salutis amittendæ periculo exponet.

5. Porrò de ijs omnibus diligens examen ab Episcopo præmittendum esse decrevit Concilium, ne manus *citò*, minusque considerate aliis imponens, ipsorum peccatis communicet. Hujus quidem examinis forma exactissima à S. Carolo Borromæo in praxim redacta, videri potest in Concilio V. Mediolanensi, ubi plurima reperientur, quæ suprà relatis Concilij Tridentini decretis majorem adhuc afferent lucem.

Supradictis dispositionibus ad sacros Ordines requisitis addenda est adhuc una, quæ non aliis quàm ipsimet Concilij verbis meliùs aut efficaciùs exprimi potest. Si igitur Concilium sess. 22. c. 2. de reform. Cùm non deceat eos, qui divino ministerio ascripti sunt, cum ordinis dedecore mendicare, aut sordidum aliquem quæstum exercere, cōpertumque sit complures plerisque in locis ad sacros Ordines nullo ferè delectu admitti, qui variis artibus ac fallaciis coufingunt se beneficium Ecclesiasticum, aut etiam facultates idoneas obtinere: statuit sancta Synodus, ne quis deinceps Clericus secularis, quamvis aliàs sit idoneus moribus, scientiâ & ætate, ad sacros Ordines promoveatur, nisi priùs legitime constet eum beneficium Ecclesiasticum, quod sibi ad victum honestè sufficiat, pacificè possidere. id verò beneficium resignare non possit, nisi factâ mentione quod ad illius beneficii titulum sit promotus: neque ea resignatio admittatur, nisi constito quod aliunde commodè vivere possit, & aliter facta resignatio nulla sit: Patrimonium verò, vel pensionem obtinentes ordinari posthac non possint, nisi quos Episcopus judicaverit assumendos pro necessitate vel commoditate Ecclesiarum suarum; eo quoque priùs perspecto, patrimonium illud vel pensionem vere ab eis obtineri, taliaque esse, quæ ijs ad vitam sustentandam satis sint; atque illa de-

inceps

ireps sine lienntiâ Episcopi alienari, aut extingui, vel
rmitti nullatenùs possint, donec beneficium Ecclesia-
sticum sufficiens sint adepti; vel aliunde habeant unde
vivere possint, antiquorum Canonum pœnas super his
inovando. Ex hoc autem Concilii decreto colligi potest
qàm graviter peccent illi, qui ficto interdum & emen-
tio patrimonii titulo, se Ordinibus sacris ingerunt: aut
stipulationes aliquas de retrocedendo titulo illo, aut fru-
ctibus eius nunquam exigendis, contra Concilii mentem
faciunt, neque verentur Spiritui Sancto mentiri: qui haud
dubiè maledictionem pro benedictione expectare debent,
a meritò formidare, ne tam indigna & sacrilega tanti
Sacramenti susceptio, ipsis in animæ perniciem, æternam-
que ruinam vertatur.

SECTIO V.

Quinam sint huius Sacramenti effectus.

1 DIcendum, per dignam cujusque Ordinis majoris vel minoris susceptionem conferri gratiam, tùm sanctificantem (quod omnibus Sacramentis commune est, ut ex antè dictis constat) tùm specialem & cuiusque Ordinis propriam, id est, jus quoddam ad accipienda specialia quædam auxilia proportionata functionibus & officiis, uniuscujusque illorum Ordinum propriis, per quæ, is qui Ordine aliquo initiatus est, peculiari modo juvatur, & idoneus efficitur ad officia illa debitè exercenda: quæ quidem auxilia non solum tunc cùm Ordo suscipitur; sed præsertim quoties susceptus Ordo exercendus est, ipsi ornato speciali Dei providentiâ conferuntur, ut fusiùs explicat & probat Isambertus disp. 4. de Ord. art. 1.

Dicendum 2. Per Sacramentum Ordinis imprimi characterem indebilem, proindéque ordinationem iterari non posse: quod expresse definitum est in Concil. Trid. sess. 23. can. 4. unde quando contingit, propter quædam crimina, ordinatos interdum deponi, vel degradari, non

aufertur ab eis character Ordinis, sed tantùm gradus, honor & locus Ordini debitus: ita ut quoad hunc gradum, honorem, & locum, cum laicis reputentur.

Dicendum 3. Per Ordinum susceptionem acquiri jus quoddam ad sacras aliquas & religiosas functiones cuiusque Ordinis proprias legitimè exercendas; cum eo præsertim fine unusquisque Ordo cōferatur, ut patet tum ex verbis formæ cuiusque Ordinis propriæ: tum ex aliis monitis, quæ ab Episcopo ad ipsos ordinandos diriguntur.

2. Quæres, quænam sint functiones illæ cuiusque Ordinis propriæ. Respondetur præcipuas has esse, prout ex Pontificali & Catechismo Romano habetur.

Ostiariorum functiones propriæ sunt: Templi & Sacrarij claves ac januam custodire, & aditu templi arcere eos, quibus ingredi vetitum est; item curare, ne quis dùm Sanctissimum Missæ Sacrificium peragitur, propiùs quàm par est, ad Sacram Aram accedat, aut Sacerdotem rem divinam facientem interpellat: campanas etiam pulsare, & librum aperire ei qui prædicat. Magnam olim in Ecclesia huius Ordinis, licet inter omnes Ordines minimi dignitatem fuisse vel ex eo colligitur, ut rectè observat Catechismus Romanus parte 2. cap. 7. quod nunc etiam Thesaurij officiū qui Sacrarij custos est, proindeq; ad ostiariatûs Ordinem propriè pertinet, inter honestiora Ecclesiæ munera recensetur.

Lectorum officium est, in Ecclesia novi & veteris testamenti libros clarâ & distinctâ voce recitare, præsertim eos, qui inter nocturnam legi solent psalmodiam: item prima Christianæ religionis rudimenta fidelibus tradere, nec-non panem & fructus novos benedicere.

Ad Exorcistas pertinet, imponere manus energumenis, seu iis, qui ab immundis spiritibus obsidentur; & ab ipsis corporibus obsessis per Exorcismi verba spiritus immundos depellere: item à Communione indignos excludere, nec non aquam ad ministerium Baptismi requisitam Sacerdoti ministrare.

Acoly-

Acolytorum partes sunt, Subdiaconum & Diaconũ in Altari ministerio assectari, eisque inservire; vinum & aquam ipsis ad Eucharistiam porrigere; luminaria Ecclesiæ accendere, eademque accensa, cùm Missæ Sacrificium celebrandum est, ac præsertim cùm Evangelium legitur deferre.

3. Subdiaconorum munus est, ut nomen ipsum declarat, Diacono ad Altare inservire, sacra item linteamina, id est, corporalia & pallas Altaris abluere; panem & vinum aliaque ad Sacrificij usum necessaria præparare: aquam Sacerdoti manus in Altari abluenti præbere; Epistolam altâ voce in Missa legere; & Sacerdoti sacris operanti tanquam testem assistere; illumque custodire, ne à quoquam interturbari possit.

Ad Diaconos spectat, Sacerdoti ministranti proximè ministrare, in ipso Missæ Sacrificio Evangelium publicè legere; item ex commissione Superiorum Baptismi Sacramentum conferre, verbumq; divinum fidelibus prædicare: est etiam illorum, vi Ordinationis suæ Episcopum sequi, quando id ab illis exigit, eum concionantem aut celebrantem custodire; & instar oculorum eius pervestigare, nùm omnia in urbe vel Diœcesi rectè se habeant, & si quæ secùs deprehenderint: de his Episcopum commonefacere; quod hodie ad Archidiaconos præsertim devolutum est.

Sacerdotum denique functiones propriæ sunt, Sanctissimum Missæ Sacrificium offerre: Baptismum, aliaque Sacramenta (si Confirmatio & Ordo excipiatur) conferre; verbum divinum prædicare; & alia omnia ad salutem animarum, cultumque divinum spectantia, quæ Episcopo iure divino aut Ecclesiastico, minimè reservantur, secundum Ecclesiasticas leges peragere.

4. Quod autem spectat ad Episcopos, nostræ tenuitatis non est verticem illum Ecclesiasticæ dignitatis attingere; sufficiat hîc nobis cum debita reverentia suspicere culmen illud, & munus ipsis etiam humeris Angelicis formidandum:

dum : illosque ut Cleri ac populi Patres & Pastores debitâ observantiâ prosequi : ipsorum est, si libuerit, in sacris Scripturarum, Conciliorumque codicibus, quid Spiritus Sanctus ad optimum Ecclesiarum regimen ab ipsis exigat perquirere, ac præsertim in Concil. Trident. sess. 2. in decr. de modo benè vivendi, item sess. 5. cap. 1. de refor. sess. 22. in decr. de observandis & vitandis in celebr. Miss. sess. 23. cap. 1. 2. 3. 4. 5. &c. de refor. sess. 24. cap. 3. & 4. de ref. sess. 25. cap. 2. 3. &c.

Nec illud omittendum, quod habetur sess. 23. cap. 17 de ref. ubi Concilium varias Ordinum Ecclesiasticorum functiones pluribus in locis intermissas esse, & in desuetudinem abiisse conqueritur : Hortaturque omnes & singulos Prælatos Ecclesiarum, ac illis præcipit, ut quantùm fieri commodè poterit, in Ecclesiis Cathedralibus, Collegiatis & Parochialibus suæ Diœcesis, si populus frequens & Ecclesiæ proventus id ferre queant, huiusmodi functiones curent restituendas, &c.

CAPUT OCTAVUM,

De Sacramento Matrimonij.

SECTIO I.

Utrùm Matrimonium sit Sacramentum.

1. MAtrimonij nomine, ut docet Catechismus Rom part. 2 cap. 8. intelligitur legitima viri & mu lieris conjunctio individuam vitæ societatem continens Dicitur autem Matrimonium, vel quia fœmina eo præ sertim fine nubit, ut mater fiat ; vel quia prolem conci pere, parere, educare, ad matrem præsertim spectet. Vo catur etiam conjugium, eò quòd virum ac mulierem sub uno eodemque quasi mutuo jugo, ad fidem servan

dam &

dam, & onera Matrimonij sustinenda constituat. Nuptiarum quoque nomine nuncupatur: quia, ut observat S. Ambrosius lib. 1. de Abraham, cap. 9. virgines tradendæ in matrimonium velo se operirè & quasi obnubere solebant, idque in signum tùm pudoris, tum etiam subjectionis erga virum.

Est autem triplex Matrimonium, scilicet legitimum, ratum & consummatum. Legitimum dicitur illud, quod legitimo consensu inter personas non impeditas contractum est; quale olim erat ante Christi Domini adventum, & etiam nunc inter Ethnicos & infideles esse solet. Ratum includit in se legitimum, addit verò rationem Sacramenti, per quod majorem firmitatem, & indissolubilitatem acquirit: unde Innocentius III. in cap. Quanto, de divortijs: Et si, inquit, Matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratum; quia, ut ait Glossa, potest dissolvi; inter fideles autem non tantùm legitimùm, sed & ratum existit, ac proinde indissolubile. Deniq; Matrimonium dicitur consummatum, quod reali corporis usu, & legitimâ copulâ perficitur & completur.

2. In primâ quidem mundi conditione Matrimonium à Deo institutum est, tanquam officium naturæ, ut docet Catech. Rom. suprà at verò in ipsius mundi instauratione per Christum facta, Sacramenti dignitas illi adjuncta est; ita ut Matrimonium quod inter fideles legitimè contrahitur, sit ex ipsius Christi Domini institutione verum ac propriè dictum novæ legis Sacramentum. Hæc veritas quæ de fide est.

Probatur contra Lutheranos & Calvinistas illam negantes: 1. authoritate Scripturæ; Ephes. 5. ubi Apostolus de Matrimonio loquens, Sacramentum, inquit, hoc magnum est; ego autem dico in Christo, & in Ecclesia: quæ Apostoli verba explicans S. Augustinus lib. 1. de Nuptiis & Concu. cap. 21. Hoc Sacramentum, inquit, in Christo, & in Ecclesiâ magnum; in singulis quibusque viris, atque uxoribus minimum; sed tamen conjunctionis inseparabi-

lis Sacramentum; quibus verbis docet Matrimonium esse Sacramentum; magnum quidem, quatenùs Christi cum Ecclesia conjunctionem significat; minimum verò in dignitate, si conferatur cum aliis Sacramentis: unde & ultimo loco numeratur.

Probatur 2. ex Conc. Flor. in decret. Eug. & Trident. sess. 24. cap. 1. ubi eadem veritas definita est.

Probatur 3. ex SS. Patribus, qui Matrimonium Sacramenti nomine vocant; eique proprium Sacramenti effectum, gratiam scilicet tribuunt: ut S. Ambrosius lib. 1. de Abraham, cap. 7. ubi dicit Deum esse veluti Præsulem, custodemque conjugij, &c. eumque qui conjugij thorum polluit, peccare in Deum, ejusque gratiam solvere, ac Sacramenti cælestis amittere consortium. S. Augustinus lib. de bono conjugali cap. 18. In nostratis, inquit, nuptiis plus valet sanctitas Sacramenti, quàm fœcunditas uteri. Et lib. de fide & operibus cap. 7. In Ecclesiâ, inquit nuptiarum non solùm vinculum, verum etiam Sacramentum ita commendatur; ut non liceat viro uxorem suam alteri tradere.

Cùm igitur ex fide constet Matrimonium esse Sacramentum; & aliunde habeatur ut supra dictum est, Sacramenta novæ legis constare materiâ & formâ:

3. Quæritur 1. Quæ sit hujus Sacramenti materia & forma. Omissis variis Theologorum super hâc quæstione sententiis, probabilissima omniū videtur ea, quæ asserit materiam remotam Matrimonij esse corpora ipsorum contrahentium: proximam veró, mutuam eorumdem corporum traditionem verbis, seu nutibus consensum interiorem exprimentibus factam: formam denique mutuam ipsorummet corporum acceptationem à contrahentibus similiter factam. Huic sententiæ, quam variis argumentis propugnat Isambertus disp. 4. de Matrim. art. 2. apertè favet S. Doctor in supplem. quæst. 45. art. 2. ubi docet mutuam corporum traditionem ita se habere ad Matrimonium, sicut se habet ablutio ad Baptismum. Quod

si secun-

si secundùm illius mentem mutua traditio corporum est materia ipsius Matrimonij, sequitur quòd eorumdem corporum mutua acceptatio sit ejusdem Matrimonij forma; sicut in contractu donationis traditio rei censetur quasi materia contractus; acceptatio verò quasi forma: cùm præsertim ab acceptatione contractûs ipsius validitas & firmitas pendeat.

Quæritur 2. Quis sit huius Sacramenti Minister. Respondetur esse ipsosmet contrahentes sibi mutuò materiam & formam applicantes. Ita Sotus & alij, quos citat & sequitur Vivaldus in Candelabro aureo tit. 17. de Sacram. Matrim. Bellarminus lib. 1 de Matrim. cap. 6. & Petrus de Ledes. tract. de matr. cap. 2. ubi hanc sententiam post Conc. Trid. communem esse Theologorum asserit: unde sequitur Parochum, aut alium Sacerdotem eius nomine, Matrimonio assistentem, non esse Ministrum; sed solummodò testem principalem; proindèque verba quæ profert, non pertinere ad formam huius Sacramenti; sed ex Ecclesiæ instituto adhiberi ad consensum mutuum ipsorum contrahentium comprobandum.

4. Quæritur 3. an Matrimonium per procuratorem contractum sit verè Sacramentum. Respondetur affirmativè; quamvis enim aliqui Theologi id negent, probabilior tamen est sententia eorum, qui affirmant: quam sententiam post Dominicum Sotum, Navarrum, & plures alios tuetur & pluribus probat Isambert. disp. 3. art. 4. & Petrus de Ledesma cap. 2. de Matrim. Et constat ex cap. finali de procuratoribus in 6. ubi Bonifacius VIII. quasdam conditiones apponens, ut procurator idoneus sit ad Matrimonium contrahendum, ex consequenti satis apertè declarat Matrimonium per Procuratorem contrahi posse.

Neq; dicas fieri posse ut is, qui per procuratorem contrahit sit in statu peccati mortalis eo tempore, quo procurator eius consensum per verba de præsenti exprimit; hoc enim non obstat, quin Matrimonium illius sit verè

Sacramentum; quamvis nullam ex eo gratiam ob dispositionis defectum recipiat.

Est autem hîc observandum, quod docet Isambert. sup. ad hoc ut Matrimonium per procuratorem validè contrahatur, adeòque verum sit Sacramentum, quinque præsertim requiri conditiones. Prima est, ut procurator habeat speciale mandatum ad Matrimonium nomine alterius contrahendum. Secunda, ut id exequatur per seipsum & non per alterum à se substitutum. Tertia, ut eo tempore, quo Matrimonium per procuratorem contrahitur, is, cuius nomine contrahitur, potestatem procuratori datam non revocaverit, etiamsi tam procurator quàm persona cum quâ contraxit, revocationem eiusmodi penitùs ignorent. Quarta, ut mandatum illud procuratoris sit ad contrahendum cum certâ & determinata personâ. Quinta denique, ut procurator conditiones & clausulas in mandato appositas servet, nec illius fines excedat. Quæ quidem conditiones habentur expressæ in citato capite finali, & apud eundem Isambertum fusiùs explicantur.

5. Quæritur 4. quid de Matrimonio infidelium sentiendum sit. Respondetur Matrimonium illud, quod contrahitur inter infideles non baptizatos, non esse Sacramentum, sicut nec illud quod contraheretur inter personam baptizatam, & alteram non baptizatam, ut docet Toletus lib. 7. cap. 9. & pluribus probat Isambertus art. 3. Quod si ipsi infideles ad fidem converterentur & baptizarentur, tunc eo ipso, quòd post susceptum Baptismũ consentirent inter se cohabitare, & signo aliquo declararent, eorum Matrimonium fieret omninò ratum & indissolubile, ac proinde Sacramentum, ut docent Ecchius, Henriques, Bellarminus, Petrus de Ledesma, & alij apud Laymannum parte 2. cap. 3. de Matrim. Si verò altero conjugum in infidelitate remanente, alter ad fidem converteretur & baptizaretur; quamvis olim primis Ecclesiæ temporibus indultum fuisset, ut conjux fidelis cum infideli cohabitare posset, ut constat ex 1. Cor. 7. postea

tamen

tamen crescente fide & numero fidelium, Ecclesiæ visum est, ad cavenda perversionis pericula, aliâque mala, universim prohibere cohabitationem conjugis fidelis cum infideli, ut constat ex cap. Judæi sæpè, causa 28. quæst. 1. Imò si alter infidelium conjugum, ut edixit Innocentius III. cap. Quanto. de divortiis, ad fidem convertatur, altero vel nullo modo, vel non sine blasphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare nolente; qui relinquitur, ad secunda, si voluerit, vota transibit. Addit Laymannus suprà ex Scoto, Henriques, & alijs, cùm hodie cohabitatio conjugis fidelis cum infideli omninò sit prohibita, probabile esse, conjugem ex infidelitate ad fidem conversum & baptizatum, posse transire ad alias nuptias: quamvis alter conjux in infidelitate remanens pacificè ac sine injuriâ cohabitare velit

SECTIO II.

Quænam requirantur ad hoc, ut Matrimonium validè contrahatur.

I. AD Matrimonij validitatem quatuor præsertim requiruntur. Primum est, ut contrahentes liberum consensum præbeant, illumque de præsenti per verba aliqua aut signa exteriora exprimant. Ita expresè habetur in Catech. Rom. part. 1. cap. 8. Atque in primis requiri consensum liberum, ita ut, si ex parte alicuius contrahentium liber ille consensus desit, Matrimonium nullum sit, patet ex cap. Cùm locum, & cap. Tuæ fraternitati, de sponsalibus; item ex cap. Sufficiat, & cap. Si quippè, 27. quæst. 2.

Ex quo sequitur, Matrimonium contractum ex gravi aliquo metu injustè incusso, esse invalidum, ut constat ex capite Veniens; de sponsalibus: & cap. 2. de eo qui duxit in Matrimonium: sive tale Matrimonium irritum sit ex divino jure naturali, existimant Scotus, Navarrus, & alij apud Lessium in prælectionibus Theologicis de

Matrimonio capite 4, dubio 8. sive saltem jure Ecclesiastico, ut Joannes Major, Paludanus, Sotus, & alij apud eundem afferunt. Debet autem esse metus gravis; seu cadens in constantem virum, ut dicitur citato capite Veniens, & capite Cùm locum, suprà: Qualis autem metus gravis censeri debeat, id prudentis viri judicio dignoscendum est, ut rectè monet Lessius suprà; multa enim gravem metum v. g. puellæ incutere possent, quæ à robusto & magnanimo viro nihili fierent. Debet etiam metus ille esse injustè incussus ad extorquendum consensum, ut patet ex citato capite Cùm locum; si enim justè incutiatur à lege vel à judice præcipiente: v. g. ut virginis stuprator eam in Matrimonium ducat. Matrimonium tali metu non redditur invalidum, ut habetur capite Ex literis, de sponsalibus.

Dubitant Doctores de metu reverentiali; quando v. g. puella jubenti patri, ut cum tali viro nubat, contradicere non est ausa, an scilicet metus ille debeat censeri gravis, adeòque Matrimonium irritum reddat. Navarrus & quidam alij, quos citat Laymannus parte 2. de Sacramento Matrimonij capite 5. existimant Matrimonium ex tali metu contractum esse irritum. Meliùs Henriques, Lessius, & alij apud eundem docent, metum illum reverentialem tunc solummodò censeri gravem, ac proinde validitæti Matrimonij contrarium, quando voluntati & imperio patris, aut alterius superioris, conjunctæ sunt minæ graves, aut aliqua sævitia, idemque dicendum, si timeatur gravis, & diu duratura indignatio patris.

Prætereà consensus ille debet esse de præsenti, ut docent S. Thomas, Sotus, Paludanus, & plures, quos citat & sequitur Petrus de Ledesma cap. 5. de Matrimonio, & constat tùm ex cap. Tuæ fraternitati, & capite Licet, de sponsalibus, tùm ex decreto Eugenii, ubi dicitur quòd causa efficiens Matrimonij est mutuus consensus per verba de præsenti regulariter expressus: ex quibus verbis habetur etiam consensum illum per verba aut signa aliqua

exterio-

exteriora exprimendum esse: cum enim Matrimonium sit Sacramentum, in signo aliquo exteriori consistere debet. Diximus per verba aut signa aliqua exteriora, quæ verborum defectum supplere possunt; ut in multis contingit, qui licet eloqui non valeant, Matrimonium tamen per signa & nutus validè contrahere possunt, ut habetur capite Tuæ fraternitati, suprà.

3. Secundum quod requiritur ad Matrimonij validitatem est, ut consensûs illius expressio fiat corã Parocho, & duobus vel tribus testibus; quamvis enim Matrimonia clandestinè contracta essent olim solummodò illicita; novo tamen jure, ut in Concilio Trident. sess. 24. cap. de reform: Matrimonij constitutum est: Qui aliter quàm præsente Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi, seu Ordinarij licentiâ, & duobus vel tribus testibus Matrimonium contrahere attentaverint; eos sancta Synodus ad sic contrahendum omninò inhabiles reddit; & huiusmodi contractus irritos facit & annullat. Ubi Parochi nomine, ut rectè observat Isambertus disp. 7. de Matrimonio, art. 9. intelligitur ille, qui ordinariam in contrahentes habet jurisdictionem, quales sunt Papa, Episcopus, & proprius ipsorum contrahentium Parochus, qui saltem titulum coloratum & præsumptum in foro exteriori habeat, ut constat ex capite Infamis, quæst. 7. Quod si contrahentes diversarum sint Parochiarum, non requiritur ut ambo Parochi assistant: sed sufficit ille. in cuius Parochiâ Matrimonium Celebratur, ut ex praxi Ecclesiæ constat, & habetur in Rituali Romano, titul. de Sacramento Matrimonij.

Porrò tam Parochi, quàm testium præsentia, non tantùm physica, sed etiam moralis requiritur; ut intelligant quid agatur, & de eo testati possint, ut observat Laymannus parte 2. de Matrimonio, cap. 4. & Petrus de Ledesma cap. 6. de Matrimonio, unde & testes à Concilio vocantur.

3. Quòd si post Matrimonium coram Parocho & testi-

 bus

bus contractum, deprehendatur occultum aliquod impedimentum dirimens, tunc obtentâ dispensatione, satis erit, ut vir & mulier de novo consentiant in Matrimonium inter se mutuo contrahendum, & consensum illum signo aliquo exteriori sibi invicem manifestent: nec ad id Parochi aut testium præsentia requiritur, ut docet Navarrus cap. 22, num. 70. & Petrus de Ledesma suprà cap. 6. ubi etiam refert à Pio V. Summo Pontifice ita declaratum fuisse.

Contra doctrinam superiùs traditam objicere posset aliquis, consensum clandestinum olim ad validitatem Matrimonij suffecisse, ac proinde etiam nunc & sufficere; cùm ea, quæ àd Sacramentorum substantiam validitatem pertinent, ab Ecclesia mutari non possint.

Respondetur, ad substantiam & validitatem Sacramenti Matrimonij requiri contractum validum seu mutuum contrahentium consensum validè expressum; quamvis autem Ecclesia efficere non possit ut validus contractus non sit ad rationem huius Sacramenti sufficiens; potest tamen ad hoc, ut contractus validus existat, certas conditiones apponere, quæ, si desint, censebitur invalidus, nec proinde ad Sacramenti huius substantiam seu validatem erit sufficiens.

4. Tertium, quod ad Matrimonij validitatem requiritur est ætas pubertatis in utroque contrahentium, in mare quidem quatuordecim annorum completorum: in feminâ autem duodecim annorum item completorum. Ita habetur ex capite (Continebatur, cap. Attestatione, & cap. ultim. de dispensatione impuberum: ubi pueri & puellæ ante dictam ætatem ad Matrimonium contrahendum declarantur inhabiles, nisi malitia suppleat ætatem & ob justam aliquam causam cum illis dispensetur, juxta cap. Ubi, eodem titulo.

Quartum denique ad validitatem Matrimonij requisitum, est ut nullum in contrahentibus subsit impedimentum canonicum, quod Matrimonium contrahendum im-

pediat,

ediat, contractumque dirimat; de his autem impedimentis agetur infrà suo loco.

SECTIO III.

Quænam requirantur, ut Matrimonium non modò validè, sed etiam licitè contrahatur.

AD debitam & licitam Matrimonij celebrationem, quatuor præsertim necessaria sunt. Primum est, ut psi contrahentes nullius peccati mortalis sibi conscij sint; um enim Matrimonium sit Sacramentum vivorum, ab s, qui per peccatum mortui sunt, nec utiliter, nec licitè uscipi potest: Unde Concil: Trident. sess. 24. in decreto de for: Matrimonij, monet conjuges, ut antequam contraant, sua peccata diligenter confiteantur. Addit Catech: om. part. 2. cap. 8. eos, qui Matrimoniũ contrahunt, non umanam aliquam rem aggredi, sed divinam; in eaq; prode singularem mentis integritatem, & pietatem adhibenm esse Requirit præterea Romanũ Rituale in ipsis conahentibus, talem præcipuorum fidei mysteriorum noiam. ut de illis filios suos erudire possint. Quibus omnis adjungi meritò potest voluntatis rectitudo, ac intenonis puritas; ut scilicet Matrimonium, non intuitu ditiarum, voluptatis aut alterius similis rei, sed ob finem iquem Deo gratum & honorificum contrahatur: si im in alijs actionibus humanis, ut rectè fiant, illud reiritur; multò magis in actione sacrâ & religiosa, qua est ipsius Matrimonij contractus, Sacramenti dignita illi annexâ veluti consecratus.

2. Secundum est, ut antequam Matrimoniũ contrahatur, proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus stivis in Ecclesia inter Missarum solemnia, publicè dencietur; inter quos Matrimonium sit contrahendum. t enim præscribitur in citato decreto Concil. Tridentini,

quod & antea in Concil. Lateran. sub Innoc. III. constitutum fuerat, ut refertur cap. ult. de clandestinis desponsationibus. Hæ autem denunciationes ab utriusque contrahentium Parochis fieri debent, si fortè ad diversas Parochias pertinent, ut impedimenta, si quæ subsint, ex utraque possint detegi, ut docent Henriques, Sanches, & alij apud Laymannum part. 2. de Matrim. cap. 4. à quibus denunciationibus aut ab aliquibus illarum potest ex justâ causâ dispensare Episcopus, quod quidem illius prudentiæ & judicio relinquitur, ut in præfato decreto declaratum est.

Cæterùm, quantùm temporis requiratur ad hoc, ut quis censeatur esse alicuius Parochiæ: quid idem facto opus sit, cùm quis à paucis diebus aut hebdomadibus Parochiam aliquam incolere cæpit, aut quando factis denunciationibus notabile aliquod tempus elapsum est, antequam Matrimonium contraheretur, consulere quisque debet particularem consuetudinem, aut Rituale proprium cuiusque Diœcesis; sicut & in alijs similibus difficultatibus, quarum resolutio à constitutionibus aut moribus localibus petenda est, illisque deficientibus, judicium Episcopi exquirendum.

3. Tertium est, ut tempore apto & convenienti celebretur Matrimonium, serveturque interdictum Ecclesiæ prohibentis celebrationem nuptiarum à prima Dominica Adventûs usque in diem Epiphaniæ, & à Feriâ quarta Cinerum usque ad Octavam Paschatis inclusivè, ut habetur in Concil. Trident. sess. 24. cap. 10. de reform.

Quartum denique est, ut Matrimonium à filiis familias cum consensu parentum contrahatur; quamvis enim Matrimonium invitis parentibus contractum, si aliæ conditiones necessariæ observentur, validum sit, ut definitum est, in Concil. Trident. in decreto de refor. Matrim. cap. 1. certum est tamen graviter peccare filios familias, invitis rationabiliter parentibus, vel eorum consensu non requisito, contrahant Matrimonium, ut ex communi Theologo-

logorum consensu probat Petr. de Ledesma cap. 8. de Matrim. & Gamachæus cap. 11. de eod. ubi rectè observat quod si pater aut mater inducere vellent ad nuptias illicitas. vel contra rectam rationem; v. g. si juberent filium ducere uxorem hæreticam, aut infamem, vel malis moribus præditam, vel quam ipse filius nullo modo tanquam conjugem amare posset, & è contrariò, si parentes nollent permittere filiis, ut contrahant, sed domi suæ retinere perpetuò vellent ut servos in his & similibus casibus, in quibus parentes honestam & Christianam libertatem in Matrimonio contrahendo impedire vellent, filij obedire non tenerentur. Quæ autem de parentibus, eadem similiter intelligi debent de tutoribus, & aliis, quorum potestati filij-familias subsunt.

SECTIO IV.

Quinam sint Matrimonij effectus.

I. PRæter gratiam sanctificantem, quæ per hoc Sacramentum confertur, quod illi cum aliis Sacramentis commune est; & gratiam Sacramentalem quæ illius propria est & peculiairs, consistitque in quibusdam specialibus gratiæ actualis auxiliis, quæ huius Sacramenti intuitu conjugibus opportuno tempore conferuntur, ad ipsius Matrimonij officia debitè ac rectè obeunda, ut fusius explicat Petrus de Ledesma cap. 1. de Matrim. tres sunt prætereà huius Sacramenti effectus, quos alio nomine bona Matrimonij vocare Theologi solent, scilicet Sacramenti indissolubilitas, prolis legitima susceptio ac pia educatio, & thori conjugalis fides. De singulis breviter hîc aliquid ad notandum est.

Atque in primis certum est Matrimonium inter Christianos legitimè contractum, & ab ipsis consummatum, esse omninò indissolubile quoad vinculum. Id enim constat tùm ex Scriptura, S. Matth. 10. & S. Luc. 16. ubi

Chri-

Christus Dominus hanc de Matrimonio Christianorum legem tulit: Quicunque dimiserit uxorem suam, & alteram duxerit, adulterium committit: tùm ex Concilio Trident. sess. 24. c. 5. & 7. de reform. Matrim. ubi anathema profertur in eos, qui duxerint propter adulterium, hæresim, aut aliam quamlibet causam, Christianorum Matrimonia dissolvi posse.

2. Dicet aliquis: S. Matth. 19. Christum Dominum dixisse uxorem dimitti posse ob fornicationem.

Respondetur cum S. Augustino lib. de adult. conjug. cap. 11. posse dimitti quoad thorum & cohabitationem, non verò separari quoad ipsius Matrimonij vinculum.

Certum est quoque Matrimonium, ratum quidem, sed non adhuc consummatum, quamvis sit verum Sacramentum, solvi tamen posse etiam quoad vinculum, si alter conjugum emittat solemne votum religionis, ut definitum est in Concilio Trident. sess. 14. & can. 6. & eâ de causâ cap. Ex publico, de conversione conjugatorum; secundum communem Doctorum interpretationem, injungitur judici, ut conjugi de religionis ingressu ante Matrimonij consummationem deliberanti bimestre spatium definiat, intrà quod vel propositum religionis exequatur, vel conjugi debitum reddat.

Quod spectat ad bonum prolis, certum est Matrimonium à Deo institutum esse ad generis humani conservationem & multiplicationem; imò ad ipsius Ecclesiæ propagationem, & ad complendum numerum Electorum; proindèque graviter peccare conjuges, qui in ipsius Matrimonij usu aliquid faciunt, quo generatio prolis impeditur: si tamen ex amore virtutis, & ad liberiùs perfectiùsque Deo inserviendum pari consensu continentiam servare vellent, haud dubiè excellentiorem adhuc viam sequerentur: quod fusè docet S. Augustinus Epist. 45. quæ est ad Armentarium & Paulinam conjuges, quos ad servandam continentiam, quam pari consensu voverant, efficaciter hortatur: & lib. 2. de consensu Evang. c. 1. id-

ƿſum probat ex caſtiſſimo conjugio, quod inter Sanctiſſi-
nam Virginem Deiparam & S. Joſeph, digniſſimum eius
ponſum interceſſit, ſine ullo virginitatis detrimento,
uius flos in utroque illibatus permanſit; quorum deinde
xemplo, dicit: Magnificè inſinuari fidelibus conjugatis
tiam ſervata pari conſenſu continentia, poſſe permane-
e, vocarique conjugium; non permixto corporis ſexu,
ed cuſtodito mentis affectu.

3. Quod denique ad thori conjugalis fidem pertinet, ria præſertim ab ipſis conjugibus exiguntur. Primum eſt, ut conjuge vivente, alter conjux cum aliâ perſonâ non contrahat, nec ullo modo permiſceatur; imò nec ullum llegitimum affectum deliberatè admittat: & quantumvis alter conjugum diutiſſimè abſit, nec ſciri queat, utrùm adhuc vivat, an verò è vita migraverit; nunquam licet ad alias tranſire nuptias, donec de illius morte certò conſtet; ut habetur cap. Dominus, de ſecundis nuptiis.

Secundum eſt, ut ambo conjuges mutuò cohabitent, & mutua ſibi obſequia in adminiſtrandâ re familiari & filiorum educatione præſtent. ad quod quidem reciprocè obligantur, & etiam cogi poſſunt tàm ab Eccleſiaſtico judice, tùm à ſæculari, juxta cap. Literas, de reſtitut. ſpoliatorum. Cùm autem vir ſit caput uxoris & familiæ, vt dicitur Epheſ. 5. tenetur uxor ad obediendum viro in his, quæ ad familiæ adminiſtrationem pertinent; & viciſſim obligatur vir ad alimenta, & alia vitæ ſubſidia uxori ac reliquæ familiæ præbenda; cùmque ad virum pertineat pro arbitratu ſuo domicilium eligere ac mutare, uxor eum ſequi tenetur, ut habetur ex cap. Unaquæque 13. quæſt. 2. & ex communi Theologorum conſenſu docet Navarrus cap. 14. num. 20. ubi tamen rectè monet uxorem non teneri cum gravi corporis aut animi incommodo ſequi virum, v. g. ſi ad bellum proficiſcatur, &c. cui ſubſcribunt Sotus, Sanches, & alij apud Laymannum parte 3. de Matrimonio cap. 2.

4. Sunt etiam aliqui caſus, in quibus poſſunt coniuges li-

cité ab-

citè ab invicem quoad thorum & cohabitationem separari, remanente tamen semper vinculi conjugalis indissolubilitate, ut quando uterque conjux pari consensu religionem ingreditur. Item diversâ ratione, si alter conjugum adulterium committat, conjux innocens potest ab eo quoad thorum & cohabitationem separari; quoad thorum quidem propria authoritate; quoad habitationē verò nonnisi authoritate judicis, ut docent S. Thom. S. Bonaventura, & alij quos citat Sanches lib. 10. disp. 12. si tamen coniux innocens alteri offensam remittat, ipsumque ad thori societatem recipiat, non poterit amplius ab eo separari, ut ex communi Theologorum consensu docet idem Sanches. Præterea si coniux coniugi sine gravi periculo corporis vel animi cohabitare non possit, v. g. ob nimiam sævitiam, ob perditos profligatosque mores, & alias similes causas, quæ judicis arbitrio relinquuntur, sine cuius authoritate hæc separatio fieri non debet, ut fusè docet idem Sanches eodem lib. disp. 17. & 18.

5. Tertium denique est, ut vir & uxor sibi mutuò debitum coniugale reddant: nam, ut loquitur Apostolus 1. Cor. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter autem vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Unde idem præcipit, ut uxori vir debitum reddat, similiter & uxor viro, idque sive debitum illud coniugale expresſè petatur, sive tacitè, ut docet S. Thom. in 4. dist. 32. quæst. unic. art. 2. quæst. 1. Hæc autem obligatio mutua reddendi coniugale debitum, est sub peccato mortali, si alter coniugum seriò, instanter, & rationabiliter illud petat, ut ex communi Theologorum consensu docet, & fusè probat Sanches lib. 9. disp. 2.

Sunt tamen aliqui casus, in quibus coniux ab obligatione reddendi debiti eximi censetur: ut quando unus coniugum adulterium commisit; tunc enim coniux innocens debitum ipsi negare potest: item si ex redditione debiti timeatur gravissimum aliquod corporis incommodum, aut si uxor prægnans sit, & proli conceptæ timeatur pro-

tur probabile mortis periculum: quæ omnia fusiùs explicata apud eundem Sanches toto libro nono citato videri possunt.

SECTIO V.

Quænam sint Matrimonij impedimenta.

1. SUpponimus Ecclesiam pro datâ sibi à Christo Domino in omnes fideles authoritate, potuisse ex causis rationabilibus certa quædam impedimenta Matrimonij constituere, ut expresè definitum est in Concil. Trident. sess. 24. can. 4. & constat ex antiqua Traditione ipsius Ecclesiæ. Olim siquidem, teste S. Augustino, lib. 15. de civit. cap. 16. legibus Ecclesiasticis prohibita erant Matr. inter consobrinos, & temporibus S. Gregorii Papæ eodem jure matrimonia irrita erant usque ad septimum gradum inclusivè, ut habetur ex cap. Nulli, & cap. de Consanguinitate, 35. quæst. 2. & 3. cùm tamen hodie nec affinitas, nec consanguinitas matrimoninm impediat, nisi usque ad quartum gradum, ut infrà explicabitur,

Hæc autem impedimenta duplicis sunt generis: quædam enim Matrimonium solummodò contrahendum impediunt, alia etiam contractum dirimunt.

2. Impedimenta prioris generis quinque communiter à Theologis numerantur, ut videre est apud Bonacinam quæst. 3, pun. 24. de imped. matrim. Primum est, Ecclesiæ interdictum seu prohibitio, ut habetur ex capite Non uxorem. 33. quæst. 1. & capite Capellanus, de feriis. Secundum est, contractus sponsaliorum initus cum persona aliqua, ut ex infrà dicendis pleniùs intelligetur. Tertium est, votum simplex castitatis, aut religiosi statûs implectendi; vel suscipiendi sacros Ordines, vel non nubendi, ut constat ex captie Si quis votum, 27. quæst. 1. & capite unico. de voto in sexto, & qui cum huiusmodi voto matrimonium contrahit, dispensatione illius minimè obtentâ peccat mortaliter, & quamvis reddere possit con-

sit coniugale debitum, illud tamen licitè petere non potest, ut ex cõmuni Theologorum consensu docet Bonacina suprà. Quartum est, cognatio spiritualis. quæ contrahitur per Baptismum, quæ tamen per Concilium Tridentinum sublata est, ut docent Henriques, Reginaldus, Sanches, & alii apud eundem Bonacinam. Quintum denique est, crimen. ut uxoricidium, Presbyteri cidium, incestus, & quædam alia quæ ab eodem Bonacina enumerantur, ob quæ olim quasi Pœnitentiæ loco Matrimonium interdictum erat: verùm Sotus, Corduba, Henriques, Navarrus, & plures alii, quos citat Laymannus part. 4. de matr. cap. 5. existimant hæc criminum impedimenta fuisse per diuturnam consuetudinem penitùs sublata; adeò ut Navarrus dicat se non meminisse totâ ætate suâ super eiusmodi impedimento petitam fuisse dispensationem.

5. Impedimenta dirimentia duodecim communiter à Theologis numerantur, quæ memoriæ juvandæ causâ, his tribus versibus comprehensa sunt.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus, disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Si sis affinis, si consummare nequibis.

Primum impedimentum est, Error, qui dupliciter contingere potest; vel circa substantiam personæ, ut si quis ducat Annam existimans esse Catharinam, vel circa ipsius personæ qualitatem, ut si quis ducat Annam credens eam nobilem, divitem, &c. quam postea comperit esse ignobilem, pauperem, &c. Et priori quidem modo reddit Matrimonium invalidum, non item posteriori, ut ex communi Theologorum consensu docet Bonacina suprà pun.

Secundum est, Conditio, quando quis contrahit cum persona aliqua servilis conditionis, existimans esse liberam. tale enim Matrimonium Ecclesiastico jure irritum est, ut habetur ex cap. 2. & ult. de coniugis servorum. Verùm huiusmodi impedimentum hodie inter Christianos rarissimè contingit, nisi fortè respectu eorum, qui sententia Judicis per totum vitæ tempus ad remos damnati sunt, &

carce-

carceri perpetuo mancipati: tales enim, cum sint servi pœnæ, ut jura loquuntur, servilis conditionis leges subire debent.

Tertium est, Votum, solemne scilicet, quod emittitur in professione statûs religiosi: tale siquidem votum non modò impedit Matrimonium contrahendum, quod etiam facit votum simplex castitatis; sed etiam contractum dirimit, ut habetur ex Clement. unic. de consanguinitate, & ex Concil. Trident. sess. 24. can. 9.

4. Quartum est, Cognatio, quæ triplex à Theologis distinguitur: naturalis scilicet, spiritualis, & legalis. Cognatio naturalis, quæ etiam consanguinitas vocatur, est vinculum personarum; quæ ab eodem proximo stipite per carnalem propagationem descendunt. Solent autem Theologi in consanguinitate considerare lineas & gradus. Nomine lineæ intelligunt seriem seu ordinem personarum consanguinitatem inter se habentium; sive linea illa sit recta, qualis reperitur inter ascendentes & descendentes, sive sit transversa seu collateralis, qualis est inter personas, quæ quamvis ab eodem stipite procedant, à se tamen invicem non descendunt. Nomine verò gradus exprimunt distantiam maiorem vel minorem unius personæ ab altera secundum lineam consanguinitatis. Porrò ad distantiam illam dignoscendam, & computandos ipsius consanguinitatis gradus, tres regulæ à S. Doctore in 4. dist. 40. quæst. 1. art. 2. aliis communiter Theologis assignantur.

5. Prima regula hæc est: In linea recta ascendentium & descendētiū tot numerantur gradus, quot personæ, una dempta; unde pater & filius in primo consanguinitatis gradu coniuncti esse dicuntur; avus & nepos, in secundo, & sic de aliis.

Secunda regula: In linea collaterali, quot gradibus personæ distant à communi stipite, totidem etiam inter se distant: quare cùm frater & soror uno tantum gradu distent à Patre, censetur etiam uno tantùm gradu inter se distare, patrueles verò duobus gradibus, & sic de aliis.

Tertia

Tertia regula : Si consanguinei à communi stipite in-qualiter distent, tunc quot gradibus is, qui magis re-motus est, distat à communi stipite, tot etiam gradibus in-ter se distant: Juxta quam regulam patruus censetur esse in secundo gradu consanguinitatis cum liberis fratris sui, quia liberi illi duobus gradibus à communi stipite distant. Quamvis autem jure antiquo impedimentum cognationis naturalis extenderetur usque ad septimum gradum, ut supra dictum est. Hodie tamen nonnisi ad quartum gra-dum inclusivè extenditur, ut habetur ex capite Non de-bet, de consanguinitate & affinitate.

Cognatio spiritualis est propinquitas secundùm juris Ecclesiastici dispositionem, orta ex administratione, vel susceptione Baptismi, inter susceptores & Baptizatum, illiusque patrem ac matrem, nec non inter baptizantem & baptizatum, eiusque patrem ac matrem, ut in Conc. Trident. sess 24. c. 2. de refor. matrim. constitutum est: quod etiam similiter intelligendum est de Confirmatione, ut ibidem declaratur: ex quo sequitur (quod hîc obiter advertendum est) nullam inter ipsos susceptores contra-hi cognationem, proindèque patrinum posse validè ac li-citè ducere illam in matrimonium, cum quâ simul ali-num filium à Sacro Fonte suscepit, ut constat ex Bulla Pij Quinti, quæ incipit: Cùm illius vicem. Observat eti-am Bonacina quæst 3. de impe matr. pun. 5. ex Suar. Sanche, & aliis, illum qui suscipit puerum, quando pri-vatim & sine solemnitate baptizatur, nullam cognatio-nem contrahere; licet is, qui Baptismum eiusmodi con-fert, contrahat cognationem spiritualem cum baptizato, & patre ac matre illius. Excipitur casus ille, in quo ma-ritus coniugis suæ prolem in necessitate baptizat: tunc enim nullam cum eâ contrahit cognationem, ut habetur capite Ad limina, 20. quæst. 1.

6. Cognatio denique legalis, est propinquitas perso-rum ex adoptione proveniens; adoptio verò est extraneæ personæ in filium aut filiam legitima assumptio. Et hæc

cogna

ognatio legalis contrahitur primò inter ipſum adoptan-
em & adoptatum, adoptatique deſcendentes uſque ad
uartum gradum: ſecundò inter uxorem adoptantis &
doptatum: tertiò inter filios adoptantis & adoptatum,
t conſtat ex cap. Per adoptionem, 3. qu. 3. & cap. unic.
e cognat. leg. Hæc autem cognatio non provenit niſi
x eâ adoptione, quæ fit ſecundùm leges, quæ proinde
uper hâc re conſuli debent.

Quintum eſt, Crimen; quod quidem eſt duplex, ut ha-
etur ex capite; Si quis vivente; 31. quæſt. 1. & capite
ignificavit, & capite Super hoc. de eo qui duxit. Pri-
num eſt, homicidium coniugis, quandò ſcilicet maritus
ıxorem per ſe, vel per alium ferro vel veneno occidit,
o fine ut cum alia muliere cædis illius conſciâ & in
lam conſentiente, matrimonium contrahere poſſit: quod
tiam ſimiliter de uxore intelligi debet. Aliud crimen
ſt adulterium, quandò alter coniux committit adulte-
ium, & pollicetur ei cum quo adulteratur, ſe contra-
urum cum eo poſt obitum coniugis, & hæc promiſſio
) eo acceptatur: vel quandò poſt matrimonium de præ-
nti contractum cum uno, cum altero etiam per verba
e præſenti contrahitur, & ab utroque criminis illius con-
io adulterium committitur: vel etiam quandò alter
oniux adulterium cum alio commiſit, & poſtea in-
erfecit coniugem, quamvis illius cædis minimè conſcio,
ontrahere poſſit.

Sextum eſt, Cultûs diſparitas: quando baptizatus con-
ahit matrimonium cum fœminâ nondum baptizata, aut
ulier baptizata cum viro non baptizato. Hoc impe-
mentum colligitur tùm ex Concil. Toletano 3. cap. 14.
m ex ipſius Eccleſiæ uſu communi, qui ſufficiens eſt ad
npedimentum inducendum, quamvis non ſit in iure
ɩpreſſum, ut obſervat Bonacina ſupra pun. 7.

7. Quod autem ſpectat ad matrimonium Catholicæ
erſonæ cum hæretica, quamvis validum ſit, eſt tamen
itum, ut pluribus probat Laymannus cap. 14. de impe-
dimen-

dimentis matrimonii: ubi etiam monet experientiâ com-
pertum esse, ex eiusmodi matrimonio tot & tanta se
spiritualia incommoda, tùm ipsi coniugi Catholico, t
liberis ac Christianæ Reipublicæ, ut plerumque charit
omninò adversetur: in quo casu (ut idem Author dic
ne quidem Summus Pontifex id dispensativè permitt
potest; nisi probabilis aliqua spes subsit ex eiusmodi ma-
trimonio longè maiores fructus spitituales obventu
esse, quorum intuitu incommoda illa tanquam min
utcumque tolerari possint.

Septimum est Vis, seu metus gravis injustè incuss
quando quis vi aut metu eiusmodi adigitur ad contrah
dum Matrimonium, quod nullo modo contraxisset,
ad id eo modo compulsus fuisset, de quo dictum est
pra sect. 2.

Octavum est Ordo, quando quis scilicet initiatus est
sacris Ordinibus, vel aliquo illorum: tales enim Ordi
ob votum solemne castitatis, quod annexum habent,
trimonium contrahendum impediunt, & dirimunt con
ctum, ut habetur ex cap. unic. de voto in 6. & ex Con
Trident. sess. 24. can. 9.

Nonum est Ligamen, id est obligatio seu vinculum
terius Matrimonij rati cum coniuge adhuc vivente; qu
diù enim hoc vinculum durat, Matrimonium cum qu
alio contrahendum impedit ac dirimit, idque non m
jure Ecclesiastico, ut patet ex cap. 1. & ult. de sponsa d
rum; sed etiam jure divino, ut expresse definitum h
tur in Concil. Trident. sess. 24, can. 2. & satis consta
prohibitione Christi Domini, S. Matthæi cap. 19.

§. Decimum est Honestas, publica scilicet, ratione c
oritur impedimentum tùm ex sponsalibus validè con
ctis, tùm ex Matrimonio rato & nondum consumm
ut habetur ex cap. Sponsam, & cap. Juvenis. & cap.
Audientiam, de sponsalibus. Qaamvis autem jure ant
impedimentum istud protenderetur usque ad quar
gradum, jure tamen novo in Concilio Trident. sess

cap.

cap. 3. de refor. Matr. constitutum est, ut impedimentum publicæ honestatis ex sponsalibus ortum nonnisi ad primum gradum extendatur: illud autem, quòd ex Matrimonio rato provenit, secundùm juris antiqui dispositionem relictum est; proindèque ad quartum gradum extenditur, ut constat ex decr. Pij V. quod incipit, Ad Romanũ.

Undecimum est affinitas, quæ est attinentia, seu propinquitas quarundam personarum ex copulâ carnali proveniens, ratione cuius fit, ut mulier coniugata per consummationem Matrimonij affinis fiat consanguineis mariti, & vicissim maritus consanguineis uxoris. Hæc autem affinitas, si oriatur ex copulâ licita, usque ad quartum gradum extenditur, ut constat ex cap. Non debet, de consanguinitate & affinitate; si ex copula illicita, secundum gradum non excedit, ut à Concilio Trident. constitutum est sess. 14, cap. 4. de refor. Matrim.

9. Docent autem Theologi affinitatem non parere affinitatem, proindeque duos fratres, v. g. validè ac licitè posse duas sorores in Matrimonium ducere, filiumque similiter posse Matrimonium cum illâ contrahere, cuius matrem pater sibi coniugio copulavit. quod patet ex cap. Super his, de consanguinitate & affinitate. Quod si affinitas Matrimonio jam contracto superveniat, ut si maritus adulterium committat cum uxoris consanguineâ in primo vel secundo gradu; tunc illius ratione maritus conjugale debitum ab uxore petere licitè non potest: quamvis eidem reddere teneatur, ut ex communi Doctorum consensu docet Bonacina sup. punct. 12.

Duodecimum est, Impotentia, id est inhabilitas perpetua ad consummandum Matrimonium, sive illa se teneat ex parte viri, sive ex parte mulieris, dummodò fuerit eo tempore, quo Matrimonium contractum est, non verò postea subsecuta sit. Et hoc impedimentum dirimit Matrimonium non modò jure Ecclesiastico, ut patet ex capite: Quod sedem, de frigidis & maleficiatis; sed etiam ipso jure naturæ, ut ex communi Theologorum doctrina pro-

bat Bonacina sup. punct. 13. Quod si, ut ibidem Auth subdit, dubitetur nùm impotentia sit perpetua, permittu tur coniuges simul habitare per triennium, ut Matrim nium consummenr: quo tempore, si nequeant consu mare, non ampliùs permittuntur cohabitare ad consu mandum Matrimonium; quia judicatur adesse impote tia perpetua, & consequenter invalidum esse Matrimon um. Ideòque separationem esse faciendam propter per culum incontinentiæ: secluso tamen illo periculo jura pe mittunt, ut vir habeat tantùm pro sorore quam non p test habere vxorem, ut constat ex capite Laudabilem, cap. Requisivisti 33. quæst. 1.

Concilium Trident. sess. 24. cap. 6. de reform. Matrin adiungit decimum tertium impedimentum, scilicet R ptum, decrevitque Inter raptorem & raptam, quand ipsa est in potestate raptoris, nullum posse consistere M trimonium: Quod quidem decretum etiam locum h bere existimant Henriques, Rebellus, Zerola, Petrus d Ledesma, & alij apud Augustinum Barbosam in remissi nibus ad citatæ sess. 24. cap. 6. quando puella consen quidem in raptum, sed invitis parentibus; quamvis id n gent Reginaldus, Sanches, Lessius, & alij apud eunden

Quæres quis in supradictis impedimentis dispensa possit. Respondetur primò, Romanum Pontificem pr summâ quam obtinet in Ecclesiâ potestate, dispensa posse in omnibus impedimentis, quæ jure Ecclesiastic Matrimonium impediunt aut dirimunt, ut ex commu Theologorum omnium consensu docet Bonacina sup punct. 15. Respondetur secundò, Episcopum dispensa posse in impedimentis non dirimentibus, excepto vot castitatis perpetuæ & religionis: imò etiam aliquando i impedimentis dirimentibus, quæ post contractum bon fide Matrimonium deprehendũtur, quandò scilicet imp dimentum est occultum, & Matrimonium manifestum ipsique coniuges non possunt absque magno scandalo s parari, nec ad Summum Pontificem patet recursus pr

pter

pter paupertatem, aut alias maximas difficultates. Ita Petrus de Ledesma, Peres, Sanches, Valentia, Riccius, & alij apud eundem Bonacinam, qui etiam censent, non modò post contractum matrimonium, sed antequam contrahatur, Episcopum posse ob urgentissimam aliquam necessitatem, ex præsumptâ Summi Pontificis tacita facultate, in ijsdem impedimentis dirimentibus interdum dispensare.

SECTIO VI.

De Sponsalibus.

I. Sponsalia, quæ à spondendo seu spontè promittendo dicta sunt, significant spontaneam promissionem mutuam inter virum & fœminam de Matrimonio in futurum contrahendo: Sponsaliorum enim obligatio non contrahitur per solum desiderium aut propositum contrahendi Matrimonij, nisi intercedat promissio, eaque mutua & reciproca, ut docet & probat Sanches lib. 1. præsentia Parochi aut testium, ut observat idem Sanches; quamvis servari debeat laudabilis illa consuetudo, quæ in universâ propemodum Ecclesiâ vim legis obtinuit, ut antequam Matrimonium per verba de præsenti conthatur, sponsalia in facie Ecclesiæ seu coram Parocho, & testibus celebrentur: super quâ re consuli debent cujuique Diœcesis consuetudines & leges particulares.

Ad validitatem autem sponsaliorum requiritur in primis, ut contrahentes saltem ætatis annum septimum expleverint: ante quam ætatem, ad sponsalia contrahenda censensentur inhabiles, ut constat ex cap. Literas, & cap. Accessit, de desponsatione impuberum. Requiritur prætea, ut usum rationis habeant, & cum eâ deliberatione operentur, quæ ad plenum & perfectum consensum necessaria est, ut docet Toletus lib. 7. cap 20. Requiritur denique ut verè & ex animo promittant, atque se obli-

gare intendant: qui enim fictè tantùm promitteret, graviter quidem peccaret, & ad compensanda damna ex promissionis illius fictione provenientia teneretur, nulla tamen in foro conscientiæ contraheret sponsalia, ut fusè docet & probat Sanches suprà disp 9. & sequ.

2. Quæres primò, quænam sit obligatio sponsaliorum? Respondetur ex veris sponsalibus, id est ex promissione illâ mutuâ inter virum & mulierem, sive privatim, sive in facie Ecclesiæ facta, oriri obligationem sub peccato mortali ad illam ex parte utriusque adimplendam. Ita Sanctus Thomas, Paludanus, Sotus, Henriques, & alij, quibus subscribit Sanches disp. 27 unde si alter sponsorùm promissis stare non velit, per Judicem Ecclesiasticum etiam adhibitis censuris ad illorum executionem compelli potest, ut habetur capite Ex literis, de sponsalibus: nisi fortè attentis circumstantiis, & propter dissensiones perpetuas, aliaque gravia mala & scandala quæ ex invitis & coactis nuptiis meritò timeri possunt aliter faciendum esse judex prudenter arbitretur: unde etiam capite Requisivit, de Sposalibus & Matrimonio, dicitur in tali casu monitione potiùs quàm coactione opus esse.

3. Quæres secundò, quibus modis sponsalia dissolvantur? Respondetur id variis & multis modis fieri posse præcipuos hic & magis ordinarios subijcimus.

Solvuntur igitur Sponsalia, primò per mutuum consensum, & mutuam ipsorum Sponsorum remissionem liberè factam, ut ex communi Theologorum consensu docet Bonacina quæst. 1. de spon- pun. 10. Secundò, per ingressum religionis alterutrius sponsorum, etiam si professionem non emittat, ut habetur capite, Ex publico, de conversione coniugatorum, & docet Tolet. lib. 7. cap. 2 & Bonacina supra punct. 5. qui rectè ibidem subdit, quod si quis post sponsalia contracta virginem spe nuptiarum defloravit, tunc illam ducere tenetur, nec religiosum statum amplecti cum tanto illius damno licitè potest. Tertiò, solvuntur sponsalia per Ordinis majoris susceptionem

ut habe-

ut habetur ex cap. Scripsit, 27. quæst. 2. Quartò, per Matrimonium de præsenti cum altera contractum, quamvis peccet mortaliter qui sic contrahit, ut habetur cap. Sicut ex literis, de sponsalibus. Quintò, per fornicationem unius sponsorum post sponsalia contracta, ut habetur ex capite, Quemadmodùm, de jure jurando: quamvis enim qui fornicationem commisit, ex parte suâ obligatus remaneat ad sponsalia implenda, alter tamen innocens potest ab illis resistere si velit. Sextò denique, per notabilem aliquam mutationem post sponsalia contracta supervenientem, quæ si ab initio extitisset, aut prævisa fuisset, viri prudentis judicio à sponsalibus contrahendis meritò absterruisset, ut si alter sponsorum in lepram, aut alium morbum incurabilem incidat, si notabilem famæ aut bonorum jacturam patiatur; si graves inter sponsos, aut parentes illorum inimicitiæ oriantur, si sponsa dotem promissam afferre nequeat, si sponsus patrium solum mutare, vel vagari cum gravi sponsæ incommodo constituat; imò, etiamsi aliqua eiusmodi causa extiterit tempore sponsaliorum, nec nisi post illa contracta deprehendatur: in his enim & similibus casibus, qui judicio viri prudentis dignosci debent, sponsalia dissolvi possunt. Ita Petrus de Ledesma, Reginaldus, Riccius, & alij apud Bonacinam sup. pun. 8.

4. Quæres tertiò, utrum ad solvenda sponsalia judicis Ecclesiastici authoritate opus sit. Respondetur ex Navarro, Sylvestro, & alijs apud Laymannum part. 1. de spons. cap. 2. si causa solvendi Matrimonij moraliter certa sit, nulla judicis Ecclesiastici authoritate opus esse; nisi ratione vitandi scandali, quando sponsalia publicè contracta sunt: unde etiam in multis Diœcesibus observatur, ut non liceat à sponsalibus publicè notis resilire, nisi causâ prius ad Ordinarium delatâ & ab ipso probatâ.

Atque hactenùs de Sacramentis ad maiorem authoris illorum gloriam.

TRACTATUS II.

DE

ACTIBUS HUMANIS

Juxta Divinæ Legis normam dirigendis.

QVoniam gratiarum cælestium fontes in Sacramentis, eâ potissimùm ratione per Christi merita nobis reclusi sunt, ut earum auxilio excitati & subnixi, ad propositum nobis finem, beatitudinem scilicet æternam perveniamus; nec aliter (ut docet S. Thomas 1. 2. in procem. qu. 6. quam per actus aliquot nobis proprios ad illam tendere queamus: eundumque sit de virtute in virtutem, juxta propheticum dictum Psal. 83. & ascensiones in corde nostro disponendæ, ut videatur Deus Deorum in Sion: idcirco doctrinæ Theologicæ ordo postulat, ut nunc ipsos humanos actus cosideremus. perspiciamusque quinam actus ad beatitudinem illam æternam consequendam apti sint & idonei, & è contra quibusdam actibus ab ipsa beatitudine consequenda præpediamur.

CAPUT PRIMUM.

De Actibus humanis in genere.

SECTIO I.

Quis sit actus humanus propriè dictus.

I. OBservandum est ex S. Thomâ 1. 2. qu. 1. art. 1 actus illos, qui ab homine eliciuntur, duplicite spectari posse; scilicet in genere naturæ, quoad suam en-

titatem

titatem præcisè; & in genere moris, quoad libertatem cum quâ exercentur, & quoad ea, quæ fundantur in ipsâ libertate, ut esse capaces laudis vel vituperij, meriti vel demeriti. Priori modo dicuntur actus hominis, posteriori verò actus humani: unde fit ut per actum hominis intelligatur actus ille, qui ab homine fit, quocunque tandem modo fiat; actus verò humanus ille dicatur, qui fit ab homine, in quantùm homo, seu in quantùm est dominus actuum suorum, quandò scilicet per rationem & voluntatem operatur: ac proinde secundùm S. Doctoris & communem Theologorum doctrinam, ad propriam actûs humani rationem duo requiruntur: primò, ut sit voluntarius, secundò, ut sit liber. Illum hîc considerabimus, prout voluntarius est; de eodem verò prout liber est, in sequenti sectione agemus.

Actus igitur voluntarius, is est, ut ex Aristotele 3. Ethic. cap. 1. docet S. Damascenus lib. 2. de fide cap. 14. cuius principium est in ipso agente cognoscente singula. Unde sequitur ad rationem voluntarii duo requiri. Primum est, ut procedat à principio intrinseco, si enim quis invitus ac renitens ab extrinseco moveatur, motus ille non est voluntarius. Secundum est, ut procedat à principio cognoscente singula, * id est, ut agens ea omnia cognoscat, ex quibus actionis suæ substantia tanquam ex obiecto suo dependet, v. g. si Petrus patrem suum occidit, ut homicidium illud censeatur ipsi voluntarium, oportet primò, ut manus eius ab alio non impellatur, ipso renitente, aut saltem nihil ad motum illum conferente. Deinde requiritur, ut sciat esse hominem, quem cædit, & non invincibilier arbitretur esse feram; sciat quoque gladium, aut aliud instrumentum quo utitur, posse vulnus lethale infligere: ut verò homicidium illud: in quantùm est parricidium, voluntarium existat, necesse est insuper, ut patrem suum esse agnoscat hominem illum quem cædit, & non invincibiliter & inculpabiliter existimet esse alium hominem.

Huius conditionis defectu motus lapidis; quo fertur deorsùm quamvis si naturalis, non est tamen voluntarius: quia licet sit à principio intrinseco; propriâ enim gravitate movetur; non movetur tamen cum cognitione: motus autem animalis, cùm ex aliqua cognitione imperfecta procedat, nonnisi imperfectè voluntarius, seu potius spontaneus dicitur; proindèque ratio voluntarij solis actibus hominis propriè & perfectè convenit, & à fortiori actibus Angelorum & ipsius Dei.

2. Porrò ipsius humanæ voluntatis actus duplicis sunt generis; alii siquidem sunt eliciti, alii imperati. Actus eliciti sunt illi, qui primò & per se exercentur, seu eliciuntur ab ipsâ voluntate, tanquam à proximâ potentiâ. Actus verò imperati exercentur imperio ipsius voluntatis & vi alicuius volitionis præcedentis; sive ab ipsâ voluntate, quæ sibi aliquos actus imperat, sive ab aliis potentiis ab ipsâ voluntate distinctis, quæ per illam ad agendum moventur & applicantur.

Cùm autem voluntas, ut communiter docent Theologi cum cum S. Thomâ quæst. 8. art. 2. sit tantùm vel finis vel mediorum, tres enumerantur actus illius eliciti circa finem, scilicet volitio, intentio, fruitio; qui actus sunt iidem cum amore, desiderio, & gaudio. Gaudium seu fruitio versatur circa finem obtentum, seu circa bonum præsens: desiderium, seu intentio circa finem obtinendum, seu bonum absens: amor & volitio circa finem & bonum abstrahendo ab eius absentiâ, vel præsentiâ: Quibus ex adverso respondent odium, timor & tristitia circa malum. Tres item sunt actus voluntatis eliciti circa media; scilicet electio, consensus, & usus: electione voluntas præscit & amplectitur unum medium præ aliis, consensu approbat judicium intellectus circa illud medium: usu applicat potentias ad executionem.

Quærunt Theologi, utrum electio, & intẽtio sint semper actus, inter se realiter distincti, seu an volũtas uno & eodem actu possit velle finem & media. Respondetur juxta probabili-

babiliorem ſententiam, quæ eſt etiam S. Doctoris quæſt. 10. art. 4. quòd, quamvis hi duo voluntatis actus, ut plurimùm inter ſe diſtinguantur, abſolutè tamen loquendo, poteſt voluntas uno & eodem actu velle finem ac media, ſicut poteſt intellectus principium & concluſionem eodem actu cognoſcere.

Quod verò ſpectat ad actus imperatos, tot ſunt & tam multiplices & varij, quot & quam multipliciter ab ipsâ voluntate, aut aliis potentiis, ad eiuſdem voluntatis imperium exerceri poſſunt: de quibus omnibus pleniùs agunt Philoſophi in Ethicis, & videri poteſt S. Doctor tota q. 17.

3. Cæterùm docet idem S. Thomas quæſt. 1. art. 3. omnes actus qui à voluntate humanâ procedunt, ſive elicitos, ſive imperatos, eſſentialem ſuam differentiam ac ſpeciem deſumere à fine proximo, quem agens ſpectat & intendit, hoc eſt, ratione ſeu motivo, quo movetur voluntas ad aliquid appetendum & volendum, & è contra; qui motivus vocatur etiam obiectum formale ipſius voluntatis. Unde ſequitur actus illos, qui habent eundem finem proximum, ſeu idem obiectum formale, eſſe eiuſdem ſpeciei; tametſi habeant diverſa obiecta materialia: v. g. ſi quis jeiunet & eleemoſynam largiatur purè ob amorem Dei, ut illi placeat, ut gloriam illi deferat, jeiunium illud & eleemoſyna erunt formaliter actus charitatis, quamvis materialiter ad virtutes ſpecie diverſas abſtinentiæ ſcilicet & miſericordiæ pertineant: & è contra illos actus diſtingui ſpecie, qui, licet habeant idem obiectum materiale, à motivis ſpecie diſtinctis oriuntur: e. g. oratio, quæ materialiter conſiderata, eſt actus virtutis religionis, ſi fiat ex motivo ſatisfaciendi Deo pro peccatis erit actus Pœnitentiæ; ſi ex motivo alicuius alterius virtutis, ad virtutem illam pertinebit.

SECTIO II.

** Quis actus verè & propriè ſit liber.*

I. AD faciliorem eorum, quæ dicenda ſunt, intelligentiam obſervandum eſt, libertatem actûs humani aliam eſſe, quæ à Theologis vocatur libertas (contradictionis,) ſeu quoad exercitium actus, aliam quæ (contrarietatis) ſeu quoad ſpecificationem. Aliam item à coactione, aliam à neceſſitate.

Libertas contradictionis, ſeu quoad exercitium actûs, eſt poteſtas ſeu indifferentia ad agendum, vel non agendũ.

Libertas contrarietatis, ſeu quoad ſpecificationem, eſt poteſtas ſive indifferentia ad hoc, vel illud agendum, ſeu ad actionem aliquam, aut aliam ipſi contrariam exercendam, circa idem obiectum, v. g. ad eliciendum aſſenſum vel diſſenſum circa articulum aliquem divinæ fidei.

Hac obſervatione præſuppoſitâ:

Dicendum eſt actûs humani libertatem in eo conſiſtere, ut eliciatur vel imperetur à liberâ voluntate, ut ſic; ſeu quatenùs libera eſt & liberè operatur: Illam verò voluntatem dici liberam & liberè operari, quæ nullam in agendo neque coactionem, neque neceſſitatem patitur; ſed poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis, libera ſemper manet & indifferens, ſive quoad exercitium, ſive quoad ſpecificationem actûs, ſeu ad agendum, vel non agendum, & ad hoc vel illud agendum.

Hæc aſſertio duas habet partes: in primâ dicimus actum illum liberum eſſe, qui elicitur vel imperatur à liberâ voluntate, libertas enim propriè & primò ipſi voluntati competit,& ex illâ in actum derivatur, quod per ſe patet.

2. In ſecundâ parte dicimus libertatem voluntatis in eo conſiſtere, quòd voluntas nullam neque coactionem neque neceſſitatem patiatur; ſed poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis, libera maneat, & indifferens ad agendum vel non agendum, ad hoc vel illud agendum. Hæc propoſitio (quam de fide eſſe aſſerit Iſambertus diſp. 1 de libero arbitr. art. 2) Probatur 1. ex ſcript. Deut. 30 Teſtes invoco cœlum, & terram, quod propoſuerim vobis vitam & mortem, &c. elige ergo utram: 2. Reg. 24

Hæc

Hæc dicit Dominus: Trium tibi datur optio, elige quod volueris, &c.

Probatur 2. ex S. Athanasio orat. ad Gentes, Anima, inquit: cognoscens liberum sui arbitrium, videt se posse uti corporis partibus ad utraque, ad bona & mala. S. Cyril. Alexand. lib. in S. Joannem: Liberum est, inquit, & propriæ electionis, in hominibus. in utrumque deflectere: aut in dextram partem, aut in sinistram: in virtutem dico vel vitium. S. Cypr. Epist. 55. Homo, inquit, libertati suæ relictus, & in arbitrio proprio constitutus, sibimet ipsi vel mortem appetit vel salutem. Ex S. Anselmo in priori parte libri de concord. liberi arbitrij cum præscientiâ Dei & prædestinatione, ubi expressè dicit: Deum velle hominis voluntatem nulla necessitate cogi, aut prohiberi ad volendum, vel non volendum: Ibidemque fusè explicat, & probat necessitatem antecedentem, quâ voluntas ad unum quid determinatur, libero arbitrio adversari; docetque voluntatem indifferentem esse ad oppositorum alterum eligendum; quamvis postquam unum re ipsa delegit, necessitatem quandam ipsa sibi faciat, quam consequentem vocant Theologi, quæ ex ipsâ positione effectûs sequitur.

5. Ad faciliorem verò intelligentiam eorum, quæ de libertate voluntatis humanæ in actibus suis dicta sunt, vel postea dicentur, duo sunt hic observandâ. Primum est; ad hoc, ut voluntas liberè operetur, requiri præviam rationis advertentiam & deliberationem; id est, ut voluntas applicet intellectum ad considerationem convenientiæ, quæ in quolibet obiecto appetibili creato reperitur: hæc enim consideratio & deliberatio intellectûs, quamvis non sit causa libertatis, quam voluntas humana ex se, & ex innatâ sibi indifferentiâ obtinet; est tamen conditio sine quâ voluntas libertate illâ in actibus suis uti non posset: per illam enim obiectum proponitur voluntati cum variatum rationum oppositione & quâdam veluti indifferentiâ: nullum si quidem obiectum creatum, in quo in-

tellectus humanus varias & oppositas rationes convenientiæ & disconvenientiæ non depræhendat; unde proposito sic quovis obiecto creato, voluntas semper manet indifferens ad illud appetendum vel repudiandum: Quod si advertentia illa, aut deliberatio intellectûs secundum quid impediatur, actus à voluntate elicitus vel imperatus, erit tantùm secundùm quid liber: si omninò & totaliter impediatur, ut contingere potest aliqua vehementi passione aut distractione, actus ille omni prorsùs libertate carebit, proindeque omni ratione meriti vel demeriti: quod fusiùs explicabitur infra, cùm agetur de peccatis.

4. Secundum est: actum primum intellectûs, seu primam cogitationem, quæ in quovis negotio deliberationem & voluntatis imperium præcedit esse quidem actum hominis, non verò actum hamanum, cùm non sit liber: omnis enim actus liber à voluntate debet elici, aut imperari: sed primus ille actus intellectûs, seu prima cogitatio, non est à voluntate, quæ in incognitum ferri non potest; sed vel ab obiecto aliquo sensibus externis occurrente, vel immediatè ab ipso Deo intellectum excitante, interdùm etiam ab Angelo bono vel malo species imaginativas commovente: unde tamen non sequitur hominem ab eiusmodi prima cogitatione determinari, aut necessitari ad aliquid volendum, quando advertit se illud velle, licet nullam adhuc rationem disconvenientiæ deprehendat in obiecto illo, quod per primam cogitationem proponitur: potest enim tunc illius voluntas ob summum quod obtinet tam in se, quàm in alias potentias dominium, positâ quacunque prævia cogitatione, & quocunque judicio practico ipsius intellectûs, vel actum suum suspendere, vel intellectum applicare ad considerationem magis attentam eiusdem obiecti & circumstantiarum eius, & sic cum pleniori deliberatione rationis, ad illud appetendum vel repudiandum se ipsam determinare.

* Tertium est, apud Patres & Scriptores Theologos voluntarium sæpè sumi pro libero, ut apud S. August. lib

de Vera Religione cap. 14. Usque adeò, inquit, peccatum voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum nisi sit voluntarium: & in lib. de duabus animabus cap. 11. Si liberum non sit, non est voluntas.

5. Quartum est, voluntarium sumptum pro libero multipliciter à Theologis dividi: aliud enim est voluntarium expressum, aliud tacitum. Expressum illud est, quod verbis, nutibus, aut aliis signis significatur. Tacitum quod absque verbis, &c ex facto aliquo, aut omissione facti colligitur, ut ex silentio, cùm quis loqui deberet: unde juxta regulam juris, qui tacet consentire videtur. in 6. reg. 44.

Quæ quidem regula locum habet, præsertim quando de alicuius commodo agitur, non item quando de incommodo seu præiudicio, quod fusius explicatum videri potest apud Laymann. lib. 1. tract. 2. cap. 5.

Aliud item est voluntarium actu, aliud voluntarium virtute. Voluntarium actu est, quod vel elicitur vel imperatur actualiter ab ipsa voluntate. Voluntarium virtute est id quod ininitio imperatum fuit ab interno actu liberæ voluntatis, eiusque imperij ac motionis virtute adhuc durat. Ut si quis proponat & actu velit eleemosynam aliquam erogare, dum illam postea erogat, quamvis cessaverit actus ille voluntatis, censetur tamen voluntaria virtute illius.

Aliud denique est voluntarium directè & voluntarium indirectè. Voluntarium directè est id, quod per se voluntarium est, ut quivis actus elicitus vel imperatus voluntatis. Voluntarium indirectè est id, quod ex alio directè voluntario sequitur, v. g. si aliquis voluntariè exerceat actionem, ex qua scit vel suspicatur consecuturum aliquem effectum, quamvis per se & directè non intendat effectum illum, censetur tamen indirectè voluntarius, vel quod in alio continetur ut Sacrilegium, quod in furto Calicis continetur, & voluntarium indirectum.

SECTIO III.

Undenam actus humanus bonitatem suam, vel malitiam desumat.

1. DUplex bonitas in quolibet humano actu spectari potest, naturalis scilicet & moralis. Bonitas naturalis ea est, quæ consistit in integritate, seu aggregatione eorum omnium, quæ naturaliter ad ipsius actûs entitatem requiruntur: bonitas verò moralis in integritate seu aggregatione eorum omnium, quæ cuilibet actui humano secundùm rectam rationem conveniunt. Ex quo sequitur, moralem actûs humani malitiam in defectu illius integritatis, seu in privatione bonitatis illius moralis, consistere. Et de hac bonitate vel malitia morali quæstio proposita intelligi debet, undenam scilicet hæc bonitas, seu rectitudo moralis, vel malitia moralis illis opposita in quemlibet actum humanum derivetur. Pro cuius resolutione.

Dicendum 1. Bonitatem, vel malitiam actûs humani ab illius obiecto desumi. Ita S. Thomas, & constat ex Scriptura, Oseæ 9. Facti sunt abominabiles sicut ea, quæ dilexerunt: ex quibus verbis patet malitiam humanorum actuum, ob quam fit homo Deo abominabilis, provenire ex obiectis malis quæ diligit, & quibus adhæret: Unde S. Augustinus Epist. 52. ad Maced. dicit quòd Mores nostri, ex eo quod unusquisque diligit, dijudicari solent. Et probari præterea potest inductione: ideò enim velle orare censetur esse bonum: quia oratio (quæ est obiectum illius volitionis) est ex se moraliter bona; & è contra velle furari est malum, quia furtum, quod est illius obiectum, malum est.

2. * Porrò ad clariorem huius assertionis intelligentiam duo hîc observanda sunt. Primum est, bonitatem moralem, quam obiectum actui tribuit, esse in ipso obie-

cto fun-

cto fundamentaliter seu causaliter tantùm: in actione verò formaliter, ad eum modum proportionalem, sicut veritas & falsitas sunt formaliter in actu intellectûs, fundamentaliter verò seu causaliter in obiecto cognito. Ideò enim cognitio vera est, quia res cognita se habet, ut cognoscitur.

Secundum est, hanc esse differentiam inter bonitatem & malitiam moralem, quæ ex obiecto in actum humanum derivatur; quod quamvis ad hoc ut actus humanus malitiam ab obiecto accipiat, satis sit quod feratur in obiectum malum nec referre, sive sub ratione mali feratur in illud, sive sub ratione boni (ut expressè docet S. Thomas 12. quæst. 19. art. 7. ad 3.) ad hoc tamen ut actus humanus bonitatem moralem desumat ex obiecto, non sufficere ut simpliciter feratur in obiectum bonum materialiter, sed requiri ut feratur in obiectum bonum formaliter quatenùs bonus est, seu sub ratione boni, quia scilicet obiectum quamvis in se bonũ, est tamen indifferẽs, ut benè vel malè appetatur, ex bono vel malo motivo.

3. Dicendum 2. Bonitatem vel malitiam actûs humani desumi ex illius circumstantiis. Ita S. Thomas; & satis constat ex eo quod passim in Scripturis actiones plurimæ propter circumstantias aliquas bonas vel malas laudantur, vel vituperantur, ut S. Matth. 5. Laudatur eleemosyna & oratio facta in abscondito: & S. Luc. 21. cõmendatur eleemosyna duorum minutorum, & aliis maioribus donis præfertur, ob circumstantiam personæ viduæ & pauperis, & eiusdem S. Luc. 16. omissio eleemosynæ ex variis circumstantiis in personâ divitis epulonis culpabilior esse demonstratur.

4. Ut autem assertio hæc faciliùs intelligi possit, quædam hîc observanda sunt. Primum est circumstantiarum nomine à Theologis significari accidentia quædam actûs humani sic dicta, quòd illum veluti circumstent, ipsique iam per obiectum suum in aliquâ specie boni vel mali constituto adveniant.

Secun-

* Secundum est, inter circumstantias quasdam esse, quæ nihil conferunt ad bonitatem vel malitiam moralem actûs, ut si quis manu dexterâ vel sinistrâ percutiat. Alias verò quæ ad illam bonitatem vel malitiam conferunt, ut si quis percutiat hominem laicum, vel hominem in sacris ordinibus constitutum.

Tertium est, ex istis circumstantiis, quæ ad bonitatem vel malitiam moralem conferunt, alias augere vel minuere bonitatem illam vel malitiam intra eandem speciem; alias verò ipsam actûs speciem mutare; quod dupliciter fieri potest, scilicet vel novam speciem bonitatis vel malitiæ dando actui; seu ut alij loquuntur, ipsum in novam speciem transferendo: ut si quis eleemosynam det ex motivo inanis gloriæ, mutatur actus virtutis misericordiæ in actum vitiosum inanis gloriæ. Vel addendo novam speciem bonitatis aut malitiæ actui retinenti propriam, quã habet ex obiecto, ut si quis eleemosynam det ex motivo pœnitentiæ, aut alicuius virtutis, quæ ab ipsa misericordia cuius eleemosyna opus est. differat.

5. Quartũ est, septem præcipuas actûs humani circumstantias à S. Doctore quæst. 3. art. 3. numerari, quæ hoc versiculo comprehenduntur.

Quis, quid, ubi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando.

* Quis, personæ agentis qualitatem designat: Quid, obiecti conditionem: Ubi, locum: Quibus auxiliis, actionis adiumenta: Cur, eiusdem actionis finem: Quomodo, magnitudinem seu intentionem affectus, advertentiæ rationis, &c. Quando, tempus quo actio peracta, eiusque actionis durationem. Quæ quidem circumstantiæ non omnes & singulæ simul, sed modò hæ, modò illæ, quemlibet actum humanum afficiunt, ad illiusque proinde bonitatem vel malitiam conferre possunt.

Quintum est, ex suprà enumeratis circumstantiis quasdam augere vel minuere bonitatem vel malitiam actûs, intra eandem speciem. ut supra dictum est, e. g. malum est percutere iniustè quemvis hominem, peius est percutere

tere benefactorem; alias verò addere actui bonitatem vel malitiam specie distinctam; e. g. percutere Sacerdotem: in illa enim percussione præter malitiam, quæ illi propria est, quatenus justitiæ repugnat, circumstantia personæ sacræ percussæ inducit in ipsum actum novam & specie distinctam sacrilegii malitiam & deformitatem.

Dicendum 3. Bonitatem vel malitiam actûs humani desumi quoque ex fine, in quem actus dirigitur ab operante. Ita S. Thomas art. 4. & constat ex his Christi Domini verbis S. Matth. 6. Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis; alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum: quæ verba explicans S. Ambrosius, in ca. 1. S. Luc. Bona est, inquit, misericordia, bona est oratio; sed potest iniustè fieri; si jactantiæ causa aliquis pauperi largiatur, ut videatur ab hominibus; in Ps. 31. Non valde, inquit, attendas quid homo faciat: sed quid, cùm facit, aspiciat.

5. * Est autem observandum duplicem à Theologis distingui actionis finem, unum ipsi intrinsecum & veluti connaturalem, qui vocatur finis operis, à quo ipse actus moralem speciem & essentiam desumit; ut eleemosynam facere indigentiæ sublevandæ causa. Alterum extrinsecum, qui dicitur finis operantis, quem nimirùm ipse operans suo arbitratu sibi præstituit, ut dare eleemosynam ad satisfaciendum pro peccatis; & ex hoc etiam fine intrinseco actus speciem suam moralem desumit, unde Philosophus 5. Ethicor. cap. 2. & ex eo S. Thomas quæst. 18. art. 6. dicit eum, qui furatur adulterandi causa, magis esse adulterum quam furem.

Porrò septem potissimùm modis contingere potest, ut actus ex operantis arbitratu ad finem aliquem extrinsecum referatur. Vel enim actus ex obiecto bonus refertur ad finem extrinsecum bonum, vel actus ex obiecto bonus refertur ad finem malum, vel actus ex obiecto bonus refertur ad finem indifferentem. Vel actus ex obiecto indifferens refertur ad finem bonum; vel actus ex obiecto

indifferens refertur ad finem malum; vel actus ex obiecto malus refertur ad finem bonum; vel denique actus ex obiecto malus, refertur ad finem malum.

Primo casu circumstantia finis boni novam specie bonitatem addit actioni ex obiecto bono. Secundo casu circumstantia finis mali destruit bonitatem, quam actus habet ex obiecto, eumque simpliciter malum efficit. Tertio casu totus actus indifferens est. Quarto casu, circumstantia finis boni tribuit actui ex obiecto indifferenti primam & unicam essentialem bonitatis speciem, ideòque in genere moris non tam circumstantiæ, quàm obiecti rationem habet. Quinto casu, circumstantia finis mali, eadem ratione tribuit actui primam & unicam essentialem speciem malitiæ. Sexto casu, circumstantia finis boni nihil confert actui ex obiecto malo, sed relinquit simpliciter malum. Septimo denique casu, circumstantia finis mali confert actui malo novam malitiam, sive specie distinctam, sive non, ut ex antedictis satis intelligi potest.

Ex his colligitur secundùm mentem S. Doctoris, bonitatem vel malitiam actûs humani ex his tribus præsertim pendere, scilicet ex obiecto, circumstantiis, & fine; cum hâc tamen differentia, quòd, ut actus aliquis censeatur malus, sufficiat quicumque defectus moralis; sive ex parte obiecti, sive ex parte finis aut circumstantiæ alicuius; ut verò bonus sit, requiratur obiectum moraliter bonum, finis bonus & honestus, & præterea ut eiusmodi actus nulla pravâ circumstantia vitietur: bonum siquidem (ut docet S. Dionysius cap. 4. de divi. nomi.) pendet ex integra causâ, malum ex quocumque defectu.

Dicet aliquis, frustra & superfluè dici actum humanum bonitatem vel malitiam desumere ex fine, cùm ipse finis inter circumstantias numeretur.

Respondetur, ideò speciatim considerari bonitatem vel malitiam, quæ ex fine in actum humanum derivatur; quia finis præ aliis circumstantiis hoc habet peculiare, quod non modò actum humanum circumstet, sed etiam

in illum

in illum ſpeciali modo influat; habeatq; rationem non ſolùm crcumſtantiæ, ſed etiam cauſæ moralis.

6. Quæres, quænam relatio actûs humani in finem ſit neceſſaria, ut ex ipſo fine bonitatem vel malitiam recipiat? Reſpondetur relationem illam eſſe debere vel actualem, vel ſaltem virtualem, id eſt neceſſarium eſſe, ut operans actualiter referat, aut ſaltem antea retulerit actionem ſuam in eum finem: ita ut virtute illius relationis, actio ab eo exerceatur, quia neceſſe eſt ut finis influat in actionem; influere autem non poteſt, niſi uno ex his duobus modis moveat operantem ad agendum; quod ut clariùs adhuc fiat, obſervandum eſt finem alium eſſe operis, alium operantis: finis operis eſt ipſimet actioni intrinſecus, ideòque illi moralem eſſentiam ſeu ſpeciem tribuit, e. g. ut quis ex miſericordiæ motivo pauperi det eleemoſynam, non eſt opus ullâ explicitâ relatione ad talem finem; ſufficit enim ut largiens eleemoſynam, cognoſcat ſe miſericordiæ opus exercere, illudque liberè exercere velit. Alter eſt finis operantis, qui & extrinſecus dicitur, quem ipſe operans ſuo arbitratu ſibi præſtituit, veluti ſi detur eleemoſyna ut ſatisfiat pro peccatis; ad hoc autem ut huiuſmodi finis bonitatem ſuam actui communicet, debet in illum influere; quod præſtare non poteſt, niſi operans actualiter, aut ſaltem virtualiter actionem ſuam in illum referat.

SECTIO IV.

An detur aliquis actus indifferens, ſeu qui nec bonus, nec malus ſit.

I. DUplex quæſtionis propoſitæ ſenſus eſſe poteſt. Primò, an detur actus aliquis humanus indifferens ſecundùm ſpeciem: ſeu qui ex parte obiecti ſui nec bonitatem habeat, nec malitiam moralem: Secundò, an detur etiam talis actus indifferens ſecundùm individuum,

id eſt

id est qui prout à nobis hîc & nunc advertente ratione liberè exercetur, nullo ex capite bonus sit vel malus moraliter. Pro cuius resolutione.

Dicendum 1. Dari aliquem actum humanum, qui sit indifferens secundùm speciem. Ita S. Thomas qu. 18. art. 8. & cum eo communiter omnes Theologi. Id etiam expressè docet S. Augustinus lib. 3. de serm. Dominini in monte cap. 28. ubi explicans illud Domini: Nolite judicare, ut non judicemini, & concilians cum aliis eiusdem Christi Domini verbis: Ex fructibus eorum cognoscetis eos, ait hoc posterius dictum intelligendum esse de manifestis operibus, quæ non possunt bono animo fieri, cuiusmodi sunt blasphemiæ, furta: priùs verò de operibus indifferentibus, cuiusmodi est ciborum sumptio, &c. unde hoc modo concludit ibid. Sunt ergo quædam facta media, quæ ignoramus, quo animo fiant, quia & bono & maló fieri possunt, de quibus temararium est judicare, maximè ut condemnemus.

1. Dicendum 2. quòd quamvis probabile sit nullos dari actus humanos indifferentes in individuo, propter plurium Theologorum, præsertimque S. Doctoris art. 9. authoritatem, qui eiusmodi actus negant; probabilius tamen videri dari aliquos eiusmodi actus in individuo, qui nec boni sunt nec mali moraliter. Ita S. Bonaventura in 2. dist. 41. art. 1. quæst. 4. & plures alij, quos citat & sequitur Lessius in quæst. 11, art. 9. dub. 10. Et probatur authoritate S. Hieronymi Epist. ad S. Augustinum, quæ est 15. inter Augustinianas, ubi sic loquitur: Inter utrumque (bonum scilicet & malum) indifferens est ambulare, manibus capitis purgamenta projjcere, &c. hoc nec bonum nec malum est; sive enim feceris, sive non feceris, nec justitiam habebis, nec injustitiam. Item S. Gregorij hom. 7. in Evang. ubi loquens de dilectione priximorum quæ procedit non ex charitate: sed ex affectu cognationis & carnis, ex unâ parte negat talem dilectionem esse actum virtutis, ex altera verò affirmat malam non esse,

nec ei sacra eloquia contradicere: unde sequitur esse indifferentem, cùm nec bona, nec mala sit.

Probatur præterea ex eo, quod appetitio commodi & fuga incommodi naturalis non est mala ex obiecto ut per se patet, neque etiam bona moraliter, cùm non pertineat ad ullam virtutem moralem; ergo quando quis simpliciter appetit commodum, aut refugit incommodum aliquod naturale, eius actio nec bona nec mala est, ac proindè indifferens.

3. Dices, illam appetitionem esse malam; eò quòd non referatur in finem aliquem bonum & honestum; cùm teneatur homo actiones suas semper in aliquem finem bonum & honestum referre.

Respondetur 1. Negando teneri hominem ad actiones suas in finem bonum & honestum referendas, ut sint bonæ & honestæ moraliter: quod etiam negant S. Bonaventura suprà, & plures alii graves Authores, quos citat Isambertus disp. 7. in 1. 2. ad quæst. 18. art. 2. asseruntque ad hoc, ut actus humanus sit bonus moraliter, satis esse ut eius obiectum in quod voluntas liberè fertur, sit moraliter bonum & honestum: nec ulterius requiri, ut ab operante in bonum & aliquem finem referatur.

Respondetur 2. quamvis concedatur teneri hominem ad actiones suas in finem bonum & honestum referendas, ut sint bonæ & honestæ moraliter, inde tamen non sequi defectu huiusmodi relationis actiones illas esse malas, sed tantùm non esse bonas & honestas, quod ultrò fatemur, ac proindè indifferentes.

Instabis actiones illas fore otiosas, ac proinde malas.

Respondetur negando actiones illas, quæ in finem moraliter bonum non referuntur esse otiosas; quia ut docet S. Bonavent. suprà, possunt ipsæ naturâ esse necessariæ vel utiles; quod sufficit ut otiosæ minimè censeantur.

Quamvis autem hæc sententia, quæ asserit dari posse actus aliquos in individuo indifferentes, probabilis sit & tuta, & etiam in praxi conducere videatur ad evitanda

multa

multa peccata, quæ secundùm oppositam sententiam frequentissimè committi possent: hoc tamen obstare non debet, quin unusquisque peculiari studio curet omnes & singulos actus suos in finem aliquem optimum & Deo acceptissimum referre, juxta consilium Apostoli 1. Corint. 10. Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite: quod explicans S. Basilius hom: in Sanctam Julitam martyrem, sic loquitur: Accumbens mensæ, ora, esitans panem, largitori gratiam rependito; bibis vinum? memento eius qui illud tibi dedit ad lætitiam, & infirmitatum solamen; tunicam indueris? & gratias agito benigno datori; suspicis in cœlum & siderum pulchritudinem intueris? procide Deo, & cole eum qui omnia hæc in sapientia condidit, &c.

SECTIO V.

Utrùm ad hoc ut quis bene operetur, teneatur sequi conscientiæ dictamen.

QVoniam ex huius quæstionis rectâ intelligentiâ, tanquam ex certo aliquo principio pendet resolutio plurimarum difficultatum ipsius Theologiæ moralis: idcircò paulò fusiorem illius explicationem proponemus eamque maioris facilitatis gratiâ in aliquot Paragraphos distinguemus.

§ I.

Quid sit conscientia, & quotuplex.

I. OBservandum est juxta doctrinam S. Thomæ 1. part. quæst. 79. art. 12. & 13. hanc esse differentiam inter conscientiam & synderesim; quòd synderesis sit habitus naturaliter nobis insitus principiorum practicorum: principia autem practica sunt quædam regulæ universales per se notæ circa directionem actionum humanarum & quasi quædam lumina virtutum, ut loquitur S. Augu-

stinus

stinus lib. 2. de lib. arb. cap. 10. cuiusmodi sunt: *Justè esse vivendum: sua cuique esse reddenda, &c.*

Conscientia autem est actus illius synderesis, quo applicamus cognitionem illam universalem practicam actioni alicui singulari & judicamus hîc & nunc aliquid agendum tanquam bonum, vel devitandum tanquam malum: e. g. ex illo principio universali; quòd malum & peccatum omne devitandum sit, conscientia hanc deducit conclusionem: ergo hoc furtum, quod est malum & peccatum, devitandum est. Hinc S. Basilius hom. in principium Prov. dicit in nobis esse Judicium quoddam naturale, quo ab iniquis bona facilè discernimus.

2. Hæc verò conscientia judicat tum de actionibus præteritis, eas vel accusando tanquam male factas, vel tanquam rectè factas commendando; juxta illud Apostoli Rom. 1. Testimonium reddente illis conscientia eorum: & & inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus: tum de actionibus futuris, dictando scilicet ea quæ agenda sunt, tanquam bona, aut quæ fugienda sunt tanquam mala: unde idem S. Basilius suprà, dicit intra cordis arcana tribunal quoddam esse constitutum, in quo quælibet agenda, velut in trutina & lance suspenduntur & librantur.

Sicut autem judicium illud practicum multipliciter se habere potest circa actiones particulares; sic a Theologis conscientia multiplex esse dicitur; alia siquidem est conscientia recta, alia errans, alia scrupulosa, alia dubia.

Conscientia recta dicitur; quando judicium practicum intellectûs verum est, ac rectæ rationi consentaneum: errans, quando falsum est: scrupulosa, quando inani & frivola ratione suspicatur aut formidat illic malum & peccatum esse, ubi re vera non est: dubia denique est, cùm neutri parti determinatum assensum præbet, sed inter utramque fluctuat. De singulis breviter agendum est, & videndum quâ ratione quivis obligetur quocumque in casu conscientiæ dictamen sequi.

§. II.

§. II.

Quæ sit obligatio conscientiæ rectæ.

I. QVæstionis sensus est, an semper quivis obligetur se-qui dictamen conscientiæ aliquid rectè præcipien-tis, aut prohibentis, seu judicantis hîc & nunc incumbe-re obligationem ad aliquid faciendum vel omittendum. Pro cujus resolutione.

Dicendum est judicium & dictamen illud conscientiæ rectæ ita obligare hominem, ut delinquat & peccet, nisi illud in operando sequatur. Ratio est, quia conscienti[a] seu judicium illud intellectûs practici rectè aliquid præci-pientis, aut prohibentis, est proxima regula voluntati[s] operantis, vel moventis alias potentias ad operandum, ut docet S. Thomas 1. 2. qu. 17. art. 3. & 9. per illud [enim] quidem judicium voluntati innotescit, & quasi intimatu[r] bonitas moralis, vel pravitas obiecti, circumstantiarum, & finis: unde sequitur voluntatem à regulâ suâ deviare, a[c] proinde peccare, nisi conscientiam rectè præcipientem in operando sequatur.

2. Diximus conscientiam seu judicium rationis esse pro-ximam regulam humanæ voluntatis & operationum ejus: alia est enim regula remota: quæ tamen primaria est & principalis, nempè lex æterna & divina, seu judicium il-lud infallibile, quo Deus ab æterno vidit & determinavi[t] quid in actibus humanis esset bonum aut malum; justu[m] aut injustum; quidve in quocunque casu particulari fa-ciendum esse aut omittendum: quod quidem judicium divinum unicuique hominum innotescit per ipsius ratio-nis lumen, quod ab illo veluti quidam radius derivatu[r] juxta illud Psalmistæ Psl 4. Signatum est super nos lum[en] vultûs tui Domine: proindèque huic divino judicio hu-manum judicium seu ipsius conscientiæ dictamen, ut re-ctum sit, debet conformari.

§. III.

Quæ sit obligatio conscientiæ errantis.

I. SUpponimus duplicem esse ignorantiam, ex quâ error conscientiæ provenire potest; alia enim est ignorantia vincibilis, alia invincibilis. Ignorantia invincibilis illa est, quæ nullâ morali diligentiâ vinci aut superari potuit; vel quia nusquam venit in mentem dubitare quod ignoratur; vel licet in mentem venerit, adhibita tamen sufficienti inquisitione, ignorantia illa depelli non potuit, nec proinde debuit, cùm nemo ad impossibile obligatur: ignorantia verò vincibilis illa est, quæ adhibitâ diligentiâ, vinci ac superari potuit, ac proinde debuit. Hac distinctione suppositâ.

Dicendum primò conscientiam errantem ex ignorantiâ invincibili obligare voluntatem, ita ut peccet, nisi dictamen illius in operando sequatur. Ita S. Thomas qu. 18. art. 5. & probatur ex Apostolo Roman. 14. Scio & confido in Domino Jesu: quia nihil commune per ipsum, nisi ei, qui existimat quid commune esse, illi commune est: quibus verbis declarat Apostolus, quod per gratiam Christi Domini fideles nullo cibo velut communi, hoc est immundo, inquinentur, nisi quis existimet escam aliquam, v. g. carnem suillam etiam nunc, communem, id est immundam & vetitam esse: quia tunc eiusmod esca illi foret illicita propter conscientiam errantem, unde subiungit paulò post: Qui autem discernit (inter cibos scilicet, existimans aliquos secundum legem Moysis vetitos esse,) si manducaverit, damnatus est: quia non ex fide; id est, quia non agit secundùm persuasionem seu dictamen conscientiæ) omne autem quod non est ex fide) id est, ut explicat S. Doctor, art. 5. quod fit contra persuasionem & dictamen conscientiæ) peccatum est.

Ratio autem huius doctrinæ ex eodem S. Doctore est; quia cùm obiectum voluntatis sit bonum vel malum moraliter, prout ab operante tale judicatur; ideò si ex ignorantiâ invincibili judicet illud esse malum, quod tamen è vera malum non est, voluntas illi adhærendo consentit in malum, & proinde peccatum: è contra verò, si ex

eâdem

eâdem ignorantiâ judicat esse bonum, quod re vera m lum est, voluntas illud amplectendo non peccabit: im poterit benè operari.

2. Dicendum. Si error conscientiæ ex ignorantiâ vinc bili procedat, tunc voluntatem neque ad operandum, ne que ad non operandum obligari; sed illum errorem de ponendum. Ita S. Thomas art. 6. & S. Bonavent. in dist. 39. art. 1. qu. 3. Ac in primis quod neque ad op randum, neque ad non operandum obligetur, constat e eo quòd utrobique peccaret, ad quod tamen nullus obl gari potest: operando quidem secundùm dictamen con scientiæ; quia ad malum impellit; nec illius mali igno rantia excusat, quia vincibilis & proinde voluntaria est non operando verò; quia si conscientiam illam non de ponat, agit contra illam, quæ qualiscunque sit, est sempe proxima voluntatis operantis regula, contra quam nu latenus agere licitum est: unde Apostolus ad Galat. Testificor, inquit, omni homini circumcidenti se, quia de bitor est universæ legis faciendæ: in quantum scilicet ju dicat ex conscientia erronea vincibili Mosaicæ legis obse vationem esse necessariam; unde sequitur, quod ad ev tandum peccatum, conscientiam illam erroneam depone re teneatur: cùm, ut supponimus, id possit, vel applican do intellectum ad id attentiùs considerandum, in quo falli suspicatur, vel pij alicuius & prudentis viri consil um exquirendo propriumque judicium, quod sibi aliqua liter suspectum est, illius monitis humiliter submittend

§. IV.

Quid de conscientia scrupulosa sentiendum sit.

1. PEr conscientiam scrupulosam nihil aliud intellig mus, ut supra dictum est, nisi judicium quoddam imperfectum ex inani aliqua frivola ratione ortum, qu quis suspicatur, vel timet ibi esse peccatum, ubi rever non est: ex quo patet judicium illud falsum esse, & s

consci-

conſcientiam ſcrupuloſam eſſe quandam veluti ſpeciem conſcientiæ errantis : proindeque de ipsâ conſcientiâ ſcrupuloſa idem dicendum eſſe, quod de conſcientia erronea vincibili : ſcilicet illam eſſe deponendam, alias inſtare periculum peccandi, ſi quis eâ non depoſitâ operetur, vel non operetur ſecundùm dictamen illius.

Ut autem conſcientia illa ſcrupuloſa deponatur, attendere quiſque debet, quæ ſit præcipua & magis ordinaria ſcrupulorum ſibi in animo ſuboriri ſolitorum causâ : in quibuſdam enim ſcrupuli ex ignorantiâ procedunt : in aliis ex quâdam mentis inconſtantiâ & fluctuatione in aliis ex ipſius cerebri debilitate vel frigidâ & timidâ complexione, aut etiam ex melancholiâ, ſeu atræbilis redundantiâ: in aliis ex occulta ſuperbia, quæ aliorum judicio ſubiici tenuit; in aliis ex conſortio perſonarum ſcrupuloſarum, aut lectione librorum, in quibus Theologiæ moralis axiomata quædam rigidiora proponuntur : in aliis deniquè ex ipſius dæmonis ſuggeſtionibus, Deo ob cauſas æquiſſimas, licet minus notas, ita permittente.

2. Perſpecta verò illorum ſcrupulorum causâ & origine, propria & apta remedia adhibenda erunt : & ſiquidem ex infirmitate aliquâ corporis proveniant : ex medici conſilio ſolatia & ſubſidia quærere opportebit : ſi ex ignorantia, doctrinam ſanam & rectam opponere conveniet : ſi ex ſuperbia, humilitas erit ſectanda, maximè in deponendo proprio judicio, illudque piis ac ſalutaribus monitis alterius, quantum expedit ſubmittendo : ſi ex dæmonis ſuggeſtione, animi fluctuatione, aut alia ſimili causâ oriātur, auxilium divinum humili prece poſtulandum erit, ſed præcipuum & ſaluberrimum contra omnia ſcrupulorum genera remedium, eſt Confeſſario aut alteri cuipiam viro pio, prudenti, docto, ſcrupulos illos, ſtatumque animi interiorem fideliter ac ſincerè aperire, eius conſiliis humiliter acquieſcere, illiuſque judicium reclamante licet conſcientia ſcrupuloſa, quæ nuſquam audienda, ſed ſemper deponenda eſt, conſtanter ſequi. Ita S. Antoninus,

Navarrus, Valentia, & alij apud Laymannum tract. 1. c. de conscientia cap. 6.

3. Quod si quis aliquandò ita scrupulis urgeatur, ut ne apud se quid facto sit statuere, nec adire Confessarium, au à quoquam consilium requirere possit: tunc vel ipsam ad scrupulos inaniter concipiendos proclivitas, sufficien ratio esse potest ipsam conscientiam scrupulosam dep nendi & penitùs abiiciendi: imò persona timoratæ co scientiæ, quæ citiùs mori eligeret, quàm datâ operâ De displicere, in his casibus, in quibus dignoscere non pote an peccaverit necne, v. g. an consensum plenum & de beratum tentationi alicui præbuerit; tutò sibi persuade potest se non consisse deliberatè, nec peccatum ullum sa tem mortale commisisse; cùm fieri non possit quin co sensum illum plenè advertisset, si deliberatè tentatio illi consensisset: secùs verò dicendum de iis, qui in v ria pecata mortalia crebrò incurrunt, illis siquidem tuti est in scrupulis rigidiorem partem amplecti, seque pecca reos agnoscere & confiteri quàm sibi periculosè adular cùm tales ut plurimùm ob peccandi assuetudinem pecc torum stimulum vix persentiant.

§. V.

Quid sit conscientia dubia, & in dubiis quid agendum.

1. Observandum est aliud esse dubium juris, aliud ve dubium facti. Dubium juris dicitur illud, qu est de obligatione, vel de legitimâ facultate agendi, a de legitimo actûs valore: dividiturque in dubium sp cularium, & dubium practicum. Dubium speculativ illud est, quo dubitatur de re aliquâ utrùm licita sit a illicita, valida aut invalida. an talis contractus sit licitu an Matrimonium tali modo contractum sit validum. D bium practicum est, cùm in particulari dubitatur utrù hic & nunc liceat talem contractum inire, tali cogitat ni consentire.

Dubium

Dubium verò facti est illud, quo ambigitur utrùm aliquid factum sit, necne, v. g. Utrùm votum emissum sit, aut si emissum est, utrùm impletum fuerit. His observatis,

Dicendum 1. aliquid facere vel omittere cum conscientiâ practicè dubia, seu cum dubio juris practico, semper esse peccatum. Id constat tùm ex cap. Dominus, de secundis nuptiis, ubi Lucius III. Summus Pontifex declarat illum, qui post secundum matrimonium bonâ fide contractum dubitare incipit de morte prioris coniugis, & utrùm licitè possit à secundâ coniuge debitum exigere, quamdiu in illo dubio hæret, peccare, si debitum exigat: tum etiam ex eo quod exponens se deliberatè peccandi periculo, peccat, ut docet S. Thomas quodlib. 8. art. 13. atqui operans cum tali dubio practico, exponit se periculo peccandi: ergo peccat.

2. Dicendum. Non esse peccatum facere aliquid vel omittere cum dubio speculativo, dummodò practicè judicet operans hîc & nunc tale opus sibi esse licitum: v. g. quamvis subditus speculativè dubitet an bellum illud quod à Principe suo geritur, sit justum, tamen in particulari practicè judicare potest, licitum sibi esse in tali bello pugnare, quandiu ipsi non constat quod sit injustum, ut expressè docet S. Augustinus lib. 22. contra Faust. cap. 7. nihil enim obstat quin cum dubio speculativo simul consistere possit judicium practicum verum & certum, quia judicij speculativi & practici veritas & certitudo ex diversis principiis & rationibus pendet: aliæ siquidem sunt rationes, ob quas aliquis de justitiâ belli à Principe suscepti dubitare potest: aliæ verò, ob quas judicare potest licitum sibi esse in tali bello pugnare.

Dicendum 3. in dubijs facti, quoties urget necessitas, in quâ de salute animæ agitur, tutiorem partem esse semper eligendam. Id constat ex cap. Si quis autem, de Pœnitentia quæst. 7. & ex cap. Juvenis, de sponsalibus: unde sequitur quòd in collatione Sacramentorum, quæ ad salutem necessaria sunt, quando dubium aliquod emergit,

ſententia tutior pro ſalute illius cui conferuntur, ample ctenda ſit: e. g. ſi dubitetur, an puer Baptiſmum ſuſcepe rit, necne? tutior pro illius ſalute ſententia ſumi debet quæ eſt Baptiſmum illi ſub conditione eſſe conferendum quod etiam ſimiliter dici debet, quandò ſalus corporali alicuius periclitatur; tunc enim medicus ſuccurrere te netur eo medicamento, quod tutiùs eſſe judicat: alià graviter peccaret, ſi eo poſthabito, experiendi gratiâ, me dicamentum minùs certum adhiberet.

In aliis verò dubiis, in quibus non eſt adeò urgens ne ceſſitas, neque etiam tam arcta intercedit obligatio ad tu tiorem partem amplectendam, præſertim ſi grave aliquod incommodum inde ſequatur; e. g. qui de natalibus ſui dubitat, utrûm legitimus ſit an illegitimus, non tenetu ſemper ſequi partem rigidiorem & tutiorem: ſed mitio rem & benigniorem, dummodò probabilis & tuta ſit amplecti poteſt. Ita Navarrus cap. 27. num. 281. Sylve ſter verbo, Filij, quæſt. 12. ubi Panormitanum & alio Doctores citat.

3. Dicendum 4. in dubio meliorem ſemper eſſe con ditionem poſſidentis. Ita habetur regul. 65. in 6. ex qu ſequitur, quòd ſi quis dubitare incipiat utrùm res, quan hactenùs bonâ fide poſſedit, ſua ſit an aliena, nec diligen ti inquiſitione adhibitâ, id cognoſcere poſſit, tunc illam ſib tutò poteſt retinere. Ita Joannes Medina quæſt. 17. d reſtitutione, Sylveſter verbo, Præſcriptio, num. 3. ub citat Gloſſam & Panormitanum, qui hanc ſententiam di cit eſſe communem.

Dicendum 5. in dubio factum non præſumi, ſed de monſtrari debere. Ita Sotus, Suares, Azor, & plures ali quos citat & ſequitur Laymannus tract. 1. de conſcien tiâ cap. 5. parag. 3. & colligitur ex L. In bello, parag facta, ff. de captivis: e. g. in dubio utrùm quis votum emiſerit, non debet cenſeri obligatus: ſi autem conſte illi de voto emiſſo, dubitet autem num illud impleverit tunc ad illud implendum tenebitur. Ita præter citato

Docto-

Doctores, Suares lib. 4. de voto cap. 5. Item dubitans, an lex aliqua lata sit vel promulgata; si post diligentem inquisitionem nihil certi deprehendere possit, sed semper æquè dubius remaneat, tunc præsumere potest non esse: si verò post legem latam & promulgatam, dubitet an sit revocata, vel usu contrario abrogata, tunc præsumptio stat pro lege, proindèque ad illam servandam obligatio est. Ita Lessius in prælect. Theolog. ad qu. 19. dubio 10.

4. Superest una difficultas circa conscientiam dubiam, nimirùm quando quis in eas angustias redigitur, ut quicquid faciat, peccatum devitare non posse videatur; & sic dubius & anceps apud se est: quid potissimùm agere debeat: v. g. interrogatus quis in privata conversatione de peccato occulto alterius sibi cognito, dubitat quid sibi agendum sit, & utrùmque peccandi periculum sibi imminere videt: si enim negaverit ab illo commissum esse, aut à se cognitum, mentietur: si verò illud declaraverit, vel aliis loquendi modis usus fuerit, unde astantes veritatem facti conijcere possint, famam proximi lædet & detractionis peccatum incurret.

Respondetur in tali casu & aliis similibus, si nullum aliud pateat effugium, neque ullo modo se quis ex eiusmodi angustijs liberare possit, tunc id eligere debet, quod minus malum sibi uidetur, & illud agendo, conscientiam peccati deponere, quia juxta regulam juris, Ad impossibile nemo potest obligari: quis enim (ut dicit S. Augustinus lib. 3 de lib. arb. cap. 18.) peccat in eo quod nullo modo caveri potest? Neque refert utrum quis se ipsum sua culpa in hanc perplexitatem coniecerit, quia quidquid sit de præterito quod in eius potestate ampliùs non est, certè ad evitandum novum peccatum sufficit, ut quis tunc faciat id quod in se est: Nihil enim quovis tempore (ut rectè monet Gerson in regulis moralibus part. 2. tract. 1. ampliùs ab homine requirit Deus, qui, ut declarat Concil. Trident. sess. 6. cap. 11. Impossibilia non jubet.

SECTIO VI.

* *De opinione probabili.*

QVoniam ea quæ tractantur à Theologis circa probabilitatem opinionum, maximè conferre poſſunt ad rectam & ſanam dictorum au dicendorum intelligentiam, nec non ad quarumcumque actionum directionem, ideò utiliſſimum exiſtimavimus de hoc ſubjecto paulò accuratiùs agere, ac præcipuis ſuper eo difficultatibus quantam poterimus licem afferre, ſervatâ in omnibus tamen brevitate, quam compendij ratio exigit.

§. I.

Quid opinionis probabilis nomine intelligendum ſit.

DUo hîc nobis explicanda ſunt. 1. quid ſit opinio. 2. quænam opinio cenſeri debeat probabilis.

Quod ad primum ſpectat. nomine opinionis nihil aliud à Theologis intelligitur, quàm aſſenſus rationis. alteri ex duabus propoſitionibus contrariis, vel contra dictoriis datus, cum aliqua formidine oppoſiti coniunctus.

Dicitur (aſſenſus) ut à dubitatione diſtinguatur, quæ animum veluti ſuſpenſum tenet, nec in alterutram partem inclinare ſinit.

(Rationis) quia ad opinionem non ſufficit prima mentis operatio, ſeu ſimplex adprehenſio, ſed requiritur judicium aliquod, vel diſcurſus rationis.

(Datus alteri ex duabus propoſitionibus contrariis) quia opinio facit ſemper propendere animum in alterutram partem; aliàs ſi ſupenſus maneret inter utramque, jam non opinans, ſed dubitans diceretur.

(Cum formidine oppoſiti coniunctus) quia ſi nulla formido ineſſet, ſed omnimoda certitudo, tunc non eſſet opinio, & ſi quidem certitudo illa oriretur ex principiis veris, ac certa & evidenti demonſtratione, tunc eſſet ſci-

entia ; si ex principiis falsis, error vel obstinatio diceretur.

Quod spectat ad secundum, duæ sunt præcipuæ conditiones, quæ ad conciliandam opinioni alicui probabilitatem requiruntur.

Prima est; ut non repugnet aut veritatibus ab Ecclesia receptis aut evidenti rationi ; neque etiam temerè contradicat communi & receptæ Theologorum doctrinæ.

Secunda, ut firmo aliquo fundamento innitatur : neque enim sufficit ad hoc ut probabilis judicetur, quod veritati minimè adversetur, sed præterea necessarium est, ut principiis quibusdam veritati consentaneis fulciatur, quod fiet si solidâ aliquâ ratione, aut authoritate gravi & fide digna innixa sit.

Quæres, quænam authoritas ita gravis & fide digna censeri debeat, ut opinionem aliquam efficere possit probabilem ? Sunt qui certum quendam Doctorum numerum exigunt, ut illorum authoritas talis queat existimari : & alij quidem plures requirunt, alij pauciores : quod quidem definire quamvis sit difficillimum, nullus tamen inficiabitur, quin varij casus interdum occurrere possint, in quibus etiam unius Doctoris authoritas sufficiens censebitur; ut quis probabiliter & tuto possit operari. Exempli gratia. Laicus aliquis dubitans an sibi licitum sit tale negotium aggredi, vel talem contractum inire, proprium consulit Parochum, aut proprij Episcopi Pœnitentiarium, vel etiam ipsummet Episcopum. & ab alterutro illorum edocetur eiusmodi negotium, vel contractum licitum esse: Quis post hæc dicere auderet talis consulentis, (de cuius eruditione vel pietate ut supponimus, nulla subest ratio dubitandi) authoritatem non sufficere, ut probabiliter & tuto operetur, ; quamvis authoritas illa, quam in operando sequitur, non sit nisi unius Doctoris ? Neque pœnitentes arguuntur, qui in communibus conscientiæ difficultabus, in quibus non satis exploratum habent quid licitum sit vel illicitum, unius Confessarij, quem virum pium & eruditum existimant, consiliis acquiescunt, &

illius solius authoritatem sibi sufficere arbitrantur.

Ex quibus infertur authoritatem illam, de qua nunc quæstio est, ex variis circumstantiis æstimandam esse, videlicet, vel ex conditione personarum, quarum consilium in agendo sequimur; nullus est enim qui non fateatur, proprij Episcopi, aut Parochi authoritatem maximi momenti apud unumquemque esse debere: vel ex eorum, de quibus consilium exquiritur, maiori vel minori momento, vel difficultate: quia nulli dubium est, quin casuum illorum, qui maioris momenti censentur, & pluribus, ac maioribus difficultatibus implexi sunt, resolutio à pluribus & doctioribus petenda sit, nec unius aut alterius Doctoris levioris notæ authoritas sufficere æstimetur. Nullus est etiam præterea qui non fateatur authoritatem illam, quæ Doctorem aliquem, aut Pastorem seu Confessarium permovere debet, ut rationabiliter opinionem aliquam probabilem existimet, maiorem & graviorem esse debere illâ, quæ, in simili casu, laico alicui dubitanti vel consulenti sufficiens esset.

Porrò ut aliquis dicatur operari ex opinione probabili, non est satis ut principia illa per quæ probabilis efficitur, sint alteri cognita, sed etiam ut ipsi innotescant, hoc est ut sciat se agere, vel ex aliquâ solida ratione, vel ex authoritate gravi & fide digna: cùm enim opinio illa sit directiva operationis, quæ ut recta sit debet esse iusta & prudens, talis haud dubiè non esset, si operans nulla eiusmodi ratione, authoritate in operando duceretur.

Debet præterea ratio eiusmodi vel authoritas illi esse nota, cùm operatur vel antequam operetur, non autem solummodò postquam operari desiit, alias eiusmodi ratio vel authoritas operationis illius directiva non esset. Unde falluntur ij, qui post actum aliquem commissum vel omissum, evolvunt Doctorum libros, ut sibi faventem aliquem reperiant, quia ratio illa vel authoritas subsequens nihil confert ad rectitudinem actus, qui bonitatem suam vel malitiam desumit ex dispositione operantis cum

opera-

operatur, non verò ex cognitione, quàm post operationem acquirere potest.

§. II.

An licitum sit operari ex quacunque opinione probabili.

SUpponimus certum esse generaliter loquendo, & abstrahendo à quibuscunque opinionibus probabilibus in particulari, non modò licitum, sed & aliquando necessarium esse operari ex opinione probabili, cùm plerumque homines aliter operari non possint: neque enim intellectu Angelico præditi sunt, quo intuitivè, & infallibiliter omnia perspicere queant; & experientiâ compertum est, seclusis iis, quæ fide divinâ nobis perspecta sunt, per paucas res esse, quæ certâ & evidenti demonstratione à nobis cognoscantur, præsertim in agilibilibus, in quibus vix ulla ratio moralis agendorum afferri potest, quin aliqua alia in contrarium afferri queat.

Porrò ad clariorem & certiorem quæstionis propositæ resolutionem, observandum est formidinem illam, quam Paragrapho præcedenti diximus remanere simul cum assensu opinantis, ex opinione probabili, aliam esse intrinsecam & practicam, aliam extrinsecam, & veluti speculativam.

Per formidinem quam vocamus intrinsecam & practicam, eam intelligimus, quæ ipsum operantem reddit anxium & irresolutum in judicio practico rationis, eo tempore, quo operatur: ita ut nequaquam apud se statuat, quod hîc & nunc, hoc vel illud agere vel omittere licitè possit.

Per formidinem verò quam dicimus extrinsecam & speculativam, intelligimus eam quâ etsi operans intrinsecè, seu judicio practico sit sufficienter resolutus, quod hîc & nunc, hoc vel illud agere vel omittere licitè possit, ab extrinseco tamen timet ne judicio suo speculativo de tali re vel actione, subesse possit aliqua falsitas.

Hâc observatione suppositâ, dicimus licitum quidem esse operari ex quacunque opinione probabili, cum formidine extrinseca & speculativa: nusquam verò cum formidine intrinseca & practica. Ratio primæ partis huius assertionis est, quia formido illa extrinseca, quæ cuicunque opinioni quamtumvis probabili semper conjuncta est, aliàs non esset ampliùs opinio; sed scientia vel aliqua alia species cognitionis, non impedit quin operans ex opinione probabili secundum rectam rationem operetur, quia ut ex dictis paragrapho præcedenti constat, sequitur in operando vel solidam aliquam rationem, vel authoritatem gravem & fide dignam, quod censetur sufficere ut dicatur rectè operari. Ratio secundæ partis eiusdem assertionis est, quia ut quis rectè operetur, debet esse moraliter certus, & apud se iudicio intrinseco statuere quod hîc & nunc hoc vel illud agere vel omittere sine peccato possit, quod quidem statuere potest quamvis certus non sit, imò formidinem aliquam habeat, quod in judicio speculativo super tali re vel actione falli possit. Quia judicium illud practicum est proxima regula actionum humanarum, Judicium autem speculativum est tantùm remota: est autem necessarium ad rectitudinem moralem cuiuscunque actionis ut proximæ regulæ dirigenti sit conformis: erit autem conformis, si operans certus sit moraliter se rectè operari; quamvis speculativè non ita sit certus, sed formidinem aliquam habeat de opposito.

Dicet aliquis, esse certum & non esse certum videri inter se contradictoria, nec proinde in eodem operante simul reperiri posse.

Respondetur illa non esse contradictoria, quia licet de eodem non tamen eodem modo dicuntur: operans enim certus est quod licitè tunc operari potest, ex opinione probabili, quamvis aliunde non sit omnino certus de validitate rationis vel authoritatis, quâ opinio illa nititur, sed habeat formidinem aliquam de opposito. Quod enim

certitu-

certitudo practica moralis non excludat omnem formidinem ſpeculativam, ſed cum illa in eodem operante reperiri poſſit, clarum eſt Scriptura, Proverb. 28. Beatus homo qui ſemper eſt pavidus. Philipp. 2. Cum timore & tremore ſalutem veſtram operamini. Ex quibus & ſimilibus locis patet, quod quamvis certa ſit fiducia adipiſcendæ ſalutis in quolibet fideli per virtutem ſupernaturalem ſpei, quæ divina miſericordia & Chriſti meritis certè innititur, hoc tamen non obſtat, quin ſimul in eodem fideli reperiatur timor & formido ejuſdem ſalutis non adipiſcendæ, propter voluntatis propriæ infirmitatem & inſtabilitatem.

§ III.

Utrùm ex duabus opinionibus probabilibus, licitum ſit ſequi minus tutam, & minus probabilem.

AD faciliorem & certiorem propoſitæ quæſtionis reſolutionem, Obſervandum eſt primò probabilioris opinionis nomine nos intelligere eam, quæ conditiones in Paragrapho primo propoſitas perfectius poſſidet; ſeu quæ nullam habens cum veritatibus fidei, aut cum communi & recepta Doctorum ſententia repugnantiam, validiori aliqua ratione, aut graviori authoritate innixa eſt. Tutioris verò opinionis nomine eam intelligere, quæ nos ab omni peccati ſpecie longiùs removet. Quamobrem ex duabus opinionibus, quarum altera affirmat, altera negat peccatum eſſe aliquid facere aut omittere, illa quæ affirmat ſemper eſt tutior, cum hominem ſe illi accommodantem, & ab eo quod damnat abſtinentem, nulli planè, ac ne materialiter quidem peccandi periculo exponat. At verò ejuſmodi opinio licet ſit tutior, non eſt tamen ſemper probabilior, cum debilioribus plerumque fundamentis ſeu rationibus innitatur. Jampridem iſtud, animadvertit S. Antoninus 1. part. tit. 3. cap. 10. § 10. ubi explicatis opinionibus S. Thomæ negantis, & S. Bonaventuræ affirmantis peccatorem poſt lapſum in peccatum morta-

mortale teneri ex præcepto divino statim cōfiteri, si subsit copia confessarij, declarat opinionem S. Thomæ esse probabiliorem, & ideo magis communem in praxi.

Observandum 2. Quæstionem hîc non esse de consilio, sed de præcepto: hoc est non hîc quæri ān meliùs sit, & magis expediat sequi opinionem tutiorem vel probabiliorem; est enim in confesso apud omnes meliùs esse per se loquendo sequi tutiorem opinionem, vel ex duabus opinionibus æquè tutis sequi probabiliorem: sed quæritur an sit obligatio aliqua ex præcepto divino sequi semper opinionem illam, quæ sit tutior, vel probalior.

Observandum 3. Cùm quæritur inter Theologos an liceat ex duabus opionibus probabilibus sequi minus probabilem intelligi etiam minus tutam, nam si minus probabilis esset magis tuta, nullus in dubium revocat quin licitum foret eam amplecti; si quidem eo ipso quo esset magis tuta, magis etiam ab omni specie peccati removere, adeòque non modo licitum esset, sed etiam laudabile illam tanquam normam in operando sequi.

His observationibus præsuppositis, dicendum est licitum esse ex duabus opinionibus probabilibus, relictâ probabiliori, sequi minus probabilem, dummodò tamen illa sit verè probabilis eo sensu, quo in paragrapho primo explicatum est. Ita docent quàm plurimi & perinsignes Theologi, ac præ cæteris, Joannes Malderus Episcopus Antuerpiensis in 1. 2. quæst. 19. disp. 86. Didacus Alvares Episcopus Tranensis, in commentar. ad 1. 2. disp. 80. num. 9. Bartholomæus Ledesma, Episcopus Guaxaguensis in tract. de Sacramento Pœnitentiæ, difficult. 14. Josephus Angle Episcopus Bozanus in floribus quæstionum Theologicarum, quæst. de confess. difficult. 8. Thomas Zerola Episcopus Minorensis in praxi pœnitentiæ cap. 22 quæst. 3. Toletus lib. 3. cap. 2. Dominicus Bannes in 1. 2. quæst. 10. art. 1. dub. 3. conclus. 4. Navarrus in Manuali cap. 27: num. 288. Alexander Pezantius in 1. 2 quæst. 19. art. 6. disp. 2. num. 3. Franciscus Sylvius in

1. 2. quæst. 19. art. 5. quæst. 9. Philippus Gammachæus in 1. 2. quæst. 19. cap. 2. Andreas Du Vallius in tractatu de Actibus Humanis, quæst. 4. art. 12. Nicolaus Isambertus in 1. 2. disp. 9. art. 4.

Et probatur 1. ex eo quod dixit S. Leo Papa Epist. 92. ad Rusticum Narbon. ubi sic loquitur: In ijs, quæ vel dubia fuerint vel obscura, id noverimus sequendum quod nec præceptis Evangelicis, nec decretis Sanctorum Patrũ invenitur adversum. Ex quibus verbis sic argumentari possumus: Quælibet opinio quæ verè est probabilis, quamvis minus sit probabilis, quam alia quæ censetur probabilior, tamen nec præceptis Evangelicis contraria, nec decretis Sanctorum Patrum invenitur adversa: ergo secundùm mentem illius Sancti Pontificis illam sequi licitum est. Consequentia clara est; antecedens patet, quia si opinio illa præceptis Evangelicis, aut decretis Sanctorum Patrum adversaretur, jam non esset probabilis, ut constat ex ijs quæ § 1. dicta sunt.

Probatur 2. Ille actus censetur bonus & honestus, ac proinde licitus, qui rectæ rationi conformis est; atque actus ille, qui fit ex opinione probabili, seu secundum dictamen conscientiæ quæ opinionem probabilem sequitur est conformis rectæ rationi, quæ non obligat præcisè ad sequendam opinionem probabiliorem, sed ad sequendam opinionem, quæ verè sit probabilis. Neque verò ex eo quod aliquis in operando sequitur probabilem opinionem, relictâ probabiliori, inferri potest quod malè operetur, seu quod regulæ alicui falsæ aut illicitæ adhæreat; sed tantùm quod in operando regulam perfectiorem non sequatur, quam sequi non tenetur: alioquin si teneremur in omnibus sequi id quod perfectius est, dicendum esset illum, qui v. g. neglecto religioso statu, quem judicat perfectiorem & tutiorem, statum coniugalem amplectitur, operari ex judicio pravo & peccare, quod sine errore affirmari non potest.

Sunt tamen circa hanc nostram assertionem aliquæ Li-

mita.

mitationes necessariæ. Prima est in materia Sacramentorum: quando enim de alicuius Sacramenti administratione agitur: tenetur semper is qui administrat, sequi opinionem probabiliorem & tutiorem in illius materia & forma, quando illam sequi potest: v. g. quamvis aliqui Doctores existiment probabile esse quod validus sit Baptismus cum brodio vel aliqua alia aqua minùs pura & simplici collatus. Item quòd valida sit consecratio in pane siligineo, vel speltaceo, ille tamen graviter peccaret, qui eo modo baptizaret vel consecraret, neglectâ aquâ naturali purâ & simplici, quam ad manum haberet & cum qua posset baptizare, vel neglecto pane triticeo azimo cum quo posset consecrare. Ita Suares tom. 3 in 3. part. disp. 16. sect. 2 Vasques ad 1. 2. disp. 64. cap. 3. Sanches lib. 1. in Decalog. cap. 9 & alij.

Secunda Limitatio necessaria, est respectu Judicum & Medicorum; Illi enim in ferendis sententijs tenentur sequi partem probabiliorem, & litem adjudicare illi, cuius causa rationibus probabilioribus nixa est: isti verò in remedijs assignandis, debent sequi id quod tutius est: & quod probabilius ad sanitatem conferre videtur, cùm id justitia & charitas ab utrisque exigat. Ita Suares, Vasques, Sanches, supra citati, & plures alij.

Addunt etiam aliqui tertiam Limitationem, respectu Magistrorum & Præceptorum, in ijs præsertim quæ fidem & mores spectant asseruntque illos teneri sententias illas discipulos edocere, quas saniores & probabiliores existimant; imò & moralem adhibere diligentiam, ut quantùm poterunt in doctrinâ quam tradunt, veritatem assequantur: quia alioquin videntur discipulis iniuriam facere, & bono publico non leve præjudicium afferre. Ita Fillutius tract. 21. in Decalog cap 4. Breslerus lib. 3. de conscientia cap. 18. & alij.

Quæres an Doctor seu Confessarius aliquis dare possit consilium juxta sententiam probabilem, relictâ probabiliori, quam ipse sequitur. Respondetur cum Lamberto

sup. art.

sup. art. 5. cum distinctione: vel enim per talem consultationem, rogatur eius mens & sententia, circa casum propositum: vel tantùm quæritur quid liceat: vel denique quid expediat in tali casu: si primo modo petatur consilium, debet consultus respondere juxta propriam sententiam, alias non aget bonâ fide, & videbitur mentiri, quod nunquam licet: Si secundo modo, potest respondere, illud de quo consulitur; secundùm aliquam probabilem opinionem, esse licitum: Si denique tertio modo petatur consilium; debet prudenter omnia considerare personam ipsam quæ consilium petit, & omnes circumstantias ipsius rei de qua consilium petitur, & etiam temporis quo eiusmodi consilium petitur, & omnibus prudenter perpensis, id quod expedire videbitur consulere. Imo aliquando expedit, & oportet consulere id quod est tantum probabile, relicto probabiliori: quia contingere potest, ut qui petit consilium, sit ita dispositus, ut non sit facturus quod ei dictabitur secudum probabiliorem sententiam, unde sequetur eum periculo peccandi expositum iri, quod evitare posset, si daretur ei consilium secundùm sententiam probabilem, quæ ei fortasse magis arrideret, & cui se libentius submitteret. Debet tamen is à quo consilium petitur, ita se gerere, ut alij non scandalizentur videntes eum aliter consulere quam sentiat vel faciat.

CAPUT SECUNDUM,

De Peccatis.

SECTIO I.

Quid sit Peccatum.

1. QUæstio proposita intelligenda est non de peccato originali, quod alienâ culpâ contrahitur, de quo in prio-

in priori huius operis parte, tract. 4. actum est; sed de peccato actuali. quod propriâ voluntate incurritur. Hoc autem peccatum definitur à S. Augustin. lib. 22. cont. Faust. cap. 2. Factum, dictum, vel concupitum contra legem Dei æternam. Et in hac definitione, cui subscribit S. Doctor 1. 2. quæst. 7. art. 6. & cum eo communiter Theologi, duo verba subaudita intelligi debent, quæ si addantur, plenior erit definitio in hunc modum.

Peccatum est voluntarium factum, dictum, concupitum, aut omissio contra legem Dei æternam.

Dicitur 1. (factum, dictum, vel concupitum,) quia ut docet S. Thom. sup. omne opus malum vel est à voluntate elicitum, & sic est (concupitum) vel est imperatum, & sic ad exteriores actus locutionis, aut operationis pertinet; & est (factum vel dictum)

2. Dicitur (voluntarium) quia necesse est ad rationem peccati ut sit voluntarium, seu ut à libero voluntatis consensu procedat, ita ut (juxta doctrinam S. Augustini lib. de vera Relig. cap. 14. quæ etiam Theologorum omnium communis est:) Nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium.

Dicitur 3. (aut omissio) quia cum affirmatio & negatio (ut docet S. Thom. sup. in resp. ad 1.) reducantur ad idem genus, æquè peccat, qui non facit id quod præcipitur, atque is qui facit id quod prohibetur.

Dicitur 4. (contra legem Dei æternam,) quia ut supponimus ex dicendis c. sequent. cùm lex æterna Dei sit prima & summa regula rectitudinis omnis quæ in actibus humanis reperiri potest, hinc sequitur omnem actum, qui à rectitudine debita aberrat, etiam ab illâ primâ æternæ legis regulâ deflectere, & proindè æternæ leigi Dei adversari. Quod quidem ita verum est, ut etiam transgressionis illæ, quæ contra leges Ecclesiasticas, aut Civiles committuntur, eatenùs sint peccata, quatenùs leges illæ à lege æternâ derivantur, vel cum eâ concordant, vel ex eâ vim obligandi accipiunt, ut sic transgressiones illæ con-

tra legem Dei æternam fieri aliquo sensu intelligantur.

Porrò ad faciliorem eorum, quæ dicta sunt vel dicenda sunt intelligentiam, observandum est ad rationem peccati duo præsertim requiri: nimirùm, ut talis actus sit humanus, id est, voluntarius & liber; deinde ut sit malus & pravus, id est, ut careat debita commensuratione ad suam regulam: regula autem actûs humani proxima est recta ratio, ut supra dictum est; remota verò & principalis ac primaria. est ipsa lex æterna, quæ per naturalis rationis lumen cuique manifestatur, dicente Apostolo Rom. 2. quosvis homines gestare Opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientiâ ipsorum: Atque ideò S. August. & S. Thomas in supra dictis definitionibus, primò posuerunt id quod pertinet ad substantiam actûs humani, tanquam ipsius peccati materiale: deinde id quod pertinet ad rationem mali, ut eiusdē peccati formale. Ratio enim formalis peccati, ut communiter docent Theologi, nihil est aliud quam privatio rectitudinis illius, quam homo ex præscripto legis æternæ, & dictamine rectæ rationis, inducere tenetur in actum suum: unde idem S. Augustinus tract. 1. in S. Joan. dicit: Peccatum esse nihil, quia per Verbum factum non est; & lib: 2. de civit. cap. 7. Nemo, inquit, quærat causam efficientem humanæ pravitatis; non enim est efficiens, sed deficiens, quia nec illa effectio est, sed defectio. S. Ambrosius lib. de Isaac & animâ cap. 7. Quid est, inquit, malitia nisi boni indigentia? Et S. Anselmus lib. de concordiâ præscientiæ cum lib. arb. cap. 1. Non est, inquit, injustitia, qualitas, aut actio, aut aliqua essentia, sed tantùm absentia debitæ justitiæ.

Observandum præterea ex eodem S. Doctore in resp. ad 5. peccatum] aliâ ratione considerari à Philosophis, aliâ verò à Theologis; Philosophi siquidem peccatum considerant solummodò, prout rectæ rationi adversatur; Theologi verò ulterius progrediuntur. & in peccato attendunt, quod sit contra Dei voluntetem ac legem,

adeò-

adeòque ipsius Dei offensa quædam & injuria; unde in peccati definitione S. Augustinus rectè dixit, illud esse contra legem Dei æternam, ut præcipuam & maximam ipsius peccati deformitatem ob oculos poneret.

SECTIO II.

Utrùm dentur quædam peccata mortalia & venialia.

I. * MUltiplex divisio peccati à Theologis fieri solet. In primis enim dividitur peccatum in actuale, & habituale. Actuale est illud quod actu perpetratur, habituale verò quod post actuale commissum, per modum habitualis defectûs permanet.

Rursùm ipsum peccatum actuale dividitur, ex parte præcepti in peccatum commissionis, & omissionis. Ex parte objecti in peccatum contra Deum, seipsum, & proximum. Ex parte subjecti in peccatum carnale & spirituale. Ex parte modi, in peccatum cordis, oris, & operis. Ex parte causæ efficientis, in peccatum ex passione, ex ignorantia, & ex malitia. Deniq; ex parte malitiæ; in peccatum mortale & veniale, de quâ ultimâ divisione nunc agendum nobis est. De cæteris suo loco.

Nomine peccati mortalis intelligitur illud, ratione cujus homo gratiâ sanctificante privatur, & æternâ damnatione puniri meretur: nomine verò venialis illud, quod quamvis peccatum sit, nihilominùs neque gratiâ sanctificante privat hominem, neque damnatione æterna dignum reddit.

Est autem certum ex fide, dari quædam peccata mortalia, quædam item peccata venialia. Atque in primis, quod dentur peccata aliqua mortalia, in confesso est apud omnes, & manifestè constat ex Scriptura, quæ variis in locis testatur damnationem seu mortem æternam pro quibùsdam peccatis incurri; ut Ephes. 5. Omnis fornicator aut immundus, &c. non habet hereditatem in regno

Dei;

Dei: Apoc. 21. Homicidis & fornicatoribus, &c. pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure.

Quod verò etiam quædam peccata sint tantùm venialia. Probatur 1. ex eadem Scriptura, Proverb. 20. Septies in die cadit justus: 1. S. Joan. 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est: quo loco S. Joannes loquitur de peccatis justorum, ob quæ justi esse non desinunt. & quæ proinde cum gratiâ sanctificante stare possunt. ut asserit S. Augustinus lib. de nat. & grat. ca. 36.

Probatur 2. ex Concilio Milevitano can. 7. ubi dicitur non solùm peccatoribus, sed etiam justis hanc Orationis Dominicæ petitionem convenire; Dimitte nobis debita nostra: & ex Conc. Trident. sess. 6 cap. 11. ubi expressè declaratur: Justos & Sanctos in levia & quotidiana, quæ etiam dicuntur venialia, peccata quandoque cadere.

Certum est præterea discrimen peccati mortalis & venialis desumendum esse, non ex eò quod, ut asserunt Lutherani & Calvinistæ. peccata omnia prædestinatorum, aut fidelium venialia sint, reproborum verò, aut infidelium mortalia, sed ex propria ratione & natura ipsorummet peccatorum.

Id probari potest 1. ex Scriptura, quæ, ut supra dictum est, declarat peccata quædam æternâ morte dignâ esse, ac proinde mortalia: quædam verò venialia, sine ullâ relatione ad prædestinationem aut reprobationem, vel ad fidem sive infidelitatem peccantium: imò expressè testatur quosdam prædestinatos & fideles peccasse mortaliter, v. g. Davidem cùm perpetravit adulterium, quod haud dubiè peccatum mortale fuit, ut docet S. Ambrosius lib. 2. de Apolog. David. cap. 16. S. Petrum cùm ter Christum negavit, in quo peccavit mortaliter, teste S. August tract. 66. in S. Joan. ubi dicit illum in ista negatione timendo corporis mortem; animæ mortem incurrisse.

Probatur 2. ex Bullâ Pij V & Gregorij XIII. quæ per Urbanum VIII. renovata est, in quâ damnata est hæc

propositio Michaëlis Baii: Nullum est peccatum ex naturâ sua veniale, sed omne meretur pœnam æternam.

3. Probatur 3. ex eo quòd si peccata omnia prædestinatorum essent venialia, sequeretur prædestinatum gratiam justificationis amittere non posse, cùm per solum peccatum mortale amittatur: quod tanquam falsum & hæreticum damnatum est in Concilio Trident. sess. 6. can. 33.

Quæres, quænam sit propria & formalis ratio, per quam peccatum mortale à veniali differat. Respondetur varias esse super hâc quæstione Theologorum sententias. Quidam enim existimant in eo differre, quòd peccatum mortale sit contra præceptum, veniale verò contra consilium. Alij, quòd mortale sit contra legem, veniale verò præter legem. Alij probabiliùs, quòd peccatum mortale tollat ordinem ad ultimum finem, quia tollit charitatem & gratiam, quâ homo ad Deum ordinatur, & illi tanquam ultimo fini conjungitur; veniale verò non tollat ordinem ad finem, cùm non tollat charitatem; sed tantùm ad media, quia ponit inordinationem in actione humanâ, quæ ad Deum referri deberet tanquam ad ultimum finem, nec tamen potest, cùm peccatum non possit in Deum referri. Alij denique probabilissimè asserunt rationem formalem distinctivam peccati mortalis à veniali, in eo consistere, quòd in quolibet peccato mortali reperiatur contemptus Dei, vel expressus vel tacitus, seu interpretativus, quod ex plerisque scripturæ locis colligitur, in quibus conqueritur Deus se â peccatoribus sperni & contemni, ex quo sequitur dissolutio charitatis & amicitiæ, quæ inter Deum & hominem intercedit; in peccato autem vaniali non reperiatur, nec proinde ipsius charitatis & amicitiæ divinæ dissolutio: sicut in amicitiâ humanâ leves amici offensæ, licet ipsi displiceant, non tamen usque ad eius contemptum procedunt, nec proinde amicitiæ vinculum & unionem dissolvunt.

SECTI-

SECTIO III.

Quâ ratione peccata mortalia & venialia inter se dignosci possint

1. QVamvis, ut sectione præcedenti diximus, certissimum sit, & ex scripturis apertissimè constet, peccata mortalia & venialia inter se differre: quænam tamen peccata specie aut individuo mortalia sunt, & à regno cœlorum per totam æternitatem excludant: quænam sint venialia & perventionem ad illud pro determinato tantum tempore impediant; ex solo proprio & particulari judicio difficillimum est invenire: ut cum S. Augustino lib. 21 de civit cap. 27. loquamur, & periculosissimum definire.

Quia tamen ad Sacerdotis officium spectat distinguere lepram à leprâ, nec justam in Pœnitentiæ Tribunali sententiam ferre potest, nisi gravitatem aut levitatem peccatorum dignoscat; idcircò, ut in re obscurissima lucem aliquam afferamus, quasdam hîc observationes communiter à Doctoribus receptas & SS. Patribus approbatas proponemus, quibus in quolibet casu peccatum mortale a veniali dignoscere quivis probabiliter & tutò poterit. Ad illam igitur distinctionem peccati mortalis & venialis faciendam.

Observandum 1. quædam peccata ex genere suo mortalia esse: & gravem habere cum recta ratione & lege Dei repugnantiam, ut perjurium, homicidium, &c. quædam verò repugnantiam illam gravem cum rectâ ratione & lege Dei non habere, proindèque ex genere suo non esse mortalia, sed tantum venialia; cuiusmodi sunt illa, de quibus loquitur S. Augustinus serm. 4. de ani. def. Quoties aliquis in cibo & potu plus accipit quàm necesse sit, quoties plus loquitur quam oportet, aut plus tacet quam expediat, quoties pauperem importunè petentem exasperat: & similia quamplurima, quæ ibidem numerat. Quoniam verò in dignoscendis hujusmodi pec-

catus,

catis, quæ ex genere suo mortalia & venialia sunt, quivi plerumque proprio sensu falli & decipi posset, duæ regulæ communiter à Doctoribus assignantur, secundùm quas certum & tutum judicium de qualitate cuiuscumq peccati ferri potest.

2. Prima regula ex Scripturis habetur: quando scilicet sacræ litteræ tradunt peccatum aliquod à regno Dei excludere æternâ morte peccatorem dignum efficere, inimicum Dei constituere: ex his & similibus loquendi modi rectè infertur peccatum eiusmodi ex genere suo esse mortale. Et hâc regulâ utitur S. Augustinus in Enchiridio cap 78. ubi dicit, quòd quædam peccata levissima putarentur nisi in Scripturis demonstrarentur opinione graviora.

Secunda regula ex cõmuni Ecclesiæ, & Doctorum consensu desumitur: quando enim ex scripturæ terminis no satis liquet, utrùm peccatum aliquod ex genere suo mortale vel veniale sit, videndum quid sentiant Ecclesiæ Doctores: si enim unanimi consensu doceant peccatum aliquod ex genere suo esse mortale, pro mortali habendum est; si veniale, pro veniali: quod si in aliquo inter se dissentiant, pars probabilior & tutior, aut saltem probabili & tuta eligenda est.

Observandum secundò, peccata quædam ex genere su mortalia, posse duobus modis fieri venialia. scilicet v ob levitatem materiæ, vel ob imperfectionem actûs. It ex communi Doctorum sententia Navarrus prælud. 9 num. 12. Utrumque hunc modum attingit S. Augustinu lib. de nat. & grat. cap. 38. ubi de justis venialiter pe cantibus loquens dicit: Sæpè in levissimis & aliquando i cautis ipsis obrepere peccatum. Hinc infertur furtum v. g. quod ex genere suo mortale est, ratione levitati materiæ fieri veniale, si res furto ablata sit vilissima & perexigui pretij: similiter iram, quæ ex genere suo mo talis est, propter imperfectionem actûs fieri venialem; aliquis v. g. ex imperfecta rationis advertentia & delib ratione vindictam aliquam gravem appetat. Quod clarius intelligatur.

3. Ob-

3. Observandum. Motus voluntatis & aliarum potentiarum in triplici esse differentia. Alij enim sequuntur plenam & perfectam rationis adververtentiam & deliberationem: cum scilicet homo plenè advertit se aliquid cogitare, appetere aut exteriùs operari, quod est malum atque illicitum, & nihilominùs in illa cogitatione, appetitione, aut actione persistit; tunc enim dubium non est quin peccet mortaliter, si materia sit ad mortale peccatum sufficiens.

Alij ante omnem rationis advertentiam oriuntur, qui vocantur primò primi: cùm scilicet vel ex dæmonis suggestione, vel ex re aliqua in sensus exteriores incurrente, vel ex alia quavis dispositione naturali exoritur, v. g. prava aliqua cogitatio, unde voluntas vel appetitus sensitivus naturaliter in propositum obiectum movetur. Et hi motus omni culpâ carent cum in hominis potestate non sint: quis enim, ut loquitur S. Augustinus lib. 3. de liber. arb. cap. 38. Peccat in eo, quod caveri nullo modo potest? unde S. Gregorius Papa responsione decimâ ad Augustinum Anglorum Episcopum, & habetur cap. Sed pensandum, dist. 6. expressè dicit: Peccatum perfici cùm in delectationis motum ex deliberatione fit consensio: cùm igitur in illis motibus primò primis nullus sit deliberationi locus, nullus etiam erit consensioni, nec proinde peccato. Et idem S. Augustinus lib. 1. de civit. cap. 25. de motibus illicitis appetitus inferioris loquens, dicit illos absque culpâ esse, quando nullus eis præbetur consensus: atqui motibus eiusmodi primò primis nullus præbetur consensus, cùm deliberationem omnem præcedant, quæ tamen juxta doctrinam S. Thomæ 1. 2. quæst. 74. art. 7. ad 1. ad consensum necessariò prærequiritur: ergo secundùm mentem S. Augustini eiusmodi motus omni culpâ vacant.

4. Alij denique motus, quamvis perfectam rationis advertentiam & deliberationem antecedant, sequuntur tamen advertentiam aliquam, & considerationem imperfe-

ctam,

ctam, adeoque fiunt cum consensu imperfecto (ut ita loquamur) semiplenè deliberato: qualis consensus esse solet in semidormientibus, vel etiam in vigilantibus; sed animum passione aliquâ iræ, timoris, &c. perturbatum aut aliquibus alijs cogitationibus implicatum habentibus: ita ut ad illius motus, v. g. delectationis, quâ afficiuntur, malitiam plenè non advertant: & sic nonnisi imperfectè & leviter, id est venialiter, delinquant. Ita Major in 3. dist. 73. slu. 14. Navarrus prælud. 9. n. 11. & alii communiter. Quibus accedit authoritas S. August. lib. 6 cont. Julianum. cap. 9 & 10. ubi loquens de motibus inordinatis concupiscentiæ, Sine peccato, inquit, semper essemus, donec sanaretur hoc malum (concupiscentiæ scilicet) si ei nunquam consentiremus ad malum: sed in quibus ab ipso rebellante, etsi non lethaliter, sed venialiter tamen vincimur, in his contrahimus. unde quotidie dicamus, dimitte nobis debita nostra. Ex quibus verbis habetur, hominem erga motus concupiscentiæ insurgentes tripliciter se habere posse; sine peccato, si nullo modo consentiat: cum peccato lethali, si deliberatè consentiat; cum veniali, si consentiat quidem, sed imperfectè & cum semiplenâ deliberatione.

5. Observandum 4. peccatum ex genere suo veniale quinque præsertim modis posse fieri mortale, ut ex iis quæ capite præcedenti dicta sunt, colligi potest. Primò si fiat ex conscientia erronea arbitrante peccatum esse mortale, quamvis reverâ non sit. Secundò, si ordinetur ad aliquod mortale: exempli gratiâ, si quis verbum otiosum dicat, ut alium inducat ad peccandum mortaliter. Tertiò, si in ipso peccato veniali, v. g. amore inordinato alicuius, rei finem ultimum constituat, quod fit, ut docet Toletus lib. 3. cap. 1. 2. cùm quis ita venialem aliquem actum exequitur, ut paratus esset, si mortalis esset, illum exequi. Quartò, si ex commissione deliberata alicuius peccati venialis sequatur aliquod grave scandalum, quod peccator secuturum prævidit, aut prævidere potuit

& debu-

& debuit. Quintò denique, si transgressio aliqua vel inobedientia ex se venialis committatur ex formali contemptu legis vel legislatoris.

Quæres, an ex pluribus peccatis venialibus constari possit unum mortale? Respondetur cum S. Doctore q. 88. art. 4. id fieri non posse, aliàs inde sequeretur contra expressam Concil. Trid. doctrinam sess. 14. cap. 5. nos per venialia peccata excludi posse à gratia sanctificante.

6. Obijcies ex multis venialibus furtis posse constitui furtum mortale: ex: g. ponamus furtum viginti assium esse quantitatem ad peccatum mortale sufficientem: si quis singulis diebus unum assem accipiat, primâ & secunda vice, aliisque sequentibus, peccabit solùm venialiter; vigesima autem mortaliter peccabit.

Respondetur, furtum illud ultimum esse peccatū mortale, non quod ex illo & aliis præcedentibus coalescat & confletur mortale illud peccatum; sed quia in hoc ultimo furto continetur expressa vel tacita volitio simul injustè retinendi hunc ultimum assem cum novemdecim præcedentibus: quæ quantitas cùm ex hypothesi sufficiat ad mortale, hinc fit ut ultimum furtum censeatur esse mortale.

Cæterùm, quamvis peccata venialia quantalibet unico peccato mortali æquiponderare nunquam possint, est tamen verissimum, quod docet S Thomas art. 3. venialia peccata, illa præsertim quæ ex deliberatâ voluntate committuntur, eatenùs disponere ad peccatum mortale, quatenùs assuescit humana voluntas illa committendo, divinæ legi in minoribus non subjici: unde paulatim ad ipsius divinæ legis jugum in maioribus & gravioribus excutiendum propensior fit, juxta illud Eccl. 19. Qui spernit modica, paulatim decidet: quo sensu rectè dixit S. Augustinus serm. 244. de temp. Noli despicere peccata ... quia parva sunt: nam & pluviarum guttæ parvæ sunt, sed flumina implent, & arbores cum suis radicibus ... llunt: Tu qui dicis quia parvum peccatum est, velim

ſcire quoties tale peccatum admittis, ſi tot parvulas pla-
gas in corpore, & maculas aut ſciſſuras in veſtibus tui
fieri velis? cùm ergò nec in corpore plagas, nec in ve-
ſte ſciſſuras vel maculas fieri acquieſcis, quâ conſcien-
tia hoc facere in animâ tuâ non metuis?

SECTIO IV.

Undenam ſpecifica vel numerica peccatorum diſtinctio petenda ſit.

1. QUoniam in Concilio Tridentino ſeſſ. 14. cap. 5. & can. 7. definitum eſt omnia & ſingula peccata mor-talia poſt Baptiſmum commiſſa, quorum memoria poſt diligentem ſui diſcuſſionem haberi poteſt, eſſe in Con-feſſione declaranda; ſimul etiam circumſtantias, quæ peccatorum ſpeciem mutant: ut pœnitens hoc præſtare, vel illum ad id præſtandum Confeſſarius juvare poſſit, neceſſarium eſt inquirere, undenam ſpecifica vel numeri-ca peccatorum diſtinctio oriatur.

Atque in primis quod ſpectat ad ſpecificam peccato-rum diſtinctionem, dicendum eſt, illam præſertim ex obje-cto formali cuiuſque peccati deſumendam eſſe, ut docet S. Thom. quæſt. 72. art. 1. ita ut peccata illa ſpecie inter ſe diſtincta cenſeantur, quorum objecta formalia oppoſi-tionem habent cum perfectionibus moralibus ſpecie di-verſis, quibus ipſa peccata privant; cùm enim peccatum formaliter conſiſtat in privatione rectitudinis, ſeu perfe-ctionis alicuius moralis, ut ſect. 1. dictum eſt. ſequitur cuiuſque peccati formalem & ſpecificam ab altero diſtin-ctionem deſumendam eſſe ex ratione ſpecificâ rectitudi-nis illius & perfectionis quâ privat: privationum enim ſpecifica diſtinctio, ut docent Philoloſophi, non aliunde pe-titur, quam ex diſtinctione ſpecifica formarum quibus privant.

2. Hinc colliges 1. peccata illa eſſe inter ſe ſpecie di-verſa,

versa, non modo quæ virtutibus specie diversis adversantur, sed etiam quæ eidem virtuti sub diversa tamen formali ratione repugnant: ex. gr. periurium & voti prævaricatio specie inter se differunt, quia eidem virtuti religionis, sub diversâ tamen formali ratione opponuntur, ut plenius intelligetur ex iis, quæ in explicatione primi & secundi præcepti Decalogi dicenda sunt.

Colliges 2. circumstantias illas speciem peccati mutare, aut peccata specie distincta multiplicare, quæ novam & specie distinctam deformitatem in actum peccati induunt: ex. gr. ille qui vovit se singulis diebus veneris jejunaturum, si jeiunium illud tempore quadragesimæ infringat, duplex specie peccatum, licet numero unicum, committit: quia in illo actu duplex deformitas specie distincta reperitur, una quidem contra obedientiam Ecclesiæ legibus debitam: altera verò contra virtutem religionis, cuius est vota edere, ac edita fideliter adimplere; ideòque circumstantia illa voti in Confessione declaranda est.

3. Quod spectat ad distinctionem numericam ipsorum peccatorum, dicendum est tot esse numero distincta peccata, quot sunt actus voluntatis moraliter interrupti & repetiti. Ita S. Thomas in 2. dist. 42. quæst. 1. art. 1. & post illum Suares part. 3. tract. 4. disp. 22. sect. 5. Navarr. cap. 6. num. 16. Azor. Tabiena, & alij. Cùm enim voluntas sit principium actuum voluntariorum bonorum & malorum, nec ullum sit peccatum, nisi in quantum ab ipsa voluntate deliberatè procedit, hinc sequitur peccatorum numerum in tantùm multiplicari, in quantum ipsius voluntatis actus moraliter interrupti reperiūtur.

Quæres quandonam voluntatis actus censeantur moraliter interrumpi: ita ut per illorum repetitionem peccata numero multiplicentur. Respondetur actus voluntatis tunc moraliter interrumpi, quoties nec formaliter, nec virtualiter perseverant; unde qui proficiscitur ad furandum, vel occidendum inimicum; quamvis in via fu-

randi vel occidendi propositum sæpiùs repetat, non censetur nisi unum numero peccatum committere: secus verò si hæc prior voluntas furandi somno interrumpitur, & postea renovetur & reparatur: tunc enim aliud peccatum numero distinctum committitur, ut docent supra citati Authores. Quòd si numerus actuum illorum voluntatis interruptorum & repetitorum tantus sit, ut ullum definire moraliter impossibile sit; tunc satis est in Confessione temporis moram declarare, eo modo quo dictum est, tract. 1. huius posterioris partis cap. 5. sect. 4.

SECTIO V.

De peccatis commissionis & omissionis, eorumq; varijs gradibus.

1. DOcet S. Thom. quæst. 72. art. 6. & ante illum docuerat S. August. lib. de perfectione justitiæ cap. 6. peccatum omne duobus modis admitti: si nimirùm aut illa fiant quæ prohibentur, & hoc est peccatum commissionis; aut non fiant quæ jubentur, & istud est omissionis. Hæc est autem præcipua inter utrumque differentia; quod peccatum commissionis opponatur præcepto negativo, cuius est ea conditio iuxta doctrinam S. Thomæ 1. 2. qu. 71. art. 2. ut omni tempore obliget; peccatum verò omissionis opponatur præcepto affirmativo, quod non omni, sed certo tantùm & determinato tempore obligat ut pleniùs & distinctiùs infrà in explicatione Decalogi declarabitur.

Jam circa peccatum omissionis observandum est, illud incurri non solùm quando quis advertenter vult omittere id ad quod faciendum obligatur, juxta illud S. Jacob. 4. Scienti bonum, & non facienti, peccatum est illi; sed etiam quando vult aliquid facere, ex quo secuturam esse omissionem advertit, aut advertere potest & debet, quæ quidem actio, quatenùs est causa peccati omissionis, est peccatum, non tamen ab omissionis peccato distinctum juxta probabiliorem sententiam Theologorum; quam-

sè pro-

sè probat Isambertus ad qu. 71. disp. art. 4. & 5. unde sequitur in Confessione satis esse ut quis, v. g. declaret se die festo Missam omisisse, nec ulterius teneri ad explicandum quænam actio illius omissionis causa fuerit, si actio illa ex se mala non non sit.

Quod verò spectat ad peccatum commissionis, tres sunt præcui illius gradus; aliud enim committitur corde, aliud ore, aliud opere, ut docet S. Thomas art. 7. & apertè constat ex Scriptura: S. Matth. 15. De corde exeunt cogitationes malæ, &c. quæ coinquinant hominem: Psalm. 14. Qui non egit dolum in linguâ suâ. nec fecit proximo suo malum. Rursùs peccata cordis, seu purè interna, tribus præsertim modis committuntur, cogitatione scilicet. delectatione, & consensu in opus malum. Quòd enim solâ cogitatione peccari possit; v. g. cùm quis advertenter & liberè opinioni alicui ab Ecclesia proscriptæ & damnatæ adhæret; per se patet, juxta illud Sap. 1. Perversæ cogitationes separant à Deo. Quòd item non modò consensus in opus aliquod malum, de quo nullus ambigit; sed etiam quod sola delectatio de ipso opere malo, quam Theologi morosam vocant, sit peccatum, docet Thom. quæst. 74. art. 8. & cum illo Theologi omnes: & olim expresse S. Augustinus 12. de Trinitate cap. 12. ubi sic loquitur: Totus homo damnabitur, nisi hæc quæ sine voluntate operandi, sed cum voluntate animum talibus oblectandi, solius cogitationis sentiuntur esse peccata, per mediatoris gratiam remittantur.

Ratio quâ S. Doctor id probat, hæc est: quod talis est delectatio, qualé est eius obiectum: atqui quando quis delectatur de opere aliquo malo, pro ut malum est, obiectum delectationis illius est malum: ergo delectatio illa erit mala: mortaliter quidem, si de re aliqua mortaliter mala delectetur, ut cùm quis cogitat de fornicatione. & ratione advertente de illa sic cogitata delectatur: venialiter autem, si res illa sit solùm venialiter mala, ut cùm quis cogitat, & cogitando delectatur de re aliqua otiosa.

Ex quo sequitur, quod si quis non de opere malo, u malum est, sed de aliqua illius circumstantia, quæ per se mala non est, delectaretur; v. g. si cogitans de homicidio alicuius hominis delectaretur, non quidem de morte illius, sed de modo quo mors ei illata est, seu de dexteritate homicidæ in homicidio perpetrando, non peccaret mortaliter, ut docet S. Thomas suprà.

3. Est autem hîc observandum 1. ad hoc ut delectatio de re aliqua mala sit peccatum mortale, duo requiri quod rectè docet & probat Isambertus ad quæst. 74. disp 5. Primum est, ut homo advertat non solùm se de tal re delectari; sed etiam delectationem illam malam esse & illicitam; vel saltem id advertat, quando delectation causam culpabiliter dedit. Secundum est, ut illam ra tionis advertentiam sequatur consensus vel expressus ve tacitus; ut enim rectè docet S. Augustinus suprà, illicitæ delectationes non solùm per consensum expressum ad mittendæ non sunt; sed etiam, ut attigerunt animum, respui debent: unde secundùm illius mentem peccat is non modò qui delectationi alicui de re mala positivè se expressè consentit, sed etiam is qui tacitè, id est, qui de lectationem illam, cùm possit reprimere, negligit, quod etiam docent S. Antoninus & plures alij, quos citat & sequitur Vasques disputatione 108. cap. 2.

4. Observandum 2. delectationes illas de opere aliqu malo, si coniungantur cum voluntate operis illius perp trandi, eiusdem esse speciei cum ipsomet opere si perp traretur, juxta dictum Christi Domini S. Matth. cap. Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mo chatus est eam: proindèque in tali casu declarandas es in Confessione circumstantias illas, quæ speciem pecc mutarent, si actu commissum fuisset: v. g. an de simp ci fornicatione aut adulterio, &c. delectatus fuerit. Qu si nulla omninò subsit voluntas committendi tale pecc tum, sed in solam delectationem feratur consensus, tu probabile est, quod docent Vasques, Azorius, & alij ap

Layman-

Laymannum lib. 1. tract. 3. cap. 7. omnes huiusmodi delectationes eiusdem esse speciei, quando ex eodem & simili motivo oriuntur; proindèque illum qui sola cogitatione delectaretur turpiter, v. g. de fornicatione, adulterio, &c. ex solo delectationis eiusmodi percipiendæ motivo, ac sine ullo consensu in actionem ipsius peccati, non teneri ad declarandas in Confessione circumstantias personarum, & alias similes, quæ peccati illius, si actu committeretur, speciem mutarent: sed satis esse. si tantummodò ipsum in turpem cogitationem consensum explicet.

SECTIO VI.

Quænam sint causæ peccatorum.

I. CErtum est causam primam & præcipuam peccati esse voluntatem, quæ à divinæ legis regula liberè deflectit: ut enim rectè dixit S. August. lib. de duab. anim. contra Manich. cap. 11. Peccatum sine voluntate esse non posse. omnis mens apud se divinitùs conscriptum legit: sed præter ipsam voluntatem, sunt etiam aliæ quædam causæ ad peccatum moventes & inducentes, tùm externæ, tùm internæ: de quibus quæritur quænam illæ sint. Pro cuius quæstionis resolutione.

Dicendum 1. duas esse causas externas ad peccatum moventes & inducentes: diabolum scilicet & mundum. Atque in primis quod diabolus per suggestiones suas & tentationes ad peccandum moveat & inducat, ex Scriptura manifestum est: Sap. 2. Invidia diaboli mors intràvit in orbem terrarum. 1. Petr. 5. Adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret: ex qua tamen diaboli tentatione nulla sequitur in voluntate peccandi necessitas, sed remanet semper libertas & potestas illi resistendi, ut docet S Thom. quæst. 75, art. 3. juxta illud S. Jacob. 4. Resistite diabolo, & fugiat à vobis.

Quod ſpectat ad mundum, ſi illius nomine iuxta mentem S. Auguſtini in Pſalm: 54. intelligamus homines impios & iniquos, certum eſt etiam illos ſive pravo exemplo, ſive ſuaſionibus nefarijs aliquando ad peccandum alios inducere; Eccl: 20. Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea; & qui communicaverit ſuperbo induet ſuperbiam.

Dicendum 2. repudiandam, imò execrandam eſſe blaſphemiam Calviniſtarum dicentium Deum eſſe cauſam & authorem peccati. Præter ea quæ contra hanc impietatem diximus in priori huius operis parte tract. 2. cap. 4. ſect. 2. illam denuò refellimus ex Scriptura: Pſalm. 5. Non Deus volens iniquitatem tu es: S. Jacobi 1. Deus intentator malorum: ipſe autem neminem tentat. Item ex S. Baſilio qui haac hæreſim refutavit homiliâ integrâ. cui titulus eſt: Quòd Deus non ſit author malorum; ubi probat æquè impium eſſe dicere Deum eſſe authorem peccati, ac Deum non eſſe.

2. Obijcitur 1. Hæretici illud Epheſ. 1. Deum operari omnia ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ, ergo etiam peccata.

Reſpondet S. Hieronymus ſuper illum locum, id intelligendum eſſe: Non quod omnia quæ in mundo fiunt, Dei voluntate & conſilio peragantur, alioquin & mala Deo poſſent imputari: ſed quod univerſa quæ facit, conſilio faciat & voluntate.

Obijcitur 2. in pluribus Scripturæ locis dici: Deum peccatores indurare: excæcare, &c.

Reſpondet S, Auguſt. lib. 1. ad Simplic: Deum indurare & excæcare: Non impertiendo malitiam, ſed non impertiendo gratiam, ſpecialem ſcilicet & efficacem, ut conſtat ex dictis in tract. de Gratia.

Obijcitur 3. Scripturam varijs in locis affirmare quædam peccata committi ex Dei voluntate & ordinatione, præcepto, &c.

Reſpondetur his & ſimilibus loquendi modis ſolummodò in-

dò intelligi, Deum permittere peccata & pravis impiorum voluntatibus tanquam instrumentis uti ad exercendos Justos, vel ad infligendas pœnas, quas ab æterno infligere decrevit. Ita enim S. Augustinus, & plures alij SS. Patres, quos fusè citat Bellarminus, loca illa Scripturæ interpretantur.

3. Obiicitur 4. Deum positivè concurrere ad actum peccati simul cum peccatore; unde sequitur simul cum eo esse causam illius.

Respondetur Deum positivè concurrere ad actum, non verò ad ipsius actûs defectum, seu ad privationem rectitudinis, quæ in ipso actu reperitur. in qua sola privatione consistit ratio formalis ipsius peccati, ut ex antè dictis constat: ac proindè. licet sit causa ipsius actûs, non est tamen causa defectûs qui in illo reperitur: sicut facultas motrix est quidem causa ambulationis, non verò claudicationis, quæ ex solo tibiæ defectu provenit: unde S. Thomas quæst. 79 art. 2. dicit peccatum tribuendum esse causæ non efficienti, sed deficienti, qualis est solus homo peccans.

4. Quod spectat ad internas causas peccati, tres à Theologis communiter numerantur, scilicet ex parte appetitûs inferioris, infirmitas seu passio; ex parte verò appetitûs superioris, seu voluntatis, malitia; ex parte denique intellectûs, ignorantia. Ita S. Doct. quæst. 76. 77. & 78. De duabus prioribus hîc aliquid dicemus, de tertia, de quâ graviores aliquot difficultates occurrunt, in sequenti sectione agemus.

Ac in primis quòd peccatum aliquandò causetur ex motibus & passionibus appetitûs inferioris, testatur Scriptura: Dan. 13 Concupiscentia subvertit cor tuum. Rom. 7. Sentio legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati

Causatur autem peccatum ab ipsâ concupiscentiâ, seu passione appetitûs sensitivi, duobus præsertim modis, ut docet S. Thomas quæst. 77. primùm quantùm distrahit

ac divertit ipsius rationis advertentiam: secundò, in quantùm voluntatem ipsam allicit, facitque ut obiectum magis conveniens & appetibile videatur. Utrùmque modum expressit S. Jacobus cùm dixit cap. 8. Unusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus. Et tale peccatum quod ex passione oritur, dicitur etiam ex infirmitate procedere, eò quòd passiones, ut asserit S. Doctor art. 3. sint quædam veluti animæ ægritudines & infirmitates: quæ quidem duplici modo, ut idem docet art. 6. se habere possunt. Primò antecedenter ad ipsum rationis judicium cùm scilicet homo antequam attendat ad malitiam actûs sui, passione aliquâ præoccupatur: & tunc, si adeò vehemens illa sit, ut ipsius rationis judicium prorsùs obnubilet, ita ut homo ad malitiam sui actûs propter vehementiam passionis attendere non possit, nullum erit peccatum, cum nulla sit rationis deliberatio, sine quâ consensûs liber esse non potest, unde S. Augustinus Epist. 200. quanvis insint (inquit) dum sumus in corpore mortis huius, desideria peccati: si nulli eorum adhiberemus assensum, non esset unde diceremus Patri nostro qui est in cœlis, Dimitte nobis debita nostra. Et lib. de civit. Dei cap. 25. Illa concupiscientia inobedientia, tantò magis absque culpa est in corpore non consentientis sicut absque culpa est in corpore dormientis: si verò passio non tollat iudicium rationis, sed illud tantùm ex parte distrahat aut impediat: ita ut ratio sufficienter advertat malitiam ipsius actûs, tunc non excusat à peccato, illius tamen gravitatem minuit: unde S. Aug. lib. 14. de civit. cap. 2. asserit peccatum Primorum Parentum ideò gravius fuisse, quia nondum voluntatis cupiditas resistebat, quasi diceret peccatum illud futurum fuisse minùs grave, si ex antecedenti cupiditate commissum fuisset.

Secundò, passiones habere se possunt consequenter; id est, quando homo deliberatè se ipsum ad malum aliquod excitat, unde sequitur passio aliqua in appetitu inferiori: tunc enim passio illa neque excusat à peccato, neque illius gravi-

gravitatem minuit, sed potiùs auget; ut asserit S. Thom. supra, estque signum maximæ propensionis, quæ est in ipsâ voluntate, ad actum peccati perpetrandum.

Jam etiam quòd peccatum causetur ab ipsâ malitiâ, seu pravitate voluntatis, ita ut homo aliquando ex certâ & deliberatâ malitiâ peccet, constat ex Scriptura: Job. 34. Quasi de industria recesserunt à Deo, & omnes vias eius intelligere noluerunt. Docet autem S. Thom. quæst. 78. art. 7. peccatum illud, quod ex certa & deliberata malitia committitur, illo gravius esse quod oritur ex infirmitate & passione; quia scilicet ex maiori voluntatis libertate procedit.

SECTIO XVII.

Qua ratione ignorantia sit causa peccati, vel ab illo excuset.

I. VT quæstioni propositæ satisfiat, supponimus ex cōmuni Theologorum doctrina, ignorantiam aliam esse juris, aliam facti. Ignorantia juris est, cùm ignoratur legem vel consuetutidinem, vim legis obtinentem, aliquid præcipere vel prohibere: v. g. Si quis nesciat legem Ecclesiasticam prohibere carnium comestiorem die Veneris. Ignorantia facti est, cùm ignoratur res aliqua particularis, quæ præcepta vel prohibita est: & ex quâ velut ex obiecto dependet actio aliqua mortalis, v. g. si quis nesciat carnem esse quam comedit: vel non advertat esse diem Veneris: ut enim rectè monet Lambertus ad qu. 76. disp. unic. art. 9. ea quæ de ignorantia dicuntur, de inadvertentia quoque & oblivione intelligi debent.

Rursùs, alia est ignoranria antecedens, alia concomitans, alia subsequens. Ignorantia antecedens ea est, quæ nec directè nec indirectè voluntaria est, ideòque antecedens appellatur, quia omnem voluntatis actum antecedit;

& eadem dicitur invincibilis & probabilis seu justa: invincibilis, quando nulla diligentia vinci potuit: probabilis seu justa, quando etsi absolutè loquendo, omni adhibita diligentia, quæ adhiberi potest, vinci potuerit, non tamen debuit, quia nulla fuit obligatio adhibendi majorem diligentiam eâ quæ adhibita est, cum qua tamen superari non potuit; ideòque dicitur moraliter invincibilis.

2. Ignorantia concomitans est, quando ignoratur aliquid, quod tamen si sciretur, nihilominùs ageretur, ut quando quis existimans se occidere feram, inimicum occidit, ita dispositus tamen ut si inimicum esse cognovisset, nihilominùs occidisset.

Ignorantia denique consequens, ea est, quæ aliquo modo voluntaria est, & voluntatem directè vel indirectè consequitur, ; quæ etiam dicitur vincibilis, quia diligentia aliqua adhibita vinci potuit ac debuit, dividiturque in affectatam. & eam quæ affectata non est, Affectata est directè volita, v. g. cùm quis expressè vult aliquid ignorare, ut liberiùs peccet: ea verò quæ non est affectata, indirectè tantùm volita est, v g. quando quis refugit laborem alicuius studij, unde ignorantia rei alicuius sequitur. Hac distinctione supposita.

Dicendum 1. Ignorantiam aliquando esse causam peccati. Id patet ex Scriptura: Act. 3. Scio, fratres, quia per ignorantiam fecistis: Tim. 1. Ignorans feci in incredulitate. Quod etiam docet S. Thomas quæst. 76. art. 1. ubi docet non quamlibet ignorantiam esse causam peccati; sed illam tantùmmodò quæ vincibilis est, & nihilominùs tollit notitiam aliquam, quæ si adesset, actum peccati prohiberet, juxta quod dixit Apostolus loquens de Judæis, 2. Corinth. 1. Si cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.

Dicendum 2. Ignorantiam vincibilem non solùm esse causam peccati: sed etiam esse peccatum, ratione negligentiæ adjunctæ, qua quis negligit ea scire, quæ scire tenetur & potest. Ita S. Doctor art. 2. Et constat ex Scri-

ptura;

ptura : Psalm. 24. Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris, &c. & ex S. Augustino lib. 1. lib. arb. cap. Non tibi imputatur ad culpam quod invitus ignoras: sed quòd negligis quærere quod ignoras.

3. Dicendum. Ignorantiam antecedentem invincibilem tam juris, quam omninò à peccato excusare. Ita S. Thom. art. 1. & cum illo communiter omnes: probatur primò ex his Christi Dñi verbis, Joan 15. . Si non venissem, & eis locutus non fuissem, peccatum non haberent: Super quæ verba S. August. tract. 80. in Joan. dicit: Illos ad quos Christus non venit, & quibus non est locutus, excusationem habere, non de omni peccato suo, sed de peccato illo, quo in Christum non crediderint. Et S. Bernardus Epist. 77. ad Hugonem de S. Victore eadem Christi verba explicans, Si, inquit, locutus fuisset, sed non eis, inobedientiæ culpam ignorantia excusaret.

Probatur 2. Hâc ratione ignorantia illa à peccato excusat, quæ ab actione peccati quatenus talis est, tollit rationem voluntarij; peccatum enim nullum est, quin sit voluntarium: atqui ignorantia antecedens tollit rationem voluntarij ab actione peccati, redditque illum simpliciter involuntarium, ut docet S. Thomas 1. 2 quæst. 6. art. 8. & cum illo Theologi omnes, ergo à peccato excusat.

Dicendum 4. Ignorantiam concomitantem quando invincibilis est, à peccato excusare. Ita Isambertus ad qu. 79. disp. unic. art. 8. & plures alij, quos ibidem citat. Ratio est, quia ignorantia illa, ut docet S. Thomas citat. art. 8. etsi non faciat actum involuntarium, facit tamen non voluntarium: & sic in eiusmodi actu non reperitur ratio voluntarij; sine qua peccatum nullum esse potest.

Dicendum 5. Ignorantiam consequentem sive affectatam, sive minimè affectatam, nunquam excusare à peccato opus malum quod ex illa fit, quia scilicet non impedit quin tale opus sit voluntarium: hæc est tamen inter utramque differentia, quòd ignorantia illa quæ non est affectata, minuit peccatum, quia minus voluntarium

reddit;

reddit; ea verò quæ sunt affectata, peccum non minuit, sed potiùs auget, ut observat S. Doctor qu. 76. art. 4.

4. Quæres, an possit esse ignorantia aliqua invincibilis juris naturalis. Respondetur 1. Universalissima ipsius juris naturalis principia à quovis homine adulto neque invincibiliter, neque vincibiliter ignorari posse. Eiusmodi sunt hæc; Bonum esse faciendum, malum fugiendum, nemini iniuriam esse inferendam. Ita S. Thomas quæst. 94. art. 6. sunt enim hæ universales & per se notæ humanarum actionum regulæ, unicuique hominum naturaliter insitæ; unde S Auguſt. lib. 2. de lib. arb. cap. 10. Justè, inquit, esse vivendum, propria suis quibusque esse reddenda, &c. nonne fateberis esse verissimum, & tam mihi, quàm tibi, atque omnibus id videntibus præstò esse communiter?

Respondetur 2. Juris naturalis, quoad alia quædam principia minùs universalia, ignorantiam invincibilem esse posse in quibusdam hominibus etiam toto vitæ tempore: manifestum est enim multa esse juri naturali repugnantia, quæ non solùm ab indoctis & rudibus, sed etiam à doctis & ingenij acumine præcellentibus viris talia esse ignorantur: nam & Cassianus olim, alijque S. viri, ut in eius collationibus habetur, existimaverunt mendacium aliquando esse licitum ad bonum aliquod promovendum, aut malum impediendum: multique nunc etiam doctissimi viri, & in Theologia versatissimi dissentiunt inter se de re aliqua ad jus naturæ pertinente; v. g. de contractu aliquo, vtrùm sit usurarius aut aliàs iniustus, nec ne, abeuntque in partes contradictoriè oppositas; alijs negantibus, alijs è contrario affirmantibus: unde sequitur quosdam illorum ignorantiâ aliquâ invincibili juris naturalis laborare.

SECTIO XVIII.

Quinam sint effectus Peccati.

I. Tres

I. TRes præcipui communiter à Theologis numerantur. Primus est, quòd lædat hominis naturam eiusque bonum minuat. Ita S. Thomas quæst. 85. art. 1. & 2. ubi docet bonum naturæ in homine triplex esse: primum bonum consistit in ijs, quæ ad ipsius naturæ humanæ essentiam spectant: ut sunt principia quibus ipsa natura constituitur, & proprietates quæ ab illis oriuntur: ut sunt esse rationabile, esse liberum, &c. Secundùm bonum est inclinatio illa & propensio, quam homo ex natura sua, quatenùs rationabilis est, habet ad virtutem. Tertium denique bonum est donum originalis justitiæ, quod in persona primi hominis universæ humanæ naturæ collatum fuit, & eo sensû bonum ipsius naturæ vocatur. Ex his autem tribus naturæ bonis docet S. Doctor primum nec tolli, nec minui per ullum peccatum: tertium per peccatum originale penitùs ablatum fuisse; secundum verò, inclinationem scilicet illam naturæ humanæ ad virtutem, imminui quidem per peccatum, cùm eius actus virtuti opponatur; nunquam tamen penitùs auferri.

2. Secundus effectus peccati est macula quædam & deformitas, quam anima per peccatum contrahit, & quæ transacto ipsius peccati actu, in ea remanet. Ita S. Thom. quæst. 86. art. 1. & 2. & constat ex Scriptura: Josue 22. Peccastis in Belphegor, & usque in præsentem diem macula huius sceleris in vobis permanet: Jerem. 2. Maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus: Item ex alijs Scripturæ locis, in quibus peccatores dicuntur inquinati, immundi, &c.

Hæc autem peccati macula secundùm probabiliorem Theologorum sententiam, nihil est aliud quàm ipsamet peccati malitia, quatenùs etiam transacto actu peccati censetur durare ac perseverare, quamdiu per pœnitentiam non deletur: quæ quidem macula vocatur etiam peccatum habituale, eo quòd veluti habitualiter post peccatum actu commissum remaneat in animâ.

Est tamen hic observandum, peccatum illud habituale

distin-

distinguendum esse à vitioso habitu, seu à prava illa inclinatione & propensione, quæ per repetitos peccati actus ingeneratur in anima, in eâque remanet, etiam postquam ipsa peccati macula per gratiæ infusionem deleta est: nec nisi per contrarios & sæpè repetitos virtutis actus tollitur.

3. Tertius denique peccati effectus est reatus pœnæ, certum est enim pœnam aliquam peccatis hominum divinitùs esse decretam: S. Matth. 5. Qui dixerit fratri suo, fatue, reus erit gehennæ ignis: Rom. 2. Tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum. Hæc autem pœna, cùm justè à Deo decernatur, supponit peccatorem illa dignum esse, illiusque reatum per peccatum incurrere.

Porrò circa hunc tertium peccati effectum, observandum 1. non omnem pœnam esse propter aliquod peccatum; cùm constet quasdam interdum huius vitæ pœnalitates justis & sanctis à Deo infligi, non in punitionem peccatorum, sed ad probationem & exercitamentum virtutis, quod de Sanctissima Virgine Deiparâ nullus negare potest, & de plurimis alijs Sanctis pietas facile suadebit.

Observandum 2. quòd quamvis peccatum per se & formaliter consideratum, non possit esse pœna peccati alterius: ut docet S. Thomas qu. 87. potest tamen esse per accidens eo modo, quem ibidem explicat, ratione scilicet substractionis gratiarum aliquarum actualium, quarum auxilio Deus interdum peccatorem privat in punitionem præcedentis peccati: unde sequitur lapsus in aliud peccatum.

Quæris, quanta pœna cuique peccato actuali divinitùs decreta sit. Respondetur cum distinctione: si enim id quæratur de peccato mortali, certum est ex fide, pœnam æternam sive damni, sive sensûs, unicuique peccato mortali esse constitutam. De pœna damni quæ consistit in privatione visionis beatificæ, constat ex S. Matth. 8. ubi dicitur quod reprobi ejicientur in tenebras exteriores. De pœna verò sensus ex eodem S. Matth. 25. Ite maledicti

in ignem

in ignem æternum. Cùm autem dicitur pœna æterna cuique peccato mortali constituta, id intelligendum est, ut rectè docet Isambertus ad qu. 87. disp. 2. art. 3. non solùm de perpetuitate ipsarum pœnarum quantùm ad durationem; sed etiam de earum pœnarum immutabilitate; ita ut nullam earum imminutionem, nullumve in suppliciis solatium unquam experturi sint damnati: unde etiam Isai. ultimo dicitur quòd vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur.

5. Quam verò justè *Deus* ob unicum peccatum mortale, quod aliquando *breyissimum* & *quasi* momentnneum est, pœnam æternam *decreverit*, jam à nobis dictum est 1. part. tract. 4. cap. 3. sect. 4. quod insuper etiam hâc ratione demonstrari potest; quia scilicet actio peccati, quamvis secundùm se spectata, brevissimo tempore duret, nihilominùs secundùm affectum peccantis, quasi in totam æternitatem protenditur; qui enim, ut rectè dixit S. Doct. lib. 3. contr. gent. cap. 144. propter fruitionem temporalem boni alicujus temporalis relinquit æternam summi & æterni boni fruitionem, quod facit quicunque mortaliter peccat, rectè ac justè censetur bono illo temporali in æternum frui velle, proindèque peccatum suum, quod in boni illius temporalis inordinata fruitione consistit, in totam æternitatem velle prorogare: ex quo fit, ut cùm illud peccatum sit in affectu æternum, justo Dei judicio pœna æterna dignum censeatur.

Si verò quæstio intelligatur de peccato veniali, certum est ex fide peccata venialia in omnibus justis, sive in hâc vita, sive in futurâ non esse punienda pœna æterna, sed solummodò temporali; sicut ex eadem fide certum est, homines justos in acceptâ justitiâ usque ad mortem perseverantes, æterna beatitudine in æternum non esse privandos.

Est tamen difficultas de peccatis illis venialibus, cum quibus peccatores & reprobi ex hac vita decedunt: Scotus enim in 4. dist. 11. & quidam alij Theologi existi-

mant pœnam illis venialibus peccatis debitam, futuram esse tantummodò temporalem. Probabiliùs tamen alij cum S. Doctore quæst. 87. art. 5. ad 3. asserunt, pœnam illam fore æternam, non tam ratione gravitatis, quàm irremissibilitatis ipsius peccati venialis; cùm in inferno nullus neque remissioni, neque redemptioni locus est.

DIGRESSIO.

De loco inferni, & damnatorum suppliciis:

I. CUm inter cæteros effectus peccati, acerbissimus & maximè formidandus sit æternæ pœnæ reatus, ut hæc illius acerbitas melius perspiciatur, non erit abs te de loco & qualitate pœnarum illarum æternarum hîc paucis agere, ac quid de illis secundùm fidei Catholicæ regulam sentiendum sit: declarare.

Dicendum igitur 1. Infeenum seu carcerem damnatorum pœnis deputatum, esse locum aliquem realem, & corporeum in ipsis terræ visceribus situm. Ita S. Thomas supra quæst. 97. art.

Hæc veritas constat ex Scriptura. Num. 16. Dirupta est terra sub pedibus eorum, &c. descenderunt vivi in infernum operti humo. Job. 10. Infernus vocatur terra tenebrosa, & operta mortis caligine.

Constat etiam eadem veritas ex antiquis Patribus qui id asserverunt, ut Tertullianus lib. de an. cap. 55. Nobis. inquit, inferi, non nuda cavositas, nec subdivalis aliqua mundi sentina creduntur; sed in fossa terræ & in alto vastitas, & in ipsis visceribus eius abstrusa profunditas. S. Athanasius in quæstionibus: Peccatornm, inquit, animæ in inferno positæ sunt subter omnem terram & mare, ut Psalmista dicit: Posuerunt me in lacu inferni, in tenebrosis. & in umbra mortis. Et S. Cyrillus Alexandr. de exitu animæ: Tunc inquit, animam invadunt dæmones, eamque in terrarum opaca deducunt, & solidissimis compedibus

bus revinctam in infimas infernorum carcerum partes ac erebi custodias deijciunt.

2. Porrò quantæ & quàm amplæ regiones, quàm vasti recessus in ipsius terræ sinu reperiantur, ex Cosmographorum demonstrationibus satis apertè dignosci potest: cùm secundùm communem & probabiliorem illorum sententiam ab extima terræ superficie ad illius centrum, mille ac quingentæ & ampliùs leücæ numerentur, quæ totius ambitûs illius semidiametrum efficiunt; unde secundùm Arithmeticorum numerorũ rationem colligitur, immensa propè esse spatia quaqua versum in terræ visceribus protensa, in quibus proinde varia receptacula, eaque amplissima constitui possunt, sive pro Justis ad tempus determinatum purgandis, sive pro reprobis in æternum puniendis, sive pro Limbo puerorum ex hac vita cum solo originali peccato decedentium.

Dicendum 2. Ignem verum & corporeum in inferno reperiri, eoque tum corpora, tum animas ipsorum reproborum in æternum cruciari. Ita S. Thomas sup. quæst. 97. art. 5. & constat ex Scriptura Isai. 66. Conterriti sunt in Sion peccatores; possedit tremor hypocritas: quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit de vobis cum ardoribus sempiternis: & Apoc. 19. vocatur infernus, stagnum ardens igne.

Idipsum docent SS. Patres, ut Cyprianus serm. de Ascensione Christi: Immortales, inquit, miseri vivent inter incendia, & inconsumptibiles flammæ nudum corpus allambent: ardebit purpuratus dives: non erit qui estuanti linguæ stillam aquæ infundat; in proprio adipe frixæ libidines bullient, & inter sartagines flammeas miserabilia corpora cremabuntur. S. Gregorius Magnus lib. 4. Dialog. cap. 28. Sicut, inquit, electos beatitudo lætificat, ita credi necesse est, quod à die exitus sui ignis reprobos exurat.

3. Dicendum. Præter ipsius ignis sensibile tormentum, plures alias varias pœnas ipsis damnatis infligi. Psal. 10.

Ignis, sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum. Job. 24. Ad nimium calorem transibit ab aquis nivium: id est, (ut explicat Hugo Cardinalis) quòd impij in inferno de pœna ad pœnam transibunt. Apoc. 18. In illa die venient plagæ eius, mors, luctus, fames, &c.

Id ipsum quoque affirmant SS. Patres: ut S. Basil. in Psal. 33. ubi dicit, in inferno post judicium ultimum fore vermium innumerabilium genus venenosum ac carninorum, esitans quidem semper, nec tamen se exsatians, intolerabiles dolores morsibus infigens. S. Cyrillus cit. orat. de exitu animæ: Illic, in inferno scilicet, in humani ergastuli tenebricosus carcer, insolubilia vincula: vi nulla refringendæ catenæ, feri & intractabiles ministri, graves illæ quæ ad supplicium adhibentur scuticæ, firmi ungues & infracti, prædura flagella, pix nebulosa & strepitans, sulphur graveolens, atra cubilia, pyra semper ardens, fœdus & olens vermis, &c. S. August. Epist. 211. ad Julianum: Væ ijs, quibus præparatur dolor vermium, ardor flammæ, sitis inextinguibilis, fletus ac stridor dentium, oculorum lacrymæ, tenebræ exteriores, &c.

Quare eundem S. Patrem audiamus serm. 81. de temp. in Vigil. Pentecost. cap. 18. sic concludentem: Hæc recordare, & ignem illum gehennæ his quæ te nunc exagitant, flammis libidinis & cupiditatis oppone: ignis hic, qui in præsenti est vita, absumit cuncta quæ recipit: ille verò quos susceperit, semper integros servat: propterea enim & inextinguibilis dicitur, non solùm quia ipse non extinguitur, sed quia nec eos quos susceperit, extinguet aut perimet.

CAPUT TERTIUM,

De Legibus.

QUoniam, ut dictum est capite præcedenti, peccatum nihil aliud est, quàm legis transgressio, id-

circò ad perfectam ipsius peccati notitiam, requiritur cognitio legis, unde dixit Apostolus Rom. 3. Per legem cognitio peccati.

SECTIO I.

Quid nomine Legis intelligatur, & quotuplex sit lex

I. Legem à ligando dictam esse docet S. Thomas 1. 2. quæst. 90. art. 1. quod ad sui observationem legislatoris subditos liget. Isidorus verò lib. 5. Etymol. cap. 3. à legendo derivatam esse arbitratur, quod lex scribi & publicè proponi soleat, ut ab omnibus legatur. Verùm quicquid sit de etymologia, legis nomen latè, & impropriè sumptum, regulam quamcumque sive normam agendorum significat: quo sensu Grammaticæ aliarumque artium regulæ leges vocantur: & tyranni leges, quamvis injustas ferre dicuntur, juxta illud Isai. 10. Væ qui condunt leges iniquas. Si verò propriè & strictè sumatur, secundùm mentem S. Doctoris quæst. 98. art. 1. nihil est aliud quàm recta regula, seu mensura humanorum actuum, secundùm quam vel ad benè agendum dirigimur, vel à male agendo retrahimur.

Lex autem eo sensu intellecta dividitur à S. Doctore quæst. 91. art. 1. & sequent. in legem æternam, naturalem, & positivam: & hæc lex positiva subdividitur in legem positivam divinam, & legem positivam humanam quæ quidem lex positiva humana rursùs duplex est; Ecclesiastica scilicet, & Civilis: sicut etiam lex positiva divina alia est vetus, seu Mosaica: alia nova, quæ lex Evangelica seu Christi vocatur, quoniam ab illo tanquam supremo Legislatore in Evangelio lata & promulgata. De lege æterna & naturali agendum nobis est in hac sectione: de positivâ verò tùm divinâ, tùm humanâ, sequentibus.

Lex æterna, ut docet S. Thomas quæst. 91. art. 1. nihil est

hil est aliud quàm ratio divinæ sapientiæ, quatenùs omnium actionum & motuum directiva est: sicut enim in quolibet artifice præexistit ratio eorum quæ per artem fiunt: ita etiam in quolibet gubernante præexistere debet ratio directiva eorum, quæ ab ijs, qui eius gubernationi subduntur, agenda vel omittenda sunt: Deus autem, sicut per suam Sapientiam rerum omnium conditor est, sic est etiam gubernator: unde sapientia illa, in quantùm per eam cuncta creata sunt, rationem habet exemplaris & ideæ, in quantùm verò per eandem cuncta diriguntur in finem debitum, legis æternæ rationem obtinet.

2. Cùm verò hæc æterna lex, creaturas quascunque secundùm modum illis convenientem dirigat, idcircò aliter ratione carentibus, aliter ratione præditis intimatur & proponitur: illis quidem per executionem, &, ut ita loquamur, per impressionem ordinis ipsius, qui ab æterna lege dimanat; istis verò per quandam velut irradiationem divinæ sapientiæ, quæ mentem rationalem illustrat, & in operationibus suis dirigit, juxta illud Psal. 4. Signatum est super nos lumen vultus tui Domine: unde S. Augustinus dicit lib. 1. de lib. arb. cap. 6. Notionem legis æternæ quibuscunque hominibus impressam.

Quanta autem sit vis & potestas illius æternæ legis, vel hinc patet, quod omnes & quæcunque creaturæ, nullâ prorsùs exceptâ, illi omnimodè subdantur: & de illis quidem quæ ratione carent, constat ex Psal. 148. Ignis, grando, nix, glacies, &c. quæ faciunt verbum eius: & Psal. 118. Ordinatione tua perseverat dies, quoniam omnia serviunt tibi. De creaturis autem ratione præditis similiter constat: vel enim secundùm rectam rationem agunt, & tunc æternæ legis ductum sequuntur: vel à recta ratione aberrant, & tunc quantum deficiunt à lege æterna ex parte actionis, ut loquitur S. Thomas quæst. 9. art. 1. tantùm suppletur ex parte passionis; prout scilicet in tantum patiuntur quod lex æterna dictat de eis in quantùm deficiunt facere, quod ipsi legi æternæ convenit. Quo sensu rectè

su rectè dixit S. Augustinus lib. 1. conf. cap. 12. Iussisti Domine, & sic est, ut pœna sua sibi sit omnis animus in ordinatus.

3. Lex naturalis, ut docet idem S. Thomas quæst. 91. art. 2. est ipsummet naturale judicium, seu rationis dictamen, quo per lumen nobis à Deo, tanquam authore naturæ inditum, & ab æternâ eius lege derivatum, cognoscimus ea esse facienda, quæ recta & justa sunt, & è contra vitanda esse ea, quæ à iustitia & rectitudine deflectunt.

Ad pleniorem verò huius legis naturalis notitiam observandū primò, naturale illud judicium rationem legis habere. non pro ut à nobis est, sed quatenùs est in nobis ex divinæ legis impressione: unde patet ratio, cur eiusmodi lex naturalis à Regio Psalte vocetur Psal. 4. Lumen divini vultûs, id est divinæ sapientiæ, signatum super nos, quia scilicet vim omnem suam & lucem ab ipsis divinæ sapientiæ, seu legis æternæ veluti radiis accepit.

Observandum secundò legem naturalem (ut docet S. Thomas quæst. 94. art. 4.) unam & eandem esse apud omnes homines quoad prima & generalia principia, tam secundùm notitiam, quàm secundùm rectitudinem: id est omnes homines eo ipso quod ratione præditi sunt, generalia illa legis naturalis principia cognoscere, & tanquam justa & recta approbare: v. g. bonum esse faciendum, malum fugiendum; rationi obtemperandum, &c. Quoad conclusiones verò quæ ex illis deducuntur, sæpè contingit multos à rectâ ratione deficere propter pravam peccandi consuetudinem, & inde exortam intellectûs obscurationem, & sic ab ipsâ lege naturali aberrare: unde videmus apud multas gentes olim idololatriam, & alia flagitia legi naturali contraria, approbata tamen & usu recepta fuisse. de quibus loquens Apostolus dicit Rom. 1. quod, Obscuratum est insipiens cor eorum, & mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum & serpentium, &c

4. Obser-

4. Observandum tertiò legem naturalem omnes homines obligare ab eo tempore, quo rationis usum accipiunt, & per illam inter bonum & malum discernere incipiunt: hic enim rationis usus est veluti ipsius legis naturalis notificatio: & eo sensu intelligenda sunt hæc Apostoli verba, Rom. 7. Ego autem vivebam sine lege aliquando; sed cùm venisset mandatum, peccatum revixit: Ita enim verba illa explicat S. Basilius in Psal. 1. & S. Hieronym. Epist. ad Algasiam quæst. 8. ubi sic loquitur: Cùm mandatum venerit, hoc est tempus intelligentiæ appetentis bona & vitantis mala, tunc peccatum reviviscere incipit, & homo reus esse peccati.

Observandum quartò, legem naturalem ita omnes homines obligare, ut in nullo casu ab illius servandæ obligatione possint eximi: atque in primis certum est, exemptionem illam humanâ authoritate dari non posse, cùm ipsa lex naturalis ab æternâ Dei lege derivetur, vimque suam omnem accipiat, ut supra dictum est: unde Lactantius lib. 6. de divin. inst. cap. 8. Huic, inquit, legi (naturali scilicet) nec prorogari fas est, nec derogari ex hac aliquid licet, neque tota abrogari potest: nec verò aut per Senatum, aut per populum hac lege liberari possumus.

5. Quod verò spectat ad authoritatem divinam, licet quidam Theologi existiment per illam posse in lege naturali dispensari: probabilior tamen est eorum sententia, qui asserunt id sapientiæ divinæ omninò repugnare, proindeque fieri non posse. Ita S. Thomas quæst. 100. art. 8. & ratio est, quia lex naturalis, nihil est aliud, ut docet S. August. lib. 83. quæst. 53. quàm ipsius æternæ legis, atque adeò summæ & incommutabilis rationis ipsius divinæ sapientiæ in mentibus hominum facta transcriptio: atqui Deus, ut ait Apostolus 2. Tim. 2. Seipsum negare non potest.

Dices, Deum Exod. 12. Israëlitis præcepisse ut res aliquas ab Ægyptiis mutuo acceptas invitis illis retinerent, ac secum auferrent; ac proinde in lege naturali, quæ furtum prohibet dispensasse.

Respon-

Respondetur in illo casu Deum nihil contra legem naturalem præcepisse; illa siquidem lex prohibet injustam rei alienæ ablationem: res autem illæ ab Israelitis ablatæ, eo ipso quod id ab illis (Deo jubente) fiebat, non erant amplius alienæ, sed ipsorum: Deo scilicet, ratione supremi dominij quod in omnes creaturas obtinet, proprietatem & possessionem rerum illarum in Israelitas transferente: sicque dicendum est Deum in præcepto legis naturalis non dispensasse, sed actionis illius quam imperavit, obiectum mutasse, & eâ ratione licitam & honestam reddidisse.

SECTIO II.

Quid sit Lex humana, & circa quam materiam versari possit.

I. LEx humana, secundùm doctrinam S. Thomæ quæst. 90. art. 8. nihil aliud quam quædam rationis ordinatio, ad commune bonum, ab eo qui communitati præest, promulgata, cum intentione obligandi.

Dicitur primò (Rationis ordinatio) quia lex positiva fertur per modum imperij, at imperare: ut docet idem S. Thomas quæst. 17. art. 1. est actus rationis præsupposito tamen actu voluntatis.

Dicitur secundò (ad commune bonum) quia ad rationem legis requiritur, ut non uni tantùm aut alteri personæ, sed toti communitati imponatur: Lex enim, ut habetur distinct. 4, cap. 4. Nullo privato commodo, sed pro communi utilitate conscripta esse debet. unde, ut ait idem S. Thomas quæst. 90. art. 3. ad 3. Paterfamilias potest quidem præcepta vel statuta facere, non verò leges condere.

Dicitur tertiò: (Legem humanam ferendam esse ab eo qui commutati præest, (juxta id quod dicit Apostolus Roman. 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit:

ta ſit: non enim eſt poteſtas niſi à Deo: ex quibus verbis, ſicut conſtat, ſubditos ad obedientiam Superioribus præſtandam obligari; ſic etiam ex iiſdem rectè colligitur, penes ipſos Superiores ineſſe ferendarum legum poteſtatem.

Dicitur quartò: Legem humanam promulgari debere. Tunc enim, ut dicitur in decret. cap. In iſtis, diſtinct 4. Leges inſtituuntur, cùm promulgantur. Quod confirmari poteſt ex capite: Ad hæc, extra de poſtulatione Prælatorum, & ex capite Cognoſcentes, de Conſtitutionibus. Cujus quidem conditionis rationem hanc affert S. Doctor, quæſt. 90. art. 4. quia Lex imponitur per modum regulæ & menſuræ: regula autem & menſura imponitur per hoc quod applicatur his quæ regulantur & menſurantur: unde ad hoc quod ea virtutem obligandi habeat, oportet quod applicetur hominibus, qui ſecundum eam regulari debent: talis autem applicatio fit per hoc, quod in notitiam eorum deducitur ex ipſa promulgatione.

2. Dicitur quintò: (Legem ferendam eſſe cum intentione obligandi.) Atque in primis, quòd communitatis Superiores poteſtatem habeant ſibi ſubditos obligandi, conſtat tùm ex ante dictis, tum ex Concil. Conſtant. ſeſſ. ult. in qua opinio contraria quæ fuit Wiclefi & Joannis Hus, tanquam hæretica damnata eſt. Quòd verò etiam requiratur ex parte Legiſlatoris intentio obligandi, inde infertur, quòd ſi lex non obligaret, lex dici non poſſet, ſed potiùs conſilium: lex enim à ligando dicta eſt, ut docet S. Thomas art. 1. & in eo præſertim à conſilio differt, quod conſilium liberam relinquat poteſtatem faciendi id quod conſulitur; lex verò ad id, quod per illam præſcribitur, exequendum obliget; unde S. Hieronymus lib. 1. contra Jovin. Res, inquit. quæ conſulitur eſt in arbitrio offerentis, res quæ præcipitur, in neceſſitate ſevientis.

Addit S. Thomas quæſt, 95. art, 3. ex Iſid. lib. 5. etym. cap. 21. alias quaſdam legis humanæ conditiones; ſcilicet, ut ſit juſta, honeſta, poſſibilis, loco, tempori conveniens, pro communitatis utilitate ſcripta, &c. quæ ex in-

ſra dicendis pleniùs intelligentur.

3. Quod ſpectat ad materiam ipſius legis, certum eſt in primis, humanam legem nullum poſſe præcipere actum qui ſit lege naturali vel poſitivâ divinâ prohibitus; nullum item poſſe prohibere, qui ſit hâc vel illâ præceptus, lex enim humana legi naturali contradicere non debet, nec prævalere poteſt, cum ipſa lex naturalis ſit indiſpenſabilis, ut ex antè dictis conſtat; & multò minùs legi divinæ; quia ſicut Princeps Apoſtolorum edixit Actor. 5. Obedire oportet Deo, magis quàm hominibus: unde S. Auguſt. dicit *lib.* 1. de lib. arbitrio cap. 6. In iſta temporali lege nihil eſſe juſtum atque legitimum, quod non ex hac æterna lege ſibi homines derivarint.

Certum eſt deinde lege humanâ prohiberi poſſe actum externum quemcunque, lege divinâ vel naturali minimè præceptum: poſſe item præcipi actum externum quemcunque hâc vel illâ lege minimè prohibitum: unde Chriſtus Dominus S. Matth. 23. Omnia, inquit, quæcunque dixerint vobis, ſervate & facite: quod tamen ſic intelligi debet, dummodò prohibitio illa vel præceptio ſit honeſta, juſta, poſſibilis, bono communi utilis. aliaſque habeat conditiones ſupra relatas: poteſtas enim legiſlativa hominibus à Deo conceſſa eſt, 2. Cor. 10. Ad ædificationem, non verò ad deſtructionem.

4. Cùm hæc duo certa ſint; unum eſt, de quo apud Theologos controvertitur: an ſcilicet lex humana poſſit quoque actus internos præcipere vel prohibere. Quidam Doctores id ſimpliciter affirmant: alij probabilius cum S. Thoma quæſt 91. art. 4. negant, aſſeruntque nullâ humanâ lege, etiam Eccleſiaſtica, prohiberi poſſe vel præcipi actus purè internos, niſi quatenùs exterioribus quibuſdam actibus præceptis, vel prohibitis neceſſariò conjunguntur. Ratio eſt, quia (ut ibidem dicit S. Doctor) de his poteſt homo legem facere, de quibus poteſt judicare: judicium autem hominis eſſe non poteſt de interioribus motibus qui latent, ſed ſolùm de exterioribus acti-

bus qui apparent : unde Inncentius III. cap. 33. de ſim-nia versùs finem : Nobis, inquit, datum eſt de maniſ-ſtis tantummodò judicare.

Diximus actus internos lege humana præcipi aut pro-hiberi non poſſe, niſi quatenùs exterioribus actibus ne-ceſſariò conjunguntur ; ita ut ſine illis humana lex mo-raliter loquendo impleri non poſſit ; tunc enim actus ili interni ſimul cum externis præcepti vel prohibiti eſſe cenſentur : e. g. Eccleſiaſtica lex de officij divini recita-one Clericis beneficiatis, aut in majoribus Ordinibus co-ſtitutis facienda, non tantùm præcipit externam ipſius of-cij recitatonem ore tenùs factam, ſed etiam interiorem mentis attentionem, ut habetur cap. Dolentes extra de ce-lebr. Miſſam, in quo Innocentius III. præcipit, ut offic-um divinum ſtudioſè, & devotè à Clericis perſolvantur quia ſi attentio illa deſit ex deliberatâ recitantis volun-tate, oratio vocalis quæ lege illâ præcipitur, jam no erit erit oratio ; & ſic lex non implebitur.

5. Quod ſi actus internus non ſit abſolutè neceſſariu ad hoc ut lex ſervetur, ſed tantùm ut perfectiùs & meliù ſervetur, tunc ſub legem cadere non cenſetur : unde S. Thomas quæſt. 100. art. 9. dicit modum præcepti no cadere ſub præcepto, e. g. quòd quis jeiunet in Quadr geſima ex motivo temperantiæ vel pœnitentiæ ; quo Miſſam diebus Feſtis audiat ex motivo religionis vel o-bedientiæ : quocumque enim ex motivo humana lex im-pletur, dummodò motivum illud ſit honeſtum & bonum lex ipſa ſufficienter impleri cenſetur.

Porrò circa materiam legis humanæ obſervandum e illam poſſe pro varijs hominum temporumque cond-tionibus ſubinde mutari : unde S. Auguſtin. lib. 1. de li arbitr. cap. 6. Lex temporalis, inquit, quamvis juſta commutari tamen per tempora juſtè poteſt : & Innoc: I in Concil. Lateran. (ut refer. cap. Non debet, extra, conſanguinit. & affinit.) Non debet reprehenſibile ju-cari, ſi ſecundum varietatem temporum, ſtatuta quoq

varien-

varientur humana; præsertim cùm urgens necessitas, vel evidens utilitas id exposcit.

SECTIO III.

Utrùm Lex humana in conscientia obliget?

I. PRoposita quæstio tam de lege civili, quàm de canonicâ seu Ecclesiasticâ intelligi debet: & quamvis quidam Theologi inter utramque illam legem, distinguendum esse existiment; communis tamen & verior sententia est, quæ universim affirmat legem humanam, sive canonicam sive civilem, in conscientiâ obligare: Ita ut huic vel illi legi repugnando, peccati etiam mortalis reatus incurri possit. Ita S. Thomas quæst. 96 art. 4. Et de lege quidem civili probatur ex Apost. Rom. 13. ubi loquens de Regibus, Ducibus, & alijs Superioribus Laicis: Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt: & aliquibus interiectis concludit: Ideò subditi estote, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam. In quem locum S. Ambr. Rectè, inquit, Apostolus dicit subiectos esse debere, non solùm propter iram, id est ultionem præsentem, parit enim ira vindictam: sed & propter futurum judicium, ubi accusante conscientia ipsa punientur.

Quod si Superioribus Laicis etiam infidelibus cùm justa decernunt, obediendum est. juxta id quod docet Apostolus, longè potiori jure de Superioribus Ecclesiasticis idem dici debet: unde etiam Christus Dominus S. Math. 23. de illis loquens: Quæ dixerint vobis, inquit, servate & facite: & Apostolus Hebr. 13. Obedite, inquit, Præpositis vestris, & subjacete eis, &c.

2. Est autem hîc observanda doctrina S. Thomæ citat. art. 4. ubi dicit leges humanas vim illam obligandi in foro conscientiæ habere, non à se, sed à lege æternâ; à quâ

derivantur: unde infert eatenùs eas obligare, quatenùs ipsi legi æternæ conformes sunt; quod quidem ex triplici capite dignoscendum esse docet. Primò, ex fine ipsarum legum, quando scilicet ad bonum commune ordinantur. Secundò, ex illarum authore, quando Legislatoris potestatem non excedunt. Tertiò, ex earumdem formâ, quando secundùm justam proportionem imponuntur subditis onera, in ordine ad bonum commune: & his tribus conditionibus concurrentibus, dicit leges humanas obligare in foro conscientiæ. è contra verò, quando leges illæ injustæ sunt; ut quando ad utilitatem communem minimè pertinent, aut quando ab eo feruntur, qui legitimam non habet authoritatem: vel cùm per illas, onera multitudinis, proportione minimè servatâ dispensantur; tales asserit non leges, sed violentias dici debere, nec proinde in foro conscientiæ obligare, nisi fortè propter vitandum scandalum, vel turbationem aliquam; quâ ratione quisque particularis juri suo cedere debet. Si tamen leges illæ injustæ essent, ac legi divinæ contrariæ: tunc non modò in conscientia non obligarent; sed ne quidem illas observare ullo modo liceret, ut per se satis manifestum est.

Cùm igitur ex dictis constet legem humanam in foro conscientiæ obligare, quæritur 1. quasnam personas obliget: Respondetur cum S. Doctore qu. 93. art. 5. legem humanam eos omnes obligare, qui subduntur potestati, à quâ lex illa dimanat, juxta illud Apostoli Rom: 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: ex quibus verbis refellitur error Begardorum & Beguinarum qui asserebant eos qui perfectionem justitiæ consecuti essent; humanæ obedientiæ non esse subiectos: nec ad observationem ullius legis Ecclesiasticæ aut civilis obligari, quorum error damnatus est in Concilio Viennensi, ut refertur in Clementinâ Ad nostram, de hæreticis, & in Concilio Triden. sess. 6. cap. 20.

Neque hæreticis illis favet illud 1. ad Tim. 1. Justo non est lex posita: sensus enim verborum illorum est, ut

rectè

rectè observat S. Thomas art. 5. ad 1. Iustos non esse subiectos legi quoad vim coactivam, cùm spontè illi subdantur; quamvis quoad vim directivam, illi absolutè subditi sint.

4. Quæritur 2. An Clerici legibus civilibus teneantur. Respondetur teneri, dummodò Ecclesiasticis Canonibus, vel officio Clericali non repugnent, ut fusè docet Bellarminus lib. 1. de Cler. cap. 28. probatque præsertim ex eo quòd Clerici præterquam quod Clerici sunt; sunt etiam cives & partes quædam Communitatis ac Reipublicæ: proindèque ut tales civilibus legibus subdi debent: unde etiam, ut ibidem observat, in publicis precibus Clerici pro Regibus orantes dicunt se orare, Pro Rege nostro, &c. quibus verbis se illius subditos esse profitentur.

Quæritur 3. Utrùm pueri ante usum rationis legibus teneantur? Communis & certa Theologorum sententia est non teneri, ut docent Paludanus, Sotus, Azorius, & alij apud Laymann. art. 4. de legib. cap. 10. eademque est ratio de perpetuo amentibus, ut ibidem dicitur: Lex enim est præceptum rationale, cuius proinde capaces non sunt qui ratione carent.

Quæritur 4. Utrùm Legislator propriâ lege teneatur. Respondet S. Thomas sup. tra. 5. ad 3. Legislatorem non obligari lege sua quoad vim coactivam; cùm nullus propriè à seipso cogatur: Lex autem non habet vim coactivam nisi ex potestate Legislatoris: & eo sensu Princeps in jure civili dicitur solutus à lege, eo quòd nullus in ipsum possit condemnationis sententiam ferre, si contra legem agat: obligari tamen lege à se latâ quoad vim directivam; unde S. Matth. 23. reprehenduntur à Christo Domino illi, qui dicunt, & non faciunt; & imponunt onera gravia & importabilia; digito autem suo nolunt ea movere. Quod tamen intelligi debet, ut rectè observat Gammachæus ad quæst. 96. cap. 5, de legibus illis, quæ nihil continent Legislatoris seu Principis dignitati contrarium aut repugnans; alioqui enim, si versetur lex in tali materia, quæ

 sit con-

sit contra dignitatem Principis, certum est illum eiusmodi lege nullatenùs obligari: e. g. si feratur lex ne quis Palatium ingrediatur cum ense, manifestum est hanc legẽ non obstringere Principem, cuius proprium est gladium portare, ut dicit Apostolus Rom. 13 quod similiter etiam dici debet, si lege aliquâ prohibeatur, ne quis audeat venari cervos in sylva: ne quis aurum vel sericum in vestibus habeat, &c. ut per se patet.

5. Quæritur. Quandonam lex obligare incipiat. Respondetur cum distinctione: vel enim quæstio est de obligatione generali, quam secum lex humana semper invehit, eo ipso quod lex est, ut ex antè dictis constat; vel de obligatione particulari, quâ subditus quisque ad illius legis observationem tenetur, ita ut si contra illam faciat, peccet: si primum, dicendum est legem obligare incipere, cum sufficienter ac debitè promulgata est: tunc autem sufficienter ac debitè promulgata censetur secundùm probabiliorem Theologorum sententiam: cùm in ipsius Principis Curiâ promulgatâ est, ut docent Sylvester, Sotus, Navarrus, Acor, Suarez, & alij apud Layman. tract. 4. de leg. cap. 2. quod tamen intelligendum est, salvis Regnorum ac Provinciarum consuetudinibus, seu juribus aut privilegijs specialibus, quæ interdum requirunt non in uno solo, sed in multis & varijs locis legum promulgationem fieri, ut rectè monet Sotus lib. 1. de justitia jure, quæst. 1, art. 4.

Si verò secundum; id est, si quæstio sit de obligatione cuiusq; particularis ad legem servandam; dicendum est, ad hoc requiri ut lex ad illius notitiam venerit, aut venire potuerit, alioqui, quamdiu talem legẽ latam esse invincibiliter ignoraverit ad illam servandã minimè tenebitur, neque eam transgrediendo peccabit, ut docent Navarrus, Sotus, Vasques, & pluret alij apud Layman, supra: quod etiam declaratur in sext. cap. 1. de concess. præbend. ubi dicitur, quod Lex seu constitutio & mandatum nullos astringunt. nisi postquàm ad notitiam pervenerint eorundem,

dem,

dem, aut nisi post tempus, infra quod ignorare minimè debuissent.

6. Quæritur, an præter ipsius legis promulgationem, necessaria sit eiusdem acceptatio à subditis facta, ad hoc ut obligandi vim habeat. Duæ sunt super hâc quæstione Theologorum sententiæ: quidam enim, ut Maior, Navarrus & alij apud Laymann, sup. cap. 3. affirmativā partē amplectuntur, asseruntque ad hoc, ut lex vim & robur suum habeat, requiri ut à maiori parte communitatis acceptetur, vel saltem ut non improbetur vel repudietur. Alij contra negant legem à populo acceptatione pendere, sed vim & robur suum accipere à legitimâ authoritate Legislatoris. Ita Joan. Medina, Valentia, Suares, & alij apud Leymann. supra, quorum sententia probabilior videtur esse, & in praxi tenenda: & quamvis priori sententiæ tanquam probabili vellet quis adhærere, fateri nihilominus deberet, peccare subditos legem Principis justam acceptare nolentes, eamque ausu temerario improbantes & abijcientes, quando præsertim nullâ ratione legitimâ ad id inducuntur; cùm lex divina obedientiam subditorum erga Principes apertè præscribat.

SECTIO IV.

Undenam dignosci possit, utrùm Lex humana sub mortali culpa obliget.

I. TRia sunt præcipua capita, ex quibus communiter Doctores inferunt, legem aliquam humanam sub mortali culpâ obligare.

Primum petitur, ut docet Navarrus cap. 21. Mannum 50. ex ipsius legis verbis, quibus plerumque obligatio sub gravi peccato disertè exprimitur, ut cùm aliquid præcipitur vel prohibetur, sub interminatione divini judicij, vel maledictionis æternæ, aut sub indignatione omnipotentis Dei, aliave simili formulâ. Observat tamen idem

Navarrus supra, non omnia verba præceptiva, qualia sunt ista, teneatur, obligetur; item præcipimus, mandamus, prohibemus, & similia, satis exprimere, an lex obliget sub mortali; cùm interdum reperiantur adhibita in legibus illis, quæ tantùm sub veniali obligant; proindèque id dignoscendum esse, vel ex alijs verbis adjunctis; vel ex materiâ ipsius legis, ut mox dicetur.

Secundùm petitur, ut docet Azorius tom. 1. lib. 5. cap. 6. qu. 5. ex gravitate pœnæ, quam lex comminatur & transgressoribus infligit; cuiusmodi est in legibus Ecclesiasticis, excommunicatio maior, degradatio, &c. in legibus item civilibus pœna capitis, aut perpetui carceris, vel publicationis bonorum, &c. Hæ siquidem pœnæ, cùm justè infligi non possint, nisi ob grave aliquod delictum, hinc sequitur quotiescumque lex humana, quam justam esse supponimus, eiusmodi pœnas comminatur & transgressoribus infligit, transgressionem illius esse peccatum mortale.

2. Tertium desumitur, ut tradit idem Azorius supra ex qualitate materiæ, circa quam lex versatur; si enim materia legis gravis sit, censebitur obligare sub peccato mortali; si levis, sub veniali. materia autem illa censetur esse gravis, non modò quæ per se & absolutè spectata, semper & in omni eventu talis est; sed etiam illa, quæ licet secundùm se præcisè considerata levis sit, ratione tamen circumstantiarum temporis, loci, &c. judicio viri prudentis gravis esse censetur: quia scilicet in talibus circumstantijs plurimùm conducit ad commune bonum: e. g. urgenti fame & penuriâ publica, legis illius materia gravis esse censetur, quâ vetitum foret, ne quis triticum in alienas Provincias exportaret.

Cùm igitur de his tribus conveniat inter Doctores controversum est inter illos, utrùm sola Legislatoris intentio sufficiat ad hoc, ut lex ab eo lata sub mortali obliget, quamvis eius materia levis sit. Omissis variis Theologorum sententijs, probabilissimè loqui videntur ij, qui

docent legem in materia levi non posse obligare ad mortale peccatum, quantumvis Legislator hoc intendat, intentionemque suam verbis disertis exprimat. Ita Dominicus Sotus, lib. 1. de Justitia, quæst. 6. art. 4. Alphonsus à Castro lib. 1. de lege pœnali cap. 5. Bellarm. lib. 3. de membris Ecclesiæ cap. 11. & plures alij. Quorum præcipua ratio est, quòd lex injusta nullam inducat obligationem ex ea parte quâ injusta est: unde S. Augustinus lib. 1. de liber. arbit. cap. 5. *Lex illa, inquit, quæ justa non fuerit, lex non sit*; atqui lex illa in qua licet ejus materia levis esset, Legislator intenderet obligare ad peccatum mortale, proindèque ad pœnam æternam, ex illa parte non esset justa, sicut lex illa justa non censeretur, quæ pœnam mortis temporalis ob leve aliquod delictum decerneret; ergo ad peccatum mortale non obligaret, quantumvis Legislator obligare intenderet.

3. Quæres, an sicut lex in materia levi sub peccato mortali non obligat, licet Legislator obligare intendat: sic è contra in materia gravi obliget sub mortali, quamvis Legislator intendat solùm obligare sub veniali. Navarrus cap. 23. num. 49. Joannes Medina cod. de jejunio quæst. 7. & quidam alij existimant obligare tunc solummodò sub veniali: quorum sententia, quamvis probabilis sit, probabilior tamen & magis in praxi tuta est contraria, quæ asserit legem in materia gravi obligare sub mortali peccato, quamvis Legislator intendat solùm obligare sub veniali. Ita Driedo de libert. Christiana cap. 3. ad 5. Franciscus à Victoria relectione de potestate civili, num. 19. Bartholomæus Medina ad quæst. 96. art. 4. & Bellarm. supra: ubi rectè observat in resp. ad 7. argumentum, ex intentione quidem Legislatoris pendere, an velit reipsa imperare, & veram legem condere: an verò solùm ostendere quid agendum sit sine alio imperio: sed si velit seriò imperare, & veram legem condere, non esse in ejus potestate impedire quin lex obliget ad mortale vel veniale pro rei magnitudine, vel parvitate.

4. Supersunt adhuc duæ circa præsentem materiam difficultates. Prima est, an lex humana sub peccato mortali obligans, obliget etiam cum periculo vitæ. Quidam Theologi absolutè negant: & alij longè probabiliùs distinctione utendum esse existimant. Vel enim lex humana talis est, ut illius observatio bono communi tuendo sit necessaria, ita ut ex illius transgressione grave aliquod detrimentum in totam communitatem derivetur: ex. gr. Legem fert Episcopus tempore pestis grassantis, ne Sacerdotes ex locis peste infectis discedant, in quibus pastoribus defunctis nulli alij aderant, qui pereuntibus Sacramenta ministrent: Item Imperator in bello lege lata prohibet, ne milites in excubijs stationes suas deserant, ne scilicet ex desertione stationis strages & profligatio totius exercitûs sequatur: in illis enim casibus Sacerdotes ac milites etiam cum periculo vitæ obedire tenentur; cùm bonum privatum secundùm rectam rationem bono communi postponi debeat.

Vel talis est illa lex, ut illius observatio solùm particulare bonum respiciat, ut jejunium, auditio Missæ, &c. tunc enim, quamvis lex illa sub mortali obliget, non tamen obligat cum vitæ aut etiam sanitatis amittendæ, vel gravis alicuius damni, aut incommodi subeundi periculo: cùm nulla tunc superat ratio, cur Legislator cum tanto damno vel periculo ad legum suarum observationem obliget. Ita Sotus in 4. dist. 22. quæst. 1. art. 4. Valentia disp. 7. de lege humana Vasques, Suares, & alij apud Laymannum cap. 14. de legibus, qui tamen id limitat, dummodò nullus adsit legis vel Legislatoris contemptus, nullum item ex violatione legis immineat grave scandalum: unde S. August. dicit lib. de bono coniug. cap. 16. Satiùs esse fame mori, quàm idolothytis vesci, cum scandalo scilicet, vel religionis contemptu.

5. Secunda difficultas est, an sint aliquæ leges purè pœnales; id est, quæ ad solam pœnam obligent, & ex quarum transgressione nullus peccati reatus incurratur. Qui-

dam

dam Theologi affirmant; alij tamen probabiliùs negant, quorum plures citat & ſequitur Bellarminus lib. 3. de memb Eccl. cap. 11. dicitque implicare contradictionem; Legiſlatorem obligare ad pœnam & non ad culpam; cùm culpa & pœna ſint correlativa, nec illa lex juſta videatur, quæ pœnam adversùs inſontes decerneret: unde aſſerit regulas illas quorundam Religioſorum quæ ad ſolam pœnam obligant, non per modum legis obligare; ſed per modum cuiuſdam conventionis & pacti: & S. Doctor rectè obſervat 2. 2. quæſt. 186. art. 9. ad 2. Non omnia, quæ in lege humana continentur, tradi per modum præcepti; ſed quædam proponi per modum ordinationis cuiuſdam obligantis ad ſolam pœnam: quod in quibuſdam legibus civilibus locum habere cenſet Navarrus cap. 23. num. 55. quando ſcilicet neque ex Legiſlatoris declaratione, neque ex qualitate pœnæ, neque ex detrimenti publici gravitate dignoſci clarè poteſt, an lex aliqua civilis pœnalis obliget ſub culpa; tunc enim ut ibidem docet, quivis poterit id in favorabiliorem partem interpretari, ac ſibi perſuadere hanc non tam legem eſſe, quàm ordinationem quandam, quæ proinde ad nullam culpam obliget, ſed pœnam tantùm veluti conditionem quandam proponat, ut diligentiùs & fideliùs obſervetur.

SECTIO V.

In quibus Perſonis reſideat Legum ferendarum poteſtas.

I. CUm Leges humanæ duplicis ſint generis, Eccleſiaſticæ ſcilicet, & civiles: duplex etiam eſt Legiſlatrix poteſtas, Eccleſiaſtica nimirùm & civilis. De utraque breviter hîc agendum eſt.

Ac in primis obſervandum eſt primam & præcipuam conditionem in Legiſlatore ſive Eccleſiaſtico, ſive Laico requiſitam, eſſe legitimam in foro exteriori juriſdictionem, id eſt legitimam authoritatem ac poteſtatem pu-

blicam

blicam ad regimen & gubernationem communitatis alicuius. Hæc autem jurisdictio duplex est: alia ordinaria, quam quis ratione proprij muneris & officij obtinet; alia delegata, quam non ex munere vel officio, sed ex commissione & facultate sibi concessa exercet.

Rursùm alia est jurisdictio contentiosa, alia voluntaria: ad illam pertinet leges condere, prohibere, punire, causas seu lites tum civiles, tum criminales dirimere, &c. quamobrem proprium tribunal postulat, quod contentiosum dicitur à partium contentione. Voluntaria autem jurisdictio versatur circa alios publicæ potestatis actus, quales sunt legitamare, dispensare, couferre beneficia, &c. Differunt verò inter se, quòd illa etiam in invitos exerceri possit, hæc nonnisi in volentes: unde etiam nomen accepit: Deinde quòd jurisdictio contentiosa extra proprium territorium non extendatur: ut enim dicitur cap. 2. de constit. 5. Extra territorium jus dicenti, impunè non paretur: ex quo fit, ut nec Synodales Constitutiones, nec aliæ leges alicuius Diœcesis particulares extra illius territorium obligent; nec Diœcesani quando illinc absunt ad earum observationem, v.g. ad celebrationem Festorum illius Diœcesis particularium teneantur: sicut è contra peregrini & advenæ dum in illâ diœcesi commorantur, vel per illam iter faciunt, leges illius & consuetudines particulares servare tenentur: Voluntaria autem jurisdictio extra proprium territorium exerceri validè & plerumque licitè possit: quando scilicet nulla inde oritur cuiusquam offensio, nullumve scandalum. Ita Suares, Navarrus, Sylvester, & alij plures apud Laymann. tract. 4. de leg. cap 5. & 11.

2. Observandum. Hanc utramque potestatem legislativam inter se differre ratione originis: Ecclesiastica enim potestas immediatè à Deo instituta est; civilis verò, quamvis à Deo sit: Non enim est potestas nisi à Deo, inquit Apostolus Rom. 13. non tamen immediatè ex institutione illius, sed ex ipsorum hominum institutione: ratio

enim

enim naturalis ipsis hominibus devinitùs indita, sicut homines ad vitæ societatem adigit, sic etiam dictat societatem humanam diu constare non posse, nisi publicâ aliquâ potestate gubernetur: juxta illud Sapientis: Ubi non est gubernator populus corruet. Unde providentiæ divinæ suavi moderamine factum est, ut homines ubique terrarum aliquam regiminis formam inter se constituerent; & alij quidem communi consilio se ipsos regerent; alij verò penes aliquos Optimates, vel penes unum Principem seu Regem aut Imperatorem, authoritatem omnem ac jurisdictionem transferrent: unde Reiumpublicarum, Regnorumque ac Imperiorum variæ formæ exortæ sunt, factum est, ut ad regimen communitatis, alij Democratiam, alij Aristocratiam, alij verò Monarchiam amplecterentur: quæ quidem Monarchia, ut id obiter dicamus, hoc præ cæteris habet, quod proximè ad totius mundi sub uno summo moderatore Deo, regimen accedat, primamq; illam & æternam divini imperij formam perfectiùs imitetur.

3. Differt præterea hæc utraque potestas ratione obiecti: potestas enim Ecclesiastica per se ac directè versatur circa res spirituales, ad cultum divinum & salutem animarum pertinentes: potestas verò civilis per se ac directè temporalem solùm commoditatem ac pacem spectat, ut colligitur ex 1. ad Thimoth 2. ubi Apostolus orare jubet: Pro Regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt; ut quietam & tranquillam vitam agamus.

His prænotatis videndum est, in quibus personis resideat potestas ferendarum legum, præsertim Ecclesiasticarum, quæ nostrum institutum magis spectant: quod in sequentibus paragraphis investigabimus.

§. I.

De Romano Pontifice.

1. DIcendum. Inter Legislatores Ecclesiasticos Romanum Pontificem, tanquam S. Petri Successorem, ipsum.

ipsumque Christi Domini Vicarium, ac Summum totius Ecclesiæ Pastorem primum ac præcipuum locum tenere.

Probatur primò ex Scripturâ : S. Mat. 16. ubi Christus Dominus S. Petrum alloquens : Tu es Petrus. inquit, & super hanc petram ædificabo Eccleam meam. & S. Joannis 21. eidem dicit : Pasce agnos meos, pasce oves meas, quæ verba expēdens S. Bern. lib. 1. cap. 2. de consid. Non modo. inquit, ovium, sed & Pastorum ut unus omnium Pastor : unde id probem, quæris ? ex verbo Domini : cui enim non dico Episcoporum, sed Apostolorum, sic absolutè & indiscretè totæ commissæ sunt oves ? Si me amas, Petre, pasce oves meas ; quas ? illius ve illius populos civitatis, aut regionis, aut certè regni ? oves meas, inquit. Cui non planum, non designasse aliquas, sed assignasse omnes ? nihil excipitur, ubi distinguitur nihil.

Probatur 2. ex Concil. Calced. act. 2. & 3. ubi passim S. Leo Papa vocatur : Universalis Ecclesiæ Pontifex : & in Synodo 7. generali, act. 2. in Epist. Adriani ibidem lectâ & receptâ dicitur : Romanam Sedem per totum terrarum orbem primatum obtinere, omniumque Ecclesiarum Dei caput existere.

Probatur 3. ex S. Ambrosio in cap. 3. 1. ad Timoth, Cùm totus (inquit) mundus Dei sit, tamen domus eius Ecclesia dicitur, cuius hodie rector Damasus : & ex S. Hieron. Epist. ad eundem Damasum: Ego. inquit, nullum primum nisi Christum sequens, Beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri consocior : super illam petram ædificatam Ecclesiam scio, &c. quicunque tecum non colligit, dispergit : & S. Prospero, carmine de ingratis : Sedes Roma Petri, quæ Pastoralis honoris facta caput mundo, &c.

2. Dicendum. In materia fidei alijsque rebus, quæ ad mores & disciplinam Ecclesiasticam pertinent, Romanum Pontificem esse Summum Legislatorem & Judicem.

Hæc veritas, quæ indubitanter ab omnibus tenenda est, evidentiùs ac meliùs demonstrari non potest, quàm ex continuâ praxi totius Ecclesiæ, in quâ id constanter & re-

ligio-

ligiosè servatum est: ut, quoties oriretur controversia aliqua vel difficultas in materia fidei, aut in rebus ad mores & disciplinam Ecclesiasticam spectantibus, toties Apostolica Sedes consuleretur: cuius rei fidem faciunt innumera propè responsa, statuta, decreta Romanorum Pontificum; ex quibus totum fermè Iuris Canonici corpus conflatum est. Unde summâ cum ratione Innocentius Papa in Epist. ad Patres Concil. Carthag. quæ inter Augustinianas numeratur 41. dicit: Non humana, sed divina decretum esse sententia: ut quidquid de disiunctis remotisque provincijs ageretur, non priùs (alij Episcopi & Ecclesiæ Præsules) ducerent esse finiendum, quàm ad Romanæ Sedis notitiam perveniret, cuius authoritate, justa qua fuerit pronuntiatio, firmaretur: & Epist. 93. ad Patres Concilij Milevitani: Diligenter, inquit, & congruè Apostolico consulitis honori: honori, inquam, illius, quem præter illa quæ sunt extrinsecùs, sollicitudo manet omnium Ecclesiarum, super anxijs rebus quæ sit tenenda sententia; antiquæ scilicet regulæ formam secuti, quam toto semper orbe mecum nostis esse servatam, &c. scientes, quod per omnes Provincias de Apostolico fonte petentibus responsa semper emanent, præsertim quoties fidei ratio ventilatur. Quod etiam optimè explicavit S. Bernardus Epist. 90. ad Innocentium II. ubi sic Pontificem alloquitur: Oportet ad vestrum referri Apostolatum pericula quæque & scandala emergentia in regno Dei, & præsertim quæ de fide contingunt: dignum namque arbitror ibi potissimùm resarciri damna fidei, ubi non possit fides sentire defectum; hæc quippè est huius prærogativa sedis: cui enim alteri aliquando dictum est; ego pro te rogavi, ut non deficiat fides tua? Quare meritò unusque fidelium S. Petri Chrysologi monitum in Epist. ad Eutichem auscultare, illudque animo inscribere deberet: Hortamur te, inquit, frater, ut his, quæ à Beatissimo Papa Romanæ civitatis scripta sunt, obedienter attendas; quoniam Beatus Petrus, qui in propria sede vivit, præstat

quærentibus fidei veritatem.

§. II.
De Conciliis.

1. Concilia quæ in Ecclesiâ celebrari solent, alia sunt Oecumenica seu generalia, quæ Summi Pontificis authoritate, convocatis ex orbe universo Episcopis congregata sunt; Alia non Oecumenica, seu particularia, quæ inferiorum Prælatorum authoritate, ex aliqua Provincia particulari, vel natione convocantur. De utrisque breviter hîc agendum est: Atque in primis quod spectat ad Concilia generalia.

Dicendum 1. Concilia generalia plenissimam habere potestatem condendi leges pro totius Ecclesiæ regimine? ad earumque observationem omnes & quoscunque fideles obligandi. Hæc veritas in confesso est apud omnes: cùm generalia Concilia legitimè congregata universalem Ecclesiam repræsentent, Christusq; Dominus expressis verbis dixerit S. Matth. 18. ut Si quis Ecclesiam non audierit, sit tanquam ethnicus & publicanus. Sed difficultas est, quænam sint illa Concilia generalia, quæ pro legitimis haberi debeant. Pro cuius resolutione.

2. Dicendum. Concilia generalia legitima illa esse, quæ Romani Pontificis authoritate congregantur, & in quibus vel per se, vel per legatos præsidet. Prior huius assertionis pars probatur ex antiquissimo Canone, in quo statuitur; Præter sententiam Romani Pontificis Concilia celebrari non posse: quem Canonem Apostolicum esse testatur S. Marcellus Papa in Epist. ad Episcopos Antiochenæ Provinciæ; illumque renovavit Concilium Nicænum: ut habetur in Epist. Synodi Alexandrinæ ad Fœlicem, & in Epist. Julij I. ad Episcopos orientales. Probatur item ex Concil. Calced. act. 1. ubi Dioscorus Patriarcha Alexandrinus prohibetur sedere inter Episcopos. eo quòd Synodum generalem sonvocare ausus fuisset sine authoritate Apostolicæ Sedis: Quod, ut ubi dicitur, nun-

quam licuit; nunquam factum est. Et ex Concilio 7. generali act. 6. ubi reprobatur Conciliũ quoddam Constantinopolitanum, eo quòd sine consensu Romani Pontificis ab Imperatore convocatum fuisset.

3. Secunda pars assertionis, nimirùm Concilia illa generalia solummodò pro legitimis habenda esse. in quibus Summus Pontifex per se, vel per Legatos præsidet; melius probari non potest, quam inductione breviter facta per antiquissima Concilia generalia (de recentiòribus enim Concilijs id planum & evidens est) in quibus Romanus Pontifex per se vel per Legatos suos præsedisse refertur. In Concilio enim Apostolico, de quo mentio fit Actor. 15. præsidet S. Petrus, ut docet & probat S. Hieronymus Epist. ad S. August. quæ est inter Augustinianas 11. In Concilio Nicæno 1. anno 327. Hosius Episcopus nomine S. Sylvestri Romani Pontificis præfuit, ut patet ex illius subscriptione quæ omnium Prælatorum etiam Patriarcharum, qui Synodo interfuerunt, subscriptiones præcedit, ideòque à S. Athanasio Epist. ad solit. vir agentes, Princeps illius Concilij vocatur. In Concilio Ephesino 431. præsedit. S. Cyrillus Alexandr. nomine Cœlestini Romani Pontificis, ut testatur Evagrius lib. 1. hist. cap. 4. & S. Prosper in Chronico, & apertè constat ex Epist. ipsius Cœlestini ad præfatum S. Cyrillum, in qua vices suas illi demandat. In Concilio etiam Chalcedonensi anno 451. Paschasinus & Lucensis Episcopi præfuerunt nomine S. Leonis Papæ, ut constat ex actis ipsius Synodi, præsertimque ex Epist. illius ad S. Leonem, quæ habetur act. 3. ubi idem S. Leo dicitur Episcopis ipsius Synodi tanquam membris caput præfuisse, in his qui eius tenebant ordinem.

4. Dicendum 3. Sicut Summi Pontificis est Concilia generalia convocare, ijsdem præsidere, sic etiam ad Episcopos jure proprio & ordinario pertinere, ut in illis sedeant, non solùm ut consiliarij, sed etiam tanquam legitimi judices in rebus ad fidem & disciplinam Christianam spectantibus. Id apertè constat ex perpetuâ ipsius Ecclesiæ

praxi,

praxi, & ex actis Conciliorum generalium, in quibus Episcopi sententiam tanquam judices dixerunt, & illorum decretis subscripserunt.

Quamvis autem jure ordinario soli Episcopi in generalibus Concilijs tanquam judices interesse possint, ex privilegio tamen & consuetudine id alijs etiam quibusdam personis Ecclesiasticis competere posse, tradit Bellarminus lib. 1. de Concil. can. 15. ut Cardinalibus, &c.

Quod spectat ad alia Concilia, quæ universalia non sunt, observandum est illa triplicis esse generis: alia siquidem sunt Nationalia. quæ convocatis alicuius regni, seu nationis Episcopis à Primate vel Patriarchâ indicuntur: alia Provincialia, quæ ab Archiepiscopo convocatis Provinciæ sibi subditæ Episcopis, alia denique Diœcesana, quæ Episcopi, authoritate celebrantur.

Porrò ad hoc ut Concilia eiusmodi particularia leges in propriis territoriis obligantes condere possint, consensus vel approbatio Summi Pontificis minimè requiritur, ut docet Laymannus Tract. 4. de leg. c. 7. dummodò nihil in ijs contra universales Ecclesiæ leges decernatur. Quòd autem aliqui Doctores existimant statuta eiusmodi Conciliorum particularium, si à Summo Pontifice approbentur & confirmentur, totius Ecclesiæ fideles obligare; id intelligendum est, si ab illo approbata sint & confirmata eo animo, ut ad eiusmodi statutorum observationem velit omnes ubique terrarum fideles obligare: (quod ex verbis approbationis seu confirmationis dignosci potest:) secùs si approbatio illa seu confirmatio ad majorem tantùm vim & stabilitatem eiusmodi statutorum à Summo Pontifice concedatur, tunc enim extra proprium territorium obligare minimè censentur.

§. III.

De Episcopis, alijsq; Ecclesiæ Prælatis.

1. Certum est in primis Episcopos ex divinâ institutione in Ecclesia positos fuisse ad illius regimen &

gubernationem, ut manifestè constat ex his Apostoli verbis Act. 20. Posuit vos Spiritus Sanctus Episcopos regere Ecclesiam Dei: proindeque legum ferendarum potestatem penes illos esse respectu sibi subditorum.

Certum est etiam ex eadem institutione divina, Episcopos superiores esse Presbyteris: non solùm quoad Ordinis dignitatem, ut in tractatu præcedenti dictum est, cap. 7. sed etiam quoad regiminis authoritatem, seu jurisdictionem. Id apertè colligitur ex Epist. 1. ad Timoth. cap. 5. ubi Apostolus formam subscribit, sub qua Episcopus accusationem adversus Presbyterum recipere debet, ex quo sequitur Episcopum esse Presbyteri judicem, ac proinde superiorem: unde in Concilio Neocæsariensi can. 13. dicitur Episcopos Apostolis, Presbyteros verò discipulis Christi in Ecclesiastica Hierarchia successisse; quod etiam docet S. Augustinus in Psal. 44. & in Concil. Trident. sess. 23. can. 7. anathema profertur in eum qui dixerit Episcopos non esse Presbyteris superiores.

4. Certum est præterea unumquemque Episcopum in propria tantummodò Diœcesi, non verò in tota Ecclesia authoritatem & jurisdictionem obtinere: unde Concilium Constantinop. 1. can. 3. declarat, quod Episcopi non invitati ultra Diœcesim accedere non debent super ordinandis aliquibus, vel disponendis Ecclesiasticis causis: quod etiam decretum est cap. Nullus primas, 9. qu. 7.

Certum est denique quòd sicut authoritas & jurisdictio respectu subditorum, Episcopo competit: sic etiam ipsi Episcopo à subditis honor & obedientia deferri debet, juxta illud Apostoli Hebr. 16. Obedite Præpositis vestris, & subiacete eis, &c. Unde S. Ignatius Martyr in Epist. ad Trallianos, Episcopo, inquit, subditi estote, sicut Domino: & in Concilio Chalcedonensi act. 15. can. 8. statutum est, ut Clerici Basilicis, Monasteriis & aliis Ecclesiis adscripti, secundùm Sanctorum Patrum traditiones sub Episcopi potestate permaneant; nec per contumaciam ab Episcopo suo desileant: qui verò audent everte e eiusmodi for-

di formam, & quocunque modo, nec proprio subijciuntur Episcopo, Canonum correctionibus subiacebunt.

3. Quod spectat ad alios Ecclesiæ Prælatos, breviter dicimus, præter Romanum Pontificem, aliosque Episcopos quasdam alias dignitates in Ecclesia reperiri ad maiorem ipsius tùm utilitatem: tùm decorem, ac in primis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales Summo Pontifici assistere, ipsumque in regenda Ecclesia consilio & opera juvare, de quibus plura videri possunt apud Bellarm. lib. 1. de Clericis cap. 16. Patriarchas item ac Primates, Archiepiscopis seu Metropolitanis supereminere, & istos alijs Episcopis, ita ut (sicut habetur cap. Si inter, 6. quæst. 4.) ab Episcoporum judicio ad Archiepiscopos & Metropolitanos appellari possit, & ab istis ad Primates & Patriarchas, ac demùm ad Romanum Pontificem, cuius judicio, controversiam quamcunque ad res aut personas Ecclesiasticas spectantem, dirimi ac definiri oportet.

Ubi tamen observandum est adversùs Episcopos propter eminentiam dignitatis, in causis criminalibus gravioribus, nec sententiam ferri, nec etiam juridicè inquiri aut procedi posse, absque Sedis Apostolicæ authoritate, ut in pluribus Canonibus sancitum habetur, ac novissimè in Concil. Trident. sess. 24. cap. 1.

SECTIO IV.

Quibus modis cessare possit obligatio servandæ legis humanæ.

Dicendum 1. Legis humanæ servandæ obligationem cessare posse per abrogationem illius: ac proinde legem ipsam humanam, ob causas aliquas justas & rationabiles, posse aliquando abrogari: Nec enim (ut loquitur Innocentius in Concilio Lateranensi generali) & refertur cap 8. de consang. & affinit. debet reprehensibile iudicari, si secundum varietatem temporum statuta quan-

ta quandoque varientur humana, præsertim cum urgens necessitas, vel evidens utilitas id exposcit: quoniam ipse Deus ex his quæ veteri testamento statuerat, nonnulla mutavit in novo.

Dicendum 2. Legem humanam abrogari posse tùm illius desuetudine, vel contraria consuetudine, ut sectione sequenti dicetur, tùm etiam voluntate Principis qui legem tulit, aut Successoris, vel Superioris illius: certum est enim Principem qui legem tulit, posse illam revocare & abrogare: eadem enim potestas quæ ad legem ferendam requiritur. sufficit ad illam abrogandam: cùm juxta regulam juris, res omnis per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvi potest.

Certum est etiam idipsum ab eius successore posse fieri, cum tanta sit potestas successoris, quanta fuit illius qui legem tulit, sicut ergo potest hic legem à se latam revocare, sic & ille poterit: & cùm par in parem non habeat imperium, non potest huic ille validè præcipere ne legem à se latam revocet. Certum est denique superiorem inferioris legem posseabrogare, sicut enim inferior subditur Superiori, sic eius potestas Superioris potestati subdita est: unde per quandam eminentiam potest quidquid inferior, qui sicut legem à se latam revocare potest, sic etiam poterit ei s Superior.

2. Dicendum 3. Cessare quoque obligationem servandæ legis, quando illius causa & ratio cessat. Ita S. Doctor 1. quæst. 103. art. 4. quia, ut habetur cap. Cùm cessante, de appellationibus, cessante causa cessat effectus: & sicut lex ab initio non subsisteret, si absque causa & ratione, ob quam lata esset, ita desinente causa & ratione ob quam lata est, ipsa etiam esse ac proinde obligare desinit: quod tamen intelligi debet in praxi, quando certum est & evidens causam eiusmodi legis cessare: aliàs, si aliqua dubitandi ratio subsit, tutius adire Superiorem, nihilque inconsulto illo contra legis tenorem attentare.

Quod

Quod si lex plures in se partes contineat, quæ ab invicem disiungi possint, tunc, ut rectè monet Suares lib. 6. de leg. cap. 9. quamvis cesset causa & ratio alicuius partis; potest tamen alterius ratio & causa perseverare, sicq; lex censebitur secundùm illam partem semper obligare: ut enim habetur in regulis juris, utile per inutile non debet vitiari.

Dicendum 4. Legis servandæ obligationem cessare, præterea per legitimam Superioris dispensationem. Ita S. Thomas variis in locis; sed præsertim 2. 2. qu. 88. art. 11. ad 2. ubi quid sit dispensare, explicat his verbis: Cùm dispensatur in lege humana, non fit ut legi humanæ non obediatur, quod est contra legem naturæ, & mandatum divinum; sed fit ut hoc, quod erat lex, non sit lex in eo casu: respectu scilicet illius cum quo dispensatur: sicut enim ex causa rationabili potest Legislator aut eius Successor vel Superior legem revocare & abrogare, ut supra dictum est, sicque omnes subditos ab observatione illius eximere, poterit à fortiori ex rationabili causa aliquem particularem sibi subditum ab illius servandæ obligatione eximere, & sic cum illo super eâ lege dispensare.

3. Quæres, an dispensatio concessa sine causâ justa & rationabili, valida sit & licita. Respondetur validam quidem esse, ut docent Innocentius, Navarrus, & plures alij quos citat & sequitur Sanches lib. 8. de dispens. disp. 17 num, 27. sed tamen illicitam, respectu tùm Superioris dispensantis, tùm subditi dispensationem illam postulantis & acceptantis, ut docet S. Thomas 1. 2. qu. 97. art. 4 unde Concilium Tridentinum sess. 15. cap. 18. dicit dispensationes nonnisi urgenti & justâ ratione causa cognitâ, & summâ cum maturitate concedendas esse.

Quale autem peccatum sit absque justâ causâ dispensare, non consentiunt inter se Doctores: quidam enim, ut Navarrus prælud. 9. num. 14. & Sotus lib. 1. de justitiâ qu. 7. ar. 3 arbitrantur Superiorem sine justa causa in propria lege dispensantem peccare tantum venialiter: alij

ut Suares

ut Suares lib. 6. de lib. cap. 17. & Valentia tom. 2. disp. 7. qu. 5. punct. 9. asserunt peccare mortaliter: probabilius tamen loqui videntur illi, qui id ex qualitate legis ac dispensationis judicandum esse asserunt: si enim ex illa dispensatione scandalum aliquod, aut damnum temporale aut spirituale oriatur, tunc peccatum erit mortale: si verò nullum eiusmodi scandalum aut damnum subsit, erit tantùm veniale.

4. Quæres 2. an inferior aliquando dispensare possit in lege superioris. Respondetur id neque licitè, neque validè fieri posse, *nisi* quando gravis aliqua urget necessitas. nec nisi valdè difficilis ad superiorem pateat recursus: excipitur tamen casus, in quo dispensandi facultas inferiori generali aliqua lege, vel speciali privilegio concessa sit, vel aliqua legitimè præscripta consuetudine comparata: quæ quidem fusiùs explicata videri possunt apud Laymann. tractat. 4. de leg. cap. 22.

Quæres 3. an Prælati & Superiores possunt secum dispensare in iisdem casibus, iu quibus cum aliis dispensare possent. Respondetur posse non modò validè, sed etiam licitè, tùm committendo alteri, v. g. Confessario aut Vicario, facultatem ut secum dispensare possit in iis, in quibus possent cum subditis dispensare: tùm etiam directè secum dispensando ob easdem causas, ob quas justè & rationabiliter cum subditis dispensare possent, ut fusiùs explicat & probat Sanches: lib. 8. de dispens. disp. 3. num. 3. & sequ.

5. Dicendum. Legis servandæ obligationem in aliquo casu particulari cessare posse per ipsius legis interpretationem, quæ fit per virtutem illam, quam Theologi epiikiam seu æquitatem vocant, cuius proprium est (ut docet S. Thomas 2. 2. qu. 120. art. 1.) legem humanam universim aliquid præcipientem in aliquo particulari casu, in quo cessat illius obligatio, vel interpretari, vel emendare: cùm enim (ut idem declarat) actus humani, de quibus lex fertur, in singularibus contingentibus con-

ſiſtant, quæ variari poſſunt infinitis propè modis, quo Legiſlator prævidere nequit, qui cùm in ferenda leg communem ſpectet utilitatem, ad id præſertim attendi quod in pluribus accidere ſolet: hinc fit ut aliqui caſu occurrere poſſint, in quibus lex ipſa deficiat; ita ut no ſolùm tunc nulla ſit ad illam ſervandam obligatio, ſe ne quidem eius obſervatio licita ſit: ex. g. lex quæ jube ut depoſita reſtituantur, juſta eſt: & tamen continger poteſt aliquando, ut proditor, vel furioſus arma depoſit repoſcat, ille ad patriæ impugnationem, hic ad ſui vel al terius necem, in quibus caſibus manifeſtum eſt reſtitu tionem depoſiti, quamvis lege præſcriptam, nihilominù eſſe contra rationem, ac proinde illicitam: quare neceſſ eſt tunc legem illam vel interpretari, vel emendare Le giſlatoris potiùs mentem quam verba ſequendo: hin Cœleſtinus Papa cap. Humanæ aures 22. qu. 5. Non de bet, inquit, aliquis verba conſiderare, ſed intentionem ac voluntatem: quia non debet intentio verbis deſervire ſed verba intentioni. Porrò intentio & voluntas Legiſla toris, tùm ex materiâ legis, tùm ex eiuſdem circumſtan tiis, tùm præſertim ex illius fine & causâ, ſeù ratione ob quam lex ipſa lata eſt, intelligi poterit.

SECTIO VII.

An & quâ ratione conſuetudo vim Legis obtineat

I. NOmine conſuetudinis (ut explicat S. Doctor) in telligitur frequentia liberè operandi eodem mo do & alio nomine appellatur (mos populi) id eſt actus pa lam & publicè frequentatus. De conſuetudine autem e modo intellecta.

Dicendum 1. Conſuetudinem aliquando vim legis ob tinere poſſe. Ita S. Doctor 1. 2. quæſt. 97. art. 3. & pate ex uſu communi tùm rerum publicarum, tùm etiam ipſiu Eccleſiæ: conſtat enim in variis Regnis & Provinciis, imò & in ipſa Eccleſia plurima recepta eſſe, & tanquam obli

gantia

gantia observari, quæ tamen nullâ lege positivâ, sed solâ consuetudine introducta sunt: unde S. Augustinus Epist. 86. ad Casulanum: Mos, inquit, populi Dei, & instituta Majorum pro lege tenenda: & sicut prævaricatores legũ divinarum, ita & contemptores consuetudinum Ecclesiasticarum coercendi sunt.

Dicendum 2. Ad hoc ut consuetudo aliqua vim legis obtineat, quatuor præsertim conditiones requiri. Prima est, ut consuetudo illa sit rationabilis, & bono communi utilis. Ita cap. Erit autem lex, dist. 4. & per se patet: ut enim vim legis habeat, præcipuas & magis necessarias legis qualitates habere debet: lex autem, ut supra dictum est, debet esse rationabilis & bono communi utilis. Secunda est, ut tempore aliquo diuturno duraverit, ut infra explicabitur. Tertia, ut consensus saltem tacitus Legislatoris seu Principis interveniat: tunc autem tacitè consentire censetur, si sciens talem populi morem, illum cum posset, impedire noluerit. Ita S. Doctor supra in resp. ad 3. Quarta denique, ut consuetudo illa servetur à populo, aut majore illius parte, quasi ex obligatione, seu ex animo introducendæ obligationis, ut observat Suares lib. 7. de leg. c. 5. unde consuetudo illa quæ vim legis obtinere censetur definitur ab Isidoro cap. 3. Jus quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cùm deficit lex.

2. Ex quo intelligitur, quare plurimæ consuetudines rationabiles ac piæ, & jam à diuturno tempore usitatæ, superioribus non modò non contradicentibus, sed etiam approbantibus, vim tamen legis non obtineant, ut ad campanæ pulsum, Sanctissimam Virginem salutare, in Ecclesiæ ingressu Aquâ lustrali frontem aspergere, &c. quia scilicet hæ & aliæ similes consuetudines ex liberali tantummodò affectu & devotione, non verò ex ullâ inducendæ obligationis voluntate inchoatæ sunt ac continuantur.

Cæterum rectè monet Suares lib. 7. de leg. cap. 5. in

 dubio,

dubio, an obligatio per consuetudinem aliqua inducta sit, cæteris paribus inclinandum potius esse in eam partem quod consuetudo sit devotionis, quam quod sit obligationis; quia juxta regulam communem Doctorum, in dubio nemo præsumitur velle obligari; neque expedit multiplicari præcepta, ubi moraliter certa non sunt.

3. Dicendum. Consuetudinem non modo constituendæ legis; sed etiam abrogandæ vim habere, ut docet S. Thomas supra art. 3. quod probari potest ex cap. ult. de consuetudine, in quo Gregorius IX. declarat posse consuetudinem aliquam Juri positivo (humano scilicet) præjudicium generare, si rationabilis fuerit & legitimè præscripta: ex quibus verbis intelligitur duo requiri, ut consuetudo legem aliquam abroget. Primò, ut sit rationabilis; quod per se patet. Secundò, ut sit legitimè præscripta; id est, ut tanto tempore duraverit, quam ad legitimam præscriptionem adversùs legem opus est.

Quæres, quanto tempore opus sit ad præscriptionem illam complendam adversùs legem. Communior & magis recepta Theologorum responsio est, ordinariè requiri decennium ad præscribendum contra legem civilem; quadraginta verò annos adversùs Ecclesiasticam. Ita S. Sylvester, Azor, Corduba, Suares, & alij apud Laymann. tract. 4. de leg. cap. 24. Ratio est, quia ad præscribendum adversùs legem requiritur tempus longum; tale autem in jure civili censetur esse decennium, ut constat ex l. Super longi Cod. de præscriptione longi temporis: in jure autem Ecclesiastico ordinarium præscriptionis tempus censetur esse quadraginta annorum, ut constat ex cap. De quarta. & cap. Ad aures. de præscript. Tutissimum autem in praxi, est nihil temere super hac re definiri, sed Doctorum & sapientum virorum consilium perquirere, aut etiam Superiorum seu Legislatorum mentem ac voluntatem explorare.

SECTIO VIII.

De Lege Divina positiva.

1. NOmine Legis divinæ positivæ intelligimus eam, quæ Deo authore condita, & literis consignata, hominibus ad observandum imposita est. Ea autem duplex est, vetus quæ per Moysem Dei nomine lata & promulgata est, & nova quæ à Christo Domino condita in Evangeliis, alijsque novi testamenti libris consignata est: & circa utramque.

Dicendum 1. Legem veterem fuisse in se bonam & sanctam; licet lex nova longè illâ melior & perfectior.

Quod fuerit bona & sancta constat tùm ex his Apostoli verbis Rom. 7. ubi de lege veteri loquens: Lex. inquit, sancta, & mandatum justum, & sanctum, & bonum: tùm ex eo quòd à Deo condita, à Christo Domino approbata est, qui S. Matth. 5. dicit se venisse, non ut solveret legem, sed ut ad adimpleret, quare olim Marcionistæ, Manichæi, & alij, ab Ecclesia tanquam hæretici proscripti sunt, eo quod inter alia dogmata erronea, veterem legem tanquam inutilem & malam reprobarent: contra quos agit S. Epiphanius hæresi 33. 41. & 66. & S. August. variis in locis, & præsertim lib. 19. & 22. contra Faustum Manichæum.

Quòd verò lex nova melior & perfectior sit lege veteri, constat ex varijs Apostoli locis passim in Epist. ad Rom. & ad Galat. & ad Hebr. 7. eâ de causâ Christus Dominus vocatur, Melioris Testamenti sponsor: & fusè id docet & probat S. Thomas quæst. 106. art. 1. & 2.

2. Dicendum. Veteri legi solos Judæos obstrictos fuisse, legem verò novam omnes omnino homines ubivis terrarum ad sui observationem obligare.

Quod lege veteri Judæi soli obstricti fuerint, patet tùm ex eo quòd solis Judæis promulgata fuit, Exod. 19. & 20.

tùm etiam ex eo quòd multi ex gentilibus, absque illius observatione salutem sunt consecuti, ut docet S. Dionysius cap. 9. Cœlestis Hierarchiæ.

Quod verò lex nova omnes homines ubivis terrarum obligat, constat ex cap. ult. & S. Matth. & Marci ubi Christus Dominus Apostolis iniungit, ut doceant omnes gentes, & Evangelium prædicent omni creaturæ: edicitque condemnandos esse, qui credere, ac legem illam recipere noluerint.

Dicendum 5. Legem veterem desijsse, legem verò novam usq; ad consummationem sæculi esse perseveraturam.

Quod lex vetus desierit, constat ex variis Apostoli testimoniis. Hebr. 7. ubi dicit: translato Sacerdotio, legis translationem factam esse: Ephes. 1. ubi loquens de Christo dicit illum legem mandatorum decretis evacuasse.

Quod autem lex nova usque ad finem sæculi perseveratura sit, firma fide tenendum esse docet S. Thomas quæst. 107. art. 4.

3. Quæres 1. an lex vetus tota desierit? Bellarminus lib. 4. de justificatione cap. 6. existimat desijsse tantùm quoad ceremonialia & judicialia præcepta, non verò quoad moralia; Suares verò lib. 9. de legib. cap. 11. & plures alij Theologi, quos ibidem citat, totam desiisse asserunt, etiam quoad præcepta moralia: ita ut obligatio ad illa servanda penitùs cessaverit, in quantum illa lege veteri præcipiebantur; licet alioquin ad eadem illa præcepta servanda tam lege naturæ, quàm lege Evangelica teneamur: quæ posterior sententia ideò videtur probabilior, quod magis consonet testimoniis supra citatis, quibus universim lex vetus desiisse dicitur.

4. Quæres 2. quonam tempore lex vetus cessaverit, & obligare ad sui observationem desierit? Respondetur, juxta communem Theologorum sententiam, cessavisse & obligare desiisse in morte Christi Domini. Ita Hugo à S. Victore lib. 2. de Sacramentis, parte 6. cap. 4. S. Bonaventura in 4. dist. 3. qu. 3. & S. Thomas qu. 103. art. 3. ad 3.

ad 3. & art. 4. ad 1. ubi distinguit tria tempora: Unùm quidem ante Christi Passionem, in quo legalia neque erant mortua neque mortifera: aliud autem post tempus Evangelij divulgati, in quo legalia sunt mortua & mortifera: tertium autem est tempus medium, scilicet à Passione Christi, usque ad divulgationem Evangelij, in quo legalia quidem fuerunt mortua; quia neque vim aliquam habebant, neque aliquis ea observare tenebatur: non tamen fuerunt mortifera. Quibus quidem verbis S. Doctor mentem suam aperit super gravi controversiâ, quæ olim inter SS. Hieronymum & Augustinum exorta est, ut constat ex variis illorum Epistolis ultrò citròque datis, quæ habentur inter Augustinianas ab 8. ad 19. S. Hieronymus siquidem docebat ab instanti mortis Christi Domini veterem legem non modò mortuam, sed & mortiferam esse cœpisse; neque solùm illius servandæ obligationem cessavisse, sed neque servari absque peccato potuisse, & quoniam satis constabat Apostolos multis annis post Christi Passionem legalia quædam observasse, dicebat id ab illis simulatè factum, quo faciliùs Judæos legis suæ zelatores ad Christi fidem allicerent. E contra verò S. August. cui communiter Theologi subscribunt, asserebat Apostolos nullâ simulatione fuisse usos: sed licitè & honestè cæremonias quasdam veteris legis post Christi Domini mortem usurpasse: licet enim lex illa tunc esset mortua, nondum tamen erat mortifera; & quamquis ad sui observationem ampliùs non obligaret, observatores tamen suos nullius peccati reos efficiebat: quod ibidem dicit suavi Dei providentia fuisse dispositum; tùm ut Judæi legis suæ cæremoniis mirificè addicti, faciliùs ad Christi fidem converterentur; tùm etiam ne lex illa vetus tanquam mala & superstitiosa, reprobata per Christum fuisse videretur, & ut aliquo cum honore sepeliretur.

5. Quo verò præcisè tempore non solùm mortua, sed & mortifera esse cœperit lex vetus, non satis exploratum habetur; illud certum est iam à multis sæculis mortiferâ

& illicitam esse veteris legis observationem, cùm præfati SS. Hieronymus & Augustinus citatis Epistolis, sed præsertim 11. & 19. id multò ante tempora sua fuisse doceant: imò verò S. Iguatius Apostolorum discipulus Epist. 8. Si quis. inquit, cum Judæis celebrat Pascha, aut Symbola festivitatis eorum recipit, particeps est eorum, qui Dominum occiderunt & Apostolos eius. Unde colligitur probabile esse id quod docet Suares lib. 9. de leg. cap. 18. viventibus adhuc Apostolorum Principibus, Mosaicæ legis observationem mortiferam esse cœpisse; cùm una quidem ex parte lex Evangelica orbi penè universo, ac nominatim Judæis omnibus, diversas orbis regiones incolentibus tunc innotuisset; ex alterâ verò plurimùm referret hoc Christianæ religionis & fidei dogma, quo lex vetus mortifera creditur, ab ijsdem tradi & confirmari.

CAPVT QVARTVM.

De Legis Divinæ, seu Decalogi Præceptis.

I. NOmine Decalogi significatur lex divina positiva decem Præcepta complectens: quorum tria priora Deum spectant, septem verò posteriora respiciunt proximum: cuius quidem Decalogi antequam explicationem aggrediamur, duo hîc nobis observanda sunt Primum est omnia præcepta moralia (ut docet S. Thomas 1. 2. quæst. 100. articulo 3.) contineri in Decalogo, aut ut principia in suis conclusionibus: quâ ratione in eo continentur prima fidei principia, prima item principia legis naturæ, ut Deum esse, Deum & proximum esse diligendum. Item illud: Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris; Aut ut conclusiones ex primis principiis clarè & proximè promanantes, ut sunt omnia formalia præcepta in Decalogo contenta; Aut ut conclusiones secundarias ex præmissis illis conclusionibus deductas,

ut sunt

ut sunt omnia, quæ ex ipsis decalogi præceptis deducuntur, vel quæ ad illa referuntur. De quibus infra erit agendum in cuiusque præcepti explicatione. Quare meritò dici potest ipsum Decalogum esse omnium legum epitomen absolutissimum, ut loquitur S. August. quæst. 140. super Exod. summamque omnium quæ, quantùm ad mores spectat, cuilibet Christiano agenda sunt, in illo esse expressam, ut declarat Concilium Coloniense in Enchiridio Christianæ institutionis : ita ut si eius præcepta probè intelligantur, sufficientissima sint ad actùs humanos sive exteriores, sive interiores rectè ordinandos.

2. Secùndum est, præcepta illa Decalogi fuisse à Christo Domino, tanquam summo Legislatore, non solùm innovata & promulgata (quod ex variis Evangelij locis constat, ac præsertim S. Matth. 7. & 19. S. Mar. 10 & S. Luc. 18.) sed etiam explicata, imò & ampliata, prout legis Evangelicæ maior perfectio requirebat: quod passim in Evangeliis videri potest : sed præsertim in eo sermone, quem coram discipulis in monte habuit, S. Matth. 5. 6. & 7. in quo quidem, ut docet S. Augustinus lib. 1. de sermone Domini in monte, initio & lib. 2. cap. 40. & post illum S. Thomas qu. 108. art. 3. ea omnia complexus est, quæ ad perfectam vitæ Christianæ formam, quoad actus tam exteriores, quàm interiores requiri possunt: quod fusiùs explicat Gregorius Valentia disp. 7, de leg. quæst. 8. punct. 2.

In hoc igitur capite propositum nobis est de singulis ipsius Decalogi præceptis agere, prout à Christo Domino in Evangeliis explicata & ampliata sunt, secundùm communem & magis receptam SS. Patrum & aliorum probatissimorum Authorum doctrinam, in omnibus tamen servatâ eâ brevitate quam compendij ratio exigit : quod ut faciliùs exequamur, duo præsertim circa unumquodque præceptum investigabimus. Primò, quid illo præcipiatur aut prohibeatur. Secundò, quot modis in illud peccetur : & ideo unamquamque sectionem in plures paragraphos subdividemus.

SECTIO I.

Explicatur primum Decalogi Præceptum.

Ego sum Dominus Deus tuus, &c.
Non habebis Deos alienos coram me.

I. HOc primum Decalogi Præceptum duplex est, ut observat Catechismus Romanus parte 3. cap. 2. ex una enim parte aliquid jubet, ex altera verò aliquid prohibet, estque illius sensus, ut ibidem habetur (Me verum Deum coles, & Dijs alienis cultum non adhibebis : ex quo patet illud partim affirmativum esse, partim negativum. Ea est autem ratio præceptorum affirmativorum, ut obligent quidem semper, sed non pro semper, ut loquuntur Theologi : negativa verò utroque modo obligant : id est, ut explicat S. Thom: 2. 2. qu. 3. art. 3. quod quamvis præcepta affirmativa semper habeant vim obligandi, non obligant tamen ad continuè exercendos actus illos, qui per ea imperantur, sed pro loco & tempore, & secundùm alias circumstantias, secundùm quas oportet actum humanum limitari. ut sit actùs virtutis : at verò præcepta negativa quovis loco & tempore obligant. Quamvis autem hoc primum Decalogi præceptum, quatenùs affirmativum, præsertim spectet religionis actus, quibus cultus Deo debitus exhibetur : ad illud tamen virtutum Theologicarum actus reduci debent, ut dicitur in Catechismo Rom. quo sensu S. August. in Enchir. cap. 3. dixit : Fide, spe ac charitate Deum esse colendum : unde sequitur ad rectam primi huius præcepti intelligentiam requiri, ut explicemus quid circa fidem, spem & charitatem ; quid item circa religionem in illo præcipiatur, aut prohibeatur.

§ I.

Quid circa fidem primo Decalogi præcepto præcipiatur, aut prohibeatur.

De virtu-

1. DE virtute fidei illiusque propriis actibus ac obligatione quæ ad illos exercendos unicuique incumbit, egimus in priori huius operis parte, tra. 1. cap. 1. ubi diximus adultos quoscunque ad credendas omnes & singulas Christianæ religionis veritates fide implicita, obligari; fide verò explicita teneri credere unum esse Deum in essentia, trinum in personis, Filium Dei incarnatum esse, aliaque mysteria in Symbolo contenta; nec non & ea, quæ pertinent ad rationem Sacramentorum, quæ ab ipsis suscipiuntur aut suscipi debent: ac reliqua denique omnia, quæ secundùm exigentiam statûs aut conditionis cuiusque ad salutem æternam consequendam sunt necessaria.

Sed difficultas est quandonam affirmativum istud fidei præceptum obliget: seu quonam tempore teneatur quis ad actum aliquem fidei exercendum. Respondetur ex probabiliori & in praxi tenenda Theologorum sententia, tribus præsertim casibus teneri unumquemque ad actum fidei eliciendum.

Primus est, cùm alicui mysteria fidei primò sufficienter ad credendum proponuntur. Ita Azorius Malderus, Turianus, Sanches, & alij, quos citat & sequitur Bonacina tom. 2. dist. 2. qu. 2. pun. 2. Secundùm quàm doctrinam pueri, ubi primùm rationis usum adepti sunt, cùm ipsis fidei mysteria sufficienter proponuntur, ad illa actu credenda obligantur, præsertim si ad id se obligatos esse ex dictamine conscientiæ persentiant: quod simili ratione de infidelibus dici debet.

2. Secundus casus est, quoties quis ad actum aliquem virtutis exercendum obligatur, qui sine fide exerceri nequit; ut cum quis tenetur de peccato pœnitere & conteri, Sacramentum aliquod suscipere, &c. Ita Doctores proximè citati. Rectè tamen monet Laymannus tract. 1. de fide, cap. 10. in hoc casu præceptum fidei per se & directè non obligare, sed solùm indirectè & per accidens: unde fit ut v. g. si quis Sacramentum aliquod suscipere

omittat quando ad illud suscipiendum obligatur, sufficiat si in confessione declaret se eiusmodi Sacramenti receptionem omisisse; nec opus sit ut fidei actualis omissionem exprimat, cùm huius omissio non sit peccatum distinctum ab omissione illius. Ad hunc casum reducitur, quando quis videt se tentationem aliquam superare aliter non posse, nisi actum fidei aliquem eliciendo; tunc enim illum elicere tenetur, ut fusiùs explicat & probat Valentia tom. 3. disp. 2. qu. 2. punct. 5.

Tertius denique casus est, quando quis juridicè & publica authoritate de fide interrogatur: tunc enim ad fidem tùm interiùs eliciendam, tùm exteriùs profitendam obligatur, licet ex tali professione mors illi immineat: imò qui ab aliquo privato de fide interrogaretur, illam non modò non negare, sed etiam exteriùs profiteri teneretur: si ex illius professionis omissione divinus honor læderetur notabiliter, vel grave aliquod scandalum in proximum redundaret. Ita Authores citati post Sanctum Doctorem 2. 2. quæst. 3. art. 2.

3. Ex dictis facilè colligi potest quid circa fidem hoc primo Decalogi præcepto prohibeatur; scilicet peccatum quodcunque fidei oppositum, quod generaliter ab eodem S. Doctore vocatur infidelitas supr. qu. 10. art. 1. quæ quidem, ut idem docet, duplex est: alia negativa, qualis est in illis, qui nihil unquam de fide audire potuerunt, quam dicit non esse peccatum, sed potiùs pœnam peccati ex primi parentis peccato provenientem. Additque illos, qui eo solùm modo infideles sunt, propter eiusmodi infidelitatem non damnari: quamvis damnentur propter alia peccata, quæ sine fide remitti non possunt.

Alia est infidelitas ipsi fidei, ut loquitur S. Doctor art. 5. secundùm contrarietatem opposita, quæ à quibusdam privativa vocatur, qualis est in illis, qui veritatibus fidei sufficienter propositis assentiri nolunt: & hæc ab eodem S. Doctore in tres species dividitur, Paganismum scilicet, Judaismum, & hæresim, quibus quæstione 12. addit apostasiam:

ſtaſiam : aut enim quis renititur fidei nondum ſuſceptæ & talis infidelitas eſt paganorum, aut renititur fidei ſuſceptæ in figura, & ſic eſt infidelitas Judæorum ; vel fidei ſuſceptæ in manifeſtatione veritatis, & ſic eſt infideltas, apoſtatarum quidem, ſi fides ſuſcepta in totum abjiciatur ; hæreticorum verò, ſi tantùm ex parte.

4. Eſt autem obſervandum id quod fuſiùs in primâ parte explicatum eſt, ſcilicet ad rationem hæreſis duo requiri, ut docet S. Thomas quæſt. 11. art. 5. ad 3. Primum eſt, ut ſit error contra aliquam fidei veritatem à Deo revelatam, & ab Eccleſia propoſitam : Secundum, ut eiuſmodi error cum pertinaciâ & contumaciâ junctus ſit : unde, Si qui ſententiam ſuam, ut loquitur S. Auguſt. Epiſt. 162. & refertur cap. Dixit Apoſtolus 42. quæſt. 3. quamvis falſam atque perverſam nulla pertinaci animoſitate defendunt ; quærunt autem cauta ſollicitudine veritatem, corrigi parati cum invenerint, nequaquam ſunt inter hæreticos deputandi.

Ad hæreſim quoque pertinet peccatum illorum, qui de articulo aliquo fidei deliberatè dubitant ; ut enim dicitur cap. 1. de hæreticis : Dubius in fide infidelis eſt. Item ſi quis exponat ſe periculo errandi in fide, ut ſi ex curioſitate aut aliâ pravâ intententione libros hæreticorum legat, eorum conciones audiat, cum illis temerè diſputet, aut frequenti & periculoſâ illorum converſatione utatur.

§. II.

De virtute ſpei & peccatis illi oppoſitis.

1. SPes eſt virtus ſupernaturalis Theologica, quâ homo fidelis in præſenti quidem ſæculo, bona ſalutaria, in futuro verò ipſam æternam ſalutem, à Deo, cum fiducia expectat, per Chriſti merita.

Dicitur 1. Virtus ſupernaturalis, quia ſicut nullus in Deum credere, ſic nec in illum ſperare poteſt ut oportet, niſi adjutus auxilio aliquo ſupernaturali : unde S. Bernardus in Pſalm. 90. dicit hæc Pſalmiſtæ verba : Quoni-

am tu es Domine spes mea, à nullo verè proferri posse, nisi cui intùs persuasum sit à Spiritu Sancto.

Dicitur 2. Theologica, quia Deum immediatè respicit pro obiecto primario, & præcipuo : Neque enim, ut ait S. Thomas 2. 2. quæst. 17. art. 2. aliquid minus sperandum est ab ipso Deo, quam ipsemet Deus.

2. Dicitur 3. per illam expectari à Deo non modò salutem æternam, quæ in ipsius Dei fruitione consistit, sed etiam omnia alia quæcumque bona salutaria, id est ad salutem consequendam necessaria aut utilia, sive corporalia, sive spiritualia sint; quod constat ex ijs, quæ Christus Dominus nos à Deo postulare, & proinde sperare docuit in oratione Dominica: Ea siquidem, ut loquitur S. Augùstinus cap. 114. Ench. ad spem pertinent, quæ in oratione Dominica continentur.

* Dicitur 4. (bona illa expectari & sperari ab homine fideli) quia juxta communem S. Thomæ & aliorum Theologorum doctrinam, fides spem necessariò antecedit, cùm non nisi per fidem innotescat, id quod spes à Deo expectare debet.

Dicitur 5. (bona illa expectari cum fiducia) spes enim omnipotentiâ & fidelitate Dei promittentis innititur : unde Hebr. 6. vocat spem, Anchoram animæ firmam ac tutam. Quamvis autem fiducia illa quatenùs Deum respicit, certissima esse debeat: quia tamen ex parte nostræ cooperationis multi defectus accidere possunt, quibus promissionum divinarum effectus impediatur, ideò monet Apostolus ad Philip. 2. Ut cum metu & tremore salutem nostram operemur, qui enim sperat (ut dicit S. Augušt. Serm. 15. ad Fratres in eremo) & non timet, negligens est : qui autem timet & non sperat, depressus est, & descendit in profundum quasi lapis.

3. Dicitur denique per Christi merita: quamvis enim ex parte quoque nostrâ ad assecutionem vitæ æternæ merita requirantur, quia tamen sine divina gratia, quæ per Christi merita nobis confertur, nihil possumus; & in ijs, quæ

uæ possumus & volumus longè potiores sunt partes gra-
æ divinæ quàm voluntatis humanæ, ideò Absit ut Chri-
ianus in se ipso vel confidat, vel glorietur, inquit Conc.
'rid. sess. 6. c. 16. & non in Domino, cuius tanta est
rga homines bonitas, ut eorum velit esse merita, quæ
int ipsius dona.

Ex hâc definitione spei sic explicatâ intelligi potest
uodnam sit obiectum illius virtutis, sive materiale sive
ormale. Obiectum enim materiale spei continet ea o-
nnia bona, quæ nobis à Deo sunt promissa, qui est sum-
num & præcipuum bonum nobis promissum. Obiectum
erò formale eiusdem spei, est summa Dei erga nos bo-
iitas, ac in promissis adimplendis fidelitas.

Quæres an licitum sit spem in homine aut alia creatu-
a collocare. Respondetur cum S. Doctore, 2. 2. qu. 17.
rt. 4. quanquam in Deo solo ut principali causâ totius
oni spes collocanda sit, licitum tamen quoque esse spe-
rare ac confidere in homine, aut aliâ creaturâ, tanquam
causâ secunda & instrumentali, per quam secundùm di-
vinæ providentiæ ordinem adjuvari possumus ad conse-
quendum aliquod bonum, quod ad ultimum & summum
bonum ordinetur.

4. His breviter explicatis, videndum est quid circa vir-
tutem spei, hoc primo Decalogi mandato præcipiatur aut
prohibeatur. Ac in primis certum est, extare divi-
num Præceptum de spe in Deum concipienda, ut do-
cet S. Thomas quæst. 22. art. quod quidem præceptum
in quantùm negativum est & desperationem prohibet,
obligat semper, ut ex antè dictis constat; in quantùm
verò affimativum, tribus præsertim casibus secundùm
probabiliorem Theologorum sententiam obligare censen-
dum est. Primus est, quando primum homini adultò suffi-
cienter innotescit se à Deo creatum esse ad vitam æter-
nam consequendam, seque teneri vitam illam æternam,
& media necessaria ad illam consequendam à Deo spe-
rare. Secundus est, quando ad aliquid faciendum obli-
gatur,

gatur, quod actum ſpei velut diſpoſitionem neceſſariam prærequirit; e. g. quando tenetur de peccatis pœnitere, ad illorum ſi quidem remiſſionem divinæ miſericordiæ ſpem requiri, docet Concilium Tridentin. ſeſſ. 6. cap. 6. Tertius eſt, quando gravis aliqua tentatio deſperationis urget, quam aliter homo ſuperare non poteſt, niſi actum ſpei eliciendo.

5. Rectè autem monet Iſambertus tract. de Spe, diſp. 6. art. 5. ad ſatisfaciendum eiuſmodi præcepto non eſſe ſemper neceſſarium, ut formaliter eliciatur actus ipſius ſpei, ſed ſatis eſſe ut virtualiter, quatenùs ſcilicet cenſetur includi virtualiter in alicuius alterius virtutis actu, v. g. perfectæ contritionis, qui tunc formaliter eliceretur.

Quod ſpectat ad peccata, quæ ſpei adverſantur, ac proindè hoc primò præcepto prohibentur, Theologi docent duobus præſertim modis contra ſpem peccari poſſe, præſumptione ſcilicet & deſperatione.

Rursùs præſumptio dupliciter committi poteſt, ut docet S. Thomas quæſt. 21. art. 1. Primò, cùm quis præſumit ſe divinam gratiam aut gloriam æternam ex ſeipſo, & naturæ ſuæ viribus adipiſci poſſe. Secundò, cùm præſumit ſe ex ſola divina miſericordia conſecuturum remiſſionem peccatorum ſine ulla pœnitentia, aut æternam beatitudinem ſine ullis operibus meritoriis.

Deſperatio verò committitur, cùm quis deliberatè de miſericordia divina diffidit, nec peccatorum remiſſionem, aut beatitudinem æternam, mediâque ad illam neceſſaria ampliùs à Deo expectat, ideòque omnem conatum ex parte ſua requiſitum intermittit. Rectè autem obſervat Toletus lib. 4. cap. 7. deſperationem aliquando eſſe hæreſi coniunctam, ſi quis v. g. exiſtimaret, ac pertinaciter ſibi perſuaderet, Deum aut nolle, aut non poſſe peccata à ſe commiſſa remittere, eiuſque miſericordiam talem non eſſe, quæ tot & tam gravia peccata toties iterata condonare velit aut poſſit; quod in Confeſſione ſpecialiùs declarandum foret.

Paragr. II.

§. III.

* De Oratione.

QVamvis oratio propriè loquendo sit actus virtutis Religionis; de qua inferius agendum erit, quia tamen etiam ad virtutem spei reducitur, & arctissimam cum ea connexionem habere videtur, idcircò hic breviter adornabimus ea, quæ circa orationem à Theologis observari solent.

Ac in primis nomine orationis intelligitur elevatio, sive (ut loquitur S. Damascenus lib. 3. de fide orthod. cap. 24.) ascensus mentis in Deum, tum ad laudem ipsi gratiasque deferendas, tum ad postulationes eidem offerendas, sive pro se, sive pro alijs. Eo sensu accepta oratio dividitur 1. in particularem. quæ fit ab unoquoque, pro se, vel pro alijs; & generalem seu communem, quæ fit ab Ecclesiæ Ministro nomine totius fidelis populi de qua Gennadius lib de Ecclesiastic. dignitatibus, cap. 30. sic loquitur: Cùm sanctarum plebium Præsules demandata sibi legatione funguntur, apud divinam clementiam, humani generis causam agunt, & totâ secum Ecclesia congemiscente, postulant & precantur.

Dividitur oratio in mentalem, quæ solo interiori mentis actu fit; & vocalem, quæ interiorem illum actum voce ac verbis exprimit. Utriusque fit mentio in scripturis. Mentalis quidem Psalm. 26. Tibi dixit cor meum. Vocalis verò, Psal. 141. Voce mea ad Dominum clamavi. Et de utraque loquens Isidorus lib. 3. de sum. bon. cap. 7 Bonum est, inquit, corde orare, bonum est etiam & sono vocis, Deum spiritualibus hymnis glorificare.

Cùm verò plurima sint, quæ à Theologis circa orationem observari solent, nos ea solummodò hîc attingemus, quæ magis necessaria visa sunt, & majoris facilitatis gratia per diversas quæstiunculas, responsionesque illis annexas explicabimus.

Quæri.

Quæritur ergo in primis, an oratio necessaria sit ad salutem necessitate præcepti, seu an homines teneantur orare Deum ex præcepto aliquo divino?

Respondetur affirmativè & colligitur apertè ex scriptura. Matth. 7. Petite & accipietis, quærite & invenietis pulsate & aperietur vobis. Et cap. 26. Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem. Et Luc. 18. Oportet semper orare. Et appositè S. Chrisostomus lib. 1. de orando Deum: Quemadmodùm, inquit, corpus hoc nostrum, si non adsit anima, profectò mortuum est ac fætidum: sic anima nisi se ipsam incitet ad orandum, mortua est ac misera, & graviter olens. S. etiam Augustinus in Psalm. 118. enarrat. 17. Ille cui donatur, inquit, à Deo charitas Dei, & propter Deum charitas proximi, profectò instanter orare debet, quò sibi augeatur hoc donum.

Id etiam probari potest hâc ratione: Nemo potest mandata divina servare, & in illa observantia perseverare, ac tentationes irruentes superare, nec proinde salutèm consequi, sine specialibus & continuis divinæ gratiæ auxilijs: quamvis autem prima gratia quæ homini datur, omnia eius & qualiacumque merita, & proinde orationes antecedat, certum est tamen quod unum ex medijs divinitùs institutis, ad gratiæ illius continuationem & incrementum impetrandum esse orationem, ut ex citatis Scripturæ testimonijs constat; unde sequitur ipsam orationem ex præcepto divino esse necessariam ad salutem consequendam?

Quæritur 2. quo tempore quis orare teneatur.?

Respondetur: si de præcepto Ecclesiastico quæstio proposita intelligatur, certa tempora singulis partibus officij divini esse ex instituto Ecclesiæ assignata, de quibus agetur infra in appendice de Statu Clericali. Si verò de præcepto divino quæstio sit, cùm illud orandi præceptum sit affirmativum, obligat quidem semper, sed non pro semper, ut loquuntur Theologi: ac proinde determinationem temporis, in quo præceptum illud divinum ita

obliget,

obliget, ut orationis omissio sit peccatum, ex varijs occurrentium tentationum, periculorum, & necessitatum prudenti æstimatione dignoscendam esse; v. g. si tentatio aliqua gravis urgeat. si occasio periculosa peccandi immineat, si difficultas gravissima in observatione alicujus præcepti occurrat, tunc haud dubiè censent Theologi hominem ad Deum per orationem debere recurrere, & eius auxilium suppliciter postulare. Addit etiam Navarrus apud Lessium lib. 2. cap. 37. de oratione, dub. 3. illum quoque teneri ad orandum, qui advertit se alterius exitium impedire non posse, nisi per orationem. Observat autem rectè idem Lessius, præter illos & alios similes casus obligari etiam unumquemque ad orationem Deo referendam, ita ut per diuturnum aliquod tempus puta per unum mensem, ab omni prorsùs oratione cessare sine peccato non possit. Quia exercitij adeò salubris & necessarij omissio, nonnisi cum maxima & valdè culpabili salutis incuria contingere censetur.

Quæritur 3. quis possit & debeat orare?

Respondetur, omnem hominem quamdiu est in statu viæ, posse & debere orare. Nam omnis homo vel justus est, vel peccator; si justus est, oratione indiget ad perseverandum, & postulare debet ne inducatur in tentationem: si peccator est, magis adhuc oratione indiget, ut pœnitentiæ gratiam & peccatorũ remissionẽ postulet; unde omnibus hanc petitionem faciendam proposuit Christus, Dimitte nobis debita nostra: hoc enim & peccatores pro remissione venialium debent postulare. Rectè autem observat D. Thomas 22. qu. 83. art. 16. non modo justos, sed & ipsos etiam peccatores cùm orant, sperare debere se à Deo se exaudiendos; si nimirùm orent ac petant non in quantum peccatores, sed cum pio & recto affectu, atque adjunctis ijs conditionibus, quas idem S. Doctor explicat art. 15. in respons. ad 2. nimirùm si pro se ea postulent, quæ ad salutem sunt conducibilia: si cum fide, spe, ac vero desiderio pœnitendi & placendi Deo, si de-

nique

nique perseveranter postulent: & tunc (ut docet S. Aug. tract. 102. in Joan.) exaudiuntur, & indubitanter accipiunt quod petunt, sed quando debent accipere: quædam enim non negantur, sed ut congruo dentur tempore differuntur.

Quæritur 4. ad quem debeat dirigi oratio, seu quis orandus sit?

Respondetur duo certa esse. Primum est, Deum tanquam summum authorem, & causam principalem omnium donorum & bonorum naturæ, gratiæ & gloriæ, quæ per orationem postulari & obtineri possunt, orari debere. 2. est, Sanctos etiam in cœlo beatos orari & invocari posse, ut pro nobis apud ipsum Deum intercedant: ut explicatum & probatum est in tract. de Incarnat. cap. 8. sect. 2.

Certum est quoque, ab alijs etiam hominibus adhuc in præsenti vita degentibus posse peti opem sive auxilium intercessionis apud Deum. Hoc enim ipse Deus præcepit olim amicis Sancti Patriarchæ Job. Et S. Paulus passim in Epistolis sese fidelium orationibus commendat.

Sed difficultas est, an oratio etiam dirigi possit ad animas in Purgatorio detentas? Respondetur, quod quamvis Joannes Medina quæst. 5. de oratione, & alij quidam Theologi existiment animas in Purgatorio existentes orare non modò generatim pro fidelibus, sed etiam speciatim pro ijs, qui particulariter ipsis in hac vita chari fuerunt, D. Thomas tamen cit. quæst. 85. art. 11. id negat: Quoniam (inquit) licet sint nobis superiores, quantum ad impeccabilitatem, sunt tamen inferiores quantum ad pœnas quas patiuntur; & secundùm hoc non sunt in statu orandi pro alijs, sed ut magis oretur pro eis. Quod si secundùm mentem illius Doctoris non sunt in statu orandi pro nobis, ergò non sunt in statu in quo debeant orari à nobis. Imò licet animæ illæ pro nobis orarent, frustra tamen à nobis invocarentur, cùm non sint in eo statu, in quo nostras orationes possint cognoscere, sicut Sancti in cœlo

cœlo, quorum ſtatus ex omni parte beatus, requirit ut cognoſcant orationes ad ſe directas, cùm hoc maximè ad gloriam illorum accidentalem conferre poſſit.

Quæritur 5. Pro quibus ſit orandum?

Reſpondetur, non modò pro nobis nos orare debere, ſed etiam pro quibuſcumque alijs, quos tenemur ex charitate diligere, & quibus per noſtras orationes poſſumus prodeſſe. Quod quidem conſtat vel ex ipſa Orationis Dominicæ forma. nam ut ait D. Cyprianus in eius expoſitione: Noluit pacis Doctor, ut quis pro ſe tantum precetur. Non enim dicemus Pater meus, nec panem meum da mihi, &c. ſed Pater noſter, panem noſtrum da nobis, &c. Id præterea conſtat ex eo quod, ut rectè argumentatur S. Doctor, illud debemus orando petere, quod debemus ex charitate optare: atqui non ſolùm nobis, ſed etiam aliis debemus ex charitate multa bona optare, ergo debemus etiam pro illis bona illa orando poſtulare.

Ex quo ſequitur, primò nos nullum hominem viventem in terris quantumvis peccatorem, aut nobis infenſum debere ab orationibus noſtris generalibus excipere, quia nullum quantumvis peccatorem, aut infenſum debemus à charitate excludere; & ut loquitur D. Auguſtinus lib. de correptione & gratia cap. 15. Sicut nulli quandiu hîc vivit, ſubtrahendum eſt correctionis beneficium, ita nulli denegandum eſt orationis ſuffragium.

Sequitur 2. Nos pro illis omnibus defunctis orare debere, quibus per orationes noſtras poſſumus prodeſſe. ac proinde nec pro damnatis orandum eſſe, cùm non ſint ullius gratiæ aut veniæ recipiendæ capaces: neque etiam pro beatis aut pro ſanctis in cœlo degentibus, cum ſint in termino gloriæ, neque ampliùs à nobis juvari indigeant. Unde illud S. Auguſtini, iniuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre: quod tamen non obſtat quin de illorum fœlicitate, & de omnibus donis gratiæ & gloriæ, quæ ipſis collata, Deum laudare, & ipſi gratias agere poſſimus: imò & etiam poſtulare ut ad maiorem ipſius

Dei gloriam eorum Sanctitas magis innotescat, quo plures excitentur eorum intercessionem expetere, & virtutes imitari.

Quæritur 6. quomodo sit orandum?

Respondetur duas præsertim conditiones in oratione requiri, attentionem scilicet, & devotionem: ac in primis quod attentio requiratur, docet D. Thomas citatæ quæstionis 83. art. 13. & cum eo Theologi; ita nimirùm ut initio saltem orationis is qui orat, vel ad ipsius orationis sensum, & ad verba si vocaliter orat; neque id animi propositum in orationis progressu mutet, aut ullo modo mentem ad quævis alia voluntariè convertat, quæ attentionem impedire queant. Unde S. Cyprianus serm. de orat. Dom. Cùm astamus, inquit, ad orationem. vigilare & incumbere ad preces toto corde debemus: cogitatio tunc omnis carnalis & secularis abscedat, nec quidquam tunc animus, quàm id solum cogitet, quod precatur. Quæ autem segnitia est alienari, & capi ineptis cogitationibus & profanis, cùm Dominum deprecaris? quasi sit aliud quod magis debeas cogitare, quàm quod cum Deo loqueris? & quomodò te à Deo audiri postulas, cùm te ipse non audias? vis esse Deum memorem tui, quando tu ipse memor tui non sis?

Devotio etiam requiritur, ut scilicet oratio ex pio quodam affectu procedat, ut fiat cum maximâ sui demissione, & summâ erga Deum reverentiâ, cum firmâ fide, & vera in Deum confidentia, aliisque similibus dispositionibus, quas sacræ Scripturæ frequentiùs ingerunt, & quæ à Sanctis Patribus maximè commendantur. Certè nullus est, qui non seipsum tanquam peccati alicuius reum accuset, si minus reverenter, aut cum aliqua fidei vel spei vacillatione Deum oraverit, ex quo satis patet, vel ipsâ conscientia judice, eiusmodi pium affectum ad orationem debitè faciendam requiri.

Quæritùr 7. & ultimo, quænam in oratione sint postulanda?

Respon-

Respondetur, ea omnia licitè & meritoriè posse à Deo postulari, quæ ad salutem sunt conducibilia, cuiusmodi sunt in primis bona æterna, in quibus ipsa beatitudo consistit : tum media ad illam consequendam utilia, quales sunt gratiæ & virtutes ; possunt etiam postulari temporalia bona & exteriora, quatenùs tamen ad beatitudinem illam assequendam aliquo pacto conducere possunt, & hoc manifestè patet ex formula illa precandi, quam ipse Christus Dominus nos edocere dignatus est, Matth. 5. in qua complexus est quidquid à Deo postulamus aut debemus petere, unde S. Augustinus Epist. 121. ad Probam de illa Oratione Dominica loquens : Si per omnia, inquit, sanctarum precationum verba discurras, quantum existimo nihil invenies, quod non ista contineat & concludat oratio. Quare utilissimum fore existimavimus, si adiungamus hic brevem ipsius Dominicæ Orationis explicationem secundum mentem SS. Patrum, qui singula illius verba cum præcipuo quodam pietatis affectu expenderunt.

DIGRESSIUNCULA.

** Brevem Dominicæ Orationis explicationem continens juxtà mentem Sanctorum Patrum.*

PRima Orationis Dominicæ verba (Pater noster, qui es in cœlis,) veluti quoddam ipsius precationis exordium continent, quo beneficam erga nos voluntatem Dei, utpotè Patris nostri commemoramus: Non est autem meritorum nostrorum (ut rectè monet D. Augustinus lib. 2. de sermone Domini in monte cap. 8.) sed gratiæ, cùm dicimus, Pater noster : nec hoc ideò dicimus ut Deum suâ sponte in nos beneficentissimum, & qui prior dilexit nos, ad exaudiendum & benefaciendum commoneamus, perinde ac si cum homine res ageretur, cuius captanda esset benevolentia, sed ut in nobis, per illius denomina-

tionis

tionis considerationrm, ipsi filialem erga illum confidentiam excitemus. Quid enim (ut ibidem subdit idem D. Augustinus) jam non det filiis petentibus, cùm hoc ipsum jam dederit ut essent filij?

Sequuntur deinde petitiones septem, quarum tres primæ spectant ipsum ultimum finem qui est Deus, alia verò quatuor, media conducibilia ad illum finem. Prima est, (Sanctificetur nomen tuum :) Quod non sic petitur (inquit S. Augustinus sup. cap. 10.) quasi non sit sanctum Dei nomen, sed ut sanctum habeatur ab hominibus, id est, ita innotescat Deus, ut non æstimetur aliquid sanctius. Vel (ut ait D.Chrysostomus homil. in hunc Matth. locum:) Rogamus ut Deus per nostram vitam glorificetur: quasi unusquisque dicat: Ita fac nos vivere, ut per nos te universa glorificent; sanctificetur enim idem est ac glorificetur: digna est autem Deum deprecantis oratio, nihil petere ante Patris gloriam, sed omnia eius laudi postponere.

2. (Adveniat Regnum tuum.) Quod non ita dictum est (inquit S. August. sup.) quasi Deus nunc non regnet in terra, aut non semper in ea regnaverit. (Adveniat) ergo accipiendum est, ut regnum Dei manifestetur hominibus. (Et juxta mentem S. Hieronimi in hunc Matthæi locum :) Ut diabolus in mundo regnare desinat, & non regnet per peccatum in corpore nostro mortali, sed ut in unoquoque nostrum regnet Deus. Vel denique per hæc verba (ut S. Cyprianus explicat in tract. de orat. dominic.) Petimus regnum illud nobis advenire à Deo nobis repromissum, & Christi sanguine acquisitum: ut qui in sæculo ante servivimus, postmodum Christo dominante regnemus. Regnum namque Dei (inquit D. August. sup.) veniet sive velimus sive nolimus, sed desiderium nostrum ad illud excitamus, ut nobis veniat atque in eo regnemus.

3. (Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra.) His verbis (inquit S. Cyprianus sup.) non petimus ut Deus faciat quod vult, sed ut nos facere possimus quod Deus vult:

vult:

ult : quod ut fiat, nobis opus est Dei voluntate, id est
opera eius & protectione ; quia nemo suis viribus fortis
st, sed Dei misericordia tutus.

Vel (ut explicat D. August. sup.) Fiat voluntas tua,
d est obediatur præceptis tuis : sicut in Cœlo & in terra,
d est sicut ab Angelis, ita ab hominibus. Observat au-
em rectè D. Chrysostomus sup. quòd non dicitur, fiat
voluntas tua in me, vel in nobis, sed ubique terrarum ;
it solvatur error, & plantetur veritas, & expellatur ma-
itia : & revertatur virtus, & jam non differat cœlum à
erra.

4. (Panem nostrum quotidianum da nobis hodie :)
Hæc ergo tria (inquit S. August. in Enchiridio cap. 115.)
uæ in præmissis petitionibus postulantur, hîc inchoantur,
k quantumcumque proficimus, augentur in nobis : per-
ectè verò. quod in alia vita sperandum est, semper possi-
lebuntur. Reliquis verò quatuor quæ sequuntur. petun-
ur temporalia, quæ propter æterna consequenda sunt
ecessaria. Monet autem sapientes S. Chrysostomus sup.
uod Dominus pro pane jussit orationem facere, non pro
ecunia, neque pro lascivia, sed solùm pro pane quoti-
iano : & insuper apposuit, da nobis hodie, ut non conte-
amus nos ipsos sollicitudine supervenientis diei. Non
olùm autem dicimus, panem nostrum quotidianum da
obis hodie, ut habeamus quid manducemus, quod com-
iune est inter justos & peccatores, sed ut quod mandu-
emus, de manu Domini accipiamus, quod est tantum
anctorum.

Vel (ut explicat S. Hieronymus in hunc locum.) Peti-
ius ut Dominus præcipuum nobis tribuat panem : illum
cilicet qui dicit in Evangelio : Ego sum panis vivus, qui
e cœlo descendi. Panis enim vitæ Christus est (ut loqui-
r D. Cyprian. sup.) & panis hic omnium non est, sed
oster est. Hunc autem panem dari nobis quotidie po-
ulamus, ne qui in Christo sumus, & Eucharistiam quoti-
e accipimus, intermittente aliquo graviori delicto, à

cœlesti pane prohibemur, & à Christi corpore separemur. Petimus ergo, ut qui in Christo manemus, à sanctificatione eius, & corpore non recedamus,

5. (Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.) Post subsidium cibi (inquit S. Cyprian. sup.) petitur & venia delicti, ut qui à Deo pascitur, in Deo vivat, nec tantùm præsenti vitæ, sed æternæ consulatur, ad quam veniri potest, si peccata condonentur, quæ debita nostra Dominus appellat, &c. Qui ergo pro peccatis orare docuit, paternam misericordiam promisit. Sed planè addidit legem certâ conditione nos constringens; ut sic debitum nobis dimitti postulemus, secundùm quod & ipsi debitoribus nostris dimittimus. Cum qua ergo spe orat (inquit D. Chrysost. homil. 14. oper. imperf.) qui inimicitiam servat adversus alterum, à quo forsan læsus est? sicut enim ipse orans mentitur, dicit enim remitto, & non remittit: sic & à Deo petit indulgentiam, & non indulgetur.

6. (Et ne nos inducas in tentationem,) id est, explicat Tertullianus lib. de orat. Ne patiaris nos in tentationem induci, ab eo utique qui tentat. Quod itaque dicimus Deo, (inquit S. August. lib. de bono perseverantiæ, cap. 6. ne nos inducas in tentationem, quid dicimus, nisi, ne nos inferri sinas in tentationem? qua in parte ostenditur, ut rectè monet S. Cyprianus sup. contra nos nihil adversarium posse, nisi Deus antè permiserit, ut omnis timor noster & devotio convertatur ad Deum, &c. quando autem rogamus ne in tentationē veniamus, admonemur infirmitatis & imbecillitatis nostræ: dum sic rogamus; ne quis se insolenter extollat; ne quis superbè sibi atq; arroganter aliquid assumat; ne quis aut confessionis, aut passionis gloriam suam ducat: cum Dominus ipse humilitatem docens dixerit: Vigilate & orate ne veniatis in tentationem.

7. Et ultima petitio est, (Sed libera nos à malo, Amen) Orandum est enim, (inquit S. August. sup) non solùm

ut non inducamur in malum quo caremus, quod sexto loco ponitur, sed etiam ut ab illo liberemur, in quod jam inducti sumus. Hæc autem ultima petitio, ut observat S. Cyprianus sup. comprehendit omnia mala & adversa quæ contra nos in hoc mundo molitur inimicus, à quibus potest esse fida & firma tutela, si nos Deus liberet, si deprecantibus atque implorantibus opem suam præstet. Vel, ut ait S. Chrysostomus in hunc locum, postulamus liberari à malo, hoc est à Diabolo, qui malus vocatur propter insignem malitiam, non quæ natura illi inest, sed quæ ex electione: & quia contra nos implacabile bellum gerit. Hoc tamen ultimum, inquit S. August. Epist. 121. quod in oratione Dominica positum est, tam latè patet, ut homo Christianus in qualibet tribulatione constitutus, & in hoc gemitus edat, & in hoc lachrymas fundat: hinc exordiatur, & in hoc terminet orationem; unde sequitur, Amen, quo desiderium orantis exprimitur.

§. IV.

* *De virtute charitatis, peccatisq; illi oppositis.*

I. CHaritas est virtus supernaturalis Theologica, qua Deus summè super omnia diligitur propter seipsum, & proximus propter Deum.

Dicitur 1. (Virtùs supernaturalis) quia solis naturæ viribus acquiri non potest, sed necesse est, ut divinitùs infundatur: unde dixit Apostolus ad Rom. 5. quòd Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, &c. Et S. Augustinus lib. de spiritu & littera cap. 32. Charitas Dei, (inquit,) dicta est diffundi in cordibus nostris, non quâ nos ipse diligit, sed quâ nos dilectores suos facit.

Dicitur 2. (Theologica) quia Deum habet pro objecto immediato, primario quidem, prout est in se summè & infinitè bonus; secundariò autem, prout suam bonitatem in creatura rationabili manifestat.

Dicitur 3. (quâ Deus summè & super omnia diligitur propter seipsum) quia ut rectè dixit S. Bernard. in tract. de diligendo Deo, causa diligendi Deum, Deus est, modus, diligere sine modo. Quod quidem fusiùs infrà explicabitur.

Dicitur 4. (& proximus propter Deum) id est propter bonum divinum quod in proximo elucet, vel ad quod proximus creatus est.

Cùm autem de hâc nobilissima virtute plurima disputari soleant à Theologis, nos hîc præcipua tantummodò & scitu magis necessaria, ex eorum communi & receptâ doctrinâ, præsertimque ex ijs, quæ apud S. Doctorem quæst. 23. 24. & sequ. fusius explicantur, seligemus.

2. Primum est, charitatem non modò esse virtutem supernaturalem Theologicam, cæteris omnibus quibuscunque virtutibus perfectiorem, ut fusè demonstrat S. Doctor; sed etiam esse ipsarum virtutum veluti formam: in quantum scilicet illis ultimam & completam perfectionem, earum actus ad ultimum finem perfectè ordinando, tribuit.

Secundum est, charitatem esse amorem, non concupiscentiæ aut desiderij, sed veræ ac perfectæ amicitiæ, quâ priùs à Deo, licet sine ullis nostris meritis, amati, eiusq; beneficijs præventi, ipsum vicissim redamamus ac summè diligimus propter bonitatem ipsius, non quâ nobis bonus est ac beneficus, sed quâ in se infinitè bonus ac perfectus, ac proinde infinitè diligibilis est: cùm, (ut in priori parte tract. 2. cap. 2. dictum est,) quidquid in creaturis bonum aut perfectum est, vel esse potest, id omne in Deo: imò aliquid infinities meliùs ac perfectiùs reperiatur, quod illum omni amore dignissimum efficit.

3. Tertium est, charitatis actus alios esse imperatos, quales sunt illi, qui per ipsius charitatis imperium exercentur, ut cùm quis dat eleemosynam pauperi, non modò ut eius indigentiam sublevet; sed præsertim ut Deo placeat, illique opus gratum exhibeat: alios verò elici-

tos, qui

eos, qui illius proprij sunt, & ex eius formali motivo concipiuntur, & quibus homo fertur erga Deum ut summè dilectum: sive per unionem affectuum, idem volendo quod vult Deus; eius præcepta, consilia & alia quæcumque illi placent, appetendo & exequendo, non alia ratione, nisi ut voluntatem suam divinæ voluntati quàm perfectissimè uniat & conformet: sive per viam benevolentiæ, quâ Deo omnia bona velit, quæ ipsi velle potest, bona quidem intrinseca & essentialia ipsi Deo, per veram & perfectam in illis complacentiam; bona verò ipsi extrinseca (puta gloriam, honorem, amorem, observantiam, & alia religionis reliquarumque virtutum officia, ipsi Deo tam à se quàm ab aliis creaturis exhibenda) per ardentissimum desiderium, quo hæc omnia non solum velit & optet Deo; sed etiam quibuscumque modis potest, ut re ipsa exhibeantur efficiat.

4. Quartum est, verissimum esse, quod S. Bernardus dicit, lib 2. de diligendo Deo, Modum diligendi Deum esse, diligere sine modo: siue enim charitas consideratur obiectivè secundùm illud bonum quod volumus Deo: sive appretativè, secundùm æstimationem, quam de Deo ipso concipimus; sive intensivè, secundum fervorem & conatum quo in Deum per amorem ferimur, nullus modus ipsi præscriptus est: Certum est enim quod Deum obiectivè & appretativè tenemur diligere præ aliâ quâvis creaturâ, unde Christus Dominus: Qui amat, inquit, Patrem & Matrem plus quàm me, non est me dignus. Quamvis antem iuxta communem Theologorum sententiam, intensio charitatis sub obligationem non cadat, possimusque actu charitatis etiam valdè remisso satisfacere divino præcepto, quo jubemur Deum ex toto corde diligere, ut docent Almainus, Maior, Vega, & alij, quos citat & sequitur Isambertus Tract. de Char. disp. certum est tamen nullum intensionis modum in amore Dei esse definitum, nosque nullo affectu adeo ferventi & intenso posse Deum diligere; quin ad illum adhuc ferventiùs &

intensiùs diligendum, si non ex præcepto tenemur, saltem per gratiam ipsius invitemur & excitemur.

5. Quintum est, habitum charitatis, quod etiam de aliarum virtutum Theologicarum habitibus similiter dicendum est, non produci physicè per actus, sicut de habitibus virtutum moralium docent Philosophi: sed à Deo infundi, juxtà id quod dixit Apost. Rom. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis*: & ex consequenti secundum communiorem & probabiliorem Theologorum sententiam ab ipsomet Deo augeri, non verò per actus aliquos, nisi tantùm dispositivè & meritoriè, ut in priore parte dictum est Tract. 6. cap. 4. sect. 6. unde Concilium Trident. observat sess. 6. cap. 10. Ecclesiam illud augmentum à Deo postulare in quadam collecta, cum dicit: *Da nobis fidei, spei & charitatis augmentum.*

Cæterùm per quosnam actus homo ipsius charitatis augmentum promereri possit, non planè constat inter Theologos: quidam enim existimant nonnisi per actus ipso habitu intensiores fieri posse: alij etiam per actus æqualiter intensos; imò quidam asserunt hominem in charitate constitutum, per actus quoque aliarum virtutum promereri posse augmentum ipsius charitatis: quod inter alios docet beatæ memoriæ Franciscus Salesius Episcopus Gebennensis lib. 3. de amore Dei, cap. 2. probatq; ex canone 24. sess. 8. Concil. Trident. ubi indefinitè, & sine ullâ exceptione dicitur, justitiã acceptam augeri per bona opera: ubi autem (inquit ille ex S. Bernardo) nihil excipitur, nihil distinguendum est.

Quamvis autem propter tanti viri authoritatem & plures optimas rationes, quas ibidem profert, hæc ultima sententia probabilissima meritò videatur: tutissimum tamen est & consultissimum unicuique, actus quam perfectissimos charitatis crebrò elicere, & alia pietatis opera ex ejusdem virtutis motivo, cum ingenti animi affectu producere; eâ siquidem ratione, non augmentum mo-

do, sed

lo, sed cumulum divinæ illius virtutis accipere merebitur.

6. Porrò thesaurum adeò pretiosum unico mortali peccato totum deperdi, ex fide certum est, & à Concilio Tridentino definitum sess. 6. cap. 15. sicut è contra per peccata venialia charitatem non amitti declaratur eadem sess. cap. 11. ubi expresse dicitur, justos quantumvis in peccata venialia quandoque cadant, non propterea desinere esse justos: ex quibus verbis rectè colligitur non modò charitatem non amitti, sed ne quidem minui per quælibet peccata venialia: quod etiam docet S. Thom. qu. 24. art. 10. & cum eo communiter omnes; si enim charitas minueretur per peccatum veniale, sequeretur quòd per plura venialia tandem omninò amitteretur; omne siquidem finitum, ablatione sæpiùs iteratâ alicuius finiti, tandem consumitur.

Quod quamvis ita se habeat, fatendum est tamen charitatis fervorem minui per peccata venialia, quæ licet charitati contraria non sint, eius tamen operationibus opponuntur, pravosq; paulatim habitus in animâ ingenerant, quibus ad maiora & etiam mortalia peccata perpetranda disponitur.

Sextum denique est, dari speciale præceptum de diligendo Deo; non solùm negativum, quo prohibeatur quidquid contra dilectionem illi debitam committi potest; sed etiam affirmativum, quo Deum actu aliquo interno diligere obligamur. Ita S. Thom. quæst. 44. art. 1. & evidenter constat ex his Christi Dñi verbis S. Matth. 22. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. quibus cùm adjungit hæc alia, hoc est primum & maximum mandatum, illud ab alijs mandatis distinctum esse ostendit.

7. Quæres quo tempore præceptum illud obliget. Respondetur 1. Certum est & in confesso apud omnes, tunc nos ad actum charitatis eliciendum teneri, cum ad actum perfectæ contritionis eliciendum obligamur; sive in articulo mortis, cùm aliter Deo reconciliari non possumus;

five cùm in ftatu peccati mortalis Sacramentum aliquod fufcepturi vel adminiftraturi fumus, deeftque copia Confeffarij: actus enim perfectæ contritionis charitate formari debet ut habetur in Concilio Trident. feff. 14. cap. 4.

Refpondetur 2. Probabile effe quod Navarrus cap. 11 num. 8. & quidam alij docent, hominem ad actum charitatis exercendum obligari, ubi primum rationis ufum adeptus eft, ipfique fufficienter innotefcit Deum effe fummum bonum & ultimum finem, ad quem fe fuaq: omnia per charitatis actum ordinare tenetur; quamvis Bonacina difp. 5. de charit. quæft. 4. punct. 2. & alij Theologi negent ad actum charitatis tunc eliciendum obligatum effe fub reatu peccati mortalis. Quidquid fit autem de illa Navarri fententiâ, indubitatum eft apud omnes, omiffionem illam non fore peccatum mortale in eo, qui de illa obligatione nihil unquam audiviffet, aut nufquam cogitaret fe ad actum charitatis eliciendum obligari, vel qui Doctorum illorum fententiæ fubfcribere nollet, & contrariam faltem ut probabilem amplecteretur.

8. Jam quod fpectat ad peccata charitati oppofita quamvis mortalia omnia, quatenùs funt quædam Dei offenfæ, huic virtuti maximè adverfentur; duo tamen funt, quæ illi ex propriâ & peculiari ratione opponuntur.

Primum eft, odium Dei, quod peccator concipere poteft, ut docet S. Thomas quæft. 34. art. ex confideratione quorumdam effectuum divinæ voluntatis, qui depravatæ voluntati fuæ repugnant, qualis eft inflictio pœnæ peccatis debitæ; Deum enim propter fe præcisè odiffe nullus poteft, cùm in eius naturâ nihil nifi infinitè diligibile occurrat: Et hoc peccatum haud dubiè peccatorum omnium graviffimum eft, ut afferit idem S. Doctor art. 2. cùm per illud homo maximè à Deo avertatur.

Alterum peccatum, eft acedia, quæ, ut docet S. Thom. quæft. 35. art. 1. & fequent. nihil eft aliud, quàm triftitia & tædium quoddam voluntarium & deliberatum de bono fpirituali, in quantùm eft bonum divinum, id eft,

quate-

quatenùs per illud bonū spirituale, puta per Sacramentorum susceptionem, aliaque bona opera, homo tendit in Deum, illi obsequitur, illum glorificat, &c. & ut sic opponitur directè charitati, cuius proprius effectus est gaudium de bono divino.

Explicatis ijs, quæ ad charitatem pertinent, in quantùm Deum respicit, doctrinæ ordo postulare videbatur, ut de charitate proximi aliquid diceremus; verùm cùm plurima quæ ad virtutem illam spectant, in præceptis secundæ Tabulæ contineantur, commodiùs existimavimus, quod etiam præstitit Navarr. cap. 14. num. 3. & ante illum S. Bonavent. in 3. dist. 37. agere de ijs, quæ ad charitatem proximi spectant, cùm quarti præcepti & sequentium explicationem aggrediemur.

§. V.

De virtute Religionis, peccatisq; illi oppositis.

I. Religionis nomine secundùm mentem S. Doctoris qu. 81. art. 1. intelligitur virtus illa, per quam homines Deo debitum cultum & honorem exhibent; quæ quidem non est Theologica; sed prima & præcipua inter morales: cùm pro immediato obiecto, non ipsum Deum, sed cultum & honorem illi exhibendum respiciat.

Illius actus, sicut & aliarum virtutum, sunt duplicis generis: alij siquidem sunt eliciti, quibus homo subijcitur Deo, illique debitum honorem & cultum exhibet, cuiusmodi sunt adoratio, sacrificium, oblatio, oratio, votum, &c. Per adorationem, supremam Dei Majestatem reveremur, nosque illi quantá possumus animi ac corporis demissione subijcimus: Per Sacrificium, Deum ipsum colimus,, tanquam Supremum vitæ ac necis arbitrum: Per oblationem, eiusdem Dei absolutum ac summum in res omnes Dominium profitemur: Per orationem, ad illum recurrimus, ut ad fontem & principium totius boni quod speramus: Per votum denique, eundem agnoscimus tanquam

quam ultimum finem, in quem nos & nostra omnia speciali affectu referre volumus, de quibus omnibus & singulis plenius agit S. Doctor quæst. 84. & sequent.

Alij autem sunt actus religionis imperati, cuiusmodi sunt omnes aliarum virtutum actus, qui ad Dei cultum referri possunt, quo sensu dicit S. Jacobus cap. 1. Religio munda & immaculata hæc est, visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, &c.

2. Quod spectat ad peccata virtuti religionis opposita, varia sunt & multiplicia, de quibus non solum hic, sed etiam in duabus sectionibus sequentibus agendum erit.

Primum & præcipuum ac veluti radix cæterorum, est superstitio, quâ (vt docet S. Thomas quæst. 92. art. 1.) vel Deo cultus illegitimus, vel creaturæ cultus indebitus exhibetur. Prior illa subdividitur in duas species : quarum altera est, cum Deo exhibetur cultus falsus, ut si quis nunc veteris legis sacrificia offerret : hic enim cultus, ut observat S. Doctor quæst. 95. art. 1. falsus esset, cùm fuerit institutus ad significanda vitæ ac mortis Christi Domini mysteria tanquam futura, quæ tamen jam peracta sunt : ad quod peccatum. ut monet Toletus lib. 4. cap. 14. reducitur illud, quo quis falsas Reliquias pro veris supponeret, vel falsa miracula fingeret, ut ementito illo religionis nomine, eleemosynas hinc inde corrogaret.

Altera species est cùm exhibetur Deo cultus superfluus ; id est, ut explicat S. Doctor art. 2. cùm aliquid fit, quod neque confert ad Dei gloriam, neque ad hoc ut mens hominis in Deum feratur, aut carnis concupiscentiæ inordinatæ refrenentur ; aut etiam quod est præter Dei institutionem, vel contra legitimam & approbatam Ecclesiæ consuetudinem : Hoc enim totum, inquit S. Doctor supr. reputandum est superfluum & superstitiosum.

3. Superstitio autem illa, qua cultus indebitus creaturæ tribuitur, quinque sub se includit species : scilicet Idololatriam, Magiam, Divinationem, vanam Observantiam & Maleficium.

Idolo-

Idololatria est, cùm cultus divinus alicui creaturæ tanquam Deo exhibetur. Observat autem rectè Toletus lib. 4. cap. 24. Idololatriam, non modo religioni sed etiam fidei esse oppositam: sicut enim vera adoratio non est nisi præcedat in intellectu fides, quâ illius excellentiam agnoscimus, cui nos subijcimus: sic adoratio falsa, qualis est Idololatria, supponit errorem in intellectu, quo æstimamus creaturam aliquam honore divino dignam.

Magia est potestas quædam inordinata collata per dæmones, pacto cum illis inito, quâ medijs pravis & superstitiosis fit aliquid, quod est suprâ naturæ humanæ vires, non tamen ipsius dæmonis naturales vires excedit. Pactum autem illud magi cum dæmone fit, vel expressè cum ipso dæmone visibiliter apparente, aut cum alio Mago vices dæmonis supplente: vel tacitè per dæmonis invocationem, quæ non solùm fieri censetur, cùm homo conceptis verbis auxilium dæmonis invocat; sed etiam ut rectè monet Martinus Delrio lib. 6. disqu. magic. quoties homo intentat aliquid facere per ea, quæ neque ex se, nec virtute aliquâ supernaturali divinitùs inditâ, talem effectum producere possunt, ut cum certa verba vel caractere ad morbos depellendos adhibentur.

4. Observat etiam Toletus suprà, magiam hæresi sæpè coniunctam esse: ut si magus cum pertinacia credat dæmones posse patrare miracula, aut aliquid citra permissionem divinam propriâ virtute facere, Certissimè enim tenendum est, ut ait S. August. lib. 18. de civit. cap. 18. solum Deum posse omnia facere quæ voluerit, nec dæmones aliquid operari secundum naturæ suæ potentiam, nisi Deus permiserit.

Observat etiam idem Toletus contingere aliquando posse personas quasdam simplices, modis suprà explicatis, quibus tacitè dæmon invocatur, utentes, invincibiliter ignorare se invocare dæmonem: & tunc non peccare saltem mortaliter, propter ignorantiam illam invincibilem, quæ tamen ampliùs illos non excusat, quando vel

ab alijs monentur, vel per ſeipſos advertunt id quod faciunt illicitum eſſe, aut de illo dubitare incipiunt.

Divinatio eſt inordinata & ſuperſtitioſa inquiſitio rerum aliquarum, vel futurarum vel occultarum, quas homo hîc & nunc naturaliter cognoſcere non poteſt.

Docet autem S. Thomas quæſt. 95. art. 5. ſemper in divinatione expreſſam vel tacitam dæmonis invocationem reperiri, ut illius ope notitia rerum illarum acquiratur: unde fit ut divinatio, ſicut & magia, propter illud commercium cum dæmone, graviſſimum contra virtutem religionis cenſeatur eſſe peccatum: Apoſtolus ſiquidem Cor. 10. prohibet fideles fieri ſocios dæmoniorum: & S. Auguſt. lib. 2. de doct. Chriſt. cap. 13. dicit: Omnem ſocietatem dæmonum tanquam peſtiferam eſſe fugiendam.

5. Expreſſa autem dæmonis invocatio in divinatione multipliciter fieri ſolet, ut fusè explicat S. Doctor qu. 65. a. juxta varios modos, quibus ſolet dæmon futura vel occulta manifeſtare. Aliquandò enim id præſtat per fictas quaſdam apparitiones, quibus oculis hominum illudit: & hæc divinationis ſpecies vocatur præſtigium. Aliquando per ſomnia: quando quis per ſomnia reſponſum expectat à dæmone, & vocatur divinatio per ſomnia. Aliquando per mortuorum fictam apparentiam vel locutionem, & vocatur Necromantia. Aliquando per ſtatuas & aliqua corpora terreſtria; & dicitur Geomantia. Aliquando per figuras apparentes in aquis; & vocatur Hydromantia. Aliquando per figuras aereas vel igneas: & vocatur Æromantia vel Pyromantia, Aliquando per inſpectionem viſcerum animalium. quæ dæmonibus immolantur: & dicitur Aruſpicium.

Quæ quidem omnes divinationis ſpecies ſunt peccata mortalia graviſſima, divinâ lege reprobata, ut patet Deut. cap. 18. & etiam ſanctionibus Eccleſiaſticis ſub anathematis interminatione prohibita, ut habetur capite. Si quis 26. quæſt. 5.

Divina-

Divinatio, quæ fit per tacitam dæmonum invocationem, ut docet S. Thomas supr. in duo genera subdividitur. Quorum primum est, quando ad cognoscendas res futuras vel occultas, superstitiosè consideratur aliquid in dispositionibus quarundam rerum, quod ex se nullam habet naturalem connexionem cum rebus illis futuris & occultis: ut enim rectè dixit S. August. lib. 2. de doctr. Christ. cap. 2. Istæ opiniones quibusdam rerum signis humana præsumptione institutis, ad eadem illa, quasi quædam cum dæmonibus pacta, referenda sunt,

Quod si ad hunc divinandi finem motus vel situs siderum consideretur, hæc divinatio dicitur Astrologia: si garritus animalium aut avium, dicitur Augurium: si earundem avium volatus, Auspicium: si verba quædam hominum casu prolata retorqueantur ad prænotionem aliquam futurorum, dicitur Omen; si lineamenta quædam manus superstiosè observentur, vocatur Chiromantia.

6 Porrò circa Astrologiam observandum est ex S. Doctore quæst 95. art 5. quod, quamvis per illam scientiam aliqui effectus naturales præcognosci possint, ut Eclypses, aeris immutationes, &c. item inclinationes, complexiones, & aliæ similes corporis humani dispositiones (quòd, licet validè incertum sit in particulari, nihilominus in generali ex Philosophiâ compertum est, astra & cœlos in humana corpora aliquo pacto influere) certum est tamen duobus præsertim in casibus mortale peccatum, esse Astrologicâ eiusmodi scientiâ uti. Primò, ad ea cognoscenda, quæ à solâ divinâ voluntate pendent, puta ad cognoscendam prædestinationem, salutem, damnationem, &c. alicuius hominis. Secundò, ad ea præcognoscenda tanquam certè eventura, quæ ex libera hominis voluntate pendent: unde S. August. lib 4. Confess. cap. 3. dicit, eiusmodi astrorum consultores, quos vocat Planetarios, à Christiana pietate repelli & damnari: & lib. 2. de doctr. Christ. cap. 20. vocat Astrologiam illam judiciariam genethliacorum, perniciosam superstitionem;

dicitque illius sectatores nimis errare, & vendere imperitis hominibus miserabilem servitutem. Diximus, tanquam certò eventura; quia, si quis per illam scientiam ex cognitione complexionis & habitudinis naturalis alicuius hominis, conijceret tantùm evenire posse, ut hoc vel illud ageret; tunc licet alioqui vanum & valdè incertum esset tale judicium, non esset tamen peccatum mortale; nisi in eo casu, quo quis ita addictus esset eiusmodi Astrologicis observationibus, ut illis tanquam primâ & præcipuâ regulâ in suis actionibus uteretur: ita ut nisi priùs consultis astris, neque ullum negotium aggredi, neque quidquam alicuius momenti agere vellet.

Est præterea genus alterum divinationis per sortes, circa quod advertendum est ex S. Thoma, alias esse sortes divinatorias, quæ adhibentur ad aliquid occultum vel futurum sciendum; alias consultorias ad cognoscendum quid in aliquo casu agendum sit; alias divisorias ad determinandum quid in alicuius rei partitione cuique eveniat; & in sortibus quidem divinatorijs est semper peccatum mortale; quia in illis semper tacita dæmonis invocatio reperitur, cum neque ex divina institutione neque ex aliquâ virtute naturali sortes illæ connexionem ullam necessariam habeant cum eo; quod per illas inquiritur.

7. In sortibus autem consultoriis est etiam peccatum mortale, quando resolutio expectatur à dæmone, non verò quandò per illas Deus consulitur, quod tamen fieri non debet nisi cum triplici conditione. Prima est, ut non ex curiositate, sed ex gravi necessitate id fiat; ex. gra. Si inter Dei Ministros, ut id verbis & authoritate S. Augustini Epist. 180. ad Honorat. explicemus: Sit disceptatio, qui eorum persecutionis tempore maneant, ne fuga fiat omnium & qui eorum fugiant, ne morte omnium deseratur Ecclesia: si hæc disceptatio aliter non potuerit terminari, quantum mihi videtur, qui maneant, & qui fugiant, sorte legendi sunt; & lib. 1. de doctr. Christ. aliud pro-

d profert exemplum; Si, inquit cap. 28. abundaret aliuid, quod oportet dari ei qui non haberet, nec duobus are posset: si tibi occurrerent duo, quorum neuter alim vel indigentia, vel aliqua erga te necessitudine superaret, nihil justiùs faceres, quàm ut sorte eligeres, cui andum esset quod duobus dari non posset.

8. Secunda conditio est, ut fiat cum reverentia; unde bservat Beda super caput 3. Acto. Apostolos nonnisi colecto fidelium cœtu, & precibus ad Deum fusis sortes ledisse, ut in locum Judæ alium Apostolum substituerent.

Tertia denique conditio est, ut verba sacræ Scripturæ, quæ in sortibus consultorijs adhiberentur, ad negotia terrena non convertantur: unde S. August. Epist. 119. ad Ianua. His, inquit, qui de paginis Evangelicis sortes legunt: etsi optandum sit ut id potius faciãt, quàm ad dæmonia consulenda concurrant. tamen etiam ista mihi displicet consuetudo, ad negotia sæcularia, & ad vitæ hujus vanitatem divina oracula velle convertere.

Divisoriæ autem sortes licitæ sunt, dummodò triplex adsit conditio. ut docet Toletus lib. 4. cap. 15. Prima est, ut nihil in illis fiat contra bonum publicum, ut si dignitates sorti committerentur inter eos, quorum aliqui essent ad illas inepti. Secunda, ut nihil etiam fiat contra justitiam. Tertia denique, ne fiant eiusmodi sortes in beneficijs, & dignitatibus Ecclesiasticis, in quibus sortitione uti non licet. His stantibus conditionibus, sorte divisoria uti licitum est, dummodò eventus illius non expectetur à dæmone, sed sit purè fortuitus.

9. Vana observatio in eo differt à divinatione, quod hæc præsertim spectet cognitionem rerum quarumdam occultarum modo indebito consequendam; illa verò referatur ad commoditates aliquas corporis vel animi, per media quædam inutilia & superstitiosa obtinendas, quod si id fiat ad nocumenta inferenda, vocatur maleficium. Certum est autem eiusmodi vanam & superstitiosam observationem esse ex genere suo peccatum mortale: in eo

siqui-

siquidem vel expressa vel tacita dæmonis invocatio sem-
per reperitur, ut docet S. Augustinus lib. de doctr. Chri-
stiana cap. 20.

Illius verò tres sunt præsertim species. Prima est ars
notoria, quæ orationes quasdam & jejunia, tanquam me-
dia certa & infallibilia, adhibet ad acquirendas scientias
sine ullo labore & studio, ad modum scientiarum infu-
sarum: quod quidem fieri sine mortali peccato non po-
test, ut docet S. Thomas quæst. 96. art. 1. Secunda est
observatio sanitatum: cùm quis nimirùm ad sanitatem
recuperandam, aut alteri conferendam, media quædam
inutilia & superstitiosa adhibet: ut quasdam orationes
certis quibusdam verbis, & non aliis conceptas, certos
characteres brachio colligatos, &c. Et hæc vana obser-
vatio, nisi invincibilis ignorantia excuset, mortale pecca-
tum est, cùm, ut docet S. Thomas art. 2. in eâ subsit sem-
per tacita aliqua dæmonis invocatio: unde S. August.
supra dicit, quòd ad superstitionem pertinent ligaturæ
& remedia, quæ Medicorum quoque disciplina conde-
mnat, &c.

10. Neque dicas orationes esse media optima, & reli-
gioni valdè consentanea: id enim verum est, si adhibe-
antur solùm ad postulandùm à Deo sanitatem, non verò
si illis ex superstitiosâ persuasione inesse credatur vis ad
conferendam sanitatem; vel si existimetur per illas ora-
tiones sanitatem infallibiliter esse impetrandam, dummo-
dò talibus verbis & non aliis constent, &c. quis enim
non videat observationes ejusmodi vanas & inutiles esse,
proindeque & rationi & religioni repugnantes.

Idem judicium ferendum est de ijs, qui collo appensas
gestant Reliquias Sanctorum aut verba quædam Evan-
gelica; si enim id fiat ex vero & sincero religionis affe-
ctu ad colendum Deum, & Sanctos ejus honorandos,
licitum est & pium, si verò vana aliquâ circumstantia ob-
servetur: ut quod vas Reliquiarum debeat esse talis for-
mæ; quòd verba Evangelica in charta virgine sint scri-

pta: ut

ta : aut quòd certò credatur Reliquiis illis & verbis inesse vim infallibilem efficiendi ; ut quis v. g. in bello, aut in statu peccati mortalis non moriatur : id haud dubiè superstitiosum est, ac proinde illicitum, ut docet Toletus lib. 4. cap. 16. post S. Thomam sup. art. 3. ad 3.

11. Tertia deniq; est, vana observatio futurorum eventuum : ut cùm quis ex quarumdam rerum impertinentium occursu, mala aliqua: vel bona sibi vel aliis eventura ominatur. Varia illius vanæ observationis exempla profert S. August. cap. 20. supra, ubi dicit : quod Ad pacta cum dæmonibus inita pertinent millia inanium observationum : puta si membrum aliquod salierit ? si junctim ambulantibus amicis, lapis, aut canis, aut puer medius intervenit ; si quis cum se calceat sternutaverit ; si vestis à soricibus rodatur, & plus timeatur suspicio mali futuri quàm præsens damnum doleatur.

Quod spectat ad maleficium, breviter dicimus speciem quandam esse vanæ observationis, quâ quis dæmonis ope aliis sive in corpore, sive in anima, sive in bonis exterioribus nocet vel nocere intendit. Unde patet quæ sit differentia inter Magum & Maleficum, observat Tolet. lib. 4. cap. 16 Magus enim ope dæmonis utitur præsertim ad propriam ostentationem & admirationem sui excitandam ; Maleficus verò ad nocumentum aliis inferendum.

Est autem duplex maleficium : amatorium scilicet, aut veneficum : maleficium amatorium illud est, quo utuntur malefici ad amorem carnalem excitandum, vel è contra ad odia, vel divortia inter personas coniugatas excitanda : circa quod observandum est, ut rectè monet idem Toletus supr. dæmonem nullam posse voluntati humanæ necessitatem inferre, sed eam tantummodò allicere, vel immutando phantasiam & imaginationem, & rem amatam exhibendo tanquam amabiliorem, vel carnis appetitum inflammando & excitando : quibus non obstantibus voluntas libera semper manet, potestque homo,

si velit,

si velit, gratiæ divinæ auxilio adjutus, illecebras omn ejusmodi abijcere.

Maleficium veneficum illud est, quo utuntur malefi ut alicui noceant. vel in corpore dolores & infirmitat quasdam inducendo, vel in bonis exterioribus ventos grandines & tempestates ope dæmonis excitando, quibu animalia interimantur, arbores eradicentur, domus sub vertantur, &c. certum est enim dæmonem ista & alia milia, Deo ita permittente, posse efficere, ut manifestu est ex capite 1. & 2. libri Job.

12. Porrò advertendum est maleficos, præter peccatum malecij initi, multis insuper alijs horrendis peccatis es irretitos: quapropter ab illis in Confessione inquiri debe num aliquod pactum expressum vel tacitum cum dæm ne inierint? num Christi Domini fidem & Baptismu ejuraverint; num aliquid erroneum contra fidem cred derint; num dæmonem invocaverint, vel ipsi adoratio nem aut alios divinos honores detulerint; vel ab ips aliquid in hâc vitâ vel in futurâ speraverint: num sacr legium aliquod commiserint, & an rebus aliquibus sa cris, puta Oleo sancto, aqua benedicta, ad impia & nefar da facinora patranda abusi fuerint? Perpendenda item da mna, quæ eorum maleficijs fuerint subsecuta, ut repara tio eorum injungatur: quæ omnia & plura alia vider possunt apud Martinum Delrio lib. 6. sect. 3. & Toletun loco supra cit. ubi etiam rectè monet. maleficos peccar non solùm quando utuntur maleficijs ad nocendum, se etiam cùm eandem artem adhibent ad solvendum ma leficium quod intulerunt; imò nec licitum esse petere malefico, ut maleficium altero maleficio dissolvat: se orationibus, exorcismis, Sacramentorum digna susceptio ne, & alijs pijs operibus id à Deo postulandum & ex pectandum esse.

13. Præter quinque supradictas superstitionis species duo sunt adhuc peccata religionis virtuti speciatim op positæ, scilicet tentatio Dei, & sacrilegium.

Tenta-

Tentatio Dei est cùm quis dubitans de aliqua perfectio- Dei, aliquid agit ut experiatur utrùm Deus talem per- ftionem habeat nec ne? v. g. Utrùm Deus sciat vel ossit aliquid. Hoc autem peccatum ex genere suo mor- le est, ut docet Tolet. cap. 10. ubi etiam observat duo- us modis illud committi posse; uno modo expressè, um quis aliquid facit hâc intentione, ut experiatur, utrùm eus aliquid facere possit: altero modo tacitè: quando uis, licet non habeat expressam intentionem Deum ten- ndi. id tamen agit, quod ex se in illam Dei tentationem endit; ut cùm quis neglectis mediis à divinâ providen- â constitutis expectat effectum aliquem à solo Deo, nul- a necessitate aut causa rationabili ad id movente: unde Augustinus lib. 2. contra Faust. cap. 39. dicit, quod Christus Dominus, fugiendo & latendo, hominis instrue- at infirmitatem, ne Deum tentare audeat, quando habet quod faciat, ut quod cavere oportet, evadat.

Quod si necessitas aliqua vel rationabilis causa subsit; unc, ut docet S. Thomas, quæst. 97. art. non tentaret Deum, qui auxilium aliquod extraordinarium ab eo po- stularet, aut expectaret, juxta illud 2. Paralip. 20. Cùm gnoramus quid agere debeamus, hoc solùm habemus re- sidui, ut oculos nostros ad te dirigamus.

14. Sacrilegium, ut docet S. Thomas quæst. 99. art. 1. & sequ. est violatiò rei sacræ, seu cultui divino destinatæ: quæ violatio contingit, cùm aliquid circa eam fit, quod repugnat cum eo cultu, ad quem destinata est, ut rectè observat Gregorius Valentia disp. 6. qu. 15. de sac. pun. 2. Tres autem sacrilegij species distinguit S. Doctor supra; prima spectat personas sacras; secunda loca sacra: tertia res sacras, prout à personis & locis distinguuntur.

Ad primam speciem pertinet quidquid fit contra personam sacram, (qualis est Clericus, vel persona Religiosa) quo reverentia eius cònditioni debita, aut immunitas eidem; quatenùs Deo sacra est, concessa violatur, aut læditur,

ditur ; ut si quis manus violentas in Clericum injiciat, a cum personâ sacrâ fornicetur.

Ad secundam speciem spectant actiones illæ. quæ sp cialiter repugnant cultui divino, ad quem sacer locus e destinatus ; qualia sunt effusio injusta sanguinis huma in Ecclesia, item fornicatio, & quævis alia illicita semini effusio in eodē loco ; furtū item, non modo rei sacræ, quo ad tertiam speciem pertinet, sed & cuiuscumque alteriu in loco sacro perpetratum; ut ex communi Theologoru sententia docet Valentia supra.

Ad tertiam denique sacrilegij speciem pertinet abusu Sacramentorum aliarumque rerum sacrarum, vel olei sa cri, aquæ benedictæ, &c. item profanatio vasorum & or namentorum sacrorum, violatio imaginum sacrarum Addit Cajetanus apud eundem Valentiam suprà, ad han quoque sacrilegij speciem pertinere sacrarum scriptura rum abusum, ut si ad superstitiones inducendas. vel hære ses confirmandas, vel etiam ad res ludicras adhibeantur Cæterùm rectè observat idem Valentia suprà p. 1. 2. sa crilegium quodcunque èx formali intentione & cum di vini cultûs contemptu perpetratum, esse peccatum mor tale ; nec ullam materiæ levitatem excusare, eo quòd ratione contemptûs, si non materia, certè malitia gravis semper in eo reperiatur : secùs autem, si quis absque ul lo divini cultûs contemptu, re aliquâ sacrâ utatur, præ ter eum finem ad quem destinata est ; aut enim tantum modò erit peccatum veniale, si prudentis viri judicio ma teria levis esse censeatur ; si verò gravis sit, erit mortale.

§. VI.

Quot modis peccetur in primum Decalogi præceptū.

I. Contra hoc primum Decalogi præceptum peccant in primis, qui Idololatriam ac Judaismum profitentur, aut à fide, vel religione Catholicâ per apostasiam recedunt.

Qui

Qui dogmatibus hæreticorum, alijsque erroribus ab Ecclesiâ damnatis & proscriptis pertinaciter adhærent: qui hæreticos in causa hæresis fovent & protegunt: cum illis temerè de fidè disputant, eorum libros legunt, aut concionibus vel ceremonijs intersunt.

Qui de alicuius articuli fidei veritate dubitant; qui idem negant vel dissimulant, cùm illam exteriùs profiteri tenentur: qui Fidei mysteria præcipua, aliaque ad salutem situ necessaria, ut Symbolum Fidei, Orationem Dominicam, Decalogum, & Sacramenta culpabiliter ignorant.

Qui de misericordia & gratiâ Dei præsumunt: vel de illâ desperant, qui Deum propter flagella sibi inflicta oderunt: de eius providentia obmurmurant: vel eius obsequium animo deliberato fastidiunt.

Qui Deo cultum superstitiosum & indebitum, vel creaturæ cultum soli Deo debitum impendunt: qui dæmonem expresè vel tacitè invocant; vel pactum expressum vel tacitum cum eo ineunt.

2. Qui rerum futurarum vel occultarum cognitionem, per modos superstitiosos & indebitos inquirunt, ut per præstigia, somnia, necromantiam geomantiam, &c. item per Astrologiam judiciariam ab Ecclesiâ reprobatam, augurium, auspicium, omen, chiromantiam, sortes, & alios similes modos à dæmonibus in perniciem hominum inventos.

Qui divinos & ariolos de rebus illis futuris vel occultis consulunt: ab ijsque, quid sibi prosperum adversumve eventurum sit, perquirunt; qui, ut communiter dicitur, cribrum farinaceum aut annulum vertunt, ut v. g. furti cuius authorem detegant.

Qui reliquias vel imagines Sanctorum cum quibusdam observationibus superstitiosis còllo vel brachio appensas gerunt, qui orationes quasdam & jeiunia adhibent, tanquam media infallibilia ad scientias aliquas, sine ullo studio comparandas.

Qui ad sanitatem recuperandam, vel alijs conferendam cer-

dam certis verbis, orationibus, characteribus, & alijs si perstitiosis modis nullam ex natura sua ad talem eff stum producendum vim habentibus, utuntur: qui van & frivolis quibusdam observationibus eventura sibi bon ominantur.

3. Qui maleficijs amatoriis, aut veneficis utuntur; quibus quærendum, num damnum aliquod intulerint, illius restitutio injungatur: qui per quasdam ligatur Matrimonij usum & consummationem impediunt.

Qui Deum tentant, neglectisque medijs ab eius pr videntia ordinatis. effectum aliquem sine ulla necessit te aut ratione ab eo expectant.

Qui sacrilegium aliquod perpetrant, personas Deo s cras pòlluunt, vel injuriosè percutiunt, aut immunitat illarum injustè violant, qui templa vanis immodestis, v obscænis colloquiis, aut peioribus adhuc actibus, pu furto, fornicatione, aut simili aliquà fœditate, aut i justâ sanguinis effusione polluere ac profanare non v rentur.

Qui Sacramenta indignè suscipiunt vel ministran vasa & ornamenta Ecclesiæ, aliasque res sacras ad us prophanos vel superstitiosos adhibent, Imagines Sanct rum contumeliosè tractant, Sacræ Scripturæ verbis ad r superstitiosas, ridiculas, vel falsas abutuntur.

SECTIO II.

Explicatur secundum Decalogi Præceptum.

Non assumes Nomen Domini Dei tui in vanum.

HUjus secundi Præcepti verbis ex una quidem par prohibetur abusus divini Nominis, & irreverenti quæ committitur à blasphemiis, perjuris, aut temerè j rantibus: & ex altera præcipitur, ut summa reverent Nomini divino exhibeatur, juramenta serventur, & vo

Deo

Deo facta fideliter adimpleantur. Quapropter ad illius faciliorem & pleniorem explicationem de tribus præſertim hîc agendum eſt, ſcilicet de Juramento, de blaſphemia, & de voto.

§. I.

De Juramento.

OBſervandum eſt, ſecundùm doctrinam S. Thomæ qu. 89. art. 1. & ſequenti, juramenti nomine ſignificari actum religionis, quo quis Deum in teſtem adhibet, eiuſque teſtimonium invocat, in confirmationem eorum quæ aſſerit vel promittit: eâque ratione profitetur divinam veritatem eſſe indefectibilem.

Fit autem juramentum vel expreſsè, cùm quis jurat per Deum, aut per Chriſtum, &c. vel tacitè, ut cùm quis jurat per creaturas aliquas, quatenùs in illis divina bonitas vel potentia elucet; ut quando quis jurat per Sanctos, per animam ſuam, per ſolem, per ignem, &c. in his enim & ſimilibus juramentis cenſetur creatura in teſtem adduci, non per ſe, ſed quatenùs dicit ordinem ad Deum, præſertim ſi addatur nomen ipſius Dei, v. g. ſi juretur per ignem Dei: quod ſi quis creaturas illas nominaret ſine ullo ad Deum reſpectu, ille non cenſeretur jurare: unde etiam Navarrus cap. 12. & alij Doctores exiſtimant ipſos loquendi modos, per fidem meam, in fide probi viri, in conſcientia, non ſufficere ad veram & propriam juramenti rationem; qui enim ijs utuntur, ſi nihil aliud intendant, ſignificare tantùm videntur ſe aliquid aſſeverare ex veracitate & virtute quæ virum probum decet.

Eſt etiam alius jurandi modus, quem S. Thomas art. 6. dicit fieri per execrationem; quando quis ſibi vel ſuis malum aliquod imprecatur, ſicque Deum non modo in teſtem, ſed etiam in vindicem invocat, niſi dicta ſua veritati conſonent.

Quocunque autem modo juretur, ut id licitè fiat, tres.

in juramento conditiones requiri docet idem S. Thom art. 3. ut scilicet juretur in veritate, in justitiâ & in dicio: juxtà id quod habetur Hierem. 4. Jurabis, viv Dominus, in veritate, in justitia. & in judicio. Verit juramenti in eo consistit, prout explicat S. Doctor, ut quod juramento asseritur, existimetur esse verum ab qui jurat: iustitia, ut juramentum fiat de re licitâ & h nestâ: judicium, ut non fiat nisi ex gravi & necessar causâ.

Cùm autem juramenta, ut supra insinuatum est, al sint assertoria, alia promissoria; hoc istorum propriu est, qvód is, qui sub iuramento promisit se aliquid fact rum, illud adimplere sub peccato mortali teneatur, et am si illud quod promissum est, leve sit & parvi m menti, ut docet Tolet. lib. 4. cap. 22. & cum illo cor muniter omnes.

3. Sunt tamen aliqui casus. ut monet idem Author, quibus nulla est, vel cessat juramenti promissorij oblig tio; ut si quis juret de re aliquâ malâ faciendâ: tur enim jurans peccat, nec tenetur; imò nec licitè pot illum exequi. Similiter cessat obligatio juramenti: si r per illud promissa fiat impossibilis, vel si absque peccat impleri non possit. Tollitur etiam eadem obligatio d spensatione Episcopi, & alijs modis, quibus voti oblig tionem cessare infra dicetur. Spectanda etiam est in mu tis casibus intentio jurantis, ut ex illâ juramenti interpr tatio petatur: exempli gratiâ, qui jurat se filium aut ser vum castigaturum, non ita intendit se ad id obligar quin sibi reservet facultatem, si ita expedire videatur pœnam illam remittendi: similiter qui volens alteri h noris causâ primum locum cedere, se præ illo non sessu rum jurat, non intendit ita se obligare, quin si alius ac ceptare nolit, possit locum illum sibi retinere. In ijs ta men & similibus casibus longè consultius est, à juramen tis eiusmodi abstinere, cùm nulla sit tunc jurandi necessi tas: unde juramenta illa à peccato saltem veniali excusar non possunt.

Quamvis

4. Quamvis verò juramentum licitum sit, non est tamen de genere bonorum, ut rectè monet S. Doctor art. 5. quæ sunt per se bona & appetenda, ut oratio, eleemosyna, &c. sed illorum quæ tantùm bona sunt & appetenda, positâ aliquâ necessitate, sicut medicina, quæ non nisi premente ægritudine prodest: unde similiter juramentum, cùm sit veluti remedium quod in fidei humanæ defectum assumitur, nonnisi rarò & urgente necessitate usurpandum est, quo sensu dixit Christus Dominus S. Matth. 5. Ego autem dico vobis, non jurare omninò, neque per cœlum, &c. quæ verba explicans S. August. lib. 1. de serm. Dom. in monte cap. 17. Ita ergo, inquit, intelligitur, præcepisse Dominum: ne juretur, ne quisquam sicut bonum appetat jusjurandum, & assiduitate jurandi ad perjurium per consuetudinem dilabatur: quapropter qui intelligit non in bonis, sed in necessariis jurationem habendam, refrenet se, quantùm potest, ut non eâ utatur, nisi in necessitate, &c.

Porrò quàm perniciosa sit jurandi consuetudo, variis in locis Scriptura divina testatur, ac præsertim Eccl. 23. Jurationi non assuescat os tuum: multi enim casus in illa, &c. vir multùm jurans implebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga. Quâ verò ratione prava hæc consuetudo tolli & evelli possit, docet S. Chrysost. hom. ... ad pop. Antioch. his verbis: Vis discere quomodo ab hâc impia consuetudine jurandi liberari possis? ego te quendam docebo modum, quem, si tenueris, superabis omnino; cùm videris te ipsum vel alium quemque servorum vel filiorum, vel uxorem hoc malo captos, & sæpiùs commonefactos, nec tamen correctos, jube incœnatos cubare & hanc tibi illisque damnationem impone: damnationem inquam, non damnum, sed lucrum ferentem. Item in hom. ad baptizandos hoc aliud remedium proponit: Ab omnibus conjunctis hoc postula, hoc pete beneficium, ut te jurantem arguant, & confundant. Optimè S. Hieron. Epist. 14. ad Celantiam; Mentiri, inquit,

& jurare lingua tua prorsùs ignoret; tantusque in te amor veri, ut quidquid dixeris, juratum putes.

§ II.

De Blasphemiâ.

1. BLasphemia secundùm doctrinam S. Thomæ 2. qu. 13. art. 1. est peccatum, quo quis ex pravo cordis affectu de excellentiâ divinæ bonitatis detrahit, eique contumeliam infert, vel negando aliquid quod i proprium est, vel aliquid imponendo, quod minimè convenit, sive id ore fiat, sive solùm mente concipiat

Alia est autem blasphemia simplex, alia hæresi coniuncta: illa dicitur hæresi coniuncta, quæ aliquid de Deo asrit, vel de illo negat, quod est fidei contrarium; ut quis dicat Deum esse crudelem non esse providum, & quod observare debent Confessarij, ac pœnitentes, qui de talibus accusant, interrogare, num ita esse crediderit

Blasphemia verò simplex, est ea, quæ non tam fit p modum assertionis seu enunciationis, quam per modu detestationis, ac veluti cuiusdam imprecationis in Deu ut si quis Deo maledicat, aut verba probrosa in Deu proferat: item si contumeliosè partes quasdam corpo Christi nominet, ut Caput, Sanguinem, Mortem D quasi ob ista Dei Filium contemptibilem æstimet, illiq stupenda prorsus impietate exprobret, quod propter i miam in nos charitatem carni & sanguini communica voluerit, & in carne assumptâ pro nobis mori.

2. Quamvis autem is, qui cum debitâ reverentiâ, re maximi momenti, ad confirmandam dictorum suoru veritatem, Christi Domini nomen interponeret: eiusq Corpus, Sanguinem vel Mortem pro nobis perpessam moris causâ nominaret, nullum blasphemiæ reatum incurreret, ut rectè observat Bonacina disp. 3. quæst. 8. de blasphemia pun. 2. nihilominus supradicti loquendi mod quâ ratione proferri solent, vix à peccato blasphemiæ e

cusari

cusari possunt; cùm semper in illis reperiatur formalis aliquis aut saltem tacitus Dei contemptus; nisi fortè, ut docet Navarrus cap. 13. 1. linguæ ac mentis præcipitatio, ùt accidit in ijs, qui subitâ aliquâ irâ corripiuntur, ob indeliberationem & inadvertentiam à peccato mortali excuset: quæ tamen excusatio locum non habet in ijs, qui pravam illam blasphemandi consuetudinem deliberatè contraxerunt, nec ullo modo illam corrigere aut emendare curant.

3. Docet autem S. Thomas sup. art. 1. ad 2. blasphemiam non modo in Deum, sed etiam in Sanctos committi posse; ut enim laudare Sanctos, quatenus ad Deum pertinent, eiusque amici ac filij charissimi sunt, ipsi per charitatem & gloriam coniuncti, est actus virtutis religionis: sic illis maledicere, aut contumeliam aliquam irrogare, est peccatum blasphemiæ.

Ad eandem blasphemiam reducitur peccatum illud, quod committitur maledicendo creaturas: quod quatuor modis fieri potest, ut observat Tolet. lib. 4. cap 13. Primò, eas considerando quatenus sunt creaturæ Dei. & hâc de causâ illis maledicendo: & hoc est peccatum blasphemiæ. Secundò, ratione alicuius creaturæ rationalis, cuius illæ sunt; v. g. maledicere aut imprecationem aliquam facere contra armenta, vineas, &c. quia huius vel illius sunt: & hoc est peccatum contra charitatem proximi. Tertiò, creaturæ irrationales aut inanimatæ possunt considerari secundum se præcisè: & ea ratione illis maledicere, est actus otiosus. & peccatum veniale. Quartò denique, considerari possunt ratione alicuius mali vel incommodi quod inferunt, & eâ ratione illis maledicere, non est peccatum: est enim hoc potiùs ipsi malo quàm creaturæ maledicere; sic Job maledixit diei, in quo natus est; David montibus Gelboe, in quibus Saul occisus est.

§ III.

De Voto.

1. QUatuor præfertim circa votum inveſtiganda ſu
1. Quid ſit votum, & quotuplex 2. Quænam p
ſonæ votum emittere poſſint. 3. Quanta ſit ipſius v
obligatio. 4. denique, Quibus modis hæc voti obliga
ceſſare poſſit.

Quod ad primum ſpectat, votum, ut docet S. Thom.
88. art. 1. & 2. eſt Promiſſio deliberata, Deo facta de a
quo meliori bono.

Dicitur Promiſſio: quia non eſt nudum & ſimplex p
poſitum, ut conſtat ex c. Literaturam de voto; ſed
illius rationem requiritur promiſſio cum verâ volunt
ſe obligandi.

Dicitur Deliberata: Promiſſio enim ſubita & inco
derata non ſufficeret ad rationem voti, ut ex commu
Theologorum conſenſu docet Navarr. qui etiam rectè
ſervat tantam ad votum faciendum deliberationem
quiri & ſufficere, quanta requiritur & ſufficit ad peccat
aliquod mortale committendum.

2. Dicitur, Deo facta: quia votum cùm ſit actus reli
onis & latriæ, ut docet S. Thomas, ſoli Deo fieri deb
quòd ſi interdum apud quoſdam Authores, ut apud Eu
bium lib. 13. de præpar. cap. 7. vota Sanctis Martyrib
& aliis in cœlo Beatis nuncupari dicuntur, id intelligi d
bet ad eum modum quo Templa, & Altaria Sanctis dic
ri dicuntur, quia Deo in honorem Sanctorum dedica
tur; vel in quantum cenſetur homo vovere ipſi Deo
quod Sanctis ſe impleturum promittit. Quod ſi promiſſ
alicuius pij operis fiat alicui Sancto præcisè ad honore
eius & ſanctitatis ac gloriæ teſtificationem, tunc eiuſm
di promiſſio ſacra quidem eſt, & ad Dei cultum medi
ordinata; ſed non eſt propriè votum, neque actus latria
ſed ſolum duliæ ſive obſervantiæ, ut fuſius explicat Suare

Dicitur denique, De bono meliori; quibus verbis
gnificatur materiam voti duplicem habere conditionen
Prima eſt, ut ſit opus bonum, ſive ſit tantùm in conſili
ſive in præcepto. Secunda. ut opus illud bonum quo

vetur, melius sit quàm eius oppositum; id est ut non t ex se alicuius operis excellentioris & perfectioris npeditivum.

3. Aliud est autem votum personale. aliud votum rea; aliud item absolutum, aliud conditionale: aliud simlex, aliud solenne: aliud expressum, aliud tacitum.

Votum personale est. quo promittitur aliquid quod ersonam voventis spectat, ut cùm quis vovet peregrinaonem: reale, cùm res aliqua Deo promittitur, ut eleënosyna. Et hæc est utriusque differentia, quod etiam ad æredes transeat obligatio voti realis, non item persoalis, ut communiter Theologi docent, & colligitur ex ap. Parte, de censibus.

Votum absolutum est, quod independenter à quavis onditione emittitur: conditionale verò quod non sit ni- sub aliqua conditione: ut si quis peregrinationem voeat; si à tali morbo liberetur; & eiusmodi vota non obigant, nisi posita illa conditione; quæ tamen conditio ontraria esse non debet vel substantiæ, vel honestati ipsiis voti,; ut si quis voveat eâ conditione, ut ad implenum id quod vovit non obligetur; vel si quis voveat sub â conditione, quod in lite injustâ, victor evadat: hæ si uidem conditiones votum irritum & invalidum redunt, ut docet Bonacina disp. 4. qu. 2. de voto, pun. 2.

Votum simplex consistit in nudâ & simplici promissione Deo factâ; solenne verò illud est, quod vel susceptioni ordinis sacri, vel professioni religionis approbatæ coniunctum est, ut habetur cap. unico de voto in 6.

4. Quod spectat ad personas voti emittendi capaces, docet S. Thomas sup art. 8 & 9. duo præsertim ex parte illarum requiri. Primum est. ut qui vovet, usum rationis sufficienter adeptus sit, illiusque compos existat: unde pueri ante usum rationis. & amentes ac furiosi votum emittere non possunt Quoniam verò difficile est discernere quo præcisè temporis puncto sufficients illud rationis lumen in pueris exoriatur, ideò ex communi Do-

ctorum consensu, ut docet Laymann. tract. 4. de voto cap. 7. Vota ante septennium edita censentur irrita & invalida esse, nisi probabilissimæ conjecturæ suadeant sufficientem rationis usum in tenera illa ætate adfuisse, & contra vota post septennium emissa, valida esse, & obligatoria, nisi certa indicia ostendant sufficientem rationis usum defuisse.

Secundum est, ut persona quæ vovet, sui juris sit quoad illud quod vovet: nullus enim subditus, ut asserit S. Doct. qu. 88. ar. 8. firmiter voto se obligare potest in ijs in quibus potestati alterius subjacet, nisi consensus eius accedat.

Observat autem rectè Gregorius à Valentia disp. 6. quæst. 6 de voto pun. 6. S. Doctorem non dixisse votum subditi esse nullum, sed solummodò non esse firmum, nisi accedat consensus Superioris: votum si quidem à persona subdita emissum, est verum votum, pendens tamen ex Superioris consensu tanquam ex conditione, quæ si accedat, tunc censetur validum; si verò Superior contradicat, fit irritum.

5. Hinc colliges 1. Vota omnia sive personalia, sive realia impuberum irritari posse à Patre, tutore, aut alijs personis, quorum potestati subsunt, quod & de Religiosis professis similiter intelligendum est respectu Superiorum: ad quam irritationem, ut docet Navarrus cap. 12. n. 69. sola Superioris voluntas sufficit, nec ulla alia causa aut ratio requiritur.

Colliges 2. quod quamvis vota realia puberum, antequàm ætatem lege præscriptam attingerint ad plenam & liberam bonorum dispositionem, ab eorum parentibus irritari possint, illorum nihilominùs vota personalia, quæ patriæ potestati nullum afferunt præiudicium, valida sunt, nec ab eorum parentibus possunt irritari. Ita S. Thom. art. 9. ubi docet pueros vel puellas post annos pubertatis, scilicet in pueris post 14. in puellis verò post post 12. posse quocunque voto simplici, vel etiam solemni reli-

ini religionis se obligare; iure tamen novo Concilij Tri-
entini sess. 25. art. 15. ad votum solemne professionis
eligiosæ requiritur ætas 16. annorum completorum, ante
quam ætatem, sicut ante tempus annuæ probationis exa-
um, professio illa irrita esse censetur.

6. Colliges 3. Uxoris vota quæ ab ea fiunt, de ijs, in
uibus marito subest, posse ab illo irritari, ut habetur
ap. Scriptura, de voto: sed difficultas est inter Theolo-
os, quænam sint ea, in quibus uxor marito ita subest, ut
ne illius consensu de ijs vovere non possit. Quidam
nim, ut Sotus, Paludanus, & alij aqud Laymann. tract.
. de voto cap. 7. existimant uxorem æquè viro subditam
sse, ac Religiosum Prælato vel Superiori: unde inferunt:
uælibet illius vota posse à marito irritari: alij tamen
probabiliùs & veriùs existimant, mulierem tantùm subesse
marito quoad coniugij usum & familiæ gubernationem,
aque proinde tantummodò vota, quæ vel usui coniugij,
el familiæ gubernationi præiudicium aliquod afferunt,
osse ab eius marito irritari. Ita Sylvester verb. votum,
Navarr. cap. 12. n. 64. Azor. cap. 17. quæst. 12. Suares
ib. 6. de voto cap. 4 alijque multi.

Addit etiam Laymann. suprà, uxorem similiter posse
mariti sui vota rescindere, quæ derogant juri quod ha-
bet in corpus eius: e. g. si voveret immoderatam aliquam
abstinentiam, aut longinquam aliquam & diuturnam pe-
regrinationem: imò & existimat vota quoque realia ma-
riti posse ab uxore rescindi, si cedant in detrimentum
notabile dotis, vel aliorum bonorum, quæ ipsi cum ma-
rito communia sunt, & quorum administratio penes
ipsum est.

§ IV.

Quanta sit voti obligatio, & quibus modis cessare possit.

1. QVod ad primum spectat, certum est votum esse ob-
ligatorium; ita ut qui illud implere omittit, pec-

cati reatum incurrat: ut docet S. Thomas, & constat ex Scriptura, Deut. 23. Cum votum voveris Deo tuo, non tardabis reddere. &c. quod si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum: & ad Timoth: Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt: quæ Apostoli verba in Concilio Carthag. 4. cap. 104. & Toletano 4. cap. 55. intelliguntur de viduis; quæ votum castitatis violaverant.

Quamvis autem voti transgressio sit peccatum ex genere suo mortale, nihilominùs ob materiæ levitatem, potest esse tantùm veniale, ut docet Navarrus cap. 12. num. 65. Toletus lib. 4. cap. 17. & alij communiter: votum enim se habet per modum cuiusdam privatæ legis, quam vovens sibi imponit: unde non videtur maiorem inferre obligationem, quàm lex divina vel Ecclesiastica, cuius transgressio in materia levi nonnisi peccatum veniale esse censetur.

2. Verùm super hâc voti obligatione, quæres 1. quo tempore incumbat obligatio voti adimplendi, seu quamdiu citrà peccatum, illius executio differri possit? Respondetur cum distinctione, vel enim vovens ipse tempus determinavit, vel non: si primum, executio voti ultrà illud sine peccato differri non potest, & eo maior erit culpa quo diuturnior erit mora, ut docet Suares & alii apud Laymann. supra cap. 3. si verò vovens tempus illud non determinavit, debet votum suum adimplere, cùm primùm commodè poterit, aliàs si absque causa & ratione differat, peccabit, ut docet S. Thomas art. 3. ad 3. sup.

Rectè autem observat Laymann. irrationabilem dilationem voti, quo quis se obligavit ad Ordinem sacrum suscipiendum, aut religiosum statum amplectendum, citiùs ad mortalem culpam pertingere, quia cùm ex vi talis voti, obligatus sit homo ad perpetuum & speciale obsequium Deo præstandum, quantò magis eius executionem differt, tantò maiorem obsequij Deo promissi veluti partem aufert: quod non eodem modo in alijs votis, v. g.

peregri-

peregrinandi, jeiunandi, &c. hæc enim tametsi differantur, integrè tamen impleri possunt.

Quæres 2. An quis possit voto suo alterum obligare; v. g. an parentes qui vovent filios statum religiosum amplexuros, voto suo filios ad statum illum amplectendum obligent? Respondetur negativè: quia obligatio voti, sicut & cuiuscunq; promissionis, ex propriæ voluntatis consensu nasci debet: unde sequitur quod non alium quam ipsum voventem obliget: si tamen filij votum illud parentum approbent & ratum habeant, tunc ad illud implendum tenebuntur. Ita Suares lib. 4. de voto, cap. 9. Bonacina disp. 4 qu. 2. de voto, punct. 5. & alij.

3. Quæres. Quando in voti executione suboritur aliqua difficultas, qua ratione illius voti obligatio sit interpretanda? Respondetur spectandam in primis esse voventis intentionem, ex quâ vis omnis & modus obligationis nascitur. Quod si de illius intentione satis constet, verba quibus votum suum explicavit, erunt expendenda, & secundùm magis communem significationem erunt accipienda, juxta illud Deut. 23. Facies sicut promisisti Domino Deo tuo, & propria voluntate & ore locutus es. Quod si neque intentio voventis, neque illius verba rationem voti satis explicent, spectanda erit ipsius voti materia, & secundùm eius naturam ac conditionem votum erit exequendum: exem. gr. qui vovit certa die se jeiunaturum, votum exequi debet secundùm formam jeiunij Ecclesiastici: ita ut abstineat à carnibus, & unicâ refectione contentus sit: qui vovit se recitaturũ Rosarium, debet illud piè & attentè recitare: quia scilicet talis est ratio & conditio jeiunij & orationis. Ita Suares supr. cap. 7. Valentia disp. 6. qu. 6. de voto, puncto 4. & alij.

Quod spectat ad secundùm, quatuor præsertim modis obligationem voti cessare Doctores asserunt.

4. Primus est, quando talis & tanta rerum mutatio accidit, quæ si ab initio prævisa fuisset, votum illud in tali casu emissum non fuisset. Ita Navarrus, Suares & alij,

quos citat & sequitur Bonacina disp. 4. quæst. 2. de voto pun. 7. e. g. si quis voveat se jeiunaturum omnibus diebus Veneris, illique superveniat ægritudo talis, quæ ab observatione jeiunii Ecclesiastici excusaret; tunc non censebitur ad ieiunium illud servandum obligari.

Secundus est, quandò votum irritatur & rescinditur, ut quando Superior irritat votum Religiosi sibi subditi, tutor pupilli, vir uxoris: tunc enim cessat obligatio, eiusmodi voti adimplendi, ut paragrapho præcedenti explicatum est.

Tertius, quando Superioris authoritate cum vovente super voto dispensatur. Quod ut faciliùs intelligatur, observandum èst ex Navarro cap. 12. n. 65. hanc esse differentiam inter dispensationem & irritationem voti, quod dispensatio propriè spectet ad potestatem spiritualem, & ut valida sit, causam aliquam legitimam requirat; irritatio verò pertineat ad potestatem dominativam, sive spiritualis illa sit, sive naturalis vel politica; neque ad hoc ut valida sit, ullam aliam causam requiri, præter voluntatem Superioris.

5. Hâc observatione suppositâ, certum est extare in Ecclesia veram & legitimam potestatem dispensandi in votis, & aliis obligationibus, quibus homo erga Deum obstrictus tenetur, ut docet S. Thomas art. 10. & 12. & constat tùm ex illimitata potestate solvendi à Christo Domino Ecclesiæ concessâ, S. Matth. 16. tùm ex eiusdem Ecclesiæ perpetuâ praxi.

Neque dicas obligationem ad vota servanda esse juris divini, proindèque Ecclesiam dispensare non posse; ut vota non impleantur; sicut nec dispensare potest ut aliæ legis divinæ præcepta non serventur. Respondetur enim cum S. Doctore art. 10. ad 2. per dispensationem non dari licentiam, ut quis votum suum transgrediatur: sed authoritate legitimâ Superioris dispensantis fieri, ut hoc quod continebatur sub voto, ampliùs sub illo non contineatur; in quantum determinatur non esse congruam materiam voti.

Certum

Certum est præterea ex eodem S. Doctore sup. & aliis communiter Theologis, potestatem dispensandi in votis jure ordinario, competere solis Ecclesiæ Prælatis, jurisdictionem in foro exteriori habentibus; proindeque Romanum Pontificem, utpote supremum Ecclesiæ Rectorem, in quibuslibet fidelium votis, sive simplicibus, sive solemnibus, dispensare posse, ut docent S. Antoninus 3. part. tit. 22. cap. 7. Henricus Gandavensis quodlib. 5. qu. 28. Richardus in 4. dist. 38. art. 9. quæst. 1. Durandus eâdem dist. quæst. 2. Maior ibid. quæst. 3. Navarr cap. 12. n. 65. & plures alij, quos citat & sequitur Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 19.

6. Quod spectat ad Episcopos, certum est etiam illos in omnibus votis subditorum suorum dispensare posse, si quinque tantummodò excipiantur, nimirùm perpetuæ continentiæ, religionis, peregrinationis Hierosolymitanæ, vel ad limina Apostolorum Romam, vel ad S. Jacobum Compostellam, ut observat Navarrus supra: unde patet Episcopum dispensare posse in voto castitatis non perpetuæ, & in voto non nubendi, quod differt à voto perpetuæ castitatis, cùm per fornicationem non violetur: item in voto suscipiendi sacros Ordines, quod differt etiam à voto perpetuæ castitatis. quod est illi tantummodò annexum. Addit Lessius sup. dub. 18. & plurimorum Theologorum authoritate probat Episcopum dispensare posse in quibusdam voti reservati conditionibus: exempli gra. si quis vovit ingredi religionem strictam. potest dispensare ut ingrediatur laxiorem: item ut professus in arctiore, transeat ad laxiorem, nisi fortasse obstet statutum aliquod peculiare a Summo Pontifice confirmatum: similiter posse dispensare cum eo, qui emisso perpetuæ castitatis voto matrimonium contraxit & consummavit, ut stante tali matrimonio petere possit debitum. Toletus lib. 4. cap. 18. etiam existimat quinque illa vota tunc solùm censeri Summo Pontifici reservata, cùm absoluta sunt; quando verò sub conditione aliqua edita sunt Episcopum

ab illis dispensare posse: ubi etiam rectè observat, neque Summum Pontificem, neque Episcopos, aut quosvis alios Superiores posse sine justâ & rationabili causâ in votis dispensare, aliàs dispensatio non modò illicita: sed etiam invalida foret, quod etiam docet Navarrus & plures alij apud Laymann. tract. 4. de voto cap. 8. potestas enim spiritualis non in destructionē, sed in ædificationem à Christo Domino Ecclesiæ Prælatis collata est.

7. Cæterùm justæ causæ dispensandi in votis ex quadruplici præsertim capite repeti debent, ut observat idem Laymannus ibidem. Primò ex ipso actu vovendi: ut si quis absque perfectâ deliberatione ex quadam præcipitatione, vel animi levitate aliquid voverit, ut habetur ex cap. 2. de voto. Secundò, ex materiâ voti; si nimirùm spectatâ corporis constitutione, animi imbecillitate, & alijs similibus dispositionibus, dispensatio voti in maiorem ipsius voventis utilitatem spiritualem (quæ præsertim hic spectanda est,) cessura videatur. Tertiò, ex difficultate voti adimplendi postea superveniente, vel ante non prævisâ. Quartò denique, ex aliqua necessitate notabili, vel utilitate magna Reipublicæ, aut etiam familiæ, ut si quis longam vovisset peregrinationem, cùm præstaret illum Reipublicæ regendæ aut gubernandæ familiæ potiùs interesse. Quo verò maius seu dignius est votum, eo etiam maior & gravior causa requiritur, ut licitè & validè super illo dispensari possit: & ut plurimum ad maiorem cautelam consultum est, pium aliquod opus per modum cuiusdam compensationis iniungere illi, cum quo dispensatur.

Quæres, an sicut Prælatus cum subditis, sic etiam possit secum in propriis votis dispensare. Respondetur posse indirectè, dando alicui ex subditis potestatem secum dispensandi; sicut Sacerdoti sibi subdito dare potest facultatē quâ ipsum à peccatis sibi reservatis absolvat. Addit Lessius sup. dub. 17. posse illum etiam directè secum in votis ex causâ justâ dispensare, probatque ex eo, quod secundùm doctrinam S. Thomæ, quam ibidem citat, possit sibi ipsi dare Indulgentias.

Quartus

8. Quartus denique modus, quo cessare potest vel obligatio, est per ipsius voti commutationem: circa quam dicimus primò posse voventem propriâ suâ authoritate votum suum commutare in id quod spectatis omnibus melius est & Deo acceptius, dummodò tamen votum illud non sit Summo Pontifici reservatum. Ita Sotus, Suares, Azorius, & alii, quos citat & sequitur Laymannus supr. cap. 8. & constat ex capite primo de voto, & ex cap. Pervenit, de jureiurando; ubi dicitur quod Promissum non infringit qui illud in melius commutat. Imò docet S. Thomas vota quæcumque, etiam Summo Pontifici reservata, propriâ cuiusque authoritate commutari posse in vota illa, quæ in professione religiosa emittuntur: quod expresse declaravit Alexander III. capite Scriptura, de voto, ubi dicit quod, Reus fracti voti non habetur qui temporale obsequium in perpetuam Religionis observantiam noscitur commutare. Rationem hanc affert S. Doctor art. 12. ad 1. quod alia omnia vota sunt quarumdam particularium operum; sed per Religiosam professionem homo totam vitam suam Dei obsequio deputat, particulare autem in universali includitur.

Dicimus 2. Commutationem voti in aliud opus æquale propriæ voventis arbitrio fieri non posse. Ita Suares & alii apud Laymannum supr. cap. 8. Ratio est, quia non potest alius pro alio solvi, nòn consentiente promissario: atqui Deus non videtur consentire, ut ab obsequio sibi per votum promisso ad libitum voventis recedatur, nisi causa aliqua justa urgeat, cuius cognitio ad Superiorem pertinet: vel nisi obsequium aliquod evidenter melius ipsi exhibeatur: tunc enim promissionem non violat, sed auctiorem reddit.

Dicimus 3. Illi, cui jure ordinario, vel per delegationem competit facultas dispensandi in votis, cõpetere etiam facultatem eadem vota commutandi; quia juxta regulam juris, reg. 53. in 6. Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus: et plus est posse dispensare in voto, quàm illud commutare.

Quæ-

9. Quæres, utrùm ad commutationem votorum validè ac licitè faciendam, causa aliqua requiratur, sicut suprà requiri diximus ad dispensationem. Respondetur nullam requiri quando commutatio fit in aliquid melius. ut docet Navarrus capite 12. num. 63. Si verò fiat in æquale vel minus, existimat Suares lib 6. de voto, cap. 19. causam aliquam rationabilem requiri, non tantum ut licita: sed etiam ut valida sit comutatio: sufficere autem arbitratur Laymannus, si is qui vovit, voti sui commutationem instanter petat: tùm enim idonea ratio adesse videtur, ut eius fragilitati condescendatur: quo maiore cum solatio & animi alacritate voti sui debitum in alia materia, ad quam magis affectus sit, exolvat.

Cæterùm quæ de voti irritatione, dispensatione, &c. hactenùs dicta sunt, similiter de juramenti irritatione, dispensatione, &c. intelligenda esse docet & fusè explicat Laymannus 11. & iur. cap. 11.

§ V.

Quot modis peccetur in secundum Decalogi Præceptum.

1. CONtra secundum Decalogi præceptum peccant illi, qui juramento falsum asseverant, scientes aut existimantes esse falsum, aut dubitantes num sit verum, sive id contingat in re levi aut gravi, sive jocandi, aut se excusandi gratiâ id faciant: & qui se periculo falsum jurandi exponunt: aut qui advertentes ex prava jurandi consuetudine se frequenter jurare falsum, de emendatione non curant.

Item qui juramento pollicentur se aliquid facturos, quod tamen non intendunt; aut qui, postquam se juramento obstrinxerunt ad aliquid faciendum, illud adimplere nolunt, vel qui iurant de re aliqua mala facienda.

Peccant etiam contra hoc præceptum, qui verum quidem iurant, sed absque necessitate, vel in re levis momenti,

menti,

menti, & hoc peccatum, ut docet Toletus plerumque contingere potest in illis, qui quacunque datâ occasione adorandum Dei nomen irreverenter, & non sine aliquo contemptu rebus ludicris & frivolis interponunt, vel se ob res levissimas dæmoni devovent, aut alia juramento exectatorio utuntur.

2. Peccant præterea illi, qui blaspehmias in Deum vel Sanctos proferunt, illos injuriosè & contumeliosè nominant: illis detrahunt, maledicunt, aut imprecantur: qui non minùs impiè quàm irreverenter quibuslibet rebus, etiam aliquando turpibus aut nefarijs, corpus, caput & sanguinem Dei interponunt.

Peccant denique, qui vovent aliquod malum, vel aliquod bonum, sed malo & perverso fine, item qui verum adimplere omittunt. aut illius executionem sine ulla necessitate vel causa differunt: qui vota realia illius, cuius exceperunt hæreditatem, adimplere non curant; qui alios ad vovendum vi, metu, vel dolo inducunt: qui voti dispensationem obtentu causæ alicuius falsæ impetrare nituntur.

SECTIO III.

Explicatur tertium Decalogi Præceptum.

Memento ut diem Sabbati sanctifices.

I. HOc tertium Decalogi Præceptum, ut asserit S. Doctor qu. 121. art. 4. ad 2. partim morale est, partim cæremoniale: morale quidem, quatenùs per illud præcipitur, ut homo, sepositis aliis temporalibus negotiis aliquod vitæ suæ tempus divino cultui religiosisque exercitiis deputet: cæremoniale verò, quatenùs dies Sabbati designatur, in quo corporalia opera intermittere, & soli Deo eiusque cultui vacare jubetur: idque tùm in memoriam beneficij creationis, Deus enim universum mundum sex diebus perfecit, & septimo die ab operibus quievit:

tum

tùm etiam in figuram Christi Domini, peracto Redemptionis opere, toto æternitatis beatæ Sabbato quieturi.

Inquantum morale est, omnes semper & eodem modo obligat, cùm ut ait S. Doctor sup. ab ipsa lege divinâ naturali derivetur: in quantum verò cæremoniale, morte Christi Domini antiquatum est, ut declaratur in Catechismo Romano part. 3. cap. 4. ubi dicitur Apostolos ex septem Hebdomadæ diebus, illum, qui primus est, loco septimi subrogasse: & divino cultui in memoriam Dominicæ Resurrectionis consecrasse, illumque diem idcircò Dominicum vocatum fuisse, præter quem, aliæ pari observatione ac cultu observandæ Festivitates in honorem Christi Domini, & Sanctorum ejus institutæ sunt, partim Summorum Pontificum decretis, de quibus speciatim agit Suares lib. 1. de Festis cap. 5. & sequ. partim Episcoporum statutis populos sibi subditos obligantibus, ut habetur cap. ult. de Feriis, & in Concilio Trident. sess. 25. cap. 12. de reformat. partim etiam consuetudine, Episcoporum consensu expresso vel tacito approbatæ.

§ I.

Quænam requirantur ad Festorum dierum sanctificationem.

I. DUo præsertim requiruntur ad sanctificationem dierum Festorum. Primum est, ut ab operibus servilibus abstineatur: id est ab illis operibus ignobilioribus, quæ ipsius corporis commoditatibus inserviunt, qualia sunt arare, fabricare, sutoriam, vel tonsoriam, aut alias ejusmodi artes mechanicas exercere. Id constat ex variis Conciliorum, Pontificumque decretis, quorum unum aut alterum hîc apponemus. In Concil. Rom. sub Eugenio II. apud Antonium Augustinum lib. 20. tit. 19. cap. 1. hæc habentur: Constat omnes omninò observare, ut die Dominico nullas audeant operationes, mercatio-

nesque

nesque peragere, præterquam in cibarijs rebus; ita ut liberè possint, ac debitè, in eo, secundùm possibilitatem omnes ad Ecclesiam concurrere, &c. qui verò rustica opera die Dominico agere præsumpserit, contra divina præcepta egisse non dubitet. Et apud S. Gregorium lib. 11. Epist. 3. Dominico verò die à labore terreno cessandum est, atque omnimodò orationibus insistendum; ut quod negligenter per sex dies agitur, per diem Resurrectionis Dominicæ precibus expietur.

Operibus servilibus junguntur duo alia operum genera, quæ licet minimè servilia sint, diebus tamen Dominicis & Festivis Ecclesiastico jure prohibentur, eo quod animum temporalibus rebus magnoperè applicent, nimiumque à divino cultu abstrahant; mercatus scilicet, id est mercium emptiones & forenses ac judiciales actus. Id similiter constat ex varijs Conciliorum Pontificumque sanctionibus, ac nominatim ex Concilio parisiensi sub Gregorio IV. circa annum Domini 829. celebrato, cap. 50. ubi hæc habentur: Imperialis celsitudo flagitanda, ut eius à Deo ordinata potestas cunctis metum incutiat, ne in hac sacrâ & venerabili die (Dominicâ scilicet) mercatus, & placita, & ruralia quæcunque opera facere præsumant; Et in Concilio Arelatino sub Carolo Magno cap. 16. prohibetur: Ne in Dominicis diebus publica mercata, neq; causationes disceptationesque exerceantur.

2. Dubitatur autem apud Theologos de quibusdam operibus, an servilia sint, proindeque an diebus Festivis sint prohibita: de quibus breviter dicimus secundùm Navarrum cap. 13. & sequenti; Azorium cap. 27. qu. 4. Suarem lib. 2. de Festis cap. 24. & alios, non esse opus servile, nec prohibitum diebus Festivis iter facere, scribere, venari recreationis causa: quod & de piscatione & pictura similiter dici potest: quamvis quidam Doctores, ut Sylvester verb. Dominica, Angelus V. Feriæ, & quidam alij meritò dubitent, an transcribere aut pingere lucri & quæstûs causa, eademque ratione piscationi aut venationi vaca-

ni vacare diebus Festivis licitum sit: cùm eiusmodi opera mercenariorum & servorum propria sint, quando principaliter fiunt ob quæstum: ac proinde servilia censeri possint: quare tutius est ab illis abstinere.

Docet autem Navarrus supra ex S. Doctore sup. art. 4. ad 3. sex operum genera licitè diebus Festivis exerceri posse. Primò, ea, quibus in divino cultu obsequium aliquod exhibetur. Secundò, illa, quibus spiritualia exercentur, qualia sunt docere verbo vel scripto. Tertiò, quæ sunt necessaria ad salutem propriam, sive animæ, sive corporis. Quartò, quæ ad salutem proximi spiritualem vel corporalem similiter necessaria sunt. Quintò, quæ ad vitandum damnum sibi, vel proximò imminens, sunt necessaria. Sextò, denique, quæ ad ciborum præparationem requiruntur.

3. Et generatim loquendo, quæcumque opera etiam servilia, licita redduntur ratione alicuius urgentis necessitatis, sive publicæ, ut dicitur capite Licet de Feriis, sive privatæ, ut cùm tempore messis segetes ob pluviam superventuram exportantur, vel simile opus fit ad grave aliquod damnum evitandum: quâ etiam ratione pauperes artifices interdum licitè diebus Festis laborare possunt, dummodò absit scandalum, si aliter familiæ suæ ea, quæ ad victum necessaria sunt, nullatenus subministrare queant; quanquam in ijs casibus tutius semper sit adire Superiorem, putâ Episcopum, aut in eius absentiâ Parochum, & ab illo licentiam postulare. Similiter opera servilia licita fiunt, quando pietatis aut religionis causâ exercentur, ut si Altaria ornanda sint, aut præparanda ea, quæ ad exequias requiruntur: quæ tamen, si antecedente die commodè peragi possent, in diem Festum non essent differenda. Consvetudo etiam legitimè præscripta, & à Superioribus minimè improbata in quibusdam operibus alias prohibitis, à peccato excusat: v. g. nundinis publicis, aliisque similibus casibus, ut observat Toletus libro 4. cap. 4. 25.

Porrò

Porrò in huius præcepti transgressione materiæ levitas
a peccato saltem mortali excusare potest, v. g. si quis ser-
vili alicui operi brevi spatio incumbat, putâ unius horæ
non censebitur, secluso tamen scandalo, peccati mortalis
reatum incurrere, ut docet Suares lib. 2. de Festis cap. 21.

4 Observandum est tamen multa esse opera, quæ quamvis servilia non sint, diebus tamen Festis illicita censentur propter temporis excessum, quod in illis impenditur: quâ ratione dierum illorum sanctificationi omninò videntur opposita: quis enim à peccato excusare possit eos,, qui ludis, choreis, comessationibus, venationibus, negotiis sæcularibus, aliisque similibus rebus totos dies Festos transigunt? unde meritò conqueritur S. Cyrillus Alexandrinus lib 8 in S. Joan: cap. 5. Quam plurimos Christianorum diebus Festis aut ludis illiberalibus, aut crapulæ choreis, aut aliis mundi vanitatibus deditos, cùm Deo obsequium diligentius exhibere, cùm Templa Dei frequentare, orationibus insistere, atque Ecclesiastico officio interesse deberent; tunc maximè Deum suis dissolutissimis moribus irritare. Idne est, ô Christiani, celebrare diem festum. indulgere ventri, & inconcessis voluptatibus habenas laxare? &c. Diebus ad exercenda servilia opera concessis unusquisque suo intentus est operi, & abstinet à crapula, ludis, & vanitatibus: diebus autem festis passim concurritur ad cauponam, ad ludos. ad spectacula, & choreas, in irrisionem divini nominis; & diei prævaricationem.

Quamvis autem honesta aliqua & moderata recreatio festis diebus post persoluta religionis officia minimè prohibeatur; ita tamen, inquit S. Chrysostomus hom: 8. de resur. Sanctorum dierum festivitas agi debet, ut relaxatione corporum puritas non corrumpatur animorum, sed potius abstinentes ab omni luxu, ebrietate, lascivia, dantes operam sobriæ remissioni & sanctæ sinceritati, id efficere tentemus; ut quidquid tunc corporali abstinentia non adipiscimur. mentium puritate quæramus.

Secun-

5. Secundum, quod ad sanctificationem Festorum dierum requiritur, est ut dies illi cultui divino, aliisque piis operibus impendantur. Præ cæteris autem religionis & pietatis exercitiis, quæ ad debitam Festorum celebrationem pertinent, unum præsertim iniungitur, nimirùm ut diebus Dominicis & Festivis, omnes & singuli fideles usum rationis habentes Sanctissimo Missæ Sacrificio intersint, cùm ea devotione & attentione quæ tantum mysterium decet. Hoc præceptum Ecclesiasticum expressum habetur cap. Si quis etiam, & cap. Omnes fideles, & cap. Missas de consecr. & satis constat ex universali & continuâ Ecclesiæ praxi.

Ad hoc verò ut quis huic præcepto satisfaciat duo præsertim requiruntur. Primum est, ut corpore sit præsens & mente in Deum attentus: qui enim sciens in aliquâ Ecclesiâ Missam celebrari, domi se contineret, mentemque solam circa mysteria Missæ applicaret, huic præcepto non satisfaceret: sicut nec ille, qui corpore quidem præsens esset; sed animo vanis cogitationibus per notabilem aliquam Missæ partem deliberatè distraheretur. Non est verò necessarium (ut rectè observat Tolet. lib. 6. cap. 6) auribus audire, vel intellectu percipere ea quæ in Missa dicuntur, vel Sacerdotem celebrantem oculis videre; sed moralis præsentia corporis, & virtualis saltem attentio mentis sufficit.

Potest etiam quis, ut docet idem Toletus & alii plures Theologi, eo tempore, quo Missæ interesse tenetur, simul recitare horas canonicas, precesque aliquas ad quas obligatur & utrique obligationi simul satisfacere; dūmodò, ut monet Navarrus cap. 12. nu. 8. ita preces illas recitet; ut attentionem auditioni Missæ necessariam non omittat, sciatque & velit Missam audire, & saltem virtualiter huius Sacrificij oblatione Deum colere.

6. Quæres, an qui, dum Missa celebratur, peccata sua cōfitetur, illius audiendi præcepto satisfaciat? Respondetur quòd, quamvis Suares & Azorius, quos citat Bonacina

Qu. de

Qu. de Missa pun. 11. existiment non satisfacere, nihilominùs probabilissimè dici potest eos, qui tempore Missæ, præsertim solemnioris, parochialis v. g. per aliquod breve temporis intervallum confessioni faciendæ incumbunt, præcepto Missæ audiendæ satisfacere; tum quia in illo pœnitentiæ actu plurium aliarum virtutum actus, puta contritionis, humilitatis, boni propositi, &c. exercentur, qui ex se nihil obstant, imò plurimum conferunt ad hoc, ut quis devotè Sacrificio Missæ intersit? tum etiam quia communis usus & praxis ita obtinuisse videtur; in Ecclesijs siquidem parochialibus, illis præsertim, in quibus una tantùm aut altera Missa celebrari solet, (quod in vicis & pagis frequens est) solent ut plurimum confiteri pœnitentes, interim dum Missa cui intersunt celebratur: nec ullus adhuc Episcopus aut Superior id prohibuit

Secundum, quod requiritur, est ut Missa integra audiatur, saltem usque ad Sacerdotis benedictionem, juxta Canonem 47. Concilij Agathensis, & cap. Cum ad celebrandas; de consecr. dist. 1. qui enim partem aliquam Missæ prætermittit absque justâ causâ, peccat; venialiter quidem, si pars sit exigua; mortaliter verò, si sit notabilis, ut docet Navarrus cap. 21. nu. 1. & 2. disp. quæst. ult. de Missa pen. 11.

7. Quænam autem sit notabilis pars Missæ, quam proinde omittere sit peccatum mortale; Navarrus, Suares, Toletus, quos citat & sequitur Bonacina, existimant illam Missæ partem, quæ à principio usque ad Epistolam inclusivè protendit, esse notabilem. nec sine peccato mortali omitti posse: Sylvester tamen: Koninchus & Azorius ab eodem citati, partem illam notabilem extendunt usque ad initium Evangelij. Addit Toletus lib. 6. cap. 9. ex Navarro, & aliis, posse utcùnque huic præcepto satisfieri, si quis partem aliquam Missæ ab uno Sacerdote deinde partem alteram audiat ab alio; quod quamvis ipsi probabile videatur, rectè tamen monet consultiùs esse & tutius integram unius Sacerdotis Missam audire. Obser-

vat etiam ibidem, nullam esse obligationem, ne quiden in die Natalis Domini plures Missas audire, sed unam sufficere ad hoc ut præcepto satisfaciat.

Porrò à præcepto Ecclesiastico Missam diebus Festi audiendi excusat impotentia sive physica, sive moralis. Impotentiam physicam dicimus, cum quis nullo modo id potest: puta cùm est in carcere detentus, vel lecto per ægritudinem affixus, aut navigat in mari, &c. nam iuxta regulam juris 9. Ad impossibile nemo potest obligari. Per impotentiam verò moralem intelligimus, quando quis nonnisi cum sumâ difficultate aut gravi detrimento, spirituali aut temporali, proprio vel alieno, Missam audire potest: ut si quis timeat, ne adeundo Ecclesiam ab hostibus in via occidatur, vel si domum deserat, ne à furibus expiletur: vel si infirmum solum relinquat, ne grave aliquod incommodum patiatur. Ita Navarrus, Suares, & alii apud Bonacinam disp. 44. quæst. ult. de Missæ Sacrificio punct. ult. apud quem plurimi alii similes casus videri possunt.

§. II.

Quot modis peccetur in tertium Decalogi præceptum.

I. PEccant in primis, qui diebus Festis contra Ecclesiæ prohibitionem opera servilia absque ullâ causâ legitimâ exercent, qui alios ad id cogunt vel inducunt: peccant etiam Superiores politici, qui diebus festis sibi subditos operibus illis servilibus vacare permittunt.

Item qui diebus festis, citra necessitatem, vendunt aliquid aut emunt præsertim si in emptione illâ aut venditione tempus aliquod notabile insumatur: qui diebus illis officinas apertas tenent, aut merces vendendas exponunt.

Peccant Judices & illorum Officiales, si nullâ urgente necessitate, diebus festis, citationes, testium juridicas auditiones, & alias judiciales actiones exercent: Item qui totos dies festos, aut maximam & præcipuam illorum partem, aleis, choreis, comessationibus, & aliis vanis aut profanis actionibus impendunt.

2. Pec-

2. Peccant, qui diebus festis Missam audire omittunt, vel illam integram non audiunt, vel qui audiunt quidem, sed sine attentione ac per illius partem aliquam notabilem vanis confabulationibus aut superfluis cogitationibus deliberatè distrahuntur.

Peccant denique Patres familias, aliique Superiores, qui à filiis & subditis Missam diebus festis audiri non curant, aut eos talibus occupationibus detinent, ex quibus fit ut Missam audire non possint.

SECTIO IV.

Explicatur quartum Decalogi Præceptum.

Honora Patrem tuum, & Matrem tuam, &c.

I. CUm iuxta doctrinam S. Thomæ 2. 2. qu. 33. art. 2. ad 2. præcepta quæ pertinent ad officia charitatis proximo impendenda ad hoc quartum Decalogi præceptum reducantur: idcirco, antequam explicemus particularia illa officia, quibus erga Parentes & alios Superiores obstringimur, videtur doctrinæ ordo, quem etiam Navarrus secutus est, postulare, ut priùs de ipsa charitate Proximi, illiusque generalibus præceptis & obligationibus tractemus; quod ut distinctius exequamur, tria præsertim hic explicanda sunt. Primò, quænam personæ sint ex charitate diligendæ. Secundo, quis ordo sit in illa dilectione servandus. Tertiò, quinam sint actus charitatis, & quo tempore ad illos exercendos obligemur. Exinde ipsius quarti præcepti specialem obligationem aggrediemur: & investigabimus quænam personæ, patris ac matris nomine designentur, & quem honorem illis impendere debeamus.

§ I.

Quænam personæ sint ex charitate diligendæ.

I. DOcet S. Thomas qu. 23. art. 22. quatuor præsertim esse ex charitate diligenda, iuxta mentem S. Augu-

stini

ſtini lib. 1. de doctr. Chriſt. cap. Unum, quod ſupra n
eſt, ſcilicet Deum: alterum, quod nos ſumus: tertiun
quod iuxta nos eſt, ſcilicet proximum: quartum, qu
infra nos eſt, ſcilicet proprium corpus. Atqui in prim
de dilectione ipſius Dei, ſectione 1. egimus. Quod ve
ſpectat ad dilectionem illam, qua nos ipſos ex charita
diligere tenemur, docet S. Thomas art. 4. quòd cùm ch
ritas, qua Deum diligimus, etiam ad ea, quæ ipſius D
ſunt, debeat extendi: cùmque iuxta Apoſtolum ad Ron
14. Nemo noſtrum ſibi vivat, nemo ſibi moriatur: ſed ſi
vivimus, ſive morimur, Domini ſumus: & quide
tot titulis, quot in eius divinitate perfectiones fulgent, qu
ab eius bonitate beneficia in nos effluunt: Ideò unuſqu
que ſe ipſum; non propter ſe, ſed propter Deum, u
aliquid ipſius Dei, debet ex charitate diligere.

2. Quod ſpectat ad corpus noſtrum, idem S. Docto
art. 5. dicit illud duobus modis conſiderari poſſe, vel ſ
cundum eius naturam, vel ſecundùm infectionem cu
pæ, & corruptionem pœnæ. Cùm igitur natura eius
Deo ſit, poſſimuſque uti corpore noſtro ad ipſius Dei ob
ſequium, & ut loquitur Apoſtolus Rom. 5. Exhiber
membra noſtra, arma iuſtitiæ Deo; eâ ratione debemu
etiam corpus noſtrum diligere. Sed infectionem culpæ
aut corruptionem pœnæ in corpore noſtro nullatenùs di
ligere aut fovere debemus, imò potiùs ex verò charita
tis affectu amovere: unde intelligitur quo ſenſu dixit Apo
ſtolus Coloſſ. 3. Mortificate membra veſtra, quæ ſun
ſuper terram, &c.

Quod denique ſpectat ad proximum, quem ex charita
te diligere debemus, S. Doctor ab illa proximi denomi
natione excludit in primis creaturas rationis expertes quia
ſunt incapaces beatudinis ſupernaturalis, in cuius com
municatione charitas fundari debet: Excludit deinde da
mnatos & dæmones; quia ipſis bonum æternæ vitæ velle
non poſſumus, cùm ipſis illud Deus nos velit, imo con-
trarium pro tota æternitate decreverit.

Nomi-

Nomine igitur proximi S. Doctor art. 6. 8. & 10. asserit significari Sanctos Angelos & homines, sive beatos, sive viatores, sive peccatores, sive iustos, amicos, sive inimicos: quos quidem ita ex charitate diligendos esse dicit, ut eos nunquam actu ipsi charitati contrario, odio scilicet, prosequamur; neque ullum eorum ab illâ generalitate dilectionis proximi excludamus, & præterea ut secundùm animi dispositionem semper parati simus, charitatis actus, sive internos elicere, sive externos exercere erga quoscunque, etiam peccatores aut inimicos quotiescunque id ex divinæ legis præscripto faciendum esse nobis innotescet.

3. Quod autem spectat ad inimicos, in quibus est specialis difficultas, certum est illos ex charitate propter Deum esse diligendos: quod expresse præcepit Christus Dominus S. Matth. 5. Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros: illisque dilectionis signa generalia exhibenda, quæ communiter alijs eiusdem conditionis hominibus, nos æquè attingentibus, exhibere solemus, & n casu extremæ vel gravis necessitatis illis æquè ac alijs uxilia & beneficia præstanda: quod etiam jussit Christus Dominus, cùm dixit: Benefacite ijs, qui oderunt os. Imò etiam injuria ab eis accepta propter Deum psis est condonanda. SS- Mat- 6. si enim (ut dixit Christus Dominus:) Non dimiseritis hominibus, nec Pater ester cælestis dimittet vobis peccata vestra, &c. 18. dicit ondonationem illam, non solùm exteriùs, sed ex intecori cordis affectu esse præstandam. Quod si actio iniuarum civilis aut criminalis ab eo, qui damnum aut læonem passus est, instituatur, sicut id jure potest, sic ex dio & vindictæ appetitu facere non debet: sed civilem uidem, eo tantùm fine, ut damnum illatum compenseır: criminalem verò, ex amore justitiæ, aut alicuius alrius virtutis motivo, ut Richardus, Gabriel, Navarrus, alij apud Laymann. tract. 3. de char. cap. 4. non verò motu odij, aut appetitu vindictæ.

Quamvis autem hæc ita se habeant, certum est nihil minùs licitum esse & honestum, in peccatoribus & ini- micis odisse ac detestari peccatum, illudque per eme- dationem tollere; si id jure possumus; vel optare ut à Deo aut à Superioribus puniatur, unde Apostolus dice- bat Gal. 5. Utinam abscindantur qui vos conturbant. Quin & de eiusmodi punitione lætari possumus, qua- nùs per illam tollitur malum peccati; & è contra- rio tristari, si peccatorum pravos conatus prosperare vi- deamus: quod optimè explicat Sanctus Greg. lib. 22. Mor cap. 11. his verbis: Evenire plerumque solet, ut non amissa charitate & inimici nos ruina lætificet, & rursus gloria sine invidiæ culpa contristet: cùm & ruente eo, quosdam benè erigi credimus, & eo proficiente, quosdam iniustè opprimi formidamus.

§. II.

Quis ordo in charitate servandus sit.

I. CErtum est ordinem aliquem in dilectione charitatis esse servandum, ut docet & probat S. Thomas 2. 2. q. 26. art. 1. 2. & 3. Hic autem ordo, ut idem explicat, exi- git à nobis ut Deum amore appretiativo plusquam res alias quascunque, absque ulla comparatione aut ex- ceptione, diligamus: tùm ut post Deum nos ipsos, exin- proximos nostros; ac ultimo loco corpus nostrum eâdem charitatis dilectione complectamur.

Cùm autem diligere nihil aliud sit quam bonum velle, sintque tria præcipua bonorum genera, quæ nobis ipsis vel proximis velle possumus: spiritualia scilicet, ut gra- tiam, virtutes, gloriam, &c. corporalia, ut vitam & sa- nitatem corporis, &c. exteriora denique, ut famam, di- vitias, &c. ordo charitatis supra relatus postulat, ut post Deum (de cuius dilectione iam supra egimus) quisque primò seipsum diligat, quoad bona spiritualia; deinde proximum quoad eadem bona spiritualia: postea seipsum

quoad

quoad bona corporalia, & exinde proximum quoad eadem bona corporalia, & sic deinceps seipsum & proximum, quoad alia bona exteriora. Ita S. Thomas per totam quæst. 26. ubi id fusè explicat.

2. Unde sequitur 1. nunquam licitum esse, cuiusvis boni alijs procurandi prætextu, spiritualem aliquam animæ jacturam per peccatum quantumvis exiguum deliberatè incurrere. Quid enim prodest homini: ait Christus Dominus S. Matth. 8. Si universum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? & cap. 22, ponit dilectionem suiipsius, tanquam regulam & normam dilectionis proximi: Diliges proximum tuum sicut teipsum, regula autem ut docet S. Thomas art. 4. prior & potior est quàm regulatum.

Sequitur 2. quoad alia bona corporalia & exteriora, cæteris paribus, unumquemque debere magis seipsum diligere quâm proximum: unde, ut ait S. August. lib. de mendacio cap. 6. Si quis exponat vitam corporalem propriam pro vita corporali alterius, iam non diligit proximum sicut seipsum, sed plusquàm seipsum: quod, ut postea subjungit, Sanæ doctrinæ regulam excedit. Non est tamen contra hunc charitatis ordinem, si quis ex motivo alicuius virtutis, vitam propriam pro tuenda amici vita exponeret, quod à S. Hieronymo in cap. 7. Mich. & S. Ambrosio lib. 3. de Officijs cap. 12. tanquam honestæ & perfectæ amicitiæ officium commendatur: & à fortiori posset, imò aliquandò deberet quis pro salute temporali communitatis suæ, puta civitatis aut patriæ, vitam, & alia bona exteriora exponere; cùm rationis ordo postulet, ut pars pro suo toto periclitetur.

Sequitur 3. Si de bonis diversi generis agatur, tunc bonum spirituale proximi, bono nostro corporali aut temporali præferendum esse, ac proinde proximo versanti in extrema necessitate spirituali etiam cum certo propriæ vitæ periculo, succurrendum esse; dummodò tamen probabilis spes juvandi proximum affulgeat, Ita S. Thomas

quæſt. 44. art. ult. ad 2. unde S. Joannes Epiſt. 1. cap. 3. Et nos debemus, inquit, pro fratribus animas ponere.

Et in extrema quidem ac moraliter inſuperabili neceſſitate ſpirituali, tenetur quilibet Chriſtianus hunc charitatis ordinem ſervare, ut ex ante dictis conſtat, & etiam docet S. Auguſtinus & poſt illum communiter omnes Theologi: Paſtores autem & ij, quibus animarum cura incumbit, ſubditis ſuis, non ſolùm in extrema, ſed etiam in gravi neceſſitate conſtitutis ſuccurrere debent, etiam cùm propriæ vitæ periculo, ut fuſiùs docet & probat variiſque exemplis illuſtrat Gregorius à Valentia diſp. 3. quæſt. 4. de ord. char. p. 4.

3. Quod autem ſpectat ad ordinem charitatis in proximorum dilectione ſervandum, certum eſt in primis, quotieſcunque agitur de auxilio præſtando in extrema vel gravi neceſſitate corporali alicuius, ordinem charitatis poſtulare, ut perſonas nobis ſecundùm carnem magis coniunctas, alijs ſecundum carnem minùs coniunctis præferamus: unde ſequitur patrem & matrem alijs omnibus eſſe præferendos, exinde uxorem, poſtea filios, fratres & alios conſanguineos, prout quiſque illorum nobis ſecundùm carnem coniunctior exiſtit, ut docet S. Thomas art. 8. & ſequent. & poſt illum Iſambertus tract. de char. diſput. ult, art. 2.

Quod ſi fiat comparatio eorum qui ſecundùm carnem cum alijs qui ſecundùm ſpiritum nobis coniuncti ſunt, quamvis variæ ſint Doctorum ſententiæ, nec ſatis dilucidè conſtet quænam ſuper hac quæſtione fuerit mens S. Doctoris, probabiliſſima tamen nobis videtur eorum ſententia, qui aſſerunt, quod quamvis abſolutè loquendo illi qui ſunt meliores & ſanctiores, alijs minùs bonis & ſanctis obiectivè magis diligi debeant, id eſt amore approbationis & complacentiæ, quo illorum virtutum & ſanctitatem magis æſtimemus & amemus: appretiativè tamen eos qui nobis ſecundùm carnē propinquiores ſunt magis diligere debemus ijs qui nobis ſpiritualiter tantùm

ſunt

sunt coniuncti. Ita Richardus, Bannes. & alij, quos citat & sequitur Isambertus suprà.

Quod tamen non obstat quin amicum vel benefactorem insignem præferre interdum liceat aliquibus consanguineis, ut post Dominicum Bannem docet Valentia sup. pun. 5. fieri etiam potest, ut aliquando causæ aliquæ rationi maximè consentaneæ occurrant, ob quas ordo charitatis supra relatus licitè ac honestè inverti possit, ut expressè docet S. Thom. q. 32. a. q. c. g. in favorem personæ bono publico maximè utilis.

§. III.

De actibus charitatis erga proximum, ac præsertim de eleemosyna corporali.

VArij sunt & multiplices actus charitatis erga proximum, quorum præcipuos enumerat S. Doctor quæst. 27. 28. & sequent. scilicet dilectionem, qua alteri per charitatem bonum volumus: beneficentiam, quâ bonum quod ei volumus, quantùm possumus, re ipsa illi tribuimus: gaudium, quo de illius bono, v. g. conversione à peccatis; profectu in virtute, &c. lætamur: pacem, quâ simul cum proximo conspiramus in ijs, quæ ad illius bonum spirituale conferunt: misericordiam, quâ illius miserijs tanquam nostris condolemus, eâsque, quantùm possumus, sublevamus.

Sunt autem duo præcipui actus ipsius misericordiæ, de quibus Theologi fusiùs disputare solent, eleëmosyna scilicet & correctio fraterna.

Eleëmosyna, ut docet S. Thomas, quæst. 32. art. 1. est actus charitatis, quo quis propter Deum proximo indigenti subvenit. Cùm autem duplex indigentia reperiri possit in proximo: spiritualis scilicet ac corporalis: ideò etiam duplex eleëmosynæ species à S. Doctore art. 2. assignatur alia spiritualis, quâ indigentiæ spirituali succurritur, de qua paragrapho sequenti agemus: alia corporalis, quâ miseria & indigentia corporis sublevatur.

2. Circa hanc verò eleëmosynam corporalem, certu est illam esse, non solùm in consilio, sed etiam in præc pto, ut docet & probat S. Thomas art. 3. & apertè co ligitur ex varijs Scripturæ locis. Ezech. 16. Hæc fuit in quitas Sodomæ, manum egeno & pauperi non porrig bant. Et S. Matth. 25. Christus Dominus flammis æte nis adjudicat eos qui misericordiæ opera exercere om serunt. Idipsum SS. Patres unanimiter asserunt: S. Am brosius lib. de Nabute, loquens de eleëmosyna: Debitun inquit, reddis, non largiris indebitum: ideòque tibi dic Scriptura: Inclina pauperi aurem tuam, & redde deb tum tuum. S. Basilius concione in illud divitis: Destru am horrea mea: dicit divitem illum non cogitasse de s perfluo pauperibus erogando, nullamque præcepti div ni habuisse rationem: S. Gregorius Nazianz. orat. d pauperum amore dicit nos, Mandato divino atque exem plo ad eleëmosynam largiendam excitari.

Verùm difficultas est, cùm præceptum illud affirma tivum sit, quo potissimùm tempore obliget: quod ut m liùs & certiùs dignoscatur, observandum est ex S. Docto re, obligationem faciendæ eleëmosynæ ex duplici capit oriri: Primò, ex parte dantis, si habeat bona superflua sive ea sint superflua naturæ, id est non necessaria a vitam suam & suorum sustentandam; sive sint superflu personæ, id est non necessaria ad personæ conditionem dignitatemque tuendam. Secundò, ex parte accipientis si aliquâ prematur necessitate: quæ quidem triplex esse potest: una extrema, cui nisi succurratur, hominis vit periclitabitur, altera gravis, cui nisi subveniatur, vitan ægrè ac difficulter sustentabit; tertia communis: quali est fermè eorum qui ostiatim mendicant.

3. Hâc observatione suppositâ, in quæstione valdè per plexâ & difficili, quæ Doctores in varias distraxit senten tias, breviter dicimus, probabilissimam nobis videri senten tiam illorum qui asserunt unumquemque obligari su peccato mortali ad eleëmosynam erogandam de super

fluis

luis naturæ. ijs qui sunt in extremâ necessitate constituti: le superfluis verò personæ, ijs qui gravi necessitate la-orant. Ita Tolet. lib. 8. cap. 35. ubi pro hac sententiâ itat S. Doctorem, & plurimos alios Theologos, probatq; llam ex his Christi Domini verbis: Ite maledicti in ignem eternum: esurivi enim; & non dedistis mihi manducare, &c. Hospes eram, & non collegistis me, &c. infirmus & n carcere, & non visitastis me: manifestum est enim has necessitates non esse extremas: & tamen condemnari hominem, qui in illis proximum suum sublevare omisit.

An verò ex superfluis illis personæ unusquisque sub peccato mortali teneatur ad erogandam eleëmosynam in communibus pauperum necessitatibus; ita ut nullus li-citè possit superflua sibi retinere, sed pauperibus qui nun-quam & nusquam desunt, illa distribuere obligetur: idem Toletus supra asserit communiorem Doctorum sententi-am esse negativam, quamvis non desint, qui affirmati-vam amplectantur: proindèque nullum sub peccato mor-tali ad eroganda pauperibus superflua teneri extra graves aut extremas necessitates; aitque se non audere ad id obligare sub mortali eos, quos tot & tanti Doctores ab illo citati excusant.

Rectè tamen monet eos, qui habent superflua, non omninó securos esse debere; sed timere ne fortè sibi, suæq; cupiditati nimis blandiantur: & seriò perpendere, quàm diversa sint judicia Dei à judicijs hominum; ideòque longè tutiùs esse, ut superflua illa statûs & dignitatis in opera charitatis aut alia Deo grata & honorifica impen-dant, quàm otiosa apud se retineant, præsertim cùm SS. Patres, quorum plurimos citat, sint hâc in re longè ri-gidiores, videanturque asserere universim homini Chri-stiano illicitum esse superflua retinere, quandiu sunt ali-qui pauperes, in quos illa erogare possit.

4. Addit præterea idem Author, aliter hoc eleëmosy-næ faciendæ præcepto teneri eos, qui aliorum curam ha-bent, præsertim Ecclesiasticam & spiritualem: aliter eos,

qui non habent : hi enim satisfaciunt indigentibus illis q
occurrunt eleëmosynam erogando, illi verò insuper i
quirere aliquo modo tenentur, num sibi subditi, suæqu
curæ commissi gravem aliquam egestatem patiantur, u
eis succurrant. Docet præterea personas Ecclesiastica
sive beneficia & reditus Ecclesiasticos obtineant, de qu
bus infrà suo loco, sive bona tantùm patrimonialia po
sideant, eodem faciendæ eleëmosynæ præcepto arctiù
obligari eo quòd in illis superfluum magis inveniri poss
quàm in Laicis : cùm enim neque uxores, neque filio
aut filias habeant, cùmque modum ac modestiam in vi
ctu ac vestitu servare teneantur, non tot rebus indigent
nec ad tantas expensas faciendas obligantur.

Quæres, num omnes personæ eleëmosynam erogar
licitè possint. Respondet S. Doctor art. 8. illum, qui es
sub alicuius potestate constitutus, de re illâ, secundùm
quam Superiori subijcitur, eleëmosynam licitè facere non
posse, nisi de consensu illius, cui subditus est : unde sequi
tur religiosos, filiosfamilias, ac servos, eleëmosyna
absque consensu Superiorum, Parentum, aut Domino-
rum erogare licitè non posse, nisi extrema aliqua indi-
gentis necessitas eos ad id obliget : possunt tamen filij
familias ex bonis castrensibus aut quasi castrensibus, id
est ex illis quæ vel in bello, vel in alicuius officij publici
exercitio consequuntur, erogare eleëmosynas ; sicut &
de ijs, quæ in proprias expensas ipsis à Parentibus con-
ceduntur. Ita Toletus lib. 8. cap. 31.

5. Quod autem spectat ad uxorem, quamvis de bonis
communibus absque mariti consensu eleëmosynas eroga-
re non debeat : poterit tamen, ut idem Toletus docet
suprà cap. 29. id facere, si ultra dotem quam attulit ali-
quid sibi proprium reservavit : aut si per alterius donatio-
nem vel proprium laborem & industriam aliquid illi ob-
veniat : in quo tamen locorum consuetudinem servan-
dam esse dicit. Item si maritus sit amens, aut ipsi uxori
rei domesticæ administrationem relinquat, aut sit suprà
modum

odum tenax & avarus ; nec eleëmosynas ullas, etiam
m tenetur, erogare velit : tunc enim uxor id potest
emplo Abigail 1. Reg. 25. quæ David dedit viro suo
sciente. Addit idem Author posse etiam de bonis sibi
m marito communibus facere modicam eleëmosynam,
opter quam maritus nullam indigentiam patietur.

§. IV.

e eleemosyna spirituali, & correctione fraternâ.

DOcet S. Thom. quæst. 32. art. 1. septem præsertim modis spiritualem eleëmosynam exerceri posse, scilicet docendo ignorantem, consilium dando dubitanti, afflictum consolando, corripiendo peccantem, tolerando benignè illos qui graves sunt & onerosi, condonando injurias, & pro vivis ac defunctis orando.

De hâc autem spirituali eleemosynâ idem quod de corporali dicendum est, servatâ tamen debitâ proportione ; scilicet unũquẽque teneri eo quo potest modo ad succurrendum proximo constituto in extremâ & moraliter insuperabili necessitate spirituali, ut dictum est §. 2. & etiam in gravi, id est, quando nonnisi ægrè & cum summâ difficultate necessitas illa spiritualis superari potest : quamvis hæc obligatio succurrendi in gravi necessitate spirituali, non adeò stricta sit in Laicis, ac in Sacerdotibus ; illis præsertim quibus animarum cura commissa est, qui proinde ratione officij sui debent instruere ignorantes de rebus illis, quæ ad salutem necessaria sunt : consilium rectum de ijsdem rebus ad salutem necessariis præbere ; item afflictis quam possunt impendere consolationem, ne malorum pondere oppressi in desperationem incidant : similiter & aliorum defectus tolerare, condonare iniurias, corripere peccantes, ac pro vivis & defunctis orare, quoties id ab illis charitatis ordo, aut muneris sibi impositi ratio exigit.

2. Verùm peculiaris est difficultas circa correctionem fraternam peccantium ; quo nomine à Theologis intelli-

gitur qualiſcumque ſermo, quo quis vel monendo, v
reprehendendo, vel hortando, vel rogando, vel inſtrue
do, aut alia ſimili ratione nititur proximum à pecca
revocare, & ad officium virtutemque reducere, idq
ob ipſius proximi proprium ac peculiare bonum.

De hâc autem fraternâ correctione ſupponimus ta
quam certum, ineſſe obligationem ad illam faciendam
non ſolùm ex conſilio, ſed ex præcepto, ut docet S. Th
mas, qu. 33. art. 2. & cum eo Theologi omnes, qui i
communiter probant ex his Chriſti Domini verbis Matt
18. Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eun
&c, id eſt, ſi te ſciente, peccavit frater tuus, ut explic
S. Auguſt. ſerm. 16. de verb. Dom. qui hæc Chriſti Do
mini verba tanquam de præcepto dicta intelligit.

Hoc ſuppoſito; tria præſertim de correctione fratern
quæri poſſunt. Primum, quando facienda ſit. Secundum
à quo facienda ſit. Tertium, quis ordo in illâ ſervandu

3. Ad primum quæſitum reſpondetur, hoc præceptum
cùm affirmativum ſit, non quovis tempore obligare ſe
ſolùm concurrentibus quatuor conditionibus. Prima eſ
ut noveris peccatum proximi: ſi enim illud ignores co
rigere non teneris, imò nec curioſiùs inquirere debes
hoc enim ad Superiorem illius propriè pertinet, ut do
cet S. Thomas art. 2. ad 4. unde Proverb, 24 Ne quæ
ras, inquit Sapiens, impietatem in domo juſti, & no
vaſtes requiem eius. Secunda eſt, ut ille qui peccavi
nec emendatus ſit, nec mox ſive per alium, ſive pe
ipſum credatur emendandus; ſi enim emendatus ſit, ve
proximè emendandus exiſtimetur, correctione tuâ no
indiget, nec proinde ad illam faciendam obligaris, ut do
cet Valentia diſput. 3. quæſt. de correct. fraterna part. 2
Imò valdè probabilis eſt ſententia Sylveſtri, Turriani, &
aliorum, quos citat & ſequitur Laymannus tract. 3. cap.
de correct. fratern. peccatum merè præteritū, ſi non ſubſi
periculum recidendi, non cadere ſub obligationem præ
cepti correctionis fraternæ: unde Eccl. 19. dicitur: Co

ripe

ripe proximum, ne fortè iteret. Tertia est, ut speres aliquem fructum tuæ correctionis: si enim nulla sit emendationis spes, imò verearis ne is qui peccavit, correctione tuâ deterior fiat, tunc manifestum est te ad illam minimè obligari: unde S. August. dicit lib. 1. de civit. cap. 9. ad charitatem pertinere, ut quis corripiendis malè agentibus parcat, quia ipsis metuit, ne deteriores ex hoc efficiantur. Excipiendus est tamen casus ille, in quo ex defectu correctionis alij scandalum paterentur: tunc enim correctio facienda, ne alij inde peccandi occasionem accipiant. Quarta denique conditio est, ut locus, tempus, aliæque ad corrigendum circumstantiæ opportunæ sint: si enim alterius temporis vel loci opportunitatem ad proximum corrigendum commodiorem expectes, non teneris statim illum corrigere, sed laudabiliter id differre potes. Ita docet S. Thomas art. 1. ad 3. & S. Augustinus supra dicit esse consilium charitatis, si aliquis propterea objurgandis & corripiendis malè agentibus parcat, quia opportunum tempus requirit.

4. Quod spectat ad secundum quæsitum, quinam videlicet ad correctionem fraternam obligentur, asserit S. Doctor art. 3. omnes teneri ex virtute charitatis: quod etiam constat ex Eccl. 17. ubi dicitur quod Deus mandavit unicuique de proximo suo: & S. Matth. 18. ubi Christus indefinitè præscripsit: Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum, &c. Prælati tamen & Superiores, quibus aliorum cura incumbit, strictiùs ad correctionem faciendam obligantur; quæ quidem, si spectetur ut est actus justitiæ vindicativæ, ad illos solos pertinet, ut observat idem S. Doctor.

Quod denique spectat ad tertium quæsitum, videlicet quis ordo in correctione fraterna servandus sit, & an ordo à Christo Domino in Evangelijs præscriptus, sit ex præcepto necessarius; ut scilicet peccans primò privatim admoneatur; tùm si hæc admonitio nihil prosit, unus aut duo testes adhibeantur; ac demùm Ecclesiæ suæ Præ-

lato aut Superiori denuncietur? Respondetur secundùm mentem S. Doctoris art. 7. & 8. non modò ipsam correctionem fraternam, sed & illius faciendæ modum à Christo Domino præscriptum esse de præcepto: quod tamen præceptum cùm sit affirmativum, nec quovis loco & tempore obliget, inde sequitur tunc solùm ex præcepto modum illum correctionis servandum esse, quando ad ipsius correctionis finem assequendum necessarius esse censetur: quapropter S. Augustinus serm. 16. de verb. Dom. de ipso corripiendi modo loquens: Discernere, inquit, debemus aliquando istud, aliquando illud esse faciendum; aliquando corripiendo fratrem inter te & ipsum solum, aliquando coram omnibus.

5. Observat autem Gregorius à Valentia disp. 3. qu. 10. de correct. frater. pun. 5. varios esse casus, in quibus nulla videtur esse ad illum modum correctionis fraternæ servandum obligatio: ut si peccatum sit publicum, vel si quamvis occultum, cedat autem in damnum communitatis, & periculum sit in mora, aut si ob aliquam incurrentem circumstantiam prudenter judicetur modum illum ad emendationem proximi futurum inutilem, quod etiam docet S. Thomas art. 9. ad 1. ubi etiam in resp. addit ex S. August. si post occultam admonitionem peccator minimè resipiscat, utiliùs interdum fore peccatum eius Prælato seu Superiori, non quidem ut judici, sed ut Patri priùs manifestare, quàm testes adhibeantur, eo quod paternâ charitate; & admonitione peccatori plusquam quivis alius prodesse possit. Videri potest idem Valentia loco citato, ubi fusissimè de istis agit.

6. Supersunt adhuc aliquæ difficultates circa correctionem fraternam, breviter hîc à nobis solvendæ.

Prima est. an etiam inferiores teneantur correctionem fraternam erga Superiores exercere? Respondetur affirmativè, dummodò concurrant quatuor conditiones suprà explicatæ: Ita enim docet S. Thomas art. 4. & in resp. ad 2. confirmat exemplo S. Pauli, qui cùm esset S. Petro,

ut potè

potè Apoſtolorum Principi, ſubditus, (ut ibidem dicit
nctus Doctor) erga ilum tamen correctionem fra-
rnam exercuit. Hæc tamen correctio ſubditorum erga
iperiores, (ut ibidem monet) cum omni manſuetudine
: reverentia facienda eſt, juxta illud Apoſtoli 1. ad Ti-
ioth. 5. Seniorem ne increpaveris, ſed obſecra ut patrem.

Secunda difficultas eſt, an ſit obligatio ad correctio-
em fraternam faciendam de quibuſcunque peccatis eti-
n venialibus. Reſpondetur quamvis laudabile ſit pro-
imum etiam de venialibus corripere, modò prudenter
c cum charitate id fiat, non eſſe tamen ad id obli-
ationem ſaltem ſub peccato mortali: imò interdum uti-
ùs eſſe leviora eiuſmodi peccata diſſimulare: niſi talia
nt, quæ vel ſcandalum aliorum, vel gravioris alicuius
eccati committendi occaſionem præbere poſſint. Ita
Navarr. cap. 24. n. 10. ubi addit aliquando licitum eſſe
xpectare, ut peccator rursùs incidat in peccatum, in quo
eprehenſus poſſit cum fructu corrigi.

7. Tertia difficultas eſt, an tenemur admonere & corri-
pere illum, qui ex ignorantia peccat. Reſpondetur, nos
id id teneri, ſi ignorantia ſit vincibilis, id eſt de re, quam
quis ſcire poteſt & debet; ſi autem ſit invincibilis di-
ſtinguendum eſt: vel enim ſperatur fructus aliquis ex illa
correctione vel minimè ſperatur ſi primum inſtruere te-
nemur ignorantem, præſertim ſi illius cura nobis com-
miſſa ſit: ſi ſecundùm bonæ fidei relinquendus eſt, dum-
modò tamen inde alterius damnum aut ſcandalum non
ſequatur. Ita Bannes, Malderus, Azorius, Navarrus, &
alij, quos citat & ſequitur Bonacina diſp. 3. quæſt. 4. de
charitate punct. 7.

Quarta & ultima difficultas eſt, quale peccatum ſit fra-
ternæ correctionis omiſſio. Reſpondetur illum peccare
mortaliter, qui commodè ac facilè impedire vel tollere
poteſt correctione fraternâ gravem miſeriam ſpiritualem
proximi, quale eſt peccatum aliquod mortale: ſed non
audet ob alicuius mali temporalis timorem, vel alicuius
temporalis boni cupiditatem, quæ in eius animo fra-

ternæ charitati præponderat, ut constat ex dictis § illum autem, qui propter passionem aliquam timo verecundiæ aut pusillanimitatem non existimat se t strictè ad hoc obligari, vel minùs se idoneum repu ad correctionem faciendam, adeòque illam omittit, p rumque nonnisi venialem culpam incurrere, ut docet Thom. art. 12. ad 3. quod tamen intelligendum vide cum exceptione, nisi is qui corrigere omittit sit Superi aut ex illa omissione grave aliquod scandalum sequat

§ V.

Quænam peccata charitati proximi adversentur

1. QVatuor sunt præsertim peccatorum genera, qu proximi charitati opponuntur, & ad quæ reliq possunt revocari, odium scilicet, invidia, discordia, scandalum: de quibus agit S. Doctor quæst. 34. & sequen vbi docet esse duplex proximi odium; abomination scilicet, & inimicitiæ. Odium abominationis est alien tio & aversio voluntatis à proximo, propter aliquod m lum, quod in eo concipimus: odium verò inimicitiæ, e illud, quo malum aliquod proximo volumus; utrumqu odium ex genere suo peccatum mortale est: si quis, v g. proximum suum aversetur & abominetur, quatenù homo, vel quatenùs Christianus est; item si grave ma lum aliquod illi optet, quatenùs illi malum est iuxt illud quod dicitur 1. Joan. 3. Omnis qui odit fratren suum, homicida est: defectus tamen deliberationis, au materiæ levitas à peccato mortali excusare posset; imè nullum esset peccatum, si quis peccatorem odio prose queretur, non quatenùs homo est, sed quatenùs peccator, id est, si abominaretur eius peccatum vel si optaret illi aliquod malum, non quatenus eius malum est; sed qua-tenùs ad destructionem & exterminium peccati conferre potest, ut patet ex ijs, quæ paragraphis præcedentibus dicta sunt.

2. Invidia, ut docet S. Thomas quæst. 36. est depravatio vo-

us voluntatis affectus, quo quis tristatur de bono proximi, quatenùs est propriæ excellentiæ imminutivum; quod ut meliùs intelligatur, observandum est ex Toleto lib. 8. cap. 62. septem potissimùm modis contingere posse, ut quis tristetur de bono proximi. Primò, quia inde aliquod malum sibi timet: ut si quis tristetur de electione alicuius in aliquam dignitatem, eo quòd sibi inde damnũ aliquod proventurum vereatur: quod si damnum illud sibi injustè inferendum rationabiliter timeat, nullum erit peccatum: si autem justè: v. g. si fur aut sicarius tristetur, eo quòd electus in judicem vir integerrimi animi, à quo scelerum suorum vindictam sibi metuit, peccabit: quia sicut non liceret illi talem virum dignitate sua, & potestate ob hunc metum privare; sic nec etiam de ea tristari licitum est.

Secundo tristari potest aliquis de alterius bono: eo quod simili bono careat: ut quando quis videns hominem doctum, tristatur non quia doctus sit: sed quia ipse pari doctrinâ non sit præditus: & hæc tristitia dicitur æmulatio, estque licita & honesta, si bona quæ quis æmulatur, ad salutem animæ divinamque gloriam conducant: ut si quis videns hominem pœnitentem, zelo ferventem tristetur, non de illius bono, sed ex eo quod se virtutibus eiusmodi destitutum videat; si autem æmulatio illa sit de temporalibus bonis, quæ non referantur in ullum honestum finem, tunc erit mala, vel indifferens ratione motivi unde orietur.

3. Tertiò tristari potest quis de bono alterius, quia eum tali bono indignum judicat: & hæc est indignatio; quæ quidem bona vel mala est pro ratione motivi, ex quo concipitur: si enim aliquis tristetur, verbi gratia quòd sceleratus aliquis & flagitiosus dignitatem aliquam consecutus sit, quia indignus est, & rationabiliter creditur abusurus non peccabit: si verò ex pravo aliquo affectu temerè judicet alium bono quod illi obvenit, indignum, ideòque de illo tristetur, peccatum committit gra-

vo vel

ve vel leve pro ratione gravitatis vel levitatis ipsiu materiæ.

Quartò, potest tristari quis de bono alterius, quia ef erga illum malè affectus: quando enim malo animo in aliquem sumus, bonum eius nobis displicet: & hoc perti net ad odium, de quo supra.

Quintò, potest quis tristari de bono alterius, quia es propriæ excellentiæ diminutivum, & hòc propriè perti net ad invidiam, quæ (ut docet S. Thomas supr.) ex ge nere suo est peccatum mortale, nisi defectus advertentiæ aut materiæ levitas excuset: & sic peccavit Saül inviden gloriæ Davidis, quatenùs existimabat suam ab illâ ob scurari & minui.

Sextò, potest tristari quis de bono temporali alicuius quia est maioris boni spiritualis impeditivum: & ho pertinet ad charitatem.

Septimò de eodem bono temporali tristari potest quia modo aliquo injustè acquisitum est in damnum pri vatum vel publicum: & hoc ad zelum justitiæ pertine

Discordia est dissensio voluntatis à voluntate proximi circa aliquod bonum, in quo tenetur quis consentire. It S. Thomas quæst. 37. dissentire enim à proximo in r aliquâ malâ, bonum est: imò etiam dissentire in re ali quâ bonâ, sed quam quis velle minimè obligatur, no est per se malum: sed tunc solummodò discordia pecca tum est, quando quis in re aliquâ bonâ, quam velle te netur, ab aliis ex voluntatis pravitate dissentit.

4. Quod si hæc discordia sit circa veritatem, quam qui cum altercatione verborum impugnet, vocatur contenti & si veritas illa quæ impugnatur, divinum honorem au notabilem proximi utilitatem spectet, ut quando verita tes ad fidem aut morum rectitudinem spectantes impu gnantur, est peccatum mortale: si eò usque procedat di scordia illa & dissensio voluntatis, ut quis seipsum ab uni tate Ecclesiæ sejungat, nolitque eius capiti visibili, nimi rùm Romano Pontifici subesse; dicitur Schisma, estqu grave peccatum mortale, ut docet S. Thomas qu. 39.

Si ad discordiam animorum accedit etiam armorum olentia, quâ proximo nocumenta aliqua in bonis for- næ vel corporis iniustè inferantur, vocatur bellum: si men bellum ob causam aliquam justam suscipiatur, si eo, qui legitimam potestatem habet, si cum recta in- ntione. tunc non est peccatum: & ut docet ibidem S. homas quæst. 40. in eo pugnare licitum est. Aliàs, si na ex tribus ijs conditionibus desit, peccatum mortale t, & quidem eo gravius, quo graviora per illud amna proximo inferuntur. Quod quamvis ita sit; on debent tamen subditi de intentione Principis judi- are: sufficit enim ut illis manifestè non constet de in- stitiâ belli: imò quamvis dubitent an bellum justum t; possunt & etiam interdùm debent, quando ipsis à rincipe ita præcipitur, pro illo militare: quod optimè xplicat S. August. lib. 22. cont. Faust. cap. 75. his ver- is: Vir justus, si fortè sub Rege homine etiam sacrile- o militet, rectè potest illo jubente bellare; si quod sibi Principe jùbetur, vel non esse contra Dei præceptum ertum est; vel utrùm sit, certum non est, ita ut fortasse eum faciat Regem iniquitas imperandi, innocentem au- em militem ostendat ordo serviendi.

Scandalum denique, ut docet S. Thomas qu. 43. art. 1. st dictum, vel factum minùs rectum; præbens alteri oc- asionem ruinæ. Dicitur 1. dictum vel factum; quia interi- ores actus, cum aliis noti non sint, illis nocere non possunt. Dicitur 2. minùs rectum, ut significetur posse aliquando candalum oriri ex aliquo dictò vel facto, quod non sit x se malum, sed quod habeat tantùm speciem mali: Di- citur denique, præbens alteri occasionem ruinæ, non ve- rò casum; eo quod propriè loquendo humana volun- tas à nullâ causâ efficaciter induci possit ad peccandum: sed solummodò veluti oblatâ occasione spontè in illud consentiat.

5. Docet autem S. Thomas art. 2. aliud esse scanda- lum activum, aliud passivum. Scandalum activum est

ipsummet

ipsummet dictum vel factum minùs rectum, quod est a
teri occasio ruinæ: sive id fiat, ex certâ & directâ inte
tione alium inducendi ad peccandum: sive, quamv
eiusmodi intentio non adsit, id tamen quod fit, ex se
natura sua alium inducere potest ad peccandum. Scan
dalum passivum est ipsa spiritualis ruina eius, qui sca
dalizatur. Potest autem aliquando scandalum activu
esse sine passivo: ut si quis aliquem inducere conetur a
peccandum; nec ille consentire velit. Potest etiam sca
dalum passivum esse sine activo: ut si quis ex facto v
dicto alterius, quod ex se ad peccandum nulla ratione i
ductivum est, occasionem ruinæ aut scandali per volu
tatis pravitatem accipiat; quale fuit scandalum Pharisæ
rum occasione verborum Christi Domini. Et scandalun
quidem passivum, mortale vel veniale peccatum est, u
declarat S. Doctor art. 4, pro qualitate criminis, in quo
quis propter dictum vel factum alterius impingit: sim
liter scandalum activum mortale est vel veniale: secu
dùm rationem dicti, vel facti, quo præbetur alteri occ
sio ruinæ vel secundùm intentionem illius, qui eiusmo
di occasionem præbet. Quamvis verò scandalum pass
vum non sit speciale peccatum, nec opus sit ut qui pe
catum aliquod commisit, in confessione declaret se a
alio ad id inductum fuisse, scandalum activum tame
est peccatum speciale præcepto correctionis fraternæ op
positum, ac proinde in confessione declarandum, pra
sertim quandò quis deliberatè alterum ad peccandum
inducit: quod si præter eius intentionem id accidat, quam
vis Caietanus in art. 3. quæst. 42. & quidam alij Theo
logi negent in eo casu scandalum activum esse peccatum
speciale; probabiliùs tamen alij affirmant, ut Maior
Sylvester, Navarrus, quos citat, & sequitur Valentia disp
3. quæst. 18. de scand. punct. 8. unde is qui advertit ali
quod dictum vel factum suum minùs rectum posse aliun
ad peccandum inducere; nec tamen ideò ab illo dicto ve
facto desistit, debet secundùm illos Doctores circumstan

tiam

am illam in Confessione declarare, si mortale fuit il-ud peccàtum, cuius occasionem præbuit.

6. Deinde monet S. Doctor art. 7. spiritualia bona ad alutem propriam vel alterius necessaria, nunquam esse imittenda, licet inde scandali passivi occasionem aliquis ccipiat, nec ad evitandum huiusmodi scandalum, illum nquam peccatum, ne quidem veniale, committi debe-e: imò neque ullum opus bonum, licet minimè præ-ceptum, omittendum esse: si scandalum ex solâ alterius nalitiâ oriatur: si tamen ex ignorantiâ vel infirmitate oriretur, tunc ad vitandum scandalum pusillorum, præ-stare quodvis opus bonum minimè præceptum omitte-re, & quidvis aliud secluso peccato facere. Exemplum utriusque habemus in ipsa Christi Domini personâ, qui S. Matth. 15. ob scandalum Pharisæorum minimè ab in-cepto sermone destitit, & è contra cap. 17 ad vitandum populi scandalum vectigal, ad quod minimè tenebatur, solvere voluit.

§ VI.

Quænam sint obligationes filiorum erga Parentes, & Parentum erga filios

I. PRæter obligationes generales, quæ unumquemque proximorum spectant; sunt aliquæ speciales filiorum erga parentes, & vicissim parentum erga filios, quæ hoc quarto Decalogi præcepto præscribuntur.

Docet autem Catechismus Romanus par. 3. cap. 5. nomine honoris parentibus exhibendi. tria præsertim significari, amorem scilicet, reverenttam, & obedientiam; tenentur siquidem filij speciali modo ad amorem erga parentes: ita ut odium parentum longè graviùs peccatum sit, quàm cuiuscunque alterius personæ; unde Navarrus cap. 14. nu. 11. & Tolet. lib. 5. cap. 1. existimant in peccato odij circumstantiam personæ parentum esse in confessione declarandam. Neque sufficit amor inter-

nus,

nus, sed exterioribus effectibus prodere se debet, adeò teneantur filij parentum necessitatibus sive corporalibus sive spiritualibus, quantùm in ipsis est, subvenire: v. alimenta & alia ad vitam necessaria, si ad egestatem gravem redacti sint, eis præbere; si in ægritudinem inciderint, vel in carcerem detrusi sint, illos visitare, & quo poterunt modo ipsis ad sanitatem vel libertatem recuperandam succurrere, & à fortiori curare, ne absque digna Sacramentorum susceptione ex hâc vitâ decedânt, neve pia opera parentum testamentis præscripta differantur, neve suffragijs Ecclesiæ & alijs subsidijs quocunque modo debitis post mortem fraudentur.

Tenentur etiam filij reverentiam parentibus exhibere. Sunt enim (ut loquitur Catechismus Rom. sup.) immortalis Dei quasi quadam simulacra: quare olim edixerat Deus Exod. 21, Qui maledixerit Patri vel Matri, morte moriatur. Unde contumeliæ, convitia, irrisiones, & similia peccata, quæ plerumque ob levitatem materiæ in alijs personis nonnisi venialia forent in parentibus obcircumstantiam personæ, ut plurimùm mortalia censentur simili ratione percutere, quantumvis leviter, parentes imò illis solummodó interminari, gravis respectu illorum censetur injuria, proindèque peccatum mortale, ut asserunt Graffius Reginaldus, Navarrus. & alij, quos citat & sequitur Bonacina disp. 6. de 4. Decal. præc. qu. unic. punct. 2.

Tenentur denique filij obedire parentibus: unde Apostolus pluribus in locis illud inculcat: Coloss. 3. & Ephes. 6. Filij obedite Parentibus: & ipse Christus Dominus ut huius obedientiæ in se præberet exemplum, Sanctissimæ Matri eiusque Sponso S. Josepho erat subditus. S. Lu. 2.

2. Atque in primis tenetur filius Patri obedire in ijs, quæ ad gubernationem domus pertinent; ita ut, si recuset obedire in re gravi & alicuius momenti, maximè si ex contemptu vel animi obstinatione id faciat, peccet mortaliter, ut docet Toletus lib. 5, cap. 1. Tenetur etiam obe-

m obedire in ijs, quæ ad bonos mores pertinent; ita ut eccet mortaliter, si cum pertinaciâ nolit acquiescere ræceptis Patris, quibus illum à peccato mortali, aut lius occasionibus, ut à pravis conversationibus, ludis, &c. bstrahere conatur, ut docet idem Toletus, & plures alij pud Bonacinam suprà.

Quamvis autem, ut docet S. Thomas, 2. 2. qu. 189. rt. 6. Filius post pubertatis annos directè parentibus non ubdatur in ijs, quæ ad statum vitæ amplectendum, puta eligionis vel matrimonij; pertinent; docet tamen Toleus suprà, filium peccare mortaliter, qui contra voluntatē patris uxorem conditioni suæ minimè convenientem ucit. Existimant etiam Abulensis, Sanches, & alij apud Bonacinam supr. pun. 5. filium teneri ab ingressu reliionis abstinere, ut subveniat parentibus, quos ad extremam necessitatem redactos, aut aut brevi redigendos ævidet.

Sicut autem filij erga parentes; sic etiam parentes erga ilios ad tria præsertim charitatis officia obligantur, ut ocet idem Toletus suprà. Primum est ad alimenta, & lia vitæ adiumenta necessaria ipsis præbenda: quod inelligendum est, quandiu illis indigent, nec sibi providee possunt, ut rectè notat Bonacina supra, pun. 6. Seundum est, illorum curam gerendam, quoad ea. uæ salutem æternam & spirituale animæ bonum spetant: unde tenentur parentes procurare, ut filij adiscant rudimenta fidei, Symbolum scilicet Apostolorum, Orationem Dominicam, Præcepta Dei & Ecclesiæ. aliaq; d salutem consequendam necessaria. Debent etiam illos erb.s & exemplis ad bonos mores inducere, & à peccaorum occasionibus avertere; eosdemque, si fortè delinquant, non ex ira, sed ex charitate corripere, ut fusiùs xplicat Bonacina supr. Tertium denique officium parenum erga filios est, ut illos relinquant liberos ad eligenlum statum illum, ad quem ipsos à Deo vocari cognoverint, ita ut neque a bono aliquo statu amplectendo eos

invitos sine ullâ legitimâ causâ abstrahant, neque ad st tum aliquem, sive Sacerdotij, sive religionis, sive Mat monij amplectendum invitos cogant, ut docet ide Toletus suprà.

3. Quæ autem de officijs filiorum erga parentes & p rentum erga filios dicta sunt, eadem etiam intelligi d bent, servatâ tamen debitâ proportione, de officijs pup lorum erga tutores & alios; qui parentum vices geru item de officiis servorum, subditorum. & quorumcumq inferiorum erga Dominos. vel quoscunque Superiore & è contra; ut docet Navarr. cap. 14. num. 21. & 2 unde infert Bonacina pun. 8. suprà, Christianos omnes t neri sub mortali peccato Summo Pontifici in re gravi justâ ad fidem vel disciplinam Christianam pertinente ob dire: similiter Diœcesanos Episcopis: Parochianos Par chis; servos Dominis: subditos Superioribus; & pop los Principibus, in iis quibus respectivè illis subditi sun Neque tantùm probis & modestis, ut loquitur S. Petru sed etiam discolis: illisque non modò obedientiam & r verentiam; sed etiam amorem specialem, illiusque am ris officia: quotiescumque recta ratio id ab illis post labit, exhibere. Secundo, Superiores omnes vicissim t neri ad gerendam curam inferiorum tam in temporalib quàm in spiritualibus; prout cuiusque officium postul Et quidem quod spectat ad temporalia, tenentur Do ni servis alimenta præbere, mercedem debitam solve & alia præstare, quæ justitia vel charitas ab illis exig quoad spiritualia verò procurare, ut in rebus ad salut necessarijs instruantur, ut à peccatis abstineant, ut Fest dies debitè sanctificent, & alia præcepta divina & Ecc siastica servent; neque in morbis Sacramenta, & a spiritualia subsidia illis desint.

In ista verò spirituali curâ inferiorum, certum est lo gè strictiorem esse obligationem Pastorum & alioru quibus id ex officio incumbit.

Parag.

§ VII

Quot modis peccetur in quartum Decalogi præceptum

CVm (ut initio huius sectionis dictum est) in hoc quarto Decalogi præcepto, non solum præscri-ntur ea, quæ inferiorum & superiorum mutua officia ectant, sed etiam alia omnia quæ ad charitatem pro-mi pertinent, idcircò hic adnotare debemus peccata, æ hac & illa ratione huic præcepto adversantur & ut à ccatis charitati proximi oppositis incipiamus.

Peccant contra proximi charitatem, qui omittunt ex-cere opera charitatis sive corporalia, sive spiritualia, iis casibus, in quibus ad illa exercenda obligantur: qui extrema necessitate proximum deserunt: qui illum ad avem necessitatem redactum eleemosynis iuvare non rant: qui, cùm habeant multa superflua, nec ad vitæ ıt statûs conservationem honestam ullo modo necessa-a, in vanos ac inutiles sumptus illa expendunt, vel ul-ıs, aut nonnisi raras & exiles eleemosynas pauperibus rogant: qui proximum peccantem corripere, illumque peccati statu aut occasione abstrahere negligunt, cùm oßint & debeant: qui odia & inimicitas cum aliquo ex-rcent, illi mortem aut aliquod malum optant vel im-recantur: qui iniurias & offensas acceptas ex corde re-nittere nolunt: qui fide & verbo tenùs cum inimicis re-onciliantur, vel quamvis condonent offensas, exteriora amen charitatis officia exhibere recusant.

2. Item qui ex invidia, aut pravo aliquo affectu tristantur de proximi bonis, aut lætantur de eiusdem infortuniis: qui ex prava quadam animi dispositione cum proximo discor-lant in iis, quæ bona & iusta sunt, aut verbis cum illo contendunt, veritatemque agnitam impugnant; qui se ab unitate Ecclesiæ, & obedientia summi Pontificis subducunt.

Item qui militant in bello, quod iniustum esse certò sciunt, vel in bello quidem iusto; sed cum prava intentio-ne,

ne, v.g. vt expleant cupiditatem, libidinem, ambitione &c. vel qui in bello res sacras diripiunt; aut contra i belli opprimunt vel spoliant innocentes.

Item qui scandali occasionem aliis præbent, illosque peccandum inducunt, sive id directè & expressâ intent ne faciant, sive indirectè, aliquid agendo vnde sciunt a os ad peccandum fore inducendos.

Iam quod spectat ad specialia filiorum, parentum similium personarum officia, peccant in primis filii, q parentibus amorem, reverentiam & obedientiam debita denegant: qui parentes odio prosequuntur; mortem a aliquod malum illis optant: qui in egestate illis subv nire aut in adversis opem & solatium ferre non curan qui morientibus subsidia ad salutem necessaria, aut mo tuis Ecclesiæ suffragia debita non procurant: qui eoru testamenta & ultimas voluntates adimplere negligunt a nimis diu differunt.

Item qui parentes contemnunt, aut irrident, in eos co vicia aut contumelias proferunt, illos percutiunt, vel pe cussuros minantur, qui eorum iussa parvi pendunt, ill iusta & rationabilia præcipientibus obedire renuunt.

3. Similiter contra hoc præceptum peccant omnes i feriores, qui Superioribus obedientiam in iis rebus, in qu bus illis subsunt, deferre nolunt.

Et ex adverso contra idem præceptum peccant paren tes, qui infantes exponunt: qui filiis indigentibus, nec sib providere valentibus alimenta denegant: illos in rebu ad salutem necessariis non instruunt, nec instrui curant qui illos ad peccandum vel iussione, vel pravo exempl inducunt: qui illos peccantes non corripiunt; vel nonni si irati & furentes id præstant: qui avertunt illos ab ali quo statu perfectiori amplectendo, ad quem Deo inspi rante vocantur; aut è contra invitos cogunt ad statum re ligiosum amplectendum, aut Matrimonium contrahendũ

Peccant item domini, qui alimenta aut mercedem ser vis debitam non tribuunt: qui illos in fidei rudimenti

iisque ad fidem necessariis instrui non curant, eos pec-
[illegible]ntes non corripiunt, imò potiùs ad peccandum imperio
[illegible]ut pravo exemplo inducunt.

SECTIO V.

Explicatur quintum præceptum.

Non occides.

AD faciliorem huius quinti præcepti explicationem ea, quæ de illo dicenda nobis sunt, quinque paragraphis [c]omplectemur, in quorum primo explicabimus, quomodo [p]ræceptum hoc intelligi debeat: in secundo agemus de [h]omicidio vel mutilatione alterius: in quarto inquire[m]us quot modis peccetur contra hoc præceptum: in [q]uinto denique investigabimus, quænam restitutio pro[p]ter alterius iniustam occisionem aut mutilationem fa[ci]enda sit.

§ I.

Quomodo hoc quintum Decalogi præceptum intelligi debeat.

HOc præcepto, secundùm explicationem & ampliationem à Christo Domino summo Legislatore appo[si]tam S. Matth: 5. tria præsertim prohibentur. Primum est [q]uodcunque nocumentum corporale proximo iniustè il[la]tum, vel per seipsum, vel per alium, iubendo, consulen[d]o, consentiendo, aut aliâ quâcumque ratione cooperan[d]o, vt explicatur in Catechismo Romano part. 3. cap. 6. [S]ecundum est quodcumqne convitium aut probrosum & [i]niuriosum verbum, ex ira & vindictæ appetitu prolatum. [T]ertium est quilibet deliberatus iræ motus, & vindictæ ap[p]etitus iniustus, etiamsi neque actu, neque vllo verbo, aut [si]gno exteriori se prodat. Hoc apertè colligitur ex his [C]hristi Domini verbis S. Matth. 5. *Audistis quia dictum est [a]ntiquis: Non occides: Ego autem dico vobis: quia omnis [q]ui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: Qui autem dixe-*

rit fratri suo, racha, reus erit consilio: qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis. Quibus verbis Christus Dominus docet, hoc Decalogi præcepto, non modò prohiberi homicidium: sed etiam quemlibet iniustum vindictæ appetitum, & quodlibet probrosum & convitiosum verbum, aut aliud iræ & malevolentiæ exterius signum, quibus veluti gradibus inter rixantes ad vltimum iræ & vindictæ effectum, homicidum scilicet, pervenitur: quæ peccata, cùm mortalia sint, digna esse censentur æterna pœnâ, quæ nomine iudicij, consilij & gehennæ, tanquam varijs gradibus distincta, significatur, prout hunc locum explicant Hugo Cardinalis, Maldonatus, & alij communiter Interpretes.

2. Si tamen plena rationis advertentia & deliberatio deesset, aut si vindicta aliqua levis duntaxat appeteretur, peccatum non esset nisi veniale: imò nullum esset peccatum, si iusta aliqua irascendi causa subesset, & si correctionis solùm gratia, verba aliqua asperiora proferrentur: dummodò tamen nec ira nec lingua vltrà præscriptos à recta ratione limites excurrant: vnde S. Chrysostom. in illa Psalm. 4. verba (*Irascimini & nolite peccare*) inquit, *iustè irasci; nam & Paulus Elimæ succensuit, & Petrus Saphiræ: sed id non iram dixerim absolute, sed Philosophiam, curam, & œconomiam: irascitur enim pater filio, sed eius curam gerens: ille est qui temere irascitur, qui seipsum vlciscitur.* Et S. Gregorius in cap. 5. Iob. *Sciendum est*, inquit, *quod alia est ira quam impatientia excitat: alia quam zelus iustitiæ format: illa ex vitio; hæc ex virtute generatur.*

Imò etiam ipsum homicidium actu perpetratum, quandoque iustum & licitum esse potest, vt in sequentibus explicabitur.

§ II.

De homicidio & mutilatione sui ipsius.

1. CVm hoc præcepto prohibeatur occisio injusta & mutilatio, aut quævis alia corporalis læsio alterius, à fortiori etiam sui ipsius iniusta occisio, mutilatio, & quælibet

rporis læsio prohibita esse censetur. Sunt tamen aliqui ca-
s, in quibus occisio vel mutilatio sui ipsius aut alterius,
sta, proindeque licita, esse potest.

Atque in primis quod spectat ad occisionem vel mutila-
onem sui ipsius, certum est gravioris alicuius mali devi-
ndi causa licitum esse seipsum mutilare, aut ab altero mu-
lari permittere: vt si ad mortem evitandam, quæ ex pu-
efactione alicuius membri sequeretur aliquis sibi eius-
nodi membrum abscindat, aut abscindi permittat: vt ex
ommuni Theologorum sententia docet Toletus lib. 5. a.
.. quod quamvis possit; ad id tamen faciendum aut per-
nittendum sub peccato mortali non tenetur, sicut nec ad
nedicamenta quædam difficillima acceptanda, quamvis
x medicorum consilio ad vitæ conservationem necessaria,
t observat idem author.

Certum est præterea se ipsum interimere gravissimum
sse peccatum, neque id in vllo casu licitum esse, vnico
olùm excepto, si nimirum Deus ita iubeat: quod fusè ex-
plicat & probat S. Augustinus lib. 1. de civit. cap. 21. &
21. & sequent. vbi expendit factum Samsonis, qui seipsum
interfecit, & sanctarum quarumdam virginum, quæ ex pe-
culari Dei instinctu se ipsas interemerunt.

Cùm hæc duo certa sunt, vnum est de quo dubitatur in-
ter Theologos, nimirùm an liceat seipsum permissivè oc-
cidere; id est, an licitum sit, vt quis permittat se ab alio
occidi, cum prohibere possit. Respondet Toletus suprà
id esse illicitum, & ex se peccatum mortale, cùm homo vi-
tæ suæ non sit dominus, illique proinde secundùm rectam
rationem, in quantùm potest, consulere teneatur.

Sunt tamen duo casus (vt idem author docet) in qui-
bus homo, cuius vita bono publico minimè necessaria es-
set, illam exponere, seque ab alio occidi permittere potest.
Primus est ob amici periclitantis defensionem aut liberati-
onem, iuxta illud S. Ioannis 14. *Maiorem hac dilectionem
nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis
suis*: Secundus casus est ob bonum spirituale proximi; e-

g. si quis ab alio invasus eò redigatur, vt fugere non po-sit, nec aliter mortem evadere nisi occidendo invasorem; tunc, quamvis licitè possit vim vi repellere, illumque oc-cidere, potest etiam ex motivo charitatis permittere se ab illo occidi, ne scilicet hostis in peccato mortali moriatur.

Addit idem author tres alios casus, in quibus homo non solùm licitè potest; sed etiam tenetur vitam exponere, seque occidi permittere. Primus est in fidei vel virtutis defensionem: v. g. si quis sub interminatione mortis cogeretur fidem negare, aut peccatum aliquod committere: tunc enim mortem potiùs oppetere teneretur, quàm in vllum peccatum consentire, vt per se patet. Secundus est, quando vitam exponere necessarium est ob boni publici conservationem. e. g. si aliqua civitas obsessa non posset aliter expugnatione aut eversione liberari, nisi persona aliqua innocens ad mortem hosti traderetur; tunc enim deberet innocens ille hosti postulanti se tradere: imò Navarrus, Lessius; Valentia, & alii, quos citat & sequitur Laymannus tr. 3. de iust. part. 3. cap. 1. asserunt in tali casu Principem vel Magistratum civitatis, sicut alia virtutum officia bono publico necessaria, sic etiam istud illi præcipere posse; quod tamen negat Toletus suprà, qui asserit quod quamvis tunc innocens tradere se teneatur, ad id tamen iustè à civibus aut Magistratu compelli non possit. Tertius denique est, quando quis iurisdicè ad mortem est condemnatus; tunc enim non solùm potest; sed etiam tenetur mortem quæ illi infertur, subire, nec inferenti resistere, fugere quidem potest, si occasio se offerat: non tamen vi aut armis se ex lictorum manibus liberare, vt docet idem Toletus supra.

3. Quæres an peccent illi, qui ioco, vel lucri alicuius captandi gratia se probabili periculo mortis exponunt, v. g. funambuli, aut isti, qui ad probandam theriacam hauriunt venenum Respondet Navarus cap. 5. numero 8. & post illum Toletus suprà, peccare quidem eos, qui se præcipitio aut certo mortis periculo exponerent, quod evadere

neque

que scirent, neque possent, non verò qui ex artis peritiâ
l certâ experientiâ compertum habent, se probabiliter
illum subituros mortis periculum.

Vnum hîc ex eodem Toleto superest observandum, ni-
irum quòd quamvis licitum sit, imò valdè laudabile, &
iam aliquandò necessarium, ieiunijs, & alijs maceratio-
bus proprium corpus affligere, illiusque vires debilitare,
ve vt promptius & facilius spiritui subijciatur, sive vt iu-
itiæ divinæ satisfactio aliqua exhibeatur, iuxta quod dixit
post 1. Corinth. 9. *Castigo corpus meum, & in servitu-
em redigo:* & Coloss. 1. *Adimpleo ea, quæ desunt Passio-
um Christi, in carne mea: &c.* si quis tamen id indiscre-
o fervore; & cum notabili vitæ aut virium detrimento
ræstaret; haud dubiè peccaret & quidem moraliter, vt
sserunt Sairus Petr. de Navarra, & alij apud Laymanum
uprà; nisi fortè inculpabilis ignorantia aut inadvertentia
llum excusaret.

§ III.

De homicidio & mutilatione alterius.

CErtum est homicidium iniustum alterius esse pecca-
tum mortale. Vnde Apocal. 22. homicidæ à cælesti
gloriâ excludun tur. Nomine autem homicidij intelligimus
uiusvis hominis occisionem; est enim in confesso apud o-
nnes, vt docet S. Augustinus lib. 1. de civit. cap. 20. oc-
isionem animalium ad sustentationem humanæ vitæ non
esse illicitam.

Sunt tamen aliquæ causæ, ob quas hominis occisio à pec-
ato excusari potest, imò aliquando redditur licita & iusta.
Tres communiter à Theologis numerantur, scilicet iusti-
ia, necessitas, & inconsideratio: ex quibus duæ priores
homicidium reddunt licitum; tertia verò illud à peccato
altem mortali excusat. De singulis breviter aliquid di-
endum est.

Homicidium ex iustitia fieri dicitur, quando simul con-
urrunt quatuor conditiones: quarum prima est, vt fiat

 autho-

authoritate publicâ. Principis v. g. aut Magistratûs ab... potestatem habentis, ad quem tanquam Dei Ministrum pertinet ius gladij; vt declaratur Rom. 13. sine qua authoritate nemini privato licet alium quantumvis flagitiosissimum & nocentissimum interficere, vt docet S. Thomas 2 2. quæst. 64. art. 3. Secunda conditio est, vt fiat causa iusta, eaque gravi, ad bonum publicum pertinente, vt docet Toletus suprà. Tertia conditio est, vt fiat ex rectâ intentione, verbi gratia ex zelo iustitiæ, amore boni publici, &c. si enim iudex, v. g. ex aliquo pravo & inordinato affectu, puta iræ, invidiæ, &c. iudicium capitis proferat in aliquem sibi aliàs infensum, quantumvis legitima authoritas & causa iusta subesset: graviter tamen peccaret, vt per se manifestum est. Quarta denique conditio est. vt fiat secundùm iuris ordinem, qui (vt docet Toletus & Laymannus tractatu 6. de iudiciis capite 2. postulat primis, vt præcedat accusatio vel denunciatio, aut saltem inquisitio iuridica, si nullo accusante aut denunciante iudex ex officio procedere debeat. Deinde vt crimen probetur sufficientibus testimoniis aut indiciis, vel propriâ ipsius rei confessione sponte factâ. Denique vt citetur reus, locumque ac tempus se defendendi accipiat: quamvis interdum (vt rectè observat Toletus supr.) reus etiam inauditus morte plecti possit, si nimirum ob potentiam nimiam formidandum se præbeat, nec aliter iustitia possit effectum suum sortiri: in quo tamen casu crimen debet esse notorium, vel tam evidenter probatum, vt nulla subsit ratio de illo dubitandi. Plura super hâc iudiciorum formâ in octavi præcepti explicatione dicentur.

2. Secunda causa, quæ homicidium licitum reddit, est necessitas, quando scilicet quis eo redactus est, vt vitam propriam aliter tueri non possit quàm occidendo invasorem: quod quidem licitum est, dummodò fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, vt docet S. Thom. Quod autem de propria vita, hoc etiam de vita personæ alterius, consanguinitatis aut amicitiæ vinculo coniunctæ intelligendum

est,

e docet Toletus, suprà; & habetur Clement. vn. de homicidio. Observat autem idem Toletus quòd si invasor esset persona bono reipublicæ admodum necessaria, puta ex cuius occisione bella civilia & alia similia damna publica emergere possent, tunc licitum non esset illum occidere: sed mors potiùs oppeti deberet.

3. Quæres an sicut ad vitæ defensionem; sic etiam ad bonorum exteriorum conservationem liceat invasorem occidere, quando aliter bona illa salvari non possunt? Respondetur etiam licitum esse, dummodò bona illa sint magni alicuius valoris, nec aliter conservari possint. Id constat in primis ex Scriptura Exod. 22. vbi dicitur: *Si effringens fur domum, sive suffodiens fuerit inventus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis.* Constat præterea ex cap. *Olim*, de restitutione spoliatorum; & ex cap. *Dilecto*, de censura excomm. in 6. Idque docent S. Antonius, Maior, Sylvester, Caietanus, Sotus, & alij, quos citat & sequitur Laymanus tract. 2. de iust. part. 3. cap. 2. Addit tamen Toletus suprà; id solummodò esse laicis licitū; non verò Ecclesiasticis, quos (vt habetur cap. *suscepimus* de homicidio) *satius est, post tunicam relinquere pallium, quàm pro rebus transitorijs tàm acerbè in alium exardescere.*

Quod autem de bonis fortunæ, hoc etiam de fama & honore dici posse existimat idem Toletus: quod etiam docent Sotus, Navarrus, Sylvester, & plures alij, quos citat & sequitur Lessius lib. 2. de iust. & in cap. 9. dub. 8. iuxta quorum sententiam, quamvis nobilis ab alio invasus posset vitam fugiendo salvare: si tamen inde aliquam notabilem contrahat infamiam, non tenetur fugere; sed invasorem occidere potest, si aliter vitam tutari nequeat. Observat autem Toletus id non licere, nisi nobilibus & personis iis, quæ suum honorem tutari maximè obligantur, idque solummodò ad vitandam aliquam notabilem infamiam, non verò ad iniuriam acceptam ulciscendam, aut ad vanum aliquod nomen fortitudinis sibi comparandum. Addit insuper idem quoque censendum esse de ca-

ſtitatis & pudicitiæ defenſione: poteſt enim mulier ob defenſionem caſtitatis occidere invaſorem, ſi aliter illam propugnare nequeat.

Quod autem hîc de occiſione alterius dictum eſt, id etiam de illius mutilatione intelligi debet; ſcilicet ad vitæ, vel bonorum, ſeu honoris vel pudicitiæ inſtam & neceſſariam defenſionem licitum eſſe alium mutilare: imò ſi illum mutilando vita vel honor, &c. propugnari poteſt, occidere non licet.

Quamvis verò licitum ſit parentibus, dominis, & aliis Superioribus, vt docet S. Thomas, correctionis cauſa verberare & percutere filios, ſervos, & alios inferiores; non tamen licet illos mutilare: vnde peccant quando in correctione ex nimiâ irâ modum excedunt; vt inferiores mutilentur, aut notabiliter in corpore lædantur.

Tertia denique cauſa, quæ homicidium à peccato excuſat, eſt inconſideratio; ſi v.g. aliquis inadvertenter & præter omnem intentionem alium occidat: cùm enim, vt docet S. Thomas quæſt. 64. art. 8. ea, quæ ex caſu & præter intentionem accidunt, ſint involuntaria; hinc ſequitur non eſſe peccata, cùm nullum ſit peccatum niſi voluntarium. Rectè tamen obſervat S. Doctor, & poſt illum Leſſius ſuprà dub. 13. contingere poſſe, vt id quod non eſt voluntarium in ſe, ſit voluntarium in cauſâ; vt quando quis aliquid facit, vnde periculum eſt, ne ſequatur mors alterius: tunc enim niſi ſufficientem ad periculum illud evitandum diligentiam adhibeat, homicidium, quod inde licet caſu & præter illius intentionem ſequetur, cenſebitur voluntarium in ſuâ cauſâ: e.g. nobilis aliquis venatur, & ictu ſclopeti exiſtimans impetere feram, occidit hominem: tunc enim ſi ſufficientem non adhibuit diligentiam, vt occiſionem illam præcaveret, cenſebitur ei voluntaria, eritque proinde illius homicidij reus. Eſt autem ſufficiens illa diligentia penſanda, iuxtà maius vel minus periculum quod imminet; ſi enim, v. g. locus illius venationis erat iuxta viam publicam, per quam multi tranſire ſolebant, maior haud

ıbiè ad vitandum homicidij periculum adhiberi debebat ligentia, quàm si fuisset desertus.

Idem quoque dici debet iuxtà S. Doctoris mentem, de lo qui omittit aliquid facere ad quod tenebatur, ex quâ missione sequitur præter eius intentionem mors alterius: inc enim pro ratione maioris vel minoris negligentiæ aut gnorantiæ, quæ illius omissionis causa fuit, maioris vel ninoris peccati reus censebitur: e. g. si ex aliquâ Medici gnorantiâ vel negligentia mors infirmi sequatur, reus e- t peccati gravioris aut levioris, prout maior vel minor erit illa eius ignorantia aut negligentia: quod iudicio iri prudentis perpendendum est.

Quæ autem hîc de occisione dicta sunt, eadem etiam roportionaliter de mutilatione intelligi debent.

§ IV.

Quot modis peccetur in quintum Decalogi Præceptum.

PEccant in primis, qui iniustum vindictæ appetitum deliberatè concipiunt: qui se motu aliquo iræ, vl- rà rationis aut charitatis limites abripi sinunt: qui verba ontumeliosa & convitiis plena in alios proferunt; qui bi ipsis ex desperatione mortem optant, aut inferre conan- ur: qui se temerè & sine vllâ rationabili causâ periculo nortis exponunt.

Qui aliquem sibi non subditum verberant aut percuti- nt; aut sibi quidem subditum, sed sine iusta causa; aut li- et ex iusta causa, tamen cum notabili excessu, vnde læsio ravis aut mutilatio & etiam mors sequatur.

Item qui sine legitima authoritate alterum mutilant vel ccidunt: aut cum legitima authoritate, sed sine iusta & ufficienti causa, vel ex prava intentione: qui alium occi- unt ob vitæ vel honoris, aut pudicitiæ vel fortunarum lefensionem, sed non servato moderamine inculpatæ tute- æ: qui alium casualiter quidem & præter intentionem

occidunt: sed non adhibita sufficienti diligentiâ, aut qui d
ignorantiâ vel negligentiâ omittunt aliquid facere ad quo
tenebantur, ex quo tamen sequitur mors alterius.

2. Peccant etiam qui alios ad duellum provocant, au
provocationem illam acceptant: item qui in duellum
horum consentiunt, aut non impediunt cùm possint; qu
duello tanquam patrini, vt loqvuntur, aut spectatores in
tersunt; qui consilio, favore, aut quâvis aliâ ratione due
lo cooperantur.

Peccant etiam contra hoc præceptum, mulieres, qu
pharmacum sumunt, aut aliquod aliud adhibent remediu
directè tendens ad impediendam conceptionem fœtûs, v
ad expulsionem & abortum illius, sive animatus sit, siv
non: peccant matres, quæ infantes in eodem lecto secu
ponunt, cum periculo illos opprimendi.

Sunt autem hîc obiter observandæ duæ circumstanti
homicidij in Confessione necessario declarandæ. Prim
circumstantia est personæ occisæ aut mutilatæ: an v. g
sit sacra & Ecclesiastica, vel laica; & si laica est, an sit pa
ter, vel mater, aut Superior, &c. Secunda circumstanti
est loci nimirùm an occisio vel percussio alterius facta s
in Ecclesiâ, aut aliquo loco sacro cum sangvinis effusione
vnde locus ille pollutus fuerit.

§ V.

De restitutione ob alterius occisionem vel muti lationem faciendâ.

1. DVo præsertim circa restitutionem illam explicand
sunt. Primò, quantum sit ob mutilationem vel oc
cisionem alterius restituendum. Secundò, quibus sit resti
tuendum.

Quod ad primum spectat, certum est pro alterius occ
sione aut mutilatione nullam præcisè loquendo cond
gnam restitutionem fieri posse; cùm vita hominis null
pretio pecuniario æstimari possit, vt ex communi Theo

gorum

gorum consensu docet Lessius lib. 2. de iust. & iure, cap. 9. dub. 13. Quod quamvis verum sit, ordo tamen iustitiæ postulat, vt damna omnia ex occisione, vel mutilatione alterius secuta resarciantur ab eo, qui iniustè occidit vel mutilavit, sive aggressor fuerit, sive seipsum defendendo moderamen inculpatæ tutelæ notabiliter excesserit, vt rectè observat Navarrus cap. 25. num. 27. & Lessius suprà, dub. 21. Atque in primis expensæ omnes factæ pro curatione mutilati vel occisi restitui debent: item restituenda sunt lucra omnia & emolumenta, quæ is qui occisus est, ex artificio, negotiatione, vel officio probabiliter consequi poterat, detractis tamen his, quæ ipse consumpsisset: quod etiam similiter dici debet de eo qui mutilatus est pro eo tempore, quo ratione læsionis acceptæ artificium, negotiationem aut officium exercere non potuit. Quæ omnia viri prudentis & docti iudicio, in casibus particularibus determinanda sunt, vt præfati Authores fusiùs docent.

2. Quæres, quomodo facienda sit æstimatio lucri futuri; cùm ignoretur quandiu victurus fuisset is qui occisus est. Respondetur non posse ad id dignoscendum regulam certiorem, & commodiorem præscribi, quàm vt tantum restituatur quantum probi prudentesque viri spectatis viribus, ætate, complexione illius qui occisus est, aliisque similibus circumstantiis, & habitâ ratione lucri cessantis, vel damni ex illius occisione emergentis, æqvum esse iudicaverint. Quod etiam servatâ proportione debita dici debet, si alicuius vita ex iniusta percussione, aut quâvis aliâ læsione brevior effecta sit; tunc enim erit facienda similiter æstimatio temporis, quo ille vitam vlterius secundùm communem naturæ cursum fuisset producturus.

Rectè etiam monet idem Lessius supr. dub. 25. æquissimum esse, vt is, qui alium iniustè occidit, pro illius anima orationibus, eleemosynis, aliisque piis operibus Deo satisfaciat, ac præsertim sanctum Missæ sacrificium pro refrigerio illius offerri curet: idque proinde pro aliqua satisfactionis Sacramentalis parte illi convenienter iniungi posse.

3. Quod

3. Quod ſpectat ad ſecundum; quibus ſcilicet reſtitutio ob iniuſtam alterius occiſionem facienda ſit, docent communiter Doctores faciendam illam eſſe parentibus filiis, & vxori. Ita Bannes Sotus, & plures alii quos citat & ſequitur Leſſius ſupr. dub 26. Obligatio autem ad illam reſtitutionem (quod obſervandum eſt) oritur, non ex iure quod hæ perſonæ habent in bona defuncti, cùm ipſe defunctus nullum ius habuerit ad illam reſtitutionem cuius faciendæ obligatio non aliunde quàm ex eius morte orta eſt; ſed ex arctiſſima illa coniunctione, quæ inter defunctum & eiusmodi perſonas intercedebat; ratione cuius cenſebantur quodammodò vna cum ipſo defuncto perſona, & competebat illis ſpeciale quoddam ius poſtulandi ab eo alimenta, & alia ad decentem vitæ ſuſtentationem neceſſaria: vnde ſequitur quod occiſor eadem illis præſtare obligetur, ad quæ occiſus obligatus fuiſſet.

Quæres an ſimiliter creditoribus defuncti reſtituere teneatur. Reſpondetur plures Theologos, quibus ſubſcribit Laymannus tract. 3. de iuſtitia part. 3. cap. 6. exiſtimare illum teneri; Leſſius verò ſuprâ dub. 23. contendit, neque creditoribus, neque etiam hæredibus occiſi (ſi tamen parentes, vxor & filij excipiantur) vllam ex rigore iuſtitiæ reſtitutionem eſſe faciendam; cùm neque creditoribus, neque etiam hæredibus defuncti ius vllum niſi in eius bona competat; ea verò, quæ ob illius occiſionem reſtituuntur inter eius bona connumerari non poſſint. Quæ quidem ſententia, tùm ob illam rationem, tùm etiam ob Bannis & Soti, quos pro illa citat, authoritatem, probabilis ac in praxi tuta videtur.

SECTIO VI.

Explicatur ſextum Decalogi præceptum.

Non Mœchaberis.

MOnet Catechiſmus Romanus part. 1. cap. 7. ſpecialem

caute-

autelam ac prudentiam, nec-non delectum verborum re-
uiri in explicandâ huius præcepti materiâ, *quæ*, vt ait,
oderationem potiùs desiderat, quàm orationis copiam: quod
t præstemus, & brevitati simul ac honestati consulentes,
ihil omittamus eorum quæ à Sacerdotibus sciri debent,
t lepram à lepra discernere possint: omnia quæ dicen-
a nobis sunt, tribus paragraphis complectentur: in quo-
um primo investigabimus, quid hoc sexto præcepto pro-
ibeatur: in secundo quot modis in illud peccetur: in ter-
io denique restitutiones quasdam in certis casibus ob hu-
us præcepti transgressionem faciendas explicabimus.

§ I.

Quid hoc sexto præcepto prohibeatur.

SAnctus Augustinus quæst. 17. super Exod. explicans hoc sextum præceptum, docet illo prohiberi non modò adulterium quod nomine mœchiæ designatur; sed in genere omnem illicitum concubitum, ac quemcunque luxuriæ actum; sive externum, sive internum.

Sunt autem sex luxuriæ species, vt docet S. Thom. 2. 2. quæst. 14. art. 1. & sequent. & declaratur cap. *Lex illa*, 36. quæst. 1. scilicet fornicatio, stuprum, adulterium, incestus, raptus, & peccatum contra naturam; quibus aliqui Theologi addunt sacrilegium, quandò peccatum istud committitur cum persona Deo sacra; quod tamen S. Thomas reducit ad speciem adulterij, quia personæ sacræ connubio quodam spirituali sunt Deo coniunctæ.

Fornicatio est concubitus illicitus soluti cum soluta, id est hominis nullo coniugij vinculo aut castitatis voto, aut Religiosi, vel Ecclesiastici statûs conditione obligati, cum fæmina, quæ nec virgo est, nec coniugio, aut aliquo voto castitatis obstricta, nec Religiosi statûs susceptione Deo mancipata. Hanc autem simplicem fornicationem esse peccatum mortale adeò certum est, vt oppositum pertinaciter asserere sit hæreticum, vt definitum est in Clement.

Ad

Ad nostrum, de hæreticis: & expressis verbis dicit Apost-
lus Ephes. 5. *quòd omnis fornicator aut immundus non h-*
bet hæreditatem in regno Christi. Excipitur tamen casus il-
in quo mulier vim ab alio pateretur; tunc enim, quan-
vis delectationem sentiat, si tamen impudico actui no-
consentiat, nullatenùs peccat, vt fusè declarat & probat
Augustinus lib. 1. de civit. cap.

Ad hoc peccatum reducitur concubinatus: quo nom-
ne nihil aliud intelligitur, quàm fornicatio continuata cu-
certâ personâ solutâ, & cohabitatio cum illâ. Est aute-
hoc peccatum grave & periculosum, eò quòd homine-
in continuo statu peccati detineat: nec absolvi debe-
concubinarij, nisi priùs à concubinis separentur.

2. Porrò rectè observat Lessius lib. 4. de iust. & iu-
cap. 3. dub. 7. fornicationis peccatum in Christianis spe-
alem habere deformitatem, ratione Sacramentorum B-
ptismi & Eucharistiæ, per quorum susceptionem singula-
quodammodo vnitur Christo Domino, & membra ill-
rum fiunt membra Christi: vnde Apostolus; *Nesciti-*
inquit, *quoniam corpora vestra membra sunt Christi, tolle-*
ergo membra Christi faciam membra meretricis? absit.

Stuprum est virginis defloratio; estque hoc peccatu-
gravius simplici fornicatione, eo quòd præter illius mal-
tiam habeat specialem deformitatem propter violatione-
signaculi virginalis, & maximum deinceps peccandi per-
culum, cui virginem sic defloratam exponit. Existimat ta-
men Lessius lib. 2. c. 10. probabiliter dici posse, stupru-
tunc solummodò esse peccatum specie distinctum à sim-
plici fornicatione, quando virgini vis infertur, illaqu-
per violentiam defloratur.

Adulterium est illicitus concubitus cum personâ co-
iugatâ, sive vir tantùm aut mulier, sive vterque coniu-
gio copulati sunt. Est aut gravius fornicatione & etiam
stupro, tum propter violationem fidei coniugalis, tùm et-
ãm propter damnum filiorum legitimorum, & alia sim-
lia mala, quæ ex eo peccato consequuntur, de quo loque-

b cap. *Hoc nefas est, inquit, & iniquitas maxima, & i-is vsque ad perditionem devorans, & eradicans genimina.*

3. Sacrilegium est illicita copula cum personâ sacra, seu æ Deo consecrata est & dicata, sive per votum castita-; sive per ordinis sacri susceptionem. Addit etiam To-tus lib. 5. cap. 12. sacrilegium committi, si quis in Mino-bus constitutus luxuriæ peccatum committat; vel si uis in loco sacro actum venereum exerceat, quamvis sit niugalis, vt existimant Paludanus, Tabiena, & alij apud ndem Toletum: vnde circa hoc peccatum, circumstan-a personæ vel loci declaranda est. Locus autem sacer di-tur, qui solemni ritu, divino cultui dicatus est, vt Ec-esia, & capellæ illi adiacentes, nec non sacristia, vt pars lius, ac etiam cœmeterium.

Incestus est copula illicita cum persona consangvinita-is aut affinitatis nexu intra quartum gradum coniuncta. Quàm verò grave sit hoc peccatum ex eo colligitur, quod n veteri lege constituta erat mortis pœna in incestuosos: & additur hæc causa Levit. 20. *Quia rem nefariam opera-i sunt.* Est autem eò gravius peccatum, quo maior est nter peccantes personas coniunctio; imò specie distin-ctum esse existimat Navarrus cap. 16. num. 15. asseritque proinde gradum consangvinitatis aut affinitatis esse decla-randum.

Observat etiam Lessius violationem cognationis spiri-tualis per actum luxuriæ, quamvis propriè ad hanc ince-stûs speciem non pertineat, habere tamen specialem de-formitatem: ratione cuius, circumstantiam cognationis spiritualis in Confessione declarandam esse existimat. Quod similiter dicendum est, si hoc peccatum committatur cum filiâ spirituali Confessionis, id est cum eâ cuius quis Con-fessionem sacramentalem excepit: quod quàm grave pec-catum sit, constat ex capite *Omnes*, & capite *Non debet*, 30. quæst. 1. vbi depositio ab Ordine Sacerdotali & perpetua pœnitentia vsque ad exitum vitæ decernitur in eum, qui tale scelus perpetraverit.

Raptus,

Raptus, quantum ad ipsum actum luxuriæ, modis omnibus supradictis committi quidem potest; sed addit præterea violentiam, & iniustam personæ à domo sua vel paterna subtractionem, & in aliena detentionem: vnde raptus cum simplici fornicatione, vel adulterio, vel sacrilegio, vel incestu simul committi potest: & hæ circumstantiæ cum illa, quæ ipsius raptus est propria, debent in Confessione declarari.

Peccatum denique contra naturam est illud (vt explicat S. Doctor quæst. 154. a. 11.) *quod repugnat naturali ordini venerei actus, qui convenit speciei humanæ.* Additque illud quatuor præsertim modis contingere posse: *Vno quidem modo si absque omni concubitu, causa delectationis venereæ, pollutio procuretur, & vocatur mollities: alio modo si fiat per concubitum ad rem non eiusdem speciei; & vocatur bestialitas: tertio si fiat per concubitum ad non debitum sexum, puta masculi ad masculum, fœminæ ad fœminam, vt Apostolus dicit Rom. 1. quod dicitur Sodomiticum vitium: quarto si non servetur naturalis modus concumbendi, aut quantum ad instrumentum non debitum, aut quantum ad alios monstruosos & bestiales concumbendi modos.*

Et hi quatuor modi specie distingvuntur, vt observat Lessius lib. 4. cap. 3. dub. 1. cum vnusquisque illorum contineat specialem turpitudinem castitati repugnantem. Quàm nefandum autem & quàm detestabile sit illud peccatum, satis constat ex horrendâ punitione Sodomitarum Gen. 19. & Onani filij Iudæ Gen. 38. vbi dicitur quod *percussit eum Dominus, eo quod rem detestabilem faceret.* & Levit. 20. morti adjudicatur, qui peccatum istud commiserint: nequè tantum divinis legibus, sed & humanis hæc peccatorum monstra damnantur. In Codice Theodosiano lib. 9. tit. 7. edicitur quod *huiusmodi scelus spectante populo flammæ vindices expiabunt.*

Est autem observandum circa peccatum mollitiei, pollutionem omnem directè in se voluntariam esse peccatum mortale: nec vnquam quovis prætextu, etiam tuendæ sa-

atis, esse licitam, vt ex communi Doctorum consensu obat & docet Lessius suprà dub. 14. imò & illam etiam, æ indirectè tantum voluntaria est, id est quæ seqvutura ævidetur ex aliquâcausâ, quæ tamen non evitatur, cum ssit & debeat evitari.

6. Si tamen iusta aliqua ratio subsit eiusmodi causam on evitandi, vt si quis libros de eiusmodi rebus tractans legat, vt alios doceat; aut confessionibus excipiendis cet: vnde turpes imaginationes & delectationes in par- inferiori. ac exinde pollutiones consequantur: tunc non it peccatum, dummodo absit periculum consensûs, vt ocent Lessius suprà, Navarrus cap. 16. n. 6. & alij com- uniter. Quod si pollutio nullo modo sit voluntaria: vt uandò inter dormiendum accidit, neque postquam uis plenè expergefactus est, in delectationem ex illa pro- enientem deliberatè consentit, tunc non est peccatum, vt dem authores proximè citati docent.

Præter has luxuriæ species, sunt alij plurimi eiusdem eccati actus, tàm exteriores quàm interiores, ad vnam- uamque illarum pertinentes, hoc sexto præcepto prohi- iti. Atque in primis prohibētur morosæ delectationes, quæ x rebus obscœnis cogitatione vel imaginatione appre- ensis cum pleno & deliberato voluntatis consensu perci- iuntur: & etiam ipsæ cogitationes & imaginationes tur- es, quamvis nulla ex illis sequatur turpis delectatio, si amen illius percipiendæ causa animo versentur & fove- ntur, æqualem cum ipsis obscœnis delectationibus cen- entur, habere malitiam, scilicet mortalem, quamvis nulla ubsit voluntas rem illam turpem opere implendi: quod neliùs explicare simul & probare non possumus, quàm is Sancti Augustini verbis lib. 12. de Trinit. cap. 2. *Totus nquit, homo damnabitur, nisi hæc, quæ sine voluntate ope- randi, sed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, solius cogitationis sentiuntur esse peccata, per mediatoris gra- tiam remittantur.*

7. Prohibentur etiam à fortiori obscœna omnia desi- deria

deria & turpes affectus, quando quis deliberatè appetit, vult actum aliquem luxuriosum perpetrare. Et hæc desi‑ ria eandem cum ipsis actibus desideratis deformitatem duunt: vnde qui mulierem coniugatam turpiter concu‑ scit, *iam mœchatus est eam in corde suo*, vt ait Christus D‑ minus S. Matth. 6 & coram Deo adulterij reus efficitur.

Præterea oscula, tactus, quæ fiunt ob carnalem & v‑ neream delectationem quæ ex illis percipi potest, sunt e‑ am peccata mortalia hoc præcepto prohibita; quamvis nim vt rectè observat S. Doctor 2. 2. quæst. 154. a. 4. & similes actiones sint ex genere suo indifferentes, possi‑ que secluso quovis libidinoso affectu licitè exerceri; e. si quis mulierem osculetur eam salutando, quia talis consvetudo patriæ, vel ob aliquam aliam causam rationa‑ lem; si tamen nulla eiusmodi causa subsit, nec aliud in sculis, tactibus, & aspectibus intendatur, quàm delecta‑ illa, quæ carnem afficit & ad libidinem excitat; tunc cundum mentem S. Doctoris peccati mortalis reatus curritur.

§ II.

Quot modis peccetur in sextum Decalogi præceptum.

I. Ex dictis colligi potest quot & quam variis modis p‑ cetur in hoc Decalogi præceptum. Atque in prin‑ peccant contra illud qui turpium rerum cogitationibu‑ aut imaginationibus, deliberatè intendunt vt illis delecte‑ tur: qui delectationes illas soboriri advertunt, nec ill‑ protinus abiiciunt, sed potiùs fovent; qui legunt libr‑ impudicos, vnde tales cogitationes & delectationes p‑ rumque oriri solent, qui intendunt in imagines aut p‑ cturas obscœnas & libidinem aspectu sui excitantes: a‑ illas domi expositas habent, vnde alii occasionem p‑ candi sumere possunt: qui turpes cantilenas, aut ver‑ obscœna proferunt, aut ab aliis prolata libenter audiun‑

qui

Comœdiis, aut aliis ſpectaculis, vel ſaltationibus & reis delectantur, in quibus advertunt ſe graves adver- caſtitatem tentationes experiri, iiſque vt plurimum ſuc- ubere: qui notabiliter in cibo vel potu excedunt, vnde pſis motus impudici & aliquandò pollutiones oriri ſo- t, quibus ferè ſemper conſenſum præbent.

2. Qui veſtitu, aut geſtu, aliquo immodeſto vel aſpe- , aliis huius peccati occaſionem præbent: qui ſe vel alias rſonas impudicè aſpiciunt: qui oſculis aut tactibus libi- oſis delectantur: qui voluntate ſolâ, aut etiam actu o committunt peccatum fornicationis, ſtupri, adulterij rilegij, inceſtus, aut raptûs: qui in peccatum mollitiei liberatè incidunt, pollutionibus deliberatè delectantur, t eas ſibi tactibus impudicis vel aliis modis procurare nantur: qui infandum Sodomiæ aut beſtialitatis crimen rpetrant, aut aliis illicitis, aut infamibus concumbendi odis ſe polluunt.

§ III.

Quænam reſtitutiones ob huius præcepti tranſ- greſſionem facienda ſint.

DVobus præſertim caſibus obligatio reſtitutionis ali- cuius faciendæ huius præcepti tranſgreſſoribus in- umbere poteſt, nimirùm ratione ſtupri, vel adulterij.

Quod ad ſtuprum ſpectat; certum eſt in primis illum, ui virginem aliquam coniugij promiſſione decepit, & ſub iuſmodi ſpe, corporis illius vſuram impetravit, ad eam n matrimonium ducendum obligari etiamſi fictè tantùm & doloſè promiſerit. Ita Navarrus, Sotus, Adrianus, & lij apud Leſſium lib. 2. c. 10. dub. 3. ſi tamen eſſet condi- ionis valdè inæqualis; aut ſi promiſſionem adimplere non poſſet, puta quia eſt coniugatus: aut ſi ex illius pro- miſſionis impletione grave aliquod ſcandalum timeatur: tunc promiſſioni ſatisfacere cenſebitur, ſi ſufficientem illi, pro ratione conditionis & ſtatûs, dotem tribuat; vt docet Navarrus c. 16. n. 18. & poſt illum Toletus l. 5. c. 11.

2. Certum est etiam illum, qui violentiâ, aut imp nis precibus, aut falsis & dolosis persvasionibus virgin ad stuprum induxit, teneri illam vel ducere, vel conve enter dotare, vt habetur ex cap. *si seduxerit*, de adulter Quod si virgo nullâ vi aut promissione, nullis item i portunis precibus, aut dolosis persvasionibus ad peccatu inducta est, sed ipsa sponte & liberè in illud consensit, n la restitutionis faciendæ obligatio incumbit, vt docet N varrus suprà, Lessius sup. dub. 2. & alij: quia iuxtà reg lam 28. juris in 6. *Scienti & consentienti non fit iniuri* l gesque Canonicæ, vt observat Navarrus ibid non ob gant ad restitutionem nisi eum, qui aut violentiam, a dolum seu deceptionem ad stuprum perpetrandum adh buit: quod etiam similiter dicendum existimat idem N varrus, si virgo per stuprum deflorata æquè commodè convenienter nupsit. ac si minimè peccasset, quia stupru illius nemini innotuit: tunc enim, quamvis ille qui ea ad peccandum induxit, gravem & rigidam pœnitentiam c ram Deo subire teneatur, ad nullam tamen restitutione illi faciendam tenebitur: quia scilicet nullum damnu passa est, quod pecunia æstimari possit.

Quod spectat ad adulterium si mulier coniugata filiu ex adulterio suscepit, tenetur omnibus modis, quibus p test, citrà famæ dispendium, aut vitæ periculum, procur re ne legitimi hæredes ratione huius illegitimæ prolis al quid detrimenti patiantur: vnde si habet bona aliqua pra ter dotem sibi propria, quæ possit quibus velit tribuere tenetur illis tantùm legitimis hæredibus applicare, quar tùm satis erit, ad compensationem damni per spurium i lati aut inferendi. Ita Caietánus opusc. 31. resp. 14. N varrus cap. 16. num. 47. Toletus lib. 5. capite 11. Lessiu libro 2. cap. 10. dupl. 7. & alij communiter.

3. Quod si mulier nulla eiusmodi bona possideat, ne que vllo modo damnum illud compensare possit, quærun Theologi an teneatur etiam cum periculo vitæ, vel dispen dio famæ, crimen suo marito vel filio suo spurio prodere

Respon-

ſpondetur ex communi Doctorum ſententia, vt videre
apud Leſſium & Toletum ſuprà, non teneri cum pe-
ulo vitæ: quamvis autem aliqui exiſtiment ad id obli-
i cum honoris & famæ diſpendio, probabilis tamen
tuta in praxi eſt ſententia Scoti, Innocentij, Panormi-
i, Cajetani, Navarri, & aliorum, quos refert &
ibus ſubſcribit Leſſius ſuprà, dub. 7. qui negant mulie-
n cum notabili famæ honoriſque diſpendio ad crimen
um marito vel filio ſpurio revelandum obligari: quo-
m ratio eſt, quòd fama, cùm ſit bonum ſuperioris or-
nis, præſertim cùm illius dictis neque maritus, neque
rius filius credere teneantur: *allegantj enim ſuam tur-
udinem,* iuxta regulam juris, *nulla debetur fides*, pro-
deque ex illa peccati ſui declaratione nihil aliud ſe-
eretur, niſi ſcandalum in familia & diſcordia inter fi-
s: vnde etiam cap. *Officij*, de pœnitent. & remiſſ. ni-
aliud præſcribitur reſpectu mulieris, quæ filium ſup-
ſuerat, nec ſuppoſitionem illam marito revelare vole-
t, ſicut nec alterius qui prolem ex adulterio ſuſcepe-
t, niſi vt competens ſatisfactio per diſcretum Sacerdotem
rique injungatur: vnde iuxta illum canonem prudentis
it Confeſſarij, eiusmodi mulieri, præter alia opera ſatis-
ctoria, præcipere vt ſolitas expenſas, quantùm poterit,
bitâ ratione ſtatûs, valetudinis, &c. imminuat, & majo-
ſedulitate rem domeſticam adminiſtret: & ſi quid lu-
proprio labore captare poſſit, illud in compenſationem
iorum aut hæredum applicet: & alia ſimilia præſtet,
ibus ſi non totum damnum, ſaltem illius partem ali-
iam compenſare conetur.

4. Quæres, vtrùm ipſe adulter ad reſtitutionem ali-
am faciendam obligetur. Reſpondetur, ſi moraliter ei
rtum ſit filium, qui ex muliere cum quâ peccavit na-
s eſt, ſuum eſſe, obligari illum ad compenſationem da-
norum, quæ legitimo marito aut eius hæredibus obve-
re poſſunt; ſive ratione alimentorum quæ illi præſtan-
r; ſive ratione hæreditatis, quam cum aliis legitimis fi-

lijs

Iijs tanquam vnus ex illis aditurus est. Et hæc est co munis sententia Doctorum, paucis exceptis, quorum o nionem vt minùs probabilem & tutam meritò reijcit L sius suprà dub. 6.

SECTIO VII.

Explicatur septimum Decalogi præceptum

Non furaberis.

CVm hoc septimo præcepto, vt observat Cathechisn Rom. part. 3. cap. 8. Deus in tutelam veluti suam na nostra exteriora suscepit: ita vt nullus ea iniustè su pere, aut invitis nobis, detinere possit, quin iniuria illa ipsum etiam Deum refundatur, ac obedientia illi deb violetur. hinc patet, quanti facienda sit huius præce observatio, & quo studio illius obligationes omnes per stigandæ sint, præsertim cum innumeris propè modis illud peccetur. Vt igitur majori cum luce in illius ex catione procedamus, ipsius juris ac justitiæ principia b viter consideranda nobis sunt, vt ex illis postea ratio omnes, quibus erga proximi bona obstringimur, enucl tiùs cognoscamus.

§ I.

Quid iuris, quid iustitiæ nomine intelligendū

1. NOmen juris (vt illius varias & multiplices acce ones omittamus) in duplici præsertim significa ne sumi solet. Primò pro lege tam naturali quàm p tivâ, sive divinâ sive humanâ: quo sensu dicimus e. g. rentibus honorem deferre, esse de iure naturali; Sa mentum Baptismi recipere, esse de jure divino positi eo etiam sensu legum & sanctionum Ecclesiasticarum

ionem juris Canonici nomine indigitamus. Secundò itur pro facultate illa, seu potestate legitima quam s habet ad rem aliquam obtinendam aut retinendam, ad aliquid faciendum, ita vt ab illius reî obtentione, vel lia actione facienda impediri licitè non possit.

Similiter justitiæ nomen duobus potissimùm modis acitur. Primò pro virtute quâdam generali, quam Sans Anselmus Dial. de verit. cap. 13. vocat *Rectitudinem intatis*: quo sensu virtutes omnes in se complectitur, pro illis sive generatim sive speciatim significandis plenque in Scriptura ponitur, vt Matth. 5. *Beati qui esunt & sitiunt iustitiam*: & capite 6. *Attendite: ne Iustim vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis.*

2. Secundò pro virtute particulari, quæ à Sancto Dore 21. quæst. 58. art. 1, & à Iurisconsultis communiter finitur: *Constans & perpatua voluntas ius suum vnicuique buendi*: quorum verborum sensus est, justitiam esse virtem, quæ inclinat & firmat voluntatem ad tribuendum icuique quod suum est: quâ in acceptione vna est ex latuor illis virtutibus, quæ à Sancto Ambrosio in c. sexm Sancti Lucæ vocantur *Cardinales*, eo quòd sint aliaim virtutum tanquam cardines: ita vt sicut ostium in rdine, sic (vt loquitur S. Gregorius lib. 2. mor. cap. 26.) *nnis honesta vitæ ratio, & vniversa boni operis structura, lis inniti quodammodo videatur.*

3. Dividitur autem justitia à S. Doctore quæst. 61. art. in commutativam & distributivam. Iustitia distributiva la est, quæ dividit & distribuit munera, officia, oneta, boa & alia similia communitatis alicuius propria secundùm roportionem quam vocant geometricam: id est, considerando non solùm valorem & quantitatem bonorum ilorum aut onerum, &c. sed etiam personarum conditioem idoneitatem, merita, &c. Commutativa verò illa est, uæ constituit æqualitatem inter personas particulares seundùm proportionem arithmeticam: id est considerando olùm valorem vel quantitatem rerum sine vllo respectu

ad

ad personas : v. g. mutuatus est aliquis centum aure qualiscunque sit, dives an pauper, nobilis aut ignob debet centum aureos reddere.

§ II.

Quid sit ius ad rem, & ius in re.

CElebris illa divisio juris, quæ à Theologis & Iuris tis tractatur, lucem dabit varijs difficultatibus circa jus præcepti violationem occurrentibus, ideòque à præter mitti non debuit. Ius igitur ad rem est illud q habetur, per alicuius contractus stipulationem, puta donationem, emptionem, &c. antequam illius rei donata vel empta est, traditio fiat. Ius in re est il quod per ipsam rei traditionem acquiritur.

Hæc est autem vtriusque differentia, quòd jus in re faciat illam propriam eius qui acquisivit, vt quocun in loco sit, & in cuiuscunque manus pervenerit, facu tem habeat, eam ubicunque reperit, recipiendi, & à q cunque repetendi, obligeturque ex justitia eam ei rest ere, quisquis acceperit : Ius verò ad rem, non tribua cultatem eiusmodi in ipsam rem; sed solummodò t lum justum & aptum ad habendum illius rei dominiu e. g. quis emit eqvum ab altero illiusque pretium sol si eqvus ille nondum ei à venditore traditus sit, habet t tum jus ad illum eqvum, non verò in illo : vnde si ven tor, fraudulenter eundem eqvum alteri vendat & trad primus emptor non potest ab illo altero eqvum repete sed agere tantùm potest in venditorem, vt pretium re tuat, sibique præterea persolvat quantùm sua interer contractum illius venditionis anteà celebratum, firm esse & ad plenum effectum perduci : è contra si eqvus le venditus, sed nondum traditus, moriatur aut furto ducatur, venditori perit & non emptori.

2. Ex quibus intelligi potest quid sibi velint leges ci les, dum dicunt, ei qui habet jus in re, competere act ne

m realem, quæ *Vendicatio* vocatur, qua res ipsa reperi sumi possit ubicunque reperiatur: ei verò qui habet ntummodò jus ad rem, competere actionem personalem, n quâ res ipsa in cuiuscunque manus devenerit, possit ndicari & accipi; sed quâ traditio ejus possit exigi à rsonâ, cum quà stipulatio de re illâ intercessit.

§ III.

Quid sit dominium, & quibus personis competat.

PLures sunt juris particularis species, variæque rationes, quibus competere potest alicui facultas accipiendi aut retinendi rem aliquam, vel de illâ disponendi, inr quas præcipua, & ad quam reliquæ aliquo pacto reucuntur, est dominium; ex cujus proinde explicatione, uid de aliis sentiendum sit, facilè poterit intelligi.

Ac in primis observandum est, duplex esse dominium, jurisdictionis scilicet & proprietatis. Dominium jurisdictionis est potestas gubernandi sibi subditos; illis aliquid præcipiendi, aut prohibendi, illos judicandi, puniendi, vel præmiandi.

Dominium verò proprietatis, est jus possidendi rem aliquam, & de illâ tanquam suâ disponendi: estque rursùm duplex: perfectum scilicet & imperfectum. Dominium perfectum, quod & plenum dicitur, continet proprietatem rei & commodorum ejus, extenditque se ad omnem ejus vsum & dispositionem, nisi lege aliquâ divinâ vel humanâ prohibeatur: Dominium veró imperfectum habet tantùm proprietatem absque emolumentis vel emolumenta absque proprietate. Primum vocant jurisperiti dominium directum, quale est principis, respectu feudorum, aut illius qui dedit agrum in emphiteusim: secundum vocant dominium vtile, quale habet feudatarius, emphiteuta, vsufructuarius, &c.

2. Quod autem spectat ad subjectum dominij, seu personas illius capaces, Theologi communiter docent illud

nonnisi naturæ rationali competere posse: cùm per illam rationem quisque potestatem habeat immediatè in actus suos, & per hos in alias res exteriores.

Atque in primis certum est, Deum in omnes creaturas summum quoddam & absolutissimum obtinere dominium; quod Scriptura innumeris propè in locis testatur: proindeque illum liberè, & prout ipsi placuerit, de omnibus creaturis sine cuiusquam injuria disponere posse. Certum est etiam hominem esse dominij capacem, iuxta illud Genes. 1. *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, vt præsit piscibus maris, bestiis terræ &c.* vbi tribuitur homini præfectura & dominium in alias creaturas inferiores, ratione imaginis divinæ quam gerit, quæque in intellectu rationis capaci, & liberâ voluntate consistit. Sed difficultas est de quibusdam hominibus in particulari, an de facto dominium aliquod, & quarumnam rerum habeant: ac præsertim de filiisfamilias, de quibus breviter dicimus, quòd secundùm juris dispositionem, quandiu sub patriâ potestate constituti sunt, duo sunt tantummodò genera bonorum, quorum perfectum dominium habere possunt; castrensia scilicet & quasi castrensia. Bona castrensia sunt illa, quæ in militiâ vel occasione militiæ justè acquiruntur, vt stipendia, donaria ducum, &c. Quasi castrensia verò sunt ea, quæ ex beneficio Ecclesiastico; aut officio publico, judicis v. g. aut advocati, aut ex professione alicujus artis liberalis proveniunt. Bonorum autem illorum, quæ adventitia vocantur, id est quæ ex aliorum donatione, vel ex propria industriâ, negotiatione, &c. proveniunt, dominium quidem directum habere censentur, non tamen de ijs disponere possunt absque consensu patris, penes quem illorum administratio, & utilitas remanet. Quæ omnia fusiùs explicata videri possunt apud Navarrum cap. 17. num. 4. Lessium lib. 2. cap. 4. dub. 3. & alios.

§ IV.

Quibus modis dominium proprietatis acquiratur.

RES externæ quæ sub dominium proprietatis cadere possunt, duplicis sunt generis: vel enim nullius sunt, vel alicuius propriæ: & de vtrisque quæstio proposita intelligi potest.

Atque in primis quod spectat ad res illas, quæ nullius dominij sunt, dicendum est spectato communi naturæ ac gentium jure, illas fieri primi occupantis, nisi leges civiles & locorum consvetudines de aliquibus in particulari aliter constituant: proindeque hæc occupatio est legitimus modus, quo prædictarum rerum dominium acquiritur. Id patet ex *Paragraf. feræ* instit. de rer. divis. & ex leg. 1. ff. de acquirendâ possess. item ex l. 1. & 3. ff. de acquirendo rer. domin. quibus legibus omnes Theologi subscribunt.

Hinc colliges feras & animalia sylvestria, quæ in nullius potestate sunt, vel quæ jam ab aliquo capta illius potestatem evaserunt, & in libertatem naturalem se vindicarunt; vbicumque reperta fuerint, capi posse: è contrà verò animalia illa, quæ natura mansveta sunt & domestica, quamvis è domini domo effugerint, vbicunque oberrantia reperiantur, esse restituenda: quia tanquam ad dominum pertinentia considerantur, vt fusius explicat Lessius lib. 2. de iust. & jure, cap. 5. dub. 6. vnde parag. *Gallinarum*, instit. de rerum divisione ille dicitur furtum committere, qui eiusmodi animalia, cum effugerint, detinet. Simili ratione lapilli, gemmæ, margaritæ & alia similia quæ nunquam dominum habuerunt, & in littore maris aut aliis locis inveniuntur, sunt primi occupantis.

2. Secûs verò dicendum est de rebus illis quæ domini aliquan-

aliquando habuerunt, & casu aliquo fuerunt amissæ, v. g. quæ naufragio facto ejectæ sunt ad litus maris, quisq enim res eiusmodi reperit, illas dominis restituere debe dignoscere possit, & ad illos dignoscendos moralem d gentiam adhibere tenetur. Quod si illarum rerum do ni dignosci non possint, tunc secundùm S. Doctorem 2, qu. 66. a. 5. cui plurimi alii Theologi subscribunt, sun læ pauperibus erogandæ, vel in alios vsus insumen Ratio est, quia rerum illarum non desinit esse domin qui eas amisit, ideòque, si ipsimet restitui nequeunt, sal restitui debent illis, quibus velle præsumitur, nemo est rem, qui amissam rem suam non malit pauperibus da quàm in alios vsus expendi.

3. Non desunt tamen Doctores qui sententiam cont riam tuentur, asserantque res illas inventas domino nimè comparente, post diligentem inquisitionem, ab ventore posse retineri, cùm nullo jure naturali aut Eccl astico id prohibeatur. Ita Sotus, Medina, & alij apud L mannum lib. 3. de iust. tract. 1. cap. 5. qui rectè conclu quòd, quamvis hæc posterior sententia sit probabilis, que temerè damnandus esset qui eam sequeretur; pr tamen sit magis pia & in praxi tuta: præsertim, cùm cundùm illam, ut monet Navarrus cap. 17. num. 170. p sit inventor, si aliquâ egestate laboret, sibimet rem inv tam aut partem illius retinere, maximè de consilio p dentis Confessarii, cuius erit determinare, quid in eiusn di casu magis expedire videatur.

Quod spectat ad res illas, quæ sunt alicuius propr dicendum est rerum eiusmodi dominium acquiri, vel voluntatem propriam domini rei illius suæ dominium alterum transferentis, quod duobus potissimùm modi genere fieri potest, scilicet vel per aliquem contractu puta venditionem, permutationem, &c. aut absque c tractu per donationem, promissionem, &c. vel per vol tatem Superioris, aut dispositionem legis ob justas ca rei alicuius dominium ab vno in alterum transferen
qu

d præsertim fit per præscriptionis legem. De quibus
nibus & singulis in sequentibus paragraphis agendum
.

§ V.

De præscriptione.

PRæscriptio seu vsucapio, vt loqvuntur Iurisperiti, est modus quidam acquirendi dominij per possessionem cuius rei, certo temporis spatio legibus definito contiatam: ic autem acquirendi dominii modus civili ju introductus est; *Ne diu & ferè semper*, vt habetur le 1. de vsurp. & vsucap. *quarundam rerum dominia inta essent*: & locum habet, non solum in foro conscitiæ; ita vt possit quis licitè rei alicuius dominium, titu præscriptionis, acquirere, vt pluribus probat Leslius l.2. p. 6. dub.17. dummodò tamen præscriptio illa legitima, habeatque requisitas à jure conditiones, quæ quatuor mmaniter à Doctoribus numerantur. Prima est posses; nam secundùm regulam juris: Reg. 3. in 6. *Sine possione præscriptio non procedit.* Secunda est bona fides: si idem vt ibidem habetur, Reg. 2. *possessor malæ fidei*..."*mpore non præscribit.* Tertia est titulus probabiliter præmptus, puta donationis, emptionis, successionis, &c. vt onstat ex digest. leg. 4. tit.4. & sequ. Quamvis interdum ona fides etiam sine titulo ad præscriptionem sufficiat; uando scilicet nulla præsumptio in contrarium habetur, ec jus commune contradicit. Quarta denique est contiuatio possessionis tempore legibus definito.

2. Quæres quantum temporis requiratur ad legitimam æscriptionem. Respondetur ex communi Doctorum sentiâ apud Lessium supr. cap. 6. dub. 2. 3. 2. & seq. ad præriptionem seu vsucapionem rerum mobilium quarumanque, cum titulo probabiliter præsumpto, requiriri ossessionem per triennium bonâ fide continuatam; ne titulo verò, per triginta annorum spatium; e. g. aliuis bona fide tibi rem alienam dedit, quam suam puta.

 bat;

bat: tuque bonâ fide illam acceptavisti; tunc trienn possessione tibi acquiritur res illa ratione tituli donationi quòd si nullo titulo, bonâ tamen fide illam possideas, t non fit nisi triginta annorum continuata possessione.

Ad præscriptionem autem rerum immobilium cum tulo requiriri spatium decem annorum, inter præsente id est eos, qui in eodem territorio habitant, quamvis n in eadem vrbe; viginti annorum inter absentes; trigin verò annorum, si nullus adsit titulus, vt suprà de mobi bus rebus dictum est.

5. Excipiuntur tamen bona immobilia Ecclesiæ, Mon sterii, Hospitalis, & aliorum piorum locorum, ad qu rum præscriptionem requiruntur anni quadraginta: quo si bona illa sint Ecclesiæ Romanæ, nonnisi annorum ce tum spatio præscribi possunt. Bona verò pupillorum siv mobilia, sive immobilia, quandiù in illa ætate sunt, nu lo temporis lapsu præscribuntur, sicut nec res Ecclesi quæ alienari prohibitæ sunt, aut vsibus tantùm sacri sunt destinatæ.

Est tamen observandum non easdem vbiqve leges ci ca tempus & modum præscriptionis esse receptas, ac pr inde cuiusque regni aut loci speciales leges & legitim consvetudines esse super hac re consulendas.

§ VI.

De contractibus in genere.

1. NOmine contractûs intelligitur conventio aliqua i ter duos facta, ex qua in vtroque, vel saltem in a terutro illorum, obligatio aliqua nascitur. Sunt autem lii contractus qui vocantur *nominati*, alij *innominati* c cuntur. Contractus *nominati* sunt illi, qui speciali nom ne inter se distingvuntur, vt emptio, venditio, locatio & Contractus verò *innominati* sunt illi, quibus nullum sp ciale nomen assignatum est; dividunturque à Iurisperit in quatuor species, quæ his verbis exprimuntur: *do, des; do vt facias: facio, vt des: facio vt facias.* His

His prænotatis dicendum 1. contractum omnem sponte iberè factum, quamvis in eo non serventur juris formlitates, obligare tamen in foro conscientiæ; ita vt alterio contrahentium invito, rescindi non possit, nisi jure quo positivo irritus sit, aut irritari possit. Ita Gomesi-. Couarruuias, & alii, quos citat & sequitur Lessius suà dub 4. Ratio est, quia jure naturæ tenetur quisque ere quod promisit altero acceptante, vt ex infra dicen- pleniùs constabit.

2. Dicendum 2. contractum illum in quo contingit e- r circa substantiam rei, iure naturæ irritum & invalidum e. Ita S. Antoninus, Sotus, Cajetanus, & alii apud eum Lessium suprà. dub. 5. quia, vt dicitur leg 9. C. de ris & facti ignorantia. *Errantis nullus est consensus*: sine consensu autem nullus est contractus: e. g. si quis emmam vendat existimans esse crystalli fragmentum, nptor re compertâ tenebitur ad restitutionem gemmæ, ut ad justum ejus pretium venditori persolvendum: secus verò si error solummodò sit circa qualitatem rei; vt cognoscens esse gemmam, sed valorem eius ignorans, ili pretio eam vendiderit; tunc enim validus quidem erit ontractus, tenebitur tamen emptor postquam id rescivet, supplere id, quod justo gemmæ pretio defuit, vt docent suprà citati Authores.

Dicendum 3. contractum illum, cui alterutrius contrahentium dolus causam dedit, non esse omnino jure naturæ irritum; sed tamen pro arbitrio ejus qui deceptus est contractus solubilis sit, irritari posse. Ita Ægidius Koinch, & alii apud Laymann. l. 3. de just. tr. 4. cap. 5. & essius suprà, Quod non sit irritus, patet ex eo quod si qui deceptus est, velit contractum subsistere, deceptor esilire non potest: *Ne lucrum ex dolo suo reportet*, vt habetur cap. 1. de eo qui duxit in matrimonium: quod erò irritari possit pro arbitrio illius qui deceptus est, constat etiam ex eo quod qui dolo inducit alterum ad contrahendum, injuriam ei facit: ac proinde tenetur eum re-

stituere in integrum, & reddere omnia infecta, si dec[e]ptus velit.

5. Dicendum 4. contractus omnes ex aliquo gravi m[e]tu injustè incusso celebratos, non esse quidem jure nat[u]ræ irritos; sed irritari posse, & revocari in foro consc[i]entiæ pro arbitrio ejus qui metum injustè passus est. I[ta] Sotus, Paludanus, Richardus, & alii apud Lessium sup[ra] dub. 6. Id patet tùm ex eo quod, vt habetur cap. 1. [de] his quæ vi metusque causa fiunt, *quæ vi & metu fiunt, d[e]bent in irritum revocari*: tùm etiam quia, vt dicit S. Th[o]mas 2. 2. quæst. 89. a. 7. ad 3. *qui vim intulit, hoc mer[e]tur, vt ei promissio non servetur.* Eadem etiam ratio, qu[æ] suprà de dolo allata est, potest de metu injustè illato i[n]telligi; qui enim metum injustè incussit, injuriam alt[e]ri intulit; vnde tenetur illum in priorem statum restit[u]ere; & alter ius habet exigendi hanc restitutionem. P[er] metum verò gravem intelligimus illum, qui est de ma[lo] aliquo, quod viro constanti formidabile est, eúmque m[e]rito commovere potest; qualis est metus mortis, exili[i], carceris, infamiæ, amissionis bonorum, &c. Ad metu[m] quoque gravem pertinere dixit Lessius suprà, metum r[e]verentialem, quo filius timet gravem offensionem patris, subditus Principis, vxor mariti, &c. vbi rectè observ[at] metum etiam gravem dici posse illum, qui respectivè s[o]lùm talis est; vt si sit de aliquo malo, quod quamvis v[i]ro constanti non sit formidabile, fœminæ tamen vel p[ue]ro, vel seni formidandum meritò videtur.

§ VII.

De promissionibus, donationibus, & testamentis.

1. PRomissionis nomine non intelligimus hic promissi[o]nem illam quæ fit sub aliquo onere vel conditi[o]ne, quæque vt sic extendi potest ad omnes ferè stipula[tio]nes & contractus, in quibus vt plurimùm promissio a[li]qua reciproca intervenit; sed promissionem simplicem [&]

gratu

gratuitam, quâ ex mera liberalitate aut gratitudine aliquid alteri promittitur; de quâ.

Dicendum 1. promissionem antequam acceptetur, nullam parere obligationem naturalem aut civilem: quod & similiter de donatione intelligendum est: vnde sequitur quod vtraque ante acceptatione possit licitè revocari. Ita Sotus lib. 4. de iust. quæst. 5, art. 1. Suares tom. 2. de relig. lib. 4. cap. 2. Lessius lib. 2. cap. 18. dub. 6. & alii communiter. Ratio est; quia omnis promissio & donatio suapte naturâ respectiva est, cuius proinde obligatio ex alterius partis consensu dependet.

Excipiunt tamen Doctores aliqui promissiones factas Ecclesiæ, Hospitali, Monasterio, aliisque locis piis; existimantque etiam antè acceptationem, promissiones & donationes eiusmodi obligare: alii verò Theologi hanc exceptionem non admittunt; asseruntque vniversim promissionem non acceptatam minimè obligare: quam sententiam probabilem & in praxi tutam existimat Laymann. supr. tra. 4. c. 1 & pro illa Sotum, aliosq; Doctores citat.

2. Dicendum 2. promissionem seriò & deliberatè factam, & ex animo verè promittendi, seque alteri obligandi, ex virtute fidei seu fidelitatis, vbi acceptata fuerit, obligare, etiam sub peccato mortali, si res promissa sit alicuius momenti. Ita Navarrus, Sotus & plures alii quos citat & sequitur Lessius supr. dub. 8. Ratio est quia omnis promissio dat ius ad rem promissam, quod etiam ad hæredes promissarii transit: & si fiat per formam stipulationis, datur etiam actio in foro exteriori, & promissor cogi potest sententiâ judicis ad promissionem implendam: vnde sequitur illam inducere strictam aliquam obligationem, quæ proinde sub peccato obliget. Quod si quis vtatur verbis quidem promissoriis, non tamen animo seriò promittendi; sed solummodo ad significandum solum propositum, vel ad firmiùs asseverandum, vt ei credatur: tunc, vt rectè observat idem Lessius, non censetur obligatio sub peccato mortali ad implendum id

quod sic promisit, nisi fortè ex fictâ illâ promissione not‑
bile aliquod damnum alterius sequatur; & hoc sensu dic
intelligendas esse promissiones plurimorum, qui solen
multa se promittere facturos; cùm tamen non intendar
seriò se ad id obligare, aut aliis jus exigendi tribuere, se
duntaxat firmiter id asseverare.

3. Quæres quanti valoris aut momenti esse debeat r
promissa ut promissionis violatio censeatur peccatu
esse mortale? Navarrus cap. 18. num. 6. existimat suffic
re valorem rei promissæ talem esse, qui in furto ad pe
catum mortale sufficeret: probabiliùs tamen Lopes lib.
de contr. cap. vltimo, & Lessius suprà 6. docent, in pr
missione ad materiam peccati mortalis constituendam,
longè majorem valorem quàm in furto requiri; qui t
men valor difficile determinari potest, sed viri prudentis j
dicio ex æquo & bono dijudicari debet: certè commu
hominum æstimatione maior iniuria fieri censetur, si qu
aureum vnicum surripiat quàm si quatuor vel quinque a
reos ex liberali promissione debitos non solvat.

Dicendum 3. promissionem alteri factam, & ab eo a
ceptatam, desinere obligare: si res promissa fiat inuti
aut illicita, aut impossibilis: item si status rerum aut p
sonarum ita mutetur, vt secundùm judicium viri pruden
promissor non videatur illum eventum voluisse comp
hendere: quod ex conditione rei promissæ, aut ipsius p
missionis, vel etiam promissarij, alijsque circumstantiis
judicandum est. Ita Cajetanus, & alij, quos citat & seq
tur Lessius supr. dub. 10. Ratio est, quia promissio n
censetur habere vim, nisi ex eâ voluntate & intention
quam promittens explicitè vel implicitè habuit, dum p
misit: ex quo sequitur quod vltra hanc intentionem
pressam vel prudenter interpretatam non possit oblig

4. Dicendum 4. donationem illam quæ dicitur inter
vos, id est, cùm quis ex merâ liberalitate sic donat,
etiam se vivo velit rem donatam esse alterius, factam
eo qui donare potest, id est, qui dominium & adminis
tionem habet rei quam donat, cum facultate illam a

andi, posse etiam post donatarij acceptationem revocaη, ob quasdam causas legibus expressas : quarum præci ua est ingratitudo ipsius donatarij ; vt si donatarius inju ias atroces in donantem effuderit ; si violenter illum per usserit ; si ex certâ malitiâ notabile damnum bonis eius ntulerit : aut si ad gravem inopiam redactum non aluerit. ta Sylvester, Gomesius, & alij, quos citat & sequitur Lesius suprà, dub. 14. vbi tamen observat donatarium an e udicis sententiam non teneri ad restitutionem, quia est pœa, quæ prærequirit donatoris querelam, & ingratitudiis probationem.

5. Dicendum 5. donationem, quæ fit causa mortis, id est, cùm quis ita donat, vt rem non velit absolutè & irrevocabiliter esse alterius nisi post suam mortem, qualiter in testamentis & codicillis fieri solet, posse ad arbitrium donantis revocari. Ita communiter Doctores : vnde Apostolus Heb. 9. dicit quod, *Vbi testamentum est, mors necesse est intercedat testatoris ; alioquin nondum valet, dum vivit qui testatus est :* & Iurisperiti communiter dicunt : *Ambulatoriam esse testantis voluntatem vsque ad supremum vitæ exitum.* Est tamen difficultas inter Theologos, vtrum testamentum sit validum in foro conscientiæ, si desint ei solemnitates legibus requisitæ. Omissis aliorum sententiis, probabilis & in praxi tuta videtur esse illa, quam propugnant Adrianus, Angelus, Tabiena, Sylvester, Ioannes Medina, Lopes, & alij quos citat & sequitur Lessius, suprà cap. 19. dub. 3. quæ asserit eiusmodi testamentum in foro conscientiæ validum esse, & licitè retineri posse id quod ex tali testamento habetur, sive titulo hæreditatis, sive legati. Ratio est, quia, vt dicitur paragrapho *Per traditionem*, institutione de rerum divisione, *nihil est tam conveniens naturali æquitati, quàm voluntatem Domini volentis rem suam in alium transferri, ratam haberi.* Præterea testamentorum solemnitates à legibus eo solum fine introductæ sunt, *ne quid falsitatis in testamentum incurrat*, vt dicitur *l. quæstionem* 23. C. de fidei commissis : quare

dummo-

dummodò certò constet de ultimâ testantis voluntat potest quis rem, sibi eius testamento relictam tutâ consc entiâ retinere.

§ VIII.
De Emptione & venditione.

1. DVÆ sunt præcipuæ conditiones in qualibet empti ne & venditione obseruandæ, vt docet S. Thom 2. 2. qu: 77. a. 1. & sequ. Prima est, vt fraus omnis & d lus absit, tam ex parte venditoris quàm emptoris: ex qu sequitur contra justitiam esse, si quis vendat rem habe tem vitium aliquod, seu defectum in quantitate aut qu litate, eodem pretio, quo venderetur, si eiusmodi d fectu & vitio careret: proindeque peccare qui mensura adhibent illegitimas aut pondera dolosa, iuxtâ illud Prov 10. *Statera dolosa abominatio est apud Deum*, item qu mixtione aliquâ res efficiunt deteriores; vt caupones a quam vino miscentes: frumentarii qui tritico miscent ali semina deteriora, sicut illi qui Amos 8. dicebant: *quis quilias frumenti vendamus.*

Vnde idem S. Doctor sup. a. 3. asserit rei quæ venditu vitia occulta quæ ab emptore deprehendi non possunt quæque illius valorem notabiliter diminuunt, aut illan emptori inutilem vel incommodam reddunt, esse manif standa. Quod etiam docuit S. Ambros. l. 3. de offic. cap 10. *In contractibus*, inquit, *vitia eorum quæ veneunt proa iubentur: ac nisi intimaverit venditor, quamvis in ius em ptoris transierint, doli actione tenetur.*

Quæ autem de venditore, hæc etiam de emptore intel ligi debent: omnem scilicet fraudem ab emptione abess debere: proindeque contra iustitiam esse, rem aliquan pretiosam pro vili, puta gemmam pro fragmento vitri emere ab alio, qui eius valorem ignoret: secùs si in ali qua regione res parvi æstimentur, qui tamen alibi cense rentur pretiosissimæ, putâ margaritæ, gemmæ, aut alia i generis, quæ vt plurimùm in Indiis & aliis dissitis regio

nibus

ibus pro cultellis, tintinnabulis, & aliis similibus crepuniis licitè permutantur.

Secunda conditio ad justitiam emptionis & venditiois ex mente S. Doctoris necessaria, est vt res neque caris vendatur, neque vilius ematur quàm illius pretium xigat. Pro cuius intelligentia obseruandum est duplex ese iustum pretium alicuius rei. Primum est, quod à poestate publica taxatum est; & vocatur à Doctoribus preium legitimum, quasi lege definitum: & illud augere in vendendo, aut minuere in emendo non licet. Secundum est illud, quod communi hominum æstimatione determinatur, quando à publicâ potestate minimè taxatum est, & pretium vulgare seu commune dicitur, habetque quandam latitudinem: cùm enim ex plurimorum æstimatione pendeat, qui non eodem modo de rerum valore iudicant, hinc fit quod aliqui, verbi gratiâ, decem nummis valere arbitrantur, quod alii vndecim, alii verò tantùm nouem æstiment: vnde à Doctoribus hoc vulgare & commune pretium triplex esse dicitur, infimum scilicet, medium, & summum, quod etiam rigorosum nominatur. Quamvis autem in exteriori foro, actio minimè detur ei, qui emendo carius vel vendendo vilius non est deceptus vltra dimidium iusti pretii: in foro tamen conscientiæ omnis venditio, in quâ iusti pretij latitudo exceditur & omnis emptio, in qua iusti pretii quantitas non attingitur, iniusta est, & divinæ legi contraria. Ita S. Thomas art. 1. & hæc est etiam expressa doctrina Sancti Augustini l. 13. de Trin. cap. 1.

3. Sunt tamen duæ causæ, ob quas licitum est rem pluris aliquando vendere quàm per se valeat. Prima est ratione officii mercandi: mercatori siquidem merces suas paulò pluris vendere licitum est, quàm ab aliis venderentur, qui non ex officio, sed ex occasione aliquid vendunt. Ita Ioannes Medina, Caietanus, & alii apud Lessium supr. cap. 21. dub. 4. Ratio est, quia pretio aliquo æstimabile censetur, quòd mercator curas & cogitationes suas, ac omne tempus suum in mercibus illis conquirendis, conser-

vandis,

vandis & distrahendis assiduè impendit. Secunda est, ratione damni emergentis, aut lucri cessantis; quando quis in solam emptoris gratiam rem aliquam vendit, quæ sibi est plurimum vtilis, commoda, & etiam necessaria: quo in casu, vt dicit S. Doctor supr. art. 1. *Iustum pretium erit, vt non solùm respiciatur ad rem quæ venditur; sed etiam ad damnum quod venditor ex venditione incurrit: & sic licitè poterit aliquid vendi plusquam valeat secundùm se*: quod quidem iudicio viri prudentis æstimandum. Si verò res quæ venditur, esset maximè commoda emptori, nec venditor ex illius distractione damnum vllum aut incommodum pateretur: tunc, vt rectè monet S. Doctor suprà: *Non debeat eam supervendere: quia vtilitas, quæ alteri accrescit, non est ex vendente, sed ex conditione ementis: nullus autem debet alteri vendere id quod non est suum.*

4. Sunt etiam duæ causæ ob quas interdum potest quis licitè rem minori pretio emere quàm aliàs valeret. Prima est, si emptori parum vtilis sit, illamque solummodò emat in gratiam venditoris; quia tunc pretium & valor illius secundùm communem hominum æstimationem vilescere censetur, vt docet Lessius suprà: in quo tamen cavendum est ne à pauperibus aliisque quos adigit egestas ad propriam supellectilem, v. g. distrahendam, aliquid viliùs quàm par sit emendo iustitia vel charitas violetur. Secunda causa oritur ex ratione & modo vendendi, vt in auctionibus publicis, in quibus sicut aliquando rerum commune pretium ex emptorum contralicitatione augetur: sic etiam interdùm ex defectu emptorum minuitur, vt observat Navarrus cap. 23. n. 85.

Quæres quid de quibusdam rebus censendum sit, quæ nullum certum pretium habent, vt sunt quædam gemmæ, picturæ veteres, &c. an scilicet tanti eas vendere liceat, quanti vendi poterunt. Respondet Lessius supr. cap. 21. dub. 3. quamvis Sotus & quidam alij Theologi ita fieri posse arbitrentur, longè tamen probabilius esse & tutius in conscientia, res eiusmodi non posse licitè vendi

o arbitrio venditoris, sed iuxta æstimationem intelligen-m, aut etiam ipsius venditoris spectatis bonâ fide cir-mstantiis omnibus ad ipsius rei valorem facientibus.

§ IX.

De mutuo, commodato, deposito & locato.

Horum quatuor contractuum, qui frequentiores sunt, & ad quos cæteri aliquo pacto reduci possunt, notitiam hic aliquam generalem proponemus, vt facilius dignosci possit, quibus in casibus hoc septimum Decalogi præceptum occasione illorum violetur, & etiam quâ ratione sub illorum obtentu vsuræ interdum palliatæ committantur, de quibus posteà.

Per mutuum intelligitur traditio rei alicuius numero, pondere, vel mensura constantis, facta eo animo, vt sit accipientis: cum obligatione tamen, vt similis in specie ac bonitate restituatur.

Per commodatum verò, rei alicuius quoad solum vsum gratuita concessio, cum obligatione eandem numero restituendi.

Per depositum, rei alicuius ad solam custodiam traditio, cum obligatione eandem integram restituendi.

Per locatum denique seu locationem, significatur rei alicuius ad vsum vel fructum, certâ conventione factâ, concessio.

2. Differunt autem inter se hi contractus; primo in eo quòd mutuum fiat tantùm de rebus mobilibus; reliqui tres contractus de rebus etiam immobilibus fieri possint, vt fusè ex diversis legibus declarat Lessius.

Differunt 2. in eo quòd per mutuũ transferatur rei mutuo datæ dominium, sufficiatque vt similis in specie restituatur; per alios verò tres contractus non transferatur rei dominium, sed eadem numero debeat restitui, vt docet idem Lessius, & ex iisdem legibus probat. lib. 2. cap. 20. & sequent.

Differunt 3. in eo quòd mutuatarius rem mutuò d tam pro libito consumere possit; commodatarius & loc tarius eâ tantummodò vti, vel fructus illius perciper depositarius verò nec illâ vti, nec ex ea fructus vllos s os facere licitè possit, vt explicat & probat idem Lessiu

Differunt 4. in eo quòd, si res mutuò data & tradi pereat, soli mutuatario pereat, cùm sit in dominio eiu quoad alios verò contractus, in quibus dominium n transfertur, si res aliena apud depositarum vel comm datarium, vel locatarium casu fortuito & sine vlla eoru culpa pereat, domino suo pereat; nec illis incumbat vl faciendæ restitutionis obligatio, nisi aliter expressè conve tum sit, vel aliqua alia ratio specialis ad id obliget, vt e communi legum vsu & Theologorū consensu tradit ide Lessius. Quòd si res illa ex aliquâ culpâ pereat, com modatarius quidem ob cuius solius vtilitatem res gratu itò commodata est, illam tenebitur restituere; si vel le vissimâ eius culpâ perierit, vt habetur cap. vii. de com modato: locatarius verò, qui rem alterius conduxit pre tio, nonnisi ex levi: depositarius autem, qui rem alie nam gratuitò custodit, nonnisi ex culpâ latâ: quia scili cet locatum cedit in commodum locatarij simul & domi ni: depositum verò solius domini vtilitatem respicit.

Differunt denique in eo quòd ratione mutui præcisè vt mutuum est, nihil à mutuario vltrà rem mutuatam aut illius valorem exigere licitum sit; in contractu verò locationis id licitè & iustè fieri possit, vt ex antè dictis intelligitur & plenius ex dicendis constabit.

§ X.

Quid hoc septimo Decalogi præcepto prohibetur.

1. HOc septimo præcepto prohibetur, non solùm quævis iniusta rei alienæ acceptio & detentio, quæ furti nomine designatur; sed etiam (vt explicat S. Augustinus quæst. 71. in Exod.), quævis alia iniusta rei alienæ

contrec-

trectatio, aut damni illatio, & consequenter delibera- quævis voluntas alterius rem iniustè vsurpandi, vel de- endi, aut damnum illi inferendi; vt enim docet S. Tho- s, 1. 2. quæst. 72. art. 7. peccata voluntatis & operis sdem sunt speciei; cum hâc tamen differentiâ, quod ccata operis contra hoc septimum præceptum ad resti- ionem obligent, non verò peccata solius voluntatis. Est autem observandum, solam illam rei alienæ invi- domino vsurpationem ac detentionem, quæ iniusta est, c præcepto prohiberi: quia vt ex communi Theolo- rum doctrinâ observat Toletus, lib. 7. cap. 14. variis ex sibus ablatio rei alienæ invito Domino fieri potest sque vllo iustitiæ detrimento, verbi gratiâ cum fit ex le- timâ superioris authoritate, qui ex causâ iusta & ratio- abili, bona vnius in alterum transfert; qua ratione Isra- itæ non peccaverunt, cùm Deo iubente spoliaverunt Ægy- ios: item cùm fit in vtilitatem domini, vt cum à furio- ensis subripitur, ne vllum percutiat; dummodò tamen alor & pretium eius in vtilitatem domini convertantur: ua ratione dicit idem author non committi furtum ab xore, quæ pecunias clam aufert à marito suo, ne (quòd æpissimè scit ab illo fieri) ludis & commessationibus eas rofundat; dummodò tamen in vsum familiæ pecunias llas convertat: nec etiam peccare illum, qui vinum al- eriùs effundit, ne inebrietur; nec qui chartas rumpit & acerat, ne alij ludendo, blasphemias proferant, aut aliâ ratione peccent.

2. Docet etiam idem Toletus non committi furtum ab eo, qui clam aliquid accepit, quod sibi alias debetur: quandò scilicet certò scit illud sibi deberi, nec potest coram Iudice debiti solutionem exigere, quia debitor est potens, aut debitum probare non potest, aut inde sibi aliquod malum timet, si enim viâ iuridicâ debiti solutionem obtinere posset, peccaret occultè rapiendo; quamvis ad restitutionem minimè teneretur. Monet tamen cavendum esse, ne ex illâ secretâ ablatione, quamvis iustâ, scandalum

aliquod aut damnum alterius sequatur: puta ne alii in suspicionem furti veniant; neve is à quo accepit, rursùm idem debitum solvat? ac denique ut nihil aliud accipiat præterquam quod ipsi debetur, verbi gratiâ si pactum de certâ mercede inter dominum & famulum intercessit, & famulus liberè in illud consensit, non potest famulus vltra illam quidquam sibi sumere, nisi fortè adigatur ab ipso domino ad alia opera præstanda, de quibus inter eos non convenerat; tunc enim teneretur dominus solvere vltra pactum, & eo denegante, famulus, quod sibi iustè deberetur, posset accipere.

Sunt autem duæ species iniustæ ablationis rei alienæ scilicet furtum, cùm aliquid secretò ab alio iniustè aufertur: & rapina cùm palam & violenter aufertur: quâ ratione (vt docet S. Thomas 2. 2. quæst 63. art. 4. & 9.) rapinæ peccatum non solùm specie differt à furto; sed & illo gravius est, quia præter iniustam rei alienæ ablationem, violentiæ illatæ iniuria etiam in eo reperitur, quæ circumstantia ideò in confessione declaranda est.

3. Cùm verò quævis rei alienæ ablatio & detentio iniusta, sit ex genere suo mortale peccatum, vt docet S. Thomas suprà, art. 6. nisi rei furto ablatæ parvitas excuset, difficultas est inter Theologos, quænam quantitas, seu quisnam valor rei ablatæ sufficiat ad peccatum mortale in materia furti constituendum. Variæ sunt Doctorum super hâc re sententiæ: Navarrus cap. 17. num. 4 dimidium regalem (qui ætate illius quinque solidis aut circiter æstimabatur) existimat sufficere ad peccatū mortale in materia furti: Toletus lib. 5. cap. 6. vnum regalem aut duos etiam respectu ditissimi: Sotus lib. 5. quæst: 3. art. 3. ad 3. vnum vel duos aureos. In re maximè difficili probabilissimè loqui videntur illi, qui hanc furti quantitatem viri prudentis & pij arbitrio esse definiendam existimant, idque non solùm ex valore aut quantitate rei ablatæ: sed etiam spectatis circumstantiis tùm personæ cui ablata est. tùm damni quod iniustè illatum est, tùm

am pravæ dispositionis illius qui rem alienam abstulit: quo fit vt peccatum mortale committatur interdum n modici valoris auferendo, si persona cui surripitur ps sit, vt si quis viduæ illi Evangelicæ Christi Domini laudatæ duo illa minuta, quæ in gazophilacium misit, stulisset, totum illius victum (vt idem Dominus loqui- Matth. 12.) surripuisset: item si quis rem modicam etur, vnde damnum aliquod notabile sequatur, vt si à rtore acum, à sutore subulam, à scribâ calamum surri- t; qui eiusmodi instrumenta ad præstanda opera sua urium dierum spatio reperire non possent: item si quis odicum quid furto acciperet, sed animo & voluntate ura surripiendi: haud dubiè in his & similibus casibus odicus valor & exigua quantitas, ad peccatum mortale rti constituendum sufficere posset. Præterea vix est vl- s conscientiæ vtcumque timoratæ, qui si dimidiam vel iam tertiam partem aurei à quocunque furetur, se pec- tum mortale committere non arbitretur. Vnde videtur agis expedire vt prudens Confessarius in hâc furti mate- â, sive pro restitutione injungendâ, sive pro pœnitente o ab hoc peccato infami deterendo, rigidiorem potiùs uàm laxiorem sententiam amplectatur, vt sapienter mo- et Lessius, cap. 12. dub. 8.

4. Quæres 1. quid censendum sit de eo, qui plura mo- ica furta committit? Respondetur cum distinctione: si nim per modica illa furta intendat conquirere notabilem liquam quantitatem, peccat mortiferè per illam pravam itentionem, & etiam per quodvis exteriùs furtum licet nodicum, quod ex illâ intentione fit: si verò absque ta- i intentione, sed ex occasione solùm res aliquas modi- as diversis vicibus furetur; licet vnaquaque vice in par- iculari non peccet nisi venialiter, ob materiæ levitatem: vbi tamen res illæ simul junctæ constituunt quantitatem notabilem ad peccatum mortale sufficientem: tunc si hoc advertat, resque illas iniustè acceptas velit retinere, aut aliquam aliam, quæ quantitatem illam peccati mortalis comple-

compleat, denuò surripere, peccabit mortaliter, vt ex communi Doctorum consensu docet Lessius suprà dub. 8. qui etiam rectè observat moraliter loquendo maiorem quantitatem ad peccatum mortale requiri, quandò quis valde dissitis temporum intervallis aliquid eidem subtrahit, quàm brevi tempore aut simul accipiat: item maiorem adhuc quantitatem requiri, quandò quis à diversis modicas res furatur, quàm si ab vno easdem res furetur: eò quòd minus illi singuli lædantur, quàm si aliquis solus totum illud damnum sustineret.

§ XI.

Quot modis peccetur contra hoc septimum Decalogi præceptum.

1. EX paragraphis præcedentibus satis constat quàm varii sint & multiplices modi, quibus in hoc præceptum divinum peccatur.

Ac in primis peccant contra illud, qui rem alienam furantur, aut iniustè detinent, vel furari aut detinere iniustè volunt, qui debita non solvunt, aut solvere nimis diu differunt, cùm possint, præsertim si creditor dilationem illam molestè ferat, aut ex illâ incommodum aut damnum aliquod patiatur; qui cum violentiâ rem alienam rapiunt, & qui metu iniustè incusso, aut dolo aliquo alterum adigunt, vt contractui oneroso atque damnoso subscribat.

Qui rem aliquam suam, vel sibi debitam apud alterum furtim surripiunt, quandò illam commodè aliâ ratione repetere possunt: præsertim si inde sequatur scandalum aliquod aut damnum alterius, cui licet innocenti furtum illud fortasse imputabitur.

Qui promissionem alteri seriò factam, & ab eo acceptatam in re notabili exequi nolunt: qui cùm sint alterius hæredes aut testamenti executores illius debita aut legata solvere non curant.

2. Quid

2. Qui damnum aliquod alteri deliberatè inferunt, vel
terius damno cooperantur aliquo ex novem modis quos
emoriæ iuvandæ causa Doctores duobus his versibus
omplexi sunt.

Iussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

I. Iussione, filios, servos, aut alias personas sibi subditas
d furtum faciendum, aut damnum alteri inferendum com-
ellendo: aut furtum factum aut damnum illatum ratum
abendo 2. *Consilio*, alteri suadendo, vel promissionibus
ut precibus illum promovendo, 3. *Consensu*, iniustæ ali-
ui actioni consensum præbendo. 4. *Palpatione* seu adula-
ione, ac ementitis laudibus alterum ad aliquid contra
ustitiam faciendam inducendo. 5. *Recursu*, offerendo
vel præbendo refugium iis qui damnum iniustum alteri
ntulerunt; eorum instrumenta occultando aut furta re-
ceptando, & sic peccatum illorum fovendo. 6. *Participa-
tione*, sive in actione furti, rapinæ. &c. sive in prædâ & lu-
cro inde obveniente 7. *Silentio*, seu omissione correctio-
nis; aut inhibitionis ad furtum aut damnum alterius im-
pediendum necessariæ, si sit superior; vel recti & æqui
consilii; si consultor: vel debitæ vigilantiæ, custodiæ, si
custos existit. 8. *Non obstando* damno quòd iniustè infer-
tur, & id minimè faciendo quo damnum impedire possit,
præsertim si ad id ex officio teneatur. 9. *Non manifestan-
do* malefactorem, cùm ad id tenetur ex officio, sive vt da-
mnum impediatur antequam fiat, sive vt resarciatur post-
quam factum est.

3. Peccant etiam contra hoc præceptum, qui rem ali-
quam emunt, quam sciunt vel dubitant esse furtivam vt
sibi retineant; secus verò, vt eam vero domino restituant.

Qui res inventas, cùm possint, vero domino non resti-
tuunt, vel diligentiam requisitam ad illum dignoscendum
adhibere non curant.

Qui emendo aut vendendo dolo vel fraude vtuntur:
qui rem aliquam notabiliter pluris vendunt, aut minùs

emunt

emunt quàm valeat: qui rem defectuosam pro integ vendunt, nec illius defectum occultum emptori patefa unt; qui in pondere, numero, aut mensura fraudem a quam committunt: qui monopolium aliquod iniuste ciunt, quando scilicet plures mercatores simul conspira vt merces omnes alicuius generis coemant, easque post vltra iustum pretium pro arbitratu suo vendant.

Qui servis aut mercenariis stipendium debitum a mercedem detinent, aut absque vlla ratione illis solu onem notabiliter differunt: quod quidem peccatum a huc gravius est, si ex illa dilatione damnum aut inco modum aliquod notabile illis obveniat.

Peccant etiam qui ad lucrum in ludis vel sponsionib faciendum fraude vel dolo vtuntur; qui res alienas lu & aleis exponunt; vel proprias, sed alendæ familiæ n cessarias: qui alium minis, convitiis, fraude aliqua, & ad ludum pertrahunt: qui aleis & similibus ludis iure vili prohibitis immodicam pecuniæ quantitatem exponu

Denique contra hoc septimum præceptum peccant i qui ex mutuo vsuras exigunt; quæ quoniam variis ar bus vt plurimum teguntur & palliantur, idcircò pau fusiùs de illis agendum est.

§ XII.

Quibus modis vsura peccatum committatur

1. SVpponimus vsuræ nomen juxtà communem & vsi tam significationem sumi; vel pro lucro vsurario quod ex mutuo provenit: vel pro actione quâ tale lu crum iniustè acquiritur; seu pro contractu, in quo mu um datur cum pacto expresso vel tacito, aut saltem c voluntate accipiendi à mutuatario vltra sortē principal aliquid pretio æstimabile, tanquam debitum ratione ips mutui: vnde S. August. dixit in Psalm. 36. *fœnerari, mutuam pecuniam tuam dare ei, a quo aliquid plus qu dedisti, expectes accipere.* Ex quo intelligitur vsuram plic

citer committi posse, scilicet vel sola voluntate & in-
ntione, vel pacto explicito, vel implicito; vnde con-
rgit vsura mentalis, vsura formalis & vsura palliata.

2 Est autem certum quascunque vsuras, & quovis
odo fiant, esse illicitas ac prohibitas. Id constat in primis
scriptura Psalm. 14. vbi postquam Propheta Regius di-
; *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo?* respondet;
i pecuniam suam non dedit ad vsuram. Ezech. 8. vbi
opheta declarans, quis verè iustus dici possit, inter ali-
conditiones hanc apponit: *si ad vsuram non commo-
verit, & amplius non acceperit.* Et S. Lucas 6. vbi Chri-
us expressis verbis edixit: *Mutuum date, nihil inde spe-
entes.* Quæ Christi Domini verba continent non modò
onsilium, vt scilicet mutuum detur ex mera charitate,
nihil inde ne quidem gratuitum speretur; sed etiam
ræceptum prohibitivum ne quid ratione mutui exigatur
nquam ex iustitia debitum; quo sensu verba intellexit
rbanus III. cap. *Consuluit,* extrà de vsuris, vbi postquam
uæstionem hanc sibi factam proposuit: *An ille in iudi-
o animarum quasi vsurarius debeat iudicari, qui non
lias mutuo traditurus eo proposito mutuam pecuniam cre-
it, vt licet omni conventione cessante, plus tamen sorte re-
ipiat, &c. Item an negotiator pœna consimili debeat con-
emnari, qui merces suas longe maiori pretio distrahit,
ad solutionem faciendam prolixioris temporis dilatio pro-
ogatur, quàm si ei in continenti pretium persolvatur:*
espondet: *Verum quia quid in his casibus tenendum sit,
x Evangelio Lucæ manifestè cognoscitur, in quo dicitur,
ate mutuum nihil inde sperantes: huiusmodi homines pro
ntentione lucri quam habent (cum omnis vsura & super-
bundantia prohibeatur in lege) iudicandi sunt male age-
e.* Id constat prætereà ex capite *Quia in omnibus,* ibidem,
n quo prohibitum est ne vsurarij manifesti ad communi-
onem altaris admittantur, neve Christianam, si in hoc
peccato decesserint, accipiant sepulturam, & Clement. vn.
de vsuris in Concilio Viennensi decernitur velut hæreti-

ticum esse puniendum illum, qui pertinaciter affirm
re præsumpserit, exercere vsuras non esse peccatum.

Id etiam hâc ratione probat S. Doctor 2. 2. q. 78. a.
quia illicitum est ac iniustum, vt pro eadem re dupl
pretium exigatur, vel vt vendatur id, quod non est ve
dentis, atqui is qui vsuras exigit, duplex eiusdem
pretium exigit; aut vendit id quod non est suum:
enim vsuras accipit pro pecuniâ quam mutuo dedit,
pro vsu illius pecuniæ: si primum, duplex pretium ei
dem rei accipit, nempe summam sorti principali æq
lem, & præterea vsuræ fœnus: Si secundum, vendit r
non suam: cum enim per mutuum transferatur domi
um rei mutuatæ in mutuatariũ, consequenter vsus est
lius, non verò mutuantis.

Ex dictis concludes peccatum vsuræ committi, qu
tiescunque hæc duo simul concurrunt, verum scilicet m
tuum, & pactum vel propositum, seu intentio reci
endi aliquid pretio æstimabile, vltra sortem princip
lem tanquam ratione mutui debitum. Ex quâ regulâ
gnosci possunt varij & multiplices casus, in quibus a
quando vsuræ peccatum incurritur, aliquandò verò m
nimè incurritur.

4. Atque in primis sequitur ex illa regula, vsuræ p
catum in censibus minimè reperiri: cùm in illis non
verum mutuum, sed potiùs species quædam venditior
vt explicat Lessius lib. 2. c. 22. vbi etiam docet & plu
bus probat, non tantùm census reales, sed etiam p
sonales (qui hodie vbique sunt in vsu) esse licitos, ne
(si modò nullus subsit fucus) vsuram vllo pacto redo
re: in illis siquidem venditur & emitur non vsus pe
niæ sed jus exigendi quotannis certam pecuniæ quan
tatem, cuius pretium iustum vel ex Principis lege,
ex naturali æquitate dijudicandum est.

Sequitur 2. in Cambiis, si bonâ fide & seclusa om
simulatione fiunt, nullam inesse vsuram: in reali en
& legitimo Cambio non reperitur mutuum verum,
permu

permutatio pecuniæ pro pecuniâ; sive fiat localiter, seu vulgo dicitur per literas, quando v. g. datur Pecunia Parisiis vt tantumdem Romæ reddatur; sive fiat simplex permutatio numismatum diversæ rationis & speciei, vt aureorum cum argenteis, patriorum cum externis: in iis enim permutationibus sive ratione translationis & assecurationis pecuniæ, vt in cambiis localibus, sive ratione officii campsoris regiâ aut publicâ authoritate constituti, vt in cambiis simplicibus, sive ob alias quasdam rationabiles causas quæ in cambiis occurrunt (de quibus fusè Lessius agit c. 23. dub. 2.) lucrum aliquod moderatum licitè accipi potest, quod cum non accipiatur ratione mutui, ad vsuram minimè pertinere dignoscitur. Si verò in illis propter solam dilationem solutionis aliquid exigeretur, cambium illud esset vsurarium: tunc autem censetur in cambio lucrum ob solam dilationem accipi, quandò pecunia solvitur cum augmento in eodem loco, in quo accepta fuit, ob fictam illius in alium translationem.

5. Sequitur 5. neque etiam in ipso mutuo committi vsuram, si non ratione mutui, sed aliqua alia de causa lucrum aliquod vltra sortem accipiatur: duæ autem eiusmodi causæ à Doctoribus præcipuè assignantur. Prima est ratione damni emergentis, vt docet S. Thomas suprà art. 1. ad 1. si enim mutuans damnum aliquod aut incommodum pretio æstimabile in rebus suis patiatur ratione mutui, potest licitè damni illius compensationem aliquam à mutuatario accipere. Secunda est ratione lucri cessantis: quamvis enim quidam Doctores id negent; Ioannes Maior tamen, Medina, Caietanus, Lessius & plures alii, quos citat & sequitur Laymannus lib. 3. de iu. tract. 4. cap. 16. supr. id licitum esse docent, dummodò, vt monet Navarrus cap. 17. n. 211. & commentario de vsuris num. 43. omnis dolus, & fraus, aut vsuræ palliatio absit. Observat autem rectè Lessius, vt hæc pactio licita sit, requiri, vt mutuatio sit verè causa lucri cessantis, verbi gratiâ si quis mutuet alteri pecuniam, quam habet

proximè destinatam negotiationi aut emptioni rei frugiferæ : item vt compensatio lucri illius cessantis non ad æqualitatem : sed ex æquo & bono secundùm viri prudentis & pij iudicium fiat, deducta existimatione laborum & expensarum, & etiam periculi, quod lucri illius faciendi causa subeundum fuisset.

6. Addunt aliqui tertiam causam, ob quam in mutuo vltrà sortem aliquid accipi possit, scilicet ratione periculi cui pecunia mutuata interdum exponitur : vt si quis mutuum det homini decoctori aut dubiæ fidei, vel à quo nonnisi difficulter & cum multis fortasse expensis pecunia mutuò data recipi poterit ; docentque periculum illud ac expensarum illarum & difficultatum metum esse quid pretio æstimabile. Ita Sylvest. Medina, Corduba, & alij quos citat & sequitur Lessius supr. dub 13. quorum sententia licet probabilis videatur ; contraria tamen, quæ lucrum huiusmodi illicitum esse asserit, quamque Navarrus cap. 23. num 81. amplectitur, asseritque esse communem Theologorum & Canonistarum, probabilior videtur, & in praxi tutior, eâ præsertim ratione quòd, quamvis prior illa sententia pluribus rationibus quas affert Lessius, niti videatur ; in praxi tamen (quod maximè attendere debent Confessarij) sit periculosa, & vsuris facilem aditum præbeat : quis enim in quâcunque mutui dandi occasione non deprehendat varias timendi causas, ne pecunia mutuata periclitetur, neve in illius recuperatione difficultates aliquæ subeundæ sint, aut expensæ faciendæ ; sicque possit semper obtendere quasdam rationes lucri vltrà sortem principalem accipiendi ?

7. Ex eâdem regulâ infertur contrariâ ratione plurimos contractus esse vsurarios, qui prima specie tales esse minimè videntur : quales sunt omnes illi in quibus ratione mutui exigitur à mutuatario vltrà sortem principalem, non quidem pecunia, sed aliquid aliud pretio æstimabile, quodcunque tandem illud sit : verbi gratiâ, si quis mutuo det pecunias alteri, vt domum eius viliori pretio conducat:

vt ab

t ab illo munus aliquod vel obsequium à lingva vel à
anu accipiat ; vt satisfactionem aliquam ex iustitia, rati-
ne iniuriæ debitam ipsi remittat, &c. ista enim & simi-
a sunt pretio æstimabilia, proindeque ratione mutui ac-
pi aut intendi sine labe vsuræ non possunt : quare dili-
enter & attentè perpendendum est, quoties in mutuo
onditio aliqua onerosa mutuatario imponitur ; an sit pre-
o æstimabilis ; & an ratione mutui apponatur ; quia in
iusmodi appositione vsura deprehenditur.

§ XIII.

Solvuntur quædam dubia circa vsuræ materiam frequentiùs occurrentia.

1 PRimum est, an liceat dare mutuum ea conditione, vt si mutuatarius termino constituto non reddat mu-
uum, in pœnam dilationis aliquid vltrà sortem principa-
em solvat. Respondetur iuxta sententiam Sylvestri, Me-
dinæ, Navarri, & aliorum apud Lessium sup. dub. 15. id
licitum esse ; dummodò tamen nulla fraus aut intentio
vsuraria subsit : aliàs si mutuans lucrum illud principali-
ter intendat, & terminum aliquem brevem mutuatario
præscribat, eo solùm fine, vt causam aliquam lucri ex mu-
tuo captandi prætexere possit, vsuram haud dubiè commit-
tit : quod etiam de illo dicendum videtur, qui principali-
ter intendens ex mutuo lucrum, nullam quidem pœnam
conventionalem apponit, sed cum mutuatario convenit vt
termino aliquo brevissimo, quem illi ad solvendum præ-
scribit, elapso, eum coram iudice pro mutui solutione
citet : vt sic à die primæ citationis ad solvendum interesse
vt vocant, sententia iudicis pro pecunia mutuata oblige-
tur : in hoc enim casu & aliis similibus committitur vsura
mentalis ; cùm ipsius mutuantis intentio primò & princi-
paliter in lucrum ex mutuo sola mutui ratione percipien-
dum feratur.

 2. Secun-

2. Secundum est, vtrùm liceat creditori pignus aliquod frugiferum accipere in assecurationem debitorum: & ex illo donec debita solvantur fructus percipere: e. g. fundum aliquem frugiferum, puta hortum, pratum, &c. ex quo fructus aliquos annuatim colligat, donec mutuatarius ei debitum restituat. Respondetur posse quidem eiusmodi pignus percipere; sed teneri fructus collectos in sortem principalem sibi debitam computare, vt docet Navarrus & alij apud Lessium dub. 16. Ratio est, quia eiusmodi fructus nullo alio quàm mutui titulo sibi retinere potest: atqui, vt iam dictum est, sola mutui ratione lucrum nullũ, nullique proinde fructus licitè accipi possunt.

Excipitur communiter vnus casus qui habetur capite *Salubriter*, de vsuris, vbi Innocentius III decernit, *generum ad fructus possessionum, quæ sibi à socero sunt pro numerata dote pignori obligatæ, in sortem computandos, non esse obligandum*: quod æquissimè à Pontifice constitutum est, non ratione mutui quo socer erga generum obligatur; sed ratione damni emergentis propter onera matrimonii sustinenda, quibus gener titulo promissæ dotis & tamen nondum solutæ obstringitur.

Addit etiam Navarrus, cap. 17. num. 217. si feudatarius debeat aliquid domino directo, eique in pignus tradat feudum; item si Emphyteuta simili ratione oppigneret domino directo rem Emphyteuticam: quod in vtroque illo casu dominus directus feudi vel rei Emphyteuticæ potest illius fructus sibi retinere, nec illos in sortem principalem computare tenetur: idque non ratione mutui; sed ne res apud dominum directum existens fructificet alteri: quod rationi consentaneum minimè videtur.

3. Tertium est, vtrùm licitum sit inire societatem cum altero, ea conditione, vt salvo capitali, lucrum aliquod certum quotannis accipiatur. Vt huic difficultati, quæ hactenus difficillima etiam doctissimis Theologis visa est lucem aliquam afferamus, supponimus hunc societati modum tribus communiter contractibus perfici.

Primus

Primus contractus est, quo quis præsentes habens pecunias, societatem init cum viro industrio; puta cum mercatore, easque illi credit ad lucrum ex illis in negotiando industria laboreque suo comparandum, eâ conditione, vt sicut cum illo lucri obvenientis particeps esse intendit, sic etiam damni partem sustineat, si quod in illâ negotiatione ferendum sit. Secundus contractus est, quo cum mercatore illo paciscitur aliquam lucri sibi obventuri partem illi cedendo; vt assecuret sibi summam illam principalem sibi collatam; ita vt quocunque eventu salva illi & integra remaneat. Tertius denique est, quo ad suspiciones tollendas, & evitandas molestias reddendarũ rationum, cum eodem rursus convenit, vt certum aliquod lucrum annuum illi assecuret: minus tamen illo, quòd ei verisimiliter ex eiusmodi negotiatione obvenire posset.

4. Cùm igitur hi tres contractus seorsim licitè fieri posse videantur: quæritur an etiam coniunctim cum vno eodemque licitè possunt iniri.

Multi & graves & magni nominis Theologi id licitè fieri posse asserunt, quorum antesignanus fuit olim Ioannes Maior almæ facultatis Parisiensis Doctor celeberrimus in 4. sent. distinctione 15. quæst. 49. cui posteà subscripserunt Gabriel, Sylvester, Angelus, Navarrus, Covarruvias, Toletus & plures alij, quos citat & sequitur Lessius cap. 25. dub. 3. & nuperrimè Ludovicus Baillius Pœnitentiarius Parisiensis in triplici examine titulo de examine pœnitent. quæst. 70. & Raymundus Bonaldus in cursu Theologiæ moralis authoritate Illustrissimi Archiepiscopi Tholozani recenter edito tom. 1. tract. 16. lect. 26.

E contra Cajetanus, Sotus, & plures alij non minùs eruditi Theologi, tres illos contractus coniunctim factos omninò repudiant, & planè vsurarios esse contendunt.

Quamvis in quæstione adeò ancipiti atque perplexa nobis præstaret silere potiùs quàm eloqui; ne tamen lectorem dubium & incertum relinquamus, tria hic breviter dicimus.

5. Primum est posse salva fide in vtramque partem super hâc quæstionis disputari: quod satis constat ex eo quod tot & tam magni nominis Theologi, tam veteres quàm recentiores, quæstionis circà præfatos contractus propositæ partem alii negativam, alii affirmativam amplectantur & propugnant, quod proculdubio minimè facerent, si id salvâ fide facere non liceret: neque enim Bulla Sixti V. quæ incipit *Detestabilis avaritia*, tres illos contractus condemnat, prout supra explicati sunt, vt fusè ostendit Lessius supr. vnde etiam, vt idem author observat, post Bullam illam publicatam Toletus & alii Doctores Romæ tres illos contractus licitos esse publicè docuerunt, & scriptis ediderunt; quod haud dubiè non fecissent, si id prohibitum fuisset: quare, cum nihil adhuc super hâc quæstione definitum expressè ab Ecclesiâ fuerit, nullus temerario aut præcipiti zelo condemnandus est; vnde meritò Ioannes Gerson lib. de vitâ spirit. an lection. 4. Theologos omnes admonet, *Ne faciles sint asserere actiones aliquas aut omissiones esse peccata mortalia, præsertim sub verbo vniversali, & dum prædicandum erit ad populum.* Additque se à literato quodam & experto viro didicisse. *Perniciosam esse in omni arte vel doctrinâ assertionem audacem & extremam; maximè vbi observatio communis obviatur, obviatque; & nunquam quemlibet oblivisci debere, quam incerta sit scientia nostra; ita vt sæpè idem homo brevi momento temporis, nunc in hanc, nunc in oppositam feratur sententiam.* Et subiungit, *fieri quandoque vt per tales assertiones publicas nimis duras & strictas, præsertim in non certissimis, nequaquam eruantur homines à luto peccatorũ, sed in illud eo profundius quo desperatius immergantur.*

6. Secundum est, præfatum contractum societatis ex tribus aliis suprà explicatis conflatum, quamvis speculativè loquendo videatur inniti rationibus aliquibus probabilibus; in praxi tamen doctis quibusdam & piis viris meritò videri suspectum. Primò, propter periculum pravæ & vsurariæ intentionis, quæ illi vt plurimum subesse

potest

potest: quotus enim quisque est hodie inter homines, qui in eiusmodi negotiatione hoc primum & solum sincerè propter Deo intendat, scilicet societatem inire cum mercatore & cum illo de lucro ac damno periclitari; posteaque perspecto eiusdem mercatoris animo, illi potiùs quàm sibi gratum aliquid præstare cupiens, de capitalis sui ac lucri certi assecuratione, abstrahendo semper ab omni vsurario affectu, cum illo paciscatur? quis non videat quàm lubrica sint ista, & quam dubius & incertus in eiusmodi angustiis iustitiæ limes, à quo si vel minimùm deflectas, in horrendum vsurarum, fraudum & cuiusvis iniustitiæ barathrum delabaris? Deinde quis non perspiciat eiusmodi societatis contractum omnibus aliis contractibus vsurariis aditum, non modo patefacere, sed etiam præmunire? quamvis enim non iam mercatori aut industrio viro, sed pauperi & egestate laboranti pecunia mutuo detur; nullus est, qui si ex illo mutuo lucrum, id est vsuram accipere velit, obtendere non possit causam lucri cessantis, ac dicere se ad contractum dictæ societatis cum alio mercatore ineundum semper paratum esse.

Tertium denique est, quòd quamvis ob rationes allatas longè tutiùs sit ab his & similibus lucris, & negotiationibus, quæ vsuram vtcumque redolent abstinere, si tamen aliquis bonâ fide, & virorum aliquorum piorum & doctorum consilio fultus, præfatos contractus aut alios similes ineat, non ideò præcipiti iudicio damnandus aut à tribunali pœnitentiæ arcendus est; sed aliquando consultissimum erit, si aliud ei suaderi non possit; illum in bonâ fide relinquere: ac dummodò dispositiones aliæ necessariæ non desint, illi beneficium absolutionis imperiri: præsertim in iis casibus, in quibus sine scandalo aut salutis periculo denegari non potest.

§ XIV.

De restitutione ob violationem huius septimi præcepti facienda.

1. **R**Estitutionis nomine intelligitur actus iustitiæ commutativæ, quo res alterius, quæ iustè retineri non potest, eidem restituitur, vel damnum iniustè illatum compensatur. Hanc autem ad salutem esse necessariam constat ex S. Doctore, & communi Theologorum omnium consensu, quibus suffragatur S. August. Epist. 54. ad Macedonium, vbi sic loquitur: *Si res aliena, propter quam peccatum est reddi possit, & non redditur, pœnitentia non agitur, sed simulatur: si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, si (vt dictum est,) restitui possit.*

2. Est autem restitutio ita necessaria, vt non modò non possit absolvi, qui alienum iniustè retinet, nec illud vult restituere: sed etiam (vt rectè docet & probat Lessius lib. 5. dub. 2.) continuè actu peccet toto eo tempore quo non restituit, si id possit, non quidem addendo novum peccatum, sed idem iniustitiæ peccatum continuando: sed ea ratione singulis momentis crescit: tùm ratione diuturnioris durationis, tùm etiam ratione maioris nocumenti, quod per illam iniustam rei alienæ detentionem diutiùs continuatam eius domino infert: vnde Confessarius non modò non debet absolvere illum qui restituere non vult, cum tenetur & potest; sed etiam eum qui restituere neglexit, quando commodè potuit, nisi priùs actu restituat, aut ita seriò id promittat, vt Confessarius verbis illius fidem meritò adhibere possit; aliàs cùm in statu peccati remaneat, incapax est absolutionis.

Ex variis autem & multis, quæ circa restitutionis materiam disputari à Theologis solent, nos præcipua & scitu maximè necessaria seligemus, maiorisque facilitatis gratia præpositis aliquot quæstiunculis, explicabimus.

QVÆSTIVNCVLA I.

Quinam restituere teneatur.

1. **A**D restitutionem faciendam obligatur primò is, qui inju-

iuſtè rem alienam accepit, vel qui iniuſtè alteri damnū
ıtulit, idque non modò cum per ſe, ſed etiam cum per
lios ſive directè, ſive indirectè id præſtitit: quod S. Tho-
nas quæſt. 62. art. 6. & 7. docet poſſe fieri novem modis
ıprà Parag. xi. citatis.

Circa quos rectè obſervat Valentia diſp. 5. q. 6. de re-
itut. pun. 3. duo requiri ad reſtitutionis obligationem
nducendam. 1 Vt effectu ipſò res aliena fuerit injuſtè
blata aut damnum injuſtè illatum. 2. Vt quis cauſam
ijuſtæ illius ablationis aut damnificationis verè dederit,
ve directè juſſione, conſilio, adulatione, recurſu, partici-
atione alium ad id ita inducendo, vt reipſâ propter hu-
ıſmodi iuſſionem, conſilium, &c. res aliena fuerit in-
ıſtè ablata, aut damnum illatum; ſive indirectè, non ob-
tandò ac impediendo, quandò ſcilicet ad id ex officio &
uſtitiâ tenebatur, vt docet S. Th. ſup. art. 7. ad 3.

Quod ſi plures ſimul concurrant ad vnam & eandem
njuſtam actionem, vt ad ſpoliandam vel incendendam
omum, tunc quilibet illorum tenetur in ſolidum ad toti-
ıs damni compenſationem; quia vt ex Caiet. & aliis ad-
otat Valentia) quilibet tunc eſt cauſa totius damni,
uamvis non ſolus: qui enim vna cum alio aliquid efficit,
erè illud efficere cenſetur.

Quod ſi vnus illorum damnum illatum reſarciret, non
mpliùs obligarentur alii ad reſtitutionem erga illum qui
amnum paſſus eſt; ſed vnusquiſque teneretur refundere
ro ratâ ſuâ parte ei, qui totum damnum compenſavit,
t docet S. Thomas ſupra ad 2.

Obligatur 2. ad reſtitutionem is, qui rem injuſtè acce-
tam apud ſe habet, ſive bonâ fide, ſive mala illam ha-
eat: e. g. ſi quis equum furto ablatum emat à fure, ſci-
ns eiusmodi equum eſſe furtivum, dicitur mala fide poſ-
idere; ſi autem neſciat eſſe furtivum, nec eius vendito-
em eſſe furem, tunc bona fide, poſſidere dicitur: & vtro-
is modo poſſideat, tenetur ſemper illum vero domino
eſtituere, cum hâc tamen differentia, quod malæ fidei

possessor, quomodocunque pereat res illa, quam mala fide possidet, tenetur non solùm eam vero domino restituere, sed etiam omne damnum, quod ex mora restitutionis sequitur compensare: at verò possessor bonæ fidei tenetur tantùm ad restitutionem rei, si adhuc illam habeat quandò alterius esse deprehendit: non verò si stante bona fide res illa periit, aut in eius potestate esse desiit: & ad ea solummodò restituenda, in quibus factus est ditior, id est ad ea quæ habet vltrà id quod habiturus fuisset si rem illam non habuisset.

Quòd si postquam deprehendit rem, quam bona fide possidet, esse alienam, illam vero domino restituere negligat: tunc si res pereat, tenetur ad restitutionem sicut de malæ fidei possessore dictum est: eò quòd amplius eam bona fide non possideat. Ita Toletus lib. 5. cap. 17.

Præterea qui bona fide rem alienam possidet, potest illam præscribere, id est si toto tempore ad præscriptionem à jure præfinito bona fide illam possideat, amplius illam restituere non tenebitur: at verò malæ fidei possessor nullo tempore præscribere potest, vt docet idem Toletus & ex antè dictis constat.

3. Obligatur denique ad restitutionē is, qui rem alienam apud se iusto quidem titulo habet, sed quam iustè contra domini voluntatem diutiùs retinere non potest: & hac ratione, quicunque habet apud se rem commodatam, locatam, vel depositam, elapso tempore præfixo, illam invito domino retinere non potest: sed illi tenetur restituere, vt ex communi Theologorum sententiâ docet Toletus supr. Similiter qui mutuum accepit termino constituto illud solvere tenetur: aliàs invito domino rem illius detinere, si restituere possit, est illicitum: vnde qui sine vllâ ratione diuturnas trahunt moras in solvendis debitis aut in reddendis rebus alienis quas apud se habent, haud dubiè contra iustitiam peccant; præsertim si illi, ad quos pertinent, dilationem solutionis aut restitutionis inviti ferant, aut ex illâ damnum patiantur.

QVÆSTI

QVÆSTIVNCVLA II.
Cui sit restituendum.

1. SAnctus Doctor supr. art. 5. dicit restitutionem illi ipsi faciendam esse, à quo res accepta est, vel cui damnum illatum est: quod si ille mortuus sit, eius hæredibus: quod si rei illius dominus, aut eius hæredes ignoti sint, nec lapsu temporis possint deprehendi, tunc Christo Domino (*quem* vt ait Apostolus Hebr. 1. *Deus constituit hæredem vniversorum*) in membris suis, id est, pauperibus secundum mentem S. Doctoris debet fieri restitutio: & si is, qui ad illam tenetur pauper sit, poterit de consilio pastoris aut Confessarij partem rei restituendæ, vel etiam totam illam sibi applicare, vel ex eiusdem consilio erogare Ecclesiis, aliisque piis locis, vt ex communi Theologorum doctrina docet Navarrus cap. 17. num. 93.

2. Dubitant autem Theologi vtrum qui rem emit à fure, teneatur eam vero domino restituere, etiam cum dispendio pretii quo illam emit; & vtrum licitum sit illi, ad recuperandum pretium datum, illam furi restituere. Navarrus suprà Respondet cum distinctione, asseritque illum, qui bona fide rem eiusmodi emit à fure, posse illi reddere, vt pretium suum recuperet: illum verò qui mala fide, id non posse, sed ad restituendum vero domino teneri. Verum Alexander Alensis, & Sylvester, quos citat & sequitur Toletus suprà, probabilius existimant vtrique id licitum esse, si fiat, non ex animo verum dominum re sua fraudandi; sed pretium à se datum recuperandi.

QVÆSTIVNCVLA III.
Quid, quando, & quo ordine sit restituendum.

1. DOcet S. Thomas quæst. 63. art. 2. id quod iniustè ablatum est, necessario esse restituendum, id est rem eandem quæ alterius est, & invito illo iustè retineri non potest,

potest, ipsi esse reddendam: nec satisfaceret is, qui solùm illius valorem daret, vt observat Toletus suprà cap. 22 nisi in tribus casibus. Primus est cùm res deperdita est, vel non est ampliùs in potestate illius qui restituere tenetur: tunc enim sufficit rei valorem reddere. Secundum est, cùm res accepta deterior facta est; tunc enim vel illius valor reddendus est, aut illius defectus, vel diminutio supplenda, prout dominus elegerit: possessor tamen bonæ fidei, sicut de amissione rei, quam bonâ fide possidet, sic etiam de illius imminutione aut in deterius commutatione respondere non tenetur. Tertius casus est, si ex eiusdem rei restitutione fama restituentis periclitaretur aut aliquod notabile damnum ipsi timeretur: tunc enim sufficit illius valorem reddere.

2. Qui autem iniustè damnum aliquod intulit, tenetur illud compensare secundùm æstimationem viri prudentis: vnde qui animal aliquod in tenerâ ætate occidit, vel novellas arborum plantationes eradicavit, tenetur restituere, non quantùm res illæ in perfecta ætate valituræ forent, sed quantum illarum damnum à viris prudentibus hîc & nunc æstimabitur.

3. Quod spectat ad tempus, docet idem Sanctus Thomas restitutionem rei alienæ, quæ iniustè ablata est, aut malâ fide possidetur, statim si possibile sit, esse faciendam: & rectè observat Toletus suprà cap. 34. vniversim loquendo, cuiuscunque rei alienæ, quocunque titulo apud alterum sit, restitutionem, vbi primum commodè fieri potest, esse faciendam; quando illius dominus est rationabiliter invitus, nec vllam vult ferre dilationem: alias, si invito domino retineatur, contrà hoc præceptum peccabitur.

Excipe tamen, si restitutio nonnisi cum summa difficultate aut notabili restituentis detrimento fieri possit: tunc enim, vt docet Toletus suprà, per aliquod tempus poterit differri: item si is, cui restitutio facienda est, expressè vel tacitè in illius dilationem consentiat, vel eam non multùm ægrè ferat; secùs vero si repetat debitum vrget

ue debitorem; vel, quamvis vrgere illum præ aliquo
us metu non audeat, sciat tamen debitor illum invito
mo ferre hanc dilationem; tunc haud dubiè peccabit,
ebitum non restituat cum possit: in quo aliqui inter-
m graviter contra iustitiam peccant, qui notabilem ali-
am summam operariis, artificibus, aut mercatoribus
bentes, per diuturnum aliquod tempus solvere debita
a curant, quamvis commodè possint; multasque alias
tiles ac superfluas expensas, & aliquando etiam eleemo-
as, ac largitiones pias ac inordinatas, neglectis credito-
us, faciunt.

4. Quod spectat denique ad restitutionis ordinem, si
bitor habeat in bonis tantum, quantum satis est ad hoc
creditoribus omnibus satisfaciat, nullus certus ordo in
stitutione necessarius est; dummodò prout tenetur,
nibus satisfaciat: quòd si bona eius ad id minimè suffi-
ant, communis Theologorum sententia est, debita certa
rius solvenda esse quàm incerta; & ex debitis certis pri-
s reddenda esse illa quæ extant, quorum dominium man-
t penes creditorem, vt deposita, commodata, locata, &c.
x debitis autem certis quæ non extant, prius solvenda
la esse, quæ privilegiata vocantur, vt dos vxoris, &c.
xinde illa quæ sunt antiquiora; nam (vt habet regula iu-
is) *qui prior est tempore, potior est iure*: quæ tamen regu-
a exceptionem aliquam recipere potest, vt si creditorum
liquis gravem necessitatem patiatur; tunc enim charitatis
rdo videtur postulare, vt illi prius quam aliis solutio de-
biti fiat: quæ omnia fusius explicata & probata apud
Gregorium a Valentia disp. 5. quæst. 6. de rest. part. 10.
videri possunt.

QVÆSTIVNCVLA IV.

Quænam causæ à restitutione excusent.

I. PRima est, creditoris remissio ac debiti cõdonatio; quæ tamen vt validè excuset debet esse omninò libera, ne-

que

que fraude vel metu extorta. Ita Leſſius lib. 2. c. 16. dub.

Secunda eſt ceſſio bonorum, quæ tamen vt rectè mo
Navarrus cap. 17. dub. 86. non excuſat in foro conſcien
niſi ratione neceſſitatis; imò non magis excuſat, quàm
neceſſitas ſine ceſſione excuſaret: vnde ſi is, qui bonis
ſit, ad pinguiorem poſteà fortunam redeat, tenebitur
tegrè debitoribus ſatisfacere.

Tertia eſt inopia ſeu neceſſitas, cùm ſcilicet quis,
nullo modo habet vnde reſtituat, aut ſi aliquid ha
quod reſtituat, eo tamen indiget ad ſublevandam ſuam
ceſſitatem vel extremam (de quâ omnes conveniunt)
etiam gravem: ita vt, ſi reſtituat, ſtatus ſui decentiam
la ratione conſervare poſſit: dummodò tamen ſtatus
ſit honeſtè & juſtè acquiſitus, & creditor æquè gravi
ceſſitate non vrgeatur. Ita S. Antoninus, Navarrus, So
& plures alii apud Valentiam ſuprà pun. 7. Quòd ſi vi
vſque neceſſitas eſſet extrema, poſſet debitor ſibi po
quàm creditori conſulere, vt iidem Doctores ſentiunt:
extrema enim neceſſitate qualiſcunque res deſinit eſſe
ejus propria, ſed fit communis.

2. Quarta denique cauſa excuſans à reſtitutione eſt
mnum grave, quod debitor in rebus propriis incurre
vt in vita, libertate, famâ, vel in diſtractione poſſeſſio
ſuarum vili pretio faciendâ: dummodo tamen credi
ſimile damnum non patiatur. Ita præfati authores,
rectè obſervant in propoſito ſubjecto non eſſe reputan
magnum damnum, quod quis multum debens carebit m
gnâ pecuniæ ſummâ, ſi debitum reddat; aut magno
cro, quod eâ pecunia poſſet acquirere; neque etiam
juſcunque famæ jacturam excuſare à reſtitutione:
tantummodò illius, quæ viri prudentis ac pii judicio, co
ſideratis omnibus circumſtantiis pluris æſtimanda cen
tur, quàm commodum quod ipſa reſtitutio afferret cre
tori.

SECTIO

SECTIO VIII.

Explicatur octavum Decalogi præceptum.

Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

1 HOc præcepto prohibetur, non solùm iniustitia, quæ per falsum testimonium, aut aliâ quàvis ratione in iudicialibus actibus contra proximum committitur sed eti- a ea, quæ extra iudiciales actus per detractionem, con- meliam iudicium temerarium eidem proximo irrogatur, explicant illud Navarrus cap. 18. num. 1. Bonacina in æst. disp. 10. de hoc Decalogi præcepto; & plures alii heologi: quæ quidem iniustia, quoniam vt plurimùm um mendacio solet coniungi, id circo primùm de illo a- emus; tum de iniustitia, quæ in actibus iudicialibu tam parte Iudicis quam accusatoris, testis & rei committi orest; ac demum de aliis iniuriis, quæ extra iudicium roximo per detractiones, contumelias & iudicia temera- ia inferuntur.

§ I.

De Mendacio.

1. MEndacium (vt docet S. August. lib. 1. contra mendacium cap. 42.) est *Enunciatio falsa cum volunta- te ad fallendum prolata*: & cap. 22. Enchiridii, dicit quod *ille mentitur, qui contra id quod animo sentit, loquitur vo- luntate fallendi.* Vnde secundum eius mentem duo ad rationem mendacii requiruntur; scilicet voluntas fallen- di seu falsum enunciandi, & locutio seu enunciatio vel significatio aliqua exterior, mentis judicio contraria.

Fuit autem sententia quorundam antiquorum (vt vide- re est

re est apud Cassian. Coll.17. cap. 8.) mendacium aliqua
dò non modò licitum, sed etiam necessarium esse; *Illoq*
vtendum esse tanquam elleboro, quod sumitur imminente a
quo exitiali morbo. Verùm hæc sententia tanquàm err
nea & sacræ scripturæ contraria refutata est à S. Aug
stino lib. 1. contra mendacium cap. 5. & sequ. & ab Inn
centio III. ca. *Superior*, de vsura; vbi dicit *Scripturam s*
cram prohibere ne quis etiam pro alterius vitâ servan
mentiatur.

Ex quo sequitur omne mendacium esse intrinsecè m
lum, ac proinde peccatum, quando formalis ratio me
dacii in eo reperitur. Duplex est enim falsitas (vt rec
observat S. Doctor 2. 2. q. 110. art. 5.) alia materialis t
tummodò, quam dicit esse *præter intentionem loquentis*
quando scilicet aliquis falsum dicit, putans esse verum
qui (vt ait S. Augustinus cap. 18. Enchir.) *indicandus n*
est mentiri, quoniam quantum in ipso est, non fallit ille
sed fallitur. Alia verò formalis, quando quis ex intent
ne fallendi, aliquid tanquam verum asseverat, quod ex
stimat esse falsum, sive id revera falsum sit, sive cont
eius opinionem verum existat: quia (vt dicit S. Doctor
quidquid sit de re illa quam asseverat, etiamsi de facto v
ra sit, *Actus eius, in quantum est voluntarius & moralis, h*
bet per se falsitatem, & per accidens veritatem. Docet au
tem idem S. Thomas mendacium esse aliquandò mortal
peccatum, aliquandò verò veniale: mortale quidem
quando charitati adversatur; quod dupliciter continger
potest; vno modo secundùm se, quando ex falsa signif
catione grave aliquod præiudicium in divinum honoren
derivatur, vel grave aliquod nocumentum proximo in
fertur: alio modo secundùm finem intentum, quand
scilicet in aliquem pravum finem dirigitur: v. g. si qu
mentiatur, vt proximi famam graviter lædat, vel vt nota
bile aliquod damnum eius fortunis inferat: & vtroqu
isto modo dicitur mendacium perniciosum.

Veniale autem, quando ex ratione sui, aut finis inten
ti,

neque Dei, neque proximi charitati contrariatur; quod Doctor supra, contingere ait dupliciter; scilicet in mendacio iocoso, in quo levis aliqua delectatio intenditur, & in mendacio officioso, in quo vtilitas aliqua proximi spectatur: quod etiam docuit supr. S. Augustinus his verbis: *Duo sunt genera mendaciorum, in quibus non est magna culpa, sed tamen non sunt sine culpa, cùm aut iocamur, aut proximis consulendo mentimur.*

Monet tamen rectè supra S. Doctor mendacium eiusmodi iocosum vel officiosum, licet ex se non sit nisi veniale, posse per accidens fieri mortale, ratione scandali quod causare potest; vt si quis vir Deo sacer coram aliis mendacium iocosum tale proferat, ex quo aliqui desumant gravis alicuius scandali occasionem.

§ II.

De iis quæ ad processum iudicialem spectant, ac primò de Iudice.

I. Quatuor sunt præcipuæ conditiones ad hoc requisitæ, vt quis officio Iudicis ritè fungatur; de quibus agit S. Doctor quæst. 67. art. 1. & sequent.

Prima est, vt habeat legitimam iudicandi potestatem quæ quadruplex est, vt observat Toletus lib. 5. cap. 56. alia ordinaria quæ ipsi competit ratione officii: altera delegata, quæ est ex commissione ordinarii: tertia arbitraria, qualis est eius qui ex consensu partium in Iudicem eligitur: quarta denique accessoria, quam quis habet in eum, qui licet sibi subditus non sit, delictum tamen commisit intra limites suæ iurisdictionis.

Qui autem absque potestate legitima se in officium Iudicis ingerit, mortalis peccati reatum incurrit; & obligatur ad restitutionem damni, si quod ex illius illegitimæ potestatis vsu sequatur, vt docet Toletus ibid.

Secunda conditio est, vt iudicet secundùm veritatem, quæ (vt declarat S. Doctor supra) innotescit illi; tam

in generali per leges divinas ac humanas, quas idei optimè callere debet, ne si earum laboret ignora (quæ in illo nullatenùs excusari potest) aliquid de nat ipsis legibus contrarium, ac proinde iniqvum: in particulari per instrumenta, testes aliaque similia do menta, quæ, (vt monet ibidem S. Doctor) sequi ma in iudicando debet, quàm id quod ipse tanquam pri persona novit: ex quo tamen iuvari potest ad proba nes inductas accuratiùs discutiendas; vt possit earum fectum investigare.

2. Est autem controversum inter Theologos, an iu teneatur secundùm allegata & probata ferre sententia ita vt condemnare debeat illum, quem ex privata scie certo scit esse innocentem. Variæ sunt super hac re rum sententiæ: alii siquidem existimant nunquam li Iudici, ne in causis quidem civilibus contra veritatem etiam privatim notam iudicare: alii ad solas crimin causas id restringunt; alii verò è contra in omnibus t civilibus quàm criminalibus, Iudicem probationes pu cas sequi debere asserunt: quorum sententia cæteris p babilior eo præsertim nomine censeri debet: quod ill Doctor apertè subscribit suprà, art. 2. & post illum pl mi alii magni nominis Theologi; quos citat & sequ Valentia disp. 5. quæst. 11. de iud. pun. 2. quibus acc authoritas S. Ambrosii qui super illa Psalm. 118. ver *Miserationes tuæ multæ nimis*, sic loquitur: *Bonus Iu nihil ex arbitrio suo facit, sed iuxta leges & iura pron ciat; statutis iuris obtemperat; non indulget propria vol tati, nihil paratum & meditatum domo refert sed sicut dit: ita iudicat.*

Quid igitur, dicet aliquis, faciet iudex in eo casu, quo certo scit innocentem aliquem falsò accusari & fa testimoniis ac probationibus de crimine aliquo convin Respondetur in tali casu Iudicem teneri ad faciend quidquid potest citra populi scandalum, vt sententia c tra innocentem non feratur, v. g. impediendo accusa

ne

protrahendo iudicium, aperiendo carceres, testes i- per varia intervalla pluries interrogando, ab iisque atim circumstantias loci, temporis, personarum stri- inquirendo, vt ex illa inquisitione testimonium illo- alsitatis convincere possit. Quid si hæc & similia ad entis iustificationem, nihil proficiant, sicut non po- psum innocentem absolvere, quandiu is secundum cas probationes nocens apparet, sic etiam illum tuvis probationibus illis convictum morti adiudicare ondemnare nunquam debet, si eius innocentiam pri- perspectam habeat: quare vel causam remittere de- d iudicem superiorem, si ipse sit inferior; ac depositâ is personâ, officium testis assumere apud illum, si atione putet innocentem posse liberari: vel quâvis atione ab hoc iudicio abstinere: imò etiam potius um iudicis dimittere, quàm innocentis condemnati- ubscribere: cùm vitam innocenti adimere, sit intrin- malum, quod proinde nunquam facere licitum est. Panormitanus, Hostiensis, & plures alii, quos citat & itur Lessius cap. 29, dub. 10.

Tertia conditio est, vt in iudicando formam à iure gibus præscriptam servet, ac in civilibus quidem cau- rocedere non solet nisi postulatus: quin & tunc ope- dare debet, vt si fieri possit, pares ad concordiam re- entur, quâ ratione l. *quidam* ff. de rebus creditis dici- quòd *Ad Officium Iudicis pertinet lites diminuere.* n criminalibus autem causis duobus modis procedere est, vel ad petionem partis seu instantiam accusatoris, aragraph. sequent. dicitur; vel deficiente accusatore, viam inquisitionis. Quamvis autem (vt ex communi ologorum sententia docet Lessius supr. dub. 13.) ad uisitionem generalem faciendam nulla requiratur præ- ens personæ vel delicti infamia; cùm in iure præcipia- Ecclesiasticis, Prælatis & Superioribus, vt suo tempo- aciant visitationes & inquisitiones generales, vt habe ex capite *Perniciosa.* 1. de Offi[illegible] Iudi[illegible] nquit-

tia

rendum tamen contra aliquem particularem requirit illius infamia aliqua præcesserit, vt habetur ex cap. *In fitioni*, & cap. *qualiter*. 2. de accusatione, hæc enim mia (vt ait S. Doctor suprà. 3. ad 2.) accusatoris vi supplet.

4. Observat autem Laymannus lib. 3. de iustit. tra cap. 2. præter infamiam, alia interdum suppetere indicia, ex quibus Iudices præsertim sæculares, boni blici causâ moveri solent ad inquirendum, & proce dum contra criminosos, ne, si crimina remaneant imp ta, maiorem aliis similia patrandi audaciam tribu quod quidem licitum esse docet Lessius sup. dub. 1 circumspectè & secundum leges aut consvetudines rece in furtis, homicidiis, aliisque criminibus reipublicæ p ciosis id fiat.

Hæc autem indicia ex vna parte tantò maiora re runtur ad inquirendum de persona aliqua, quantò gniori dignitate præfulget, vt constat ex canone 2. q 5. & ex cap. *qualiter & quando*. 2. de accusationi ex altera verò parte tantò leviora plerumque sufficit quantò perniciosius crimen est, de quo Iudex debet in rere; quale est proditio, hæresis, latrocinium public &c. quæ fusius explicata videri possunt apud eundem mannum suprà.

Quarta denique conditio est, vt in exequendâ sen tiâ à se iustè lata, firmus sit & constans: nec vllo fa timore, aut respectu humano se flecti sinat: vnde 7. dicitur: *Noli quærere fieri Iudex, nisi valeas virtut rumpere iniquitates, ne fortè extimescas faciem pote*

5. Quæret aliquis, num Iudex pœnam à iure decre licitè relaxare possit. Respondetur 1. nunquam id lici esse, si sit contra publicam vtilitatem, vt docet S. Tho suprà art. 4. vnde Deut. 13. dicitur de illo, qui sed alios & ad idololatriam inducit: *Non parcat illi oc tuus, vt miserearis & occultes eum; sed statim interfi* Respondetur 2. ex eodem S. Doctore hanc esse differ

in

Iudices inferiores & supremum Iudicem seu Princi- cui plenariè potestas publica commissa est; quòd r semper teneatur sententiam ferre secundùm iura, que exequi, non modo cum is, qui damnum passus postulat, sed etiam quamvis à tali postulatione de- sibique satisfactum esse dicat: licet viam appella- denegare non debeat, nisi in casibus à iure expressis. mus autem Iudex seu Princeps, si is qui passus est in- n, velit eam remittere, poterit reum eximere à pœ- hoc publicæ vtilitati conducere, aut saltem minimè e perspexerit: quòd si læsus nolit iniuriam remittere, rit nihilominus Princeps, satisfactione debitâ erga læsum iniunctâ, pœnam à iure decretam relaxare, n aliam leviorem commutare: quod tamen nonnisi ssimè facere debet, & ob causas tales quæ illum apud num omnium Iudicem Deum, ab omni culpa immu- reddere possint.

§ III.

De accusatore.

DVo præsertim quæri possunt: primum est, quis accusare teneatur: secundum, quomodo in accusati- se gerere debeat.

Quod spectat ad primum, observandum est ex commu- Doctorum consensu, duplicem esse viam in iure expres- (vt habetur ex cap. *super his* extra de accusationibus) crimen aliquod ad publicam potestatem deferri po-, denunciationis scilicet, & accusationis, quæ in eo dif- ant quòd accusatori incumbat onus probandi criminis: n item denunciatori, sed solum aperiendi indicia, qui- s iudex ex officio moveri possit ad ulteriorem inquisi- nem. Rursùs denunciatio dupliciter fieri potest, vel ritativè, cùm quis admonitione privata præmissa, nec proximi emendatione, peccatum eius defert ad

Supe-

Superiorem tanquam ad patrem, vt efficacius remediu
adhibeat, iuxta illud Christi Domini sancti Matth: 16. Si
non audierit, dic Ecclesiæ: vel iuridicialiter, cùm quis
vindictam & punitionem criminum ob bonum publici
denuntiat illa Superiori tanquam Iudici.

2. Hac observatione præmissa, docet S. Thomas eu
qui crimen aliquod reipublicæ maximè perniciosum, qu
est hæresis, proditionis, falsæ monetæ, &c. certò cog
scit, ac probare potest, teneri ad criminosum accusandu
aut saltem iudicialiter denunciandum.

Quòd si tale crimen iam emendatum sit, isque qui
lud perpetravit, de eo pœnituit, & ad meliorem frug
se recepit, tunc nullam ampliùs remanere accusandi,
denunciandi obligationem docet Toletus lib. 5. cap.
nisi fortè quis de illo iuridicè interrogetur: tunc enim
rum respondere tenebitur.

In aliis autem criminibus, quæ non vergunt in de
mentum reipublicæ, nulla est obligatio instituendæ ac
sationis aut iudicialis denunciationis: sed tantùm frater
correctionis, vt ex S. Doctore probat Valentia disp
q. 12 de accus. pun. 1.

Excipit tamen Toletus suprà, crimen illud, ex q
grave nocumentum personæ alicui immineret, vt si q
sciret alteri parari insidias, in quibus eius vita pericl
retur: tunc enim, si via correctionis fraternæ id impe
re non potest, denunciare debet Iudici, aut admonere
lum, in quem struuntur insidiæ, vt sibi caveat, non tan
illi aperire, quis sit ille à quo sibi cavere debet: ne
periendo, contra charitatem peccet. Rectè etiam id
Toletus monet, Clericos in causis criminalibus, ob q
mors aut mutilatio infligi potest, non posse accusato
partes suscipere; sed tantùm denunciare iuridicè, p
missa tamen protestatione, quòd illius cuius crimen
ipsis defertur, neque mortem neque mutilationem int
dant.

3. Quod spectat ad modum, quo accusatio vel den
ciati

fieri debet, vt neque contra justitiam, neque con-
charitatem peccetur, docet S. Thomas art. 3. accusatio-
u denunciationem ex omni parte debere esse iustam,
nullus in ea calumniæ, prævaricationi, aut tergi-
sationi locus sit; requiri præterea vt ex intentione iu-
rectâ procedat, non verò odio, irâ, aut alio simili
affectu.

Quamvis autem nullus ex iustitiâ teneatur præmitte-
etam & fraternam correctionem ante accusationem
dnunciationem; tenetur tamen ex charitate, si deli-
sit occultum, sitque spes aliqua reum eiusmodi cor-
ne fraterna esse emendandum, & ad debitam satis-
nem inducendum: si tamen nulla sit eiusmodi spes,
fectura censeatur admonitio: tunc ad illam præ-
dam nulla est obligatio; imò quando crimen est
bonum publicum, vrgétque illius periculum; tunc
llâ morâ publicæ potestati denunciandum est. Ita
s cap. 30 dub. 2. Toletus lib. 5. cap. 57. Bonacina
o. qu. 3. pun. 1. & alii communiter.

Observat tamen Lessius cap. 29. dub. 13. quandò cri-
n occultum est, nec vllo modo probari potest, tunc
contra iustitiam illud per viam accusationis aut de-
ationis judicialis aperire: cùm enim probari non
, non potest quoque puniri, proindéque ex eius
estatione nihil aliud quàm alterius infamia sequi
t. Excipit tamen duos casus, in quibus licitum est
gere Superiori crimen occultum alterius; quamvis
ri non possit. Primus est quando id conducere exi-
tur ad emendationem illius qui crimen eiusmodi
misit; tunc Superiori, non quidem vt Iudici; sed vt
manifestari potest, præmissa tamen admonitione fra-
, vt suprà dictum est: Alter est, quandò ex occulto
rimine, grave aliquod malum spirituale vel tempo-
mminet, quod nonnisi Superioris potentia vel autho-
averti potest.

Parag.

§ IV.

De Testibus.

1. CErtum est testem interrogatum à Iudice secund ordinem iuris suprà explicatum Parag. 2 oblig ad ferendum testimonium, & ad declarandum crim quòd ab altero commissum esse cognoscit. Ita Sanct Doctor quæst. 70. art. 1. & cum illo communiter omn

Excipiuntur tamen aliqui casus. Primus est, si quis men ex solâ confessione Sacramentali cognoscat: t enim nullatenùs illud vnquam declarare debet, vt exp sè docet S. Thomas resp. ad 1. & satis constat ex il quæ in tractatu præcedenti c. 5. dicta sunt.

Secundus est, quandò in causis criminalibus, in qu mortis vel mutilationis sententia infligenda censet testimonium ferendum est; ad illud enim clerici non nentur, imò nec testimonium in eiusmodi causis f debent, vt docet S. Thomas sup. ad 3.

Tertius est, si crimen suum quis alteri sub secreto claravit, consilii, vel auxilii petendi causâ, ad salu propriam spiritualem aut corporalem, vt fieri solet M co, Advocato, obstetrici, &c. tunc enim nullus arcan suæ fidei commissum declarare tenetur; nisi fortè cr nis illius testificatio necessaria sit ad aliquod grave mnum publicum vel privatum avertendum; tunc e promissio secreti, etiam iuramento confirmata, non gat, cùm nullum iuramentum promissorium cedens damnum iniustum alterius, obliget: proindéque is, crimen eiusmodi novit, tenetur illud interroganti iu patefacere. Ita S. Doctor in resp. ad 2. & post illum kius sup. cap. 3. dub. 6.

Quartus est, si quando Iudex procedit per viam inq tionis generalis ad cognoscendá & punienda crim tunc enim si quis ab illo interrogetur, v. g. vtrùm in loco sint aliqui adulteri, incestuosi, &c. non tenetur, non debet adulterium aut incestum alicuius patefacere

om-

minò sit occultum, vt patet ex c. *qualiter & quando* e accusationibus, & docet Sylvester & plures alii apud eium suprà.

Quæres quid igitur faciet testis in casibus suprà relasi à Iudice, iuramento interposito, vt semper fit, comatur ad interrogata respondere: si enim verum dicat, cabit contra charitatem: imò contra religionem, & llum Confessionis, si manifestet peccatum aliquod in fessione declaratum: si autem neget id quod verum cognovit, mendacii, imò periurii, reatum incurret. Facilis est aliquorum responsio, testem in casibus illis estimonio ferendo abstinere debere; & si à Iudice vrtur, declarare se iustâ aliquâ ratione impediri, quomi id facere possit: ad quod, si à Iudice, his non obstanus, cogatur ad veritatem patefaciendam, quid in illis gustiis faciet? Perplexa est haud dubiè & difficilis hæc æstio, cuius solutio, qualiscunque afferatur, faciliùs pi & argui poterit, quàm prout ad conscientiarum lemen expedit, explicari: ne tamen lectorem ambiguum hærentem relinquamus, tria breviter hîc proponimus ex mmuni, & recepta probatorum authorum doctrina.

1. Primum est, quod, quotiescunque quis, sive testis, si reus, secundum ordinem juris à Iudice, vel Superiore clesiastico, sive laico interrogatur de aliqua re, quam e vllo peccato declarare potest; tunc candidè ac sincerè, seclusâ omni ambiguitate vel restrictione mentali, sendùm mentem interrogantis respondere tenetur, quams enim multi Doctores existiment reum non esse oblitum confiteri crimen morte, vel mutilatione dignum, uod alias scit plenè probari non posse, vt Angelus, Sylster, Armilla verbo (*Delicti Confessio*) Rosella verbo *Accusatur*) Panormitanus cap. 3. de Confessione, Pezais in 2. 2. qu 70. disp. vnic. in fine, & alii, quarum ntentiam probabilem existimat Bonacina ad 8. Decagi præceptum, disp. 10. quæst. 2. pun. 2. num. 7. longè men probabilior est aliorum sententia, qui existimant eti-

am in casu supra relato reum, quando à proprio iudic[e] interrogatur secundùm juris ordinem, id est de crimin[e] aliquo, de quo præcessit infamia, aut de quo suppetun[t] indicia aut semiplena probatio, teneri ad fatendum crim[en] & verum manifestandum, etiamsi ex eius Confession[e] mors sequatur. Ita docet S. Thomas 2. 2. quæst. 69. art. [1] & post illum plures alii, ac præsertim Toletus lib. 5. c. 5[.] Torres in 2. 2. disp. 50. dub. 2. Filiucius tract. 40. num[.] 263. Becanus lib. 5. manual. cap. 21. num. 4. Lessius lib. [2.] cap. 31. num. 12. & Laymann. tract. de iudicis cap 5.

4. Secundum est, posse interdum talem causam suppet[e]re, ex qua licitum fiat, imò etiam necessarium sit non [a]pertè profiteri veritatem; sed illam vel aliquibus verb[is] multiplici sensu vertibilibus, seu æquivocatione aliqu[a] vel restrictione aliqua mentali tegere. Exemplum p[ro]fert S. Thomas in 4. dist. 1. quæst. 3. art. 1. quæst. 1. ad [2.] & 3. de Confessario, qui de peccato sibi in Confessione [de]clarato à Iudice interrogaretur; asseritque posse ill[um] etiam iuramento affirmare se nescire eius peccatum, c[um] hâc restrictione mentali: quod nesciat vt interrogat [ut] subditus. Ita cum S. Doctore sentiunt Altissiodoren[sis] libro 3. summæ, tract. 18. quæst. 2. sub finem: Duran[dus] in 4. dist. 21. quæst. 4. num. 10. Paludanus ibid. quæst[.] art. 3. Maior ibid. quæst. 3. ad 7. Adrianus in 4. tr. [de] Confessione quæst. de Confessore: Ioannes Medina, C[od.] de pœnitentiá tract. 2. quæst. 25. qui omnes vnanim[iter] idem asserunt id quod ex S. Doctore suprà relatum est[.] præterea Dominicus Soto lib 5. de iust. quæst. 6. ar[t.] concl. 7. docet testem qui contrà iuris ordinem inte[rro]garetur de crimine, quòd secretò cognovit, posse abs[que] mendacio respondere, & etiam iuramento affirmare [il]lud nescire, cum hac restrictione mentali, quod nesci[at] alteri contra iustitiæ ordinem interroganti revelet: [quod] etiam asserit & fusè probat Dominicus Bannes in [2. 2.] quæst. 69. art. 2 dub. 1.

Tertium, causa legitima & rationabili deficiente, [n]

vnquam fas esse, vt docent suprà citati authores & Theologi communiter, verbis ambiguis aut æquivo- vel mentali restrictione inter loquendum vti: aliàs , in quem instituta sunt verba, perverteretur; omnis loquiorum & sermonum certitudo; adeòque omne manum commercium, & fructus civilis ac Christianæ cietatis tolleretur; semperque inesset ratio suspicandi lum aliquem in verbis latere & ambiguitatem & men- am restrictionem subesse.

§ V.

De Reo.

TRia præsertim circa obligationes Rei quæri possunt.
I. Primum est, vtrùm teneatur fateri veritatem, quan- dò à Iudice interrogatur. Responsio facilis est ex dictis pragrapho præcedenti: si enim à Iudice legitimo inter- rogetur secundùm formam juris, tenetur verum respon- dere: è contrà si Iudex legitimam non habeat potestatem, vel formam juris non servet; id est, si infamia non præ- cesserit de crimine de quo fit interrogatio, aut saltem illi- us criminis semiplena probatio, vel indicia sufficientia non suppetant; tūc respondere ad interrogata non tenetur: quod si à Iudice cogatur, quod tamen sine peccato facere non potest, nec ab alio per appellationis viam declinare possit; tunc poterit respondendo crimen occultare ac te- gere eo modo, quo præcedenti Parag. explicatum est. Observat etiam Toletus lib. 5. cap. 58. simili ratione re- um non teneri ad complices suos revelandos, nisi illorū infamia aliqua præcesserit: id est, nisi ex fama constet il- lum socios habuisse; vel quandò crimen tale est, vt sine sociis non committatur: quod etiam docet Lessius suprà c. 29. dub. 17.

2. Secundum est, an licitum sit reo ad superiorem Iu- dicem appellare. Respondet S. Doctor, id ei licitum esse, si causam suam iustam esse confidat, vel se ab inferiori Iu

dice gravatum esse arbitretur: illicitum verò, si appellatio fiat solum ad moram afferendam, ne vel iusta sententia feratur, vel si lata est, executioni mandetur, vt habetur. cap. *omnino* 2. quæst. 6.

Tertium est, vtrùm reus condemnatus possit se per vim defendere, ne sententia in eum lata executioni mandetur. Respondet S. Doctor id licitum non esse, si iustè condemnatus sit, etiam ad mortem: licitum verò esse, si sit iniustè condemnatus; dummodò tamen nullum inde scandalum, neque gravis aliqua perturbatio in communitate timeatur. Addit S. Doctor illum qui ad mortem iustè damnatus est, posse licitè fugere, si occasio se offerat, dummodò nullam iudici, vel eius ministris vim in eorum persona inferat.

§ VI.

De Advocato & Procuratore.

1. Sanctus Thomas 2. 2. q. 71. quatuor præsertim conditiones requirit in Advocato, quæ etiam, servata debita proportione, de Procuratore intelligi debent.

Prima est peritia, quâ, vt dicit S. Doctor art. 2. *possit convenienter assumptæ causæ iustitiam ostendere*: vnde: vt dicit Toletus lib. 5. cap. 60. si ex ignorantia in causa est cur cliens causa alioquin iustâ decidat, peccat, & damnum illatum resarcire tenetur: quod etiam similiter dicendum censet de eius negligentia.

Secunda conditio est iustitia in exhibendo patrocinio; qui enim scienter iniustam causam defendit, absque dubio graviter peccat, vt asserit S. Doctor art. 3. teneturque ad restitutionem damni quod pars adversa incurrit; nisi per clientem suum resarciatur. Quod si causa dubia sit, nec satis ex utrâque parte iustitia dignoscatur, potest quidem eius patrocinium suscipere; dummodò paratus sit quam primum ab illo patrocinio abstinere, si in progressu litis eius iniustitiam deprehendat.

Tertia conditio est ab omni avaritiæ labe immunitas: quamvis enim, vt dixit S. Augustinus ep. 54. ad Maced. *Advocatus iustum patrocinium, & Iuriperitus verum consilium licitè vendere possit:* patrocinii tamen vel consilii illius pretium moderatè accipere debet. *Considerata* vt loquitur S. Doctor art. 4. *conditione personarum, negotiorū, laboris & consuetudinis patriæ.*

Quarta denique conditio est charitas, quâ tenetur Advocatus pauperum causas suscipere, illisque patrocinari, quandò aliter ipsis subveniri non potest, eâdem ratione, quâ tenentur omnes necessitatem patienti misericordiæ opus impendere, vt fusius explicat Sanctus Doctor, a. 1.

§ VII.

De iniuriis honoris & famæ per detractionem & contumeliam.

HOnoris nomine intelligitur testificatio quædam exterior excellentiæ alterius; per famam verò significatur multorum existimatio de vitâ, moribus & actibus eisdem, vt docet S. Thomas q. 72. & 73. vnde per detractionem, fama præsertim læditur: honor verò, per contumeliam: detractio siquidem est alienæ famæ occulta & iniusta denigratio; contumelia verò addit novam iniuriam, quâ non tantùm fama, sed etiam honor violatur; non enim occultè in absentia, vt fit per detractionem, sed coram & in præsentiâ honor per contumeliam quodam contemptu impetitur. Ex quo fit vt, quamvis detractio sit ex genere suo peccatum mortale; & quidem gravissimum, vt docet S. Thomas quæst. 73. art. 2. contumelia tamen sit peccatum adhuc illo gravius; quia magis lædit, & acerbiorem infert iniuriam.

Diximus detractionem esse iniustam famæ alienæ denigrationem; quia non erit detractio, si iustè fama aliena denigretur; v.g. si quis ex motivo iustitiæ vel charitatis,

latis, alicuius crimen, quòd vel bono publico perniciosu
est, vel alteri iniuriosum & nocuum Superiori aut alic
alteri aperiat, qui remedium afferre potest: quod si fa
auferatur ex intentione nocendi, tunc illius ablatio ad d
tractionem pertinet.

2. Hæc autem intentio nocendi, vt observat Tolet. su
cap. 63. dupliciter in detrahente reperiri potest: vno m
do directè, cùm quis per detractionem reipsa nocere i
tendit; altero modo indirectè, cùm licet expressè id n
intendat: ea tamen dicit, ex quibus nocumentum famæ a
terius iniustè sequitur: vt qui ex ioco vel loquacitate a
teri notabiliter detrahit.

Docet præterea S.Thom: art. 1. ad 3. detractionem oc
potissimùm modis committi posse, nimirùm quatuor m
dis directè, & quatuor indirectè. Directè quidem 1. im
ponendo alteri falsum crimen. 2. crimen illius veru
verbis adaugendo: 3. manifestando crimen verum, s
occultum: 4. malitiosè ac perperam alterius factum b
num interpretando: qui quartus modus (vt notat Lessi
lib. 2. cap. 11. dub. 2.) quatenùs per illam pravam inte
pretationem fama proximi læditur in animo audienti
pertinet ad detractionem: quatenùs verò concipitur i
animo illius, qui sic malitiosè interpretatur, pertinet a
iudicium temerarium, de quo sequenti Parag. agetur.

Indirectè autem committitur detractio. 1. negando r
ctè facta aut egregias dotes alterius: 2. verbis extenua
do: 3. reticendo bona alterius eo tempore & loco, qu
silentium istud eius famæ nocere potest: 4. remissè
frigidè laudando.

3. Quovis autem modo committatur detractio, si
directè, sive indirectè, sive ex intentione formali & expr
sa nocendi, sive alio quovis illicito motivo, censetur se
per esse peccatum mortale, quoties quis deliberatè f
mam alterius lædit in re gravi: veniale autem, si tantù
in re levi, vt docet S. Thomas art. 2. Gravitas autem
levitas illa æstimanda est, tùm ex qualitate læsionis, qu

pe

r detractionem famæ alterius infertur : tùm ex conditi
ne personæ cuius fama læditur: fieri siquidem potest,
uod rectè observat Tolet. c. 64. vt manifestatio peccati
icuius respectu personæ vnius censeatur infamia levis,
nò interdum nulla, quæ respectu alterius gravem in-
miam induceret, aut notabile scandalum secum inve-
eret: e g. qui de milite diceret: quòd ad duellum pro-
ocatus inimicum occiderit; de adolescente dissoluto,
uòd amore aliquo illicito implicitus sit, levem; imò
ropè nullam maculam illorum famæ inurere censere-
ur, cùm tales vt plurimùm de similibus rebus glorien-
ur: qui verò idem de Episcopo, aut personâ aliquâ Ec-
lesiasticâ, vel religiosâ diceret, haud dubiè gravissimam
ius famæ & maximè scandalosam iniuriam irrogaret.

Hinc etiam colligitur, vt docet Lessius cap. 11. dub. 3.
t plurimùm nonnisi venialiter peccare illos qui aliorum
efectus naturales occultos sive corporis, sive animi pa-
efaciunt; vt quòd aliquis sit gibbosus, quòd ignarus,
xilis ingenii, &c. nisi fortè inde, vt idem monet, grave
liquod illius damnum, aut notabilis contemptus in ani-
nis audientium, vel scandalum alterius oriretur.

§ VIII.

Solvuntur dubia quadam circa peccatum detractionis.

I. PRimum est an peccet mortaliter is, qui alterius pec-
cata audita refert coram aliis, nihil tamen asseve-
rando. Respondetur quòd quamvis per se loquendo id
non sit peccatum mortale, quandò nulla inde infamia ori-
tur; nec apud prudentes viros isto loquendi modo qui
nullam meretur fidem, alterius fama multum lædatur:
si tamen, vt rectè observat Lessius dub. 5. crimen esset val-
dè grave, quod in audientium animis suspicionem aliquam
pravam ingeneraret, in illo casu peccaret mortiferè, qui

huiusmodi crimen referret, præſertim de perſona aliqu bonesta, reſpectu cuius ſuſpicio illa grave malum eſſe cen ſeretur : quod etiam ſimiliter dicendum, ſi quis peccat alterius audita referat coram iis quos probabile eſt c ſua levitate crediturus.

Secundum eſt, an peccet mortaliter is, qui peccatun proximi occultum vni aut alteri tantùm manifeſtare Reſpondetur, quamvis Navarrus cap. 18. 21. 23. exiſti met in tali caſu non eſſe niſi peccatum veniale, ſi no ſubſit periculum evulgationis, aut alterius incommodi probabiliorem tamen & in praxi tutiorem eſſe eorun ſententiam, qui aſſerunt talem manifeſtationem eſſe v plurimum peccatum mortale: cùm fieri poſſit, vt rect monet Leſſius dub. 11. aliquem malle peccata ſua multi externis & plebeis eſſe nota, quàm Prælato vel alicu gravi viro, cum quo aſſiduè verſatur, vel à quo dependet

Si tamen aliquis iniuriam ſibi ab altero illatam amico aperiret; non quidem animo detrahendi aut nocendi; ſed vt conſilium vel conſolationem aliquam accipiat illo ca ſu idem Leſſius dub. 12. cenſet non eſſe peccatum ſaltem mortiferum.

Tertium eſt, an liceat hominem diffamatum in vno loco, etiam diffamare, ſeu crimen illius manifeſtare in altero, vel apud alios qui illud ignorant. Reſpondetur ex Tolet. ſupr. cap. 65. id facere ex intentione nocendi eſſe peccatum mortale, ſi gravis ſit diffamatio; ſecluſa verò eiusmodi prava intentione, non eſſe peccatum, ſi quis alterum criminis notorietate aut publica Iudicis ſententia infamatum in aliqua vrbe manifeſtet, aliis id in eadem vrbe ignorantibus, niſi ob temporis diuturnitatem crimen illius iam oblivioni datum eſſet, aut vitæ emendatione bonam famam recuperaſſet: in aliis verò locis id ipſum notum facere, quò fama communis illud brevi perlatura creditur, idem Toletus neque juſtitiæ, neque charitati repugnare exiſtimat: quòd ſi veriſimiliter crederetur, famam illius criminis illuc nunquam aut

nonniſi

nnisi post longum tempus perventuram esse, existimat
ssius, fore peccatum mortiferum, crimen illud in tali
co divulgare, præsertim si is, qui illud crimen admisit,
nam famam illic consecutus fuisset, vel si ex illa diffa-
atione aliquod damnum aut incommodum illi aut eius
opinquis obveniret; secùs verò si ille parùm curaret se
ibi infamari, quod sæpè fieri solet, præsertim si pro-
l absit; aut si quis ob grave crimen fuisset publicè
nitus: tunc enim sæpè expedit ista ad aliorum exem-
um divulgari.

3. Quartum est, an licitum sit aliquandò quibusdam
e causis crimen alicuius occultum alteri detegere. Re-
ondetur licitum esse, quoties id necessarium est ad impe-
iendum notabile aliquod damnum alterius, sive corpo-
ale, sive spirituale, quod aliâ viâ impediri non potest.
ta Sotus lib. 5. de iust. quæst. 7. art. 1. Navarrus cap. 18.
um. 1. Lessius suprà dub. 9. E. g. scis aliquem furtis
ddictum & sæpè in illis deprehensum, monere potes
os quibuscum habitat, vt sibi caveant, &c. similiter no-
isti aliquem se gerentem pro Medico, in illa tamen sci-
ntiâ valdè imperitum; potes eos monere, quibus ex
ius imperitiâ periculum immineret: imò interdùm non
olùm potes; sed etiam ex charitate teneris alterius cri-
men occultum manifestare, si ex illo grave aliquod no-
cumentum publicum, aut etiam particulare immineat,
quod censeatur præponderare damno quod is qui illud
commisit in fama vel honore patietur: in dubio autem
vtrùm præponderet, inclinandum est potius in favorem
innocentis, e. g. si quis aliquâ hæresi occulta laboret,
sitque periculum ne alios inficiat; in illo enim casu ho-
rum salus illius famæ debet præponderare.

4. Quintum, an sit peccatum mortale infamare seipsũ.
Respondetur quòd, quamvis per se loquendo hæc infa-
matio sui non sit peccatum mortale; cùm, vt recte pro-
bat Lessius dub. 6. neque sit contra iustitiam, homo si qui-
dem est dominus suæ famæ, nec illam sicut alia bona dis-

ſipando vlli faciat iniuriam : neque etiam contra charitatem, quæ non obligat ad bona exteriora comparanda vel conſervanda, niſi quatenùs neceſſaria ſunt ad bona ſpiritualia vel noſtra vel proximorum : ſi tamen ex infamatione illa ſuiipſius ſequeretur aliquod ſcandalum, aut aliorum nocumentum, vt in perſonis, quorum bona fama ad aliorum ſalutem neceſſaria eſt, v. g. Epiſcopis, Paſtoribus, &c. tunc infamatio illa eſſet peccatum mortale, vt docet idem author ſuprà.

Sextum denique eſt, vtrùm audiens detractorem peccet. Reſpondetur ex mente S. Doctoris quæſt. 7. articulo 4. peccare quoties conſentit detractioni, iuxtà illud Rom. 1. *Digni ſunt morte, non ſolùm qui peccata faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.*

5. Poteſt autem quis dupliciter detractioni conſentire, vt obſervat Toletus c. 65. directè ſcilicet, vel indirectè. Directè conſentit qui vel alterum inducit ad detrahendum, vel illius detractione delectatur : & is non minùs peccat quàm detractor ; de eòque intelligi debet illud dictum S. Bernardi : *Detrahere aut detrahentem audire vtrum horum deteſtabilius ſit, non facile dixerim.* Indirectè autem conſentit detractioni, qui, licet nec ad illam inducat, nec eâ delectetur ; illam tamen non prohibet, nec detrahenti reſiſtit, cùm poſſit & debeat ; & ſiquidem detractio ſit notabilis, & in materiâ gravi, poſſitque facilè illam impedire, mortaliter peccat : cùm charitas obliget, vt grave damnum proximi, ſi commodè poſſumus impediamus : venialiter verò ſi detractio ſit levis, aut præ nimiâ verecundiâ vel animi puſillanimitate reſiſtere detrahenti non audeat ; niſi fortè infamia eſſet valdè atrox, vel gravia incommoda putaretur illatura : tunc enim deberet ſibi ipſi vim facere, & excuſsâ verecundiâ modeſtè contradicere. Nullo autem modo peccat qui detrahentem non arguit, eo quòd probabiliter exiſtimat monitionem ſuam nihil profuturam : imò potiùs obfuturam, ſi detractor occaſionem ex eâ ſumat magis oblo-

cutionem

rationem suam asseverandi. Item non peccat, qui rationabili aliqua verecundiâ præpeditur, vt si famulus domino, vel filius patri detrahenti non resistat, quandò se nihil profuturum existimat.

Observat tamen rectè Toletus c. 67 longè strictiùs obligari Superiores respectu inferiorum ad prohibendas detractiones, sicut & alia quæcunque peccata; proindéque verecundiam ac pusillanimitatem illos à peccato mortali minimè excusare, si graviter detrahenti non resistant, quandò id profuturum arbitrantur; imo quamvis detrahenti nihil id prodesset, si alios silentio suo scandalizandos esse advertant.

Admonet autem S. Doctor art. 4. ad 2. detrahentem corripi posse, non solum arguendo, sed etiam signis quibusdam exterioribus vt tristitiâ faciei, ostendendo sibi displicere detractionem, iuxtà dictum Sapientis Prov. 25. *Ventus Aquilo dissipat pluvias, & facies tristis linguam detrahentem:* vel discedendo, vel sermonem alio divertendo.

§ IX.

De iudicio temerario.

I. QVoniam, ut rectè observat Navarrus, ca. 18. mendacia, detractiones, aliæque huius octavi præcepti transgressiones vt plurimùm à judiciis temerariis proficiscuntur, magnamque cum illis habent culpæ affinitatem: idcircò de iis breviter hic agendum est.

Iudicium autem hic sumimus, non prout significat actum proprium Iudicis quo sibi subditis jus dicit: sed prout denotat actum intellectûs, quo quilibet particularis de altero apud se aliquid cogitat & definit seu statuit: & eo sensu tres veluti gradus distingvere possumus de judicio, quod quis de aliquo concipit. Primus est, quo quis de alterius malo dubitat, neutram in partem inclinando. Secundus est, cùm suspicatur inesse malû, & cum aliquo debili assensu ita esse existimat, cum formidine ta-

men

men oppositi. Tertius est, quando cum pleno assensu & firma animi sententia ita esse judicat.

Hâc observatione suppositâ, certum est in primis dubitare, suspicari, vel judicare de proximo, esse quid indifferens in genere moris, ac benè vel malè se habere posse: benè quidem, si fiat secundùm regulam rectæ rationis malè autem si à regula rectæ rationis aberret: vnde Christus Dominus S. Ioan. 12. *Nolite*, inquit, *iudicare secundùm faciem, sed rectum iudicium iudicare*,

2. Certum est 2. dubitare, suspicari aut iudicare quidpiam mali de altero, quandò causæ sufficientes ad id suppetunt, non esse illicitum, vt communiter Theologi docent, ac præsertim Azorius tom. 3. cap. 11. dub. 3. Valentia disp. 5. quæst. 4. de iudicio, pun. 3. Laymannus lib. 3. de iustitia tract. 3. part. 2. cap: 2. vbi tamen rectè monet maiores rationes & clariora indicia requiri ad suspicandum, quàm ad dubitandum, & ad iudicandum quàm ad suspicandum.

Quæres quænam causæ & rationes ad rectè dubitandum, vel suspicandum, vel iudicandum de malo alterius sufficientes esse censeantur. Respondetur nullam certam regulam afferri posse, vt rectè docet Sotus libro tertio de iustitia, quæst. 4. art. 3. & post illum Valentia suprà pun. 3. sed id iudicio viri prudentis esse definiendum, consideratâ conditione rei, qualitate personæ, aliisque circumstantiis: quæ omnia cum interdum sint valdè perplexa & involuta, ideò rectè monet Laymannus, sæpè evenire posse vt quis decipiatur existimans sufficientes sibi adesse dubitandi, suspicandi aut iudicandi rationes; quæ tamen reipsa tales non sunt, præsertim quando ex conditione operum externorum iudicatur de intentionibus, aliisque actibus internis: vnde rectè concludit longè tutius esse animum ab eiusmodi iudiciis, &c. cohibere, Deóque omnia diiudicanda relinquere, nisi fortè necessitas aliqua, vel vtilitas propria vel aliena nos ad id obliget; quia & tunc rationis ac prudentiæ partes erunt, expendere quantum

n exteriores apparentiæ habeant probabilitatis animũ-
cohibere, nè vltrà iustitiæ aut chaitatis metas pro-
diatur.

5. Certum est 3. iudicium temerarium, seu illud quo
ertenter ac deliberatè iudicatur aliquid mali de alte-
ex levibus & insufficientibus rationibus ac indiciis, esse
catum mortale: si malum illud grave sit, eiusque fa-
m notabiliter lædat. Ita Sanctus Thomas quæst. 60.
. 3. & illud est iudicium quod Christus Dominus pro-
uit his verbis S. Matth. 7. & S. Luc. 6. *Nolite iudicare,*
non iudicemini, vt exponit S. Augustinus libro 2. de
m. Domini in monte cap. 18. & Sanctus Basilius in re-
lis Brevioribus reg. 164. aliàs si malum sit leve, nec
oximi fama multum lædat, non erit nisi veniale.

Cum hæc certa sint & in confesso apud omnes, vnum
de quo non convenit inter Theologos; scilicet quale
ccatum sit ex levibus indiciis & causis suspicari aliquid
ali de proximo, vt plerumque solet evenire. Tres
nt super hâc quæstione sententiæ. Prima est omnem
spicionem temerariam de gravi aliquo proximi malo
se peccatum mortale. Ita Bannes ad quæst. 60. art. 3.
ecunda est, suspicionem illam, quæ debili tantum assen-
nititur cum formidine oppositi, nunquam esse pecca-
m mortale. Ita Caietanus in hunc art. 3. Navarrus in
bricâ de iudiciis, & Ludovicus Mæratius tract. de iu
itiâ & iure disp. 9. sect. 1. & 2. qui pro hâc sententiâ ci-
at S. Doctorem a. 3. & S. Augustin. tract. 99. in S. Ioan.
bi dicit genus istud suspicionis *ad humanam tentationem*
ertinere, sine qua vita ista non ducitur: concluditque: *si*
uspiciones vitare non possimus, quia homines sumus;
udicia tamen, id est definitivas firmasque sententias
ontinere debemus. Tertia denique sententia, quæ
omnium probabilissima videtur, est, suspicionem te-
merariam non esse plerumque nisi peccatum veniale:
fieri tamen posse interdum ratione gravitatis materiæ re-
spectivè ad quasdam personas, vt sit mortale: verbi gra-
tiâ

tiâ, si quis Prælatum Ecclesiasticum doctrina & pieta conspicuum ex levibus quibusdam indiciis suspicetur e hæreticum, aut peccatum aliquod nefandum aut scand losum commisisse. Ita Sotus lib. 3. quæstione 4. art. 3. Lessius suprà dub. 3. vbi hanc sententiam fusè proba præmissa tamen distinctione inter suspicionem illam, qu oritur ex errore quodam intellectûs & eam quæ ex pr vo affectu voluntatis: dicitque suspicionem illam e tantùm peccatum veniale, quæ procedit ex quodam e rore intellectûs, quo quis apprehendit indicia tanqua sufficientia ad suspicandum de proximo aliquod malur negligitque perspicere & examinare num illa sint suffi entia; est tamen paratus ad suspicionem deponendam, adverteret causam illius non esse sufficientem: suspici nem verò illam esse peccatum mortale, quæ oritur e prauo quodam affectu voluntatis & malevolentiæ erg alterum, qua fit vt etiamsi advertat indicia illa non es sufficientia, velit nihilominùs pergere in sua suspicion quæ est de gravi aliquo proximi malo, quod in maximar illius vergit infamiam.

4 Optimè S. Augustinus lib. 2. de serm Dom. in mon c. 18 *Duo sunt*, inquit, *in quibus temerarium iudiciu cavere debemus: vel cum incertum est qualis futurus s qui nunc bonus vel malus apparet: si ergo quispiam v. conquestus de stomacho ieiunare noluit, & tu non credens id edacitatis vitio tribueris; temere iudicabis. Item si ma nifestam edacitatem ebriositatemque cognoveris, & ita re prehenderis quasi nunquam ille possit corrigi atque mutar nihilominus temerè iudicabis. Non ergo reprehendamus e quæ nescimus quo animo fiunt, neque ita reprehendam quæ manifestè sunt, vt desperemus sanitatem: vitabimu iudicium de quo nunc dicitur: nolite iudicare, ne iudiceti de vobis.*

Quæres vtrùm ea, de quibus dubium est quo animo f ant in meliorem partem sint interpretanda. Respond tur ex hypothesi, quod si æqualia sint vtrinque indicia iudi-

icium de proximo ferre velimus, tunc in partem me-
rem seu benigniorem esse ferendum: quia (vt docet S.
omas art. 4. ad 1.) melius est in dubio frequenter fal-
ene opinando de proximo, quàm malè opinando se-
l decipi.

5. Monet tamen rectè Lessius cap. 19. dub. 4. quando
rur de vitando aliquo damno, vel de adhibendo re-
dio, tutius esse dubia in deteriorem partem interpre-
i; non quidem existimando proximum v. g. esse furem
l improbum, vel pro tali habendum esse: sed iudicando
exteriùs cavendum esse, & sibi vel alteri consulendum,
si dubia esset ipsius proximi probitas. Ita S. Thomas
t. 4. ad 3. & hâc ratione dum accipimus personam igno-
m in ædes, possumus licitè rebus nostris ita cavere; ac
dubia esset eius probitas; quamvis nullomodò impro-
am illam iudicemus: sic etiam Superiores, quamvis
uoad internum affectum erga subditos dubia in melio-
m partem interpretari debeant; ad præcavendum tamen
nalum & disciplinam observandam, ita se gerere possunt
c si de illorum probitate dubitarent.

§ X.

Quot modis peccetur in octavum hoc Decalogi praeceptum.

1. PEccant in primis contra octavum hoc Decalogi præceptum, qui deliberatè mendacium aliquod proferunt, quod quidem erit mortale, si honori divino aut proximi bono sit perniciosum. Peccant etiam qui per hypocrisim vitæ sanctimoniam fingunt: quod peccatum adhuc gravius erit, si ex illo sequatur aliquod proximi damnū, vt si id fiat ad disseminandos errores: item qui habitu aut vestibus mentiuntur sexum; vt si fœmina veste virili, aut vir fœminea induatur; si id fiat propter aliquem pravum finem, aut ex eo peccata alicuius aut scandali periculum immineat.

Peccant

Peccant qui sine legitima authoritat e iudicis sibi offici arrogant: aut istud ambiunt, quamvis legum ac iur ignari: Item iudices qui notitiam illam iuris & legu conservare negligunt: qui de causa aliqua ad se non per tinente iudicialiter cognoscere, & sententiam ferre præsu munt: qui contra allegata & probata, aut contra leges iura iudicant qui formã à iure præscriptã in iudicando no servãt: qui sine vlla præcedenti infamia aut aliis sufficien bus indiciis, de occulto alicuius crimine iudicialiter inqu runt, reũ indebitè interrogant, & ad respondendũ cogunt qui favore vel respectu aliquo humano, aut alio quov pravo affectu à recto iustitiæ tramite deflectunt, sive i iustam ferendo sententiam; sive causarum expeditione notabiliter differendo, aut fieri permittendo: qui pr sententiâ ferendâ, aliisque actibus iudicialibus aliqui exigunt vltrà id, quod pro iusto & honesto stipendio e lege vel legitimâ consvetudine accipere licitum est.

2. Peccant qui crimen aliquod bono communi perni ciosum non denunciant, quandò commodè id possunt qui contra alterum litem intentant ex odio, vindictæ ap petitu, aut alio quovis pravo affectu: qui fraude, au iniusto aliquo processu in litibus vtuntur.

Peccant qui ad testimonium ferendum citati, & à leg timo iudice secundùm iuris ordinem interrogati, aliqui falsum aut ambiguum, & contra ipsius iudicis menten respondent: quod & similiter de ipsis accusatis & rei intelligi debet: qui etiam præterea peccant, quandò iu dici legitimè aliquid statuenti, aut iustitiæ ministris illiu iussa exequentibus resistunt, aut vim aliquam inferunt.

Peccant etiam contra hoc præceptum, qui alterius ho nori contumeliam irrogant: in eum verba probrosa & iniuriosa proferunt, eidem peccata occulta palam expro brant: aut alia quævis cum irrisione & contemptu obii ciunt.

3. Peccant qui alterius famæ secretò detrahunt; ill crimen

nen aliquod falsum imponunt, aut verum malitiosè augent, aut eius peccatum occultum manifestant, vel è factum perperam interpretantur: Item qui rectè fa-alterius inficiantur, vel eadem extenuant, aut de illis nt, vel ea frigidè ac simulatè laudant, cùm ex silentio & frigida seu simulata laude sequitur aliquod in pro-no famæ dispendium.

Item qui alterum ad detrahendum alliciunt, aut illius ractione delectantur; vel qui cum possint & debeant, ractionem non impediunt: qui susurrationibus causant cordias, qui libellos diffamatorios scribunt, aut in vul-s spargunt, illos pravo animo legunt, asservant, aut is legendos tradunt.

Peccant denique qui deliberatè ac temerè aliquid ma-de proximo iudicant, vel suspicantur: qui actiones il-is honestas vel indifferentes malè interpretantur.

§ XI.

e restitutione ob huius octavi præcepti violationem facienda.

DVplex restitutio occurrere potest ob huius præce-pti violationem facienda, pro duplici damno famæ eu honoris ac bonorum fortunæ, quod ex ea oriri potest. De vtraque breviter aliquid dicendum est.

Atque in primis quod spectat ad restitutionem bonorum ortunæ, certum est ex iis, quæ præcedenti sectione dicta unt, ratione mendacii aut contumeliæ vel detractionis ncumbere obligationem restituendi, quoties per illud mendacium aut contumeliam illam seu detractionem, damni alicuius causa iniustè data est, aliquo ex modis sectione præcedenti explicatis.

Constat præterea Iudicem, qui sive in ferenda senten-tia, sive in toto iudiciali processu iniustitiam aliquam commisit, vnde secutum est damnum innocentis, ad il-lius compensationem obligari: similiter & illum, qui

falsò

falsò alterum accusavit, aut qui falsum testimonium in iu-
dicio detulit, ad resarcienda damna inde secuta teneri.

Quod verò spectat ad restitutionem famæ & hono-
certum est (vt ex communi Theologorum doctrina d-
cet Sotus libro 1 de iust. quæst. 6. art. 3. in resp. 4.
post illum Valentia disp. 5. quæst. 6. de restit. pun. 5.
mam ablatam restitui debere, si tres concurrant condi-
ones: prima est, vt fama reipsa ablata fuerit: secund-
vt iniustè ablata fuerit: tertia, vt non fuerit recupera-
His tribus conditionibus concurrentibus.

2. Dicendum 1. eum qui alterum infamavit, affere-
do aliquid falsum de illo, ad famam illi restituendam o-
bligari, affirmando se dixisse falsum. Ita S. Doctor q.
art. 2. ad 2. & post illum Richardus, Cajetanus, Sot-
Navarrus, & alii apud Valentiam suprà, qui tamen id
esse intelligendum existimat, si aliâ ratione famam al-
rius à se iniustè læsam sufficienter reparare non pos-

Dicendum 2. illum qui alterum diffamavit; crim-
eius verum quidem, sed occultum patefaciendo, ad
mam illius restituendam obligari, non quidem dicen-
se falsum dixisse; id enim esset mendacium, quod (
ex ante dictis constat) nunquam licitum est; sed aliq-
aliâ ratione, nimirùm vel dicendo se malè & inconsic-
ratè locutum fuisse; vt monet S. Doctor in rest. ad
vel se antea quidem existimasse id esse verum, sed post-
comperisse perperam à se id esse dictum, vt censet Ioa-
nes Maior in 4. dist. 15. quæst. 16. vel si timeatur, ne
pud personas eruditas aut perspicacis ingenii similes l-
quendi modi opinionem de crimine proximi concepta-
potius confirment, quàm ex animis eorum deleant, Sot-
& Navarrus, apud Valentiam existimant tacendum e-
de illo crimine, illumque qui famæ detrimentum pass-
est, quâcunque datâ occasione de aliis rebus comme-
dandum esse; vt sic quædam iniuriæ compensatio fia-
Addit Valentia posse etiam eum, qui verum dicendo a-
terum infamavit, aliqua ambiguitate aut mentali restri-
ctione

one vti ad retractandum id quod à se dictum est, quod
men vltimum remedium nonnisi aliis deficientibus,
in gravi aliqua famæ reparandæ necessitate cum maxi-
a cautela videtur esse adhibendum.

3. Dicendum 3. illum etiam qui crimen alterius occul-
m ab alio auditum refert, obligari ad reparationem fa-
a, si advertat hoc suum dictum in aliis, vt sæpè fit,
istram de proximo ingenerasse opinionem: quod præ-
are poterit, sive adhibendo aliquod ex mediis supradi-
is, sive ostendendo, & quantum poterit aliis persvaden-
, quàm incerta sint & plerumque falsa, quæ de aliis
assim audiuntur & referuntur. Ita Sotus, Navarrus, &
ii apud eundem Valentiam suprà. Ratio est, quia quo-
escunque damnum famæ proximi iniustè illatum est,
oties incumbit illius sarciendi obligatio: atqui vt sup-
onimus, tale damnum illatum est: ergo sarciendũ est.

Sunt tamen aliquæ causæ ab illa restitutione famæ
ommuniter excusantes eum qui alterum infamavit. Pri-
na est, si is, qui infamatus est, illi, à quo infamatus est,
estitutionem famæ condonavit; nisi fortè talis sit, qui
ondonare non debeat, quales sunt personæ illæ, quarũ
ama bono publico necessaria est; quam proinde negli-
gere non debent, nec illius reparationem leviter condo-
nare. Secunda, si id, quod contra famam alterius oblocu-
tus est, in oblivionem abiisse prudenter existimetur. Ter-
tia est, si ex eius oblocutione nulla infamia secuta sit; pu-
tà, quia illi, quibus occultum crimen patefecit, iam illud
noverant, aut nullam fidem eius dictis adhibuerunt.
Quarta, si fama quæ ablata est, per aliam viam sit re-
cuperata. Quinta, si famæ illius restitutio fiat moraliter
impossibilis. Sexta denique, si non possit fieri sine amis-
sione famæ, quæ sit longè maioris momenti; vt si Præla-
tus aliquis vel vir valdè illustris infamaverit plebeium,
non tenetur cum notabili iactura honoris sui famam illã
resarcire: sed sufficit vt id faciat eo meliori modo, quo
sine propriæ famæ iactura id poterit, v. g. laudando illum

co

eo genere virtutis in quo infamavit, aut alia ratione cundùm iudicium viri prudentis. Ita Sotus, Cordub Toletus, & alii apud Lessium lib. 2. cap. 11. dub. 26.

4. Quæres, vtrum in eo casu, in quo fama restitui n potest, debeat pecuniâ compensari. Respondetur pro bile esse, id quod asserunt quidam Doctores quos citat sequitur Valentia, nempe id fieri posse, ac proinde fa endum, Probabilius tamen esse id quod Navarrus, Sylv ster, & alii quos citat; & quibus subscribit Lessius su dub. 6. docent; nullo scilicet pecuniæ pretio famam c gnè compensari posse, iuxta illud Prov. 22. *Melius est n men bonum, quam divitiæ multæ*; cum sit bonum supe oris ordinis, nec proinde ad illam compensationem f ciendam nullum obligari.

Quod autem de restitutione famæ, idem quoque honoris læsi compensatione intelligi debet, quoties qu aliquam contumeliam in alium protulit, aut quocunq alio modo honorem illius iniustè læsit: tunc enim illu reparare & personæ læsæ satisfacere debet, vel ab eâ p tendo veniam, aut aliquid simile faciendo, quod [iudic viri prudentis honoris illius compensationi satis esse po sit.

SECTIO IX.

Explicantur nonum & decimum Decalogi præceptum.

Non concupisces vxorem proximi tui, &c.

Non domum, non agrum, &c. & vniversa qu illius sunt.

1. QVamvis ea, quæ his duobus vltimis Decalogi præ ceptis prohibentur, iam sexto & septimo prohibit esse videantur, in quibus vt in aliis, vetantur non solùm actus exteriores, sed etiam interiores divinæ legi repu gnan

ntes : nihilominùs (vt rectè obſervat S. Doctor 1. 2.
ſt. 102. a. 4. & 5.) non ſine maximâ ratione hæc duo
na præcepta Deus ſubjunxit aliis præcedentibus, tùm
egum ſuarum perfectionem, & ab humanis legibus
erentiam oſtenderet ; *Leges ſiquidem humanæ* (vt lo-
tur Catechiſmus Romanus part. 3. c. 10. *rebus tantum
ernis contentæ ſunt, divinæ verò ipſius animi puram
eramque caſtitatem atque integritatem requirunt* : tùm
im vt expreſſiùs moneret quàm cauti & ſolliciti eſſe
beamus in devitandis illis peccatis, quæ ſolâ cogitatio-
& animi propoſito committuntur : cùm, vt habetur
Concilio Trid. ſeſſ. 14. cap. 5. *Nonnunquam animum
viùs ſaucient, & periculoſiora ſint iis, quæ in manifeſto
mittuntur.*

Docet autem Catechiſmus Romanus ſuprà, hoc dupli-
præcepto non prohiberi illam concupiſcendi vim, quæ
obis à Deo vt authore naturæ indita eſt, ſed pravum il-
us vſum & effrænatam illam cupiditatem, quæ fines à
ctâ ratione conſtitutos transgreditur, ſive res malas ap-
etendo, vt adulteria, ebrietates, &c. ſive res quidem bo-
as, ſed iniuſtè & inordiatè deſiderando. Quæ quidem
ùm ſatis conſtent ex iis, quæ præcedentibus ſectionibus
xplicata ſunt, hîc breviter adjungemus modos aliquos,
uibus Romanus Catechiſmus declarat, duo vltima De-
alogi præcepta poſſe violari.

2. Atque in primis docet peccare in nonum De-alo-
i præceptum, non modò illum qui alterius uxorem a-
dultero affectu concupiſcit, ſed etiam qui eam ſibi matri-
monio iungi præmaturo & inordinato affectu optat ;
tùm propter illius deſiderii perverſitatem, tùm etiam
propter periculum, ne ex illo inducatur ad optandam vi-
ri mortem aut illegitimum vxoris eius complexum con-
cupiſcendum. Quod quidem non ſolum de mulieribus
coniugatis, ſed etiam de illis quæ alteri deſponſatæ ſunt,
intelligendum eſſe dicit ; has ſiquidem concupiſcere non
licet: ſicut nec pacta ſponſaliorum reſcindere, nec fidem
datam violare licitum eſt.

Quod

Quod verò spectat ad decimum & vltimum præc ptum, docet idem Catechismus in illud peccare, præs tim eos qui nimis avidè divitias expetunt, alienis opib inhiant, qui modis pravis & illicitis artibus opes auge concupiscunt: qui lucri captandi gratiâ erga ludos al immoderatè afficiuntur.

3. Peccare item mercatores, qui rerum penuriam a nonæque caritatem optant: qui ægrè ferunt vt sint a præter ipsos qui vendant aut emant, quo ipsi cariùs ve dere aut viliùs emere possint: qui alios egere cupiun vt vendendo & emendendo magis lucrentur. Simili & milites qui militiæ nomen dant, aut bellum appetu vt impunè furentur: medicos etiam qui morbos aliori exoptant, Advocatos, Procuratores, & etiam iudices c lites multiplicari & protrahi cupiunt, artifices deniq qui quæstûs avidi earum rerum, quæ ad vitam aliasq vitæ necessitates pertinent, penuriam exoptant, vt in plurimum lucri faciant.

Porrò quàm noxia sint & perniciosa hæc prava & ordinata desideria, si deliberatè animo foveantur, te tur Apostolus his verbis 1. Timoth. 6. *Nihil intulimu hunc mundum: haud dubium quod nec auferre quid po mus: habentes autem alimenta, & quibus tegamur, contenti simus: nam qui volunt divites fieri, incidunt tentationem & in laqueum diaboli: & desideria multa utilia & nociva, quæ mergunt hominem in interitum perditionem: radix enim omnium malorum est cupidita*

Atque hactenùs de Legis divinæ præceptis ad ip supremi optimi & maximi Legislatoris maiorem laud & gloriam.

CAPVT

CAPVT QVINTVM.

De Praeceptis Ecclesiae.

ECclesiæ præcepta quinque communiter numerantur, vt videre est apud Petrum Canisium in summâ doct. christ. cap. 3. in quorum primo & secundo sanctificatio ...rum festorum, & in iisdem diebus Missæ auditio præ...ibitur: in tertio ieiunium certis diebus seruandum in...ngitur: in quarto & quinto confessio Sacramentalis se...el saltem in anno facienda, & sacra Eucharistia saltem ... Paschate sumenda præcipitur. Et de prymo quidem & ...cundo egimus suprâ in explicatione Decalogi: quartum ...: quintum etiam explicavimus in tractatu de Sacramen...is: quare nunc de solo tertio, scilicet ieiunii servandi ...ræcepto, aliquid dicendum nobis superest.

SECTIO VNICA.

Explicatur tertium Ecclesiae praeceptum, quod est de ieiunio.

§ I.

Quid ad debitam ieiunii obseruationem requiratur.

1. IEjunii nomen tribus modis accipi solet. Primo pro abstinentia à vitiis & peccatis, iuxta illud S. Augustini: *Ieiunium magnum & generale, est abstinere ab iniquitatibus & illicitis voluptatibus sæculi, quod est perfectum ieiunium.* Secundò pro abstinentia à quolibet cibo & potu, diciturque ieiunium naturale; quale requiritur ex præcepto Ecclesiastico ad sumptionem Eucharistiæ, vt supra dictum

ctum est tract. de sac. cap. 5. Tertiò denique pro abstine-
tia quadam & cibi subtractione secundum formam
Ecclesia præscriptam ; & vocatur ieiunium Ecclesiastici
de quo proposita quæstio intelligenda est. Pro cuius r
solutione.

Dicendum est tria præsertim requiri ad debitam iei
nii Ecclesiastici observationem.

2. Primum est ciborum delectus, seu abstinentia à ca
nibus, vt docet S. Thomas 2. 2. quæst. 147. art. 8. & co
stat ex perpetuo Ecclesiæ vsu & traditione, cuius test
sunt S. Basilius hom. 1. de ieiunio, S. Augustinus lib. 2
contra Faustum cap. 5. & alii plurimi apud Azorium l
cap. 10. quæsito 6. Quamvis autem non à carnibus s
lùm, sed etiam ab iis, quæ à carne procedunt vt ab ov
& lacticiniis, in diebus ieiuniorum esset abstinendum,
habetur ex rescripto S. Gregorii Papæ ad Augustinu
Anglorum Episcopum ; imò in quibusdam solemniorib
ieiuniis, v. g. sex diebus hebdomadæ sanctæ cibis tantù
aridoribus, pane videlicet, aquâ & oleribus vesci licer
vt testatur S. Clemens lib. 5. cap. 17. & S. Epiphanius h
resi 75. Ecclesia tamen ob causas rationabiles de pri
no illo rigore nonnihil remisit & abstinentiam illam st
ctiorem cuiusque devotioni relinquens, in quadragesi
quidem vniversim à carnibus & ovis abstinendum e
censuit, lacticiniorum vsum in plerisque locis indulsi
in aliis autem ieiuniorum diebus per annum etiam
vorum vsum concessit : de quibus tamen vt rectè mo
Bonacina quæst. 1. de præc. Eccl. pun. 2. consuli debet
servari cuiusque loci legitima consvetudo, quæ est opti
legum Ecclesiasticarum interpres.

3. Secundum est vnica in die refectio, vt docet Sanct
Thomas supr. art. 6. & communiter cum illo Theolo
omnes : quod melius probari non potest, vt obser
idem S. Doctor, & post illum Bonacina supr. puncto
quàm ex perpetua & vniversali Ecclesiæ praxi ; cum n
lum super hâc re decretum reperiatur.

Tert

Tertium denique est certum refectionis tempus, ita vt refectio illa vnica, non prandij, sed cœnæ rationem obtinet, vt tradit idem S. Doctor suprà art. 7. & constat ex S. Ambrosio serm. 8. in Psalm. 118. & ex S. Gregorio homil. in Evangelia. Et olim quidem aliis ieiuniorum diebus hora nona, quæ est tertia post meridiem, erat ordinarium solvendi ieiunij tempus: in quadragesima verò vsque ad vesperam prorogari solebat, vt testatur S. Bernardus serm. de quadrag. *Hactenus*, inquit, *vsque ad horam nonam ieiunavimus soli, nunc, in tempore quadragesimæ scilicet, vsque ad vesperam ieiunabunt pariter vniversi Reges, Principes, chorus & populus, nobiles & ignobiles, simul unum dives & pauper.*

Ecclesia tamen his posterioribus sæculis, tùm ob infirmitatem corporum quæ, mundo ipso senescente, minùs vigoris retinent, tùm ob alias rationes tacito consensu indulsit, vt hora illa vespertina licitè anticipetur, & in quadragesimâ diebusq; aliis præscriptis, circa meridiē ieiunium solvi possit, atque ut præter illam refectionem modicum aliquid cibi serò per modum cœnulæ seu collatiunculæ, vt vocant, sumeretur. Ita docent Navarrus, Armilla, Lessius, Azor, Reginaldus, Toletus, & alii apud Bonacinā supr. pun. 3. & 4. Diximus modicum aliquid cibi: quia si nimis notabiliter excederet, haud dubiè ieiuniū frangeret.

4. Porrò quantùm cibi sumere liceat in eiusmodi cœnulâ, difficile est determinare: Azorius & alii apud Bonacinam sentiunt quantitatem trium vel quatuor vnciarum panis & fructuū licitè sumi posse: Reginaldus apud eundem existimat, non esse notabiliter excedendam quartam partem eorum, quæ ipsi ieiunanti ad ordinariam cœnam sufficerent: Toletus omnium optimè censet in eo spectandum esse morem locorum, prout à piis & timoratis personis servari solet ieiunium: & intra illius limites vnumquemque licitè ac tutò continere se posse.

Rectè autem monet Laymannus, cautè intelligendum esse id qud docet Caietanus lib. 1. de obsery. ieiun. verbo

ieiunium, non referre, quid quisquis in ſerotinâ cœnulâ ſu-
mat, ſi modum non excedat, additque conſvetudinem Ec-
cleſiæ à piis & timoratis ſervatam hanc eſſe, vt in cœnul
illâ ſerotinâ non modò quantitas, ſed etiam qualitas &
delectus ciborum obſervetur, vtque nihil aliud cum pa
niſi fructus aliquot vel olera in modica quantitate ſuma
tur: neque ſibi probari quod aliqui nimis liberaliter a
hibent placentas & alia ſimilia obſonia butyro frix
quamvis iuſculi cocti vſum, vrgente præſertim aliqua i
firmitate aut neceſſitate, licitè indulgeri poſſe exiſtimet

Ex dictis colligitur 1. crebriore potûs ſumptione n
ſolvi ieiunium, vt docet S. Thomas ſupr. art. 6. ad 1. lice
ſi temperantiæ modum in potu excederet, haud dubiè p
caret, graviter quidem aut leviter, pro ratione gravita
vel levitatis exceſſus.

Infertur 2. neque etiam ſolvi ieiunium, ſi aliquid
matur per modum medicinæ, niſi fortè, vt obſervat
Doctor ſuprà ad 3. in fraudem ieiunii aliquid eiusm
ſumatur in notabili quantitate.

Infertur 3. lectores & miniſtros menſæ in monaſter
aliiſque communitatibus aliquid præſumentes non pec
re, nec ideò ab illis ieiunium ſolvi, vt ex Navarro, & C
ietano docet Leſſius lib. 4. cap. 2. dub. 2. cum id ab
fiat veluti inchoando prandium: ſicut etiam ieiuni
non ſolveret is, qui v. g. ob negotium aliquod à menſa
vocaretur, & refectionem inchoatam interrumperet,
poſtmodum negotio abſoluto, ad menſam rediret, & pr
dium ſeu cœnam perficeret.

Quæres vtrum anticipare notabiliter horam refecti
nis in die ieiunii, ſit peccatum mortale. Navarrus & q
dam alii affirmant: Toletus tamen & plures alii, q
citat & ſequitur Leſſius ſuprà, nonniſi veniale pecca
committi exiſtimant: imò dicit nullum fore peccat
ſi iuſta aliqua cauſa ſubſit; ſicut nec ſi veſpertina cœ
mane, vel meridie, vrgente aliqua cauſa rationabili
ſumeretur, cœnâ in veſperum dilatâ.

§ II.

Quæ sit obligatio Ieiunij.

CErtum & indubitatum est apud omnes Catholicos, præceptum Ecclesiasticum ieiunii obligare ad sui [o]bservationem sub peccato mortali, vt ex communi The[olo]gorum consensu docet Lessius supr. dub. 5. probatque [e]o quod can. 68. Apostolorum & can. 56. sexti Conci[lii] generalis, item can. 19. Concilii Gangrensis & pluribus [ali]is, violatores ieiunii excommunicationis pœnâ plectun[tu]r; quæ tamen ab Ecclesiâ nusquam nisi ob peccatum quod mortale infligi solet, vt infra suo loco explicabi[tu]r: vnde sequitur illum peccare mortaliter, qui absque [le]gitimâ causâ ieiunium aliquod ab Ecclesiâ præscriptum [fra]ngit.

Verùm difficultas est, quas personas & quibus tempo[ri]bus præceptum illud obliget. Quod spectat ad primum, [d]ocet S. Thomas art. 4. omnes Christianos, cuiuscunque [fue]rint dignitatis aut perfectionis, præcepto ieiunii obstringi, [ni]si iusta aliqua causa excusentur; vnde etiam in Concilio [V]iennensi, vt habetur c. *Ad nostrum*, de hæreticis, inter [a]lia prava Beguardorum & Beguinarum dogmata, da[m]natum est tanquam hæreticum illud, quo afferebant, [s]olos imperfectos ad ieiunia obligari; perfectos vero ab [i]llis esse exemptos.

2. Diximus, nisi iusta aliqua causa excusentur, sunt e[n]im causæ aliquæ, ob quas excusari potest quivis ab ob[s]ervatione ieiunii: quæ communiter ad tria capita redu[c]i possunt, vt videre est apud Lessium, Bonacinam, Na[v]arrum & alios locis suprà citatis; scilicet ob impoten[t]iam, laborem & pietatem.

Ratione impotentiæ excusantur illi, qui sine gravi ali[q]uo incommodo vel notabili damno ieiunare non pos[s]unt; vt infirmi, convalescentes, debiles, accedente præ[s]ertim Medicorum iudicio: item mulieres prægnantes &

lactantes : item pauperes, qui non habent quod eis ad
nicam comestionem commodè sufficiat : ob eam ca
sam excusantur pueri & adolescentes vsque ad annum
gesimum primum completum, vt docet S. Thomas art.
ad 4. & post illum Abulensis, Navarrus, Azorius, Lessiu
Reginaldus, Toletus, & plures alii apud Bonacinam sup
pun. vltim. & excusantur etiam senes, præsertim sex
genarii ; quos tamen ab hâc ieiunii observatione mi
mè exemptos esse docet Abulensis apud Bonacinam su
si ita robusti sint ; vt certum sit eos ex ieiunio nulli
detrimentum in viribus corporis pati ; sicut è contra L
sius supr & alii quos citat supr. existimant, etiam ante
lam ætatem eximi licitè posse à ieiunio illos, in quib
vires & calor naturalis notabiliter minui incipiunt. Qu
si dubitetur, an eiusmodi senes satis virium habeant ad
commoda ieiunii ferenda ; tunc ad illud servandum min
mè censentur obligari, præsertim in præfatâ ætate
xagenariâ ; vt docet idem Lessius suprà.

3. Ratione laboris eximuntur illi, qui tali labore v
ctum sibi comparant, cum quo ieiunium viri pruden
iudicio consistere non potest, quales sunt agricolæ, fa
ferrarii, & similes operarii, sive divites sint, sive pau
res, vt ex declaratione Eugenii IV. docet Lessius su
imò Abulensis, Azor, & alii apud Bonacinam, cens
eiusmodi operarios excusari à ieiunio, non solùm die
lo quo laborant, sed etiam eo quo laborem intermittu
si ieiunando laborem præcedentis aut sequentis diei
gravi incommodo ferre non possint : simili ratione
cusantur viatores : præsertim pedibus iter facientes
aliqua negotia quæ commodè differri nequeunt : qu
do itineris laborē simul cum ieiunii molestia sine gravi
commodo ferre non possunt.

Qui verò solius delectationis gratiâ, putà venatic
deambulationis, iter alioquin longum susciperent,
excusarentur, cùm in aliud tempus differre possent :
nec artifices, nec operarii illi, quorum labor exiguus

& fa-

facilè cùm ieiunio tolerari poteſt: quales Bonacina
it eſſe tonſores, pictores, ſartores, &c.
Demùm ratione pietatis excuſantur omnes, qui operi-
; præſtantioribus vel maioris momenti incumbunt,
æ vnà cum ieiunio absque gravi incommodo perfice-
non poſſunt: qualia ſunt opera miſericordiæ corpora-
vel ſpiritualis: item opera religionis, vt concionari,
cere, Sacramenta miniſtrare, ornare Templa, &c.
4. Porrò cum diximus hos vel illos à præcepto ieiu-
excuſari, id intelligi debet, quatenus per illud præce-
um vnica ſolùm refectio præcipitur: non verò quate-
s carnium & aliorum huiusmodi ciborum vſus prohi-
tur, qui quidem rariùs concedi ſolet, nec niſi ratione
avioris alicuius neceſſitatis: quæ ſi evidens ſit & vr-
at, poteſt quis carnibus & aliis cibis vetitis licitè veſci,
am absque vllâ diſpenſatione, quandò Superior com-
odè adiri non poteſt: quod ſi neceſſitas non vrgeat, vel
illa non tam evidenter conſtet, diſpenſatione Superio-
 opus eſt, vt docet Leſſius dub. 6. qui etiam addit ex
oleto, iis quibus carnium vſus conceditur, his etiam
nſeri permiſſam ſecundam refectionem: quod tamen
ctè limitat idem Leſſius, ſi ratione alicuius infirmitatis
it debilitatis id conceſſum ſit: non autem ſi ea ſolùm
: cauſa, quia aliquis à piſcibus abhorret, vel quia piſces
us temperamento nocere cenſentur: tunc enim nulla
ibeſt cauſa, cur ſecunda refectio concedatur.
Quod ſpectat ad tempora ieiuniorum quæ ab Eccleſia
ræſcripta ſunt, antiquiſſimum & apud SS. Patres maxi-
è teſtatum & commendatum ſemper fuit ieiunium qua-
rageſimæ, quod quidem teſte S. Ignatio epiſtol. ad Phi-
ppenſes, S. Hieronymo Epiſt: 54. ad Marcellam, & S.
.eone ſerm. 9. de quadrageſima, ab Apoſtolis inſtitutum
ſt ad exemplum Chriſti Domini. Hoc autem ieiunium
feria 4. cinerum vſque ad Sabbatum ſanctum incluſivè
bſervari debet, ſolis diebus Dominicis exceptis, in qui-
us ſola à carnibus abſtinentia ſervatur; vnde mortali-

ter peccant, qui feria quinta hebdomadæ sanctæ solvu ieiunium: qui abusus in Concilio Laodiceno can. 50. omnino improbatur. vbi dicitur, *Non oportere in quadra gesimâ, quinta feria vltimæ hebdomadæ ieiunium solvi, totam quadragesimam inhonorari.*

5. Præter quadragesimale ieiunium, religiosè obs vatum fuit in vniversa Ecclesia ieiunium quatuor temp rum; quod quidem vel ab ipsis Apostolis, vel non m rò post Apostolorum tempora institutum fuit, vt va SS. Patrum testimoniis probat Laymannus cap. 2. de servat. ieiun. Alia etiam ieiunia indicta sunt in vigi quarumdam festivitatum solemniorum, Christi Domi Sanctissimæ Virginis Deiparæ, Apostolorum, aliorumq Sanctorum: de quibus consulendæ sunt locorum leges consvetudines, & id observandum, quod in qualibet re one seu Diœcesi lex seu consvetudo legitima præscribit tamen vigiliæ alicuius ieiunium inciderent in diem D minicam, anticipari deberet præcedenti sabbato, vt hal tur cap. *Ex parte*, de observatione ieiuniorum, & ex co muni Ecclesiæ vsu satis constat.

Singulis quoque hebdomadibus, diebus Veneris & s bati à carnibus abstinendum est, vt constat ex commu Ecclesiæ praxi, & habetur cap. *Quia dies*, dist. 5. de con orat. & ex cap. vlt. de observat. ieiun. vbi tamen exc tur, si festum Natalis Dom. in feriam 6. incidat: in i enim casu *Illi qui nec voto, nec regulari observantia obstr sunt*, vt loquitur Innocentius III. propter festi excelle am carnibus vesci possunt, secundùm consvetudinem E clesiæ generalis: nec tamen reprehendi debent, qui devotionem voluerint abstinere. In aliquibus etiam G liæ nostræ partibus concessus est esus carnium, diebus S bati à Christi Domini Natali vsque ad Purificationem.

Servatur etiam abstinentia à carnibus in Festo S. Mar & in tribus Rogationum diebus: quod quidem iam ol in Romana Ecclesia vsitatum fuisse, testatur Ordo Rom nus cap. de Litania minore.

Para

§ III.

Quot modis peccetur in hoc Ecclesiæ præceptum.

PEccant inprimis qui absque iusta causa aut legitima dispensatione in diebus ab Ecclesiâ præscriptis non ieiunant, aut ieiunium inchoatum solvunt: qui abstinentiam violant: carnibusque aut aliis cibis vetitis vescuntur; cùm hac tamen differentia, quòd quoties quis edit cibos vetitos, toties peccet mortaliter: qui verò per secundam refectionem ieiunium violavit, non ampliùs peccet, saltem mortaliter, si posteà pluries comedat, vt ex communi Theologorum consensu docet Layman. sup. c.1.

Peccant quoque mortaliter, qui in die ieiunii crebrius comedunt aliquid licet in exigua quantitate: quamvis enim, vt dicit Lessius suprà dub. 2. semel vel iterum paucas buccellas extrà refectionis tempus comedere non sit nisi peccatum veniale; si tamen id crebrius fiat, puta septies vel octies, censebitur esse mortale: quia crebræ illæ comestiunculæ æquivalent notabili refectioni.

Peccant etiam qui in cænulâ seu collatiunculâ vespertinâ notabiliter excedunt vltrà quàm ieiunii ratio exigit, prout à piis & timoratis servari solet.

2. Peccant qui alios ad ieiunium violandum inducunt persvasionibus, irrisionibus aut alio quovis modo: item caupones qui cœnam seu alteram refectionem apponunt iis, quos probè sciunt ad ieiunium obligari, quod quidem intelligendum est, vt monet Lessius dub. 4. quandò absque gravi aliquo suo incommodo illis negare possunt: & etiam quando nullum inde scandalum secuturum vident: aliàs si timeatur, ne ii quibus cœna negatur graviùs Deum offendant, blasphemias & convitia proferendo, aut aliquid simile faciendo, poterit illis apponi: quâ ratione dicit Lessius interdum excusari patres aut matres familias cœnam famulis & domesticis in die ieiunii permittentes, ne, si denegetur, graviùs Deum offendant:

aliàs

aliàs si nihil simile timeatur, permittere non debent, peccatis eorum cooperentur.

Ad hoc præceptum quoque reduci potest peccatu eorum, qui temperantiæ & sobrietatis in cibo & potu mites transgrediuntur, etiam in aliis diebus, in quibus nulla est ieiunandi obligatio: qui se cibis ingurgitant, v de notabile damnum in sanitate percipiunt: qui ex nimi potu inebriantur, seipsosque vsu rationis per ebrietate privant: qui alios ad largiùs bibendum inducunt, vnd sequuturam prævident ebrietatem: quod quidem ebri atis peccatum eò graviùs est, si ex illo alia peccata secu tura prævideantur, puta blasphemiæ, immunditiæ, & similia.

CAPVT SEXTVM.

De Censuris Ecclesiasticis & Irregularitate.

CEnsuræ nomen ex veteri Romanorum iure desumptu ab Ecclesiâ vsurpatum est ad significandam pœnan spiritualem, per quam homo baptizatus delinquens a contumax, authoritate ipsius Ecclesiæ bonorum quorun dam spiritualium vsu privatur, vt docet & fusè explica Suares disp. 1. de censuris sect. 1. & pleniùs ex infrà di cendis intelligetur.

SECTIO I.

De Censuris in communi.

CVm plurima sint & varia, quæ de censuris in gener à Theologis disputantur, nos pro ratione instituti no stri seligemus ea, quæ cognitu magis necessaria aut vtili visa sunt, & paragraphis sequētibus breviter explicabimus

Parag.

§ I.

In quibus personis resideat ferendarum censurarum potestas.

DIcendum est potestatem ordinariam ferendi censuras, residere in Prælatis Ecclesiæ, iurisdictionem in foro exteriori non impeditam habentibus, ac proinde in summo Pontifice, respectu omnium Christianorum; & præterea in Episcopis, Archiepiscopis, Patriarchis, respectu sibi subditorum: vt docet S. Thomas in 4. distin. 18. quæst. 2. art. 2. & satis constat ex perpetuo vsu totius Ecclesiæ.

Eandem etiam potestatem ferendi censuras obtinet Legatus à latere Summi Pontificis, vt habetur ex cap. *Legatus*, de officio Legati in 6. Item Vicarius Papæ aut Episcopi, vt Theologi communiter docent, & habetur ex cap. *Licet*, de officio Vicarii. Docet etiam Suares, quem citat & sequitur Bonacina quæst. 1. de censuris pun. 2. eandem potestatem habere Capitulum. Sede vacante, & ipsius Capituli Vicarium: Item Abbates, Provinciales, & alios Regularium Præpositos ac Superiores habentes potestatem in foro exteriori respectu sibi subditorum.

2. Hæc autem potestas ferendi censuras ab Ordinariis delegari potest cuilibet Clerico privilegiis Clericalibus gaudenti, vt habetur ex cap. vlt. de Officio Ordinarii, non verò laico, quamvis religioso; nec etiam Clerico coniugato, vt ex communi Theologorum consensu docet Bonacina suprà: ac multò minùs fœminæ, vt habetur ex cap. *Delicta*, de maioritate & obedientia, & fusiùs explicat & probat Suares disp. de cens. sect. 3.

§ II.

In quasnam personas censura ferri possint.

DIcendum est ferri posse in omnes & quascunque perso-

personas baptizatas rationis & doli capaces, in stat vitæ existentes, illiusque subditas à quo censuræ feruntu

Dicitur 1. personas illas, quæ censuris feriri possunt debere esse baptizatas, aliàs Ecclesia in eas nullam ol tinet iurisdictionem, iuxtà illud Apostoli: *Quid mihi d is qui foris sunt iudicare?* quod etiam constat ex c. *Gau demus*, de divortiis, & cap. *Iudæis*, dist. 43.

Dicitur 2. rationis & doli capaces: censura enim e peccati pœna: peccatum verò præsupponit peccatorem esse rationis & doli capacem: vnde infert Suares & pos illum Bonacina quæst. 1. de cens. part. 4. etiam impube res, si doli capaces sint, posse censuris plecti: quamvis i fieri non soleat, nisi postquā pubertatis annos attingerint

Dicitur 3. in statu vitæ existentes: *Non enim* (vt re ctè observat Gratianus causa 24. quæst. 2.) *Dominus dixit quæcunque ligaveritis sub terra: sed super terram: osten dens scilicet, quòd viventes pro varietate meritorum suori solvere possumus vel ligare: de mortuis autem sententian ferre non possumus: sed*, vt ait S. Leo Epist. 90. ad Rusti cum, *horum causa Dei iudicio reservanda est.*

2. Potest quidem Ecclesia vel Prælatus declarare mor tuum aliquem, dum viveret censuras incurrisse: easqu adversùs eum executioni mandare, v. g. privare illum Ecclesiasticâ sepulturâ, vetare ne pro illo suffragia aut sa crificia offerantur: & è contrà si aliquis excommunica tus moriens contritionis & pœnitentiæ signa exhibuit, à pœna illius excommunicationis illum eximere, non qui dem absolvendo, sed permittendo aliis, vt eum in loco sacro sepeliant, ac pro illo suffragia & sacrificia offerant

Dicitur deniquè (subditus eius à quo censuræ feruntur) sicut enim nullus potest legibus suis aut decretis illum obligare qui non est sibi subditus: sic nec illum ad id pœ nis cogere, vel renuentem censuris punire.

Parag.

§ II.

Ob quam causam censuræ infligantur.

DIcendum est censuras infligi ob peccatum mortale exterius opere completum, cum contumacia.

Dicitur 1. (ob peccatum) quia pœna, vt iustè infli-atur, supponit culpam, cum innocens iustè puniri non ossit: vnde, vt ex communi Theologorum consensu do-et Bonacina suprà, pun. 2. vbi non est peccatum, ibi nul-us est censuræ locus.

Dicitur 2. (mortale) quod intelligi debet de censuris ravioribus, putà excommunicatione maiori, suspensione b Ordine, interdicto generali, &c. eiusmodi enim pœ-æ cùm sint gravissimæ, nonnisi ob culpam gravem infli-i possunt, vt docent Navarrus, Suares, & plures alii a-ud Bonacinam sup. & habetur ex cap. *Nemo Episcopo-um*, & cap. *nullus Sacerdotum* 11. quæst. 3. & ex Conci-io Trident. sess. 25. cap. 1. de reform. Vnde sequitur vt ectè observat Laymannus cap. 5. de censuris in commu-i, nullam incurri censuram graviorem, quandocunque b ignorantiam aliquam, aut inadvertentiam seu imper-ectionem actûs, peccatum commissum non censetur esse mortale.

Quod autem spectat ad censuras minùs graves, vt ex-ommunicationem minorem, suspensionem levem, pro evioribus interdum & venialibus peccatis infligi possunt, t ex Suare, Toleto & aliis docet idem Bonacina suprà.

2. Dicitur (exterius) quia ob peccatum merè internū ensura infligi non potest, cùm Ecclesia de rebus occultis & merè internis non iudicet, vt docent Sotus, Sylvester, uares, & plures alii apud Bonacinam suprà: & habetur x cap. *Erubescant*, & cap. *sicut tuis*, de simonia.

Dicitur 4. (opere completum) ad incurrendam enim censuram requiritur effectus completus, quem legislator aten dit censura punire: v. g. si quis ex voluntate occi-

dend

rendi Sacerdotem, sagittam in eum proiiciat, sed illum non attingat; tunc enim quamvis graviter peccaverit non incidit tamen in excommunicationem latam contra percussores Clericorum.

Dicitur 5. (cum contumaciâ) cùm enim censura sit *Pœna medicinalis*, vt dicitur cap. 1. de sententiâ excommun. non infligitur per modum vltionis & vindictæ, sed exhibetur per modum medicinæ, ad hominem à peccato avertendum, & ex consequenti præsupponit semper admonitionem aliquam præcedentem, quæ sine contumacia respui non potest. Et de communicatione quidem consentiunt omnes, vt videre est apud Bonacinam supr. de reliquis verò censuris idem etiam docet Suares, Ægidius & alii apud eundem Laymannum cap. 5. de cens. & constat ex cit. c. 1. de sententiâ excommun.

§ IV.

Quæ forma in ferendis censuris observanda sit.

1. Forma in censuris ferendis observanda secundùm communem Ecclesiæ praxim duo requirit. Primum est vt admonitio aliqua præcedat, vt habetur ex cap. *Sacro*, de sententiâ excomm. & ex cap. *Reprehensibilis*, de appellationibus, & ex cap. *Statutum* de sententiâ excom. in 6. Ratio est, quia censura fertur tantùm in contumaces contra Ecclesiam vel Superiorem, vt suprà dictum est, nisi autem admonitio aliqua præcedat, non potest quis censeri contumax. Hæc autem differentia inter censuras quæ incurruntur vi alicuius legis aut constitutionis, & eas quæ infliguntur ab homine, quòd illæ non requirant admonitionem distinctam ab ipsa lege vel constitutione quæ eo ipso quo promulgatur vel notificatur, sufficientem admonitionem continere censetur; hæ verò expressam & distinctam admonitionem requirant, vt docent Suares, Filiucius, & alii apud Bonacinam suprà pun. 9.

Triplex autem regulariter admonitio præmitti debet, vel his distinctis dierum aliquorum intervallis, vt habetur

cap. *Omnes decimæ* 16. *quæst.* 7. & cap. *Constitutionem,* sententiâ excomm. in 6. nisi necessitas aliqua aut rati-abilibus causa trinam illam admonitionē, aut plurium rum intervallum impediat, vt habetur ex citato capite sententia excomm.

2. Secundum est, vt censura feratur in scripto, quo ex-matur species censuræ quæ infligitur, nomen illius cui fligitur, & causa ob quam infligitur; aliàs ferens censu-m solo verbo sine scripturâ, mortaliter peccat (vt ex mmuni Doctorum consensu docet Bonacina sup. pun.) incurritque suspensionem ab ingressu Ecclesiæ per nsem: quam etiam suspensionem incurrit is, qui parti tenti sententiæ latæ exemplar non concedit intra men-n, vt habetur ex cap. *Cum medicinalis* de sententia ex-mm. in 6. Eximuntur tamen ab hac suspensionis pænâ piscopi ferentes censuram sine scripto: non enim in cita-capito fit mentio Episcoporum, quandò autem in cen-ris suspensionis vel interdicti non fit expressa mentio E-scoporum, certum est Episcopos iis non obligari vt ha-tur ex cap. *Periculosum* de sentent. excomm. Eximun-r etiam ab hac pœna quicunque Superiores ferentes nsuram sine scripto, quandò id solummodò faciunt ob gentem aliquam & iustam causam; vt observat idem onacina; qui etiam rectè monet, quòd, quamvis nullâ usmodi causâ vrgente illicitum sit censuram aliquam rre sine scripto, hæc tamen censura valida est.

§ V.

Quænam causæ ab incurrendis censuris excusent?

QVatuor præcipuè à Theologis numerantur Prima est ignorantia invincibilis seu inculpabilis tam iuris m facti. Atque in primis communis est Doctorum sen-entia, ignorantiam inculpabilem iuris excusare ab incur-endâ quâvis censura; cùm quis scilicet inculpabiliter ignorat prohibitionem aliquam aut legem latam esse à iure

iure vel ab homine. Ratio est, quia ad incurrendam censuram requiritur contumacia: sed vbi adest ignorantia eiusmodi inculpabilis, nulla committitur contumacia, ergò nec ylla censura incurritur Ita Sylvester, Navarrus, Henriquez, Filiucius, Suares, & alii apud Bonacinam quæst. 2. pun 1. & habetur ex cap secundo constit. vnde colligitur illum, qui scit quidem delictum aliquod esse divina lege vetitum; sed nescit illud esse quoque à Ecclesia speciali lege prohibitum, si delictum illud committat, quamvis alioquin graviter peccet, nullam tamen censuram incurrere, vt Doctores suprà citati docent.

Quod autem etiam ignorantia facti seu qualitatis facti excuset à censuris incurrendis, afferunt iidem Doctores & plures alii apud eundem Bonacinam: & constat tum ex capite *Si verò* 2. de sent. excom. tum etiam ex eo quod eiusmodi facti vel qualitatis facti ignorantia interveniente, nulla quoque adsit adversus Ecclesiam contumacia: vnde patet eum, qui occiderit Sacerdotem, putans se occidere hominem laicum, quamvis graviter peccet, non tamen incurrere excommunicationem.

Addit idem Bonacina ex Suare, Navarro, & aliis quos citat, etiam ignorantiam pœnæ, id est censuræ excusare ab ipsa censura incurrenda; v. g. illum qui sciret quidem Sacerdotis percussionem esse divinâ & Ecclesiasticâ lege prohibitam, sed ignoraret sub excommunicationis pœna prohibitam esse: si Sacerdotem percutiat, quamvis peccet, nullam tamen incurrere excommunicationem.

2. Secunda causa excusans ab incurrendis censuris est appellatio iusta & debitè facta: quæ tamē causa locum habet solummodò in censuris illis, quæ sub conditione feruntur; quandò iudex vel Prælatus inferior præcipit alicui sub interminatione censuræ, vt aliquid faciat vel omittat; in eiusmodi enim causâ, si appellatio ad superiorem fiat ante conditionis illius positionem, excusabit ab incurrenda censura, non verò si postquam conditio illa posita fuerit. Ita Sylvester, Henriquez, Navarrus, & plures

res apud Bonacinam suprà. e. g. præcipitur alicui sub
na excommunicationis ipso facto incurrendæ, vt com-
eat coram Iudice Ecclesiastico intra tres dies; si ab ea
tētia ex causâ aliquâ rationabili appellet ante tres illos
s expletos, appellatio impedit quominùs incurrat ex-
mmunicationem: non impedit autem; si post tres il-
dies appellationem differat.

3. Tertia causa est impotentia id faciendi, quod sub
nsuræ alicuius interminatione faciendum præcipitur:
e impotentia illa sit Physica, sive Moralis tantùm:
ando scilicet aliquis vel nullo modo, vel sine gravi
quo incommodo id facere non potest: quod similiter
ci debet, quando quis ob metum aliquem gravem &
dentem in constantem virum, eiusmodi præcepto non
temperat, quia (vt Navarrus, Suares, Filiucius, & alii
ud Bonacinam docent q. 2. pun. 5.) Ecclesiæ præcepta
nignè sunt accipienda: nec credibile est illam cum tan-
rigore obligare velle: proindeque, cum huiusmodi
npotentia vel metus à contumaciâ excuset, excusat eti-
m à quavis censurâ incurrendâ.

Quarta denique causa, est voluntas & intentio illius,
cuius favorem lata est censura aliqua: v. g. si quis cre-
itor ab Ecclesiastico iudice obtineat sententiam excom-
unicationis adversus debitores suos, nisi intra sex men-
es restituant; proroget verò postea inscio illo iudice,
erminum illum usque ad annum; debitores illi nonnisi
ost annum elapsum incurrent excommunicationem vt
uprà citati Doctores asserunt apud eundem Bonacinam
uprà.

§ VI.

Quis absolvere possit à censura, & quæ requi-rantur dispositiones in eo qui absolvitur.

A Censuris quæ nemini reservantur, absolvere potest quilibet potestatem habens absolvendi, à peccatis mortalibus, vt docet Navarrus, Sotus, Suares, & alii apud

Bonacinam qu. 3. pun. 1. à censuris verò reservatis absol-
vere potest qui eas tulit, vel eius Superior aut Successo
aut delegatus, vt ex communi Doctorum consensu doc
idem Bonacina; & habetur ex cap. *Perpetua*, & ex ca
Sacro, de sent. excomm. imò Episcopi à quibusvis d
lictis annexam censuram Papæ reservatam habentibus a
solvere possunt, dummodò delicta sint occulta; id e
non sint publica, vel notoria, aut famosa; nec deducta a
forum contentiosum, vt ex communi Doctorum sente
tia docet idem Bonacina. In articulo verò mortis pote
quilibet Sacerdos etiam suspensus & degradatus, absolv
re à quibuslibet censuris, vt in tractatu de Sacramētis ca
5. dictum est: cum onere tamen, vt qui sic absolutus es
si periculum evadat, Superiorem adeat executurus id quo
sibi ab eo præscribetur, vt habetur ex cap. *Eos*, de sen
excomm. in 6.

2. Ad absolutionem autem à censuris ex parte abso
ventis nulla certa verborum forma necessaria est: se
sufficiunt quæcunque verba ore prolata, vel scriptis ex
pressa, quibus ipsa absolutio exprimatur, vt docent Sua
res, Filiucius, & alii apud Bonacinam suprà.

Ex parte verò illius qui absolvitur, duo præsertim re
quiruntur; scilicet ipsius absolutionis petitio, & debit
satisfactio, si censura ob illatum alicui damnum illata sit
aut saltem sufficiens cautio de illâ præstandâ: & præte
rea si censura inflicta sit ob aliquod grave delictum, de
bet absolvendus sub juramento polliceri, se non ampliùs
tale crimen patraturum, seque in posterum mandatis Ec
clesiæ obtemperaturū, vt docet illum Bonacina punct. vlt

In absolutione verò solemni à censuris debent ea serva
ri, quæ in Rituali Romano, aut aliis cuiusque Diœcesis
propriis præscribuntur.

§ VII.

Quotuplex sit censura Ecclesiastica.

1. MVltiplex est censura: alia siquidem est censura *à
lege*, quæ lege aliqua aut canone fertur; & tamdiu

et, quamdiu ipsa lex aut Canon vim suã obtinet; alia *homine*, quæ à judice, aut Superiore fertur, non per odum sententiæ judicialis, seu præcepti temporalis & nsitorij: & hæc censura illo mortuo cessat.

Alia item est censura *latæ sententiæ*, quæ ipso facto in- rritur, absque aliâ judicis sententiâ: alia *comminatoria ferendæ sententiæ*, quæ non incurritur ante sententiam dicis. Ex terminis autem quibus censura fertur, digno- debet, an sit solummodò comminatoria, an verò ipso cto incurratur.

2. Alia præterea est censura *iusta*, quæ prævijs tribus onitionibus, & servato juris ordine, iustamque ob cau- m fertur ab eo qui legitimam habet authoritatem. Alia *iusta*, in qua deest aliquid ex supradictis, & hæc rursùs bdividitur in *validam* & *invalidam*. Censura iniusta & hilominùs valida, ea est quæ fertur ab eo qui habet au- horitatem legitimam, ob causam sufficientem, & aliqua onitione præcedente; quamvis aliæ conditiones supra- ictæ desint. Censura verò iniusta & invalida illa est, in ua deest vna ex his tribus conditionibus: nimirum quæ ertur ab eo qui legitimam non habet authoritatem, vel bsque sufficienti causâ, aut nullâ monitione præmissâ.

Denique censura in tres præcipuas species dividitur: cilicet excommunicationem, suspensionem & interdi- tum: de quibus sequenti sectione agendum.

SECTIO II.

De censuris in particulari.

QVæ de ipsis censuris in communi dicta sunt, ea de vnaquaque illarum in particulari intelligi debent; cùm n iis, simili modo conveniant & par sit illarũ ratio, vt ha- betur ex cap. 1. de sentent. excomm. in 6. quare hîc sô- lùm subiungemus ea, quæ cuiusque illarum propria sunt.

§ I.

De Excommunicatione.

1. VT ea quæ de censura excommunicationis dicen sunt meliùs percipiantur, obseruandum est, in clesia esse, *Sanctorum communionem*, vt dicitur in Symb lo, id est societatem quandam & vnionem inter fidel ac communium bonorum participationem: sicut en corporis naturalis membra, licet in figura, situ & ope tionibus diversa sint, eodem tamen spiritu animantur, dem nutriuntur alimentis, & eadem solatia & subsi persentiunt; sic cum omnes fideles vnius corporis my ci quod est Ecclesia, membra sint, ideò communibus i us Ecclesiæ bonis, v. g. Sacramentis, sacrificiis, divinis ficiis, &c. participant, & prætereà orationibus, eleem synis, & aliis particularibus virtutum operibus sese iu re possunt: vnde dicebat Propheta: *Particeps ego sum mnium timentium te, &c.* Psalm. 118. & hortabatur postolus, *Orate pro invicem, ut salvemini*, Iacob, vlt.

Hâc obseruatione supposita facilè intelligi potest q sit excommunicatio. Est enim Censura Ecclesiastica, q homo baptizatus privatur communione fidelium, id participatione aliquorum bonorum quæ sunt omni fidelium communia.

Dicitur *censura Ecclesiastica*, quo significatur de i intelligi debere ea, quæ de censuris in communi di sunt.

Quâ homo baptizatus, quia homo per baptismum su ditur Ecclesiæ, & eius iurisdictioni subjacet. Quod non baptizatis dici non potest. *Quid enim* (inquit Apost lus) *mihi de iis qui foris sunt iudicare?*

Privatur communione fidelium, id est participatione al quorum bonorum quæ sunt fidelium communia. N dicitur privare participatione omnium bonorum, s tantùm aliquorum; non enim privat, e. g. gratiâ; s

privi

ivationem illius per peccatum & contumaciam præ-
pponit; imò fieri posset vt quis perfectæ contritionis
tu gratiam recuperasset, priusquam ab excommunica-
one absolveretur. Similiter non privat bonis spirituali-
us particularibus, v. g. effectu orationum, quas aliquis
rivatim pro excommunicato offert; sed tantum com-
nunibus.

Est autem duplex excommunicatio: alia major, alia
minor: excommunicatio illa major dicitur, quæ com-
munione plurium bonorum privat; minor, quæ paucio-
um. Bona verò quibus maior excommunicatio privat,
ex præsertim numerantur à Doctoribus.

2. Primò enim privat administratione & receptione
acramentorum.

Secundò participatione suffragiorum communium Ec-
lesiæ, quæ scilicet à Clericis quatenùs Ecclesiæ Ministris,
pro fidelibus offeruntur.

Tertiò iure audiendi Missam & assistendi officiis di-
vinis publicis; tenetur tamen Clericus in sacris constitu-
tus aut Beneficiatus, quamvis excommunicatus, priva-
tim solus officium recitare; sed in illa recitatione absti-
nere debet ab illis verbis, *Dominus vobiscum*, vt docet
Navarrus, & alii apud Bonacinam supra.

Quartò electione passivâ ad quævis beneficia & digni-
tates Ecclesiasticas.

Quintò sepulturâ Ecclesiasticâ.

Sextò communicatione omni humanâ & civili cum
aliis fidelibus: quod Doctores hoc versiculo exprimunt.

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Os significat allocutionem, confabulationem, sive fiat
per litteras, nutus, aut alia signa: item quæcunque alia
signa exteriora amicitiæ, vt oscula, amplexus, &c.

Orare significat simul cum excommunicato orationem
facere, divinum officium recitare, &c.

Vale, id est excommunicatum salutare, aut honorem
aliquem verbis aut gestis illi exhibere.

Commu-

Communio, id est quævis societas cum excommunica-to, in habitatione, vel exercitio, aut contractu.

Mensa, id est, simul cum illo, & in eadem mensa c-medere.

Quæ communicationes cum excommunicato proh-bentur, in quantùm per illas vnio & amicitia mutua i-ter fideles fovetur.

Qui autem cum excommunicato communicant, pe-cant; graviter quidem ac mortaliter, si hæc communicat-fiat in divinis; venialiter verò si in aliis casibus: & q-cum illis communicant, incurrunt minorem excommun-cationem, quæ privat tantummodò susceptione Sacram-torum, & electione passivâ ad beneficia, aut dignitat-Ecclesiasticas, vt habetur ex cap. *Si celebrat*, de Cleri-excomm. ministr.

3. Sunt tamen hîc duo observandâ. Primum est quod habetur in Bulla Martini V. quæ incipit. *Ad e-tanda*, & confirmata fuit à Leone X. in Concilio Lat-ran. referturque à Navarro; cap. 27. num. 35. quâ qu-dem summus Pontifex ad evitanda animarum pericul-statuit, vt nemo deinceps quemquam ratione alicuiu-sententiæ aut censuræ Ecclesiasticæ, à iure vel ab hom-ne generaliter promulgatæ, in Sacramentorum ministra-tione, receptione, aut aliis quibuscumque rebus divin-vel externis vitare, aut interdictum observare teneatur-nisi sententia vel censura eiusmodi contra certam perso-nam, Collegium Ecclesiam, &c. specialiter à iudice pu-blicata vel denunciata fuerit, excepto, qui ob sacrilegar-manuum iniectionem in Clericum, excommunicationem canonis ita notoriè incurrit, vt factum eius nullâ tergi-versatione celari, & nullo iuris suffragio excusari possit-nam ab eiusmodi etiam non denunciati communione ab-stinendum est. Postea verò subjungitur: *Per hæc autem non intendimus ipsos excommunicatos, suspensos, interdictos in aliquo sublevare vel quomodolibet eis suffragari*; id est v-explicat Layman. part. 2. cap. 1. de excom. quod, quam-

in commodum aliorum hâc Pontificis indulgentiâ vti
sint excommunicati illi, qui non sunt denunciati, aut
torii Clericorum percussores: quando tamen agitur
ipsorum excommunicatorum commodo, eadem hæc
dulgentia ipsis suffragari minimè possit.

Secundum est; ratione necessitatis, vel vtilitatis, vel pi-
atis, licitam interdum esse communicationem aliquam
m excommunicato etiam denunciato, vel notorio Cle-
rorum percussore; vnde Doctores ex capite, *Quoniam*
multos, 11. quæst. 3. causas aliquas colligunt, ob quas e-
smodi communicatio licitè haberi potest, quas hoc ver-
culo communiter exprimunt.

Vtile, lex, humile, res ignorata, necesse.

tile significat vtilitatem spiritualem excommunicati,
ut illius qui cum eo communicat.

Lex, obligationem illi reddendi quod ei iustè debetur,
: si debitor creditori mutuum restituat; si vxor viro de-
itum coniugale reddat.

Humile, designat subiectionem, & obsequium, quod fi-
lius parenti, seruus domino deferre tenetur.

Res ignorata, iuris aut facti ignorantiam invincibilem
eu inculpabilem.

Necesse, necessitatem spiritualem, aut etiam tempora-
em, si sit notabilis: vnde licitum est, v. g. in gravi ne-
cessitate corporali, eleemosynam petere, & accipere,
ab excommunicato denunciato

5. Quæret aliquis quot sint & qui nam casus, in qui-
bus excommunicatio maior incurritur: minorem siqui-
dem constat vnico solùm casu incurri, communicatione
scilicet cum excommunicato in casibus suprà explicatis.
Respondetur in duobus generatim casibus incurri. Pri-
mo, quando fit vel omittitur aliquid quod à iure prohi-
bitum est, vel præscriptum sub pœna excommunicationis
ipso facto incurrendæ. Secundò, quando Iudici Ecclesia-
stico vel Prælato aliquid sub pœna excommunicationis
ipso facto incurrendæ præcipienti, & motiones aliquas
eo fine adhibenti, non obtemperatur.

Et

Et primi quidem generis excommunicationes plurim
& maximè diversæ per totum iuris canonici corpus passi
pro variis causis & eventibus latæ reperiuntur, quæ à T
leto lib. 1. cap. 18. 19. &c. summâ curâ collectæ sun
& apud illum videri possunt: quas proindè hic sigill
tim recensere nimis prolixum foret, & instituti nobis pr
positi limites excederet. Unum tantùm casum; qui fr
quentiùs accidere potest, hîc breviter adnotabimus, q
habetur capite, *Si quis*, 10. quæstione quartâ, his verb
Si quis suadente diabolo in Clericum vel Monachum m
nus violentas iniecerit, anathematis vinculo subiaceat. A
cuius Canonis intelligentiam, observandum hâc voce,
quis, comprehendi omnes vtriusque sexûs, ordinis, ac d
gnitatis personas, quæ sunt excommunicationis capac
Nomine *Clerici* intelligi, non modò illum, qui in sac
vel minoribus Ordinibus constitutus est; sed eum etia
qui primâ Tonsurâ initiatus est, dummodò privilegiu
Clericale non amiserit: amittitur autem illud privilegiu
primò degradatione, vt liquet ex capite *Degradatio*,
pœnis in 6. secundò professione artis alicuius indecent
puta histrionis, lenonis, cauponis, vt habetur in 6. in C
ment. cap. de vitâ & honest. Clericorum; tertiò bigami
vt constat ex cap. *Nuper*, de bigamis, part. 2. cap. 5.
exc. Imò Bannes, Suares, & alii apud Laymannum d
cent, Clericum non gaudere privilegiis dicti canonis, n
Clericalem habitum & Tonsuram deferre solitus sit; v
beneficium Ecclesiasticum possideat: vel alicui Eccles
ex mandato Episcopi deserviat. Additque Laymann
Clericum in sacris constitutum, si dimisso habitu & To
surâ, se negotiis secularibus immisceat, admonitusque
Episcopo non emendetur, amittere prilegium Canon
ut habetur ex capite *Audientia*, & capite *Contingit*, 2.
sententia excom. non tamen privilegium fori; vnde si
iudice seculari in aliquo crimine deprehendatur sine h
bitu Clerici, postulare potest vt ad proprium iudicem E
clesiasticum remittatur; quod illi à iudice sæculari rec
sari non debet.

Nom

Nomine *Monachi* comprehenduntur religiosi professi, conversi, & etiam novitii: intelliguntur etiam Moniales professæ, aut conversæ, aut novitiæ, vt habetur cap. *In illorum*, & capite *De Monialibus*, de sent. excomm. cap. *Religioso*, de sentent excomm. in 6.

Per *manus violentas* significatur quævis exterior actio iniuriosa seu contumeliosa contra personam Ecclesiasticam vel Religiosam, v. g. eam percutere manu vel pede, eam violenter detinere, aliquid ab ea violenter eripere, eam conspergere aqua, puluere, aut aliquid simile attentare quod eam notabili aliquâ contumeliâ afficere censetur, vt fusiùs explicat Bonacina disp. 1. de exc. quæst. 4. pun. 1. qui rectè observat non incurri excommunicationem, si eiusmodi manus iniectio fiat ex aliquo subito & indeliberato animi motu; aut si iniuria vel contumelia illata, viri prudentis iudicio, talis non sit, quæ ad peccatum mortale sufficiat.

Circa excommunicationes posterioris generis, cùm plurimùm ferantur à Iudice Ecclesiastico, non modò contra eos, qui crimen aliquod commiserint, vt iis, quorum interest satisfaciant: sed etiam contra illos, qui crimen aliquod commissum esse probè scientes, illud denunciare aut revelare noluerint: difficultas est, vtrùm in quibusvis casibus teneatur quis Iudici denunciationem aut declarationem eiusmodi, sub pœnâ excommunicationis imperanti obtemperare, & nisi fiat, vtrùm semper excommunicationem incurrat. Pro cuius resolutione dicendum est, varios esse casus, in quibus nulla est obligatio ad eiusmodi revelationem seu denunciationem, ac proinde nulla ex omissione illius incurritur excommunicatio: ad casus autem illos dignoscendos sequentes regulæ communiter à Doctoribus proponuntur, vt videre est apud Bonacinam supr. quæst. 6. pun. 1.

7 Prima regula est, neminem teneri in delictis, quæ in proprium damnum ab aliis commissa sunt, seu in propriâ causâ denunciare delinquentem, nisi fortè publicum

& com-

& commune bonum id postulet: cùm quilibet possit in-iurias sibi factas condonare.

Secunda regula est, neque etiam obligationem esse d nunciandi quando ex tali denunciatione notabile aliqu damnum aut periculum imminet denuncianti; neque nim lex humana aut præceptum Superioris cum tan incommodo censetur obligare; vnde sequitur neque vx rem teneri ad denunciandum crimen mariti, neque mar tum vxoris, neque filium patris: quia scilicet damnu mariti vel patris non potest non redundare in vxore aut filium, vel è contrà: Imò Avila & alii DD. apud eu dem Bonacinam hanc regulam extendunt ad generos, s ceros, fratres & alios intra 4. gradum, & etiam ad serv & domesticos; quandò ex tali denunciatione inimi tiæ, rixæ, aut alia similia incommoda oriri possunt. E cipiuntur tamen crimina illa, quæ vergunt in maximu Communitatis aut Reipublicæ detrimentum, qualia su crimen hæresis, læsæ Majestatis, &c. bonum enim co mune præferri debet bono particulari.

Tertia regula est, neminem obligari ad revelandu id, quod novit ex secreto naturali: v. g. quando qu consilii vel auxilii petendi gratiâ pro salute animæ v corporis, aut pro defensione honoris, bonorum, &c. cr men suum alicui sub secreto manifestavit: quâ ratio Medici, Advocati, Obstetrices, &c. non tenentur, imò n debent revelare id quod hâc tantùm ratione cognoveru

8. Quarta regula est, neminem obligari ad denuncia dum crimen illud, quod scit probari non posse: v. g. qui solus vidit furtum aliquod committi, quod nullis al testibus aut indiciis scit probari posse, non tenetur ad lud denunciandum: crimen enim quod probari non p test, ta se habet, acsi nesciretur, vt colligitur ex capi *Qualiter & quando*, de accusationibus: excipitur tam crimen hæresis, aut aliud vergens in grave damnu Communitatis, quod semper denunciandum est, vt doce Bannes, Filiucius, & alii apud eundem Bonacinam: qu simili

biliter dicendum est, quando quis novit impedimen-
m aliquod Matrimonii; vnus enim testis sufficit ad im-
diendum Matrimonium, vt habetur cap. *Postea*, de
onsalibus.

Quinta regula est, nullam esse obligationem revelan-
ea, quæ verè & cum certitudine aliquâ morali non
gnoscuntur, ita vt denunciatio illa nullam in foro ex-
rno fidem facere possit: qualia sunt quæ audita sunt
rumore aliquo incerto, vel à personis aliquibus quæ
on sunt fide dignæ, vel quando quis audivit à fide di-
no: sed non meminit quis ille sit, à quo audivit: Item
uandò audivit ab eo qui iam denunciavit. Addit idem
onacina nec etiam obligationem esse revelandi, quandò
rtò vel probabiliter creditur, nullum remedium factâ
usmodi revelatione adhibendum esse à Superiore.

Est autem hic observandum, excommunicationis sen-
ntiam sive à lege, sive ab homine, nunquam ferri pos-
contra Communitatem aliquam aut Collegium, vt ha-
etur ex capite *Romana*, de excomm. in 6. Ratio est,
uia (vt ibi dicitur) *exinde contingere posset innoxios hu-
usmodi sententiâ irretiri*: proindèque *in illos duntaxat
e collegio vel communitate, quos culpabiles esse contigerit,
romulgari debere.*

§ II.

De Suspensione.

SVspensio est censura Ecclesiastica, quâ prohibetur
alicui personæ Ecclesiasticæ vsus seu exercitium of-
icii vel beneficii Ecclesiastici. Ita ex communi Docto-
um sententia Navarrus cap. 27. num. 151. Ex quâ defi-
utione intelligitur multiplicem esse suspensionem: alia
st enim ab officio tantùm, sive officium sit ordinis, sive
urisdictionis: alia à beneficio tantum, seu ab administra-
ione & fructibus beneficii percipiendis: alia ab officio
& beneficio simul. Rursùs alia suspensio ab officio in

totum quando quis privatur omni vsu officii sui: alia est in partem, qualis est illa quâ, verbi gratiâ, quis suspenditur ab audiendis confessionibus, non verò ab aliis Sacramentis administrandis. Alia præterea est suspensio temporalis, quæ fertur ad certum tempus, & illo elapso, cessat; nec est opus absolutione, vt docet Navarrus suprà: alia, quæ nullo termino temporis circumscribitur. Alia denique est suspensio pœnalis, alia medicinalis: pœnalis est ea, quæ fertur in punitionem & vindictam delicti commissi, vt quandò quis suspenditur ob peccatum merè præteritum; quæ quidem non fertur per modum censuræ, sed per modum pœnæ, vt observat Bonacina disp. 3. sup. punct. 3. medicinalis est illa, quâ intenditur emendatio delinquentis: & hæc est propriè censura.

Qui autem suspensionem violat, exercetque actum à quo suspensus est, peccat mortaliter, nisi materiæ levitas excuset: & si suspensionem illam violet per exercitium solemne ordinis alicuius maioris à quo suspensus est, incurrit irregularitatem, vt docent Suares, Navarrus, & alii apud Bonacinam pun. 4. & ex dicendis constabit.

2. Sunt autem variæ suspensiones in iure: nos eas quæ frequentiùs incurri possunt, hîc breviter subiiciemus.

Prima est contra Clericum concubinarium notorium, vt habetur ex cap. *Quæsitum*, de cohabitatione Clericorum & mulierum: quamvis autem Bonacina supr. pun. 5. & quidam alii DD. quos citat, existiment suspensionem illam non incurri, nisi post sententiam Iudicis, præmissâ monitione: nihilominus Toletus lib. 1. cap. 7 asserit suspensionem illam ipso facto incurri ante quamcumque sententiam. Certè Concilium Tridentinum sess. 45. cap. 14. graves decernit pœnas contra Clericos concubinarios: præterquam enim quod innovat pœnas antiquis canonibus latas, statuit prætereà vt, si à Superioribus admoniti non resipiscant, privatione beneficiorum, excommunicatione maiori, suspensione ab ordinibus, inhabilitate ad quæcunque beneficia, officia, & dignitates, incarceratione, & aliis similibus pœnis plectantur.

Secunda est contra recipientem sacros Ordines sub
ulo ficto patrimonii vel beneficii, vt colligitur ex
illâ Pii V. quæ incipit *Romanus Pontifex*, vt docent
uaranta, Suares, Filiucius, & alii apud Bonacinam sup.
ianquam Tolet. existimet suspensionem illam non in-
rri ipso facto, sed arbitrio Episcopi infligendam esse.

Tertia est contra eum, qui sacros Ordines recepit extra
mpora per Ecclesiam constituta, vel ante legitimam
tatem, vel absque litteris dimissoriis, vt habetur in ex-
avaganti Pij II. quæ incipit: *Cum sacrorum*, & in al-
râ extravaganti Sixti V. quæ incipit: *Sanctum & sa-
tare*, vt docent Suares, Navarrus, & alii apud Bona-
nam suprà A quâ suspensione, vt ibidem dicit, absolve-
: potest Episcopus, si delictum occultum sit: id est, si
on sit notorium, nec deductum ad forum contentiosum.

3. Quæres vtrùm recipiens Ordines non servatis inter-
itiis, incurrat suspensionem aliquam. Respondetur non
ncurrere, quamvis peccet is qui interstitia non servat;
isi id fiat licentiâ Episcopi, aut consvetudine aliquâ ex-
usetur.

Quarta est contra suscipientem duos sacros Ordines in
odem die, aut duobus diebus continuis & immediatis:
qui quidem suspenditur ab executione posterioris, vt ha-
etur ex capite *Litteras* de temp. ordinat. simililter su-
cipiens eodem die minores Ordines cum Subdiaconatu,
vt ibidem dicitur. Et hæc suspensio Papæ reservata est,
t docet idem Bonacina. Observat tamen Laymann. tra-
tat. 9. capite 10. de Sacram. Ordinis, Cardinalium con-
gregationem super sess. 23. Conc. Trident. capite 13. de-
laraße eum, qui ex regionis consvetudine vno eodem-
que die quatuor Minores & Subdiaconarum recipit, nul-
am incurrere suspensionem.

Quinta est contra Clericũ, qui vacante Sede Episc: & non
arctatus occasione beneficii recepti, aut recipiẽdi ordinẽ ali-
quẽ sacrũ recipit cũ dimissoriis Capituli, vt habetur in Conc.
Trident. sess. 7. c. 10. de reform. vbi prohibetur Capitulis

Ecclesiarum, ne Sede vacante infra annum à die vacationis, dent litteras dimissorias, nisi vrgente aliquâ necessitate, aliàs statuit vt Capitulum interdicto Ecclesiastico subjaceat; & sic ordinati ad beneplacitum futuri Prælati sint ab Ordinibus susceptis ipso facto suspensi.

4. Sexta est contra Clericum, qui per saltum recipit Ordinem superiorem, antequam receperit inferiorem; v. g. Presbyteratum ante Diaconatum, vt habetur cap. vnic. de Clerico per saltum promoto, & ex Conc. Trident. sess. 23. cap. 14.

Septima est contra eum, qui recipit Ordines ab Episcopo excommunicato, suspenso aut interdicto denunciato; vel etiam simoniaco per sententiam declarato; vt habetur capite 1. & 2. de schismat. & cap *Si quis*, 1. quæst.

Octava est contra eum qui recipit scienter aliquem Ordinem per simoniam, quamvis occultam, vt habetur capite *Per tuas*, de simoniâ.

Nona est contra eum, qui excommunicatione aliquâ irretitus scienter Ordinem recipit, vt habetur cap. *Cum illorum*, de sentent. excomm.

Decima est contra eum qui furtivè aliquem Ordinem recipit; id est, qui inscio Episcopo non vocatus vel approbatus ad Ordines suscipiendos accedit; aut qui alio præmisso, qui suo nomine examinetur, vocatus deinde proprio nomine Ordines recipit, vt habetur cap. 1. de eo qui furtivè, &c.

Vndecima est contra Sacerdotem tam sæcularem quàm regularem coniungentem in matrimonium, vel benedicentem subditos alterius Parochiæ, absque licentia Parochi vel Ordinarii, vt habetur in Conc. Trident. sess. 24 cap. 1. de ref.

Duodecima est contra Episcopum conferentem Ordines vel primam Tonsuram extraneo, absque dimissoriis Episcopi: aut ordinationes facientem in aliena Diœcesi absque licentia Ordinarii, vt habetur in Concil. Trident.

e ff. 23. cap. de reform. aut conferentem Ordines vel Ton aram simoniacè, vt habetur cap. pen. de simoniâ.

Decimatertia est contra Episcopum aliquid etiam spon e oblatum in visitatione accipientem, præter id quod ibi debetur: qui quidem suspenditur ab ingressu Ecclesiæ niſi intra mensem duplum restituat, vt habetur cap. *Exigit*, de censibus in 6. Et hæc suspensio incurritur eti m ab aliis visitatoribus Ecclesiarum aut eorum famili ibus, si occasione visitationis munera etiam sponte obla a recipiant, nisi intra mensem duplum restituant.

Sunt aliæ plures juris suspensiones rarius occurrentes, quæ videri possunt apud Tolet. & alios.

5. Ad suspensionem proximè accedit depositio & de gradatio, per quam persona Ecclesiastica ob enorme ali quod crimen removetur in perpetuum ab omni Ordine, urisdictione & beneficio; ita vt quamvis non amittat characterem Ordinis qui indelebilis est, privetur tamen omni & quocunque illius vsu, siae remissionis spe. Quòd si hæc fiat solis verbis, appellatur verbalis depositio: si præter verba, quædam aliæ ceremoniæ in Pontificali præ criptæ adhibeantur, vocatur realis depositio seu degra datio. Hæc est autem inter vtramque differentia, vt ob servat Bonacina disp. 4. de deg. punct. vii. quòd deposi io verbalis fieri possit in absentem; degradatio verò solummodò fiat in præsentem; præterea depositio ver balis non tollit privilegium fori, degradatio verò tollit; ita vt degradatus possit à iudice laico eodem modo ple cti, acsi nunquam in Christi Domini Clerum fuisset coo ptatus.

Observat autem Toletus, quòd quamvis depositio verbalis ob crimen aliquod enorme arbitrio iudicis in ligi possit; degradatio tamen realis fieri non debet, nisi ob crimina illa quæ in iure expressa sunt, qualia sunt hæ resis manifesta, sodomia, calumnia proprio Episcopo ir ogata, & alia similia, quæ videri possunt apud Doctores & Canonistas.

§ III.

De Interdicto.

1. INterdicti nomine intelligitur Ecclesiastica censura per quam participatio Sacramentorum, divinoru officiorum, & Ecclesiasticæ sepulturæ prohibetur. Id co ligitur ex cap. *Non est nobis*, de sponsalibus, & ex capi *Quod in te*, de pœnitentia & remissione.

Interdictum aliud est locale, aliud personale, aliud mi tum. Locale est, quo interdicitur locus, ne in eo divi officia celebrentur, sacramenta administrentur, &c. quan vis eiusmodi loci incolæ possint alibi divinis officiis as stere, Sacramenta recipere, &c. Personale est, quo pers na aliqua particularis vel communitas aliqua personar puta populus civitatis aut provinciæ alicuius interdicitu ne vbicunque sit, divinis officiis assistat, Sacramenta re piat, &c. Mixtum verò complectitur vtrumque person le scilicet & locale. Ita Navarrus, Sylvester, & alii ap Bonacinam, disp. 5. de int. punct. 1.

2. Rursùs, interdictum aliud est generale, aliud par culare. Interdictum particulare est, quo locus aliqu particularis interdicitur, v. g. Ecclesia aliqua ob crim aliquod in eâ perpetratum, vel quo personæ aliquæ a ciuntur, non vt mēbra civitatis, sed vt personæ particular v. g. quando interdicuntur omnes & singuli, qui t facinus patrarunt. Interdictum verò generale est, qu fertur in locum aliquem generalem, qui à communit aliqua occupatur, v. g. in regnum, diœcesim, civitat vel ipsam communitatem: vt est corpus aliquod pol cum, v. g. in populum alicuius regni, civitatis, &c. eiusmodi interdictum constringit omnes qui ex illa co munitate sunt, etiam innocentes, qui proinde illud vare tenentur, nisi speciali aliquo privilegio sint exc pti, vt fusiùs explicat Bonacina sup.

Quamvis autem per interdictum prohibeatur parti

pat

atio sacramentorum, divinorum officiorum, & Ecclesiasticæ sepulturæ: hæc prohibitio tamen varias recipit exceptiones.

3. In primis enim sacramenta Baptismi & Confirmationis solemniter tempore interdicti ministrari possunt, vt habetur cap. *Quoniam.* & cap. *Alma mater*, de sentent. excomm. in 6. Sacramentum etiam Pœnitentiæ, vt ibidem dicitur, ministrari potest, præterquam iis qui sunt in causa culpabili, ob quam latum est interdictum, nisi priùs satisfacerint, aut satisfaciendi idoneam dederint cautionem, vel saltem se satisfacturos esse iuraverint. Sacramentum item Eucharistiæ tempore interdicti nonnisi in articulo mortis per modū viatici ministrari potest. Sacramentum verò Extremæ-vnctionis, secluso extremæ necessitatis casu, quandò alia suscipi non possunt, itē Ordinis & Matrimonii tempore interdicti neque ministrari, neque suscipi licitè possunt, vt fusius docet, & variis authoritatibus probat Bonacina suprà: quamvis Navarrus, cap. 27. num. 179. & alii, probabiliter existiment, Matrimonium tempore interdicti licitè contrahi posse.

4. Quod spectat ad officia divina, observandum est eo nomine significari Sacrificium Missæ, Horas Canonicas, quæ publicè cantantur in Ecclesiâ; Benedictiones solemnes, & alia omnia, quæ publicè ad cultum divinum fiunt à personis Ecclesiasticis, quæ omnia prohibita esse censentur, cum hâc tamen limitatione, sicut habetur capite *Alma mater*, vt tempore interdicti quotidie in Ecclesiis specialiter non interdictis celebrentur Missæ, & alia divina officia, sed ianuis clausis, sine campanarum sono, voce submissâ, exclusis excommunicatis & interdictis, præterquàm in festis Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes, & Assumptionis B. M. V. quibus additus fuit à Martino V. dies festus Corporis Christi cum octavâ, & à Leone X. dies Conceptionis B. M. V. in quibus diebus licitum est tempore interdicti generalis, Missas & divina Officia celebrare publicè & solemniter, ianuis a-

pertis, cum sono campanarum, admissis quoque inte[r]dictis, illis etiam quorum causa latum est interdictum modò isti longè sint ab altari, nec ad oblationes aut com[-]munionem admittantur. In Ecclesiis verò specialiter in[-]terdictis, in quibus asservatur Eucharistia, licitum est ta[n]tùm semel in hebdomadâ Missam celebrare ad renova[n-]dam Eucharistiam, vt docent Henriques, Navarrus, [&] alii apud Bonacinam suprà cap. 2. de interd.

Quod spectat denique ad privationem sepulturæ Eccl[e]siasticæ, observat Laymann. quòd quamvis tempore in[-]terdicti localis, non possint laici, licet non interdicti, s[e-]peliri in loco interdicto; possint tamen Clerici, dummo[-]dò personaliter interdicti non sint, etiam in loco interd[i]cto sepeliri, in silentio tamen sine campanarum pulsu[,] sicut & laici etiam personaliter interdicti, si denunci[a-]ti non sint, possunt in loco sacro non interdicto sepeli[ri].

Quæres, quibus in casibus incurratur interdictum. Re[-]spondetur interdictum locale generale præsertim incurr[i] quandò dominus terræ iniuriosè Episcopum percutit, a[ut] capit, aut id fieri mandat: item quandò impedit ne L[e-]gatus aut Nuntius Apostolicus officium suum exequatu[r] & in aliis etiam casibus, qui quoniam rariùs eveniunt & apud Bonacinam suprà, aliósque Doctores vide[ri] possunt, à nobis prætermittuntur; circa quos casus tame[n] observat Bonacina ex Suare, Filiucio, & aliis, nullam es[se] obligationem servandi interdicti ante denunciationem.

Proximè ad interdictum accedit cessatio à divin[is] quæ quidem non est censura, neque etiam pœna: s[ed] simplex prohibitio divinorum officiorum, & administra[-]tionis Sacramentorum, ac sepulturæ Ecclesiasticæ, in s[i-]gnum mœroris alicuius gravissimi, propter atrocem al[i-]quam iniuriam honori divino aut Ecclesiæ illatam; [&] hæc cessatio servari debet eodem modo quo de inte[r-]dicto suprà explicatum est, vt ex probabiliori Theologo[-]rum sententiâ docet Laymannus cap. 6. de cessat. à d[i-]vinis.

SECTIO III.

De Irregularitate.

Rregularitas non est censura sed impedimentum Canonicum susceptionem Ordinum Ecclesiasticorum, vel orum vsum impediens. Ita ex communi Theologorum octrina Suares, Henriques, Filiucius, & alii apud Bonainam disp. 7. de irregul. quæst. 1. pun. 1. Ex duplici autem capite contrahitur irregularitas, scilicet vel ex defectu, vel ex delicto. De vtraque in sequentibus Parag. breviter agemus.

§ I.

De irregularitate quæ oritur ex defectu.

1 DEfectus ex quibus oritur irregularitas, sunt in genere ii, qui aliquam inhabilitatem, vel indecentiam ausant ad Ordines Ecclesiasticos convenienter suscipiendos aut exercendos: & ii septem præsertim à Doctoribus adnotantur, vt videre est apud Toletum lib. 1. cap. 7. & sequ. & alios.

Primus est defectus animæ, qualis reperitur in iis, qui su rationis carent, qui morbo epileptico laborant, qui unt lunatici, energumeni, omninò illiterati, neophyti, ublicam pœnitentiam agentes, vt fusius explicat Toletus supr. cap. 64.

Secundus est defectus corporis; quando scilicet aliqua corpore mutilatio, vel deformitas, aut debilitas inest, uæ reddit hominem inhabilem ad functiones Ordinum xequendas, aut talem efficit, vt eas exercere non valeat, isi cum notabili indecentiâ & deformitate, quæ maxium illius contemptum & horrorem ingeneret: vt si t membro aliquo mutilatus, mutus, cœcus, aut altero

oculo, præſertim ſiniſtro carens: Item ſi ſit leproſus
ſi monſtruoſum aliquid & valdè difforme præ ſe ferat, v
pluribus docet idem Toletus cap. 63.

Tertius eſt defectus natalium; quandò quis non ex le
gitimo matrimonio; ſed ex fornicatione, adulterio, a
aliquo quovis illicito concubitu procreatus eſt, vt explica
idem Toletus cap. 58.

2. Quartus eſt defectus bonæ famæ; quandò qu
contraxit infamiam aliquam; ſive ea ſit iuris, quâ ratio
ne circulatores, hiſtriones, mimi, comœdi, & alii art
eiusmodi aut officia exercentes, iure tum civili, tum E
clesiaſtico cenſentur infames; ſive infamia ſit facti; v
quando quis crimine aliquo notorio & ſcandaloſo con
traxit infamiam, v. g. proditione, ſacrilegio, & aliis ſi
milibus, quæ degradatione vel depoſitione digna ſunt, v
habetur apud eundem Toletum cap. 62. & 74.

Quintus eſt defectus ætatis ad ſuſcipiendos Ordine
requiſitæ, de quo dictum eſt ſupr. tract. de ſacram. c. 7

Sextus eſt defectus Sacramenti, qui in bigamiâ rep
ritur: quandò quis pluries matrimonium contraxit
quamvis enim id licitè fiat, tale nihilominùs matrimo
nium pluries iteratum perfectionem ſuam omnimodam
non habet, quantum ad ſignificationem Sacramenti: no
enim perfectè ſignificare poteſt vnionem Chriſti Domi
ni cum Eccleſia: quandò vnus vel vna cum pluribu
ſucceſſivè contraxit, vt fuſiùs explicat idem Toletus c. 6
Eſt autem triplex bigamia, vt docet idem author: ver
quandò quis verè & realiter pluries nupſit; interpret
tiva, quando viduam in matrimonium duxit: & ſimil
tudinaria, vt loqvuntur Doctores, quando quis poſt v
tum ſolemne Caſtitatis matrimonium etiam obtentâ d
ſpenſatione contrahit.

3. Septimus denique eſt defectus lenitatis; quand
quis directè vel indirectè morti vel mutilationi alteriu
quamvis modo aliquo licito & iuſto cooperatur; vt i
dices morti reum adiudicantes, accuſatores, teſtes. Scrib

& ali

& alii officiales capitalis sententiæ executioni cooperantes: hi enim omnes, quandò mors vel mutilatio alterius sequitur: sunt irregulares. Item qui alios consilio vel suasionibus inducunt ad accusandum, & ad litem criminalem intentandam, si ex ea lite sequatur accusati condemnatio, & eius mors vel mutilatio; non tamen incurrit irregularitatem iudex Ecclesiasticus, qui aliquem degradat & tradit brachio sæculari, maximè præmissa protestatione se non intendere vllam pœnam sangvinis, vt docet Bonacina disp. 7. quæst. 4. de irreg. pun. 1. non etiam Inquisitores fidei tradendo aliquos iudici sæculari comburendos, etiamsi nullam præmittant protestationem: vt constat ex Bulla Pij V. apud eundem Bonacinam, qui etiam rectè docet Clericum qui alium accusat, si non vindictam, nec vllam sangvinis pœnam petat, sed tantùm satisfactionem sibi iustè debitam, non fieri irregularem, etiam si postea sequatur accusati mors vel mutilatio: quod tamen limitari debet, quandò quis in causa propria postulat satisfactionem, præmissâ protestatione se nullam sangvinis pœnam petere: secus verò si accuset de iniuriâ illatâ personis extraneis: tunc enim quamvis prætermittat protestationem, si tamen mors vel mutilatio sequatur, incurrit irregularitatem: ut habetur ex cap. *Prælatis*, de homicidio: vbi permittitur quidem Clerico conqueri coram iudice de malefactoribus suis, non verò de iis qui aliis nocuerunt: aliqui tamen Doctores, vt Avila, Henriquez, & alii apud Bonacinam suprà, probabiliter existimant nullam incurri irregularitatem à Clerico, qui conqueritur coram iudice de illis qui damnum Domesticis suis aut aliis valdè propinquis, v. g. parentibus, aut fratribus intulerunt; quia damnum illud propter vnionem, quæ cum eiusmodi personis intercedit, vt proprium censetur.

4. Qui autem fert testimonium coram iudice contra reum aliquem, si ex eius testificatione mors vel mutilatio sequatur, fit irregularis: vnde personæ Ecclesiasticæ nunquam ferre debent testimonium in eiusmodi causis, vt pluribus docet & probat idem Bonacina pun. 3.

Similiter qui pugnat & occidit in bello iusto, quamvis licitè id faciat, fit tamen irregularis, vt habetur capite *Petitio tua*, de homicidio: non tamen fit irregularis ille qui proficiscens ad bellum iustum alio fine quàm pugnandi, hostem invadentem occidit ad propriæ vitæ defensionem; neque qui hostem oppugnantem muros vrbis, in sui suorumque defensionem occidit, aut qui hortatur milites ad fortiter pugnandum hostemque repellendum: & generaliter quicunque in sui vel aliorum defensionem; vel etiam in propugnationem honoris sui aut rerum suarum, alterum occidit, servato tamen moderamine inculpatæ tutelæ, non fit irregularis, vt fusiùs explicat & probat idem Bonacina pun. 6.

§ II.

De irregularitate quæ oritur ex delicto.

1. QVinque sunt præsertim genera delictorum, ob quæ irregularitas contrahitur.

Primum est iteratio Baptismi; quandò quis scienter rebaptizat aut rebaptizatur; vterque enim contrahit irregularitatem, quod tamen intelligendum est de Baptismo absolutè reiterato: qui enim sub conditione rebaptizaret infantem, de quo dubitaret an validè baptizatus esset, nec peccaret, nec vllam incurreret irregularitatem, vt docent Navarrus, Suares, & alii apud Bonacinam disput. 7. quæst. 3. pun. 3.

Secundum est violatio censuræ in susceptione, vel exercitio Ordinum; v. g. si quis maiori excommunicatione ligatus recipiat Ordines, aut si excommunicatione, suspensione, vel interdicto irretitus exerceat solemniter aliquos actus maiorum Ordinum; vt si Missam celebret, aut sacramentaliter absolvat: talis enim fit irregularis, vt habetur ex capite *Si quis Episcopus*, 11. quæst. 3. & capite *Is qui*, de sententia excomm. Observat tamen Bonacina quod si quis censura aliqua ligatus exerceret actum

Ordi-

dinis, vrgente gravi aliqua necessitate, aut ad evitandũ quod scandalum, non incurreret irregularitatem: sicut c ille qui ex ignorantia, aut inadvertentia, vel oblivi- e inculpabili idem faceret.

2. Tertium est indignum & indebitum sacrorum Ordi- um exercitium absque legitima ordinatione: si quis, v. solemniter ministret in Ordine aliquo sacro, quem on habet; vt si Sacerdos exerceat actus Ordinis Episco- alis, simplex Clericus Baptismum solemniter admini- ret: in his enim, & similibus casibus incurritur irregu- aritas.

Quartum est crimen hæresis: nam hæretici omnes & postatæ à fide, nec non eorum fautores & defensores fiũt regulares, etiamsi sint occulti, vt habetur ex capite *Qui in aliquod*, & capite *Presbyteros*, dist. 5. & etiam hæ- eticorum filii vsque ad secundam generationem, quam- is ab errore parentum recesserint, & veram fidem am- lexi sint, vt habetur ex capite *statutum*, de hæreticis: si amen parentes eorum ante mortem Ecclesiæ reconciliati uerint, tunc, quamvis ipsi parentes etiam post hæresis biectionem maneant irregulares, filii tamen nullam ab s contrahent irregularitatem.

3. Quintum denique est homicidium & mutilatio: qui- unque enim alterum iniustè quocunque modo occidit & mutilat: vel illius iniustæ occisioni vel mutilationi co- operatur, iussu, consilio, auxilio, aut alio simili modo, fit rregularis, vt fusè explicat & probat Bonacina sup. pun. 3. & Toletus lib. 1. cap. 79. & sequent. neque solum ncurritur irregularitas ex homicidio voluntario, sed eti- am ex casuali, quod accidit præter intentionem occiden- is, si debita diligentia adhibita non fuit: quæ si adhibita uisset, eiusmodi homicidium seqvutum non fuisset: quod & similiter de mutilatione dicendum est: quod quidem variis exemplis explicat Toletus supr. quæ apud illum videri possunt.

Parag.

§ III.

Quâ ratione tollatur irregularitas.

I. QVatuor modis tolli poteſt irregularitas nimirũ ſuſceptione Baptiſmi, profeſſione religioſa; ablat one ſeu remotione cauſæ, & diſpenſatione legitimâ.

Per Baptiſmum tollitur quævis irregularitas ex del ćto proueniens, vel (vt magis propriè loquamur) p Baptiſmum fit vt Baptizatus nullam incurrat irregular tatem delictorum, quæ ante Baptiſmum commiſit: nc tollit verò irregularitatem quæ oritur ex defectu, ſi po Baptiſmum idem defectus remaneat.

Per profeſſionem religioſam tollitur ſolummodò irre gularitas ex defectu natalium proueniens quoad Ordine non verò quoad prælaturas, vt habetur cap. 1. de fili presbyterorum.

Aufertur etiam irregularitas ex defectu proueniens, ſu blatâ causâ ob quam fuerat inducta: v. g. tollitur irre gularitas ex defectu ætatis proueniens, per aduentum leg timæ ætatis & ſic de aliis: vt docet Bonacina q. 5. p. 2

2. Demùm tollitur irregularitas per diſpenſationen legitimam; atque in primis ſummus Pontifex pro ſupre mâ authoritate, quam in vniverſam Eccleſiam obtinet diſpenſare poteſt in quavis irregularitate, quæ iure hu mano introducta eſt, vt ex communi Doctorum conſenſ docet Bonacina punt. 1. & conſtat ex his quæ dicta ſun ſuprà cap. de Legibus.

Epiſcopus etiam diſpenſare poteſt cum ſuis ſubditis i irregularitatibus prouenientibus ex delicto occulto, i eſt, delicto, quod non eſt publicum ſeu notorium in rat one delicti, v. g. ſi quis maiori excommunicatione occul tè ligatus publicè celebret, & ſic contrahat irregularita tem, poterit Epiſcopus in illa diſpenſare: quia licet ce lebratio ſit publica, delictum tamen non eſt publicum vt explicat Bonacina ſuprà.

Excipi-

Excipitur tamen irregularitas ex homicidio voluntario proveniens, & ex quocunque delicto deducto ad forum contentiosum, à quâ solus summus Pontifex dispensat; sicut & à quavis aliâ irregularitate quæ ex defectu aliquo provenit, vt ex communi Theologorum consensu docet Bonacina suprà. quæst. 2. pun[illegible].

3. Potest nihilominus Episcopus dispensare cùm illegitimo ad Tonsuram & minores Ordines, sicut & ad beneficium simplex, ad Ordines vero sacros, & alia beneficia quæ Ordinem sacrum requirunt, dispensare non potest, vt habetur cap. de filiis Presbyterorum in 6.

Atque hactenùs de censuris Ecclesiæ ad maiorem Dei gloriam & ipsius Ecclesiæ vtilitatem.

APPENDIX

De statu Clericali, & Ecclesiasticæ Hierarchiæ disciplina.

NE quid eorum quæ personas divino cultui mancipatas spectant, hoc in opere desideretur, appendicem instar cuiusdam veluti supplementi ad illius calcem subiecimus, in qua breviter adnotavimus ea quæ ad Clericalem statum & Ecclesiasticæ Hierarchiæ disciplinam pertinent, nec in aliis huius libri partibus commodè potuerunt explicari: vt quivis sacris Ordinibus initiatus aut Ecclesiasticis ministeriis adscriptus, ob oculos habeat, & vno veluti aspectu facilius intueri possit, quæ sint muneris sibi impositi partes, quidve ratione characteris, aut beneficii, seu officii suscepti, præstare teneatur.

ARTICVLVS I.

De primo ad statum Clericalem ingressu.

1. QVoniam *in omni actione suscipienda* (vt loquitur Catechismus Romanus part. 2. cap. 7. *magnoperè refert, quem sibi quisq; finem constituat; optimo enim fine posito, rectè omnia consequuntur; qui sacris initiari volunt, hoc in primis attendere debent, vt nihil sibi tanto munere indignum proponant, &c. Alij enim eo consilio ad hanc vivendi rationem se convertunt, vt quæ ad victum vestitumque necessaria sunt, parent, ita vt præter quæstum nihil aliud in sacerdotio, quemadmodum vulgo cæteri omnes in quovis sordidi artificii genere, spectare videantur: quamvis enim ex Apostoli sententia, naturalis & divina lex iubeat vt qui Altari servit de Altari vivat, tamen quæ-*

stus

stæ & lucri causa ad Altare accedere, maximum sacrilegium est. Alios honoris cupiditas & ambitio ad Sacerdotalem ordinem ducit. Alij vero, vt diuitijs affluant, initiari volunt: cuius quidem illud argumentum est, quod nisi opulentum aliquod Ecclesiasticum beneficium eis deferatur, nullam sacri Ordinis cogitationem habent: hi vero sunt, quos Saluator noster mercenarios appellat Heb. 5. &c. Soli vero in Ecclesiam merito introire dicuntur, qui à Deo legitimè vocati Ecclesiastica munera eius vnius rei causa suscipiunt, vt Dei honori inseruiant, &c.

Quibus quidem verbis monentur quicunque in Christi Domini Clerum coaptari cupiunt, vt antequam illius sanctuarium ingrediantur, seriò apud se perpendant, num se ad sublime illud vitæ genus diuino nutu vocatos agnoscant, *Neque enim quisquā sibi sumit honorem*, vt ait Apostolus Heb. 5. *sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.*

2. Quod vt faciliùs & certiùs quisque perspicere possit, considerare debet num à Deo acceperit ea, quæ ad ministeria Ecclesiastica ritè obeunda requiruntur: quos enim vocavit, hos (iuxtà dictum eiusdem Apostoli) *idoneos effecit Ministros noui Testamenti.*

Atque inprimis debet attendere num ulla Censura, irregularitate, aut alio simili impedimento sit obstrictus; num aliquibus pravis inclinationibus aut vitiis cum Clericalis vitæ sanctimoniâ è diametro repugnantibus obnoxius sit, num literaturam sufficientem sit adeptus, aut saltem ad illam adipiscendam idoneus iudicetur. Consideret prætereà quæ sit eius mens, quod consilium; quis voluntatis scopus, in hoc clericali statu āplectendo quonā eius intentio feratur; *Vniversos enim* (inquit S. Bernardus super illa verba: *Ecce nos reliquimus omnia, &c.*) *in Ordinibus Ecclesiasticis, cæterisq; ad sanctuarium pertinentibus, honorē quærentes propriū, aut diuitias, vel corporis voluptatem, postremo quæ sua sunt non quæ Iesu Christi, manifestè prorsus & indubitanter non ea quæ ex Deo est, sed*

ea

ea quæ ex Deo est charitas, sed aliena à Deo, & quæ omn
ium malorum radix est, cupiditas introducit.

3. Denique quod præcipuum est, Superioris & Præ
ti voluntatem auscultetur, non precibus importunis, a
aliorum interventu animum eius flectere nitatur; nil
abscondat eorum quæ ab eo sciri debent; sed totum
illius discretioni & providentiæ permittat.

Porro ad vocationem illam divinam certiùs dignosc
dam, conducere plurimùm potest, si (quod à pleris
Sanctorum factum legimus) qui Clericali militiæ
scribi cupit, paululum se à negotiis sæcularibus & mu
conversatione subducat, & in aliquo secessu ante a
vitæ rationem à seipso reposcat, conscientiæ sordes d
genter abstergat, vt purgato mentis oculo, adspirante c
lestis gratiæ luce, clariùs perspicere possit, quæ sit in
tanti momenti divina voluntas: ad quod etiam v
prudentis consilio plurimùm iuvari poterit. Certè
Paulus ad Apostolatum ipsiusmet Christi Domini vo
destinatus, & cœlestibus gratiis vsque ad miraculum p
fusus, nonnisi Ananiæ interventu divinæ voluntatis co
lium agnovit.

ARTICVLVS II.

De Habitu & Tonsurâ clericali,

I. DE his aliquid supr. tra. 1. cap. sacræ ordinationis
ctrinam explicantes delibavimus quæ quoni
non minimi momenti esse cēsentur, paulò accuratiùs, b
viter tamen hic denuo attingere non erit inutile.

Atque in primis observandū est Ecclesiam sapienti c
silio voluisse, *vt sicut Clerici à laicis discreti esse debent in*
versatione (vt dixit S. Anacletus papa Epist. ad Eccle
per Galliam institutas circa annum Domini 167.) *ita*
in Tonsura, & in omni Habitu discreti apparerent.
quibu s Pontificis verbis obiter colligi potest, quàm sit
tiqvus ipsius Tonsuræ Clericalis vsus, quam ab ipso
S. Pet

S. Petro incepisse testatur Rabanus lib. 1. de instit. Cler. cap. 2. asseritque sanctum illum Apostolum *hunc ritum primum sumpsisse, Vt formã & sim litudinem Christi in capite estaret, dum pro redemptione nostra crucis patibulum subiturus, à nefanda Iudæorum gente acutis spinarum aculeis coronaretur.*

Hæc autem Tonsura Clericalis duo præsertim secundũ Ecclesiæ institutum requirit, primò vt Clerici comam non relaxent aut nutriant: quod in plurimis Conciliis sub anathemate prohibitũ est, nominatimque in Concilio Barcinonensi sub Vigilio Papa can. 1. Conc. Romano sub Gregorio II. cap vlt. Conc. Moguntino, sub Leone IV. can. 15. Conc. Triburiensi sub Formoso can. 27. & aliis. 2. Secundò vt in modum circuli & coronæ Tonsuram in capite gestent: quod etiam plurimorum Conciliorum decretis statutum reperitur ac potissimum Concilii Aquisgranensis 1. sub Stephano V. capite 1. Conc. Lateranensis sub Innocentio III. capite 16. Concilii Oxoniensis sub Honorio III. cap. de habitu Clericorum Conc. Revennatis sub Honorio IV. rubricâ 3.

Similiter etiam clericalis Habitûs deferendi lex, quæ in iisdem Conciliis lata est, & in plurimis aliis etiam nostri huiusce sæculi confirmata, duo præsertim capita continet. Primum ipsius habitûs materiam spectat, de quâ in Concilio Nicæno 2. Can. 6. id memorabili decreto constitutum fuit: *Vt Episcopi & Clerici ex sericis texturis variatum Vestimentum non habeant, nec se splendidis Vestibus exornent.* Quod etiam simili modo sancitum reperitur in Concilio Palentino. capite sexto, & in Concilio Lateranensi sub Leone X. in Bulla reformationis, & in Concilio Mediolanensi 1. sub S Carolo Boromæo, in quibus & plurimis aliis Conciliis tùm provincialibus, tum Diœcesanis prohibitæ sunt in privato habitu Clericali sericæ vestes, & lanearum solummodò vsus vniversali propemodum Ecclesiæ praxi approbatus fuit.

5. Secundùm eiusdem clericalis Habitus formam respicit

cit, vt ſcilicet veſtes eiuſmodi ſint talares: quod habem ex collectione antiquorum Canonum à S. Martino Brach renſi Archiepiſcopo facta circa annum Domini 572. & i Concilio Romano ſub Zachariâ can. 31. ac vt alia plur ma Concilia omittamus, demum in Concilio Senone cap. 24. his verbis *Veſtes ſint talares, nec nimia amplitu ne ſuperfluæ, nec plus æquo conſtrictæ, in quibus Clerica ordinis honeſtas & modeſtia deprehendatur, faſtus, iacta tia, vel elationis vitium devitetur.* Præterea vt veſtes Cl ricales nigri ſint coloris: quamvis enim olim violace color apud quoſcunque Clericos in vſu eſſet (vt obſe vat Baronius ad annum 393. n. 48.) nihilominùs co munis Eccleſiæ vſus obtinuit nunc, vt colore violac Epiſcopis reſervato, alii Clerici fuſco ſeu nigro vter tur, quod etiam in Concilio Mediolanenſi 1. cap. Clericorum veſtitu, & in Concilio Burdegalenſi ann. 15 & Aquenſi, 1585. conſtitutum eſt: quas quidem ſancti nes Apoſtolica Sedes confirmavit.

His autem Conciliorum adeóque Eccleſiæ vniver toties repetitis decretis, omnes omninò Clericali mili adſcriptos conſtringi manifeſtum eſt: quod quamvis ſce vltimis temporibus, relaxatâ nonnihil Eccleſiaſti diſciplinâ, non ita ſtrictè exigatur ab iis, qui Cleric ſolummodò tonſurâ initiati ſunt; certum eſt tamen C ricos beneficia aut officia Eccleſiaſtica obtinentes, Ordinibus Eccleſiaſticis, præſertim ſacris, initiatos, Tonſuram & habitum Clericalem ſtrictè obligari; qu Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 6. de ref. expre his verbis declaravit: *Omnes Eccleſiaſticæ perſonæ qua tumcunque exemptæ; quæ aut in ſacris fuerint, aut dig tates, perſonatus, officia, aut beneficia qualiacunque Ecc ſiaſtica obtinuerint, ſi poſtquam ab Epiſcopo ſuo etiam edictum publicum moniti fuerint, honeſtum habitum Cle calem illorum Ordini & dignitati congruentem, & iux ipſius Epiſcopi ordinationem & mandatum non detulerin per ſuſpenſionem ab Ordinibus ac officio & beneficio, ac fr ctibus*

ibus, reditibus & proventibus ipsorum beneficiorum: nec non semel correpti denuo in hoc deliquerint, etiam per privationem beneficiorum eiusmodi coërceri possint & debeant.

Ex cuius decreti tenore sequitur hodie Clericos Tonsuram & habitum Clericalem contemptui aut neglectui habere, sine gravi peccato non posse; cùm pœna suspensionis generalis in illius legis violatores decernatur, quæ nonnisi ob peccatum aliquod grave decerni ex antedictis constat. Vnde Navarrus, Reginaldus, Riccius, Henriques & alii apud Bonacinam disp. 8. de sa. or. qu. 2. pu. vlt. docent Clericum in sacris Ordinibus constitutum aut obtinentem beneficium, peccaturum mortaliter si notabili aliquo tempore Tonsuram aut habitum Clericalem non deferat. Verum est quidem in Conc. Mediol. tit. de Clericorum vestitu, num. 18. permitti vt Clerici in itinere constitui, breviori & contractiori veste, quam vulgò Sotanellam vocant, vti possunt: quod etiam concessum reperitur in Conc. Aquensi ann 1585. approbato à Sixto V. S. Pontifice, necnon in Constitutionib. Synodalibus Diœcesis Aletensis, & quarundam aliarum Diœcesion. Sed tamen accipi debet eo sensu, vt solummodo in itinere, non verò domi, aut ruri, deambulationis gratiâ licitum sit Clericis vti hac veste breviori & contractiori; quæ nihilominùs talis esse debet vt infrà genu delabatur, quod in supradictis Conciliis expresse declaratum est, & vt eius forma Clericus à laico facile distingvi possit.

ARTICVLVS III.
De Beneficiis Ecclesiasticis.

NOmine beneficii Ecclesiastici intelligitur ius perpetuum percipiendi fructus ex bonis Ecclesiasticis, propter

propter aliquod officium spirituale authoritate Ecclesiæ constitutum. Lessius lib. 2. de iust. & iur. cap. 34. dub. 1.

Sunt autem alia beneficia regularia, quæ solis regularibus competunt; & alia sæcularia quæ sæcularibus conferuntur. Item alia sunt beneficia duplicia, vt loqvuntur Canonistæ apud Rebuffum in praxi pag. 6. alia simplicia. Duplicia vocantur illa, quæ adiunctam habent aliquam administrationem aut Eminentiam in Ecclesia; qualia sunt beneficia curata, Archidiaconatus, Episcopatus, &c. Beneficia simplicia dicuntur illa, quæ nullam administrationem aut eminentiam eiusmodi habent, sed tantùm instituta sunt ad preces Deo fundendas, aliáque divina officia obeunda; tales sunt Capellaniæ, &c. vt docet Navarrus, & alii apud Lessium suprà, dubio 2.

2. His breviter prænotatis, ex variis & plurimis, quæ à Theologis circa beneficia disputari solent, præcipua & maximè scitu necessaria: ex communi & magis receptâ probatorum Authorum doctrina hîc breviter subiiciemus, & quæstiunculis aliquot explicabimus.

QVÆSTIVNCVLA I.

Quot modis beneficia Ecclesiastica licitè obtineri possint.

1. QVinque præsertim modis beneficia hodie obtineri possunt. 1. Præsentatione seu nominatione patroni, & institutione collatoris. 2. Electione & confirmatione. 3. Collatione liberâ. 4. Resignatione in favorem cum secutâ collatione. 5. Permutatione.

Præsentatio seu nominatio est personæ alicuius idoneæ per patronum Episcopo vel alteri, ad quem institutio seu collatio pertinet, legitimè facta exhibitio: institutio autem est ipsius beneficii iuriumque illius collatio & attributio: & hæc institutio seu collatio fieri solùm potest per Ecclesiasticos, præsentatio verò etiam per laicos.

Electio

Electio in eo differt à præsentatione, quòd electio fiat pluribus, vt à Capitulo, & à solis Ecclesiasticis, per suf-gi, præsertimque in prælaturis locum habeat: præ-io verò etiam ab vnâ personâ etsi laicâ, & in quo-beneficii genere. Confirmatio verò est collocatio be-fici facta electo; sicut institutio est eadem collatio præsentato seu nominato.

ollatio libera dicitur, quandò beneficium solo iure ati datur, nec subest iuri Patronatus.

esignatio est, quando quis beneficiũ suum liberè resi-a seu dimittit in manibus collatoris, in favorẽ alterius.

ermutatio denique, quando hæc resignatio fit causâ utandi beneficii cum alterius beneficio. De quibus di potest Lessius supr.

Quæres vtrum beneficia sint semper dignioribus -renda. Respondetur quod licet is, qui resignat be-ium in favorem alterius, non teneatur quærere di-issimum, sed sufficiat si dignus sit resignatarius: electo-s tamen, præsentatores & collatores tenentur semper ntùm in ipsis est, curare vt dignissimis conferantur eficia, præsertim curam animarum annexam haben-a vt ex S Thoma, & pluribus aliis Theologis docet ius suprà, dubio 14. idque variis SS. Patrum authori-us fusè probat; ita ut peccet mortaliter is quis ele-præsentat, aut confert beneficium, præsertim curam arum annexam habens, digno, prætermisso absque causâ legitimâ eo, qui notabiliter dignior & aptior tur, speratúrque multò meliùs functurus officio. od etiam confirmari potest ex Concil. Trident. sess. cap. 1. vbi dicitur expressè, *Omnes & singulos, qui ad notionem præficiendorum quomodocunq; ius habent, mor-ter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles iudicaverint non quidem precibus vel humano affectu, ambientium suggestionibus, sed eorum exigentibus me-s præfici diligenter curaverint.*

Dictum est, absque legitimâ causâ, quia si v. g. patro-nus

nus præsentet dignum, collator conferre tenetur, etsi alios magis idoneos noverit: Item si beneficium ex institutione sua conferendum sit alicui ex certa familia; tum enim aptissimo ex illa familia conferendum erit; non verò aliis etsi aptioribus.

Quocunque autem modo beneficium aliquod obtineatur, cavendum est præ cæteris simoniæ peccatum, quod in prædictis omnibus obtinendi beneficii modis reperiri potest, tam ex parte obtinentis, quàm conferentis aut patroni: de quo quidem peccato, quoniam nimis crebrò evenire solet, paulò accuratiùs nobis agendum est.

QVÆSTIVNCVLA II.

Quibus modis simonia, tùm in aliis casibus, tùm præsertim in obtinendis beneficiis committi possit.

1 Simoniæ peccatum à Simone Mago nomen accepit, eò quòd primus dona Spiritus sancti pecuniâ eme[re] voluerit, Act. 8. & vt loquitur S. August. tract. 10. [in] S. Ioan. *Volebat emere Spiritum sanctum; quia volebat vendere Spiritum sanctum*: ex quo factum est vt peccatum illud, quo spirituale aliquid aut spirituali annexum pecunia, aut aliqua re pretio æstimabili emitnr aut venditur, *Simonia* nuncupetur. Quam grave sit autem illud peccatum, patet tùm ex obiurgatione asperrima, qua S. Petrus erga præfatum Simonem vsus est; tùm etiam ex eo quòd cap. *Reperiuntur*, 1. q. 1. appellatur *Execrabile flagitium*: & cap. *sicuti*, 1. de simonia, dicitur *Simoniacam pestem sui magnitudine alios animæ morbos vincere*: Et capite *sane*, 15. *quæst.* 13, dicitur, *Instar publ[ici] criminis læsæ Maiestatis esse puniendam*.

2 Est autem triplex simonia (vt docet Toletus lib, [5.] cap. 86.) mentalis, conventionalis, & realis. Simo[nia]

menta

ntalis duplici modo contingere potest: primò, cùm
is deliberatè vult emere aut vendere aliquid spirituale:
cundò cùm aliquid exteriùs facit cùm intentione emen-
aut vendendi aliquid spirituale, sine vllo pacto externo;
si quis obsequium præstet prælato aut patrono hâc in-
ntione: vt conferatur illi beneficium in obsequii mer-
dem.

Simonia conventionalis est, quandò aliquod pactum
ternum intervenit; quod tamen sive ex vtraque sive
alterultra nondum executioni mandatum est.

Simonia realis est, quando ex vtraque parte pactum
ecutioni mandatum est.

Quocunque autem modo simonia committatur, est
mper gravissimum peccatum; non tamen incurruntur
œnæ adversùs simoniacos decretæ, nisi propter simoni-
n realem, aut propter conventionalem, quæ in consci-
entia reperitur, vt docet & probat Lessius sup. dub. 27.
: ex infrà dicendis patebit.

3. Quoniam verò innumeris propè modis hoc pecca-
um committi potest, quos sigillatim persequi nimis pro-
xũ foret: proponemus hîc regulã generalem commu-
iter à Theologis receptã qua dignosci poterit in quovis
asu particulari, vtrùm simoniâ committatur, necne: Ad
uius faciliorem intelligentiam supponimus 1. nomine
ei spiritualis, quæ per simoniam vendi aut emi dicitur,
ntelligi à Theologis, vt rectè observat Lessius lib. 2. cap.
5. dub. 1. non id omne, aut solum, quod est incorpore-
m; sed id quod est aliquo modo supernaturale, sive sit
liquid reale, sive aliquid morale tantùm, sive in modum
ctûs, sive in modum habitûs, vt sunt virtutes supernatu-
ales, gratiæ gratis datæ, aut gratum facientes, Sacramen-
a, & quivis vsus potestatis alicuius supernaturalis, vel
tiam id quod est rei supernaturali annexum, vt sunt
eneficia Ecclesiastica, &c.

Supponimus 2. pecuniam, aut aliquid pecunia æstima-
ile, vario & multiplici titulo pro aliqua re spirituali

dari poſſe: ſcilicet vel per modum pretii ipſius rei ſuper naturalis, vel per modum eleemoſynæ & ſuſtentationis, quæ Miniſtro Eccleſiaſtico tribuitur; vel per modum oblationis quæ Deo fit in perſona Miniſtri; vel per modum liberalis & gratuitæ donationis, aut denique per modum laudabilis conſvetudinis ab Eccleſia approbatæ.

Supponimus 3. ex communi & recepta Theologorum doctrina, cuius probatio videri poteſt apud Leſſium ſupr dub. 4. duplicem eſſe ſimoniam, aliam iure divino, aliam iure humano & Eccleſiaſtico prohibitam; e. g. venditio quævis aut emptio rei ſpiritualis ſupernaturalis, eſt ſimonia iure divino prohibita, vt ex variis Scripturæ locis probat Leſſius; venditio autem aut emptio rei alicuius temporalis, quæ alicui rei ſpirituali annexa eſt, v. g. emptio aut venditio beneficiorum Eccleſiaſticorum, quoad partem temporalem, ſimonia eſt Eccleſiaſtico iure vetita: quia, vt idem Leſſius fusè declarat, quamvis ius a percipiendos fructus beneficii materialiter & ſeorſim quovis officio ſpirituali & ſacro conſideratum, ſit aliquid temporale, quod proinde divino iure non eſt invendibile, Eccleſiaſticis tamen legibus quæ ab eodem Leſſio & aliis Doctoribus fusè citantur, ob reverentiam rei ſpiritualis annexæ prohibitum fuit, ne tale ius vendi poſſet vnde ſicut Eccleſia poteſt decreto aliquo ſuo locum materialem divino cultui dicatum reddere immunem, ita vt qui violat immunitatem illam Eccleſiaſtico iure introductam, peccet contra virtutem religionis, adeóque peccatum ſacrilegii committat: ita rem temporalem rei ſpirituali annexam, propter annexionem illam poteſt venditione reddere immunem, ita vt ſi vendatur aut matur pretio aliquo temporali, venditio illa aut empt ſimoniaca cenſeatur.

4. His ſuppoſitis, ad dignoſcendum in quibus caſib ſimoniæ labes incurratur, vel non incurratur, genera regula hæc eſto. Quotiescunque aliquid ſpirituale, v ſpirituali annexum, eo ſenſu qui ſuprà explicatus eſt,

mitu

itur aut venditur : id est, quotiescunque pro tali re ac-
citur aut datur aliquid pecuniâ æstimabile, tanquam il-
s pretium, toties peccatum simoniæ committitur : se-
verò si alio titulo detur, vel accipiatur : tunc enim
pendendum est qualis sit ille titulus, an verus & legi-
mus, an verò fucatus & ad palliandam simoniam ap-
itus.

Ex quo intelligitur ad rationem simoniæ duo præser-
requiri quorum vnum est pretium, qualis est pecu-
a, aut quidvis aliud pretio aliquo æstimabile, quale est
unus à lingua, vel à manu, vel ab obsequio, vt com-
uniter docent Theologi : alterum est veluti merx, scili-
et res aliqua spiritualis, aut spirituali annexa, quæ tali
etio æstimatur, eoque venditur aut emitur : vnde quo-
scunque hæc duo simul concurrunt, toties committi-
r simonia ; si verò vel vnum illorum desit, non com-
ittitur.

Ex antè dictis sequitur 1. non esse simoniam, si preti-
m aliquod vel merx recipiatur pro munere docendi sci-
ntiam aliquam naturali industriâ comparabilem : quia
usmodi scientia non est quid supernaturale : & præ-
reà, vt rectè observat Alensis 2. p. 185. num. 3. merx
la propriè loquendo non tam datur pro doctrinâ, quàm
ro labore docendi, qui est pretio æstimabilis : qua rati-
ne etiam licitè merces aliqua honesta, pro tradenda Theo-
logiæ doctrina dari & accipi potest ratione laboris, qui
scientia adeò sublimi & ardua rectè explicanda, non-
isi maximus esse potest, quique proinde ipsius corpo-
is vires valde exhaurire solet : quod etiam docent Adri-
nus, Caietanus, Victoria, Sotus, Suares & alii apud Lay-
nann. cap. 7. de sim. Parag. 4.

5. Sequitur 2. neque etiam committi simoniam, si Sa-
erdotes stipendium seu honorariũ accipiant pro celebra-
ionibus Missarum, exequiis mortuorum, aliisque fun-
tionibus Ecclesiasticis, quando illud non datur per mo-
dum pretii, sed per modum Eleemosinæ & sustenta-

tionis; aut laudabilis consvetudinis ab Ecclesia approb
tæ: vnde Apostolus 1. Cor. 9. dicit quòd *Qui in sacrar*
operantur, quæ de sacrario sunt, edunt; & qui Alt
ri deserviunt, cum Altari participant: & cap. *ad Apos*
licam audientiam, de simonia, expressè habetur, qu
quamvis Sacerdotibus & Clericis, pro his & similib
pecuniam exigere & extorquere prohibitum sit: la
tamen laudabilem consvetudinem pia erga sanctam E
clesiam devotione introductam infringere non deben
sub prætextu canonicæ pietatis; sed quod per Episco
ad id possunt compelli.

Sequitur 3. nullam quoque committi simoniam, qua
dò pro dote puellæ, quæ vitam religiosam vult pro
teri, aliquid ab ea vel eius parentibus accipitur; cù
id accipiatur per modum sustentationis: secùs verò
præcisè pro ipsa susceptione ad statum religiosum a
quid acciperetur, quia tunc esset id omnino simoniac
vt docent S. Thomas, Sotus, Sylvester, Suares apud La
mann. cap. vlt. de sim. Parag. 4. qui etiam meritò du
tat vtrùm, quandò monasterium dives est, licitum si
aliquid eiusmodi titulo sustentationis exigere. Ce
Sanctus Doctor 4. dist. 25. quæst. 3. art. 2. qu. 2. ad
apertè declarat. *Quando sine gravamine Monasterij re*
pi potest novitius, simoniacum est aliquid exigere: cui su
scribunt Caietanus, Victoria, Rosella; Armilla, Lessiu
Suares, & alii apud Laymann. suprà, & Innocentius I
in Concilio generali Lateranensi cap. 64. habeturque ca
Quoniam, de simonia, penitùs prohibuit, ne Monia
pro aliis in cœtum & monasterium suum coaptandis
admittendis, pretium ullum recipiant prætextu paup
tatis, non quidem veræ, sed fictæ & simulatæ. Qua
vis autem Lessius cit. cap. 35. dub. 12. Tolet. lib. 5. c
89. & quidem alii Theologi nitantur excusare praxim
lam, quæ in omnibus fermè Monasteriis etiam ditissin
nunc viget, vt in ea nonnisi mediante dote ac preti
sub obtentu sustentationis pateat aditus; idem tam

Lessiu

ſius fatetur id eſſe verum avaritiæ ſignum, & ſpeci-
ſimoniæ redolere.

5. Sequitur 4. nullam eſſe ſimoniam, quandò cali-
& alia vaſa & veſtimenta ſacra venduntur aut emun-
, quia vt ex communi Theologorum conſenſu docet
res lib. 4. cap. 4. num. 12. hæc & ſimilia, quamvis
ſecrata & cultui divino dicata, remanent ſemper ſe-
n ſe pretio æſtimabilia, ac proinde vendibilia: con-
ratiò enim nonniſi accidentaliter illis annectitur, ſi
nen maiori pretio venderentur, quia conſecrata ſunt,
c ſimonia committeretur, vt docet Toletus ſupra, &
is per ſe patet.

Quod autem ſpectat ad ſimoniam quæ in beneficiis
cleſiaſticis reperiri poteſt, vt faciliùs & certiùs digno-
poſſit, in quibusnam caſibus id contingat, obſerva-
nes aliquas ex magis communi & recepta Doctorum
ntentiâ hîc breviter ſubiicemus.

Prima eſt, nullam eſſe ſimoniam reſignare beneficiũ
favorem tertii cum clauſulâ, *Non aliter, non aliàs*,
andò eiusmodi reſignatio fit in manibus Summi Pon-
ficis, vt ex Rebuffo, Navarro, & aliis docet Leſſius
p. 35. dub. 14. & ſatis ex cõmuni vſu & praxi conſtat.

Secunda, nullam quoque eſſe ſimoniam, reſignare be-
eficium in manibus eiusdem Summi Pontificis, reſer-
atâ aliquâ moderatâ penſione, vt docet idem Author
ub. 15. & ex communi vſu ſatis patet. Imò qui vult re-
gnare in favorem tertij ſub onere alicuius penſionis,
oteſt licitè cum illo tranſigere de illâ, non quidem ab-
olutè, ſed ſub beneplacito ſummi Pontificis, aliàs ſi ab-
olutè faceret, ſimoniam committeret.

7. Quæres vtrùm is, qui reſignat ſub onere penſionis,
d faciliorem & tutiorem illius ſolutionem de hypothe-
â aliquâ aut fideiuſſore cum reſignatario convenire lici-
è poſſit. Reſpondetur poſſe dummodò fiat ſub eiusdem
ummi Pontificis beneplacito, & illius authoritate con-
firmetur; aliàs illicitum fore, ac ſimoniam redolere, vt

docet idem Lessius: qui etiam rectè monet in resignationibus quibuscunque, omne pactum de onere temporali quod iure non est annexum, licitè fieri non posse absque legitima authoritate Superioris: quod maximè observandum est.

Tertia, resignare vel conferre beneficium alicui in confidentiam, id est ex intentione illum obligandi, vt post aliquod tempus, propinquo vel amico resignantis, aut conferentis, aut cuiusvis alteri resignet, aut ut pensionem ex eo alteri solvat, esse simoniam confidentiæ mentalis: si verò pactum intercedat, esse confidentiam simoniæ realis, quæ pœnas iuris infert, vt docet idem Lessius dub. 16. & habetur in Pii V. Bulla quam refert Navarrus cap. 23. num. 110.

Quarta est, beneficia non posse licitè permutari sine Prælati authoritate: & hanc permutationem non modò illicitam esse ac simoniam redolere, sed etiam irritam & invalidam, vt habetur apud eundem Lessium dub. 17.

Quæres vtrùm in permutatione beneficiorum compensari possit fructuum inæqualitas. Respondetur posse, dummodò id fiat ex licentia & authoritate summi Pontificis, vel reservando pensionem ex beneficio quod ampliores habet proventus, vel aliquid præstando, quod ab ipso Pontifice, tanquam iustum & licitum approbetur, vt docet idem Lessius supr.

Quinta est, illum qui habet ius in beneficio aliquo, seu cui beneficii collatio legitimè facta est, posse pretio redimere vexationem iniustam, si fortè quis illum à possessione capienda impediat; nec in ea redemptione vllam committi simoniam, vt ex S. Doctore, Soto, Navarro, & aliis docet Lessius lib. 18.

QVÆSTIVNCVLA III.

Quænam sint pœnæ contra simoniacos constitutæ.

1. POEnæ illæ secundùm iuris dispositionem non incurruntur, nisi ob simoniam commissam in Religionis ingressu, Ordine, & Beneficiis. Atque

Atque in primis excommunicantur tam dantes quàm
recipientes aliquid simoniacè pro ingressu Religionis; &
qui sic admissi sunt, nonnisi ex dispensatione Ordinarii
in Monasterio illo manere possunt, vt patet ex extravag.
Vrbani IV. quæ incipit: *Sanè non in Vinea Domini.*

Similiter is, qui confert Ordines simoniacè, est excommunicatus, vt habetur extravag. *Cum detestabile*, de simoniâ: est etiã suspensus à collatione cuiusvis Ordinis, etiam Tonsuræ, & ab executione omnium munerum Pontificalium; interdictus est etiam illi Ecclesiæ ingressus: & si contra suspensionem vel interdictum illud aliquid fecerit, est suspensus ab administratione suæ Ecclesiæ, & à perceptione fructuum omnium suorum beneficiorum, nullusque potest illum absolvere præter summum Pontificem; etiamsi delictum sit occultum, vt habetur in Bullâ Sixti V. editâ in malè promoventes & promotos: quod intelligendum est pro iis locis, in quibus Bulla illa promulgata & recepta fuit: existimat siquidem Lessius du. 24. illam plerisque in locis ignorari, proindéque non esse receptam.

2. Qui autem Ordinem aliquem simoniacè susceperit, est excommunicatus ipso facto, vt habetur cit. extravag. *Cum detestabile*: est etiam suspensus ab executione suorũ Ordinum, vt ibidem dicitur; & per supradictam Bullam Sixti V. privatur omnibus dignitatibus, officiis, beneficiis, & efficitur inhabilis ad omnia, nec ab alio quam à Romano Pontifice absolvi posse dicitur.

Denique qui beneficium simoniacè confert, aut conferri procurrat, eligendo, præsentando, confirmando, commendando, est ipso facto excommunicatus, vt habetur ex citat. extravag. *Cum detestabile*: quæ pœna etiam ibidem decernitur contra illos, qui operam suam interponunt, vt beneficium simoniacè obtineatur, vel vt Ordo simoniacè conferatur.

3. Qui verò beneficium per talem simoniam acquirit, est ipso facto excommunicatus, collatio ac provisio

benefi-

beneficii nulla est: nullumque ius tribuit, vt in eadem extravaganti statuitur, ac insuper fit inhabilis ad idem beneficium obtinendum, vt habetur capite *Nobis fuit*, de simonia, & capite penultimo de electione. Quæ pœnæ similiter inflictæ sunt contra eos, qui simoniam confidentiæ committunt, vt fusiùs explicat Lessius dub. 26.

Quæres vtrùm pretium simoniacè acceptum sit restituendum. Respondetur quòd, quamvis Navarrus cap. 23. num. 103. & 104. & quidam alii Theologi existiment nullam ad id esse obligationem; probabilior tamen & tutior videtur sententia Adriani, Henrici, Soti, & plurimorum aliorum Doctorum apud Lessium dub. 28. qui asserunt pretium illud esse restituendum, non quidem ei qui dedit, sed Ecclesiæ vel pauperibus, vt ex S. Thoma, & aliis probat idem Lessius dub. 31.

QVÆSTIVNCVLA IV.

Vtrùm licitum sit plura simul beneficia possidere.

I. VT huic quæstiunculæ satisfiat, nihil aptius afferre possumus, quàm ipsius Concilii Tridentini decretum, in quo quis esset vniversæ Ecclesiæ sensus super hâc re, declaravit sess. 24. cap. 17. his verbis. *Cum Ecclesiasticus ordo pervertatur, quando vnus plurium officia occupat; sanctè sacris Canonibus cautum fuit, neminem debere in duabus Ecclesiis adscribi: verùm quoniam multi improba cupiditatis affectu seipsos, non Deum decipientes, ea quæ benè constituta sunt variis artibus illudere, & plura simul beneficia obtinere non erubescunt, sancta Synodus debitam gerendis Ecclesiis disciplinam restituere cupiens, præsenti decreto, quod in quibuscunque personis quocunque titulo, etiamsi Cardinalatus honore fulgeant, mandat observari: statuit in posterum vnum tantum beneficium Ecclesiasticum singulis conferatur: quod quidem si ad vitam eius, cui confertur honestè sustinendum non suffici-*

fficiat; liceat nihilominus aliud simplex sufficiens, dum-modo vtrumque personalem residentiam non requirat, ei-dem conferri. Hacque non modò ad Cathedrales Ecclesias, sed etiam ad alia omnia beneficia, tam sæcularia quàm re-gularia quæcunque, etiam commendata pertineant; cu-iuscunque tituli ac qualitatis existant.

Ex quibus Concilii verbis quædam scitu necessaria, & observatu dignissima colligere possumus.

2. Primum est, quòd quamvis habere plura benefi-cia non sit intrinsecè malum, alioquin nullo in casu su-per illis dispensari posset, non est tamen ex se omninò indifferens; sed est ex genere eorum quæ deformitatem quandam & inordinationem præ se ferunt, cùm Concili-um dicat pluralitate illâ ordinem Ecclesiasticum per-verti; proindéque nonnisi adhibitis certis circumstantiis cohonestari posse: quæ est expressa S. Thomæ doctrina quodlib. 9. art. 15. cui communiter alii Theologi sub-scribunt.

Secundum est, pluralitatem illam præsertim in benefi-ciis curam animarum habentibus censeri illicitam, vt expresè declaratur in Concilio Tridentino loco sup. cit. & in Concilio Lateranensi sub Alexandro III. cap. 13. quod etiam similiter intelligendum est de aliis quibus-cunque incompatibilibus, quales sunt dignitates, perso-natus, officia, & alia omnia beneficia quæ residentiam requirunt: quæ quidem plura simul retineri non pos-sunt: quamvis vnumquodque eorum seorsim ad vitam honestè sustentandam non sufficiat, vt ex Concilii ver-bis satis constat. Est tamen verum aliquando in ista plu-ralitate beneficiorum incompatibilium Summum Ponti-ficem dispensare posse, quando evidens & notabilis Ec-clesiæ necessitas vel vtilitas id exigit; qua ratione san-ctus Gregorius, Martinum, Paulinum, Agnellum, & ali-os Episcopos, duobus simul Episcopatibus præesse voluit: verum de illa necessitate & vtilitate Ecclesiæ, an talis sit, quæ pluralitatem illam coram Deo excuset, penes ipsum Summum Pontificem est iudicium.

Terti-

3. Tertium est, licitum esse plura beneficia compatibi
lia simul obtinere, si ita necesse sit ad honestam vitæ su
stentationem, vt ex citato Concilii decreto habetur. Com
patibilia autem beneficia in diversis quidem Ecclesiis cen
sentur ea, quorum saltem alterum ad residentiam perso
nalem non obligat; in eadem autem Ecclesiâ compat
bilia beneficia dicuntur ea quæ non sunt uniformia, se
quæ ad easdem functiones minimè concurrunt, quæ pro
inde in casu supradictæ necessitatis simul retineri possent
nisi alicuius specialis Ecclesiæ constitutio, vel consvetu
do repugnet, vt docet Navarrus, Lessius, & alii apud Lay
mannum tract. 10. cap. 8. de benef. 6.

Qualis autem sit honesta illa vitæ sustentatio cuiu
necessitas pluralitatem illam beneficiorum coram De
excuset, prudentis ac timorati viri iudicio determ
nandum est, qui spectatis & perpensis circumstantiis
status, conditionis, ætatis, personæ, & aliis similibus, i
ex æquo & bono diiudicare debet: alia siquidem cer
tum esse honesta vitæ sustentatio requisita in Episcopo
alia in Sacerdote inferioris ordinis: alia item esse sole
ratio victûs in persona multùm nobili & illustri, alia i
ignobili. Constat etiam virum doctum, ingeniique doti
bus, præcellentem, ac pro bono communi Ecclesiæ labo
rantem, uberiori annonâ indigere, non quidem ad delici
as aut fastum; sed ad sustentandas corporis vires, vt
ad alia adiumenta necessaria comparanda.

4. Quartum denique est, cessante causâ rationabili &
iustâ, sive honestæ sustentationis, sive necessitatis aut vt
litatis ipsius Ecclesiæ (vt suprà dictum est) illicitum e
se plura beneficia, quamvis compatibilia, simul retinere
nec ad id vllam Summi Pontificis dispensationem poss
suffragari, cùm hæc beneficiorum qualiumcunque plu
ralitas iuri naturali repugnet, quando nullâ iustâ & ra
tionabili causâ cohonestatur. Ita sentit Sanctus Bernar
dus Epist. 271. ad Theobaldum Campaniæ Comitem
& lib. 3. de Consideratione ad Eugenium cap. 6. & Sa

Aug

us Thomas cit. quod lib. 9. art. 5. Ita etiam docent Pa-
udanus, Adrianus, Gabriel, Sylvester, Maior, Caietanus,
zorius, Navarrus, & plures alii, quos citat & sequitur
aymannus suprà: quibus addere possumus Cardinalem
ellarminum in Epistola ad Episcopum Theanum nepo-
em suum; vbi postquam dixit sacros Canones horrere
ultiplicitatem beneficiorum, addit Theologos Parisien-
s post longam disputationem anno 1238. definiisse,
Neminem posse duo beneficia, si vnum sufficeret ad eum
lendum, obtinere sine peccato mortali.

Cæterum an præter Ecclesiæ necessitatem & vtilita-
em, & honestam vitæ sustentationem, subesse possit ali-
ua alia causa iusta & rationabilis, ob quam dispensatio
uper pluralitate beneficiorum compatibilium licitè po-
tulari & validè impetrari queat, Doctorum iudicio di-
cutiendum relinquentes, hoc solùm observamus huic be-
eficiorum pluralitati absque vllâ legitimâ causâ mini-
mè suffragari consuetudinem & vsum à multis introdu-
ctum; cum (vt rectè monuit Bellarminus in admonitio-
ne ad Clement. VIII.) vsus ille tanquam pravus, & abu-
sivus à Concilio Tridentino sit abrogatus.

QVÆSTIVNCVLA V.

Qualiter se beneficiarij gerere debeant in expendendis beneficiorum suorum reditibus.

I. TRia sunt genera bonorum, quæ beneficiarii posside-
re possunt: *Patrimonialia*, quæ ipsi hæreditate, vel
industria, vel donatione, vel alio modo, quo laici solent,
sibi acquirunt: *Quasi patrimonialia*, quæ ipsis tanquam
Clericis obveniunt, ob functiones aliquas Ecclesiasticas,
v. g. ob Missæ celebrationem, concionem, cantum Eccle-
siasticum, &c. *Mere Ecclesiastica*, quæ ratione beneficii
alicuius, v. g. Canonicatûs, Decanatus &c. percipiuntur.
Et de bonis quidem patrimonialibus certum est benefici-

arios

arios (secundùm doctrinam Sancti Thomæ 2. 2. quæst. 158. art. 7 Lessij lib. 2. cap. 4. dub. 6. Laymann. cap. 3 de benef. & aliorum communiter Theologorum) liberè disponere posse: cùm eiusmodi bonorum verum habeant dominium, perinde ac laici: neque enim per Clericatū aut Ordinis susceptionem fiunt dominii incapaces, neque se bonorum dominio abdicant, proindéque bona patrimonialia pro libito expendere possunt, dummodò tamen in eis expendendis nihil ab ipsis fiat, quòd iustitiæ vel charitati repugnet. Idem quoque de bonis quasi patrimonialibus dici posse censent Ioannes Maior, Covarruvias, Navarrus, Lessius & alii, quos citat & sequitur Laymannus supr. & etiam de bonis merè Ecclesiasticis, seu de redditibus beneficiorum, quoad eam partem tantùm quæ congruæ cuiusque sustentationi necessaria est.

2. Difficultas igitur præcipua de ea parte redituum & proventuum Ecclesiasticorum, quæ congruæ & honestæ sustentationi minimè necessaria est, ac proinde ipsis beneficiariis superflua: de quâ quæritur qualiter ab ipsis expendi debeat. Cuius quidem difficultatis resolutio pendere videtur ex altera quæstione, num scilicet beneficiarii habeant verum & proprium dominium illius partis fructuum & redituum suorum, quæ congruæ & honestæ illorum sustentationi necessaria non est: de qua rei duæ sunt celebres doctorum sententiæ.

Prior est Maioris, Paludani, Navarri, & aliorum apud Lessium suprà, qui censent beneficiarios non esse dominos illius partis redundantis, sed tantùm dispensatores: proindéque obligari ex iustitia ad partem illam in pios vsus expendendam; aliàs si secùs fecerint, non modò peccare mortaliter, sed etiam ad restitutionem obligari, id est teneri tantumdem ex aliis bonis in pia opera impendere. Posterior sententia est eorum, qui docent post erecta beneficia, cæterosque proventus singulis titulis assignatos: beneficiarios effici absolutè dominos omnium proventuum, ita vt quamvis partem superfluam

in pro-

profanos vsus expedendo mortaliter peccent, non tamen ad vllam restitutionem faciendam obligentur. Ita Scotus, Covarruvias, Franciscus Sarniento, & alii quos citat & sequitur idem Lessius suprà.

3. Quamvis autem ambæ illæ sententiæ propter auctoritatem gravium & insignium Theologorum qui eas propugnant, & rationes quibus fulciuntur, sint valdè probabiles: prior tamen, vt ipsemet Lessius fatetur, tutior est, & in praxi consulenda; licet damnari non debeat is, nec à Sacramento Pœnitentiæ arceri, qui posteriorem amplecteretur, nec ab illâ recedere vellet.

Cæterùm sive beneficiarii censeantur esse domini redituum suorum, sive solummodò dispensatores, certum est & apud omnes in confesso, peccaturos illos, si portionem illam redundantem profanis vsibus, aut propinquis ditandis impendant: quod apertè constat ex Concilio Tridentino sess. 25. cap. 1. de reformat. quod quidem caput quoniam multa super quæstione quam tractamus, continet observatu dignissima, quæ quivis in beneficiis & dignitatibus Ecclesiasticis constitutus maximè ob oculos habere deberet, integrum hic subiicimus. Sic igitur Concilium: *Optandum est,* inquit, *vt ij, qui Episcopale ministerium suscipiunt* (ea verò quæ de Episcopis, de quibuscunque etiam aliis beneficiariis intelligenda esse infrà declarat) *quæ suæ sint partes agnoscant, ac se non ad propria commoda, non ad divitias aut luxum; sed ad labores & sollicitudines pro Dei gloriâ vocatos esse intelligant. Nec enim dubitandum est, fideles reliquos ad religionem innocentiamque faciliùs inflammandos, si præpositos suos viderint, non ea quæ mundi sunt, sed animarum salutem, ac cœlestem patriam cogitantes. Hæc cùm ad restituendam Ecclesiasticam disciplinam præcipua esse sancta Synodus animadvertat, admonet Episcopos omnes vt secum ea sæpe meditantes, factis etiam ipsis ac vitæ actionibus, quod est veluti perpetuum quoddam prædicandi genus, se muneri suo conformes ostendant; in primis verò, ita mores suos omnes*

compo-

componant, vt reliqui ab eis frugalitatis, modeſtiæ, continentiæ, ac quæ nos tantopere commendat Deo, ſanctæ humilitatis exẽpla petere poſsint. Quapropter exẽplo Patrũ noſtrorum in Concilio Carthaginenſi, non ſolum iubet vt Epiſcopi modeſta ſupellectili & menſa, ac frugali victu contenti ſint: verum etiam in reliquo vitæ genere, ac tota eius domo caveant, ne quid appareat quod à ſancto hoc inſtituto ſit alienum; quodque non ſimplicitatem, Dei zelum: ac vanitatum contemptum præ ſe ferat. Omnino vero eis interdicit, ne ex reditibus Eccleſiæ conſangvineos familiaresve ſuos augere ſtudeant: Cùm & Apoſtolorum Canones prohibeant, ne res Eccleſiaſticas, quæ Dei ſunt, conſanguineis donent: ſed ſi pauperes ſint, iis vt pauperibus diſtribuant, eas autem non diſtrahant, nec diſsipent illorum cauſa: imò quam maximè poteſt, eos ſancta Synodus monet, vt omnem humanum hunc erga fratres, nepotes, propinquoſque carnis affectum, vnde multorum malorum in Eccleſia ſeminarium extat, penitus deponant. Quæ vero de Epiſcopis dicta ſunt, eadem non ſolum in quibuſcunque beneficia Eccleſiaſtica, tam ſæcularia quàm regularia obtinentibus pro gradus ſui conditione obſervari, ſed & ad ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales pertinere decrevit, quorum conſilio apud Sanctiſsimum Romanum Pontificem, cum vniverſalis Eccleſiæ adminiſtratio nitatur, neſas videri poteſt, non iis etiam virtutum inſignibus & vivendi diſciplinâ eos fulgere, quæ meritò omnium in ſe oculos convertant.

QVÆSTIVNCVLA VI.

Quæ ſit obligatio beneficiariorum ad reſidentiã.

1. RESidentiæ nomine intelligitur aſſiduitas commorationis in loco beneficii, ad obſequia Eccleſiaſtica perſonaliter reddenda: vnde colligitur, vt rectè obſervat Sylveſter, verbo *Reſidentia*, illum qui in loco benefi-

commoraretur, sed nullum vnquam per se præstaret officium, cùm posset, & deberet, non censendum esse residere.

Ad residentiam igitur personalem eo modo intellectã, obligantur in primis omnes habentes beneficia, quibus animarum cura incumbit, vt expresse declaratur in Concilio Tridentino sess. 23. cap. 1. de reform. his verbis: *Cum præcepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, &c. quæ omnia ab iis nequaquam præstari & impleri possunt, qui gregi suo non invigilant & assistunt, sed mercenariorum more deserunt, &c. declarat sancta Synodus omnes Cathedralibus Ecclesiis præfectos obligari ad personalem in sua Ecclesia vel Diœcesi residentiam, vbi iniuncto sibi officio defungi teneantur, &c.* Et infra: *Eadem omnino etiam quoad culpam, amissionem fructuum & pœnas, de Curatis inferioribus, & aliis quibuscunque, qui beneficium aliquod Ecclesiasticum curam animarum habens obtinent, sacrosancta Synodus declarat & decernit.* In illo tamen capite permittitur Episcopis singulis annis, sive continuè, sive interruptè, à suis Ecclesiis, sive Diœcesibus, ex iustâ aliquâ causâ abesse per duos, aut ad summum tres menses.

2. Ex eodem etiam capite colligunt Doctores, Curatos seu Parochos, & quosvis alios beneficium Ecclesiasticum curam animarum habens obtinentes, ab Ecclesiis seu parochiis, per duos tantummodò menses sive continuè, sive interruptè quotannis abesse posse, idque nonnisi iustâ aliquâ ex causâ, & dummodò idoneos vicarios ab Ordinariis approbatos substituant: ita vt grex ipsorum curæ commissus nihil ex eiusmodi absentiâ detrimenti patiatur.

Vtrùm autem huius bimestris absentiæ causa per Episcopum approbari debeat, illiusque licentia obtineri, non satis expressè declaravit Concilium: Lessius approbationem illam & licentiam Episcopi requiri affirmat loco suprà citato, Navarrus vero cap. 25. numero 121.

negat:

negat: videtur autem probabilissima sententia Laymanni, qui hac in re tutissimum esse dicit, cuiusque Diœcesis consvetudinem & statuta Episcopalia sequi.

Qui autem sive Episcopi, sive Curati, vltra præfatum tempus, à iure concessum non resident: præter culpam mortalem quam incurrunt, etiam fructus pro tempore absentiæ suos non faciunt, vt habetur ex citato decreto Concilii: quod tamen Laymannus intelligi posse existimat eo solum casu, quo ex pastoris absentia damnum aliquod notabile illatum Ecclesiæ foret.

3. Quod spectat ad alios Beneficiarios, qui officium aliquod Ecclesiis quibus adscripti sunt, personaliter præstare debent, quales sunt ii, qui obtinent dignitates, Canonicatus, præbendas vel portiones vel in cathedralibus vel collegiatis Ecclesiis; decrevit Concilium sess. 24 cap. 12. de reform. vt illis non liceat vigore cuiuslibet statuti, aut consvetudinis, vltra tres menses ab iis Ecclesiis quolibet anno abesse, salvis nihilominus earundem Ecclesiarum constitutionibus, quæ longius servitium acquirunt, alioquin pro tempore absentiæ privandos esse fructibus decernit: super quâ re legitima cuiusque Ecclesiæ consvetudo consulenda est & servanda.

Sunt autem quædam causæ, ob quas diuturnior absentia quorumcunque beneficiatorũ etiam curã animarum habentium licita reddi potest, quales sunt (vt loquitur Concilium sess. 23. cap. 1.) *Christiana charitas, vrgens necessitas, debita obedientia, ac evidens Ecclesiæ vel reipublicæ vtilitas*: quæ tamen causæ vt legitimæ censeantur à Superioribus probari debent, nisi quando absentia contingit ob aliquod munus & reipublicæ officium Episcopatibus aut aliis beneficiis adiunctum.

QVÆ-

QVÆSTIVNCVLA VII.

Quanam requirantur dispositiones, vt quis censeatur idoneus ad beneficium aliquod Ecclesiasticum.

PRima est, vt sit ex legitimo thoro procreatus: illegitimus enim cuiuscunque beneficii incapax est, nisi cum eo dispenſetur: dispenſatio autem illa in Epiſcopatibus & aliis beneficiis curam animarum habentibus non nisi per Summum Pontificem dari poteſt; in aliis autem beneficiis simplicibus etiam per Epiſcopum. Ita habetur cap. 1. de filiis presbyterorum in 6.

Secunda est, vt ſit ſaltem prima clericali tonſurâ initiatus, aliàs inhabilis cenſetur ad quodvis beneficium. Id constat ex cap *Cum Deo* 17. de reſcriptis & cap. *Ex literis in* 6. de transactionibus. Requiritur præterea vt is qui Eccleſiam Parochialem adeptus eſt, promoveatur ad ordinem Presbyteratûs intra annum à tempore pacificæ possessionis, aliàs ipſo iure beneficio illo privatus cenſebitur. Ita capite *Liceat Canon* 14. & capite *Commiſſa* 35. de electione in 6. qui autē dignitatē, perſonatū, præbendā, portionē, & aliud ſimile beneficiū in Eccleſiis Cathedralib9 vel Collegiatis obtinet, tenetur infra annū ordinē officio ſibi proprio convenientem ſuſcipere, v. g. ſi ad Evangelium cantandum ratione officii ſui deputatus eſt, Diaconatum suscipere debet; ſi ad Miſſam celebrandam, presbyteratum: In Eccleſiis tamen Cathedralibus tenentur Canonici intra annum ad Ordinem ſacrum presbyteratûs aut diaconatûs, vel ſaltem ſubdiaconatûs promoveri, vt ſtatutum eſt in Concilio Tridentino, ſeſſ. 22. cap. 4. & ſeſſ. 24. cap. 12. qui verò Epiſcopatum adeptus eſt, niſi munus conſecrationis intra tres menſes ſuſceperit, ad fructuum perceptorum reſtitutionem tenetur: & ſi totidem poſtea menſes neglexerit, Epiſcopatu ipſo iure privatus eſt, ex eodem Concilio Tridentino ſeſſ. 23. cap. 2.

2. Tertia est, vt non sit coniugio copulatus, vt habe tur cap. 1. 2. & 8. de clericis coniugatis, & in Tridentin sess. 22. cap. 4. Vnde si quis clericus beneficium haben & nondum sacro Ordine initiatus Matrimonium contr hat, ipso iure illud amittit, vt ex communi Doctoru consensu & Ecclesiæ praxi constat.

Quartâ est, vt nulla sit censurâ irretitus aut irregular tate affectus; collatio enim beneficii facta excommun cato excommunicatione maiori, suspenso, interdicto v irregulari, nulla est, & ipso facto itrita; vt habetur capite *Cum dilectus* 8. de consvetudine, cap. 1. de post latione Prælatorum, & capite *Tanta* 18. de excessibu Prælatorum.

Quinta est, vt probis moribus, & doctrina sufficien præditus sit. Id habetur ex capite *Cum in cunctis*, de el ctione, & ex Concilio Tridentino sess. 24. cap. 12.

3. Sexta denique est, vt habeat determinatam intent onem statûs Ecclesiastici, Ordinisque muneri suo nece sarii, nec non in suscepto beneficio sincerè & bonâ fid Deo inserviendi. Id constat ex capite *Super inordinata* & capite *Gravi*, de præbendis & ex communi Theolog rum consensu docet Lessius cap. 34. dub. 26. vnde quitur illum peccare mortaliter qui acceptat benefi um aliquod absque rectâ & Deo gratâ intentione, sed s summodò vt fructus per aliquod tempus percipiat, v. donec studiorum cursum absolverit, vel opulentam vx rem invenerit, vt ex Navarro & aliis probat Lessius sup qui etiam docet eundem teneri ad restitutionem fruct um perceptorum, nec posse beneficium illud licitè r tinere.

ARTICVLVS IV.

De Horarum Canonicarum recitatione.

HOrarum canonicarum nomine intelliguntur publi quædam ac determinatæ preces horis diurnis noctu

absque

ꝗque ab Ecclesiasticis personis ex sacrorum canonum decreto, Ecclesiæ nomine, ad Deum persolvendæ, quæ etiam interdum officii Divini vel Ecclesiastici nomine significantur.

Quatuor autem præsertim de Horarum Canonicarum recitatione quæri solent. Primum est, quinam ad horas has recitandas obligentur, Secundum, quomodo horæ illæ recitari debeant, vt obligationi illi satisfiat. Tertium, quibus pœnis subiaceant illi qui recitare omittunt. Quartum denique, quæ sint causæ ab hâc horarum recitatione excusantes.

QVÆSTIVNCVLA I.

Quanam personæ obligentur ad recitandas Horas Canonicas.

Horarum Canonicarum recitandarum obligatio ex triplici capite oritur, nimirum ex susceptione Ordinis sacri, ex beneficio Ecclesiastico, & ex religiosi statûs professione: ac proinde tria sunt genera personarum quæ ad recitationem illam obligantur: initiati sacris Ordinibus, beneficium aliquod obtinentes, ac Religiosi.

Atque in primis certum est omnes & quoscunque Clericos in sacro aliquo Ordine constitutos, ad Horas Canonicas privatim recitandas, sub culpa mortali obligari, etiamsi nullum Ecclesiasticum beneficium obtineant: Ita communiter Doctores, ac præsertim Angelus, Sylvester, Azor, Covarruvias, Medina, Sotus, Suares, Toletus, & alii apud Laymannum tract. 1. de Horis Canonicis capite 4. & apertè constat tùm ex capite *Dolentes*, de celebratione Missarum, tum maximè ex generali totius Ecclesiæ praxi & consvetudine, quæ vim legis obtinere meritò censetur, vt rectè observat Navarrus c. 7. num. 2.

Certum est præterea, omnes ac quoscunque Clericos bene-

Beneficium aliquod Ecclesiasticum obtinentes, licet nullo sacro Ordine insignitos, ad easdem Horas Canonicas recitandas similiter obligari, vt habetur ex capite *Quia per ambitiosam*, de rescriptis in 6. & ex Concilio Lateranensi sub Leone X. sess. 9. in Bulla reformationis; Parag *Statuimus*; quam constitutionem posteà renovavit & explicavit Pius V. Bullâ suâ 138. quæ refertur apud Navarrum cap. 26. num. 122.

2. Quod verò spectat ad Religiosos, quamvis quidam Doctores existiment illos ad Horarum Canonicarum recitationem minimè teneri, nisi vel sacrum aliquem Ordinem susceperint, vel speciali aliquo regulæ suæ statuto ad id obligentur; vera nihilominùs & in praxi tenendæ est contraria sententia, quæ asserit Religiosos omnes, ac singulos (exceptis noviriis, ac laicis) qui profitentur religionem Choro addictam, non minùs quàm Clericos maioribus Ordinibus initiatos sub mortali peccato ad Horas Canonicas recitandas obligatos esse, idq; vi generalis consvetudinis quæ in omnibus Religionibus choro addictis recepta est. Ita S. Antoninus, Bartholomæ. Medina, Emmanuel, Rodrigues, Suares, Azorius, Valentia, Bellarminus, Lessius & alii quos citat & sequitur Laymann. cap. 4. de Horis Canonicis. Toletus etiam l. 2 cap. 12. non modò Religiosos, sed etiam Moniales professas ad easdem Horas recitandas censet obligari: quod tamen cum duplici limitatione intelligendum videtur. Prima est vt illæ tantùm ad id obligentur quæ religionē Choro addictam professæ sunt: vnde Religiosæ illæ quæ se ad infirmorum obsequium totas devoverunt, ab huiusmodi recitatione vt plurimùm censentur immunes. Secunda est, vt ex instituto Ordinis sui, aliæ preces loco Canonicarum recitandæ, illis præscriptæ non sint: qua ratione Moniales illæ, quæ ex instituto suo ad recitandum Officium parvum B. V. M. solummodò tenentur, ad maius Officium persolvendum non censentur obligatæ.

QVÆSTI-

QVÆSTIVNCVLA II.

Quomodo Canonicæ Horæ recitari debeant.

QVatuor in recitatione Horarum Canonicarum præsertim obseruanda sunt, qualitas scilicet illarum ac integritas, & in iis recitandis aptum tempus, & modus debitus.

Quod spectat ad primum, omnes qui ad Horas Canonicas obligantur, tenentur eas recitare iuxta præscriptum Breviarii Romani à Pio V. editi, & à Clemente VIII. reformati, exceptis Ecclesiis & Conventibus; qui iam à ducentis annis, antè illius editionem, alio Breviario usi fuerint, quibus permittitur ut illud deinceps retineant, nisi malint cum Episcopi seu Prælati & Capituli consensu Romanum Breviarium acceptare. Ita expressè habetur in Bulla Pii V. ipsi Breviario Romano præfixa. Addit Suares tom. 2. de relig. lib. 4. cap. 11. postquam tactæ Ecclesiæ Breviarium suum cum Romano semel commutarunt, non posse deinceps, hoc relicto, suum antiquum accipere, eò quòd Pontificiæ concessioni antiquum ritum retinendi renunciasse censentur.

Quamvis autem in publica recitatione officii quæ fit in choro vsus proprius cuiusque Ecclesiæ servari debeat, & maximè deceat Clericos in privatâ eiusdem officii recitatione, Ecclesiæ suæ ritum sequi; multi tamen Doctores probabiliter existimant, cuivis extra chorum, licitum esse, posthabito Ecclesiæ suæ breviario, Romanum recitare. Ita Navarrus, Rodrigues, Emmanuel Sa, Lessius, & alii quos citat & sequitur Laymann. cap. 5. de Hor. Can.

2. Quod si (vt interdum contingere potest) ex inadvertentiâ quis Officium mutet, v. g. Officium de feriâ, pro Officio alicuius festi proprio recitet, quamvis lauda-

bile

bilesit vt postquàm id adverterit, Officium prætermissum repetat: ad id tamen sub peccato non obligatur, quia dummodò septem Horæ Canonicæ integræ recitentur, præceptum Ecclesiasticum quoad substantiam servari censetur, Ita Sylvester, Caietanus, Azorius, Lessius, & alii apud eundem Laymann. supr. qui tamen addit ex Suare, si Officium vtrumque sit æquivalens, consultum esse ea subiungere, si commodè fieri possit, quæ intermisso Officio propria sunt: si autem Officium, quod per errorem recitatum est multo brevius sit, v. g. de Sancto cùm de Dominica fieri debuisset, compensationem aliquam esse faciendam, dicendo, v. g. novem Psalmos ex primo Dominicæ nocturno, ne tam notabilis pars Officii intermissa maneat. Similiter si quis ex oblivione, vel ex aliqua causa Ordinem horarum inverterit, si v. g. Vesperas recitaverit ante Sextam, aut Nonam, sufficit vt omissas horas repetat, nec enim vllum peccatum est, saltem mortiferum, ordinem horarum invertere, cùm eiusmodi ordo extra Chorum non sit sub præcepto nisi secundariò & tanquam circumstantia minoris momenti, vt docet Lessius cap. 37. dub. 12.

3. Quod spectat ad secundum, septem sunt Horæ Canonicæ scilicet Matutinum cum Laudibus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperæ & Completorium, quæ singulæ integrè recitari debent, idque continuè & sine notabili interruptione, vt habetur capite *Nihil* 7. quæst. 1. capite *Nullus*, de consecrat. dist. 1. & in Concilio Basiliensi sess. 21. capite. *Qualiter horæ.* Sed difficultas est quale sit peccatum, cùm quis horarum recitationem interrumpit. Respondetur nullum esse peccatum, si hæc interruptio fiat ex causa aliquâ iustâ, v. g. si vocetur quis à Superiore, vel si ex charitate vel necessitate aliquid faciendum occurrat, quod differri commodè non possit; si verò nulla eiusmodi causa subsit, Navarrus cap. 16. tract. de or. existimat interruptionem illam sine peccato mortali fieri deliberatè non posse; alii tamen communiter censent

quanta-

tacunque sit interruptio illa, secluso contemptu, non
ri nisi peccatum veniale ; neque vllam esse obliga-
em officium aut horam inchoatam repetendi, quæ
am vt plurimùm inter se connexionem habeat, cùm
uli Psalmi, imò singuli penè versiculi, per se suam si-
cationem completam retineant. Ita Peltanus, Zechi-
aietanus, Suares, Lessius & alii, quos citat Layman.
p. cap. 5. Monet tamen Comitolus lib. 1. resp. quæst.
si interruptio quamvis iusta, diuturna tamen fuerit,
sultum esse repetionem facere saltem ab initio no-
uni vel Psalmi, si id commodè fieri possit.

. Quod spectat ad tertium, in recitatione quidem pu-
a horarum tempus à legitimâ consvetudine præscri-
m servari debet : in privatâ autem, etsi laudabile sit,
ngulæ horæ suis temporibus & intervallis recitentur,
itandum tamen peccatum mortale, sufficit vt reciten-
eo intervallo quod est inter medium noctis præce-
tis & sequentis : qui enim intra illud tempus Horas
taverit sive initio, sive in medio, sive in fine, satisfa-
substantiæ præcepti, vt docet Tolet. lib. 2. cap. 11. Les-
supr. & alii communiter. Quamvis autem id citrà
catum mortale fieri possit, nihilominùs qui ex culpabili
gligentiâ tempus Horis recitandis præscriptum notabi-
r inverteret, peccati venialis reatum haud dubiè in-
reret : v. g. si absque vllâ causâ summo mane Horas
nes etiam Vespertinas & Completorium, aut post
ridiem Matutinum illius diei recitaret.

Observat autem Lessius sup. ex consvetudine licitum
e Matutinum & Laudes recitare pridie, post Solis occa-
m, vt Caietanus, Navarrus, & alii dicunt ; imò etiam
te Solis occasum, post tempus Vesperarum, & Comple-
rii, vt docet S. Thomas quodlib. 5. art. 8. vnde vbi hæc
solvi solent in Ecclesiis horâ quartâ pomeridianâ, lici-
m erit privatim nocturnum Officium sequentis diei
choare, cui Laudes adjungi vel ab illo disiungi possunt,
in sequentem diem differri : parvæ autem horæ non

possunt

possunt dici pridie, sed solùm post mediam noctem
possunt tamen omnes vsque ad Vesperas exclusivè
aliquam honestam causam recitari manè, teste Navar
suprà: imò si causa iusta subsit, etiam Vesperæ adiun
possunt, vt censet idem Lessius & vt satis apertè colli
tur ex cap. 1. de celebratione Missarum: est autem iu
causa, si quis perspiciat se maiori cum devotione a
animi tranquillitate horas mane recitare; vel si vereat
ne in aliis temporibus occurrant occupationes aut inte
pellationes quæ animum distrahant: Optimè & app
sitè Hugo de Sancto Victore dixit, vt refert Paludan
in 4. dist. 15. quæst. 5. *Ante horam orare providentia est*
post horam, negligentia: in horâ, obedientiæ.

5. Quod denique ad 4. spectat; in Concilio Later
nensi sub Innocentio III. capite *Dolentes*, distinctè præc
pitur *vt divinum Officium nocturnum pariter & diurnu*
studiosè ac devotè celebretur.

Studiosè *quoad officium oris*, vt Glossa interpretatu
id est, vt verba debitè proferantur, vt habetur in Conc
lio Basiliensi sess. 2. cap. *Qualiter horæ Canonicæ: vt no*
gutture, vel inter dentes, seu deglutiendo, & syncopando d
ctiones, vel verba, sed reverenter, verbis distinctis officiu
persolvatur. Quamvis autem si id ex inadvertentiâ, a
infirmitate aliquâ seu balbutie linguæ proveniat, nu
lum sit peccatum: si tamen negligentiâ aut culpabi
præcipitatione, erit peccatum veniale quidem, si non
magnus excessus: mortale verò si hæc omissio & sy
copatio syllabarum ad notabilem aliquam partem Of
cii pertingat: quo casu recitans tenebitur, id quod
debitè prolatum est, repetere, vt docet Lessius capite 3
dub. 10.

6. Devotè *quoad officium cordis*: quod quidem requ
rit vt attentè & reverenter Officium recitetur. Cùm a
tem multiplex esse possit attentio, vel ad sola verba,
rectè proferantur; vel ad verborum sensum, vt men
& corde percipiatur: vel ad Deum, quem vt præsen

tem

a recitans intuetur, ad eumque petitiones ſuas & af-
tus dirigit, aut circa quem occupatur, veritates ali-
as aut Myſteria fidei conſiderando, vt ſic ſe ad eius amo-
n excitet; quæritur quænam attentio neceſſaria ſit
hoc vt quis Horarum recitandarum obligationi ſatis-
iat. Quidam Doctores, quos citat Leſſius dub. 11.
cent primam attentionem, quæ eſt ad ſola verba re-
proferenda, eſſe ſufficientem: quibus etiam ſubſcri-
Toletus lib. 2. cap. 12. Alii tamen probabiliùs exiſti-
ant attentionem illam eſſe quidem neceſſariam; non
men ſolam ſufficere, niſi adſit quoque attentio ad ſen-
m verborum, aut ſaltem generalis aliqua attentio ad
eum, aut ad ea quæ Dei ſunt. Ita Ioannes Gerſon.
aior, Sotus, Navarrus, Caietanus, Suares, Leſſius, &
ures alii quos citat Laymannus cap. 5. de Hor. Can.
uibus accedit authoritas S. Doctoris in 4. diſt. 15. quæſt.
ad 2. & hæc ſententia videtur magis tuta & in praxi
tinenda: quis enim dixerit eum ſatisfacere præcepto
citandi Officium divinum, qui animo ſponte & delibe-
tè vanis cogitationibus diſtracto, labiis ſolummodò ver-
a illius Officii protulerit? Eccleſia certè præceptum il-
id imponendo Miniſtris ſuis, intendit, vt ab illis nomi-
e totius populi Chriſtiani Deus laudetur, exoretur, &c.
uomodò verò Deus laudari, vel exorari poterit ab iis
uibus ipſe exprobrat: *Populus hic labiis me honorat: cor
utem eorum longè eſt à me?* Vnde etiam ſupradicti Do-
ores & nominatim Sanctus Thomas, cenſent diſtractio-
es illas voluntarias & deliberatas eſſe peccatum mor-
le, quandò notabiliter durant; ſeu cum quis in par-
aliquâ notabili Officii, voluntariè & deliberatè diſtra-
itur; aut quandò advertens ſe diſtractionibus implicari,
s à ſe non abiicit: quamvis enim in Orationibus, ad
uas nulla eſt obligatio, diſtractio quævis licet volunta-
a, excluſo contemptu, non ſit niſi peccatum veniale,
t docet Caietanus, Sotus, Leſſius, & alii apud Layman-

 num

num suprà, in iis tamen precibus, ad quas sub peccato mortali obligamur, distractio notabilis absque peccato mortali admitti deliberatè non potest.

7. Neque dicas, Ecclesiam iudicare non posse de internis actibus, ergo nec illos præcipere: quia, vt rectè docet Lessius suprà, Ecclesia potest præcipere actus internos, quandò necessarii sunt, vt actus externi ab ea imperati, sint actus virtutis: aliàs Ecclesiæ præceptis posset satisfieri per meram hypocrisim & simulationem; quod, quàm absurdum sit, nemo non videt.

Ex his patet ad debitam attentionem, in recitando Officio, requiri vt verba Officii debitè proferantur, animo orandi & laudandi Deum; nec interim quidquam profanum spontè voluatur animo: sponte inquam, qui enim invitus distraheretur, non peccaret; & in eius oratione semper reperiretur attentio, si non actualis, saltem virtualis, ratione primi propositi quod habuit inchoando Officium, & hæc virtualis attentio, sicut in aliis actibus virtutis, sic etiam in oratione sufficit.

8. Porrò ad attentionem illam debitam non minimū confert reverentia, tùm interior quàm excitat fides, tum exterior quæ ex illâ interiori procedit, consistitque in ele ctione prudenti temporis, loci & externæ compositioni idoneæ ad orandum; quamvis enim exteriores illæ cir cumstantiæ ex liberâ cuiusque electione pendeant, tame maximè decet, vt is religionis actus cum tali gestu & ha bitu corporis fiat, quo debitum nostræ erga divinam Ma iestatem submissionis affectum protestemur; neque vllu est qui se non fateatur peccasse, si minùs modestè & re verenter Officium illud persolverit.

Est autem præsertim cavendum ne dum quis Hor recitat, aliquas actiones simul exerceat, quæ cum oratio censentur omninò incompatibiles, quale est, v.g. scribe aut quid simile facere; fieri enim non potest teste ip experientia, vt quis simul & orationi & scriptioni atte dat, imò tunc ab aliis quibuscunque actionibus exterio

bu

bus abstinere consultum est, quæ vel attentionem minuerent, vel reverentiæ debitæ minùs congruere censentur.

QVÆSTIVNCVLA III.

Quibus pœnis subiaceant ij, qui Horas Canonicas recitare omittunt.

I. CErtum est ex communi Doctorum consensu, obligationem ad Horas Canonicas recitandas, gravem esse, & sub peccato mortali ex suo genere, cum sit ex virtute religionis, & in beneficiariis, etiam ex virtute iustitiæ. Ita S. Antoninus, Medina, Suares, & alii apud Lymann. cap. 4. de ho. cap. 7. de orat. in 6. Requiritur tamen omissio materiæ notabilis, cuiusmodi est integrũ vnius diei Officium, vel integra aliqua hora: imò Navarrus capite 7. de orat. n. 6. existimat omissionem tertiæ partis vnius parvæ horæ, v. g. vnius Psalmi cum Hymno, esse peccatum mortale: quod tamen Lessio capite 3. dub. 9. nimis durum videtur.

Iam præter peccati mortalis reatum, quem incurrit is qui totum vnius diei Officium, vel aliquam notabilem illius partem recitare omittit, Concilium Lateranense sub Leone X. sess. 9. speciali Constitutione, quæ postmodum à Pio V. renovata fuit & explicata, vt suprà, initio huius articuli dictum est, decrevit, vt quivis beneficiarius, qui elapsis sex mensibus à consecutione beneficii, sine legitimo impedimento officium divinum recitare omiserit, pro tempore illius omissionis teneatur ad fructuum restitutionem.

2. Ex qua quidem constitutione colligitur eum qui primis sex mensibus post adeptam beneficii possessionem officium non recitaverit, peccare quidem graviter: non tamen ad restitutionem teneri, vi illius constitutionis: quod si post illos sex menses elapsos adhuc omiserit, tunc

ad faciendam reſtitutionem obligabitur, pro ratâ illiu
omiſſionis. Vnde qui per vnum diem officium omiſit, t
netur illius diei fructus reſtituere: qui Matutinum ta
tùm omiſerit, dimidiam partem: & ſic, ſervatâ propo
tione de aliis. Quæ quidem reſtitutio facienda eſt fabr
cæ, vel pauperibus, ſive illius loci, vbi beneficium ſitu
eſt, vel alterius.

Quamvis autem Concilium omnes fructus reſtitue
dos eſſe decrevit; rectè tamen Sotus, Medina, Henrique
Toletus, Leſſius, & alii apud Laymann. cap. 5. de Ho
Can. docent, hoc illius decretum intelligi poſſe cum ta
moderamine, vt beneficiarii qui præter Horaru
alia quoque habent annexa onera, eam ſolummodò fr
ctuum partem reſtituant, quæ iudicio viri prudentis H
rarum Canonicarum recitationi, ſervatâ debitâ propor
one, reſpondere cenſetur: quâ ratione e. g. Toletus e
ſtimat Curatum teneri ad reſtituendam tertiam parte
fructuum, Medina quartam ſufficere dicit, Henriquez,
Emmanuel Sà quintam; Laymannus ſupr. omnium op
mè cenſet conſiderandā eſſe tùm quantitatem onerum
officiorum, quæ beneficiarius, ſive Curatus, ſive quili
alius præter Horarum penſum præſtare tenetur, & r
pſa præſtat, quæ quidem officia interdum tam multa
gravia ſunt, vt viri prudentis arbitrio ſextuplo, imò
terdum decuplo ſuperent Officium Horarum Canoni
rum: tùm etiam quantitatem redituum: fieri enim p
teſt vt reditus illi interdum vix æquent juſtum vitæ
pendium, quod beneficiario ob aliorum munerum p
ſtationem naturali iure deberetur: quibus omnibus p
penſis, maiori cum æquitate determinari poteſt; q
reſtitutio ob ſupradictam Horarum omiſſionem iniung
da ſit.

QVÆST

QVÆSTIVNCVLA IV.

Quanam causæ ab Horarum Canonicarum recitatione excusent.

PRima est gravis infirmitas, quæ talis est, vt sine magna difficultate, aut corporis periculo, Horariæ pre- recitari posse non videantur: neque enim Ecclesia in- ismodi casu obligare intendit, vt sumitur ex cap. *Cle- us Victum*, dist. 91. & docent Azor, Suares, Toletus, & i apud Laymann. cap. 6. de Hor. Can. In dubio autem, talis sit infirmitas quæ excuset, iudicio Confessarii vel edici, aut alterius pii & prudentis viri standum est.

Secunda est gravis & repentina occupatio, quæ sine andalo vel notabili detrimento proprio vel alieno o- itti aut differri nequit, cum qua tamen Officii divini re- tatio moraliter loquendo, consistere non potest: v. g. populi tumultus subitò exortus sedandus sit; si Confes- ones infirmorum excipiendæ, quæ nonnisi cum nota- li periculo illorum differri possunt: si tamen recitatio a intra eundem diem naturalem absque maxima diffi- ltate anteponi vel postponi possit, id fieri deberet; Ita tati Authores apud eundem Laymann. suprà.

Tertia est recitandi impotentia; v g. si quis iter faci- is in terris Infidelium, amittat Breviarium, nec aliud perire possit, haud dubiè excusabitur, cum ad impos- bilia nemo teneatur.

2. Quæres vtrùm qui ob causas supradictas integrum ici Officium recitare non potest, teneatur saltem illius artem aliquam recitare, si possit. Navarrus, Azor, Ro- rigues, & alii apud Laymannum existimant, si quis ma- orem saltem, vel præcipuam Officii partem, v. g. Matu- num cum Laudibus recitare possit, obligandum esse: on item si partem solùm minorem vel minus præci-

puam, v. g. parvas Horas, vel etiam Vesperas: quod quamvis probabiliter dici possit; probabilior tamen videtur, & in praxi tenenda sententia Suaris lib. 4. de Horis Canonicis cap. 28. num. 27. & Laymann. supr. qui censent eum, qui commodè potest integram aliquam Officii Ecclesiastici Horam recitare, teneri ad illam recitandam: quod si dubitet num possit vnam horam integram recitare, certus sit autem se non posse omnes, præsumere potest se omninò excusatum: in his enim casibus leges Ecclesiæ non obligant cum tanto rigore, vt materiam anxietatis & scrupulorum pariant.

3. Quarta denique causa excusans à recitatione Horarum, est quando beneficiarius nondum sacris Ordinibus initiatus, nullos, vel adeò tenues fructus è beneficio percipit, vt æstimabilem aliquam partem sustentationi non præbeant, quintam, v. g. aut sextam. Ita Sotus, Aragonius, Lessius, & alii, quos citat & sequitur Laymannus cap. 5. de benef. Quod intelligendum est, dummodò non stet per beneficiarium illum, quominùs beneficii sui fructus percipiat, neque illos aliquandò percepturus sit, vt fusiùs explicat idem Laymannus. Rectè tamen monet Lessius lib. 2. cap. 34. dub. 31. eos, qui tenues reditus è beneficiis recipiunt, quamvis ad quotidianam Horarum recitationem non obligentur, obligati tamen ad Horas illas aliquoties per annum recitandas, aut saltem ad aliquas alias preces, v. g. ad recitandum Officium parvum B. V. singulis diebus Dominicis aut festivis quod iudicio pii & prudentis Confessarii determinari debet.

ARTICVLVS V.

Explicantur reliqua iuxtà Canonicas sanctiones ad Clericalis vitæ disciplinam spectantia.

1. CONcilium Tridentinum sess. 22. cap. 1. de reform. totius disciplinæ Ecclesiasticæ Summam paucis complecti

lecti volens, hoc decretum ſcitu & obſervatu digniſ-
mum condidit : quod integrum hic exſcripſimus. *Nihil*
t, inquit, *quod alios magis ad pietatem & Dei cultum*
ſsidue inſtruat, quam eorum vita & exemplum qui ſe di-
ino miniſterio dicarunt. Cum enim à rebus ſæculi in alti-
rem ſublati locum ſuſpiciantur : in eos tanquam in ſpecu-
um, reliqui oculos conjiciunt, ex ijsque ſumunt quod imitentur.
ur. Quapropter ſic decet omnino Clericos in ſortem Domi-
i vocatos, vitam moresque ſuos omnes componere, vt habi-
u, geſtu, inceſſu, ſermone, alijsque omnibus rebus nihil niſi
rave, moderatum, ac religione plenum præ ſe ferant : le-
via etiam delicta, quæ in ipſis maxima eſſent, effugiant, ut
eorum actiones cunctis afferant venerationem. Cùm igitur,
quo maiore in Eccleſia Dei & vtilitate & ornamento hæc
ſunt, ita etiam diligentius ſint obſervanda : ſtatuit ſancta
Synodus, vt quæ alias à ſummis Pontificibus, & à ſacris
Concilijs de Clericorum vitâ, honeſtate, cultu, doctrinâque
retinenda, ac ſimul de luxu, commeſſationibus, choreis, aleis,
luſibus, ac quibuscunque criminibus, necnon de ſæcularibus
negotiis fugiendis copiosè ac ſalubriter ſancita fuerunt, ea-
dem in poſterum iisdem pœnis vel maioribus, arbitrio Ordi-
narij imponendis, obſerventur : nec appellatio excuſatio-
nem hanc, quæ ad morum correctionem pertinet, ſuſpendat.
Si quæ verò ex ijs in deſuetudinem abijſſe compererint : ea
quamprimum in uſum revocari, & ab omnibus accuratè
cuſtodiri ſtudeant, non obſtantibus conſuetudinibus quibus-
cunque, ne ſubditorum neglectæ emendationis ipſi condignas,
Deo vindice, pœnas perſolvant.

2. Ex quo quidem decreto illud præ cæteris habetur, hanc fuiſſe Concilii mentem, vt quæ olim circa vitam, mores, honeſtatemque Clericorum, ſalubriter ſancita fuerant, eadem etiam nunc religiosè obſervarentur; & ſi quæ in deſuetudinem abiiſſent, in priſtinum vſum revocarentur, & ab omnibus accuratè cuſtodirentur : quapropter opere pretium duximus, præcipuas ipſius Eccleſiæ ſuper reliquis Eccleſiaſticæ diſciplinæ partibus ſancti-

ones excerpere, easque ex vniverso jure Canonico collectas sub vnum veluti aspectum ponere: vt quivis Christi Domini Clero adscriptus præ oculis habere possit, quid secundùm ipsius Ecclesiæ vota & decreta in eo requiratur, vt (sicut loquitur Apostolus Eph. 4.) *dignè ambulet eâ vocatione quâ vocatus est.*

Majoris autem facilitatis & perspicuitatis gratiâ, quæ dicenda supersunt in breves titulos digessimus, & cuique vnum aut alterum canonem attexímus, aliorum præcipuorum decretorum si quæ sint, locis tantùm breviter adnotatis.

Quod sacris Ordinibus initiati, perpetuam continentiam servare teneantur.

1. Ministri *altaris, Presbyteri, sive Diaconi ad dominica tales eligantur Officia, qui continentiam servent.* S. Lucius Papa dist. 81. cap. *ministri.*

Nullus Subdiaconorum ad nuptias transire aliquâ prævaricatione præsumat. Concilium Romanum sub S. Sylvestro cap. 8.

Cavendum est his, Diaconis scilicet & Subdiaconis, *ne quandoque sponsionis suæ immemores ad terrenas nuptias, aut furtivos concubitus vltrò recurrant, quod si fortè fecerint, vt sacrilegij rei ab Ecclesia habeantur extranei.* Concilium Toletanum 2. c. 1. Idem habetur quoque constitutum in Concil. Romano sub Nicolao II. cap. 3. in alio Concil. Romano sub Calisto II. cap. 20. in Concil. Carthaginensi I. cap. 3. & 4. & in pluribus aliis.

Quare S. Gregorius Papa lib. 1. Epist: 42. sapienter edixit, *vt nullus ad ministerium altaris accedat, nisi cujus castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata.*

Quoniam verò adeò sublimis & ardua virtus, inter tot hujus vitæ illecebras, nonnisi adhibitâ summâ cautelâ servari potest, ad evitanda pericula, sapienter ab Ecclesia provisum est.

Ne-

...e sacri Ecclesiæ Ministri in eadem domo cum feminis commorentur.

INterdixit *per omnia magna Synodus, non Episcopo, non Presbytero, non Diacono, nec alicui omnium qui in Cle...o est, licere subintroductam habere mulierem, nisi forte aut ...aterteram, aut eas tantùm personas quæ suspiciones effu...iunt.* Conc. Nicænum cap. 3.

Idem habetur in Concil Aquisgranensi II. part. 3. cap. ...1. Carthaginensi III. cap. 4. Turonensi II. cap. 10. Tole...ano IV. cap. 41. Nannetensi cap. 3. Metensi cap. 3. *An...illas ab eadem mansione, in qua Clericus manet placuit ...emoveri :* Agathense cap. 11.

Concilium autem Moguntinum (vt habetur capite *In...ibendum est,* extra de cohabitatione Clericorum & mulie...um) prohibuit, *Ne Sacerdos etiam mulieres illas, quas Ca...ones concedunt, matrem, amitam, & sororem secum in ea...em domo retineat ; quia instigante diabolo & in illis sce...s perpetratum reperitur, aut etiam in pedissequis earum.*

Certè S. Gregorius Papa lib. 7. Epist. 36. refert : *quod ...eatus Augustinus nec cum sorore habitare consenserit, di...ens, quæ cum sorore mea sunt, sorores meæ non sunt, Docti ...rgo viri cautela, magna nobis debet esse instructio.*

3. Appositè S Hieronymus Epist: ad Nepot. de vita Cle...icorum : *Hospitiolum,* inquit, *tuum rarò, aut nunquam ...ulierum pedes terant : omnes puellas & virgines Christi, ...ut æqualiter ignora ; aut æqualiter dilige : ne sub eodem ...ecto manseris, nec in præterita castitate confidas, nec Davi...e sanctior, nec Salomone sapientior potes esse, &c. ægrotan... tibi sanctus quilibet frater assistat, & germana vel ma...er, &c. periculosè tibi ministrat, & cuius vultum frequen...r attendis, &c. caveto omnes suspiciones : & quidquid ...robabiliter fingi potest, ne fingatur ante devita.* Et in Epist. ad Oce-

ad Oceanum. *Prima*, inquit, *tentamenta Clericorum, fœminarũ frequẽtes accessus sunt; iste sexus reprehensibiles exhibet Clericos: quid tibi re vera cum fœminis qui ad altare cum Domino fabularis? te in publico cuncti, te in agro rustici, aratores, ac vinitores quotidie lacerabunt, si contra depositum fidei cum fœminis habitare contendis, &c. mihi crede; non potest toto corde habitare cum Domino qui fœminarum accessibus copulatur.*

Porrò quanto horrore crimen huic sacræ continentiæ oppositum prosecuti sint SS. Patres in Sacerdotibus aliisque altaris ministris, hinc patet, quod cum variis Conciliis graves pœnæ depositionis, exilii, &c. eâ de causâ impositæ fuerint; in Concilio Eliberitano, can. 8. summo quidem, sed tamen iustissimo rigore sancitum fuerit, *ut si quis Episcopus, Sacerdos aut Diaconus infandum hoc mœchiæ crimen perpetravit, etiam in fine vitæ Corporis Christi communione privetur*: quem rigorem licet posterioribus sæculis Ecclesia ob causas iustissimas remiserit, nihil tamen hæc eius remissio de sacrilegii huius enormitate diminuit; quod semper æquè dignum censeri debet, quod pœna illa, imò adhuc longè graviori plectatur, si quæ in hac vita reperiri possit.

Ne Clerici temperantiæ modum in victu excedant.

I. A *Crapula & ebrietate omnes Clerici diligenter abstineant, &c. Nec ad bibendum quispiam incitetur, &c. Si quis autem super his se culpabilem exhibuerit, nisi à Superiore commonitus satisfecerit, ab officio suspendatur.* Concilium Lateranense sub Innocentio III. cap. 15.

Ante omnia Clericis vitetur ebrietas, quæ omnium vitiorum fomes ac nutrix est; itaque eum quem ebrium fuisse constiterit, triginta dierum spatio à communione statuimus submovendum. Conc. Agathense capite 14.

Ad evi-

Ad evitandum excessum illum cibi & potûs, maximè conducit, si tabernæ, cauponæ, & similia loca vitentur, in quibus temperantia omnis & sobrietas vt plurimum periclitatur; ideò sæpius prohibitum fuit, ne Clerici eiusmodi loca edendi & bibendi causa ingrediantur, nisi causa necessitatis, quandò sunt in itinere constituti. Ita expressè habetur in Conc. Lateranensi sub Innocentio III. cap. 15. Concil. Carthaginensi 3. cap. 23. Laodicensi cap. 24. Aquisgranensi 2. part. 3. capite 8. Cabilonensi capite 4. & aliis.

Neque solum cauponas & alia similia loca; sed etiam convivia præsertim nuptialia, Clericis evitanda esse censuit Concilium Agathense cap. 39. & habetur dist. 34 his verbis, *Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi vel deinceps, quibus ducendi vxores licentia non est, etiam aliarum nuptiarum evitent convivia, nec his cœtibus misceantur vbi amatoria cantantur & turpia, aut obscæni motus corporis choreis & saltationibus efferuntur, ne auditus aut obtutus sacris Mysteriis deputati, turpium spectaculorum atque verborum contagione polluantur.*

Præterea Concilium Toletanum 3. cap. 7. mensam Clericalem lectione sacrâ condiri voluit. *Pro reverentia*, inquit, *Dei Sacerdotum, id vniversa sancta constituit Synodus, (quia solent crebro mensis otiosæ fabulæ interponi) in omni Sacerdotali convivio lectio divinarum scripturarum misceatur: per hoc enim animæ ædificantur ad bonum, & fabulæ non necessariæ prohibentur.*

Ne Clerici sæcularium negotiorum procurationibus implicentur.

PErvenit ad sanctam Synodum, quia de ijs qui in Clero connumerantur, quidam propter turpis lucri gratiam, alienarum possessionum conductiones, & causas sæcula-

res

res suscipiunt, & à sacris quidem officiis se per desidiam separant; ad domos autem sæcularium concurrunt, & substantiarum eorum gubernatores avaritiæ causa suscipiunt. Decrevit ergo Sancta Synodus nullum Clericum deinceps aut Monachum conducere possessiones, aut miscere sæcularibus procurationibus, nisi fortè qui legibus ad minorum ætatum tutelas sive curationes inexcusabiles attrahitur, aut cui civitatis ipsius Episcopus Ecclesiasticarum rerum commiserit gubernacula & orphanorum ac viduarum quæ indefensæ sunt, & earum personarum, quæ maximè Ecclesiastico indigent adminiculo, propter timorem Dei. Si quis vero, transgressus fuerit hæc præcepta, correctioni Ecclesiasticæ subiaceat; Concilium Calcedonense cap. 5. Idem constitutum habetur in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. cap. 16. & in Concilio Lateranensi sub Alexandro III. capite 12. & etiam à Melchiade Papâ cap. *Decrevit.* Idist. 18. & à Gelasio cap. *Consequens est,* ibid & ab Honorio III. cap. *Ex litteris.*

Et in Concilio Carthaginensi 3. prohibetur Clericis, *Ne fiant conductores vel procuratores.* In Concilio Calcedonensi cap. 3. *Ne aliena prædia conducant, nec tractent administrationem rerum sæcularium:* & in Concilio Cabilonensi sub Carolo Magno cap. 12. *Ne fiant villici.*

Ne Clerici aleis, venationibus & histrionum ac iaculatorum spectaculis vacent.

7. CLerici *mimis, iaculatoribus, & histrionibus non intendant, & ad aleas & taxillos non ludant, nec eiusmodi ludis intersint.* Conc. Lateranense sub Innocentio III. cap. 17.

Idem quoad histriones & mimos constitutum habetur in Concilio Laodiceno, cap. 54. Turonensi sub Carolo cap. 7. Cabilonensi cap. 9. Parisiensi sub Ludovico & Lothario lib. 1. cap. 36.

Similiter venatio, illa præsertim quæ fit cum strepitu clamore, prohibetur Clericis in Concilio Romano sub Eugenio II. cap. 12. Moguntino sub Carolo cap. 14. Tu-nensi cap. 8. Et ne canes ad venandum aut accipi-es habeant, in Concilio Agathensi cap. 55. Epaunensi p. 2. Vormac. cap. 17.

Apposite S. Hieronymus in cap. 2. Micheæ, & citatur pite *Quorundam*, dist. 34. *Esau*, inquit, *venator erat: uoniam peccator erat; & penitus non invenimus in Scri-uris sanctis Sanctum aliquem venatorem.*

Ne Clerici militent, aut criminalibus causis se immisceant.

8. *SI quis Clericus relicto officii sui Ordine, Laicam volue-rit agere vitam, vel se militiæ tradiderit, excommuni-ationis pœnâ feriatur.* Concilium Turonense cap. 5. Idem tiam constitutum habetur in Concil. Meldensi cap. 37. Pictaviensi cap. 10. Metensi cap. 3. Claromontano cap. 4.

Quod spectat ad causas criminales, Innocentius III. n Concilio Lateranensi cap. 18. prohibuit, *Ne ullus Cle-ricus sententiam sanguinis dictet vel proferat; sed nec san-guinis vindictam exerceat, aut ubi exercetur, intersit, &c. Nullus quoque Subdiaconus, Diaconus, vel Sacerdos illius Chirurgiæ partem exerceat, quæ adustionem vel incisionem inducit.*

Ne Clerici absque litteris commendatitiis Epi-scopi sui discedant, neve ab ullo suscipiantur.

9. PEregrinos *Clericos in aliena urbe sine commendatitiis Episcopi, nulla modo ministrare oportet.* Concil. Cal-cedonense capite 13.

Presbyteri vel Diaconi, qui de alio Episcopo ad alium transe-

transseunt, vel quicunque Clerici, sine commendatitiis à suo Episcopo litteris, non recipiantur. Concil. Romanum sub Gregorio VII. cap. 23. Idem habetur quoque in Concil. Milevitano capite 41. Agathensi c. 38. Andegavensi cap. 2. Turonensi cap. 12. & aliis.

Ne Clerici sint illiterati.

10 Literis *carens, sacris non potest aptus esse Mysteriis.* Gelasius in Epistolâ ad Episcopos Lucaniæ cap. 18.

Presbyteri sint litterati; aliter enim quomodo erunt Magistri qui non fuerunt discipuli? &c. Isti sunt canes muti non valentes latrare. Conc. Romanum sub Eugenio I. c. 4. Idem habetur strictè constitutum à Summis Pontificibus Clemente Epist. I. Leone Epist. 23. Item in Concilio Toletano 4. cap. 24. dicitur quòd *Ignorantia mater cunctorũ errorum maximè in Sacerdotibus vitanda est, qui docendi officium populi susceperunt.*

Porrò circa hanc Sacerdotũ scientiã conqueritur S. Hieronymus Epist. 146 ad Damasum, *Sacerdotes Dei, omissis Evangeliis & Prophetis, Comedias legere, amatoria Bucolicorum versuum verba canere, Virgilium tenere, & id quod in pueris necessitatis est, crimen in se facere voluptatis.* Et alibi rectè monet in caput 1. Epist. ad Tit. *Si quis artem Grammaticam docuerit, &c. inter falsa & vera diiudicet, non improbamus, Geometrica quoque & Arithmetica & Musica habent in sua scientia veritatem: sed non est scientia illa scientia pietatis: scientia pietatis est noscere legem, intelligere Prophetas, Evangelio credere, Apostolos non ignorare.*

Appositè S. Ambrosius super S. Lucam in explanat. Proemii loquens de multiplicibus libris, qui interdum ob varias causas legendi occurrunt: *Legimus,* inquit, *aliqua ne negligantur, legimus ne ignoremus, legimus non vt teneamus, sed vt repudiemus.*

Coro-

Coronidem huic operi idem S. Pater imponet his verbis ex Sacerdotis animo nunquam delendis, in libro de dignitate Sacerdotali capite 3. vbi Sacerdotes omnes ipse veluti consacerdos alloquens, *Dignè cognoscamus, inquit, quid sumus; & quod sumus professione, actione potiùs quàm nomine demonstremus; nomen congruat actioni, actio respondeat nomini: ne sit nomen inane & crimen immane; ne sit honor sublimis & vita deformis: ne sit deifica professio & illicita actio ne sit gradus excelsus, & deformis excessus, ne habeatur in Ecclesia Cathedra sublimior, & conscientia Sacerdotis reperiatur humilior: ne locutionem simulemus columbinam, & mentem habeamus caninam: ne professionem monstremus ouinam, & ferocitatem habeamus lupinam: ne digne nobis per Prophetam respondeatur à Domino; Populus hic labiis me honorat, cor autem longe est à me.*

Age iam nunc sanctissime Spiritus, qui nos in hoc opere diuinis inspirationibus adiuuisti; cunctos Sacerdotes adiuua, & præsta vt faciant quæ in hoc opusculo ipse loqui inspirasti; vt eis vna mecum tribuas sæculorum regna, quæ sanctis in regna sæculorum dare promisisti, Amen. Sanct. Amb. lib. de dign. Sacer. cap. vlt.

AD MAIOREM DEI PRÆPOTENTIS GLORIAM.

INDEX
ERRORUM FIDEI VERITATIBUS adversantium, qui passim in hac secunda Medullæ Theologicæ parte referuntur & refutantur.

Circa Sacramenta in genere.

Massaliani Heretici nullam sacramentis sanctificandi vim tribuebant; sed solummodo orationi. Tractatu 1. Capite 1. Sectione 4.

Calviniſtæ gratiam, quæ in Sacramentorum receptione confertur, non eorum virtuti aut efficaciæ, sed soli suscipientium fidei adscribunt; ibidem.

Iidem Calviniſtæ duo tantum sacramenta admittunt; scilicet Baptiſmum & Eucharistiam, sect. 7.

Circa Baptismum.

Pelagiani censebant parvulos sine Baptiſmo posse salutem æternam consequi, capite 2. sect. 1.

Vuicleffus eundem errorem renouauit; ibidem.

Anabaptiſtæ contendunt Baptiſmum non nisi adultis conferendum esse, sect. 5.

Circa Confirmationem.

Novatus Hæreticus negabat confirmationem esse Sacramentum, capite 3. sect. 1.

Calvinus eundem errorem renovavit, ibidem.

Vuicleffus negabat solum Episcopum esse Ministrum ordinarium Confirmationis, sect. 5.

Circa

Circa Extremam Vnctionem.

Valdenses iidem & Albigenses negarunt Extremam Vn-ctionem esse Sacramentum à Christo Domino institutum, quibus posteà Lutherani & Calvinistæ subscripserunt ca. 6. sect. 1.

Circa Ordinem.

Massaliani contendebant nullum esse in Ecclesia Sacra-mentum Ordinis, quorum errorem renovarunt Luthe-rani & Calvinistæ, cap. 7. sect. 1.

Collyridiani & Cataphrigæ mulieres sacris Ordinibus initi-abant, sect. 3.

Circa Matrimonium.

Lutherani & Calvinistæ negant Matrimonium esse Sa-cramentum à Christo Domino institutum, cap. 8. sect. 1

Circa peccata.

Lutherani & Calvinistæ asserunt omnia peccata infideli-um aut reprobrum esse mortalia; fidelium verò & præde-stinatorum tantum esse venialia, tract. 2. cap. 2. sect. 1

Calvinus asseruit Deum esse authorem peccati, ibid. sect.

Circa Leges.

Vicleffus negabat Superiores Ecclesiasticos aut politi-authoritatem ullam seu potestatem habere condendi le-ges, cap. 3. sect. 1.

Begardi hæretici asserebant qui perfectionem vitæ Christia-consecuti essent, nullis legibus Ecclesiasticis aut Civilib-esse subiectos, ibid. sect. 3.

Marcionistæ & Manichæi, Legem Mosaicam inutilem malam fuisse contendebant, ibid. sect. 8.

Observabit lector, præter errores hic recensitos, ali plurimas veritates fide divinâ credendas, tùm in h posteriori tùm etiam in priori huius operis parte p sim explicari & probari, ex quibus plurimarum al rum hæreseon, quarum in hoc indice nulla mentio f refutatio satis poterit intelligi.

INDEX

INDEX
RERVM PRÆCIPVARVM quæ in hac secunda Medullæ Theologicæ parte continentur.

QVÆ QVIDEM IN EVM ORDINEM digestæ sunt, vt quid de vnaquaque notatu dignum variis in locis sparsim continetur, sub vno veluti aspectu positum reperiatur.

Actus humanus.

Vtrum

Baptismi materia.

Baptismi forma.

Baptismi Minister.

Baptismi subiectum.

Censura Ecclesiastica in genere.

Cessatio à divinis.

Charitas seu amor Dei.

Charitas erga proximum.

Circumcisio.

Circumstantia.

Clericalis status.

Clerici.

Concilia.

Concupiscentia.

Confessio.

Confessarius.

Confessarii obligatio quoad sigillũ confessionis

Confirmatio

Confirmationis materia & forma

Confirmationis effectus.

Quintum Decalogi preceptum.

Sextum Decalogi preceptum.

Septimum Decalogi preceptum.

Octavum Decalogi preceptum.

Nonum & decimum Decalogi preceptum.

Delectatio.

Quid

An

Fides.

Habitus Clericalis.

Horæ Canonicæ.

An

Idololatria.

Ieiunium.

Ignorantia.

Indulgentia.

Infernus.

Infidelitas.

Interdictum.

Invidia

Irregularitas.

Iudicialis processus.

Lex divina positiva.

Liberum arbitrium.

Magia.

Maleficium.

Missæ Sacrificium.

Effectus Sacrificij Missæ.

Sacrificii Missæ applicatio.

Circumstantiæ quædam observandæ in celebratione Missæ.

Odium proximi.

Sacramenti Ordinis Materia & Forma.

Sacramenti Ordinis Minister.

Sacramentum Ordinis suscipiens.

Sacramenti Ordinis effectus.

Patrinus.

Peccatum.

Pœnitentia Sacramentum.

Materia Sacramenti Pœnitentiæ.

Forma Sacramenti Pœnitentiæ.

Effectus Sacramenti Pœnitentiæ.

Præscriptio.

Promissio.

Purgatorium.

Religio.

Reservatio casuum.

Sacramentorum effectus.

Sacramentorum Minister.

Sacramentalia.

Sacrificium.

Sacrilegium.

Satisfactio.

Quid

Scandalum.

Simoniæ.

Sortes.

Spes.

Sponsalia.

Superstitio.

Suspensio

Tentatio Dei.

Tonsura Clericalis.

Vana observatio.

Votum.

CATECHESIS CHRISTIANA

Ex iis quæ in vtraque huius Operis parte continentur, breviter & methodicè concionata, & ad communiorem Catechismi praxim accommodata.

CVm Vniversa Catechismi Christiani Doctrina communiter ad quinque capita soleat revocari; videlicet ad fidem, spem, charitatem, officia iustitiæ Christianæ, & Sacramenta, quibus continentur omnia quæ à quolibet Christiano ad salutem æternam consequendam credi & præstari debent: Idcirco breviter hic adnotabimus ea quæ super vnoquoque illorum quinque capitum, in variis huius Medullæ Theologicæ locis explicata reperiuntur, vt ex iis tanquam ex fontibus uberioribus, quisque haurire possit, quæ vel ad propriam, vel ad aliorum institutionem necessaria aut vtilia esse existimaverit.

CAPVT PRIMVM.

De Fide.

FIdes est virtus supernaturalis Theologica, qua homo firmiter assentitur iis quæ Deus revelavit, & per Ecclesiam credenda proposuit; sive illa scripta sint, sive non sint.

Dicitur 1. Virtus supernaturalis; quia naturæ vires excedit; hominemque elevat ad cognitionem earum rerum ad quas naturali capacitate contingere non potest.

Dici-

Dicitur 2. Theologica quia Deum immediatè pro objecto respicit.

Dicitur 3. quâ firmiter assentitur iis, quæ Deus revelavit, quia cùm ratio formalis qua movetur homo ad assentiendum sit infallibilis Dei veritas, hinc sequitur assensum illū fidei debere ita esse firmum vt omnem prorsus dubitationem excludat.

Dicitur 4. & per Ecclesiam credenda proposuit, quia ad Ecclesiam pertinet ea definire & proponere, quæ fide credenda sunt.

Dicitur denique, sive illa scripta sint, sive non sint; quia ut Conc. Trid. definivit, Veritas & disciplina Christiana continetur in libris scriptio sine scripto traditionibus.

Quotuplex sit fides, ibid.

Quid sit fides actualis? quid habitualis? quid item explicita vel implicita? formata vel informis, viva vel mortua? ibid.

An fides sit necessaria ad salutem necessitate præcepti vel medii; sect. 2. & 3.

An sit ad salutem necessarium, aliquorum mysteriorum fidem explicitam habere? & quorum? sect. 4.

An, & quâ ratione externa fidei confessio sit ad salutem necessaria? sect. 5.

An fuerit necessarium condi symbolum aliquod fidei, quod præcipua fidei capita complecteretur? *cps. 2. sect 5.*

Symbolum Apostolorum.

Credo in Deum Patrem Omnipotentem, Creatorem cœli & terræ.

Et in Iesum Christum Filium eius vnicum, Dominum nostrum.

Qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine.

Passus

Passus sub Pontio Pilato, crucifixus; mortuus & sepultus.
Descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis.
Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei Patris Omnipotentis.
Inde venturus est iudicare vivos & mortuos,
Credo in Spiritum Sanctum,
Sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum communionem,
Remissionem peccatorum,
Carnis resurrectionem.
Vitam æternam. Amen.

Credo in Spiritum Sanctum,
De Persona Spiritus Sancti. tract. 3. cap. 2. sect. 6.

Sanctam Ecclesiam Catholicam,
Quænam sit vera Ecclesia, & quibus notis dignoscatur. tract. 1. cap. 2. sect. 4.
De Romano Pontifice summo totius Ecclesiæ Pastore; part. 2. tract. 2. cap. 3. sect. 5. Parag. 3.
De Conciliis Generalibus quæ Ecclesiam Vniversam repræsentant. ibid. Parag. 2.
De Episcopis aliisque Ecclesiæ prælatis? ibid. Parag. 3.

Sanctorum Communionem,
Quid per Sanctorum Communionem intelligatur; part. 2. tract. 2. cap. 6. sect. 2. Parag. 1.

Remissionem peccatorum,
De Remissione peccatorum per Sacramentum Baptismi & Pœnitentiæ percipienda. part. 2. cap. 2. sect. 6. & cap. 5. sect. 5.

Carnis Resurrectionem,
Qua ratione Christi Resurrectio sit causa nostræ Resurrectionis. part. 1. tract. 5. cap. 7. sect. 4.
De Corporum Resurrectione & glorificatione. tract. 6. cap. 5. sect. 6.

Vitam æternam,
In quo consistat vita & Beatitudo æterna. tract. 6. cap. 5. sect. 6.
Quænam sint aureolæ Beatorum? ibid.
De clara & intuitiva Divinæ Essentiæ visione. tract. 2. cap. 6, sect. 1. 2. & sequ.
An Deus velit omnes homines salvos fieri; tract. 6. c. 2. sect. 5.
De loco inferni, & damnatorum pœnis; part. 2. tract. 2. cap. 2. in digress. post sect. 8.

CAPVT

CAPVT SECVNDVM

De Spe.

SPes est virtus supernaturalis Theologica, quâ homo fidelis in præsenti quidem sæculo, bona salutaria; in futuro vero ipsam æternam beatitudinem, à Deo cum fiducia, per Christi merita, expectat.

Vide explicationem illius definitionis; part. 2. tract. 2. cap. 4. sect. 1. Parag. 2.

Omnia verò, quæ à Deo sperare & postulare possumus & debemus, continentur in septem petitionibus orationis dominicæ, quæ sequitur.

Pater noster qui es in Cælis,
Sanctificetur nomen tuum,
Adveniat Regnum tuum,
Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra:
Panem nostrum quotidianum da nobis hodie;
Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris,
Et ne nos inducas in tentationem.
Sed libera nos à malo.

Quis sit singularum petitionum orationis dominicæ sensus? ibid.

Orationi dominicæ communi Ecclesiæ vsu subiungitur salutatio Angelica, cum precatiuncula quæ sequitur.

Ave Maria, gratiâ plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui, Iesus. Sancta Maria, Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus nunc & in hora mortis nostræ, Amen.

De cultu Sanctissimæ Virgini Mariæ exhibendo? part. 1. tract. 1. cap. 8. sect. 3.

Vide explicationem singulorum verborum salutationis Angelicæ? ibid.

CAPVT TERTIVM

De Charitate.

CHaritas est virtus supernaturalis Theologica, quâ Deus summè super omnia diligitur propter seipsum, & proximus propter ipsum Deum.

Vide illius definitionis explicationem. part. 2. tract. 2. cap. 4. sect. 1. Parag. 4.

An & quâ ratione charitas sit virtutum forma? ibid.

Quâ ratione charitas sit amor perfectæ amicitiæ? ibid.

Quinam sint actus charitatis eliciti, & qui imperati? ibid.

Quomodo intelligi debeat illud dictum Sancti Bernardi, quod *modus diligendi Deum est diligere sine modo?* ibid.

An charitas vnico mortali peccato deperdatur? ibid.

Quale sit præceptum de diligendo Deo, & quo tempore obliget? ibid.

Qnænam peccata charitati adverſentur ? ibid.
De charitate proximi, vide ſect. 4.
Quænam perſonæ ſint ex charitate diligendæ ? ib. Par. 1.
An vnusquisque teneatur ex charitate diligere ſeipſum ? ibidem.
Quid nomine proximi intelligendum ſit ? ibid.
Quâ ratione diligendi ſint inimici ? ibid.
Quis ordo in charitate ſervandus ſit ; Parag. 2.
An licitum ſit quantumlibet parvum peccatum committere, ad maximum aliquod bonum ſpirituale alteri procurandum ? ibid.
An & quâ ratione vnusquisque teneatur plus diligere ſeipſum quàm proximum ? ibid.
De actibus charitatis erga proximum. Parag. 3.
De eleemoſyna corporali, ibid.
De eleemoſyna ſpirituali, ſeu de correctione fraterna. Parag. 3.

Cum verò præcipuus charitatis actus ſit obſervatio divinæ legis, dicente Chriſto (Qui habet mandata mea & ſervat ea, ille eſt qui diligit me. *Ioan.* 14.) ideò agendum eſt hîc de Decalogo, ſeu de præceptis divinæ legis, quæ in Scriptura recenſentur his verbis.

Decalogi præcepta.

EGo ſum Dominus Deus tuus,

I. Non habebis Deos alienos coram me. Non facies tibi ſculptile vt adores illud.
II. Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum.
III. Memento vt diem Sabbati ſanctifices.

IV. Honora patrem tuum & matrem tuam, vt ſis longævus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus daturus eſt tibi.

V. Non occides.

VI. Non mœchaberis.

VII. Non furtum facies.

VIII. Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.

IX. Non concupiſces vxorem proximi tui.

X. Non domum, non agrum, non ſervum, non ancillam, non bovem, non aſinum, & vniverſa quæ illius ſunt.

Ego ſum Dominus Deus tuus; non habebis Deos, &c.

Vide explicationem primi præcepti; part. 2. tract. 2. c. 4. ſect. 1.

Quidnam primo illo præcepto circa virtutes fidei, ſpei, aut charitatis præcipitur aut prohibetur? ibid. Par. 1. 2. & 3.

Quid eodem præcepto circa virtutem Religionis, illiusque actus præcipitur aut prohibetur? Parag. 4.

Quot modis peccatur in primum decalogi præceptum? Parag. 5.

Non aſſumes nomen Domini, &c.

Vide explicationem ſecundi præcepti? ſect. 2.

De iuramento, quot modis fiat, & quâ ratione licitum ſit aut illicitum? ibid. Parag. 1.

De blaſphemia, quid ſit & quot modis committatur? Parag. 2.

De voto, quid ſit, & quotuplex? Parag. 3.

Quænam perſonæ votum emittere poſſint? ibid.

Quæ & quanta ſit voti obligatio, & quibus modis ceſſare poſſit? ibid. Parag. 4.

Præter

Præter divina Decalogi præcepta, sunt etiam alia præcepta Ecclesiæ, quæ à quolibet Christiano cum omni reverentia suscipi, & humiliter ac fideliter servari debent; dicente Christo, illum, qui Ecclesiam audire, ipsique obedire noluerit, habendum esse tanquam ethnicum & publicanum.

Sunt autem quinque præcipua Ecclesiæ præcepta cuique Christiano, & scitu, & observatu necessaria.

I. Statutos ab Ecclesia festos dies celebrato.

II. Sacrum Missæ officium diebus festis reverenter audito.

III. Ieiunia certis diebus temporibusque indicta servato.

IV. Peccata tua proprio Sacerdoti tuo annis singulis confitetor.

V. Sacro-Sanctam Eucharistiam ad minimum semel in anno, idque circa festum Paschæ sumito.

Vide explicationem primi & secundi præcepti Ecclesiæ supra in explicatione tertii præcepti Decalogi; part. 2 tract. 2. cap. 4. sect. 3.

Vide explicationem tertii præcepti, quod est de Ieiunio cap. 5. sect. vnic.

Quid ad debitam ieiunii ab Ecclesia præscripti observationem requiratur; ibid. Parag. 1.

Quænam personæ ad ieiunium obligentur; Parag. 2.

Quot modis in hoc tertium Ecclesiæ præceptum peccetur? Parag. 3.

Vide explicationem quarti præcepti Ecclesiæ; tract. cap. 5. sect. 12.

Vide explicationem quinti præcepti eiusdem Ecclesiæ; cap. 4. sect. 8.

CAPVT

CAPVT QVARTVM

De Officiis Iustitiæ Christianæ.

IVstitiæ Christianæ nomine nihil aliud intelligitur quàm animæ munditics & rectitudo : hoc est ab omni labe peccati saltem mortalis puritas; & verum ac sincerum pietatis ac bonorum operum studium.

Ex quo infertur, quod etiam ex sacris litteris discimus, duo esse præcipua Christianæ iustitiæ officia.

Primum est, declinare à malo, id est peccatum quodcunque sollicitè devitare,

Et ad hoc explicandum est.

Secundum Officium Iustitiæ Christianæ, est facere bonum, id est opera bona, & coram Deo meritoria exercere; Et ad hoc videndum,

---

CAPVT QVINTVM

De Sacramentis.

CVm Sacramenta sint eo fine divinitus instituta, vt nobis conferant gratiam, sine qua nec Deo placere, nec opera illi placita exequi possumus; ideò post virtutum Theologicarum, & Iustitiæ Christianæ Doctrinam, populus Christianus de ipsis

de ipsis Sacramentis instrui maximè debet, vt noverit quid de illis credere videatur, & qua ratione se ad illa debitè & fructuose recipienda disponere possit, vt illorum virtute ac efficacia gratias illas obtineat, quæ ad iustificationem consequendam, & ad virtutes exercendas sibi necessaria est, atque inprimis de ipsis Sacramentis in genere, tum de iisdem in particulari agendum est.

De Sacramentis in genere.

SAcramentum est signm aliquod sensibile, quod ex institutione Dei, Sanctitatis & Iustitiæ tum significandæ, tum efficiendæ vim habet.

Vide explicationem huius definitionis? part. 2. tract. 1. cap. 1. sect. 1.

Qua ratione Sacramenta novæ legis differant à Sacramentis legis naturæ & Legis Mosaicæ: ibid.

An Sacramenta novæ legis conferant gratiam; sect 4.

An præter gratiam sanctificantem, dona Spiritus sancti, & virtutes infusas, Sacramenta novæ legis conferant quædam gratiæ actualis auxilia; sect. 5.

An gratiam illam, & auxilia conferant omnibus suscipientibus? ibid.

An Sacramenta novæ legis æqualem gratiam conferant? ibidem.

An per aliqua Sacramenta caracter imprimatur? sect. 6.

Quid sit ille caracter, & an sit indelebilis? ibid.

Quænam Sacramenta caracterem imprimant. ibid.

Quot sint Sacramenta novæ legis: sect. 6.

De Ba-

De Baptiſmo.

BAptiſmus eſt Sacramentum novæ legis à Chriſto inſtitutum, in quo per exteriorem corporis ablutionem aqua naturali factam, ſub præſcripta verborum forma, confertur gratia.

Quæ-

Quænam dispositiones requirantur in adultis qui Baptismum suscipere volunt : ibid.
Vtrum infans nondum natus possit in vtero materno baptisari : ibid.
Vtrum monstra baptisari debeant : ibid.
Vtrum adulti amantes baptisandi : ibid.
Quinam sint effectus Baptismi : sect. 6.
An per Baptismum fiat remissio non modo culpæ, sed etiam totius pœnæ peccatis debitæ : ibid.
An per Baptismum caracter imprimatur : ibid.
An per Circumcisionem in veteri lege conferretur remissio peccatorum : ibid.
Vide explicationem cæremoniarum Baptismi ; sect. 7.

De Confirmatione.

CONfirmatio est Sacramentum novæ legis à Christo institutum, in quo virtute vnctionis Chrismatis ab Episcopo factæ, & verborum ab eo prolatorum gratia in Baptismo accepta augetur, & perficitur ; & robur confertur ad fidem Christi interius retinendam & exterius profitendam.

Quod Confirmatio sit Sacramentum à Christo institutum ? vid. cap. 3. sect. 1.
Quonam tempore institutum fuerit ? ibid.
An Chrisma ex oleo olivarum & balsamo confectum, sit materia huius Sacramenti ? sect. 2.
Cur Chrisma istud debeat esse ab Episcopo benedictum ? ibidem.
An vnctio Chrismatis debeat fieri in fronte ? ibid.
An manu seu digito Episcopi, vnctio illa fieri debeat ? ib.

Quænam

De Eucharistia.

EVcharistia est Sacramentum novæ legis nobilissimnm & excellentissimum, in quo, snb speciebus panis & vini, continetur verum corpus, & verus sangvis Iesv Christi, & per illius dignam sumptionem gratia confertur ad sanctificationem & perfectionem animarnm.

Quid in hoc Sacramento per verba consecrationis efficiuntur? sect. 5.

An Corpus Christi sit verè & realiter præsens in Sacramento Eucharistiæ? ibid. Parag. 1.

An fiat transsubstãtiatio seu conversio totius substãtiæ panis & vini, in substantiam corporis & sangvinis Christi? Parag. 2.

An Christi Corpus sub speciebus sacramentalibus existens, videri possit ab oculo corporeo? Parag. 3.

Quid censendum sit de apparitionibus miraculosis, quæ aliquando contingunt in Sacramento Eucharistiæ? ib.

Quinam sint effectus Sacramenti Eucharistiæ? sect. 6.

An hoc sacramentum conferat aliquando primam gratiam à peccato mortali iustificantem? ibid.

Quænam sint gratiæ speciales quæ per hoc sacramentum conferuntur? ibid.

An peccatorum venialium remissio, & à peccatis mortalibus præservatio, sit huius sacramenti effectus? ibid.

An corporis resurrectio, & vita æterna, sit huius sacramenti effectus? ibid.

An expediat frequenter hoc sacramentum percipere? ib.

Quænam dispositiones requirantur ad dignam huius sacramenti perceptionem ex parte animæ? sect. 7. Par. 1.

Quænam ex parte corporis? Parag. 2.

Quænam sit huius sacramenti percipiendi necessitas & obligatio? sect. 8.

De Sacrificio Missæ.

MISSÆ nomine significatur actio illa religiosa, divinitùs instituta, per quam Christi Domini Corpus & Sangvis, sub speciebus Panis & Vini,

ni, à Sacerdote, cum sacris quibusdam ritibus ab Ecclesia præscriptis, consecratur, & in verum ac propriè dictum sacrificium offertur, & ab ipso offerenre sumitur.

De Pœnitentia.

Pœnitentia est Sacramentum à Christo institutum, quosdam hominis pœnitentis, & Ministri absolventis actus complectens; quo, ab hoc, ille Deo reconciliatur, & à peccatis post baptismum commissis absolvitur.

De Indulgentiis & Purgatorio.

CVm per Indulgentias condonetur pœna peccatis quoad culpam remissis debita, pro qua satisfactio esset exolvenda, & in purgatorio post hanc vitam pœna illa luatur, pro qua satisfactio in hac vita non esset exoluta, ideo Doctrinæ de satisfactione recte subiungitur ea, quæ est de Indulgentiis & Purgatorio.

Quid per nomen Indulgentiæ intelligatur? in appendic. post sect. 25. Parag. 1.
An in Ecclesia extet Thesaurus ex satisfactionibus Christi & Sanctorum superabundantibus compositus, vnde applicandæ fidelibus indulgentiæ proferuntur? ibid.
An thesauri illius dispensatio Ecclesiæ à Christo credita sit? ibid.
Quisnam sit indulgentiarum effectus? ibid.
Quotuplices sint indulgentiæ? ibid.
Ad quem pertineat concedere indulgentias? Parag. 2.
Quænam dispositiones requirantur in eo, qui indulgentiarum fructum percipere intendit? Parag. 3.
Quid purgatorii nomine intelligatur? Parag. 4.
Vndenam constet esse purgatorium? ibid.
Vbinam sint purgatorii locus? ibid.
Quanto tempore illic animæ detineantur? ibid.
Quibus modis animæ illic existentes iuvari possint? ibid.

De Extrema Vnctione.

EXtrema-Vnctio est Sacramentum à Christo institutum, in quo virtute vnctionis super infirmi

cor-

orpus à Sacerdote factæ, adiunctis certis preci-
us, gratia ipsi infirmo confertur, ad restituendum
entationibus dæmonis, & ad ægritudinem patien-
er tolerandam, imo & ad sanitatem pristinam si
ius saluti conducat recuperandam.

Quod Extrema Vnctio sit Sacramentum à Christo institutum? Vid. cap. 6. sect. 1.
Quis sit proprius huius sacramenti minister? ibid.
Quinam sint effectus Extremæ Vnctionis? sect. 3.
Quis suscipere possit hoc sacramentum, & quæ in eo dispositiones requirantur? sect. 4.
Quænam sit obligatio recipiendæ Extremæ Vnctionis? ibidem.

De Ordine.

ORdo est Sacramentum à Christo institutum, quo confertur potestas, ad exercendas ministeriorum Ecclesiasticorum functiones; & gratia, ad easdem dignè & fructuosè obeundas.

Quod Ordo sit Sacramentum à Christo institutum? Vid. cap. 6. sect. 2.
De variis ordinum gradibus; Vid. ibid.
De Tonsura clericali; ibid.
Quis Sacramentum Ordinis suscipere, quis illud conferre possit; sect. 3.
Quænam dispositiones requirantur in iis, qui sunt promovendi ad ordines; sect. 4.
Quinam sint effectus Sacramenti Ordinis; sect. 5.

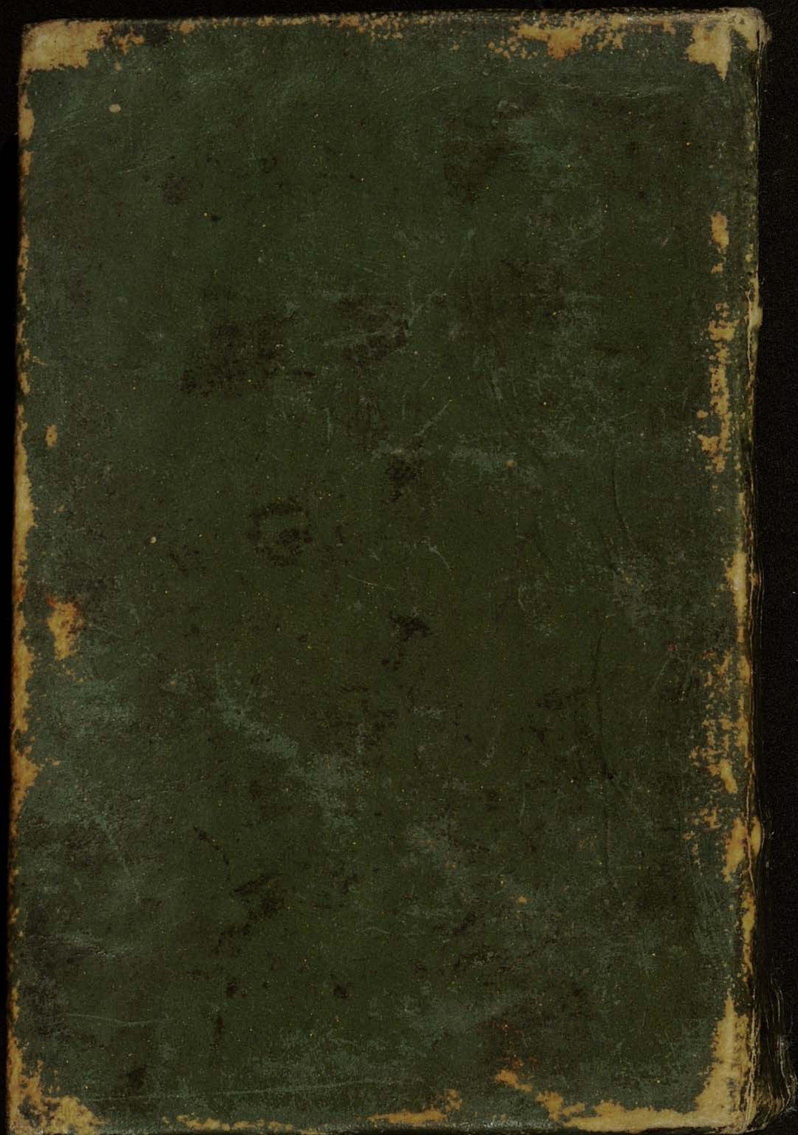
An per

De Matrimonio.

MAtrimonium est Sacramentum à Christo institutum, quo vir & mulier vinculo indissolubili vniuntur, & eisdem gratia confertur, vt status coniugalis officia debitè implere, & onera convenienter ferre posśint.

FINIS.

De La
Fabrique
de
G. H. VÖLKER
à Varsovie
à la Rue Senatorska
vis a vis Marywille
№ 463.

